RMK. I.
426

VERBŐCI ISTVÁN
DECRETUM JURIS
Consuetudinarii
R. HUNG.

1611.
INDEX

DECRETVM

Juris conſuetudinarij, Inclyti Regni HUNGARIÆ & Tranſylvaniæ.

Azaz,

MAGYAR ES ERDELY-
Orſzagnak Tőrveny kőnyve.

VERBŐCI ISTVAN ALTAL
Iratot, 1514. Ezten:

Moſtan Deakulés Magyarul, Egy haſznos Regeſtrőmal egyetemben uyobban ki boczatatot.

Cum Gratia & Privilegio.

DEBRECENBEN,
Nyomtatta LIPSIAI PAL, 1611.

TŐRVENY,

S IGASSAG.

M. N. MÚZEUM KÖNYVTÁRA

MAGISTER STEPHANVS DE VVERBŌTZ, PERSONALIS

præsentiæ Regiæ Majestatis Locumtenens, Lectoribus salutem.

CUM Serenissimus, idemq; Clementissimus, Dominus VVLADISLAUS, Hungariæ & Bohemiæ &c. Rex, superioribus annis tum sua sponte permotus, tum frequentibus uniuscujusq; ordinis subditorum suorum precibus exoratus, eas leges, easq; consuetudines, quibus à longa jam temporum serie, res Iudiciaria, hoc in Regno, tot inter bellorum, ac seditionum æstus, utcunq; firmissime stetit, ad Iuris scripti normam, ac rationem revocare decrevisset. Cæteros inter, qui Majestati suæ, & fide & observantia erant addicti, me ultro deligendum duxit, qui id muneris explerem, ut tot disjecta ac divulsa Municipalium hujus Regni Hungariæ consuetudinum, & constitutionum membra, in unum velut corpus coacta, & scripturæ adminiculo illustrata, in omnem posteritatem propagarentur. Hanc verò ipse provinciam, licet meæ imbecillitatis conscius, non tàm virium fiducia, quàm obsequendi necessitate suscepi, & quoad suppetebat facultas, pro ingenioli tenuitate, longis diuturnisq; laboribus ad calcem usq; perduxi, Cum interim reliqui Prothonotarij, mihi per id temporis collegæ Iudiciarij, insuper jurati assessores, sedis Iudiciariæ Regiæ,

& plericꝙ alij, tam in divino, quam humano jure diu multumq́ versati, ad hæc omnia discutienda, recensenda, & ad amussim trutinanda fuerant adhibiti. Quibus ex sententia peractis, in publica demum, ac generali dieta, & conventu dominorum Prælatorum, ac Baronum, Nobiliumq́ & Procerum Regni hujus universorum, Anno salutis humanæ, quarto & decimo supra millesimum quingentesimum, rusticana seditione, quæ paulò ante irrepserat excisa & sublata, ad diem, divo Lucæ Evangelistæ dicatam, celebrato, idem Princeps omnium cum flagitatione ac plausu, hoc domestici juris compendium, suo ductu atq́ auspicijs lucubratum, conceptis verbis, ac viva voce comprobavit. Et regio Imperio, regiæq́ authoritatis plenitudine roboratum, irrevocabili sanctione firmavit. Pollicitus insuper idipsum opus, membranis conscriptum, sese regionatim, per universam Hungariam muneris loco transmissurum. Sed cum prolixioris esset negotij, tam ingentem legum acervum, in quinquaginta, & plura exemplaria transfundi. Totenim & plures sunt districtus, ac regiones (eas nostri comitatus appellant) quas hujus muneris seorsum, ac seperatim, participes esse oportuit. Rex interim ipse, ad conventus Posonij, Viennæq́ indictos, rebus Regnorum suorum exigentibus, concesit. Ubi publicis, privatisq́, cum excellentissimis Principibus MAXIMILIANO, Romanorum electo Cæsare, semper Augusto, ac SIGISMUNDO Poloniæ Rege, fratre suo Germano, negotijs pertractandis toto Vere, ac majore æstatis parte transacta, ad Regnum tandem regressus, in ea licet stabili, fixaq́ hæreret sententia, ut ipsa municipalia Regni

De quibus in fine operis vide.

Regni suijura, primo quoq́ tempore in lucem ederentur? Alijs tamen super alijs ingruentibus rebus, inter ejuscemodi moras, divino nutu, fatali vitæ perfunctus spatio, ad cœlestem patriam commigravit. Sed ne hoc opus, tanto studio, tantisq́ vigilijs elaboratum, ac firmissimo Regiæ potestatis robore (dempta duntaxat sigilli appensione) munitum, & confirmatum, in obscuro delitesceret, & paulatim obliterata rerum memoria in nihilum redigeretur, quo nihil huic quidem Regno deterius, nihilq́ pernicioſius, in causis præsertim discernendis, justitiaq́ ministranda fieri, aut excogitari posset, has easdem consuetudines, & leges municipales, nullo penitus sensu, ordineq́ immutato, sub ea qua prius formula, atque contextu æditæ fuerant, in publicum ædendas. Utq́ id latius, pluribusq́ pateret, * Calcographorum industria excudendas curavi.

* *Calcographorum vel Typographorum industria:*

Mely ugyan ezen Decretumot most-is ki attunk, Deakul és Magyarul. Az Magyarnak forditasaban, munkalkodvan, illyen hazája feretô Ferfiak, ugy mint, 1565. Eztendôben, Veres Balas, Bihar Varmegyenek iro Deakja, és Varadi fô Biro lévẽ. Ismegh, 1571. Eztendôben, Colosvarot lako, ôregh Helthai Gaspar, az Kônyvnyomtato. Ismegh, 1589. Eztend. Laskai Ianos, Erdelyben, akkori Fejervari Captalan. Mostan penig 1611. Eztendôben

AZ FELSEGES BATHORI GABORnak, ISTENNNEK kegyelmessegebôl, Erdely Orszaganak, es Havas-alfôldenek Fejedelmenek: Magyar orszagnak reszeinek Uranak, es az Zekelyeknek Ispannyanak, az mi Kegyelmes Urunknak es Fejedelmünknek Fejedelemsegenek idejeben,

Az Nagyſagos és Tekéntetes Urnak, Zeredahelyi IMREFI IANOSNAK, azon Erdely-Orſag Fejedelmenek, fôbik Tanatſanak, ſegitſegevel: Es az Koloſvarat lako Nemes és bôtſûletes Gellyen Imre fô Biroſagaban, es attyafiui ſeretetibôl valo taplalaſabol, Helthai Gaſpar, az Coloſvari Kônyvnyomtato, és az Varos hites Notariuſa munkaja altal, Deakul és Magyarul, uyobban ki adatot, az Tekentetes Vitezlô Nemes Magyar Nemzethôz valo ſeretetibôl. Ugyan azon Helthai Gáſpar, és Debrecenben lako Kônyvnyomtato Lipſiai Pal altal, ki-is nyomtattattot.

Ezt it azert akarók megh jelenteni, hogy ſenkinek igaz munkajaval talalt jo hiret nevet, ſe el ne titkolnók, ſe ollyanoknak ne tulaydonitanók, kik ebben nem farattak.

Opto autem, ut quiſquis has meas lucubrationes in manus ſumpſerit, æquus ſit in me ludex, boniq; conſulat. Nam licet quantum mediocritate valui, ſummum in his quærendis, atq; explicandis ſtudium adhibuerim, quia tamen doctrina me quam exigua, ſermoneq; haud ſatis perpolito eſſe profiteor, tantum abeſt, ut ſi quid in meis ſcriptis vel erratum quiſpiam emendaverit, vel prætermiſsũ adjecerit, ut aut ſuccenſeam, aut indigner, ut eo etiam nomine ſim illi (quiſquis tandem is fuerit) cumulatiſsimas gratias habiturus. Quoniam errare ſæpius, ac falli proprium eſt hominis, & minus mirum eſt, memoriam aliquarum rerum excidere, quam omnium conſtare,

VALETE.

A.M.N. MÚZEUM KÖNYVTÁRA

Appro-

APPROBATIO ET OCCASIO Conſtitutionum.

WLADISLAUS Dei gratia Hungariæ, Bohœmiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Ramæ, Serviæ, Galliciæ, Lodomeriæ, Comaniæ, Bulgariæque REX: Ac Sileſiæ & Lucemburg. Dux: Nec non Moraviæ & Luſatiæ Marchio, Ad perpetuam rei memoriam. Cum ſupremus omnium rerum opifex, ab ipſo primordio rationalis creaturæ conditæ ac procreatæ, eam in genere humano varietatem, atq; id diſcrimen eſſe voluerit, ut pars hominũ ſubeſſe, pars præeſſe; alij imperare, alij parere deberent: Alios quidẽ Reges & Principes, qui cæteris æquo jure imperarent: Alios ſubditos, qui illorũ juſſa & imperia capeſſerent, eſſe ſtatuit, atq; in hunc duplicẽ ordinem totũ genus humanũ ſapientiſsimè eſt partitus: Reges porrò ipſos duabus potiſsimum artibus inſtructos, atq; ornatos eſſe voluit: Legibus, & armis, ut armis quidem hoſtes propulſati, procul à finibus arcerentur. Leges autem, regnicolas, civesq; domi in officio continerent, & ſummos cum infimis ac mediocribus: opulentos ac potentiores, cum egentioribus infirmioribuſque æquo jure vivere cogerent. Hæ etenim duæ res tantopere ſunt unicuiq; Principi neceſſariæ, ut his ſublatis, nihil firmum, nihil ſtabile, nihil inter homines concors & pacatum eſſe queat: adeò verò ſibi invicem cohærentes, ſimulq; firmiſsimis vinculis indiſſolubilibus cathenis connexæ, ut ſeparari ac disjungi nequaquam poſſint. Quis enim ignorat, neq; arma tunc foris quicquam prodeſſe, cum domi plus improbi atq; injuſti, quam boni cives valeant, & fruſtra judicia ac leges implorari, cum aures regnicolarum civiumq; terror hoſtilis circumſonat? Nos itaq; qui nutu ac providentia divina, ad hoc ſublime ſolium evecti, & tot terris, tot populis, tot deniq; potentiſsimis ac ferociſsimis nationibus, atque imperijs ſumus præpoſiti, ſemper ab initio principatus noſtri, omnes noſtras curas, cogitationes, labores, conatus, omnia ſtudia & conſilia noſtra eò direximus & contulimus, ut his duabus arti-

bus ſubditos noſtros in pace, & tranquillitate contineremus. Nam & armis (quoad per nos fieri potuit) tutos eos ab hoſte præſtitimus, & in juſtitia adminiſtranda nihil à nobis prætermiſſum eſt, quod à juſto & diligentiſsimo Principe præſtari debuerit. Et poſt quam hujus Inclyti Regni Hungariæ ſceptrum, atq; imperium, benignitate Dei adepti ſumus, & ſacro ejus diademate redimiti: poſt belli ſtudia, poſt Regnum ipſum tàm metu hoſtili, quam ſeditionibus domeſticis liberatum, prima nobis ac præcipua cura fuit, Regnum ipſum & ſubditos noſtros, pace etiam domeſtica, & legibus, firmius & ſtabilius reddendum. Itaq; & eo ipſo tempore, & poſtea non ſemel varias conſtitutiones & ſtatuta, partim ſponte noſtra propria, partim præcibus & ſupplicatione fidelium noſtrorum, dominorum Prælatorum & Baronum, cæterorumq; Procerum, & Nobilium ædidimus, ſaluti ac quieti, libertatiq; ipſius Regni noſtri, hoc pacto accuratiſsimè conſulentes: Licet & antea non defuerint quædam jura Regni, quæ quia nulla ſcriptura continebantur, conſuetudines potius appellari poterant. Verùm quia & ex hujuſmodi conſtitutionum à nobis æditarum, & illorum Regni jurium diverſa interprætatione, magna plerumq; oriebantur incommoda, alijs alio, prout cuiq; libitum erat, ſenſum & interprætationem earum trahentibus. Et quibuſdam in judicando, vel judicio poſtulando, Regni conſuetudinem, alijs conſtitutionum formulam ſequentibus, atq; allegantibus, ita ut non inter eos ſolùm, quorum cauſa ageretur, ſed inter ipſos etiam judices, ac jurium Regni conſultiſsimos & peritiſsimos, magna interdum, ſuper hujuſmodi legum, conſuetudinum & conſtitutionum interprætatione, contentio oriretur, ut quandoq; hi, qui plus viribus, & potentia, quam legibus, & juſtitia fiderent, tribunal judicum magno aſſeclarum agmine aggreſsi, quod ratione, & legibus nequirent, clamore & multitudine obtinere contenderent, & qui jure inferiores eſſent, ſuperiores tamen eſſe, & vincere, non jure, ſed tumultu ac multitudine niterentur. Neq; verò judicum, & magiſtrorum Prothonotariorum, jura Regni allegantium authoritas apud illos valebat. Cum enim jura ipſa, nulla ſcripturæ firmitate fulcirentur, quicquid legum, vel conſuetudinum in media proferebatur, id illi vel in contrariam ſententiam trahentes, vel aliter ab alijs judicib⁹, & in alijs judicijs tractatum, atq; intellectum aſſerentes, omnes judicandi rationes turpiſsimè confundebant. Ita frequenter contingebat, ut in qua cauſa quiſpiam antea victoria potitus eſſet, in eadem, vel ſimili, alter ſuccumberet & ſuperaretur. Cum autem his, & ejus generis erroribus, plena ac referta eſſent omnia, & ex hujuſmodi conſtitutionum, & Regni conſuetudinum, tam varia ac multiplici interprætatione, tam lata calumniatorib⁹ via pateret, animiq; tam judicantiũ, quam eorum, de quorum cauſis agerent, in tantis tenebris verſarentur; Nos, quibus nihil prius antiquiuſq; eſt, quàm ſubditos noſtros in omni pace, & tranquillitate conſervare, excitati etiam precibus, & continuis querelis prædictorum fidelium noſtrorum, fideli noſtro Egregio Magiſtro Stephano de Vverbőcz, Judicis curiæ noſtræ Prothonotario, curam omnium ipſius Regni noſtri jurium, legum & conſuetudinum, conſtitutionumq; receptarum atq; approbatarum, earum videlicet, quæ in ipſo Regno noſtro, & præſertim in aula noſtra Regia judicandis & decidendis cauſis, ac ſententijs ferendis, ſequi ac obſervari conſueviſſent, in unum colligendi, atq; in titulos (ut fit) & capita diſtinguendi, ut ea poſtea nobis oblata, ac per cæteros Magiſtros Prothonotarios, & ſedis noſtræ judiciariæ juratos coaſſeſſores reviſa, diſcuſſa, ac diligenter trutinata, in unum volumen redigerentur. Ut jam gens etiam noſtra Hungarica (ſicut aliæ omnes ferè nationes & provinciæ) benè & ſapienter inſtitutæ, in judicijs decernendis & juſtitiæ adminiſtratione, non ſola conſuetudine, quæ plerumq; mutari, & labilis eſſe ſolet, ſed jure ſcripto, & fidiſsimis literarum monumentis illuſtrato, niteretur. Demum nobis in præſenti conventu, & congregatione generali eorundem univerſorum Prælatorũ & Baronum, & Regni hujus Nobilium, quam eiſdem certis & arduis de cauſis, ad feſtum beati Lucæ Evangeliſtæ, proximè præteritum, indixeramus, conſtitutis, ijdem Prælati, & Barones, ac Nobiles univerſi, noſtrum accedentes in conſpectum, quendam libellum, gentilia, municipialiaq; jura ac leges, & conſuetudines eorum vetuſtas & receptas continentem, noſtro juſſu à præfato Magiſtro Stephano collectum, & conſcriptum, nobis obtulerunt,

lerunt, ſupplicantes, ut, quia ipſi cum libellum in cunctis ſuis clauſulis, articulis, & capitulis, per venerabilem Paulum de Vvarda, Præpoſitum ſancti Sigiſmundi, proventuum noſtrorum Regalium adminiſtratorem, ac Magnificum Benedictum de Batthyan, hujus caſtri noſtri Budenſis caſtellanum, nec non egregios Magiſtros, Ioannem de Ellyevvölgy Palatinalem, ac Albertum de Bellyen, & Paulum de Bolyar, perſonalis præſentiæ noſtræ Prothonotarios: Item Stephanum Keſſerû de Gibarth, Regni hujus noſtri Hungariæ Vice-palatinum, Georgium de Mekcze Secretarium noſtrum, Michaêlem de Zob, ac Paulum de Dombo, juratos aſſeſſores dictæ ſedis noſtræ judiciariæ, & Stephanum Henczelffi de Petrôtz, Directorem cauſarum noſtrarum Regalium, perlegi, revideri, diſcuti & examinari faciendo, ſuper eorum legibus & approbatis conſuetudinibus, recto ordine & debito modo conſcriptum eſſe agnoviſſent: Propterea ipſum libellum, & omnia in eo contenta, quoad omnes clauſulas, ſenſus, capita, & articulos, in formam noſtri privilegij redigi faciendo, admittere & approbare, eiſdemq́, & eorum hæredibus, ac poſteritatibus, pro perpetuis legibus, & conſuetudinibus valiturum, authoritate noſtra Regia, & de Regiæ noſtræ poteſtatis plenitudine, roborare, & confirmare dignaremur.

Cujus quidem libelli tenor ſequitur in hæc verba.

PRO-

Hungarici Iuris membra, in integri corporis forma:

Inseratur Fol. 1. Prol. 5.

- *Iustitia est constans & perpetua voluntas, quæ jus suum cuiq; tribuere jubet. Constat autem Iure: Officio Iudicis, & Legis actione. Prol. Tit. 1.*
  - *Ius est collectio legitimorũ præceptorum, quæ nos arctant ad observandum bonum & æquum, quod est duplex: Prol. Tit 2.*
    - *Publicum, quod publicam utilitatem spectat, ut: Prol. Tit: 2.*
      - *Religionem tuéri.*
      - *Leges condere.*
      - *Bellum indicere ac finire.*
      - *Præmia & pœnas irrogare.*
    - *Privatum, quod ad singulorum hominum utilitatem spectat, & est Triplex: Prol. Tit. 2.*
      - *Naturale, ad quod natura omnia animalia docuit, ut: Prol. Tit: 2. & 3.*
        - *Iustitiam tueri.*
        - *Pietatem in suos exercere.*
        - *Gratiam adversus merentes facere,*
        - *Vlcisci sceleratos.*
      - *Gentium, quod est aut: Prol. 2. & 3. tit.*
        - *Primævum, quo omnes naturaliter utuntur, nempe: Prol. T. 2.*
          - *Religione,*
          - *Consiliis,*
          - *Legis actionibus.*
          - *Magistratibus creandis.*
        - *Secundarium, quo gentes ratione publici boni utũtur, utpote: Prol. tit. 2. Prol. 2. & 3. tit.*
          - *Emptionibus, Par. 1. T. 27. Par. 3. T. 34.*
          - *Venditionibus, Par. 1. tit. 59. & 60.*
          - *Acquisitionibus, Par. 1. tit. 5. 21. 28.*
          - *Possessionibus, P. 1. tit. 24. 26. 72. 86.*
          - *Alienationib9, Par. 1. T. 51, 59. 60. 61.*
      - *Civile, quod quæq; Civitas sibi propter divinam, humanamq; causam constituit.*
  - *Officium Iudicis est Ius competens ipsi Iudici, ad ea quæ sibi, ut Iudici facienda incumbunt: versatur autem autin:*
    - *Legibus condendis & supplendis: acerbitate scilicet & lenitate temperanda.*
    - *Executione Iudicii.*
      - *In eum qui sponte obsequitur.*
      - *In eum qui vi & sententiis cogitur.*
  - *Legis actio est aut:*
    - *Iuridicialis, quæ est, aut:*
      - *Voluntaria, ut:*
        - *Adoptio, Par: 1. tit: 8.*
        - *Divisio, Par: 1. tit: 45. 52. 53.*
        - *Emancipatio, Par: 1. tit. 51.*
        - *Sententiæ voluntariæ, sive interlocutoriæ, P: 2. ti: 26.*
      - *Contentiosa, quæ est aut:*
        - *Realis, quæ in rem aut rei causa infertur, & est aut:*
          - *Acquisitionis, per adoptionem bonorum:*
            - *Donatione,*
              - *Per Notam. Par: 1. tit: 13. 24. & passim.*
              - *Per defectũ seminis, P: 1. T. 26. 27. &c.*
            - *Condescensione à*
              - *Parentibus, Par: 1. tit: 49.*
              - *Consanguineis, Par: 1. tit: 50.*
              - *Adoptantibus, Par: 1. tit: 66.*
          - *Alienationis per amissionẽ rei Iurisve: quæ contingit ex*
            - *Fassionibus*
              - *Veris, cum depositum amittitur, aut pignus non restituitur. Par: 1. tit. 27. 28.*
              - *Falsis, cum ex obligationibus larvatarum personarum fortè bona periclitatur, Par: 2. tit: 16.*
            - *Maleficio, quando sententia pronunciatur propter crimen:*
              - *Furti, Par: 1. tit: 15. & Pa: 3. T. 34.*
              - *Adulterii, Part: 3. tit: 32.*
              - *Occupationis, Par: 1. tit: 68 & 85.*
              - *Verberationis, ac aliarum violentiarũ, Par: 1. tit: 14. & P: 3. tit: 21.*
          - *Retentionis & recuperationis quæ fiunt per*
            - *Exceptiones & Replicationes, Par: 2. T. 29, et 71.*
            - *Præscriptiones & prohibitiones, P: 1. T. 16. & 78. Par: 2. tit: 20. & Par: 3 tit: 15.*
            - *Novum Iudiciũ & Repulsiones, P: 2. tit: 74, 77.*
        - *Personalis, ut sunt actiones de*
          - *Personæ nobilitate, vel ruslicitate, Parte 1. Tit: 7. & 113.*
          - *Vxore justa & contra, Parte 1. Tit: 54.*
          - *Liberis legitimis & illegitimis, Par: 1. Tit: 17. & 113.*
          - *Moribus, Vita, Conditione, Aetate, Sexu, morbo, fama, infamia & similibus.*
    - *Extrajuridicialis, ut sunt formæ:*
      - *Cæremoniarum,*
      - *Diætæ seu Comitiorũ,*
      - *Octavarum & Iudiciorum.*
      - *Dispositionis literarũ causalium.*

ELŐL IARO BESZED.

Az Tekintetes és Nemes Magyar Országnak, harom részre oßtatot szokot tőrveny Könyben.

Az elől jaro beszednek Sommaja.

AZ tekentetes és Nemes Magyar Országnak tőrvenyit és meg regzet ßokasit, hogy job ertelemmel meg irhassam, Emlekezetre valo egy nehany dologrol, mellyek az en mostani irasomat illetik, rővid beßeddel akarok ßollani. Elsőben is az Igasságrol. Masodßor penig az Tőrvenyről és annak Reßeiről. Harmadßor, az Tőrvennek Nemeiről, és hany fęle legyen. Negyedßer az ßokasrol, és annak modgyarol, avagy tulaidonsagarol. Ótedßer és utolßor, az jo Bironak allapattyarol és tißtiben valo hivatallyarul, és az tőrvenyhez illendő dolgokrol.

Leg első kerdesemis ez leven, hogy ha az Biro az ket peresnek ßavara, és feleletekre, és az bizonysagokra tekentven: Avagy penig lelki esmereti szerent, az mint tudgya és erti az dolgot, tartozek tőrvent tenni? Mely dologrol rővideden szolvan, Istennek segitsegeből, az derek dologhoz kezdek, és Magyar Országnak tulaidon tőrvenyit, és

PROLOGUS In Tripartitum OPUS IURIS CONsuetudinarij Regni Hungariæ.

Argumentum Prologi.

LEGES & consuetudines approbatas inclyti Regni Hungariæ descripturus, quædam notabilia præsentem materiam concernentia compendiosè præmittere instituí. Primò quidem de justitia. Secundo verò de jure & divisione juris. Tertio autem de lege & speciebus legis. Quarto quidem de consuetudine & conditionibus legis. Quinto nempe & ultimo de conditionibus boni Iudicis: & alijs rebus ad judicium spectantibus.

Appositа quæstione, utrum Iudex secundum allegata & probata, vel secundum conscientiam, ut ipse novit judicare teneatur? Quibus breviter præhabitis, Dei glorioſi adjutorio, propositum aggrediar, atq; municipales leges, & approbatas consuetudines ipsius Regni Hungariæ, quibus communi-

ter in judicijs utimur (pro ut memoria & ingenioli capacitate comprehendere potero) seriatim absolvam.

és meg regzet sokasit, mellyel kőzensegessen, az tőrvenyben soktunk élni (az mint rolla meg emlekezhettem, és elmemben szedegethettem) rend szerent meg irvan el vegezem.

DE IUSTITIA: QUID sit definitive, & de ejus divisione.

TITULUS I.

[a] *Iustitiæ prima definitio*

IUSTITIA[a] est constans, [b] & perpetua voluntas, jus suum unicuiq; tribuens: & hoc [c] non quantum ad actum semper, sed quantum ad affectum.

AZ IGASSAGROL, hogy mi legyen nyilvansaggal, es az ő Agairol.

ELSŐ TITUL.

AZ igasság azert az embernek tőkelletes és sűntelen valo akarattya, mely szerent mindennek az ő igaz sajatyat meg adgya: és nem czak tehetsége szerent hanem igaz indulatbol arra menven.

Author tractaturus jura præmittit definitionem justitiæ, sumptam ex institutionibus Iustiniani Imperatoris, à quâ scilicet tanquam matre sua nomen juris descendit.

[b] Perpetua voluntas) *Synechdochicè dicitur pro habitu animi constante in voluntate. Cum duplex sit habitus animi: Intellectus & voluntatis. Est igitur voluntas in hac definitione posita pro genere, quæ est subjectum virtutum, & pro ipsa virtute ponitur. Iustitia enim est virtus: Virtus autẽ est habitus voluntatis, ut in sequentibus definitionum formulis clarius expressũ habetur.*

[c] Non quantum ad actum) *Nam etiamsi non semper quis in actum virtutis prorumpere potest, si tamen propositum sit firmum, in animo juste agendi ab eo justus quis dici merito poterit:*

Iustitiæ secunda definitio.

Iustitia item est animi dispositio, & mentis affectus quo quis [d] dicitur justus: dum videlicet quis sine personarum acceptione & distinctione velit, cuilibet quantum in se est, jus suum tribuere.

Az igasság męg-is, ember szűvenek jora valo haylassa, és elmejenek indulattya, mely miat mondatik igaznak: ugy mint mikor valaki semely valogatasnelkúl, és kúlőmbeztetes-nelkúl kúl mindennek, az ő tehetsége szerent meg adgya, megitili az ő sajat igazat.

[d] *Is dicitur justus, qui jura servat, juxta hæc naturalia præcepta. Esto vir justus cunctis reddendo suum jus. Redde creatori jus, majorique, minori. Serva dulcorem, juris moderando rigorem. Vnde Iudex non est modo justus sit.*

[e] *Iustitiæ tertia definitio.*

Item [e] Iustitia est habitus bonus, tribuens cuiq; suam dignitatem: Deo religionem, parentibus obedientiam, majoribus reverentiam, paribus concordiam, minoribus disciplinam, sibi ipsi castimoniam, & pauperibus ac miseris compassionem operosam.

Sőt az Igassag az emberben oly gyakorlot josag, melyhez kepest, mindennek meg adgya az ő meltosagat: Az Istennek kereszteyeni tisztesseget, szűleihez engedelmesseget, nallanal nagyubnak bőczűletet, hasonlokhoz bekesseges egyenesseget, nallanal kissebhez fenyeteket, ő magat penig tisztа eletben tartya, és az szegenyeken, nyomorultakon voltakepen kőnyőrűl, és segiti.

[f] *Iustitiæ quaota definitio.*

Item aliter, [f] Iustitia est [g] habitus animi (communi utilitate servata) suam unicuiq; tribuens dignitatem. Et sic est congrua dispositio animi, singulis in rebus recte dijudicans causas.

Avagy męg-is az Igassag gyakorlasbol valo szűbeli josag (az kőzensęges jo meg tartatvan) mely mindennek meltosagat megh adgya. Es ezkeppen az igazsag ember elmejenek és akarattyanak oly egygező allapattya, hogy minden dolgokban, igaz itiletet tesen.

[g] *Habitus est perfectior animi vel corporis absolutio. Fit autem habitus per frequentiam activum, sive bonorum sive malorum. Nam & Nero per actus crudeles frequenter patratos habitum acquisivit crudelitatis, & Milo habitum acquisivit fortitudinis.*

Mert Sz. Gergely Doctor-is azt mondgya, hogy az emberi tarsasag kőzőt nem lehet nagyob josag, mint az igassagnak kővetesse, és hogy mindent az ő igassagaban meg tartsunk. Mert ahol az igassag vagyon, minden egyeb josagos czelekedet-is ot talaltatik meg. Mivel hogy (az mint

Beato enim Gregorio teste, in rebus humanis summum bonum est, justitiam colere, & unicuiq; jura sua servare. Nam ubi est justitia, ibi est omnium reliquarum virtutum concordia. Omnes enim virtutum species (ut inquit Hie-

A 2 rony-

ronymus) uno juſtitiæ nomine continentur: cui aſtipulatur verſiculus ille Heſiodi:

Iuſtitia in ſeſe virtutes continet omnes.

Iuſtitiæ laus. Quæ præclariſsima virtutum, eo ſplendore mortalium oculos perſtringit, & affirmet Ariſtoteles, neq; heſperum, neq; luciferum tantopere rutilare.

Iuſtitia duplex. Duplex eſt autem juſtitia, ſcilicet naturalis & legalis. [h] Naturalis eſt conſtans & perpetua voluntas, jus ſuum (ut prænotatum eſt) unicuiq; tribuens: & ſine illa nullus poteſt regnum DEI poſsidere. Legalis verò dicitur lex, quæ ſæpe mutatur, ſine qua nec gentes, nec regna, diu poterunt permanere.

[h] *Interpretibus juris Imperialis non videtur, iſtã definitionem agere de juſtitia divina, quod hic noſter author inſerit, ſed de externa, & quadam civili, & politica juſtitia, quæ tantum pertinet ad formandos in hac vita politicos mores, & exigit quædam exteriorem honeſtatem.*

Unde [i] & juſtum aliquid dupliciter intelligitur fieri: Uno modo ex ipſa natura rei, quod dicitur jus naturale. Alio modo ex quodam ſtatuto inter homines, quod dicitur jus poſitivum.

mint Sz. Hieronimus Doctor-is mondgya) az egy igaſſag nevezeti alat, minden egyeb fele joſagos czelekedetet-is kel erteni: Az mint hogy Heſiodus Poéta verſe-is tarttya:

Hogy az Igaſſag minden egyeb joſagos czelekedetet-is be foglallya magaban.

Holot az emberek ſzemei előt az Igaſſag az tőb jok kőzőt ugy annyera tekentetes és túndőklő joſag, hog Ariſtoteles-is azt meri felőle mondani, hog ſe az őſt, ſe az Haynali czillag nem lehet nallanal fenyesb és túndőklőb.

Ket fele penig az Igaſſag, egygyik termeßet, az maſik tőrveny ßerent valo. Az termeßet ſzerent valo Igaſſag (az mint meg mondam) tőkelletes és ßűntelen valo akarattya az embernek, melyhez kepeſt mindennek az ő igazat meg adgya: Es ennelkűl ſenki az Iſtennek Orßagat nem birhattya. Az tőrveny ßerent valo igaſſag penig mondatik oly tőrvenynek, mely gyakorta meg valtozik, mind az altal, ánelkűl akar mely nemzet-is, avagy Orßag ſokaig meg nem alhat.

Innet vagyon hogy nemely dolgot, ketkeppen mondunk igaznak: Egykeppen, az dolognak termeßeti ſzerent, mellyet termeßet ſzerent valo igaznak mondunk. Maskeppen emberek kőzőt valo vegezes ßerent, mely vegezeſt irot, és ki adot tőrvennek mondunk.

Iuſ

[i] *Ius poſitivum dicitur quod neq; in totum à jure naturali & gentium recedit, neq; etiam per omnia ei ſervit: ſed interdum aliquid addit, interdum verò detrahit. Dicitur poſitivum quia non cœpit cum ipſa rerum origine, ſed à legiſperitis poſtea proditum eſt: ut jure gentium ſontes puniendi ſunt, ſed jure poſitivo, fur laqueo, latro autem palo, rota vel gladio punitur.*

AZ IGAZ MI LEgyen, és annak agairol.

II. TITULUS.

EZ az ſzó Igaz, mely az Igaſſagbol ßármazik, az mennyiben iraſunkat illeti, annyit teßen mint, igaz és melto dolog. Ez iraſunkban penig erttyúk ezen, az mi meg regzet ſzokaſinkat, mellyek vagy meg vadnak irva, avagy irasban męg ninczenek.

DE IURE ET DIviſione Iuris.

TITULUS II.

IUS autem quantum ad noſtrum propoſitum ſpectat, tantum valet ſicuti rectum vel juſtũ, quod à juſtitia derivatur. Et in propoſito accipitur pro noſtris conſuetudinibus, ſive [a] ſcriptis ſive [b] non ſcriptis.

[a] *Ius ſcriptum dicitur quod continetur in corpore juris, ſive in Decretis & conſtitutionibus Principum eo quod juxta præſcriptum decet populum gubernare, & gubernantibus obedire.*

[b] *Conſuetudo dicitur jus non ſcriptum, quod uſu populi initiatum & continuatum eſt, vim legis habens. Prol: Tit: 10.*

Honnet ez kővetkezik, hogy ez az ſzó Igaz, kőzőnſeges ßó és ſokat foglal be magaban: De az tőrveny az igaznak eggyik aga és reße. Mert minden, à mi igaz, tőrvenyből és jo erkőltsből vagyon, az az, irot tőrvenyből, avagy ollyanbol, az mely męg irasban nem kőlt. Mellyet Cicero-is ugy ertet: Hogy az igaz tőrveny, az jonak és melto dolognak tudomanya és meſterſege, kihez kepeſt az ſzent tőrvenyeket, és mindeneknek az ő igazokat ki ßolgaltatunk, mellyert az tőrvenynek ki ßolgaltatoinak mondatunk.

Unde jus nomen generale eſt, & lex ſpecies juris eſt. Omne enim jus legibus & moribus, hoc eſt, jure ſcripto & non ſcripto conſtat. Quod per [c] Tullium ſic definitur: Eſt ars ſive ſcientia boni & æqui, ſecundum quam nos [d] ſacerdotes, id eſt, ſacras leges & cuilibet jura ſua miniſtrantes appellamur.

[c] *Iuris definitio ſecundum Tullii.*

[d] *Sacerdotes juris qui dicuntur.*

e Iuris altera definitio.

Aliter autem jus dicitur [e] collectio legitimorum præceptorum, quæ nos [f] arctant ad obſervandũ bonum & æquum: hoc eſt, utilitatem & æquitatem, ſive veritatem, juſtitiam deſignantem.

datunk. Maskeppen mondatik, az igaz, az irot és ki adot tőrveny, ki minket kőtelez, az jo és melto dolognak meg tartaſſara: az az, az nyilvan valo igaſſagnak haſznara, meltoſagara, igaz voltara, és annak vőveteſere.

[f] *Arctant, id eſt, ligant, conſtringunt, & intra limites officij continent, hoc eſt, intellellectum dant iſtarum notitiarum æqui & boni. Et doceret quid juſtum, quid æquum, quid iniquum ſit.*

Ius duplex.

Jus itaq; duplex eſt: quoddam enim eſt publicum, quoddam verò privatum. [g] Publicum eſt, quod principaliter ad imperium & regimen regnorum, publicamq; utilitatem ſpectat, & in ſacris, ac in ſacerdotibus, & in magiſtratibus conſiſtit: Unde qui ledit [h] ſacerdotes, vel res ſacras, vel magiſtratus, hoc eſt, rectores populi, ab omnibus tanquam pro crimine publico accuſari poterit. Privatũ verò eſt jus ſpeciale, quod ad ſingulorum hominum utilitatem pertinet: & illud [i] triplex eſt, ſcilicet, jus Naturale, jus Gentium, & jus Civile.

Effele tőrveny Igaſſaga ez okaert ket fęle: Mert nemely az kőzenſeges allapatot illeti: nemely penig czak tulaidon magok ſemelyet. Az kőzenſeges allapatbeli Igaz, főkeppen illeti az birodalmot és az Orſagoknak biraſſat, és az kőzenſeges haſnot: mely áll Papi rendeknek, és Biraknak, tiſtviſſelęſekből. Honnet ez kővetkezik, hogy à ki az Papokat avagy Megyeiket megh haborgattya, Avagy az kőſſegnek gondviſelőit Birakat, mindenektől, ugy mint, kőzenſeges vetekert, vadoltathatik. Az maga Igaſſaga penig, ſemelye ſzerent valo igaſſag, mely kinek kinek haſznat illeti. Es ez haromfele, tudnia illik, az termeſzetnek tőrvenye, nemű-nemű nemzetnek tőrvenye, és az polgari tőrveny.

g Ius publicum & quod in publicis perſonis conſiſtit, & ad ſtatum Reipub: pertinet id eſt, in quo agitur de authoritate Principis, de religione, de magiſtratib: de jure belli, deſœderibꝰ.

h Magiſtratus lædens & ſacerdotes, ab omnibus accuſari poteſt.

i Tripartitam diſtributionem privati juris Imperator Iuſtinianus lib. 1. Tit: 1. Gratianus autem Diſt. 1. ſanciunt, quos Author in hac diſtributione & pleriſq; aliis imitatur. Alias lex dicitur Divina, Humana & Naturalis.

Ius igitur Naturale eſt commune omnium nationum, eo quod ubiq; inſtinctu naturæ & non conſtitutione aliqua habetur: quod natura omnia [k] animalia docet & docuit. Et hoc non ſolum eſt humani generis proprium, ſed etiam omnium animalium. Inde deſcendit maris & fœminæ conjunctio, liberorum procreatio & educatio, omnium una libertas, ac acquiſitio eorum, quæ cœlo terra mariq; capiuntur. Item [l] depoſitæ rei vel commodatæ pecuniæ reſtitutio.

Az termeſzetnek tőrvenye mindenfele nemzetſegekkel penig kőz, mivel hog az termeſzetnek folyaſabol, és nem valami ſzerzesből zarmazik: melyre az termeſzet tanit és tanitot mindenfele allatokat. Sőt ez nem czak az emberi nemzet kőzőt vagyon, hanem mindenfele egyeb oktalan allat kőzőt-is. Innet vagyon az himnek és az nőſtenek felekezeſe: Magzatoknak nemzeſe, és fel neveleſe: mindeneknek eggyenlő ſzabadſaga, és az ollyanoknak meg nyereſſere, mellyeket az eghben, főlden, és az tengerben fognak. Ennek felette az le tőt marhanak, avagy kőltſőn adot penznek meg teriteſe, és meg adaſſa.

k Animalia ſcilicet quod libet in ſuo genere, & ſuo quoquomodo, quo conditum eſt à Deo.

l Depoſitæ res) Solent res metu incendij, ruinæ vel tumultus aliorumq; reſpectuum cauſa, apud amicos deponi, pro cujus intellectu ſciendum. Depoſitum *eſſe triplex:* Prima *ſpecies dicitur oblatio realis debiti vel pignoris. Quod ſi creditor recipere noluerit pignus, apud judicem poteſt deponi, & ſic Depoſitarius liberatur à caſibus fortuitis & periculo.* Secunda *ſpecies dicitur ſequeſtrum, eo quod utraq; pars fidem ſequeſtri ſequatur: Quod nonnunquam ex voluntate partium fit: ſæpius tamen ſequeſtratio fit à Principe parte altera in vita. Par: 1. Tit: 29.* Tertia *ſpecies eſt depoſitum voluntarium & ſimplex, quando quis penes amicum rem aliquam tantum cuſtodire cauſa deponit, per verbum depono ut ſerves, vel cuſtodias hanc rem. Vnde ſciendum quod ſi mercator deponat arcam in Camera alterius mercatoris ſciente & paciente, non eſt depoſitum, nec tenetur de amiſsione ſi pereat, neq; de mendacio, quia non promiſit cuſtodire.*

Felebaratunkon eſſet erőſakkal, erőſakkal valo el teriteſſe. Mert ezt, ha vagy valami ehez haſonlo, ſoha hamiſnak, hanem termeſzet ſerent valo dolognak és melto s-igaznak tarttyak lennie.

Violentiæ proximi per [m] vim repulſio. Nam hoc, aut ſi quid huic ſimile eſt, nunquam injuſtum, ſed naturale æquumq; habetur.

m Omnes leges omniaq; jura permittunt, vim vi repellere, ideo quòd lege permittente fit, pœnam non meretur. Ac hominem quoq; hoc caſu occidere licet, ſi fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ, ut dicitur Par: 3. Tit: 22. Non enim quis pati debet ut damnificetur in aliquo, ſi damnum eſt irrecuperabile.

Item.

Item, Alio modo jus naturale intelligitur, quod in lege Moſaica & Evangelio continetur, quo quis jubetur alteri facere, quod ſibi vult fieri: & prohibetur [n] alteri inferre, quod ſibi fieri nolit, unde Verſus:

[n] *Si dicatur quod judex vult inferre mortem, ſed tamen non vult, ut ſibi mors inferatur: Reſpondendum, quod judex non infligit mortem ſed lex.*

Quod tibi vis fieri mihi fac, quod non tibi, noli.
Sic potes in terris vivere jure poli.

Jus itaq; naturale dupliciter poteſt conſiderari: Uno modo in quantum conſideratur homo, prout habet in ſe naturam rationalem, in quâ participat cum divinis: & ſic jus naturale quod cadit in homine dicitur jus divinum. Alio modo jus naturale conſideratur in homine, quantum ad naturam ſenſualitatis, in qua participat cum cæteris animalibus, ut ſenſu, motu & inſtinctu. Et hoc modo jus cadens in homine, dicitur eſſe jus naturale.

Jus gentium duplex eſt: ſcilicet, primævum & ſecundarium. Jus gentium [o] primævum eſt, quo omnes gentes, ab initio uſæ ſunt, naturali ratione inductum abſq; aliqua conſtitutione gentium: ut nemi-

[o] *Ius gentiũ primævum proprie eſt jus naturale ſive jus rationis, quod*

Avagy maskeppen, az termeſetnek tőrvenyen ertyúk, azt az tőrvent, mely Moſeſnel és az Evangeliumban vagyon, mely azt hadgya, hogy ugy czelekedgyünk maſſal, az mint akarjuk hogy magunkal czelekedgyek mas. Meg is tiltya, hogy maſſon ollyat ne czelekedgyünk, az mit velünk czelekettetni nem akarjunk. Mely felől lllyen vers-is vagyon.

Az ménnyi jot akarz magadnak, maſnak-is akary ennyet.
Es az mit nem kevanſz magadnak, maſſal ſe czeleked azt.
Igy ez főlden ſok jot elhetz iſteni igaſſaggal.

Az termeſet tőrvenyet azert ketkeppen erthettyúk: Elſőben, az emberekre valo kepeſt, mivel hogy okos termeſet vagyon bennek, és azIſteni dolgokat meg értik: és igy az termeſetnek tőrvenye az emberekben Iſtenek tőrvenyenek mondatik. Maskeppen ertetik, az termeſet tőrvenyen ez, hogy az ember elő alat, és erzekenyſege vagyon, ſinten mint egyeb allatnak, ugy mint érez, mozog, és indul: mely erzekenyſeg mondatik az emberben termeſetnek, tulaydona és tőrvenye.

Az neműnemű nemzetnek tőrvenye-is ket fele: tudnia illik, elſő és az maſodik: Az elſő nemzetnek tőrvenye ez, mellyet minden nemzetek eleitől fogva tartottak az termeſetnek okoſſagabol viſeltetven, és nem valami egyeb nemzetnek ſerzeſeből

neminem lædere, &c. Et hoc à jure naturali, nihil diſcrepat, niſi ratione diverſorum reſpectuum. Nam jus naturale & gentium, pariter dicitur, ſed diverſo reſpectu: Naturale ſcilicet in quantum ratione naturali eſt inductum: Gentium verò in quantum gentes à principio orbis ſine ulla conſtitutione alia, eo uſæ ſunt. Et hoc jus ſtatus ſervi eſt integer: quia naturali ratione omnes liberi naſcebantur.

humanæ naturæ proprium eſt. Illæ ſcilicet notitiæ divinitus humanis mentibus inſitæ dicuntur, quibus naturalis ratio judicat, quid deceat, ut religio in Deum, pietas erga parentes, & patriam, juſtitia in omnes ultio in ſceleratos.

ből arra vitetven: ugy mint ſenkit nem bantani, &c. Es ez az termeſzetnek tőrvenyetől ſemmiben nem kűlőmbez, hanem czak kűlőmb tekentetből. Mert az termeſetnek tőrvenye, és nemzeteknek tőrvenye, egy ertelmen vagyon, de kűlőmb tekintetert. Mert az termeſet ſerent valo tőrvenynek, az menyiben az termeſzetnek follyaſabol ſzarmazot és tartatot. Az nemzeteknek tőrvenye az, az menyire neműnemű nemzetek, ez vilagnak kezdetitől fogvan, mindennemű emberi ſerzeſen kűvűl, éltenek valami affele rend-tartaſſal. Es ez tőrveny ſerent, az ſolgaſagnak (avagy jobagyſagnak) allapattya jol volna: mert termeſet ſerent minden ember ſabadſagra ſűletetet.

Az maſodik neműnemű nemzetnek tőrvenye ez, mellyet az nemzet nem termeſet ſerent valo okokbol, hanem maga jovaert, és az kőzenſeges haſonert rendelt: Ez penig gyakorta kűlőmbez, az termeſet tőrvenyetől. Mert az termeſzet tőrvenye ſzerent, minden kőz vala: mindenek magokkal ſabad emberek ſzűlettettek vala: de az kűlőmb kűlőmb fele nemzettől talaltatot, az Uri rendnek, birodalomnak, és kűlőnezeſnek, allapattya: hadakat indittottak, fokſagokat, ſolgaſagokat, rabſagokat, és egyeb effelekhez haſonlo nyavalyakat, egymas ellen: mellyet az termeſet tőrvenyenek mind ellene voltak.

[a] Jus gentium ſecundarium eſt jus à gentibus non ratione naturali, ſed ratione publici boni, & ad communem uſum introductum: Et hoc ſæpenumero diſcrepat à jure naturali. Quia jure naturali, omnia erant communia, omnes erant liberi, de jure verò gentium facta eſt diviſio dominorum, & rerum inventa eſt ſeparatio: introducta ſunt bella, captivitates, [b] ſervitutes, & alia hujuſmodi, quæ [c] juri naturali ſunt contraria.

[a] Ius gentium, *ſecundariũ quod cõmuni omnium gentiũ uſu, & neceſſitatibus ita exigentibus eſt conſtitutum, ut ſacra tueri leges jubere, vel ſancire, magiſtratus creare, conſilium de Repub: capere, bellum indicere ac finire, legis actiones exequi, præmia & pœnas irrogare.*

[b] Servitutes, *jure gentium inductæ videntur, quia jus gentilitatis eam approbavit, non eam primo invenerit.*

c Iuri naturali contraria) *Per contrarietatem jus naturale non imitatur, propter regulam inferiorem legem negligendam esse, ut superior impleatur.*

Et hoc etiam gentium jure omnes penè [d] contractus inducti sunt: ut emptio, venditio, conductio, & his similia.

d Contractus sine gentium inducti. Omnibus populis communes sunt emptiones, venditiones, & alia obligationes jure gentium introductæ.

Jus autem Civile est, [e] quod quisq; populus, vel quæq; Civitas sibi propter divinam, humanamq; causam constituit. Et vocatur jus civile, quasi proprium jus Civitatis: quod tripliciter potest attendi. Primò generaliter, & est quod in unaquaq; Civitate generaliter observatur. Secundo specialiter, & est quod quisq; populus, vel quæq; Civitas sibi proprium divina humanaq; causa constituit.

e Ius Civile est, quod neq; in totũ à jure naturali, vel gentium redit, neq; per omnia ei subservit, sed interdum ei aliquid detrahit, interdum verò addit. Et sicut jus gentium ab omnibus gentibus dicitur, quod omnes gentes eo utuntur, ita jus civile à Civibus seu certo populo nomen traxit: & non apud omnes gentes, sed in certo populo seu Civitate servatur: Intenditq; tantum servare Civilem societatem, non curans de utilitate animæ.

Tertio, Excellenter, ad excellentiam, videlicet, juris Romanorum, quod etiam jus Imperiale nominatur. Dum enim non exprimitur, nomine hujus, vel illius Civitatis, per [f] excellentiam, tantum jus Romanorum significatur. Sicuti

f Excellentia juris Civilis) Mentione juris excellenter apud nos, Decreta intelliguntur.

Sőt ezen kűlőmbező nemzetnek tőrvenye altal, talaltatot az egymassal valo vegezes és szővetseg-is: ugy mint, veves, el adas, meg fogadas, szőrzedes, és ezekhez hasonlo dolgok.

Az Polgari tőrveny penig ez, mellyet akar mely kősseg, avagy akar mely Varos maganak, Istennek tisztessegere, és az embereknek jovara szerez. Ez penig mondatik Polgari tőrvennek, ugy mint, tulaydon czak az Varos tőrvenyenek: Mely felől harom kepen is elmelkedhetűnk. Elősser kőzőnsegeskepen, mely ez, mellyel minden Varos kőzőnsegeskeppen çl. Masodsor, tulaidon keppen, mely ez hogy minden kősseg, avagy Varos maganak, Istennek tisztessegenek és maganak meg maradasanak okaert önnen kőzőt vegez.

Harmadsor, meltosagra valo kepest, tudnia illik, az Romai tőrvennek meltosagara mutatvan, mellyet mas nevel, az Czasari avagy Romai birodalomnak-is mondanak. Miert hogy nevezet keppen, ki nem nevezik, az meltosagert, hogy az birodalomban mellyik Varos tőrvenye legyen, hanem meltosagosson

gosson az Romajak tőrvenyere mutatnak ollyankort. Az mint az Gőregeknek, ha czak rővidededen az Vers szerzőt emlitik, Homerust jedzik: az Deakoknal penig Vergiliust. Az szent irasban. az Apostolon, avagy Istennek edenyen, egyeb nevet hozza nem teven, Szent Palt erttyűk.

cuti per Poëtam apud Græcos Homerus, apud Latinos Vergilius subauditur. Et per Apostolum in sacro eloquio, alterius nomine non expresso, S. Paulus intelligitur.

MICZODA Kűlőmbseg legyen, az Termesset tőrvennye, Nemzetek tőrvenye, és az Polgari tőrveny kőzőt.

III. TITULUS.

ERtsűk meg azert, hogy az termesset tőrvenye kűlőmbőz az tőb tőrvenyektől haromkepen. Elsőben, eredeti szerent, mert az teremtestől fogvan kezdetet. Masodsor, meltosaggal, mert az termeszet tőrvenyet minden nemzetseg egyarant tartya, ugy mint Istentől szereztetet, alhatatos és valtozhatatlan tőrvenyt. De az egyebfele tőrveny, mellyet valamely kősseg avagy Varos, maganak szerzet, gyakran el valtozik, avagy ellenkező sokas miat, avagy mas job tőrveny miat, kit az utan ellene szeretsznek. Harmadsor, nagy voltaval, mert az termesset tőrvenye szerent, mindenek kőzőnsegessek volnanak, de az nemzetsegek és Polgari tőrveny szerent, ez ennyim, imez tiedde lőt.

QUOMODO DIFferunt jus Naturale, jus Gentium, & jus Civile.

TITULUS III.

SCIENdum itaq; quod jus Naturale differt ab alijs juribus tribus modis. Primò origine, nam incepit ab exordio naturalis creaturæ. Secundò dignitate, quia jus naturale apud omnes gentes æqualiter servatur, à solo Deo institutum, firmum & impermutabile manens. Alia verò jura, quæ populus vel Civitas sibi constituit, sæpe mutantur, vel contraria consuetudine, vel alia meliori lege, in contrarium postea lata & introducta. Tertiò amplitudine, quia jure naturali omnia communia sunt: sed jure gentium vel civili, hoc meum, illud tuum est.

Cæterum omnes populi, qui legibus, aut moribus utuntur, & reguntur partim ſuo proprio, partim verò communi omnium hominum jure utuntur. Hi enim qui ſuo tantũmodò jure, & non communi gaudent, aliquod jus ſibi proprium inſtituunt, & jus civile nominant: quod verò apud omnes gentes communiter obſervatur, jus gentium appellatur.

Tovabba minden kőſſeg, ki tőrvenyhez, avagy jo ſokashoz tartya magat, és ezeknek enged, reſz ſerent tulaidon tőrvenyel, reſz ſerent penig minden embereknek kőzenſeges tőrvennyel ęl. Mert az kik czak ő magok tőrvenyevel, és nem kőz tőrvennyel ęlnek, és magoknak ſajat tőrvent ſabnak, effelek tőrvennye Polgari tőrvennek hivattatik: Az mely tőrvennyel pedig minden nemzetek kőzőnſegeſſen ęlnek, nemzetſegek tőrvenyenek neveztetik.

DE IURE MILITARI & juriſprudentia, TITULUS IIII.

AZ VITEZLŐ IGASSAGROL, és az tőrveny tudaſrol. IIII. TITUL.

[a] *Tit. 4. initiũ ex Diſt. 2. Grat: depromptum tantum de militib: armatæ militiæ loquitur, ſive ſint equites ſive pedites.*

JUS [a] militare eſt belli inferendi ſolennitas, fœderis faciendi nexus, ſigno dato congreſsio in hoſtem.

Item, Flagitij [b] militaris diſciplina: hoc eſt, [c] caſtigatio, ſi locus deſeratur.

AZ Vitezlő igaſſag, ál az hadakozaſnak inditaſaban, frigynek veteſeben, és az jelhőz tartvan magat, az ellenſeggel valo ſzemben menesben.

Tovabba, az Vitezek fennyiteke ál, az meg bűntetesben, ha ki helt nem allana.

[b] *Diſciplina militaris. Duo præcipua ſunt neceſſaria ad militis officium & perſonam. Primò, ut numerum reliquorum militum reſeratur & ſtipendiarijs aſcribatur, ne ſub nomine militari prædo eſſe deprehendatur. Secundò, ut ſacramentum præſtet, quod mortem non vellet evitare, pro deſenſione Principis legitimi & Reipub: ac à ſignis ſive vexillis nollet recedere.*

[c] *Manlius Torquatus Coſ: filium, quod provocatus à Geminio Duce Tuſculanorũ ad dimicandum, inſcio patre deſcenderat, glorioſam victoriam, & ſpecioſa ſpolia referentem, abripi à Lictore, & in modum hoſtiæ mactari juſsit. Poſthumius Dicta-*

Dictator Generum ſuum præſidio progreſſum, victorem, quia hoſtes ſuderat, ſecuri feriri juſsit. Q. Fulvius fratrem cohortem Legionis Senatu amovit, quod in juſſu Conſulis domum redierat. Graviter Senatus tulit, quod Q. Petilium Coſ: fortiſsime adverſus Ligures pugnantem occidere milites paſsi eſſent. Legioni neq; ſtipendium anni procedere, neq; æra dari voluit. Milites noſtræ patriæ jure communi regni uti debent, quando non ſunt in caſtris ſeu expeditione. Nam tunc milites externi coram Capitaneis debent conveniri. Indigenæ verò ratione violentiarum vel coram Capitaneis, vel poſt condeſcenſionem exercitus coram judicibus ordinarijs.

In teſtamentaria autem diſpoſitione excedunt alios Nobiles: quia teſtamentum ejus in militia ſive ſolennitate factum valet, ac ratione ſimplicitatis & ignorantiæ juris in caſtris, omnes ſolennitates relaxantur militi, dummodo conſtet de ejus voluntate.

Ennek felette ide valo az hopenznek-is ki ſolgaltataſa, tiſteſſegre valo vitel, tiſteſſeges ajandekozas: ugy mint mikor Coronas Cimert, avagy arany lantzot, valamely vitez embernek ajandekon adnak.

Item, Stipendiorum modus, dignitatum gradus, præmiorum honor: Veluti dum Corona, vel [d] torques donantur.

[d] *Torquis donatio. Milites dicuntur, etiam Equites Aurati, qui etiamſi nunquam militaverint, tamen ſi Corona vel torqui diſtinguantur, & donentur, per hoc præmium egregiè navatæ operæ conſequuentur.*

TOvabba, az nyereſſegnek el rendeleſſe, és kinek kinek ſzemelye, és vitezſege ſerent valo el oſztaſſa, és abbol az Fejedelem reſzenek ki ſolgaltataſa.

Item, Prædæ deciſio, & pro perſonarum qualitatibus & laboribus juſta diviſio, ac principis [e] portio.

[e] *Porcio Principis qua dicatur. Cum res captæ in bello fiant capientium, limitatio fit inter res mobiles, & immobiles. Nam immobiles jure naturali, vel gentium ſunt Principis, qui bellum indixit. Mobiles autem res magna ex parte ſunt capientium. Perſonæ quoq; hoſtium, in ſervitutem capientium deducuntur.*

Az tőrveny tudas penig, Iſteni és emberi dolgoknak ertelme, az Igaznak és Hamiſnak tudaſa: Igaznak hogy azt czelekedgyek, Hamiſnak penig hogy azt tavoſtaſſak. Mert nem eleg czak azt tudni mi legyen az igaz, avagy az hamis, hanem eggyik

Juriſprudentia verò eſt [f] divinarum humanarumq; rerum notitia, juſti atq; injuſti ſcientia: juſti ſcilicet ad faciendum, injuſti autem ad evitandum. Quia non ſufficit ſcire quod ſit juſtum vel inju-

[f] *Iuriſprudẽtia quid? Dicitur divinarum rerum notitia, non quatenus Evangelium notitiam divinã*

tribuit, sed quia notitia illa nobiscũ natæ verè sunt res divinæ. Item, quia de rebus sacris, religiosis & sanctis, quoad externam disciplinam tradat, quæ res dicuntur esse juris divini.

injustum, nisi & ipsarum rerum contrariarum, vel corporalium, habeat quis notitiam, secundum quam juxta varias conditiones rerum emergentium, varia etiam jura sunt statuenda.

eggyik dolog az maſikkal voltakeppen, és valoban mind ellenkőzzek, meg kel erteni, mely ellenkőzzeshőz valo kepeſt, az mint az dolognak modgya mutattya, az ſerent kel arrol kűlőmb kűlőmb fele tőrvent ſabni.

DIFFERENTIA EST inter juſtitiam, jus, & juriſprudentiam.

TITULUS V.

DIFferunt autem inter ſe juſtitia, jus & juriſprudentia. Nam juſtitia eſt Virtus ſilicet moralis. Ius eſt ejus virtutis exequutivum. Iuriſprudentia eſt ſcientia illius juris.

Item, juſtitia eſt inter virtutes ſummum bonum. Ius medium. Iuriſprudentia infimum.

Item, Iuſtitia tribuit unicuiq; quod ſuum eſt. Ius verò coadjuvat. Iuriſprudentia autem docet qualiter id fiat.

DE

KŰLŐMBSEG VAgyon az Igaſſag, az Igaz, és az Tőrveny tudas kőzőt.

V. TITULUS.

Kűlőmbſeg vagyon penig az Igaſſag, az Igaz és az tőrveny tudas kőzőt. Mert az igaſſag embereknek erkőltſeben valo joſagos czelekedet. Az Igaz penig az igazſagnak veghez valo vitele. Az tőrveny tudas, az meg mondott igaſſagnak és az Igaznak ertelme és tudaſſa.

TOvabba az Igaſſag az joſagos czelekedettek kőzőt, legh főb és elſőb. Az Igaz maſodik graditsban vagyon. Az tőrveny tudas harmadban és utolſobban.

Ennek felette az Igaſſag mindennek az ővet meg adgya. Az igaz penig ſegiti az Igaſſagot. Az tőrveny tudas penig meg tanit rea mint meheſſen mind az kettő vęgnez.

MI

MI LEGYEN AZ Tőrveny, és az tőrveny tulaidonſagirol.

DE DEFINITIONIbus Legis, & ejus Conditionibus.

VI. TITUL'

MIvel hogy ez elől meg mondok, hogy az Igaſſag ket dologbol ál, Tőrvenyből és ſokkasbol, az az, avagy irasbol, avagy iratlan ſokkasbol. Annak-okaert az iraſban valo igaſſagrol, az az, az emberi tarſaſag kőzőt valo tőrvenyről rővideden ezt kel meg ertenűnk, hogy mi legyen az tőrveny, kiről kűlőmb, kűlőmkeppen ſolnak az bőlczek.

TITULUS VI.

QUIA dictum eſt † ſuperius, quod omne Jus aut Legibus, aut moribus, hoc eſt, jure ſcripto, vel non ſcripto, conſtat. De jure igitur ſcripto, id eſt, humana lege breviter ſciendum, quod Lex diverſimodè deſcribitur:

† *Tit: 2.*

Mert elſőben tőrvenynek mondgyak lenni, az kőſſeg vegezeſet, mikoron tudni illik, az őrőg nep, az venſeg, az kőſſegnek valamit vegez. De ez mi moſtani iraſunkban, nem effele tőrvenyről ſollunk, mivel hogy az mint regen hatalma volt az kőſſegnek, hogy őnen kőztek tőrvent ſerezheſſen, és ſabhaſſon, moſtan effele ſabadſag tűlők el vetetet, és czak az Fejedelem ſabhat tőrvent: Mint ertől ez utan nilvabban ſollunk.

Primò namq; eſt conſtitutio populi, qua * majores natu cum plebibus aliquid ſanxerunt. Sed hæc definitio propoſito noſtro non quadrat. Quoniam omnis poteſtas conſtitutionis, & condendæ legis, quæ olim apud populum fuerat, in præſentiarum ad Principem noſtrum ſpectat, ut infra clarius dicetur.

Legis prima deſcriptio.

**Majores natu dicuntur antiquitate, dignitate, nobilitate, & ſcientia præſtantiores. Quæ & ſanior pars dicitur. par: 3. Tit: 2. Par: 2. T. 3.*

Maskeppen az tőrveny oly vegezes, ſentſeges, mely tiſteſſeges dolgokat paranczol, az tiſteſſeg ellen valokat penig meg tilt. Avagy penig: Igaſſagbol ſarmazot jo mód, ki az tiſteſſeges dolgokat paranczollya, ez ellen valokat penig meg tiltya.

Alio modo, Lex eſt ſanctio ſancta, jubens honeſta, & prohibens inhoneſta atq; contraria. Vel aliter, eſt recta ratio ab æquitate tracta jubens honeſta, & vetans inhoneſta.

Legis ſecunda deſcriptio

Legis tertia deſcriptio.

Item,

Legis quarta descriptio continet sex conditiones.

Item secundum Papinianum, & Demosthenem, Lex est inventio hominis, donum Dei, dogma sapientum, correctio violentorum excessuum, civitatis compositio, & criminis fuga. Ex qua quidem diffinitione colligitur, quod Lex [b] inventio humana est. Postquam enim multiplicato genere humano, & surrepentib⁹ vitijs, in tyrannidem regna conversa sunt, necessariò opus fuit, leges condere, quarum primi inventores, [c] qui fuerint, passim exstat.

b Legis prima conditio, quod sit inventio hominis.

c Legis primi inventores.

Tovabba az bölcz Papianus és Demostenes ertelme szerent: Az törveny, emberek talalmanya, Istennek ajandeka, Bölczeknek tetzese, az hatalmaskodasnak meg büntetője, varashoz illendő allapat, vetkesseknek el kergetője. Mely elő szamlalasbol megh erthettyük, hogy az törvenyt emberek talaltak. Mert az emberi nemzetseg ez vilagon megh szaporodvan, és az gonossag-is el aradvan, mivel hogy az birodalmokat kegyetlenúl kezdettek az emberek birni, az szükseg vegre rea kenszerittette őket, hogy törvenyeket szerezzenek magoknak. Mellyeknek kik lőttek legyen első fel talaloi, és szerzői, szerenszerte meg vagyon irva.

d Legis secunda conditio, quod sit donum Dei.

Dicitur deinde in diffinitione, [d] legem donum Dei esse. Secundũ enim Chrysostomum, Lex Dei est una legalis via, quæ nec ad dexteram, nec ad sinistram declinat. Populus ergò sine lege, qui Dei dicta, & legum documenta contemnit, per diversas errorum vias, laqueum perditionis incurrit. Omniumque legum inanis est censura, nisi divinę legis imaginem gerat. Quia humanæ leges eatenus valent solũ, quatenus non discrepant à divinis, prout & sapiens testatur, inquiens: Per me Reges regnant, & legum condi-

Masodszor azert mondgyuk az törvent Isten ajandekanak. Mert az mint arany szaju Sz. Ianos mondgya, az Istennek törvenye oly igaz út, ki sem jobra, sem balra nem hajol. Az mely kősségnek azert törvenye ninczen, és az Istennek mondasat és paranczolattyat meg utallya, annak à sok tevelygesnek utanna, kárhozatnak töriben kell esni, és mindenfele törvent heaban valonak kel tartani, valamely az Isten törvenyehez nem leszen hasonlo. Mert az Emberi törvennek czak annyiban vagyon helye, az menyiben az Isten törvenyetől el nem tavozik: az mint az Bölcz arrol szol, mondvan: En altalam uralkodnak

conditores justa decernunt. Ideò Leges humanæ emanari debent à Lege divina. Nam illa respublica sola est ordinata, quæ Legibus regulatis, Lege divina gubernatur. Lex ergo, contra Legem divinam, nec populi assensu, nec consuetudine diuturna, est valida.

nak az Kiralyok, és à törveny tevők en altalam vegeznek igazat. Annak-okaert az emberi törvenynek az Isten törvenyeből kel kiszarmazni, mert czak abban az Varosban lehet jo rend tartas, az mely törvenyel igazgatvan, Isten törvenyevel birattatik. Valamely törveny azert Isten törvenye ellen vagyon, akar mint jovallotta legyen az kősseg, męg ha sok időtúl fogvan hozza sokot volna-is, semmikepen allando nem lehet.

e Legis tertia conditio, quod sit dogma sapientum.

Harmadik tulaydonsaga à törvennek ez, hogy az bölczeknek tetzese legyen. Holot esűnkben kel venni, hogy az mint az Fejedelemhez nem illik, hogy az artatlant büntetesse, azonkepen az sem illik hozzaja hogy az bűnőst el szabaditsa, és az gonozt büntetes nelkúl hadgya: főkepen mikor valaki az közön seges birodalom avagy tarsasag ellen vętt. Mert az ki igazza tesi az hamisat, és el karhoztattya az igazat, mind az kettő utalatos ember Isten előt.

[e] Tertia conditio legis ex definitione prædeclarata est: quod sit dogma Sapientum. Ubi sciendum, quod sicuti Principes non debent punire innocentem: ita non debent absolvere reum & facinorosum à pœna & disciplina, maximè quando quis peccat in Rempub. Qui enim justificat impium, & condemnat justum, uterque abominabilis est apud Deum.

f Legis quarta conditio, quod sit violentorum excessuũ correctio.

Negyedik tulaydonsaga az törvennek, hogy az hatalmaskodasnak büntetője legyen. Mert ezert szerzettek az törvent, hogy attol valo feltekben, az emberek vakmerősegek megh zabolastassek, és az artatlanok az gonosok közöt bekessegben meg maradhassanak. Mert az emberek nem böczülenék meg az törvent, ha az törveny büntetesetől nem tartananak, kire az tisz-viselő embereknek nagy vigyázasoknak kel lenni.

[f] Quarta legis conditio, quod sit violentorum excessuũ correctio. Nam ideò factæ sunt leges, ut earum metu humana coërceatur audacia, tutaque sit inter improbos innocentia. Non enim inducerentur homines ad legis observantiam nisi esset timor pœnæ legalis, per publicam inferenda personam.

[a] *Legis quinta conditio, quod sit Lex Civitatis compositio. Civitas unde?*

[a] Quinta conditio Legis, quod Lex sit Civitatis compositio. Civitas enim ab unitate [e] Civium & æqualitate personarum nominatur.

Ötödik tulaydonsaga, hogy az törveny az Varosnak legyẽ gyarapodo eggéssegere. Mert az Varost, az varosbeli Polgari tarsasagnak eggyessegerõl, és az semelyeknek egaranyu és egyenlõ allapattyarol, sóktak nevezni.

[e] *Cives à coeundo dicuntur, quod vinculo quodam societatis Cives in unum coeant, sed cœtum, & sub ijsdem legibus eodemq; jure vivant. Civis, cui contrarium, Peregrinus. Hospes qui in aliena Civitate est. Incole dicuntur Civitas, Vrbs verò complectitur ædificia.*

Ergò omnes leges, etiam in hoc regno nostro, ad commodum reipublicæ Judices referre licet. Nã ut ex medicina nihil debet sperari, nisi quod ad corporis utilitatem spectat, quoniam ejus causa instituta est: sic à legibus nil oportet colligi, nisi quod reipub. totius communitatis conducat; quia ejus causæ ad hoc sunt compertæ.

Es ez okon ez mi Orsagunkbeli minden törvenyeknek-is, az hazanknak közönseges hasznara kell lenni. Mert az mint az Orvossagbol nem kel egyebet remenleni, hanem az egesseget, melynek-okaert rendeltetet. Azonkeppen az törvenybõl-is nem kel egyebet varni. hanem az mi az közönseges Orsagbeli tarsasagnak hasznara legyen, mert ez végre irtak az törvenyeket.

[b] *Legis sexta conditio, quod lex debet esse criminis fuga.*

[b] Sexta conditio, quod Lex debet esse criminis fuga. Secundum enim B. Thomam A. Leges humanæ ad retrahendum homines à vitijs, & inducendum ad virtutes, sunt factæ. Nam homini inest naturaliter quidam appetitus ad virtutem: sed ipsa virtutis perfectio necesse est, ut ad-inveniat homini per aliquam disciplinam, quæ maximè per legis observantiam advenire solet. Ideo sub-infert idem Thomas, quod lex

Hatodik tulaidonsaga, hogy az törveny az veteknek el tavoztatasa legyen. Mert az mint Sz. Tamas D. mondgya, az emberek közöt valo törvenyek ez vegre rendeltettek, hogy az embereket az vetkekrõl hatra rántsak, és az josagos czelekedetekre vonnyak. Mert jollehet az emberben az josagra valo, termezet szerent vagyon valami indulat, és kevansag: De mind az altal hogy az josagos czelekedet tellyesseggel veghez mehessen, szükseg hogy az embernek valami õstõne legyen, mely kivalt-

kivaltkepen az törvennek meg õrizesebõl sokot következni. Es ezert mondgya azon Tamas D. hogy az törveny okossagbol származot, es közönseges jora valo ki adatot rendeles, attol az kinek az közönseges allapatra gondgya vagyon, az az, az Fejedelemtúl. Es az törveny regulaja, és merteke annak, mit kellessek megh czelekedni, és mit kellessek el hadni. Honnet következik ez-is, hogy az törveny igaz legyen, tiztesseges, es termezet szerint lehetseges legyen, ember hazajanak termezetihõz, és az helynek sokkasahoz illendõ, még az helyhõz és idõhõz alkolmatos, és el mulhatatlan szükseges és valoban hasznos. Nyilvan es vilagos es valo-is legyen, hogy homalyossaga miatt valami agyaskodo fogasra, és czalardsagra valo alkolmatossagh belõle ne lehessen, az az, valaki hamissan ne magyarázhassa.

[c] *Legis definitio secundũ Thomam Aquinatem.*

[c] lex est ordinatio rationis ad bonũ commune, ab eo, qui curam habet communitatis, promulgata. Estq; regula vel mensura actuum agendorum vel omittendorum. [d] Unde Lex debet esse [e] justa, [f] honesta, [g] possibilis, secundum [h] naturam & secundum consuetudinem [i] patriæ [k], loco, [l] temporique conveniens, [m] necessaria & utilis. [n] Manifesta quoq;, ne aliquid per obscuritatem incautum contineat: id est, ne aliquis possit eam captiosè interpretari.

[d] *Lex qualis esse debeat.*

[e] *Primò debet esse justa, & contineat in se justitiam. Nam jus esse non potest quod injustum est.*

[f] *Secundo debet esse honesta, quoniam præcipua qualitas juris est honestas, quæ non minus desideratur in jure, quam justitia.* [g] *Tertio debet esse possibilis: quia ad impossibilia nemo cogi potest. Ideò pœna illa infligi non debet, qui impossibilitatem Legis transgreditur. Ex sententia tamen D. Paulus, ut quidam censent, Deus legem tulit hominibus vix possibilem.*

[h] Secundam naturam, *id est, debet procedere secundum naturalem rationem.*

[i] *Quartò, debet esse secundum consuetudinem patriæ: contrario enim usu patriæ abrogantur Leges.*

[k] *Quinto, debet convenire loco, nam in jure sicuti consuetudo patriæ consideranda est: ita vicinitas locorum quoniam sæpe in aliquibus locis talia statuuntur, quæ alibi non recipiuntur.*

[l] *Sexto accommodandæ sunt suis temporibus.*

[m] *Septimò, debet esse utilis & necessaria. Quia instante necessitate jus debet mutari & reformari, ac ad communem utilitatem redigi.*

[n] *Octavo debet esse manifesta: Duas rationes ponit, cur lex debeat esse manifesta. Prima, ne propter obscuritatem captiosè interpretari queat. Secunda, ne per eam insidiæ servantur, & laqueus paretur in cautis & simplicibus.*

Ha mind azon altal valami rejtekben, homalyosnak avagy ketse-

Si tamen ambiguum vel obscu-

rum fuerit, ejus est [a] interpretari qui condidit: Vel ne laqueus alicui paretur per eam nullo privato commodo, sed pro communi civium utilitate conscripta. Ideò autem ista consideranda sunt, quia cum Leges [b] institutæ fuerint, non erit postea judicare de ipsis, sed oportebit [c] judicare secundum ipsas.

[a] *Leges ejus est interpretari qui condidit.*

[b] *Leges promulgando instituuntur. Firmantur cùm moribus utentium approbantur.*

[c] *Judicare secundum novas leges oportet, sive sint efficaces, sive mitiores prioribus. Part: 2. tit: 2.*

ketsegesnek latatik, tartozik azt meg magyarazni, az ki szerzette az tőrvent: Hogy valaki effele ketseg mia meg ne czalatkozek, avagy az tőrben avagy kárban ne essek: Nem hogy valakinek tulaidon hasznaert, hanem az közönseges hasonert irattassek az tőrveny. Mely dolgokat azert kel eszünkben vennünk, hogy minek utanna az tőrvent ki adgyak, akkor oztánon keső annak modgyarol itiletet tenni, hanem az ki adot tőrveny szerent kel az dolgokat meg itilni.

QUARE FACTÆ sunt leges: & de quadruplici officio legis.

MIERT SZERzettek legyen az Tőrvent; és az tőrvennek negy fele tisztiről, és erejeről.

TITULUS VII.

VII. TITUL.

[a] *Leges aut sunt divinæ aut humanæ.*

QUOniam omnes [a] leges, aut divinæ sunt, aut humanæ. Divinæ namq; natura: humanæ verò moribus, & consuetudinibus constant: ideoq; hæ discrepant: quoniam aliæ, alijs gentibus placent.

MIvel hogy mindenfele tőrveny, avagy Isten tőrvenye, avagy embereke. Az Isteni tőrvenye termeset szerent valo, az emberi tőrvenyeket penig, az erkőlts és sokas szerent talaltak és szerzettek: azert az embereknek tőrvenyi egy mastol igen kűlőmbeznek. Mert nemely tőrveny tetzik nemelly Nemzetsegnek, nemellynek penig mas fele.

Imo Lex triplex est, Divina, quæ est æterna & incommutabilis ratio, qua Deus omnium author, omnia & singula ad bona, secundum providentiam suam ac voluntatem dirigit, disponit, ac moderatur. Naturalis verò est quædam hujus divinæ legis participatio, quæ ordine ad bonum naturæ tendit, quæq; aliter ac est assuescere non potest, de qua supra Prol: Tit: 2. Humana deniq; est rationis ordinatio, ad bonum commune, ab eo, qui curam Civitatis habet edita & promulgata.

Summa szerent, az mi szabad, az Isten tőrvenye: az mi Igaz, emberi tőrvenynek mondgyak. Mint peldanak okaert: mas ember mezejen szabad altal menni, mert Istene az főld, és az főldnek minden tellyessege: de tőrveny szerent nem szabad: Mert vagy vegezes szerent, vagy penig sokas szerent, tiltva és tilalmasban vagyon.

Fas [b] lex divina est: jus lex humana. Nam transire per agrum alienum, fas est, quia domini est terra, & plenitudo ejus: Jus verò non est, quia statuto, aut consuetudine prohibetur.

[b] *Fas etiam est permissio quædam & tollerantia, secundum quàm multa tolleramus, ut servitutẽ agri, transitum videlicet agri, sylvæ, vel sœneti, dum innoxius est, aut si via publica destructa sit. Sed jus dat civilem actionem, ut etiamsi via publica destructa sit, tamen ager inseminatus, vel vetitus campus conculcari non debet. Item, poma recidiva si cadant in alterius agrum, fas est & tolleratur collectio, sed jus est sæpes non frangere, & illis destructis in alienum hortum, domino inscio transire. Item, Thesaurum fas est ubiq; quærere, sed jus inventum in agro alterius, sine scitu hæredis effodere. Eadem lex de fructibus commestis, quod permittitur poma in alterius pomario comedere, sed prohibetur exportare.*

Innet azert kerdes tamad, hogy mi vegre szerzettek, az emberek az tőrvent? Erre ez az felelet: Ezokaert, hogy az tőrventől valo felelem mia, az emberek vakmerősege meg tiltassek, és az gonoz emberek az ártatlanoknak ne ártsanak, és az gonosok vakmerősege-is, és ártasra valo erejek az bűntetestől valo felelem miat, meg zabolástassek.

Az tőrvennek penig negy fele ereje vagyon; mert minden tőrveny, avagy valamit meg enged, avagy meg tilt, avagy bűntet, avagy valamit paranczol.

Unde quæritur: quare factæ sunt leges humanæ? Et respondetur, quod ideo, ut earum metu humana coërceatur audacia, tutaq; sit inter improbos innocentia, & in ipsis improbis, formidato supplicio refrenetur audacia, & nocendi facultas.

QUA druplex est autem officium legis: quia omnis lex aut [c] permittit, aut vetat, aut punit, aut imperat. [d] Permittit aliquid, ut vir

Legis officium quadruplex.

[c] *Paucis comprahen-*

dit multa legis officia, quæ ex decẽ præceptis tanquam honestis imperijs animadverti possunt.

fortis, & virtuosus petat præmium.

Enged ugy mint, hogy az jo vitez és josagos czelekedetű ember, valami jutalmot kerhessen. Tilt, ugy mint, hogy senki apatza szüzeket tisztességes hazassagra ne meryen kerni. Büntet, mint hogy az ki embert ölend, törvenyel ölye, mert feje essék el erette. Paranczol penig mikor igy szol: szeressed az te Uradat Istenedet.

[d] *Permittit licita, quæ citra damnum & injuriam alterius fieri possunt.*

[e] Vetat, ut sacrarum virginum nulli petere liceat connubium. [f] Punit ut qui cædem fecerit, capite plectatur. Quandoq; autem imperat; ut díliges Dominum Deum tuum.

[e] *Vetat, prohibita, ut, matrimoniũ inter consanguineos usq; ad quartum gradum inclusive.*

[f] *Ac demũ punit turpia et inhonesta, ut sunt incestus, adulteria, homicidia, furta, &c.*

VERSUS:

Quatuor ex verbis virtutes collige legis,
Permittit, punit, imperat atq; vetat.

Negy erejet az törvenynek, meg tarts magadnak,
Enged, büntet, paranczol s-tilt.

DE STATUTO, ET municipali jure.

AZ VEGEZESRÖL, és sajat irot törvenyről.

TITUL' VIII.

VIII. TITUL'

PRæhabita legis quidditate, atq; diversitate, jam de statuto dicendum occurrit. Est autem statutum, quod vulgo [a] Decretum appellamus, jus quoddam regni commune, vím legis habens. Et dicitur statutum, quasi stabiliter & firmiter ordinatum: vel quasi statum publicum definiens. Sæpe verò appellatione quoq; juris civilis veniunt statuta. Ubi advertendum, quod jus Civile [b] duplex reperitur. Quoddam commune,

MEG ertven mi legyen az törveny, és annak az ő külömbezese, immaron hollyunk az vegezesről. Az vegezes azert az, az mit közönségessen Decretomnak hivunk, tudni illik, az Orßagnak nemünemű közönseges igassaga, kivel törveny gyanant el. Es mondattatik Vegezesnek, Rendelesnek ez okon, mivel hogy alhatatosson és erössen el rendeltetve vagyon, és az közönseges allapatot hatarozza meg. Gyakorta penig effele vegezesen az Varosi avagy Polgari törvent-is ertyük.

[a] *Statutum, Vulgo Decretum appellati.*

[b] *Ius civile duplex.*

ertyük. Az hol esünkben kel vennünk: hogy az egy tarsasag és egy törveny ala gyült gyülekezetnek törvenye, ket fçlenek, talaltatik. Eggyik közönseges, és az mely az törveny könyvekben meg vagyon irva. Es azt az törvent senki egyeb nem vegezheti, hanem czak az Czasar, avagy valamely Fölseges Fejedelem. Az masik törveny penig sajat, tulaydon, mellyet valamely helynek törvenyenek, avagy el vegezesenek mondatik. Es ezt minden Orßag, Tartomany, sőt meg neha egy Varos-is szerezhet maganak.

ne, & est illud, quod in libris juris civilis habetur. Et istud non potest condere, nisi [c] Imperator, vel alius suprem⁹ Princeps. Quoddam verò privatum, quod etiam jus municipale vel statutarium dicitur. Et illud unaquæq; regio vel provincia, vel aliquando Civitas sibi constituere potest.

[c] *Statutæ qui possint condere.*

Lex permittit Statuta condere: Primo, Principibus, sup: Tit. 6. qui plenam habent jurisdictionem in suis terris. Secundo, Officialibus, qui ordinationes pro toto tempore sui officii facere possunt. Tertio, Magistri, circa studia & mores possunt inter discipulos facere statuta, ut non ludant, vel ne lingua vernacula loquantur &c. Quarto Collegia inter se, ratione suæ professionis, & artis Mechanicæ statuere possunt: Ne Tyrones ad æquales haustus bibant, cum hæris, vel cæteris juvenibus ejusdem vel diversi artificij: Vel diebus feriatis ne portent arma, sed ingrediantur Templa, & sacras audiant Conciones: Et similia, ad suas artes & honestatem pertinentia. Quæ non egent confirmatione, si lege communi roborentur. Si autem discrepant à jure communi, consultum est ut Principis authoritate confirmentur: ut habetur. Par. 2. tit. 3. & Par. 3. tit. 2. Ac tale statutum non ligat, non collegiatum.

Az helynek törvenye penigh ollyan, kit minden embernek ott meg kel tartani, mint, ha ott akar lakni, otvalo bizonyos törvent: Mely azt tessi hogy abban az egy tisst-viselesében, melyhez nagy hittel köteles, abban az Varosban, és helyben, maga és massal-is meg tartat. Ugyan ezen ertelemmel, regi meg regzet, egyeb hai Törvennek-is (az mint meg emlitők) neveztetik.

Jus autem [d] municipale est jus positivum alicujus loci: ita dictũ, quod in illo duntaxat municipio (id est oppido) ac loco servetur. Idem & jus statutarium (ut prætactum est) appellatur.

[d] *Ius municipale dicitur, privatum jus unicujusq; civitatis. Nam municipia sunt Civitates, suo jure & legibus utentes, quarum incolæ olim municipes nominati sunt. Nunc autem abusivè, suæ cujusq; Civitatis Cives, dicuntur municipes: Quia munera, hoc est, officia, cum Civibus suscipere, id est, sustinere debent.*

UTRUM

UTRUM VALEAT statutum contra Ius Canonicum, vel naturale, vel divinum?

TITULUS IX.

SED quærendum videtur, An valeat ſtatutum contra jus Canonicum, vel naturale, vel divinum? Dic, quo ad jus Canonicum, ſi ſtatutum eſt contra libertatem [a] Eccleſiarum diuturnam, vel Privilegia eis conceſſa, non valet. Circa cauſas verò prophanas, ſtatuta civilia derogant Canonibus & eos tollunt. Quantum autem ad jus [b] naturale vel divinum, licet ſtatuta non poſſunt illud ex toto tollere, poſſunt tamen diſtinguere, ut exempli gratia: Lex divina dicit indiſtinctè, non occides: tamen lex humana & ſtatutum, concedit homicidium in multis caſibus. Idem dicendum de decimis, quæ debentur de jure divino, & tamen Papa multos Privilegiat ſuper decimis non ſolvendis. Concludam ergò quòd per ſtatutum ac legem

[a] *Statutum contra diuturnam libertatem eccleſiarum, non valet.*

[b] *Ius naturale quare dicitur divinũ? Quia eſt ordinatio divina impreſſa naturæ. Igitur ſi diſpoſita à jure divino ſpiritualia ſunt, quales ſunt articuli fidei, in Symbolo Apoſtolico ab Evangeliſtis & Apoſtolis ſolùmodo deſcriptis, nec Imperator nec Papa, vel quiſpiam Princeps, contrarium ſtatuere poteſt.*

AZ VEGEZESNEK lehete ereje, az Romai Egyhazi rendeleſe, vagy az termeſet, avagy az Iſten Tőrvenye ellen?

IX. TITULUS.

ERRE azt felellyed, azmi az Romai Egy-hazi rendeleſt illeti, ha az vegezes, az Anyaſent-egyhaznak meg regzet ſabadſaga ellen vagyon, vagy privilegioma ellen, annak helye nem lehet, hanem ha lelkűnknek idvőſſege ellen volna. Az mennyiben penig az kűlſő Tőrvenyeket nezi, az Orſag és Polgari vegezes felyűl haladgya az Papak rendeleſit, és azokat ſemmive teſi, nem is kőteles hozza. De az menyiben az vegezes illeti, avag az termeſet, avagy az Iſten Tőrvenyet, jollehet ezeknel nem hathatosb, meg ſem bonthattya azt, mind az altal meg valaſthattya. Mint peldanak okaert: Az Iſten Tőrvenye minden valogatas-nelkűl azt mondga, hogy ne őly: mind az altal az emberi vegezes ſzerint valo Tőrveny, egynehany okokert meg engedi, az ember őldőkleſt. Haſonlatoskeppen ſolhatunk az Dezmak felől is, kivel Iſtennek tőrvenye ſzerint tartozik minden Ember, de mind az altal, az Papa, ſokaknak Privilegiomot ád, hogy Dezmat ne fizeſſenek. Egy ſummaban mondhattyuk azert, hogy az vegezes és az Tőrveny, avagy

avagy az Fejedelem paranczolattya avagy iraſa az termeſetnek Tőrvenyet, és az Iſten Tőrvenyet nem teheti ſemmive. Mert ſem az Papa, ſem valaki egyeb oly vegezeſt nem tehet, hogy az O, avagy az Uy Teſtamentomot, nem kellene forgatnunk és meg tartanunk: vagy hogy az ſűlők à magzatit, fiakat, leanyokat, fel nem nevelnek.

vel reſcriptum [c] non poteſt jus naturale, vel divinum, in ſui univerſo tolli. Nec enim ſummus Pontifex, vel alius quiſpiam poſſet ſtatuere, ut non obſervaretur vetus vel novum teſtamentũ: vel quod liberi non educarentur à parentibus.

[c] *Statutum non tollit jus naturale. Naturalia ſunt immutabilia, quamobrem ſi fiat ſtatutum, non in toto tollendo jus naturale vel gentium, valet: ut Statutum prohibens matrimonium, contra jus naturale non valet. Sed dum prohibetur matrimonium in quarto gradu valet. Item, cum defenſio ſit juris naturalis in continenti, admittitur. Sed non valet ſtatutum, ſi in totum tolleretur defenſio. Simile eſt, quod jure naturali bona avitica cedunt liberis, tamen pater in acquiſitis pro lubito diſponere poteſt. Par: 1. Tit: 5. & 43.*

De mind az altal, reſs ſerent valo dolgokban, és czikkelyekben bizonyos és igaz okokbol, az emberi vegezeſnek hellye lehet, męg az Iſten tőrvenye, és az termeſet tőrvenye ellen is: mint hogy az tolvajokat ſabad legyen meg őlni, és az eyeli lopokat.

Sed in aliquibus [d] caſibus particularibus, poteſt fieri, ex juſta cauſa, contra jus divinum, vel naturale: ut prædo poſsit occidi, vel fur nocturnus.

[d] *In temporalibus ſive moralibus & politicis reperitur de jure divino contrarium permiſſum: ut, qui occidit, occidatur: dentem pro dente, &c. Cum autem jus divinum ſimpliciter ſtatuit, nec reperitur contrarium permiſſum, illud limitatur ſtatuto, ut patet in illo dicto. In ore duorum aut trium, ſtet omne verbum: Cujus contrarium non eſt expreſſum, & tamen lex humana requirit plures teſtes. Quoniam ſi tantum duo aut tres eſſent teſtes, facilius poſſent corrumpi.*

MI LEGYEN AZ ſzokas, és hany dolog ſzűkſeges az ſokaſnak meg erősiteſere.

X. TITULUS.

Nó

QUID SIT CONſuetudo, & quæ ſunt neceſſaria ad conſuetudinem firmandam.

TITULUS X.

D Iam

IAM autem de consuetudine differendum est: ubi sciendũ, quod [a] consuetudo est jus quoddam moribus institutum, quod pro lege suscipitur cum deficit lex. Nec differt [b] scriptum, an ratione constat: quandoquidem & legem ratio commendat.

[a] *Consuetudinis prima definitio.*

[b] *Consuetudo quo ad sui originem possibile est, quod sit scripta, cum oriatur ex tacito consensu populi, cujus virtus eadem est, quæ expressi. Nisi quando pro memoria notatur. In quo consensu animadvertendum, quod universitas per se non habet potestatem statuendi, nec consuetudinem inducere potest, sed illi solummodo, per tacitam concessionem possunt inducere consuetudinem, qui etiam aliquin statuta condere possunt & permittuntur: de qua supra in Notationibus tituli octavi. Ideo ubicunq; Princeps vel jus prohibet consuetudinem, contra expressam prohibitionem legis, vel Principis, induci non potest.*

Porrò si ratione lex constat, lex erit omne jam quod ratione constiterit, duntaxat quod religioni congruat, quod disciplinæ conveniat, quod saluti proficiat. Vocatur autem consuetudo, quasi communis suetudo & usus hominum, quia in communi est usu.

Sed clarius [d] consuetudo (pro ut nostrum propositum tangit) sic diffinienda videtur: Est jus quoddam moribus illius introductum, qui authoritate publica legem condere potest. Ideò appellatione juris venit etiam consuetudo.

[d] *Consuetudinis secunda diffinitio. Consuetudo alias potest dici quod moribus & usu Principis vel majoris partis populi initiatum, continuatum & introductum est, vim legis habeas, vt supr: Prol. Tit. 1.*

Nó immar szolyunk az sokasrol, holot elsőbenis ezt kel meg ertenúnk, hogy az sokas emberek erkőltseből vetetet neminemű tőrveny, kit tőrveny gyanant kel tartani, mikor mas irot tőrveny ninczen felőle. Es semmit az nem art, akar irva legyen effele sokas, akar penig jo okokbol sarmazek: męg az tőrvent-is, az jo okok tessik hathatossa.

Tovabba ha jo okokbol lessen az tőrveny, tehat valami jo okokbol leend, tőrveny gyanant kel tartani, czak hogy Isten és lelkúnk ismeretivel egyezzen, az jo rend-tartashoz illyek, és idvősségúnkre legyen. Az sokas penig innet neveztetik, hogy az emberek kőzősegessen ahoz soknak és magokat ahoz tarttyak, és voltakepen vele mind kőz dologgal ęlnek.

De hogy nyilvabban megh mondgyuk, mi legyen az sokas, az mint mi itt ez irasban rolla sollunk: Ez, az Fejedelemnek erkőltseből fel vőtt valaminemű oly tőrveny, az mely kőzőseges meltosagbol ugyan Tőrvent-is serezhetne. Mert ez az oka, hogy neha az sokason tőrvent-is ertúnk.

Es ha az Fejedelem azt hadgyais, hogy tőrveny serent latassek meg valamely dolog: mind az altal az Biro, az helynek sokasa és vegezese serint mondhat sententiat. Szinten mint vissontag az sokason erttyúk az kőzősseges tőrvent. Annakokaert, ha valaki az ő keresetiben emliti az sokast, az kőzősseges tőrvent-is lattatik seme elől viselni és arra tekinteni.

Minden kősseg penig az ő helyeben szerezhet maganak szokast, de hogy effele sokas jo ès allando legyen, egynehany tulaydonsag kell hozzaja. Es legh elősőr, hogy bizonyos melto okokbol sereztessek. Melto okokbol vagyon penig mikor az sokasnak az Tőrvennyel egy czellya és vege vagyon Az sentseges rendelesseknek penig, és az Isten tőrvenyenek az vege lelkúnknek bodogsaga. Az Orsag és varosbeli Tőrvennek penig az vege, az kőzősseges jo: Ha azert az sokas lelkúnknek idvősségere vagyon, melto okokbol vagyon sereztetve, az sentseges rendelesek és Isten tőrvenye serint.

Ha penig az őrők elettel lattatik ellenkőzni, meltatlan oknelkúl valo sokas. Az Orsag és Varosi tőrveny serint annak okaert, jo okokbol sarmazik az szokas, ha az kőzősseges jora solgal. De mivel hogy erről nyilvabban valo regulat, nem mondhatunk, summa szerent czak

Et si Princeps [c] committit ut judicetur secundum jura, tunc judex poterit ferre sententiam secundum consuetudinem & statuta loci. Sicut etiam è contrario appellatione consuetudinis venit jus commune. Ideò si quis in actione sua facit [f] mentionem de consuetudine, etiam jus commune videtur intentatum esse.

[c] *Mandatum Principis secundum consuetudinem loci exequendum & legi scriptæ, vel juri naturæ non debet derogari.*

[f] *Consuetudinis mentione jus commune intentatur.*

Quilibet autem populus potest consuetudinem inducere localem, sed ut valeat consuetudo, ac roboretur [g] quadam sunt necessaria. PR Imò ut sit rationabilis. Est autem rationabilis, cum tendit & accedit ad finem juris. Finis autem juris Canonici & divini est felicitas animæ. Finis verò juris civilis est bonum publicum: ideò si consuetudo tendit ad felicitatem animæ, est rationabilis secundum jus canonicum & divinum.

[g] *Consuetudo localis. Requisita ad consuetudinem: Felicitas animæ: bonum publicum. Præscriptio & actus frequentia. Non enim debet esse contra bonos mores, alias corruptela diceretur. Et sicut lex honesta possibilis esse debet, ut supra, Tit: 6. recenseretur, ita consuetudo sancta, & populo utilis esse debet.*

Si autem repugnat [h] fini æterno est irrationabilis. De jure verò Civili, consuetudo est rationabilis, si tendit ad bonũ publicum. Et quia in hoc non sunt speciales Regulæ, dico quod consuetudo, quæ non est contra jus naturale, gentium, vel positi-

[h] *Non valet consuetudo fœnerandi, cum usuræ tàm divino quàm humano jure sunt prohibitæ.*

positivum, præsumitur rationabilis. Sed cum jus sit fundatum super ratione, videtur quod nulla consuetudo, contra jus posit esse rationabilis? Dicendum, quod consideratis diversis rationibus, potest esse consuetudo rationabilis contra legem etiam rationabilem.

[a] Unde duo contraria possunt simul esse vera, consideratis diversis finibus, ut: nubere & non nubere.

[a] *Contrariorum veritas. Contrariorũ diversa est juris dispositio, cum de uno affirmativè de altero negativè pronunciatur. Quia positio unius est exclusio alterius.*

SECUNDO requiritur ut sit præscripta, id est, habeat tempus debitum, & per cursum illius temporis, ad præscriptionem requisiti firmetur. Sed hoc est tantum de jure canonico: & neq; de eo jure id requiritur, nisi quando est contra jus positivum. De jure autem civili ad inducendam consuetudinem, sufficit [b] decennium, hoc est, lapsus temporis decennalis, etiam in casu, qui est contra jus civile. Si autem esset consuetudo contra jus canonicum, tunc requiritur spacium quadraginta annorum.

[b] *Præscriptio consuetudinis contra jus positivum decennio perficitur. Longi temporis præscriptio requiritur contra jus scriptum, quæ in jure Imperiali, sicut & hîc decennio perficitur, ac tunc demum potest dici*

csak azt mondgyuk, hogy valamely szokas nem ellenkezik az termeßet tőrvenyevel, nemzetsegek tőrvenyevel, és az irott Tőrvennyel, azt jo okokbol ßerzettetnek itilhettyúk. De mivel hogy az Tőrvennek fundamentoma, az jo okoknak meggondolasa, azt mondhatnak, hogy egy ßokas sem jo okbol ßarmazot, valamely az tőrvennyel lattatik ellenkezni? Erre azt felelhettyúk, hogy az ßokasnak jo okai lehetnek, még az jo tőrveny ellen-is, de kűlőmb kűlőmb dolgokra valo kepeſt, mint hogy ket ellenkező dolog-is, igaz lehet, de kűlőmb kűlőmb tekintetre valo kepeſt, mint: Ferhez menni, Ferhez nem menni.

Masodßor kivantatik hogy az ßokasban, űdő teles legen, az az, Elegseges űdőtűl fogvan ęltenek legyen vele, és az űdő alat meg rőgzet legyen. De ezt kivaltkepen mondgyuk, az Romai Egyhaznak rendeleseről: melyben nem ßűkseges effele űdőteles, hanem mikor az szokas, az ki adot tőrveny ellen volna. Az Orßag és Varosi tőrveny ßerent azert, az ßokasnak meg erősitesere, eleg tiz eztendő, az az, tiz eztendőnek el forgaſſa, még oly dologban is, az ki az Orßag rend-tartasanak tőrvenye ellen volna. Ha penig az ßokas az Romai Egyhaz rendelese ellen volna, annak idejenek tőltesse negyven eztendőt kevan.

Ha

dici antiqua & approbata. Quando autem fit mentio consuetudinis debet intelligi de præscripta & inveterata consuetudine. Differunt tamen consuetudo & præscriptio: quia præscriptio tantum privatis & singulis jus requirit: consuetudo verò querit jus universitatis.

Ha penig az nyilvan valo tőrveny felet volna az ßokas, még az Romai Egyhaz rendelesi ßerent is eleg az tiz eztendő, az űdő-tőltesre. Ez tiz eztendőt onnet kezdven ßamlalni, mikor az kősseg elsőben kezdet ęlni az ßokkaſſal. Az mit peniglen mondek közensegeskepen, az Orßag és Polgari tőrvenyről: hogy annak űdő tőltesſere eleg tiz eztendő, ezt reß ßerent ertsed, hogy ha az ßokas nem oly dologban volna, kinek el igazitaſſa, az Fejedelmet ugy mint leg főb ßemelt illetne: mert ekkepen az ßokas meg nem alhat: Hanem ha oly reghi űdőtől fogvan tartatot volna meg, hogy senki nem emlekeznek rolla mikor ßegtek volna meg azt az ßokaſt.

HARMADSZOR kevantatik, az Doctoroknak közönseges sentantiaja ßerent, hogy az ßokaſt voltakeppen gyakorlottak legyen, mely magaban nem igen ßűkseges, hogy abbol ßokaſt vennenek, hanem hogy ez fele ßokkaſſal az kősseg ęlt, kővetkezik, hogy azon kősseg azt az ßokaſt jovallotta és akarta, mely jovallas, czak egyßeri czelekedetből nem következhetik: az gyakorta valo czelekedet

Si tamen [c] præter jus induceretur consuetudo, etiam de jure canonico decennium sufficere videtur. Hoc autem tempus decem annorum incipit currere, à tempore primi actus, celebrati à populo. Id verò quod dixi, de jure civili indistinctè, sufficere spacium decem annorum, hoc limita nisi consuetudo induceretur in his quæ sunt reservata Principi, in signum supremæ potestatis: tunc enim non posset induci consuetudo. [d] Nisi esset tantum tempus, cujus initij memoria in contrarium non existeret.

[c] *Consuetudo præter jus nominatur, quæ fit in casibus à jure non decisis. De quibus scilicet lex scripta non extat, sed ad sortem judicatur, plura de his infra Prol. Tit. 12.*

[d] *Præscriptio consuetudinis contra Principem.*

Non semper initij memoria quæritur in præscriptionibus contra Principem, sed spacium centum annorum desiderat probari fiscus, ut: Author diserte exponit in Titulo de Præscriptione.

TERTIO, requiritur frequentia actuum, ut est communis doctorum sententia: Dic tamen, quod actus frequens de se non est necessarius, ad consuetudinem inducendam, sed quia per usum colligitur consensus populi, qui plerumq; non potest ex [e] uno solo actu colligi, igitur frequentia actuum est ut causa, consuetudo verò ut causatum.

Consuetudo dat jurisdictionem.

[e] *Consuetudo non inducitur ex unico actu, quan-*

tumcunq; notorio, sed tres successiones continuè videntur jus successionis consuetudinis inducere. Ad minus autem duo actus requirantur. Nam in uno actu fortè populus per errorem, vel causa vitandi scandali non contradixit.

Requiruntur autem tot actus, & ita notorij, ut verisimiliter transiverit in noticiam populi. Non tamen actus sed tacitus consensus populi inducit consuetudinem. Unde ubicunq; ex conjecturis habetur tacitus consensus populi, tunc non curatur de magna frequentia actuum. Imo aliquando ex uno actu, si habuerit causam successivam, & continuationem, per tempus infra quod consuetudo inducitur. Ut si quis supra viam publicam pontem habuerit, vel quid tale, potest induci consuetudo.

Añyi ygakorlas és oly nyilvan valo czelekedet kevantatik penig az ſokaſnak meg tartaſaban, hogy hihetőkepen az ſokas, tudaſara lőt legyen az kőſſegnek. De mind az altal, nem az gyakorlas, hanem az kőſſegnek allatomban valo egy ertelme, ſokta az ſokaſt be hozni. Honnet ez kővetkezik, hogy valahol megh tapaſtallyuk az kőſſegnek egy ertelmet, ott bator ſokat ne gondollyunk az gyakorlaſſal. Sőt inkab neha allando ſokas kővetkezhetik, czak egy czelekedetből-is, ha azon okkal, az utan is ſúntelen annyi ideig élnek vele, mely elegedendő údő lehet, az ſokaſnak fel vetelere. Mint ha kinek egyſer hidat hadnak az Orſag utan czinalni: Avagy ehez haſonlo dolgot meg engednek.

QUOMODO DIFFERT Lex à Consuetudine, & de triplici virtute consuetudinis.

TITULUS XI.

[a] *Lex, jus & consuetudo, juxta idem subjectum,*

DIffert autem [a] Lex à consuetudine tripliciter:

Primo, tanquam tacitum & expressum.

MIT KULŐMBEzen az Tőrveny az ſokaſtol, és az ſokaſnak harom fele erejeről.

XI. TITUL.

Kúlőmbez azert az Tőrveny az ſokaſtol harom uton:

Elſőben mert az ſokas alatomban

tomban valo, az tőrveny penig nyilvan valo. Maſodſor az ſokas ninczen irasban, az Tőrveny penig irot tőrveny. Iollehet ez, nem tellyeſſeggel valo kúlőmbſeg kőztek. Mert az Fejedelemnek ki mondot tőrvenyet ha, męg meg nem irtak-is, ugyan tőrvenynek mondgyak. Es ha az ſokaſt fel irjak is, azert męg-is ugyan czak ſokas, az mint hogy az ſalagos joſagrol valo ſokaſt-is, lattyuk hogy levelben-is be irjak, és be ſerzik.

preſſum. Secundo tanquam scriptum & non scriptum, quamvis hæc non ſit eſſentialis differentia. Nam licet Lex à Principe lata, non eſſet ſcripta, tamen non ideo deſineret eſſe Lex. Et ſi conſuetudo redigeretur in ſcriptis, adhuc eſſet conſuetudo: ut conſuetudines Feudorum, [b] quæ redactæ ſunt in ſcriptis.

quaſi idem eſſe videntur. Quia & legem & jus ratio excitat & commendat, ſicut conſuetudinem. Quæ ratio firmata in hominũ mentibus juſtitiam parit: hæc ſuum cuiq; tribuere jubet: id quod judicis officio & legis actionibus perfici poteſt. Itaq; omnium Legum & Statutorum, juriumq; & conſuetudinum fundamentum eſt ipſa rationabilitas, ut ſupra Tit. 10. dictum eſt.

[b] *Feudorum jura poſſunt dici conditiones inſcriptionum, vel Donationum, quæ cum Privilegijs procedunt. Aut certis conditionibus & præfinitione adjunctorum ſolent ritè determinari, in aliumq; poſſeſſorem transferri.*

Harmadſor, mert az tőrvennek mihelt ki adgyak, hellye vagyon, és az tőrveny tetelben ma-is követi: az ſokas penig údőt kevan, és czak laſſan czuſs be, nem is mindgyart ſokot fel vetetni: miert hogy az alatomban valo dologgal laſſabban mehetnek elő, hogy nemaz bizonyos nyilvan valo dologgal. Nem-is oly bizonyos, az mi velekedesből ſármazik, mint az mely mindeneknel nyilvan vagyon. Azert az kőſſeg-is nem ſerezhet mindgyart ſokaſt, hanem laſſan laſſan.

Tertio tanquam momentaneum & ſucceſsivum, Quia conſuetudo non inducitur in inſtanti. Lentiori enim paſſu procedunt tacita, quæ ex conjecturis proveniunt, ſicut ea, quæ ſunt expreſſa. Ideò conſuetudo propriè non poteſt ſtatim induci per populum, ſed ſucceſsivè.

Az ſokaſnak penig harom fele ereje és tulaidonſaga vagyon: Elſőben magyarazo ereje vagyon: mert az ſokas igen ſzepen meg feitegeti az tőrvent. Annak-okaert, mikor az irot tőrveny

Consuetudo autem triplicem habet virtutem, ſcilicet interpretativam. Eſt enim legum interpres optima. Ideò lege exiſtente dubia, debemus recurrere ad conſuetudinem

Conſuetudinis virtutes tres.

nem loci. Et ſi de ea apparet, non eſt recedendum ab eo intellectu, quem conſuetudo tribuit. SEcundò habet virtutem abrogatoriam, quia derogat legi, quando eſt contra legem. TERtiò, habet virtutem imitativam, quia imitatur legem ubi deficit Lex.

tőrveny homalyoſnak, és ketſegeſnek lattatik, akkor meg kel tekintenúnk, annak az helynek ſokaſſat. Es ha az ſokas nyilvan valo leſen, nem kel az tőrveny-tetelnek attol az ertelemtől el ſakadni, mely az ſokkaſbol vilagoſſon ki jőhet. MAſodſor, kiſsebitő és ellenkező ereje vagyon, mert mikor az ſokas, az irot tőrveny ellen vagyon, azon tőrvennyel ellenkőzik. HARmadſor, haſonlo ereje vagyon, mert az mely dologrol, irot tőrvent nem talalhatunk, abban az ſokkaſſal ugy ellyúnk, mint egy tőrvennyel.

DE LEGE, ET STATUTO, ac conſuetudine contraria: quid ſit ſentiendum?

AZ TŐRVENYRŐL, vegezeſrőL, és vele ellenkező ſokaſrol: mit kellyen ertenúnk?

TITUL' XII.

XII. TITUL'

Dicatur autem conſuetudo generalis, quæ ubique in regno ſervatur. Specialis ſive particularis, quæ in certa Provincia, Comitatu vel Civitate eſt introducta, & pro lege uſurpata.

SED quærendum occurrit: Ubi lex, vel conſtitutio, & conſuetudo inveniatur eſſe contraria, utrum nam ſit ſervandum? Dic, quod ſi lex præcedit, & poſtea ſequitur conſuetudo contraria, tunc ſi conſuetudo eſt generalis, vincit legem generaliter & univerſaliter. Si autem conſuetudo eſt particularis, non vincit legem univerſaliter, ſed ſolum in loco ubi conſuetudo viget. Si verò conſuetudo præcedit, lex autem ſubſequitur contraria, tunc conſuetudo non vincit legem, imò potius tollitur per legem ſequentem.

DE effelől kerdes tamad: hogy mikor az tőrveny avagy ſerzes ellenkőzik az ſokkaſſal, mellyiket kel meg tartani? Erre azt felellyed, hogy ha elſőb leend az tőrveny, és az utan kővetkőzendik oly ſokas, mely vele ellenkőzik, (ez penig ha kőzenſeges ſokas leſen) tehat fellyúl haladgya, és kőzőnſegeſſen ſőt tellyeſſeggel hathatosb az tőrvenynel. De ha az ſokas, czak reſs ſerent valo, az kőzőnſeges tőrvent el nem nyomhattya, hanem czak azon az hellyen, ahol affele ſokaſt tartnak. Ha penig elſőb leſen az ſokas, és az utanna valo tőrveny ellenkezik vele, akkoron az ſokas nem előzi meg az tőrvent, ſőt az tőrveny ſemmive teſi az ſokaſt.

Conſuetudo contrario ſtatuto tollitur: vel conſuetudo tollitur lege. Quid ubiq; locorũ conſuetudinario jure obſervetur attendi debet. Quidam enim opinantur, quod generalis conſuetudo poſsit abrogare etiam legem generalem, in eo loco ubi viget: ſed mihi magis placet Gratiam ſententia inquientis. Conſuetudo cedat veritati, revelationi facta veritatis. *Quia & Chriſtus non dicit,* Ego ſum conſuetudo, ſed via, veritas & vita. *Ideo vſus ſeu conſuetudo, qui veritati eſt contrarius abolendus eſt. Et in quibus jus non invenitur expreſſum, procedatur æquitate.*

Ez ellen mind az altal az Romai gyúlekezetnek tőrvenyenek rendelői, azt mondgyak, hogy az Papa tőrvenye, nem rontya meg valamely helynek ſokaſat, ha vele ellenkőzik-is, ha azt az ſokaſt kivaltkeppen meg nem nevezi. Mert az Papa felől nem lehet ollyan ſó hogy ſokaſa ellen czelekednek. Tehat viſontag ez kővetkezik, hogy ha valamely Varos avagy gyúlekezet, vegezeſt vegez, az ő maga ſokaſa ellen, azzal az ſokaſnak veget vett, bator az ſokaſt ingyen ſe emlitſe az vegezesben. Mert az Varos avagy kőſſeg ketſeg nelkúl tudgya maga ſokaſat.

Erről azert ket rendbeli tanuſagot mondok. Elſő mikor az ſokas utan, vele ellenkező kőzőnſeges tőrvent ſabnak, azzal azt az előbi ſokaſt ſemmive teſik. Az maſodik, mikor az irot tőrveny utan, vele ellenkező ſokas kővetkezik és fel kel, azzal azt az előbi tőrvent ſemmive

Canoniſtæ tamen tenent oppoſitum, aſſerentes, quod lex Papæ, non tollit conſuetudinem certi loci contrariam, ſi de ea non fuerit facta mentio. Quia Papa non præſumitur ſcire contrarias conſuetudines. Ex quo infertur à contrario ſenſu, quod ſi Civitas vel aliqua Cõmunitas facit ſtatutum, contra ſuam conſuetudinem, tunc tollitur conſuetudo, licet de ipſa non faciat mentionem. Quia Civitas, vel populus præſumitur ſcire ſuam conſuetudinem.

Regulæ conſuetudinis, & legis.

Porrò igitur duas Regulas. Prima eſt, Quando præcedit conſuetudo, & ſequitur lex generalis contraria, tollit conſuetudinem præcedentem. Secunda Regula, Quando lex præcedit, deinde ſequitur conſuetudo contraria legi,

Supra, Tit. 6. Vbi scribitur, quod omnis potestas constitutionis & condendæ legis in præsentiarũ ad Principem spectat.

tollit legem præcedentem. Quod intellige (ut supra dixi) quando est consuetudo generalis inducta à populo, qui potest legem & consuetudinem generalem inducere. Nam si esset consuetudo specialis certi loci, tunc in illo duntaxat loco vinceret legem.

ve tessik. Mellyet ugy kel ertened (az mint fellyeb-is megh mondam) mikor az közönseges szokas, ollyan kösseg közöt kel fel, és köztek meg tartatik, mely törvent és közönseges szokast-is szerezhet. Mert ha czak bizonyos nevezetes helynek szokasa leszen, tehat czak abban az helyben elözheti meg az törvent, az melyről szól.

In qua Princeps sic procedit, quod populus nonnulla quæ ad publicum bonum conducere arbitratur unanimi consensu decernit, ac in scriptis Principi porrigit supplicans illa consensu ipsius stabiliri, quas Princeps ubi approbarit, vim legis sortiuntur. Par: 2. Tit: 3. Quamobrem consuetudinem idem potest statuere, qui & legem.

Ubi verò emergit casus, nec [a] decisus lege scripta, nec consuetudine: & tamen est similis legi scriptæ, pro una parte, & similis consuetudini pro alia parte, quidnam sit sequendũ, & quodnam simile præferendum, à plerisq; dubitatur. Dic igitur omnes causas amplectendo, quando reperitur solum simile consuetudini, illud debet attendi: quando verò solum simile legi, tunc illud erit attendendum. Si verò reperitur simile legi & simile consuetudini, tunc primum debet inspici, utrum sit magis [b] simile: secundum, utrum sit magis rationabile & æquum.

Holott penig oly dologh történek, kiről sem irott törveny, sem szokas nem talaltatik: mind az altal reá szerint az irott Törvenyhez hasonlo, mas reszről penig hasonlo az szokashoz, ezfeleben mit kellyen czelekedni, és mellyik felt kellyen valasztani, sokan sokat vetelkednek felöle? De közönsegessen egy csomoban kötvẽ, felöle azt mondhad, hogy mikor oly dolog talalkozik, mely csak az szokashoz lattatik hasonlonak lenni, akkor az szokast kel abban követni: mikor penig az törvenyhez hasonlo dolog talalkozik, tehat az Törvenyre tekintve kel azt megh itilni. Ha penigh mind az kettöhöz lattatik hasonlonak lenni, azt kel meg latni mellyikhöz illendöb: Masodsor, mellyiknek legyenek meltob okai, és job igassaga.

[a] Lege non decisus casus, supra titulo decimo notatum est, præter jus debere judicare casu, de quibus lex scripta non extat. Ex præsenti autem textu planius datur intelligere, quod in casu à jure non decisõ consuetum profidet de nova inductione juris, quod vim legis potest obtinere.

[b] Similis legis imitatio. Vbi jus scriptum non est, de similibus ad similia procedendum est. In imitatione tamen

tamen similium legum, diligenter perpendum est, ne similitudo à lege correcta & abrogata sumatur. Quoniam cum vires legum abrogatarum enervatæ & ademtæ sint, fieri non potest, ut ex debili lege firma sententia statuatur.

Ha penigh mind az kettöhöz melto és elegedendö okai vadnak, tehat ha szokasbol valo dologforogh elöttünk, annak az helynek szokasa szerint valo itiletet kel felöle tennünk. Ha penigoly dolog forog elöttünk, melyről irott törveny vagyon, tehat az irott Törvenyhez tartsuk magunkat és azt köveßük.

Quod si in omnibus sit paritas, tunc si sumus in materia consuetudinaria, debet attendi simile loco consuetudinis. Si verò sumus in materia juris scripti, tunc attendamus simile juri scripto.

Licet magna sit authoritas consuetudinis, tamen non est tanta vt vincat rationabilem legem, prout notat Baldus, sed semper consuetudo legem imitatur, & non lex consuetudinem, nisi respectu observationis, in loco illo, in quo est consuetudo.

MI LEGYEN AZ Biro, az Törveny-tetel, az Pör, az Felperes, és az Alpöres.

QUID SIT IUDEX, quid Iudicium, quid Causa, quid Actor & Reus?

XIII. TITUL'

TITUL' XIII.

DE mivel hogy az törvenynek ki szolgaltatoi, az Birak szoktak lenni, kik tudni illik, igaz ertelemmel mindennek jol vegere menven, és mindeneket meg hanyvan, vetven és jol megh visgalvan, az ö tisztek és meltosagok szerent, minden felöl jo itilettel törvent mondnak: Azokaert nem illetlen hogy ö rollok is valamit szollok. Holot ertsük meg, hogy az Biro ez okon mondatik Bironak, hogy az törveny szolgaltatasaval bir, és minden indulatokat el hagyvan, igyekczik, az az, igazat szolgaltat az kösseg közöt.

SED quoniam moderandis legibus judices præsunt, qui recto judicij examine, ex jurisdictione eis competente singula discutiunt: Ideò non videtur absurdum de ipsis quoq; aliquid explicare. Vbi sciendum quod [a] Judex dicitur, quasi jus dicens, vel quia jure discepter, id est, justitiam ministret populo.

[a] Iudex quid?

Jus autem eſt objectum juſtitiæ, ideò [b] judicium ex vi nominis importat juſti vel juris determinationem, in cauſa, quæ coram judice agitur.

[b] *Iudicium quid?*

Cauſa autem dicitur à [c] caſu, quo venit. Eſt enim materia & origo negotij, nec dum diſcuſsionis examine patefacta: quæ dum proponitur cauſa eſt: dum diſcutitur judicium: dum finitur juſtitia cenſetur. Et hoc loco juſtitia appellatur, quæ dicta eſt Lex. [d] Lex autem juris ſtatus dicitur, quia per ſententiam jus de ſe non conſtituitur, ſed ſtatus juris declaratur.

[c] *Cauſa quid? Cauſam alij à cavendo dici putant, quod ea ſit juſtitia, quæ cavet, ut aliquid agatur, à Cauſa dicuntur patroni cauſidici, qui in judicijs verſantur, & cauſas tuentur.*

[d] *Lex quid?*

Az igaz penig czellya az igazſagnak: azert az itiletnek igaznak, és tőrvevy ſerent valonak kel lenni, mindennemű dologban, az mely az Biro eleiben kęl.

Az Pőr penig, avagy úgy és eſſet, mondatik az eſſetről, tudnia illik, az mint eſſet az dolog. Mert az eſſet az pőrledeſnek első indulattya és kezdeti, męgh minek előtte az dolognak jol vegere ſem mentenek mint és hogy eſſet: Mely eſſetet az mig az ſęk ſinin elő ſamlallyak, és az tőrvenyben elő adgyak, Pőrnek mondunk: az mig tractallyak és forog az Birak előt, tőrveny ſzolgaltataſa: minek utanna az tőrvent ki mondgyak, igaſſagnak ki mondaſſanak mondgyuk. Es igy it ez hellyen igaſſagnak mondatik, az tőrvenynek vegben valo ſakkadaſsa. Az tőrveny penig az igaſſagnak allapattyanak lennie mondatik, mert az ſententia ki mondaſſaval nem ſabnak valakinek tőrvent, hanem miben allapadot legyen meg valakinek igaſſaga, az magyaraſtatik meg.

In omni verò negotio quod ad judicium venit diſcutiendum, hæ [e] perſonæ requiruntur JUdex, ACtor, & REus. In negotio autem non notorio teſtes quoq; neceſſario requiruntur.

[e] *Perſonæ ad judicium requiſitæ.*

Minden dologban penig, valamellyet tőrveny eleiben vetnek, ezeknek az ſemelyeknek kel lennie. Az Bironak, az Felpőreſnek, és az Alpőreſnek. Az mely dolog penig nem nyilvan valo, abban az bizonſagok-is ſűkſegeſſek.

Az Felpőres ezokaert ollyan mint egy vadlo, mint hogy ő hija az tőrvenyre az Alpőreſt.

[f] Actor itaq; quaſi accuſator, qui ad cauſam vocat.

[f] *Actoris & Rei æqua debet eſſe conditio. Non debet actori licere, quod reo non licet, ut: licitum eſt mulieri probare abſentiam viri, Ergò eodem modo licitum eſt viro probari præſentiam, quia mos utriq; gerendus eſt.*

dus eſt. In actionibus criminalibus, videtur actor accuſare, ſed in Donationibus, Diviſionibus, metarum reambulationibus & ſimilibus, magis cupit bona reſtitui, aut literas exhiberi, quam accuſare. Ideò generalius definiendo ſecundum Iuſtin: Actoris eſt, qui deſiderat, aut exhiberi, aut reſtitui, Lib: 4. Tit: 15. Item Actor agit civiliter. Accuſator, criminaliter accuſat.

Az Alpőres penig az, az kit valamiert az tőrvenyre hinak, és karhoztatni akarjak, ha gonozt nem czelekedet-is.

[g] Reus verò à re, quæ petitur, nuncupatur, etiamſi non ſceleratus conſcius.

[g] *Reus is eſt à quo deſideratur aut ut reſtituat, aut exhibeat. Alias tamen dicitur, quicunq; in litem trahitur, etiamſi nihil admiſerit.*

Az bizonyſagok azok, kiket az ketfęl, az ő beſedeknek meg bizonyitaſſara és erősiteſere, melleje állat, kiket az regiek elevenen bizonyſagoknak mondottak. Kiert az emberek (az mint Ariſtoteles mondgya) ugy follyamodnak az Birohoz, mint egy elő Igaſſaghoz.

[h] Teſtes antiquitus ſuperſtites dicebantur, eo quod ſuper ſtatu cauſæ proferebantur. Unde homines (ut inquit Ariſtoteles) ad judicem confugiunt, ſicuti ad aliquam juſtitiam animatam.

[h] *Teſtes dicuntur à teſtificando, quia teſtimonium dicendo, tuentur ſtatum.*

HANY DOLOG ALtal lehet meg, hogy az tőrveny latas, az igaſſagnak veghez vitelenek mondaſſek: és az jo Bironak meltoſagarol, tiſztiről, és ſajat tulaidon reja bizot hivatallyarol.

XIIII. TITUL'

QUOD REQUIRANtur ad judicium, ut ſit actus juſtitiæ: & de juriſditione, officioq; & conditionibus boni Iudicis.

TITUL' XIIII.

[a] VT autem judicium ſit actus juſtitiæ (auctore Thoma) [a] tria requiruntur. Primò, ut procedat ex juſtitiæ inclinatione.

[a] *Legis actio tribus conſtat requiſitis.*

Iustitia, Authoritate & Prudentia.

Secundo, ex præsidentis authoritate, atq; jurisditione.

Masodik az fő Bironak meltosagabol, és birosaga tiſtinek erejeből.

Alias autem quatuor requiruntur ad judicium. Iudicis gravitas, Legis authoritas, litis experientia, ac mentis constantia. Vide infra Par: 3. Tit: 2.

Tertio, ut extat proferaturq; ex prudentiæ recta ratione. Si enim judicium, aut si contra rectitudinem justitiæ, vel per eos qui non habent ad judicandum authoritatem, vel sine prudentiæ examine: tunc non rectum, sed [c] vicioſum & illicitum judicium censetur.

Harmadik, hogy eſſen és jo lelekből, sőt melto okokbol, mondassek ki az tőrveny. Mert ha tőrvent teſnek, az igaſſag ellen valot, avagy oly ſemellyek teſnek tőrvent, kiket hogy meg birallyak, ninczen meltosagok rea, avagy az dolognak jol vegere nem menven, maga gondolatlanul czelekeſnek: Illyenkepen nem jo, nem igaz, hanem vetkes és meltatlan, sőt mely ugyan nem volna ſabad, ollyan tőrvennek itilik.

[c] *Processus vicioſus. Imperitiá ſive imprudentia, culpæ aſcribitur, & eo ipſo quod acceptat officium videtur ſe aſſerere, ſufficientem & peritum. Secus tamen de judicibus Civitatum publico ſuffragio conſenſuq; electis ſentiendum, nam hi velint nolint officium ſubire coguntur. Qui ſi etiam quandoq; errant, attamen citra injuriam illorum, ſanioris reviſionis gratia, partes appellandi habent facultatem, Par: 3. Tit: 10. & 11. Quamobrem ſi judex, qui authoritate propria cauſas litigiosas cognoſcit, per imperitiam, injuſtè condemnat quenquam tenetur, quaſi ex maleficio. Secus ſi per dolum, quia amiſſa dignitate, & bonis, efficitur infamis, Par: 2. Tit: 16. Ideò Iudex tam in judicando quàm conſulendo, debet ſequi communem opinionem, ſi ea non ſit manifeſtè falſa.*

[d] *Iuriſditio quid?*

[d] Iuriſditio verò eſt poteſtas ex jure publico introducta, dicitur à ditione, id eſt, poteſtate, & juris: quaſi juris poteſtas.

[e] *Iudicis officium. Iudex circumſpectus motum animi ſui ex argumentis & teſtimonijs, quæ rei aptiora eſſe compererit confirmabit. Item, Boni judicis eſt lites dirimere, nec permittere debet partes ad arma vel rixam venire, quos poteſt ſua juriſditione compellere.*

[e] Officium autem judicis, eſt jus compotens ipſi judici, ad ea, quæ ſibi ut judici facienda incumbunt, peragenda præſtitutum.

Az tőrveny-tetelre valo meltosag és hatalom penig, az kőzőnſeges valaſtasbol vagyon, ugy mint, mikor az itilő meſterſeget avagy birosagot valakire adgyak és rea bizak, hogy maſſon hatalma és meltosaga legyen, tőrvent mondani, és igazat is nekitenni.

Az Biro tiſti penig, az megh itilesre, és veghez valo vitelre, hozza mint birohoz illendő meltosag.

Ugy

Ugy kűlőmbez penig az Biro tiſti, az ő hatalmatol, mint hogy kűlőmbez az pőrledes, az kőteſtől, kiről pőrelnek. Mert az mint az pőrlődes altal azt nyerhetik meg, az mire valaki kőtette magat, azonkepen az Biro tiſti altal, vegben viſik, mint hogy ő tiſti és hatalma alat vagyon, és tiſtinek ereje ſerent czelekeſik.

Az Biro tiſti penig kivaltkepen ez, hogy eſſen mindennemű dolognak, jol vegere menyen, és ertelmeſſen igazgaſſa.

Differt autem officium Iudicis à juriſditione, ſicut [a] actio ab obligatione: Nam ut per actionem quis conſequitur, quod in obligatione venit, ita per officium judicis ad effectum perducitur, quod in juriſditionem venit, & eam deducit in actum.

[a] *Actio & obligátio differunt quia actio perſequitur jus, in judicio quod ſibi debetur, obligatio verò eſt juris vinculum quo neceſsitate aſtringimur alicujus rei ſolvendæ.*

Ad judicem autem præcipuè [b] ſpectat maturè ſingula diſcutere.

[b] *Diſcuſsio matura. Hæc habet Iudex in officio. Primò: ut ſine affectu expectet allegationis. Secundò, ne alicui parti jus ſuum claudat, ſed omnes partes judicij ordine ſervet. Tertiò, ne aliter judicet, quam legibus & conſtitutionibus aut moribus proditum eſt. Quartò, quando voces diſcrepant, cedat ſaniori parti, ut docetur: Par: 3. Tit: 2.*

Iudex ordinarius non debet habere ſportulas, nec licet juſtum judicium vendere: Modica tamen exennia recipere poſsunt, ſed ea moderatione, ne perducant, ad nimiam quantitatem: Et ne litigatoribus enorme damnum inferant.

Az tőrveny-tetelre-is és ſententia ki mondasra, ne menyen hannyat homlok, nyakra főre, ſe ne hirtelenkedgyek, mert ha elmejet és akarattyat az hirtelenſeg el ragadgya, igen muſtoha kezzel kezd ekkepen az igazſaghoz nyulnia. Tovabba, ſe eggyik ſe az maſik fęlnek, tőbbet ne kedvezen: ſemely valagato ſe legyen, sőt mas ember ſűkſeges dolgaihoz ugy ſollyon, mint ha maga dolgaihoz ſollana.

De inkab attol oja meg magat, hogy belſő indulatokat hatra hagyvan, ſűvet ſarkabol ki ne veſſek: hogy igaz uttyabol

Nec debet inferenda ſententia [c] præceps aut ſubitus eſſe, alioquin voluntas ejus præcipitata noverca juſtitiæ dicitur. Nec plus uni, quam alteri parti debet favere: nec eſſe acceptor perſonarum, alienamque neceſsitatem ſuam debet exiſtimare.

[c] *Præcipitantia pernitioſa. Voluntas judicis præcipitata, dicitur noverca juſtitiæ. Veritas autem juſtitiæ eſt adæquatio ſententiæ ad cauſam.*

In primis autem [d] paſsionibus animi carere: ut non moveatur prece, odio, vel amore.

[d] *Iudex paſsionibus animi carere debet.*

bol ki ne mozdithassak, valaki kőnyergesere, gyűlőlsegből bossusagra, baratsagert kedvezesre hajolvan.

[e] *Forum conscientiæ. De conscientia judicis, qualem debeat habere, vide titulum proxime sequentem & ultimum.*

Nam Judex etiamsi tulit sententiam justam, tamen tenetur, in [e] foro conscientiæ, si id fecit potius odio, quam amore justitiæ.

Nec debet esse Judex, nimis crudelis, nec pius nimis, sed æquus in judicando. In omni enim judicio conjuncta sunt, misericordia & virtus, id est, justitia, & in harum conjunctione consistit æquitas. Unde Gregorius ‡ omnis qui juste judicat [f] stateram in manu sua gestat, & in utroq; penso justitiam & misericordiam portat: sed per justitiam reddit peccatis sententiam: per [g] misericordiam peccati temperat pœnam, ut justo libramine, quædam per æquitatem corrigat, quædam per misericordiam indulgeat.

[f] *Stateram gestare: metaphoricè dicitur: quemadmodum enim aurum & argentum libra pensatur, sic causæ, & res, prudentiæ recta ratione per judicem examinari, & sententiæ, tanquam in statera ponderari debent.* [g] *Iustitiam videtur judex excedere, quando nimia pietate ductus, & ex misericordia etiam non rogatus officium suum interponit.*

Mert az Biro bator igaz tőrvent tegyen-is, mind az altal lelki ismereti ellen vętt, hogy ha azt az masfelnek gyűlőlsegeből czelekette inkab, hogy sem mint az igassaghoz valo szeretetiből.

Az Biro penig se igen kegyetlen kemeny ne legyen, se felette kegyes és engedelmes, hanem az igassagot szemei előt hordozvan, jo itellettel valo igaz és igyenes tőrvent igyekezek tenni és ki mondani. Mert minden tőrvenyben, eggyűt kel jarni az kegyessegnek, és az kemenysegnek, és ez kettő közőt, maradhat meg az tőrveny szerent valo igassag. Mert ez okon mondgya Sz. Gergely Doctor-is: hogy minden jo itilő Biro egy mérő serpenyűt tart kezeben, az serpenyűnek feleben az igassagot, az masik feleben az kegyességet függesti és mertekli: Holot az kemeny igassag szerent, az bűnt meg sententiazza: az kegyes irgalmassag altal penig az bűntetest meg kőnyebbiti, hogy igaz mertek szerent, az vetket és bűnt igaz itiletből valo igassaggal meg fedgye, megh bűntesse, nemely vetket penig kegyes irgalmassagbol meg-is engedgye. Mely Biro az ISTENNEK itiletit, szemei előt viselven, mindenkor félve és rettegve, minden dolgaiban felelemmel, jar és czelekesik, hogy az Igassagnak

[h] *Dei judicium. Index imaginem extremi judicij, apud se*

Qui [h] Dei judicium oculis suis semper timens & tremes, in omni negocio formidat, ne de justitiæ tramite devians cadat. Ubi namq; justitia suum modum excedit [i] crudelitatis vicium gignit, & nimia pietas dissolutionem disciplinæ parturit.

de alijs, ipse judex à Deo judicatur. [i] *Summum jus, summa crudelitas & injuria est.*

nak utarol el hajolvan, el ne essek. Mert mihelt az igassag az ő czéllyat fellyúl haladgya, ottan kegyetlensegnek vetket nemzi, mint vissontag az felette valo kegyes engedelmesseg, az embereket fennyitek nelkúl valo eletre és sajokra sokta boczatani.

Az emberi itiletet penig, negy dolog sokta el forditani.

Az felelem, mikor az hatalmassaktul valo feltekben az igazat nem merik ki mondani.

Az telhetetlenseg, mikor valakinek elmejet ajandekkal el nyomjak.

Az gyűlőlseg, mint mikor ellensegre tőrnek.

Az szeretet, mint mikor bagattyoknak, avagy attyokfianak dolgaert feletteb tőrekődnek. Mely dolgoktul hogy az Biro felette igen meg oja magat, és minden voltakepen el tavoztassa, valossaggal meg kevantatik.

se velut in conspectu habeat. Nam illa ipsa hora quando judex judicat

Humanum autem judicium, [k] quatuor modis solet perverti.

[k] *Passionibus animi justa judicia pervertuntur.*

Timore, dum metu potestatis alicujus, veritatem loqui pertimescimus.

Cupiditate, dum præmio animum alicujus corrumpimus.

Odio, dum contra quemlibet adversarium molimur.

Amore, dum amico vel propinquo aliquid præstare contendimus. [l] Quæ omnia in judice summopere sunt cavenda atque fugienda.

[l] *Hæc alij subjungunt preces, quando videlicet judex ad preces pauperis ejusdem miseretur. Nonnulli addunt & inscitiam, quando per imprudentiam male judicat. Sed ut judex constans sit, & animi motum cohibeat, antiquitas de juramento prospexit. Iudex igitur debet fungi officio boni & innocentis viri, nec debet flecti, ira, odio, precibus aut amicitia, & maximè tenetur timere* DEUM.

AZ BIRO AZ PŐres bessedere, és bizonsagara tartozike tőrvent szolgaltatni, avagy az maga lelki ismereti szerent?

UTRUM IUDEX secundum allegata & probata, vel secundũ conscientiam judicare teneatur.

TITULUS XV.

[a] *Pro commodiore declaratione hujus quæstionis sciendum. Quod aliæ actiones sunt bonæ fidei, aliæ stricti juris. Quæ divisio cum obscurior videatur, ideò præmittendum, quod officium Iudicis est duplex: Aliud dicitur nobile, primarium vel spontaneum, quod per se stat, non deserviens actioni, eò quod judex sua, id est, propria jurisditione & authoritate exercet, etiam si nulla proponatur actio. Quo soli Principes tanquam supremi judices, qui merum & mistum habent imperium, cum consiliarijs judicant & decernunt, ut: quando pupilli petunt. Tutorem, vel spoliatus instat, ut restituatur in integrum. Hoc non fit jure actionis, sed officio judicis nobiliori. Aliud dicitur mercenarium, vel subalternum, quod per se non stat, sed actioni deservit, & cessante actione, cessat tale quoq; officium judicis: Hoc etiam servile dicitur, quia quemadmodum servi à nutu & imperio Domini pendere debent, ita inferiores & pedanei judices, à Decretis & Constitutionibis regni, quæ pro honestate & utilitate publica posita sunt. Hujusmodi igitur judex ad actiones stricti juris obligatur, & ne aliter judicet, quam legibus & constitutionibus, aut moribus proditum est. Unde sequitur, quod judices Civitatum, non secundum allegata & probata, judicare debeant, juxta Trip: Par: 2. Tit: 75. Sed juxta leges privilegiorum suorum, Par: 3. Tit: 20. Posteaquam autem semel tulit sententiam, judex esse desinit in ea causa, & sententiam mutare non potest, sive benè sive malè pronunciavit, functus est suo officio. Cujus judicium, si partes non probant, potest emendari, penes prohibitionem novum judicium, repulsionem aut appellationem. In Civitatibus tamen prohibitio & repulsio non est in usu, nec pro juris remedio admittitur.*

NUNC quæstio subjungenda est.[a] An Iudex secundum allegata & probata partium, vel secundum quod novit, & ex conscientia debeat judicare? Verbi gratia: Aliquis accusatur de capitali, vel alio de crimine, & judex scit illum esse innoxium, ut quia vidit, id crimen ab alio fuisse patratum, tamen testes, contra eum testificantur. An condemnabit scienter innocentem?

Dic

XV. TITUL.

MOST immaron egy kerdest kel utanna vetnűnk, tudni illik: Az Biro az pőres elő śamlalt beśedere, és az ket fęlnek bizonyitaśśara, avagy az bizonyśagh az mint az dolgot be hozta, avagy à mint az dolog śem-latomaśt nala nyilvan vagyon, maga lelki ismereti śerint, tegyene az dolog felől mely előtte forog Itiletet és Tőrvent? Mint peldanak okaert: Egy embert fejere keresnek, avagy mas vętekert vadollyak, tudgya penigh az Biro, hogy az az ember abban artatlan, mivel hogy latta az Biro, hogy mas ember cselekette az vetket, mind az altal az bizonyśagh, az be vadlott emberre śolgal. Illyen dologban, tudvan artatlanśagat, az Biro megh śententiazzaé, avagy nem?

Erre azt felellyed, hogy az Bironak ugy kel tőrvent tenni, mint tißt-viśelő embernek, azokaert ugy viśśellye és tartśa magat az tőrvenyben, nem mint ő magatol tudná valamit, ugy mint egy kőz ember, hanem az mint nekie ertesśere adgyak, ugy mint tißt-viśśelő embernek.

Az Bironak penig ket dologbol lehet valami ertesśere: elsőben kőzőnśegesśen, Istennek és az embereknek nyilvan valo tőrvenyek altal, mellyek ellen śenkit bizonyśagra ki nem boczatnak: masodßor reß śerent lehet tudaśara, ugy mint levelbeli bizonyśag altal, és ęlő embereknek tanubizonyśag-tetelekből, és egyeb tőrveny śerent valo tanuśagbol: az Bironak ezokaert ehez kel nagyob kőteleśśegenek lenni, mikor tőrvent teßen, hogy nem mint àhoz, kit ő maga mint maga śemelyeben tud. Ezokaert mondgya Szent Agoston D. Az jo Biro, śemmit nem czelekeßik maga fejetől maga akarattyabol, hanem az tőrvenyből, és megh regzet rend-tartasbol itil igazat.

Effele dologban mind azon altal az Biro felette igen śorgalmatos legyen, és arra igyekezek, hogy annak az fęlnek foghaśśa partyat és mentheśśe, az mellyet lelki ismereti śerent, nyilvanśaggal tud hogy igaz és artatlan, hogy az bizonyśag és meltatlan el ne veßßen.

Hapenig arra jutot volna az dolog, hogy az masfęl oly erős bizonyśagot allatot volna be az tőrvenyben, kiknek śemmikepen

Dic quod judicare pertinet ad judicem, secundum quod fungitur publica potestate, ideò instrui debet in judicio, non secundum quod ipse judex novit, tanquam persona privata, sed ut sibi innotescit, tanquam personæ publicæ.

Id autem potest sibi dupliciter innotescere, vel in communi, per leges scilicet publicas, divinas aut humanas, contra quas [b] probatio non admittitur: vel in particulari, per instrumenta & testes, & alia legitima documenta: quæ magis sequi debet judicando, quam illud, quod ipse novit in persona privata. Ideo inquit Augustinus: Judex bonus nihil ex arbitrio suo facit, sed secundum leges & jura pronunciat.

[b] *Probatio non admittitur contra leges.*

In hoc tamen casu judex debet esse valde sollicitus, ut foveat partem illam, quam in conscientia sua scit esse veram, ne pereat propter defectum testium & advocatorũ.

Si verò eò ventum est, ut adeò validæ probationes in judicio proferantur, quæ nec repelli, nec col-

lidi valeant, omni arte & ſtudio eſt judici enitendum, ut innocens convictus eripiatur. Si nulla ejuſcemodi via reperiri poteſt, quærat rationem, ſi ſine ſcandalo fieri poteſt, ut alteri cauſam committat: Si id nequit, tunc proferat ſententiam ſecundum allegata & probata. Eſt enim judicis officium, magis laborare pro ſalute boni publici, quam ſingularis: cum & ipſe, in quantum judex, ſit perſona publica. Et bonum commune, ſit nobilius particulari, ut habetur primo Ethicorum:

kepen ellene nem alhatnanak, ſőt le ſem ſallithatnak, męg-is minden tehetſegevel és meſterſegevel azon legyen az Biro, hogy az meg ſententiazot artatlant meg ſabadithaſſa. Ha ſemminemű uton modgyat nem talalhattya, kereſſe męg-is modgyat, hogy ha botrankozas nelkűl meg lehet, hogy mas itilye meg azt az pőrt. Ha ebben ſem lehet modgya, tehat mondgyon ſententiat, az pőres elő ſamlalt feleleti, és az ſerent, az mint az bizonyſag be hozta. Mert ez az Biro tiſti, hogy inkab igyekezek az közönſeges jo rendtartaſnak meg maradaſſan, hogy nem mint czak egy ſemelynek

jovat tekintſe: Holot ő-is, az menyiben az Biroſagnak tiſztit viſſeli, közönſeges ſemely ſokot lenni. Az közönſeges jo penig meltoſagosb és bőczületesb az tulaidon jonal: mint az bőlcz Ariſtoteles, az jo erkőlczről irt első Könyveben mondgya.

Nam ſi Judex fert ſententiam pro innocente, in judicio tamen convicto; redundaret in perniciem publicam: populus enim ſcandalizaretur, viaq; aperiretur, innocentes opprimendi, & noxios abſolvendi. Si enim Judex vellet innocentem punire, diceret ſe [c] conſcientia ſua ſcire, eum eſſe reum. Pariter & ſi vellet ſceleratum abſolvere: & ſic iniquis judicibus malè judicandi aditus pateret. Fateor eſſe qui aliter ſentiant, ſed hæc videtur opinio communior, & æquior fore.

[c] *Conſcientia judicium propter iniquitatem pedaneorum judicum non admittitur. Diligenter hic notandũ*

Mert ha az Biro oly tőrvent teſen, mellyel az artatlant menti, kit az ſęk ſinin az bizonyſag meg ſullyoſitot: belőle közönſeges veſedelem kővetkezhetnek: mert miatta az kőſſeg botrankozasban eſnek, és az Biro utat nyitna, hogy az artatlant meg nyomoritanak, és az artalmas vetkeſt gyakran el ſabaditanak. mert ha ollyaten Biro, valamely artatlant meg akarna bűntetni, azt mondhatna, hogy ő igaz lelki iſmereti ſerent tudgya azt hogy vetkes. Haſonlokepen ha az gonoz tevő latrot el akarna ſzabaditani, viſontag artatlannak mondhatna: és

igy

igy az gonoz lelki iſmeretű, és hamiſſagra igyekező Biraknak, hamis itiletnek ki ſolgaltataſara, utat nyitnanak és ſabad mezőt adnanak vele. Ugy vagyon hogy vadnak, kik mas ertelemben vadnak, de ez az elmelkedes latzik jobnak és igazbnak lennie.

venit, quod uno ore, tàm ab Authore quàm à Legiſperitis pro ſingulari commendatur, de Conſcientia. Eſt enim conſcientiá (ut inquit Baldus) dictamen rationis, & cognitio ſui proprij cordis: quæ omnino de apicibus cordis eſt, & ſcientia clauſa in mente, quam Deus aſſociavit animæ, ut eam repræhenderet, de erroribus: Ideoq; dicitur, Conſcientia mille teſtes. Ea igitur quæ conſiſtunt in intellectu judicis, probantur per ſimplicem ejus aſſertionem, quam ſolus Deus cognitam habet.

AZ BIRONAK KETfele Lelki iſmeretiről: tudni illik, az mint az dolgot ſem-latomaſt tudgya, és az mint az pőreſſek eleiben adgyak.

XVI. TITUL.

DE mivel hogy az Sz. Iras magyarazo Doctorok, egy alhatatos ertelemben vadnak effelől: Hogy valaki lelki iſmereti ellen czelekeſik, az vetkezik.

DE PUBLICI CONſcientia judicis: videlicet, rei & dicti.

TITUL. XVI.

SED quia conſtans eſt Theologorum ſententia: Quemlibet qui contra [a] conſcientiam facit peccare:

Iudex ſecundũ conſcientiã tenetur judicare, ut: I. Oldend. de Act: inquit.

I. Quia conſcientia mille teſtes: Facere autem contra conſcientiam, eſt ædificare ad gehennam. II. Quia aliter dicere quam ſcire, mentiri eſt, præſertim cum alicujus detrimentum ſequitur. Pulchrè autem mentiri: non eſt verum. III. Quia judici probandi non eſt, non adverſario: Itaq; ſi Iudex jam veritatem certò tenet, quid opus eſt alia probatione.

Legyen tehat tudaſunkra, hogy az lelki iſmeret ket rendbeli, tudnia illik, az ki mit ſemlatomaſt mint tud, és az ki mit hiti ſerent mint megh mond. Ezokaert az Biro noha lelki iſmereti ellen czelekeſik, mikor az dolog ellen, kit ſemlatomaſt tud mint legyen, czelekeſik: mind az altal nem czelekeſik lelki iſmereti ellen, aval, hogy hellyen hadgya azoknak ſóvat, kik hitek ſerent valamit meg vallanak.

Sciendum igitur quod duplex eſt conſcientia, videlicet rei & dicti. Unde Iudex licet faciat contra conſcientiam rei, id eſt, negocij, vel facti, non tamen facit contra conſcientiam dicti, hoc eſt teſtimonij.

Aliud eſt enim ſimpliciter ſcire, & aliud eſt, pro ut debet judex ſcire. Iudex autem duplicem perſonam repræſentat,unam privatam aliam publicam. [b] Fieri autem poteſt, ut aliquid ſciat, tanquam perſona privata,& id neſciat tanquam perſona publica. Sicut dicitur aliquid ſcire, ut Deus, & illud neſcire ut homo, prout eſt illud teſtimonium Evangelicum: De die autem illa, & hora (ſcilicet extremi judicij) nemo ſcit, neque Angeli Dei, neq; Filius, niſi Pater ſolus. Quod intelligitur filium neſcire ut hominem, ſcire tamen ut Deum. Idem de ſacerdote [c] confeſsionem audiente, qui etiam interrogatus per viam teſtimonij poſſet dicere, ſe neſcire audita in confeſsione, quia neſcit ut teſtis. Sic etiam Iudex debet [d] informare conſcientiam ſuam, in his quæ ad propriam perſonã attinent, ſecundũ ea, quæ in publico Iudicio ſciri poſſunt.

[b] *In his ſenſus magis, quam verba debent attendi.*

[c] *Confeſsio in teſtificatione non prodenda.*

[d] *Informatio Iudici neceſsaria. Iudex per viam teſtimonij interrogatus, non tenetur teſtificari de ſecretis.*

Mert mas ő magaban valamit tudni, és meg mas, az mint az Bironak kel tudni. Az Biro penig ket ſemelt viſel,egyiket ugy mint egy kőz emberet, az maſikat, ugy mint, tiſt-viſelő ember ſemelyet. Meg lehet azert,hogy valami dolgot tudgyon, mint egy ő maga ſemelyeben, de azt ugyan nem tudhattya mint tiſtbeli ſemely. Az mint ſoktak mondani, valamit tudni, mint Iſten, de azt nem tudni mint ember: az mint az Evangelicuſoknak bizonyſagok ſől: Arrol az naprol penig és orárol (ugy mint az utolſo itiletről) ſenki nem tud, ſem az Iſtennek Angyali, ſem az Fiu, hanem czak az Attya. Mellyet ugy ertnek, hogy az Fiu nem tudgya emberſege ſerent, de tudhattya Iſtenſege ſerent. Haſonlo,az ki lelki paſtoranak meg gyonik, kit az utan ha rea kerdenenek, hiti ſerent azt mondhatna hogy ő azokat nem tudgya, az miket hallot, mikor neki meg gyont, miert hogy nem-is ugy tudgya, mint tanu, ki ſemevel valamit latot. Azonkepen az Biro-is vegere mennyen és jo lelki iſmereti ſerent az kőrnyúl alo dolgok felől tuda kozvã, ſeme eleiben vegye, viſellye, és az mely dolgok maga ſemelyet illetik, kűlőmben, és meg kűlőmben ertſe meg azokat az dolgokat, az mellyeket meg tudhat, ugymint az ſęk ſinin valo tőrveny monda Biro.

His duo adjungam: unum quod ſi ſit ſupremus judex, ut Papa & Imperator,vel [e] alius, qui non † aſtringitur legibus, tunc debet ſequi

† *Mitigare poteſt legem.*

Ezekhez męg ket Czikkelt ragaſtok: Eggyiket, hogy ha az fő Biro, ő maga az Papa, Czaſar, avagy az Fejedelem, akar valakinek Főldes Ura leſsen, mely nem kőteles az tőrvenyhőz, hőz (hogy ki mondaſa utan, vegben-is vigye, avagy viteſſe) tehat az, az meg iſmert igaſſagot kőveſſe. Ha penig ezeknel alſob renden valo Biro leſsen, kőteleſſege alat tartozik az felelet és tanu-bizonyſag-tetel ſerent tőrvent tennie, męg tulaydon maga lelki iſmereti ellenis. Akkor ſem vetkezik penig, mert erre kőtelezi meg őtet, hogy ez ſerent czelekedgyek, az tőrvennek ereje és meltoſaga.

qui veritatem: [f] Si verò eſt Iudex inferior, tenetur ſecundum allegata & probata, etiam contra conſcientiam judicare. Nec tunc peccat, quia reſtringitur ad id faciendum juris authoritate.

[f] *Ut habetur Par: 2. Tit: 75. Secus tamen P. 3. Tit: 20. ubi juxta leges privilegiorũ judicandum dicit.*

[e] *Princeps debet ſequi veritatem in judicando: Sicuti Rex Salomon, 3. Regum 3. qui non ſecundum allegata & probata de ſcortis judicarat, non enim diviſionem puerorum urgebant, ſed vivum ambæ volebant, ſtratagemate itaq; ſapiens Rex uſus, ex commiſeratione matrem cognovit. Sic diſpar conjugium, ſæpè ſolertia reſtauratum eſt, ut quando parti innocenti, educatio liberorum adjudicata erat. Depoſita enim protervia, una cum liberis, maluit conjugale ſubire jugum, quam natis ſuperſtitibus privari.*

Supremus judex non aſtringitur legibus. Tres gradus judicum reperiuntur. Prior gradus eſt judicis ſupremi, propriam juriſditionem habentis, quia juxta conſcientiæ dictamen debet ſequi, veritatem. Secundus ſuperioris, qui per Principem eligitur, qualis eſt protonotariorum & aſſeſſorum, qui ſecundum allegata & probata ac conſtitutiones judicant. Tertius gradus eſt pedaneorum, qui comitatuum & aliarum ſedium cauſas diſcutiunt. His poſſunt adnumerari Civitatum quoq; Iudices, qui conſuetudinem loci obſervant, & cauſas appellatas, ad ſuperiores judices tranſmittunt, revidendas & trutinandas: Utrum videlicet juſtè vel debitè ſententiæ fuerint pronunciatæ & accommodatæ. Par: 3. Tit: 10.

Az maſik czikkel ez, hogy ha az Biro, az ſęk ſinen úl, és valaki ot előtte embertelenűl vetkezik, tehat effelet mindgyart megh bűntethet, ſinten ugy, mint ha egy nehany bizonyſagal rea rakodot volna, Mert bizonyosb dolog, valakit az czelekedeten meg kapni, hogy ſem mint mas bizonyſag utan,ennek vegere menni, és rayta el ęrni.

Secundum eſt,quod ſi Iudex ſedet pro tribunali, & continget aliquem ibi, coram eo aliquod delictum facere, tunc poteſt illum ſtatim [f] punire, ac ſi probaretur per teſtes. Melius eſt enim probare aliquid per ipſum factum, quam per teſtes.

[f] *Pœnæ quando non differendæ. Iudex ſedens pro tribunali, tanquam de ſolio celſitudinis contemplatur cauſantes. Cum igitur videt in facie ſedis, cauſam injuriosè vel probrosè geri, non eſt neceſſe, ut teſtes ſtatui mandet, ſed ad inſtantiam partis læſæ, bona fide, & ex authoritate ſua, ſecundum conſcientiam, ſententiam proferat: convictumq; in violatione ſedis, vel alio onere judiciali ſtatim puniat, ut docetur P. 2. T. 66.*

Si

Si verò non ſedet pro tribunali tunc ſecus. Nam ſi judex ex feneſtra prætorij, vel domus ſuæ intueatur, unum quempiam interficientem, & quoniam hoc homicidium vel non defertur in judicium, vel delatum non probatur, & Iudex voluerit homicidam de ſe ipſo [g] torturæ, ut veritas per illius confeſsionem eliciatur, certè non poteſt. Sola enim Iudicis ſcientia ad hoc non ſufficit, ut ad torturam reus deveniat, cum ipſe illud neſciat, ut Iudex, ſed ut privata perſona. Nec ipſius teſtimonium in hac parte valeat: cum in una & eadem cauſa, nemo poſsit eſſe [h] teſtis & Judex.

[g] *Tortura non admittitur ſine probatione.*

[h] *Teſtis & Iudex nemo ſimul Officium judicatus publicum eſt: ideò conſcientia judicis q uoq; publica eſſe debet. Nec tenetur ob gratiam ſe authoritate judicatus privare, & nec teſtimonium tanquam ſingularis perſona dicere debet: alioquin ſimul Teſtis & Iudex videbitur eſſe. Par: 2. Tit: 22. & 82.*

Igitur aliunde eſt edocendus: vel per [i] teſtes, vel alia documenta, ut poſsit torquere criminoſum.

[i] *Nemo debet petere judicem ut aliquem torqueat: Imò neq; captus poteſt ſe torturæ ſubijcere, ſi ſecus judicatum eſt: quia nemo eſt Dominus ſuorum membrorum. Pro inquirenda tamen rei alicujus veritate, quandoq; debent Capitanei confinia tenentes captum turturæ ſubijcere. Alioquin cum ſit meri & miſti judicij pedanei judices absq; ſcitu Principis torturam exercere non permittuntur, ut patet. Par: 3. T. 20.*

Dubium

De ha az Biro nem az ęgk ſinin ahol tőrvent mond, űlne, annak męg mas modgya volna. Mert ha az Biro, à tőrveny mondo, avagy tanats-hazbol, avagy az ő ſajat haza ablakarol latna, hogy valaki egy embert meg őlne, kit ez gyilkoſſagert ingyen ſem kereſnenek, erette pőrben ſem fognak, avagy ha pőrben be allattak volna is, de az czelekedetet ſenkivel nem bizonyithatnak meg, az Biro penig az gyilkoſt maga fejetől meg akarna kinzatni, hogy őnőn maga vallas-teteleből nyilatkoztatnek ki az igaſſag, bizonyara erre nem mehet, hogy meg kinoſtathatna. Mert hogy czak az Biro tudgya, nem elegſeges arra, hogy az Alpőreſt az czigara vonyak, mert azt ő nem ugy tudgya, mint itilő Biro, hanem mint maganak valo ęmely. Az ő tanu-bizonyſag-tetele-is, ennie reſzeből és ez forman meg nem alhat: miert hogy ſenki azon egy űgyben, avagy pőrben, nem lehet tanu avagy bizonyſag-is, és itilő Biro-is.

Ez okaert az Biro maſtol mēnyen vegere, és annak modgya ęrent ugy tudgya meg nyilvan: vagy az bizonyſagoknak vallaſſa altal, vagy egyeb kőrnyűl allo dolgoknak tőrveny ęrent valo megh ertekezeſe altal, el annyira, hogy az gonoz tevőt meg kinoſtathaſſa.

De

De ketelkedhetnenek azok-is kiket igaz-tetelre boczatnak, és egyeb ſolgak-is, ugy mint, kik az Birak tőtte tőrvenyit veghez ſoktak vinnie, kiknel nyilvan lehet az, hogy az tanuk hamiſſat vallottak, és hamiſſan eskűttek valakire, avagy hogy az Biro hamis tőrvent tőt: mind az altal az Biro kenzeriti őket, hogy az artatlant meg őlyek, avagy maſkepen meg bűnteſſek: Kiről az Sz. Iras magyarazo Doctorok kőz akkarattal igy ſolnak, az Biro ſóvat nem kel meg fogadni és engedelmes nekie lenni, ha azt nyilvan tudgyak: kűlőmb azert az, ha ők-is nem tellyeſſeggel bizonyoſſok benne, hanem męgh nállok-is ketſeges, mert oly, ha mentſegek vagyon az engedelmeſſegnek diczirtes jo voltaert. Erről az dologrol ſent Thamas Doctor, azt irja, hogy ha az Biro ſententiajaban el tűrhetetlen hamiſsagot, és nyilvan valo boſſuſagot latnak, ne legyenek engedelmeſſek. Mert ekkeppen mentſegek lehetne az hoheroknak, kik az ſent Martyromokat meg őltek. Ha penig nem oly nyilvan valo hamiſſag leend az Biro ſententiajaban, akkoron engedhetnek, és ſolgalhatnak az Biro parancsolattyara: mert nalloknal nagyobnak mondaſat, ők meg nem cirkalhatnak, el ſem kerűlhetik. Az artatlant-is nem ők őlik meg, hanem az Biro, kit ők ſolgalnak.

Dubium quoq; eſt de miniſtris & executoribus, qui ſciunt teſtes falſo juraſſe, vel judicem iniquè judicaſſe, tamen coguntur à judice innocentem [k] interimere, vel aliter punire? Unde communis eſt Theologorum ſententia, eos non debere obtemperare, ſi pro certo id ſciunt: Secus verò ſi dubitent, quia tunc excuſantur propter obedientiæ bonum. Ideò ſecundum Sanctum Thomam, ſi ſententia intollerabilem errorem ac injuriam contineat, non debent obedire. [l] Alioquin excuſarentur carnifices, qui martyres occiderunt. Si verò non adeò manifeſtam contineat injuſtitiam, tunc non peccant exequendo: quia ſententiam ſuperioris, non habent diſcutere. Nec ipſi [m] innocentem interimunt, ſed Judex cui miniſterium præbent.

[k] *Carnifices excuſantur ab homicidio.*

[l] *Carnifices qui Martyres occiderunt non excuſantur.*

[m] *Innocentis interemptio judicem infamat.*

FINIS PROLOGI.

MTA MŰZEUM KÖNYV-TÁRA

Az Tekintetes ES NEMES MAGYAR-orſzágnak Tőrvenyinek es ſzokáſinak Summa ſzerint, harom Reſre valo oſztaſarol.

Elſő Reſz.

I. TITULUS.

VEghez viven, ISTENNEK ſegitſegeből, az fő czikkelyeket, kiket ezen derek iraſomnak könnyebben valo meg erteſere ſükſegeſnek itilek vala: Immaron következik hogy az Tekintetes es Nemes Magyar-orſag ſokot Tőrvenyeről kivaltkepen ſollyak. Mivel hogy azert az mi egeſs Tőrvenyünk, kivel ſoktunk elni, ez harom dolgot foglallya be magaban, tudnia illik, Az ſzemelyeket, Külömb külömb fele dolgokat, Es az Tőrvenynek folyaſat: Es miert-hogy minden fele Tőrvenyeket, az ſemelyekre valo kepeſt, kezdik ki ſzolgaltatni. Annak okaert melto hogy iraſomnak elſő fundamentoma, es kezdeti legyen az ſemelyeknek Tőrvenyeről, es ez utan ezen mi ſokot Tőrvenyünknek ket reſzeről is ſzollok: (Iollehet ez dolgokrol nem mind azon el kezdet rendel ſolhatok, hanem hol eggyikről ſ-hol maſikrol kell irnom, az mint az Tőrveny folyaſanak rendi es mo-

De Trpartita DIVISIONE IURIum, & Conſuetudinum Inclyti Regni Hungariæ, in generali.

Pars Prima.

TITULUS I.

EXpeditis, Opitulante Deo, notabilibus, quæ ad introductionem hujus opuſculi præmittenda videbantur, jam ſpeciatim de conſuetudinibus hujus Inclyti Regni Hungariæ tractandum ſupereſt. Quia igitur omnis conſuetudo juris, qua utimur, vel ad Perſonas pertinet, vel ad Res, vel ad Actiones: & quia certum eſt, quod omnia jura reſpectu Perſonarũ prodierint, ideo dignum videtur à Perſonarum jure exordiũ cœptæ materiæ ſumere, deindeq; de duab⁹ reliquis conſuetudinarii juris partibus (non directè quidem ſemper, ſed præpoſtero interdũ ordine, prout ſequitur rerum in judicijs emergentium ſeries, & conditio re-

A qui-

Tripartitum quare nominatur.

quirere dinoscitur) tractare, & secundum hoc, præsens opusculum tripartiri, dignum duxi.

Argumentum & ordo Primæ partis.

In PRIMA siquidem ejus parte, de his, quæ ad Personarũ rationem spectant, Nobilitatis scilicet nostræ primordio, libertate, bonorum, juriumq; possessionarium acquisitione, gubernatione, divisione, venditione, alienatione, concambiali permutatione, præscriptione, pignoratione, metali reambulatione, jurium Quartalitiorũ, ac Dotalitiorum solutione, bonorumq; mobilium, & immobiliũ æstimatione.

Argumentũ & processus secundæ partis.

In SECUNDA vero ipsius parte, de rerum ac causarũ prætextu præmissorũ bonorũ, & jurium possessionarium, aliorumq; negotiorũ movendorum, & suscitandorum processibus, & executionibus, ac sententiarum exinde ferendarum seriebus.

Argumentũ & ordo Tertiæ partis.

In TERTIO tandem & ultimo opusculi membro, de causarum & actionũ judiciariarũ in curiã Regiam, per viam appellationis, ex omnib⁹ regni Comitatibus, atq; de Croatia, Sclavonia, & Transylvania, sedibusq; spiritualibus deducendarũ, ac transmittendarũ ordinibus & modis.

Incorporata regna Hungariæ.

Item

es modgya alkolmatosbnak mutattya) es ez okon, ez jelen valo kőnyvemet harom reßre oßtom.

Mert az Decretomnak ELSŐ Reszeben szollok az szemelyeknek, az az, az embereknek az ű allapattyokrol, tulaydonsagokrol, tudni illik, az mi Nemessegűnknek eredetiről, es ßabadsagarol: Az joßágnak keresesеről, birodalmarol, meg oßtasarol, el adasarol el idegeniteseről, czereleseről, űdő tőlteseről, zalagositasarol, főldeknek hatar-jarasarol, leany negyednek es jegy ruhanak ki fizeteseről, ingo bingo morhanak es joszághnak bőtsűjeről.

Az MASODIK Reszeben penig az Tőrvenynek folyásarol, ki ez meg nevezett joßágh felől, es egyeb dolgok felől ßokot tamadni, minemű sententiat szoktak az Tőrvenyben, annak rendi es folyasa ßerent ki mondani, es annak erejevel igazat-is tenni az nyerő fęlnek.

Irasomnak HARMADIK es utolso Reßeben ßollok az Appellatiokrol, az az, minemű rendel, es moddal kellessek minden Vármegyekből, Horvat-Országhbol, Thot-Orßagbol es Erdelyből, Király Udvaraban es az szent Szekről-is, kerdőre venni es vinni, s-el-is erezteni az Tőrvent.

Tovab-

Tovabba ugyan ottan az szabad Varasok Tőrvenyeről-is, főben jaro dolgokrol es azoknak megh itileseről, es veghez valo viteleről, es ezekhez hasonlo dolgokrol, jo rendel akarok irni

AZ ORSZAG TŐRvenyenek es szokasanak, kivaltkepen valo Első reßeről (tudnia illik) az szemelyekről, es leg előßőr, Hogy mind az Egyházi személyeknek, mind penig az külső Uraknak egyenlő szabadsagok es Nemessegek vagyon.

II. TITUL'

ELSŐBEN-IS ezt vegyűk eszűnkben, hogy az mely szemelyeknek ßokott Tőrvenyeről ez jelen valo irasomban ßollok, azok ket fęlęk, mert avagy Papok es egy-hazi ßeméllyek, avagy penig külső kőzőnseges rendbeliek: Iollehet penig az Egy-hazi szemelyek (ugymint kik altal Urunk Idvőzitőnk hirdetetni akarta mi nekűnk az idvősseges tudomant) bőcsűlletesbek az külső rendbelieknel: mind azon altal minden Papi rendeknek Plebanusoknak, az szabad es Nagysagos Urakkal, Nemessekkel, es Magyar Orßaghi Főnepekkel, Nemessegekre es joßágokra valo kepest, egyenlő ßabad-

Item de liberarum civitatum legibus, ac causis criminalibus, & earum decisionibus, cum correquisitis semper & necessariis circa præmissa materiis, & rebus sua serie tractabitur.

DE PRIMA PARTE Iurium & consuetudinũ Regni in speciali, & primò quòd tam personæ spirituales, quam seculares una & eadem libertate utantur.

TITUL' II.

SCIENDUM In primis est, quod personarum, de quarum juribus, & consuetudinib⁹ nunc agitur, aliæ sunt spirituales, sive ecclesiasticæ: aliæ verò seculares, & quamvis personæ spirituales (quarũ medio salutẽ humanã Dominus & Salvator noster administrari voluit) personis secularib⁹ digniores habeantur, tamen omnes domini Prælati, & ecclesiarũ Rectores, ac Barones, & cæteri Magnates, atq; Nobiles, & Proceres regni hujus Hungariæ, ratione Nobilitatis, & bonorũ temporalium, una eademq; libertatis, exemptionis,

Ecclesiasticæ personæ digniores secularibus.

Libertas dominorum &

Nobilium æqualis. Par. 1. Tit. 3. & 9. Par. 2. Tit. 11.

nis, & immunitatis prærogativa gaudent: nec habet dominorum aliquis magis, nec Nobilis quispiam minus de libertate, hinc etiam una eademq; lege, & consuetudine, ac uno & eodem juridico processu, in judicijs utuntur, homagiorum duntaxat quantitas variatur. Nam Dñi. Prælati, & Barones [a] centũ, Nobiles vero [b] quinquaginta marcas pro [c] homagijs suis consequũtur, ut [d] infra clarius dicetur. Et hoc quoq; non ratione libertatis, sed prætextu dignitatis & officij; Prælati ut puta occasione dignitatis Sacerdotij: Barones vero respectu officij, quo funguntur, & à Principe sublimantur, unde & Regi propinquiores in standO, vel sedendo, & primi in consilio voces emittendo, atq; priores rem publicam augmentando, & defensionem patriæ peragendo, cæteris Nobilibus existunt, virtuteq; dignitatis, & officij meritò præferuntur.

In homagiis differunt:
[a] *fl. 400.*
[b] *fl. 200.*
[c] *Par. 1. tit. 12. & 17. Par. 2. T. 23. Par. 3. tit. 5. 21. & 26.*
[d] *Par. 1. tit. 93. & 94. Par. 3. tit. 4. & 26.*

badsagok es méltosagok vagyon: Es az Urak kőzzúl is eggyiknek sintsen nagyob szabadsaga, mint akar mely Nemes embernek: es ez okon ugyan azon egy Tőrvenyel, es azon szockásal, es az Tőrvenynek azon egy folyasaval elnek: Mind azon altal, dijokkal egy-mastul kúlőmbőznek. Mert az Papi rendeknek es Szabad Uraknak Szaz Gira: az Nemesseknek pedig őtven Gira az dijok, az mint ennek utanna erről vilagosban szollunk. De ez fele dijokban-is nem az szabadsagra valo kepest kúlőmbőznek egy mastol, hanem meltosagokra, es tisztekre valo kepest; ugymint, az Papi rendek Papsagokra valo kepest. Az szabad Urak penig tisztekre valo kepest, melyet viselnek, es kire az Kiralytul választtattanak: Es ez okaert ezek az Udvarlasban-is az Kiralyhoz legh kőzelb allanak, s legh kőzelb ülnek-is, es az tanatsban-is elsőben szollanak az dologhoz, es voxot mondnak, es az Országnak javarol, hazanknak oltalmazasarol, elsőben es főkepen ezek viselnek gondot, s az tőb Nemesseknel, meltosagokra es tisztekre valo kepest, bőtsületesbek.

DE EXORDIO NOstræ Nobilitatis, & quomodo regimen in Principem nostrum translatum sit.

TI-

AZ MI NEMESSEgünknek eredetiről, es az birodalom az mi Fejedelmünkre mikepen szállot.

III.

III. TITUL'

IOLL Ehet ez jelen valo Kőnyvben nem Historiat, hanem az mi hazanknak es Orszagunknak szokasit, es sajat tőrvennyet akarom megh irni, de mind az altal mivel hogy azt iram az előt, hogy az Papi rendeknek, szabad Uraknak es az Nemessegnek egyenlő szabadsaga vagyon, Es ennek felette sokan ketelkednek az mi Nemzetsegünknek eredetiről, es kik mondassanak ez orszagh tagjai kőzőt igaz Nemesseknek; Melyből tudni illik, mind az szabad Urak, s mind az Fejedelmek-is szoktanak tamadni, annak okaert rővid beszeddel az Nemessegnek eredetit es kezdetit meg jelentem: Mely dologban jollehet az bőlts embereknek ertelmek szerint Nemesnek mondatik az, az kit az ő josaga megh Nemesitet: mind az altal az Nemessegh, kit mas nevel Szabadsagnak is mondhatunk, melyről ez mostani irasomban szollani akarok, az Magyarok kőzőt legh elsőben akkor kezdetet, mikor az Magyarok Scythiabol ez Orszagban jőttenek, kit Pannoniának hittanak, mostan penig immaron az Magyaroktol Magyarorszaghnak neveztetik. Mert minek utanna Scythiabol minden-fele hazoknepevel ki indultanak volna, es sok kúlőmb kű-

TITUL' III.

QUanquam non historiam texere, sed consuetudines, & peculiares approbatasq; hujus Regni leges ipse describere constituerim: quia tamen universos Dominos, Prælatos, & Barones, ac Nobiles, una et eadẽ exemptionis, & libertatis prærogativa gaudere dixi, & alioquin dubitari solet à plerisq;, unde nobilitas nostra, de qua Baronatus, & omnis tandem principatus progredi solet, exordiũ sumat: quive sint, & intelligantur veri nobiles regni, ideo paucis ejus nobilitatis progressum, & initium declarare statui. Ubi sciendum, quòd licet secundum cõmunem, peritorum sententiam Nobilis ille sit, sua quem virtus nobilitat: in quantũ tamen propositũ nostrum tangit, Nobilitas, quæ etiam liberorum nomine plerunq; intelligitur, primũ inter Hũnos, sive Hungaros, post ingressum eorum ex Scythia in Pannoniam, quæ nunc mutato nomine, ab Hungaris illam incolẽtibus Hungaria vocitatur, orta fuisse perhibetur, hoc modo. Cum enim egressi ex Scythia Hunni unâ cum uxoribus filiisq; & filiab⁹, ac cuncta eorum familia, plures

Principatus progressum habet à Nobilitate.

Nobilitas Hungaris unde.

Pannonia.

peragrarent, pervagarenturq; regiones, Capitaneis ordinatis, & uno prẽterea Rectore, ad lites diſsidentiũ ſopiendas, fureſq; & latrones, ac alios malefactores caſtigandos: unanimiter electo atq; conſtituto cõmuni omniũ ſententia, decretoq; edictũ fuit, ut dum aliquæ res communitatẽ æqua ſorte tangentes occurrerent, aut generalis expeditio exercitus incũberet, tunc mucro, vel enſis, ſanguinis aſpergine tinctus, media Hunnorũ per habitacula caſtraq; deferretur, & vox præconica ſubſequeretur dicẽs: vox Dei et præceptũ communitatis univerſæ eſt, ut unuſquiſq; in tali loco (eundẽ deſignando locum) armatus, vel qualiter poteſt, compareat, communitatis conſiliũ ſimul & præceptũ auditurus. Hæc conſuetudo inter Hungaros uſq; ad tempora Geyſę Ducis, patri ſcilicet glorioſi Principis & Apoſtoli noſtri beatiſsimi Stephani primi, Regis Hungarorũ, inviolabiliter extitit obſervata. Quæ multos Hunnorũ perpetuam redegit in ruſticitatẽ. Nam ſtatutũ, & ſancitum erat, ut tranſgreſſores eiuſcemodi mandati, niſi rationabilem aſsignarent [a] excuſationem, cultro media per viſcera ſcinderentur, aut commu-

[a] *Vid. Par. 2. Tit. 59.*

nem,

kűlőmb tartományokat el jartanak volna, önön köztek közönſeges akaratbol Capitanokat valaſtanak, es egy Itilő Meſtert, ki az pereſsek dolgait el igazitana, az lopokat es tolvajokat, es egyeb fęle gonoſz tevőket megh bűntetne: Ezt-is közönſeges akaratbol es vegezesből meg parantſoltak, hogy mikor oly dolog kővetkőznek, ki az egeſz Nemzetſeget illetne, avagy orſzagos hadat kellene inditani, akkoron egy veres hegyes tört, avagy kardot hordoznanak az Magyarok taboraban, es egy porozlo utanna illyenkeppen űvőltene: Ezt mondgya az Iſten, es ezt parantſollya az Orſzag hogy mindenerre ſ-erre az helyre (megh nevezven az helyet) fegyvereſsen, avagy az mint keſsűlhet egyben gyűlyőn, es meg ertſe mit hadgyon az Orſzagh. Ez ſzokaſt megh tartottak az Magyarok, mind az Geyſa Hertzegh idejeiglen, mely Geyſa Attya volt az mi dicső Kiralyunknak, es Apoſtolunknak. Szent Iſtvan Kiralynak; mely ſokas miat ſokan az Magyarok közzül őrők paraztſagra jutottanak. Mert ezt rendeltek volt hogy az kik ezfele parantſolatnak nem engednenek, es ha oda nem méneſeknek elegſeges okat nem adhatnak, azok avagy keſſel kettő metzetnenek, avagy őrők rab-

rabſagra vetetnenek Mely vegezes miat az mint mondam, ſokkan póra löttek az Magyarok közzűl. Mert mivel hogy azon egy nemzetből Hunnortul es Magortul egy akaratbol barmazot nemzetſeg közzűl valo volt: egyebkeppen ſemmi modon nem lehetet volna, hogy eggyik Ur, maſik ſzolga, eggyik Nemes, maſik nemtelen es parabta lehetet volna.

Minek utanna penigh Iſtennek lelke altal az mi meg mondot Kiralyunk altal, az Magyarok az Igaſſagnak eſmeretire, es az Kereſztyenſegnek vallaſara juttak volna, es Sz. Iſtvant meg koronaztak volna, az egeſs Orſagh mind az Nemeſſegnek mind peniglen az joſzagnak el adaſanak tellyes hatalmat (kivel, tudni illik, az Nemeſseg az Parabtſagtol ſokot meg válaſztatni) az Kiralyi Koronara, es az Fejedelemre, az egeſz birodalommal egyetemben bizta, es immaron az Nemeſſegnek eredeti, es adáſſa, ugy mint viſsontagſaggal valo tulaydonſag ſzerint, oly moddal ſzármazik az Kiralyi meltoſaghtol, hogy eggyik az maſiktol ſemmikepen el nem ſakkadhat, es eggyik az maſik nelkűl ſemmikepen nem lehet. Mert Fejedelemme ſenki nem lehet, hanem ha az Nemeſſeg valaſzttya: es ſenki Nemes-

nem & perpetuã in ſervitutem redigerentur. Hæc ſanctio plurimos Hungarorũ (ut prefertur) plebeæ perhibetur effeciſſe conditionis. Nam cum una & eadẽ de generatione, à quodã ſcilicet Hunnor, & Magor unanimiter proceſſerint, aliter fieri nequiviſset, ut hic Dominus, ille ſervus, hic Nobilis, ille ignobilis et ruſticus efficeretur. Poſtquã vero inſpirante Spiritus ſancti gratia, ad agnitionem veritatis, Catholicæq; fidei profeſsionẽ, opera ipſius ſancti Regis noſtri Hungari venêre, & eundem ſponte in Regẽ elegêre, pariter & coronavêre, omnis [b] nobilitationis & ex conſequenti poſſeſsionariæ collationis (qua nobiles decorantur, & ab ignobilib[9] ſegregantur) facultas, plenariaq; poteſtas, in jurisdictionẽ ſacræ coronæ Regni hujus, & per conſequens in Principem ac Regẽ noſtrum, à cõmunitate & communitatis authoritate, ſimul cum imperio & regimine translata eſt, à quo jam omnis Nobilitatis origo, per quandam translationẽ reciprocam, reflexibilemq; connexionem, ita mutuò ſemper dependet, ut ſe jungi ſegregariq; nequeat, & alter ſine altero fieri non poſsit. Neq; enim Prin-

[b] *Par. 1. Ti. 9. 10. 13. 64.*

ceps

ceps niſi per Nobiles eligitur: Neq; Nobilis niſi per Principem creatur, atq; dignitate nobilitari decoratur.

mes-is nem lehet, hanem ha az Fejedelem teſi Nemeſſe, es Nemeſſegnek ſzabadſagaval eketſi megh.

QUOD VERA NOBILITAS per exercitia militaria, & cæteras virtutes acquiratur, ac poſſeſsionaria donatione roboretur.

TITUL⁹ IIII.

a. Primus modus acquiſ: Nobilitatis.

PRoinde [a] vera Nobilitas, uſu diſciplinaq; militari, ac cæteris animi, corporiſq; dotibus & virtutibus acquiritur. Nam ubi Princeps noſter quempiam hominum, cujuſcunq; conditionis exiſtat, ob præclara facinora, ac ſervitia, caſtro, vel oppido, ſive villa, aut alio jure poſſeſsionario cõdonaverit, mox ille per hujuſmodi donationem principis [b] (ſtatutione legitima ſubſequente) in verum Nobilem creatur, & ab omni ruſticitatis jugo eripitur. Et iſta tandem donativa libertas, per noſtrates, Nobilitas appellatur, unde talium Nobiliũ filii, merito [c] hæredes & liberi nuncupantur: Et hujuſmodi nobiles, per quandam participationẽ & connexionem, immediatè prædeclaratam, mem-

b Par. 1. tit. 32 & 2. 12. 71.

c Par. 1. tit. 17

AZ IGAZ NEMESſeget Vitezlő dolgokkal, es egyeb joſagokkal ſzerezhetik megh, es joſágnak adaſaval, kel meg erősítetnie.

IIII. TITUL⁹

ENnek okaert az igaz Nemeſſegh, Vitezſegnek gyakorlaſaval, es egyebfęle teſti elmenek joſagaval, es joſagos czelekedet altal ſzokot nyeretetni es talaltatni. Mert mihelt az mi Fejedelmúnk valakinek akar minemű rendbeli ember legyẽ, az ő bőczületes jo czelekedetiert es ſzolgalattyaert, akar Varat, akar Varoſt, akar Falut, akar valami Ioßagot, ajandekozand: Mindgyart az Kiraly ezfęle adomanyaval azt az embert (mihelt iktatándgya magat) igaz nemeſſe teßi, es az paraßtſagbol ki veßi, es oßtan az Fejedelemnek effele ajandekozaſa altal ßerzet ſzabadſagot ßoktunk Nemeſſegnek mondani: ez okaert ezfęle Nemeſſeknek gyermeki meltan őrőkkeſſek leſznek (az Attyok joſagaban) ſ-zabadoſoknak hivattatnak. Ennek felette az mint az előt-

elől is mondam viſontag az Orſágh tagjai kőziben es az Kiraly koronaja ala ßamlaltatnak, es az tőrveny ßerint megh koronazot Fejedelem kivűl ſenki ő nekiek nem parantſol.

membra ſacræ coronæ eſſe cenſentur: nulliuſq; præter Principis, legitimè coronati, ſubſunt poteſtati. *Par. 1. tit. 9.*

HOGY MINDEN AZ ő ſajat ſzolgalattyaval kereſſet joßaggal ßabad akarattya ßerint elhet, es annak adhattya az kinek ßinten akarja.

V. TITUL⁹

EZ fęle joßágot peniglẽ, kit vitezſeg altal ſzoktak nyerni, az tőrveny-tudok, Tabori őrőkſegnek hijak. Az mellyet penig Deaki tudomany altal nyernek, czak ugy mint Tabori joßágnak avagy tulaydonnak nevezik, mint ha ſajattya avagy tulaydona volna, annak az kinek adgyak: Ez okon, ha az fia nyer ez-fęle joſzágot, męg az attya akarattya ellen-is ßabadſaga vagyon rayta, es viſontag ha az attya haſonlokepẽ joßágot talalhat, az fia ellen hatalma es ßabadſaga vagon rayta akar hova tegye. Innet vagyon azert fondamentoma es eredeti az mi reghi ßokaſunknak, hogy minden Szabad es Nagyſagos Urak, es Nemeſſek, minden-fęle marhajokrol, joßágokrol, es őrőkſegekről, kit ſajat faratſagokkal ßolgalattyokkal, es vitezſegekkel ſzerzettenek es talaltanak,

QUOD QUILIBET de bonis propriis per eum conquiſitis, liberè diſponere poſsit.

TITUL⁹ V.

TAle autem Jus poſſeſsionarium, per exercitia militaria conquiſitum, apud legiſtas peculium caſtrenſe, quòd verò literali ſcientia, vel doctrina cujuſpiam acquiritur, peculiũ quaſi caſtrenſe nuncupatur: & dicitur peculium quaſi proprium, vel privatum bonum, ita quòd licet filio de eo facere quicquid voluerit, etiã præter voluntatẽ patris, & è contra: Et inde traxit originem ac fundamentũ illa laudabilis & vetuſtiſsima, olimq; approbata [a] cõſuetudo noſtra, quòd ſcilicet quilibet dominorũ Baronum, ac Magnatum, & Nobilium, de & ſuper univerſis rebus, bonisq; & juribꝰ poſſeſsionariis, per eum propriis ſuis laboribꝰ, ſervitiis, virtutibus qualitercunq; acquiſitis, & inven-

Vide Par. 1. tit. 43. 44.

a Par. 1. ti. 46 44. & 57.

tis, ante diuisionem cum patre, vel fratribus factam, liberam (prout voluerit) disponendi semper habeat potestatis facultatẽ, sicuti [b] inferius in serie diuisionum, inter fratres fiendarum, limpidius declarabitur.

[b] Par. 1. 43, 44, 45, 46, 47. & 57.

nak, minek elõtte az Attyokkal avagy attyokfiaival meg osztoznanak, az mi kedveknek tetzik azt rendelhetik, es vegezhetik felõle, es annak adhattyak az kinek akarjak, az mint ez utan erõl nyilvabban szollunk, mikor az attyafiak kõzõt valo osztozasnak modgyarol kelletik irnunk.

QUOD NOBILES Etiam absq; possessionaria donatione creantur, quodq; ad Nobilitatem comprobandam, Insignia Nobilitaria non sint in judicio necessaria.

HOGY AZ FEJEDElem Nemesseget adhat, es Nemesse tehet az kit akar, jossag adas nelkúl-is: es hogy az Nemessegnek meg bizonitasara az Tõrvenyben nem szúksèg az Nemessegnek Cimere.

TITUL' VI.

VI. TITUL'

Secũdus modus adeptionis Nobilitatis.

SCiendum ulterius, quod veri Nobiles etiam alio modo, & absq; jurium possessionariũ donatione fiant & creentur, dum videlicet Princeps noster, quoscunq; plebeæ conditionis homines à rusticitatis & ignobilitatis servitute sequestrando, & [a] eximẽdo, in cœtum ac collegiũ, numerumq; verorũ regni Nobilium aggregat & ascribit. Tales etiam sine possessionaria collatione, veri Nobiles reputantur: qui quidẽ Nobiles [b] utroq; modo creati, & eorundem cuncti hæredes, per lineam virilis sexus, legitimè descendentes (si etiam arma, seu insignia nobilitaria,

[a] *Exemptio.*

[b] *Nobiles duplici modo creantur.*

TOvabba igaz Nemessekke maskeppen is lehetünk, ha szinten az Fejedelem jószágot nem ad-is: tudni illik, mikor az Fejedelem az kõzseg kõzzúl ki valaszt, es az parasztt szolgalatbol es nemtelenségbõl ki veven, az igaz Nemessek rendiben irja, es szama kõziben beveszi. Es ezekeknek ha jószágot nem ad-is az Kiraly, mind azaltal igaz Nemessek szoktanak lenni, es mind az ket rendbeli Nemessek akar jószágosok akar jószágtalanok legyenek, es minden maradekiok kik az Fiui ágon el terjednek (bator ha Cimeres level nem lessen-is, czak

Ne-

Nemessegek legyen) igaz Nemesseknek mondattatnak. Mert hogy az Fejedelem még Cimert-is adgyon valakinek, az nem szúksèg az Nemessegre, hanem czak ekessegh az Nemessegnek. Mert ha czak Cimert ad az Fejedelem, azzal senkit megh nem Nemesit, mint hog az Varosbelieknek es egyeb parasztoknak-is vagyon Cimerek, mellyeket az Fejedelem adot: De mind az altal ez okon az igaz Nemessek kõziben nem szamlaltatnak. Az Nemessegnek azert megh bizonyitasara nem szúksèg az Tõrvenyben az Cimer levelet mindenkor elõ venni, hanem czak az Donatio level-is, hogy az Kiraly joszágot adot nekie, Avagy czak az Iktato level, kiben az jószágnak adassa ki legyen fejezve eleg az Tõrvenyben. Avagy ha illyen levele nem volna-is, czak adhasson menedek levelet, hog valaha leany negyedet fizettek volna ki, czak hogy Kiralyi igasságanak údõ mulasat el nem halatta legyen, az az, szaz eztendõnel reghieb ne legyen az menedek level, szinten be eri az Tõrvenybẽ nemessegenek megbizonitasat. Mert leany negyedet czak ollyan jószágbol adnak kit ezẽle szolgalattya altal nyer valaki. Az penzen võtt jószágbol penig nem negyedet hanem illendõ reszt adnak az Zazlos, es Nagyságos Urak es az Nemessek leanyinak.

Hogy

ria, aut literas super armorũ figuris, & collationibus æditas non habeant) veri tamẽ semper Nobiles censentur. Arma enim à Principe cuipiam concessa, non sunt de necessitate, sed solummodo de bene esse Nobilitatis. Nam armorũ collatio, simpliciter facta, non Nobilitat quenquã. Cum etiam civiũ, & plæbeorum hominũ multi habeant armorũ insignia per Principem donata, per hæc tamen in numerum Nobilium non computantur. Ad Nobilitatẽ itaq; comprobandam non petuntur in judicio exhiberi insignia, vel arma Nobilitaria, sed solæ literæ dõnationales, vel statutoriæ, cum declaratione possessionariæ collationis æditæ, produci debent: immõ illis non habitis, literæ duntaxat expeditoriæ super solutione Quartalitiorũ (dummodo tempus præscriptionis jurium regalium transcendisse dinoscatur) confectæ, ad cõprobationẽ hujusmodi nobilitatis abundè sufficiunt. Nam [c] Quartalitia non nisi de juribus possessionariis acquisititiis solvuntur. De juribus autẽ emptitiis non Quartalitia sed portiones congruentes puellis & filiabus Baronũ, ac Magnatum, atq; Nobilium dantur.

Armorũ insignia non nobilitant.

Nobilitas quomodo probetur in judicio. Par. 2. tit. 36.

[c] *vide Par. 2. tit. 89.*

QVOD EX NOBILI Patre, & ignobili Matre generati, veri Nobiles censeantur: Sed non è converso.

TITUL' VII.

Tertius modus acq. Nobilitatis.

ITem illi, qui ex Nobili duntaxat matre, & rustico patre sunt propagati, veri Nobiles non dicuntur, nisi forsitã mulier ipsa fuisset per Regem in verũ hæredem jurium paternorũ (sine tamen præjudicio legitimorũ successorum) præfecta atq; creata. Nã hoc modo, filii sui, etiam ex ignobili patre progeniti (quia præfectio naturam vimq; donationis, ac juriũ possessionarium collationis sapit, atq; repræsentat) veri Nobiles reputantur. *Filii patris familiam sequuntur non matris. Par. 1. tit. 22, 51.* Econtra verò ex Nobili patre, & ignobili matre filii procreati, recti, & veri Nobiles censentur. Pater enim generat, mater autem formam solũ generandi dat & præstat. Qualiter autem præfectio prænotata fieri possit, & debeat, inferius eam scriptã habebis.

QVOD ETIAM PER adoptionem Nobiles fiant, & creentur.

TI-

HOGY AZ NEMES Attyatol es Nemtelen Annyatol valok, igaz Nemesseknek tartatnak, de nem vißontag az Nemtelen Attyatol, bar Nemes legyẽ az Annya-is.

VII. TITUL'

DE az kiknek az Annyok Nemes, az Attyok penig Nemtelen, ezfeleket nem mondhattyuk igaz Nemesseknek, hanem ha az Kiraly azfele aßßont az attya örökßegeben firfiui ágha tenne, de ugy ha az igaz örökessek-is meg engednek. Mert illyenkepen ha Nemtelen attyatol lennenek-is az fiak, ugyan igaz Nemessek leßnek az fiai; miert hogy az annyanak firfiui ágha tetelnek annyi ereje vagyon, mint ha joßággal ajandekozta volna megh az Kizaly. Vißontag penigh czak az Attya legyẽ Nemes, ha az annya nemtelen-is, az fiu ugyan igaz Nemes leßen, mert az Attyatul vagyon az fiunak nemzese, az annya penigh czak meheben fogadgya. Mint legyen penig az fele firfiu ágha valo tetel, ez utan irjuk megh.

FOGADOT FIAK. is igaz Nemessekke leßnek, es Nemesse tetetnek.

VIII.

VIII. TITUL'

ENnek felette meg mas moddal-is Nemesse lehetnek az nemtelenek, tudni illik, az fiuva fogadas altal, illyẽkepen mikoron mint Ur, avagy Nemes ember egy parazt ßemelt fiuva fogad, es utanna örökkesse teßi, az ö javaiban, s-az Kiralytol consensust nyer, hogy az Kiralyis meg engedgye es javallya, es ez mellet az ö joßágaban es örökßegeben bele iktattya, ez fele nemtelen mind maga s-mind fiai igaz Nemessek leßnek. Ez okon mert az fiu fogadasnak (az Kiraly engedelme mellettek leven) annyi ereje vagyon, mint ha az Kiraly ajandekon atta volneki azt az joßagot.

AZ NEMESSEGnek fö es kivaltkepen valo negy szabadsagarol.

IX. TITUL'

JOllehet peniglen ez Nemessegnek sok szabadsaga vagyon, kiröl az Fejedelmek privilegiomja es articulussa sol: Mind az altal negy kivaltkepen valo szabadsagokrol akarok emlekezni. ELSÖ hogy az Nemesseket idezes nelkül, es törveny ßerint valo sententiazas nelkül senki öket ßemelyekben sohult meg nem foghattya, akar ki mint fogtassa es vadollya öket

TITUL' VIII.

ITem fiunt adhuc & alio modo Nobiles, per adoptionem, dum videlicet quis dominorũ, vel nobilium, rusticum seu ignobilem quempiam, in filium sibi adoptaverit, & successorẽ, hæredemq; bonorum suorum substituerit, & hujusmodi adoptioni consensus Regius accesserit: tandem & statutio legitima bonorum ipsorum subsecuta fuerit, (quia adoptio æquè sicuti præfectio cum consensu Regio vim donationis tenet) ignobilis ille, & filii sui, veri nobiles reputantur.

Quartus modus acq. Nobilitatis.

Adoptio cũ consensu facit Nobilem. Par. 1. T. 63. & 66.

DE QUATUOR PRIvilegiatis, & præcipuis Nobilium libertatibus.

TITUL' IX.

QUamvis autem horum Nobiliũ multæ sint libertates, per privilegia & constitutiones Principum explicatæ, quatuor tamẽ censentur esse præcipuæ, quas hîc inferendas curavi. PRIMA igitur est, quod ipsi, nisi citati, vel vocati, ordineq; judiciario condemnati fuerint, in eorum personis, ad quorumvis instantiã, vel

I. Libertas. *Nobilis ad simplicẽ quæralam detineri non potest.*

clamores aut preces, nuſquam, & per neminem detineri poſsint. Violatur tamẽ hæc libertas in factis [a] cauſisq́; criminalibus, puta, homicidio deliberato, Villarum combuſtione, furtoq́; & rapina, ſeu latrocinio, Atq́; etiam violenti adulterio, in quibus honorem titulumq́; & libertatẽ nobilitatis quilibet amittit. Etſi poterit, etiam per ruſticam manum, in [b] loco delicti & criminis commiſsi, liberè ſemper talis detineri, & juxta ſuos exceſsus condemnari, puniriq́; merito valebit. Verum tamen ſi de loco delicti aufugerit, & manus adverſantium evaſerit, poſtea non aliter niſi citatione, vel vocatione mediante, proceſſuq́; juridico damnari & aggravari debebit.

[a] *Par. 3. tit. 5. & 32. Par. 2 tit. 68.*

[b] *Nobilis in loco delicti detineri poteſt. Par. 3. tit. 22.*

II. Libertas. SECUNda libertas, Quòd Nobiles totius Regni, legitimè (ut [c] prætactum eſt) coronati, nullius præterquam Principis ſubſint poteſtati, Et ipſe quoq́; Princeps noſter, ad ſimplicẽ quærelam, & ſiniſtram ſuggeſtionem alicujus, neminem eorum præter viam juris, & altera parte non audita, in perſona vel rebus ſuis, ordinaria authoritate, impedire poteſt.

[c] *Par. 1. tit. 4.*

III. Libertas. *Par. 1. tit. 3.* TERTIA eſt, quod juſtis eorum juribus, & omnibus proventibus

ket reajok valo kialtaſaval, es akar mint kerje es kőnyőrőgjen hogy meg fogyak. Meg rontatik mind az altal ez az ſabadſag, ha főben jaro dologbã tapaztalyak őket, tudni illik, zanzandekkal valo Ember őldeklesben, Falunak gyutogataſaban, lopasban, ragadozasban avagy tolvaylasban, es erőſak ſerint valo paráznaſagban, mely dolgokban akar kiis tiſteſſeget es Nemes ſabadſagat el veſti, es ha lehet az mely hellyen az vetket czelekette, azon hellyen męg az paraſtokis meg foghattyak, tőrvent lathatnat reja, es erdeme ſerint bűntethetik. Mind az altal ha az felc helyről el futhatand, es ellenſegi kőzzűl ki ſalathadand; az utan egyebkepẽ meg nem itelhetik, hanẽ reja kel hijnni, es tőrven folyaſa ſzerint kel meg ſententiazni es megh bűntetni.

MASODIK Zabadſag ez, hog ez Orſagbeli Nemeſseknek ſenki nem parantſol, ſenki ő velek egyeb nem bir, hanem az mint ide fől is meg mondam, czak az tőrveny ſerint meg koronazot Kiraly; De męg az Fejedelem-is valaki panaſolkodaſara, es ſinalat valo kizdeteſere, ſenkit kőz tők tőrveny uttyan kivűl, es az mas ſelnek igazſagat eleiben nem veven, ſem ſzemelyeben, ſem marhajabã tiſti es meltoſaga ſerint, meg nem haborithat.

HARMADIK ez, hogy mindẽ joſagokkal, es annak jővedelmevel az önön magok hatarokban, ſabadon elhetnek, az mint ſzinten kedveknek kel: es ſzolgalattal, ſedeſſel vedeſſel, adozoſſal, Vamnak es Harmintzadnak fizeteſevel, ſenkinek ſemmi modon nem tartoznak, hanem czak az Orſzagh oltalmazaſara es az hadakozaſra kőteleſek.

NEGYEDIK es (hogy az tőbbit el hagyam) utolſo ez, hogy ha valamely Kiralyunk avagy Fejedelmünk az Nemeſseknek reghi ſzabadſagokat meg akarna rontani, az mellyek az nehai Fől ſeges Andras Kiraly Decretomaban elő vadnak ſamlalva es ki vadnak fejezve, (az kin minden Magyari Kiralyok elsőben meg ſoktak eſkűnni, es az utan tęſik fejeben az Koronat) tehat az Kiralynak-is ellene alhatnak, es ellene ſolhatnak, es ez okon hitetlenſegnek notajaban ſem eſnek.

Az Nemeſſeken penigien itt ertſed kozőnſegeskepen minden Papi Urakat, Nagyſagos Urakat, es ez Orſagnak eleit, kiknek az mint az előt meg mondam, egyẽlő ſzabadſagok es meltoſagok vagyon.

HOGY

IIII. Libertas. *Par. 2. tit. 14. & 24.* QVARta (ut reliquas præteream) & ultima eſt, Quòd ſi quiſpiam Regũ & Principum noſtrum, libertatibus Nobiliũ in [d] generali decreto excellentiſsimi Principis quondã D. ſecundi Andreæ Regis, cognomento Hieroſolymitani (ad quod obſervandũ quilibet Regum Hungariæ, priuſquam ſuum caput ſacro dyademate coronatur, ſacramentum præſtare ſolet) declaratis & expreſsis contravenire attentaret: tunc ſine nota alicujus infidelitatis, liberam illi reſiſtendi, & contradicendi habent in perpetuũ facultatem. Per Nobiles autem hoc in loco generaliter univerſos dominos Prælatos, Barones, cæteroſq́; Magnates, & alios regni hujus Proceres intellige, qui (ſicuti [e] prænarratũ eſt) una ejuſdemq́; libertatis prerogativa ſemper muniuntur.

[d] *Generale Decretum.*

Par. 2. tit. 14.

Par. 2. tit. 14.

[e] *Par. 1. tit. 3.*

QUOD

QVOD PRINCEPS noſter cunctorum Dominorum, Baronum, ac Nobilium regni, verus & legitimus ſucceſſor ſit.

HOGY AZ MI KIralyunk es Fejedelmünk, minden rendbeli Uraknak, es ez Orſzaghbeli Nemeſſeknek, igaz es törveny ſerint valo örökeſſe legyen.

TITUL' X.

X. TITUL'

[a] Par. 1. T. 3. & 4.

QVia dictum eſt [a] ſuperius, quod omnis Nobilitatis, & poſſeſſionaræ collationis plenaria poteſtas in Principem noſtrum translata ſit, ideo advertendum, quòd Princeps ipſe noſter univerſorũ Dominorum, Baronũ & Magnatum, ac aliorũ regni Nobilium, poſſeſſionatorumq; hominum, in caſu, quo quis eorum ſine hæredibus & poſteris deceſſerit, [b] Par. 1. tit. verus & legitimus [b] ſucceſſor ſit. 13, 23, 64, 65. Omnia enim bona, & jura eorum poſſeſſionaria ab ipſa ſacra Regni Hungariæ corona, virtute translationis prænotatæ originaliter dependent, & ad eandem ſemper reſpiciunt, devolvunturq;, eorum poſſeſſore legitimo deficiente. Unde inolevit iſta conſvetudo, dudum approbata, quòd unica & ſingularis perſona exiſtens, veroq; nec non & legitimo ſucceſſore carens, ac deſtituta, ſuper juribus ſuis poſſeſſionariis, ſine conſenſu Regio, nil quicquam jure perennali

MIvel hogy ez elõt azt mondok, hogy az mi Kiralyunk hatalmaban vagyon, az Nemeſſegnek, es az joſzágnak oſztogataſa, annakokaert ezt-is eßünkben tartſuk, hogy ha valamely Ur akar Zazlos es Nagyſagos Ur legyen, akar penig Nemes, akar joßágos ember, es magtalanul haland megh, tehat joßága az Kiralyra ßál, ugy mint igaz es törveny ſzerint valo örökeſre. Mert ezfele joßágh biraſanak, es el adaſanak eredeti es fundamentoma az Magyari ßentſeges Koronatul fügh; es ha az kiuraſagaban volt az joßágnak, annak mindeneſtül fogvan magva ßakadot, iſmeg azon Koronara ßakad es ſzal az joßágh. Innet zarmazot azert az mi reghi joßokaſunk, hogy czak egy czupa ſzemely (kinek ugy mint egyedül valonak ſemmi bizonyos örökössé nem volna) az ũ joßagat, Kiralyi conſenſuſsa es engedelme nelkül, ſenkinek örög ben

nali [c] diſponere poteſt. Immò etiam pignoris titulo nullã de eiſdẽ faſsionem ultra [d] communem æſtimationem eorundem, faciendi habet facultatem: prout [e] infra ſatis ſuo loco ſuper ea re tractabitur. Præterea cunctorum quoq; dominorum, Prælatorum, & virorum Eccleſiaſticorũ Princeps ipſe noſter verus pariter & legitimus ſucceſſor eſt, Non quantum ad bonorum & jurium poſſeſſionariorũ ab eccleſia ablationem & ſequeſtrationem: ſed quantum alteri (vacantibus prælaturarum ſedibus, & eccleſiarum rectoratibus) ad gubernandũ cum eccleſia collationem, ſalvo jure confirmationis Archiepiſcopatuum, & Epiſcopatuum, quę juriſdictioni ſacroſanctæ Romanæ duntaxat eccleſiæ ſubeſſe dinoſcitur.

[c] Par. 1. Tit. 60.
[d] Par. 1. Tit. 64. 68. & 53.
[e] Par. 1. Tit. 60. 63. & 65

ben el nem adhattya. Sõt kõz böczũ felet męg ßalogban ſem vetheti ſenkinek, az mint erről ez utan-is bövebben ßolyunk. Tovabba męg az Papi Urak, és Egyhazi ßemelyek joßagabanis, haſonlokeppen az Kiraly ßokot örökes lenni. De nem ugy hogy az-fele joßagot az Annyaßent-egyhaztol el ſzakazza, és mas idegennek adgya: hanem mikor az Papi tißtek és Oltar meſterſegek meg fogyatkoznanak, ackoron az Annyaßentegyhazban ez-fele joßag gondgya-viſeleſere valo, melto ßemelt valaßßon, kit az utan az az Erſek, és az Püſpökök, az tißtben jovallyanak, és meg confirmalyanak. Mely confirmatiora az Romai Annyaßent-egyhaznak vagyon meltoſaga.

HOGY AZ PAPAnak ez Orßagban Papi tiſzteknek el adaſahoz ſemmi közi ninczen, hanem czak jovallya és confirmalya.

XI. TITUL'

QUOD PAPA IN COLlationibus beneficiorum eccleſiaſticorum in hoc regno nullam juriſditionem retinuit, præter confirmationis authoritatem.

TITUL' XI.

EZT-is peniglen meg ertſük, hogy noha az Papanak

SCiendum autem, quòd licet Papa, ſeu ſummus Pontifex,

fex, utramq; juriſditionem, temporalem ſcilicet & ſpiritualẽ habeat, in collationibus tamen beneficiorum eccleſiaſticorũ, pro tempore vacantiũ in hoc regno, ſummus ipſe Pontifex nullam juriſditionem exequitur, præter confirmationis authoritatem: Et hoc quadruplici ratione.

PRIMŌ ratione fundationis eccleſiarum. Quia Reges Hungariæ, cum ſoli fuerint omnium Eccleſiarum, & Epiſcopatuũ, Abbatiarumq;, & Præpoſiturarũ in hoc regno fundatores, per ejuſcemodi fundationẽ omnẽ facultatem [a] juris patronatus, nominationis, electionis, ac collationis beneficiorũ, ſibiipſis acquiſierunt, & vendicarunt. Qua ex cauſa juris videlicet patronatus ratione, pertinet ſemper ad Reges noſtros hoc in regno, beneficiorũ eccleſiaſticorum collatio.

[a] *Par. 1. T. 12.*

SECVNDO ratione ſuſceptæ Chriſtianitatis, Quia Hungari non per prædicationem apoſtolicã, vel Apoſtolorũ, quorum principis vicem, & perſonã in terris Papa gerit, ſed per inſtitutionem proprii Regis eorũ, ſanctiſsimi videlicet Stephani Regis, de quo & [b] ſuperius memini, converſi ſunt ad catholicam fidem, qui primus omnium Epiſcopatus, Abbatias, & Præpoſituras hoc in regno fundavit, & harum omniũ eccleſiarum prælaturas ac beneficia, ſolus ipſe, ex nutu ſummi Pontificis, quibus maluit (idoneis tamen & virtutibus probitatum inſignitis) contulit: ſicuti eccleſia de eo ſolenniter canit.

[b] *Para. Tit. 3.*

Hic [a] ad inſtar Salomonis
Struit templa, ditat donis,
Ornat gemmis, & coronis
cruces & altaria.

[a] *Videlicet Sanctũ Stephanus.*

Et mox ſubinfertur:

Ad regendum hæc Prælatos,
Viros ponit literatos,
Iuſtos, fidos & probatos,
ad robur fidelium.
Sic talentum ſibi datum
Deo reddens duplicatum,
Ab æterno præparatum,
ſibi ſcandit ſolium.

Ecce apertè deſcribitur, quod ipſe, & non alter quiſpiam ad regenda templa, per eum conſtructa, doniſq; ditata, Prælatos juſtos & fidos poſuit, prout ex ejus quoque hiſtoria, & pluribus privilegiis ſuis, ſuper eccleſiarum fundationibus & dotationibus confectis liquidè patet. Itidem, & plerique Cæſarii ac Pontificii juris interpretes ſuis commentariis conſcriptum

nak, két fele tiſzti és meltoſaga vagyon, tudni illik, teſti és lelki, mind az altal ez Orſzagbeli Papſagoknak el adaſahoz, ha hol oly úrős hellyek volnanakis, ſemmi kőzi egyeb ninczen, hanem hogy az Papi tiſztben, az valaſtot ſemelyeket azon Papa meg confirmalya: Mely ſokaſoknak negy okait tudhattyak.

Elſő, az Annyaſsent-egyhaz kezdetire tekintven. Mert az Magyari Kiralyok, őnnőn magok rendeltek, kezdettek és ſerſettek it ez Orſzagban az Annyaſsent egyhazat, Púſpőkſeget, Apat-Urſagot, és Præpoſtſagot, és ez okon, effele tiſztre valo valaſtaſnak, és tiſzteknek el oſztogattaſanak meltoſagat és Uraſagat ſ-Patronuſſagat őnőn magokra vőttek, és magoknak meg is tartottak. Ennek okaert az mi Orſzagunkban czak az Kiraly oſztogathattya, és adhattya el az Papi tiſzteket, annak az kinek akarja.

Maſodſor, az Kereſztyenſegre valo tereſűnkre kepeſt, mert az Magyarok nem az Apoſtoloknak prædicalaſſokra (kiknek tiſztit viſelne ez főldőn az Papa) tertenek meg az kőzenſeges hitre, hanem az ő ſaiat Kirallyok ſsent Iſtvan Kiraly tanitaſaval, melyről ez előt is emlekeztem, haylottak az Romai hitre: Es ezen Kiraly ſerzette leg előſsőris ez Orſsagban, az Púſpőkſeget, Apat-urſagot, és Præpoſtſagot, ſ az egyhazi tiſzteket-is, és joſsagot az Papanak jo akarattyabol, ezen Kiraly azoknak oſztogatta, à kiknek akarta, de mind az altal ollyaknak kik meltok volta't az tiſztre, jo és jambor eletű embereknek: az mint az annyaſsent-egyhazban is ez Szent Iſtvan Kiraly felől illyen ſsep dicziretet mondnak:

Tudni illik hogy ſsent Iſtvan,
Templomot rak mint Salamon,
Ajandeckal és gyöngyöckel,
Ekeſit oltarokat.

Es utanna kővetkőzik:

Ezekben Papot Deakot,
Tudos ſő és probaltakot,
Hogy az igaz tudomanyban,
Hiveket epitenek.
Igy az girat az Iſtennek,
Nagy haſsonnal teritven meg,
Az örök nagy dicziőſeghen,
vitetet bodogſsagban.

Melyből meg tetzik nyilvan hog ő maga, és nem egyeb, az ő tőlle epitetet és fel ekeſittetet templomoknak gondgya viſeleſere, igaz és hű Papokat rendelt, az mint az ő eletenek hiſtoriajabol, és tőb Privilegiumokbol, kikből az Templomok fundalaſarol, és ajandekozaſſarol irtak, ſsepen meg latzik, és ennek felette az Romai Czaſsarok és Papak Decretominak magyarazoi az ő iraſokban erről nyilvan emlekeztek.

ptum prodidère. Unde etiam Rex & Apoſtolus dici meruit, eo quòd vices Apoſtolorum in terris prædicatione, & bonorũ operum, atq; exemplorũ exhibitione geſsit, Et propterea duas quoq; cruces, per collationem ſummi Pontificis, in ſignum ſuæ ſanctitatis, quòd ſcilicet Rex & Apoſtolus juſtè diceretur, dignè meruit habere pro armorum inſignibus, unde ab illius tempore, gens Hungarica duplicatam crucem pro armis, ac inſignibus habere pariter & geſtare conſuevit. Inſignium namq; quatuor fluminum, ſcilicet Hiſtri ſeu Danubii, ac Thybiſci ſeu Thycię, nec non Szavæ & Dravæ à regno Pannoniæ, quod modo Hungari incolunt, atq; inhabitant, pro ſe vendicavit.

Arma ſeu inſignia Hungariæ.

TERTIO ratione legitimæ præſcriptionis: Quoniam Reges Hungariæ à tempore, regiminis ejuſdem beatiſsimi Stephani noſtri Regis, qui anno Dominicæ incarnationis primo, ſupra milleſimum, in Regem Hungaricæ gentis fœliciter inunctus pariter & coronatus eſt, ad hæc uſq; tempora ſemper in reali, & pacifico uſu, ac poſſeſsione collationis hujuſmodi beneficiorũ eccleſiaſticorũ, pluſquam per quingentos annos perſiſtentes,

keztek. Ezokaert azon Szent Iſtvan Kiralt, Kiralynak és Apoſtolnakis ſoktak nevezni, mivel hogy tanitaſaval, prædicalaſſaval, jo czelekedetivel, és jo pelda adaſaval mint egy apoſtol ollyan volt. Ugyan ezen dolgaert az Papa, ugyan azon ſent Iſtvan Kiralynak Cimerúl ket kereſtet adot az ő ſentſegenek jelúl: Es ez okon meltan mondhattyuk ótet Kiralyunknak és Apoſtolunknak-is. Sőt ez időtől fogva az Magyarok, ezen ket kereſtet ſoktak orſag Cimere gyanant viſelni. Mert ez negy folyo Viz, Tiſa, Duna, Szava, Drava, azt jelenti, hogy moſt az Magyarok birjak és lakjak ez Orſagot, kiben ez follyo vizek vadnak.

Harmadſor az idő tőltesre valo kepeſt: Mert az meg mondot ſ. Iſtvan Kiralynak, koronazattyatol és birodalmatol fogvan, ki volt Chriſtus Urunk ſűletese utan, Ezer és egy eztendőben, ez moſtani oraiglan mayd őtt zaſs eſtendőtől fogva, az Magyari Kirallyok mind illyen bekeſſegeſſen birtak és oſtogattak az Egyhazi tiſteket, és ekkeppen męg az Romai Szent Szek ellen-is, egy-nehanyſor időt tőltettek ebben az ſokaſban és tőrvenyben.

Negyed-

Negyedſer, mert az Orſagnak ez meg mondot ſabadſagat, az mennyire neſs, az Papi tiſteknek és biraſſanak oſtogattaſara, regen-is męg Sigmond Kiraly (ki Romai Czaſaris volt) idejeben, az Orſagnak tőb ſabadſagi kőzt az Conſtantiai kőzőnſeges, és hires neves gyűlesben, holot tőb Papok és kereſtyen Kirallyok kőzzúl, czak Cardinal-is harmintz kettő volt, az Papa ugyan hitivel-is, és eskűveſſel meg confirmalta, az mint erről fűggő peczet alat valo level-is kőlt, kiben ez dolog ſepen meg vagyon irva. De hogy ez gyűleſről és Conciliumrol ſumma ſerent emlekezzem, negy egeſs eztendeiglen tartot. Kezdettet penig Ezer negy ſaz, tiſen-negy Eztendőben, Mely gyűlesben annak-utanna, ezer negy-ſaſs tizen-hetben, Otto Papat, kit mas nevel őtődik Martonnak-is hinak valaſstottak Papaſagra, és az utan valo eztendőben, tudni illik, Ezer negy ſaz tizennyoltzadik eztendőben, azon gyűles, Marton Papa és Sigmond Czaſar ackarattyabol el bomlot, és ezen gyűlesben az huſson harmadik Ianos Papa, ackarattya ellen-is, le

ſtentes, tempus præſcriptionis jurium eccleſiaſticorum, etiam ſanctæ ſedis Apoſtolicæ, iteratis vicibus dudum tranſcenderunt.

QUARTO, quia iſta libertas regni, quantum ad [c] beneficiorum collationes, olim tempore Domini Sigiſmundi Imperatoris, & Regis noſtri, una cum complurimis libertatibus hujus regni, in generali ac celebri concilio Conſtant. cui triginta & duos Cardinales, demptis aliis viris eccleſiaſticis, & multis Principibus Chriſtianis præfuiſſe conſtat, corroborata, juriſq; jurandi religione firmata fuit, prout in Bulla ſuperinde confecta, clarè continetur. Hoc autem concilium (ut ſummariè, breviſsimèq; tangam) per quadriennium duravit. Nam anno Domini milleſimo quadringenteſimo decimo quarto incepit. In quo concilio tandem anno ſalutis milleſimo quadringenteſimo decimo ſeptimo, Papa Otto, qui Martinus quintus appellatus eſt, electus extitit, poſtea verò anno ſequenti videlicet milleſimo quadringenteſimo decimo octavo, idem conciliĩ ipſius Martini Pontificis, prefatiq; Sigiſmundi Imperatoris juſſu diſſolutum fuit, & in eodem concilio Ioannes vigeſimus

[c] *Par. 1. T. 12.*

tertius ſe Pontificatu (licet invitus) abdicavit, Gregorius vero ſponte ceſsit, & renunciavit: Sed Benedictus penè reſiſtens & cedere nolens, decreto concilii reprobatus, ac pontificatu privatus extitit: & in eodem concilio Ioannes Huſs, & Hieronymus Pragenſis ejus condiſcipulus tanquam hæretici, combuſti & incinerati fuerũt. Schiſma vero pro quo tollendo & dirimendo conciliũ ipſum aggregatum pariter & celebratum erat, novem & triginta annis duraſſe recolitur, quod tandem opera ipſius Sigiſmundi Imperatoris ſublatum extitit, atq; pax & tranquillitas peroptata, Dei eccleſiæ fœliciter reſtituta eſt.

le tőtte az Papaſagot, Gergely Papa penig ßabad akarattya ßerent le teve az tißtet, de Benedek Paparol az Concilium ugyan erővel vona le az Papaſagot.

Ebben az gyűlesben egettek meg az Huſſ Ianoſt, és Pragai Hieronymuſt, az ő tanitvanyi tarſat, ugy mint eretnekeket. Az ő tudomanyok penig, kinek ki gyomlalaſaert főkeppen ez az nagy gyűles hirdettet vala, harmintz kilentz eztendeig tartot, kinek ez utan Sigmond Czaßar ſegitſegeből illyen vegelőn, és az Annyaßent egyhazban az reghi bekeſſeget és eggyeſſeget ßerenczeſſen hellyere allata.

QUOD OMNES DOmini Prælati, & perſonæ eccleſiaſticæ, Regi noſtro ad fidelitatis homagium præſtandum obligentur. Et quod ratione bonorum temporalium coram judicibus ſecularibus juri ſtare teneantur.

TITULUS XII.

Par. 1. T. 11. CUM igitur collatio beneficiorum eccleſiaſticorũ, ſimul cum bonis, & juribus poſſeſſionariis,

HOGY MINDEN Pap Urak és Eghaziak, mindennek felette kőtelesſek Kiralyunkhoz hűſeggel lenni. Es hogy az joßagok és őrőkſegek felől tartoznak az kűlſő Birak előt tőrvent alani.

XII. TITUL'

MIvel hogy azert meg ertők, hogy az Egyhazi tißteknek el oßtogataſa, és az Annyaßent egyhaz jovainak és

nak és joßaganak gondgya viſelese az mi Fejedelmünket és Kirallyunkat illeti: Annak-okaert minden Egyhazi ßemely, akar minemű rendbeli, és meltoſagbeli legyen, vala kinek ez Orßagban, Vara, Caſtellya, Erőſſege, Varoſſa, Faluja, és Mayora, avagy pußta teleke, avagy akar minemű joßaga, és erőſſege vagyon, az kit birna, az ő ßabadſaga és meltoſaga hellyen maradvan, ez Nemes Magyar Orßag Koronas Kirallyanak, és Fejedelmenek tartozik, ſőt ugyan kőteles mint ßinten à tőb rendbeliek, feie es joßaga veßteſe alatt, mindenkoron hűſeggel lenni: Es effele vilagi joßag dolgabol, mellyet az Egyhazi rend birr, minden hatalmaskodaſert, és az mely dolgok ezekből zarmaznanak (ha pőreſek tamadand) ßabadon ez Orßag rendelt birai eleiben hihattyak őket tőrvenyre, és azok előt, mint az tőb Nemes rendek, tartoznak tőrvent allani.

AZ KIRALY ADOmanyarol, és annak modgyarol ſumma ßerent.

TITU-

riis, ad eccleſias Dei pertinentibus, ad Principem & Regem noſtrum ſpectare dinoſcatur: Ideo omnes viri eccleſiaſtici, cujuſcunque ordinis, gradus, ac dignitatis exiſtant, qui in hoc regno Hungariæ, caſtra, caſtella, fortalitia, civitates, oppida, villas, poſſeſsiones, & prædia, vel etiam alia quæcunq; jura poſſeſsionaria gubernãt & poſsident, non obſtante dignitatis & exemptionis eorum prærogativa & libertate, Regi & Principi hujus inclyti Hungariæ regni, legitimè coronato, inſtar perſonarũ ſecularium ejuſdem regni, ad homagium fidelitatis præſtandum, ſemper obligantur; & ratione hujuſmodi bonorum temporalium, quæ poſsident, quorumlibet etiam actuum potentiariorum, ac aliorum negociorũ inde emergentium, in præſentiam quorumlibet judicum regni ordinariorum, ab eorum adverſariis (ſi quos habuerint) in cauſam liberè conveniri & attrahi poſſunt, coram quibus more aliorum ſecularium reſpondere, juriq; ſtare tenentur.

Par. 3. tit. 5. Eccleſiaſtici juri ſtare tenentur. Par. 2. tit. 40. 44. uſq; ad tit. 53.

DE DONATIONIbus Regiis, & earum ſpeciebus in generali.

TITU-

TITUL' XIII.

Tituli Regnicolarum.

QUoniam omnes domini Prælati, Barones, Magnates, Nobileſq́, & Proceres totius regni Hungariæ, nec non regnorũ eidem incorporatorũ ac partium ſibi ſubjectarum, cujuſcunq́ ſtatus, conditionis, dignitatiſq́, & præeminentiæ exiſtant univerſa

Par. 1. tit. 3. eorũ jura poſſeſsionaria, ex [a] donationibus Sereniſsimorũ dominorum Regum Hungariæ habent atque poſsident. In primis igitur de donationibus Regiis, & earum ſpeciebus in generali dicendum

Donatio Regia duplex. occurrit. Ubi ſciendum eſt, quòd donatio regia duplex ſit, ſcilicet pura & mixta. Pura donatio eſt jurium poſſeſsionariorũ, in juriſdictionem ſacræ coronæ regni legitimè redactorum, perennalis per Principem cuipiam, ob ſervitia vel præclaras virtutes, facta collatio. Mixta verò donatio dicitur illa, quæ ultra ſervitiũ, etiam ſummam aliquam pecuniarũ complectitur, & talis uſitato vocabulo inſcriptio nuncupatur. Regia enim

Diſpoſitio Principibus libera. Majeſtas (ex prædeclarata juriſdictione ſacræ coronæ regni hujus Hungariæ) de & ſuper univerſis juribꝰ poſſeſsionariis, quorũcunq́ decedentium, & ſemine vel hæredibus

XIII. TITUL'

MIvel hogy minden Pap Urak, Szabad, Zaſlos és Nagyſagos Urak, Nemeſsek és ez Orſagbeli fő emberek mind az tőb Orſagbelieckel, kik az Magyar Koronahoz halgatnak, akar minemű rendbeliek, és meltoſagbeliek legyenek, az ő joſagokat Kiraly adomanya altal ſoktak kivaltkeppen birni: Annak-okaert itt elſőben-is az Kiraly adomanyarol, és annak modgyarol ſolyunk ſumma ſerint. Tanullyuk meg azert, hogy ket-fele az Kiraly adomanya: Egyik czak ſajat adomany, az maſik penig kőz adomany. Sajat adomanya az Kiralynak ez, mikor valamely joſag ſakad az Kiraly Coronara, és azt az Kiraly valamely hűvenek jambor ſolgalattyaert, avagy bőczűlletes joſagaert, őrőkben fiurol fiura adgya. Kőz adomannak penig azt mondgyak, mikor ſolgalattya felet, az Kiraly bizonyos ſumma penzben-is kőtt valamely hivenek joſagot: Es ez-fele adomant egy ſoval ſalagnak, avagy ſalagul valo el keresnek mondhattyuk. Mert az mint ez előt ſolek az Magyari Coronanak meltoſagarol Kiraly ő Főlſege minden meg holt, avagy magva ſakat embernek joſagaval ſabad mindenkepen, akar maganak akarya tartani, akar penig maſnak ajandekozza, avagy ſalagoſitſa és kőſſe. Hogy peniglen az embereknek gonoſſaga bűntetlen ne maradna, és hogy az nemeſſegnek és paraſtſagnak kűlőmb bőczűleti lenne: Tovabba hogy az hűſegnek és hitetlenſegnek kűlőmb jutalma lenne. Az hitetlenek engedetlenſeget, és az latroknak az ő gonoſſagokra valo ſabadſagot, hogy az mi eleink meg foghatnak, és meg előzhetnek, kőzőnſeges akaratbol, mind az tőrvenynek erőſſegeért, mind peniglen az hazanknak jovaert, és megh maradaſaert vegeſtek és rendeltek ezt, hogy nem czak az magva ſzakadtak joſága (az mint meg iram) hanem minden partoſoknak joſága, kik ez Orſagnak jo allapattyat meg haboritanak, avagy Kiraly ő főlfege meltoſaga ellen, fel fuvalkodvan engedetlenek volnanak, es mas embert tőrventelen, hatalmaſul, es vakmerőkeppen mernenek haborgatni, ez feleknek jovok męg ugyan eltekben ſzallyon az Kiralyi Koronara: ez okon hogy az gonoſzok bűnteteſet az emberek latvan, nemellyek meg rettennyenek, nemellyek peniglen, az kiknek az

dibus deſtitutorum, ac deficientium, liberam (prout voluerit) diſponendi, pro ſe ſcilicet reſervandi, vel alteri cui maluerit conferendi, aut inſcribendi, plenariam ſemper habet poteſtatis facultatẽ. ET NE *Caſtigatio malorum. Par. 3. T. 32.* pravorum hominum patrata malitia impunita relinqueretur, Neve Nobilitas & ruſticitas æqualis æſtimationis cenſeretur: rurſus nè fidelitas ac infidelitas ſimile præmium ſortiretur. Ad conterẽdam igitur infidelium proterviam, & rebellionem, pravorumq́ & flagitioſorum hominũ malè agendi licentiam reprimendam, majores noſtri, non ſolum jura poſſeſsionaria aliquorum in ſemine (ut [a] dictum eſt) deficientium; verum-etiam contra *Par. 1. T. 10. Par. 1. Tit. 24. & 28.* ſtatum publicum regni hujus, ex eoq́ in deſpectum dignitatis Regię majeſtatis cõtumaciter ſeſe erigentiũ, ac alios præter juris æquitatem abſolutè temerarieq́ turbantium, ad ſacram coronã dicti regni Hungariæ conſequenterq́ collationem Regiam (etiam [b] ſuperviventibus illis) devolvenda eſſe, tum ju- [b] *Par. 1. Tit. 14. 24. & 28.* ris rigore exigente, tum verò reipublicæ utilitate expoſcente communi decreto ſanxerunt, atq́ ſtatuerunt, Ut exemplo punitionis ſceleratorum, alii terreantur, alii vero *Donationes aut per notã*

aut per defectum impetrantur.

ad opera fidelitatis exercenda atq; peragenda, ſi quibus forſitan talia bona collata fuerint, ferventius accendantur.

az illyen gonoz tevők joſzágat adandgya az Kiraly az ő hűſegekben, és ſzolgalattyokban alhatatosban meg maradgyanak.

DE CASIBUS NOTAM infidelitatis afferentibus.

TITUL' XIIII.

AZ ESSETEK, mellyek hitetlenſegnek Notajat hozzak.

XIIII. TITUL'

Par. 2. Tit. 4. 75.

SUnt igitur caſus iſti, & vocantur Notæ infidelitatis, in quibus Regia majeſtas, bona aliquorum, eiſdem ſuperviventibus, cui voluerit, de jure, libereq; donandi habet facultatem.

ILlyen dologert eſnek penig az emberek hitetlenſegnek notajaban, kiknek joßagokat męg eltekben: Kiraly ő felſege, tőrveny ßerint ßabadon el adhattya.

Quinq; caſus. Par. 3. Tit. 19. & 21. P. 2. T. 75.

PRIMUS eſt de crimine læſæ Majeſtatis, ſi quis videlicet impias manus in perſonam Principis noſtri injecerit, vel capiti ejus gladio, aut veneno inſidiatus fuerit, ſive murũ aut domum, in quo Princeps ipſe extirerit, violenter invaſerit.

ELSŐ Kiraly ő felſege megh ſerteſenek neveßtetik, mikoron tudni illik, valaki az mi Fejedelmünk ßemelye ellen hitetlenúl tamadna és hatalmaskodnek, avagy fegyverrel feyere tőrne, avagy megh etetne, avagy az keriteſt, avag az hazat melybe az Fejedelem volna hatalmaſul oſtromlana.

SECUNDUS caſus eſt, ſi quis evidenter ſe erigit & opponit contra ſtatum publicum Regis & coronæ. Hæc tamen [a] erectio, ſeipſum juſtè defendendo, notam afferre non intelligatur.

Par. 1. T. 9.

MASODIK mikor valaki lathato-keppen magaban fel fualkodik, és az orßag kőzenſeges allapattyat meg haboritvan, az Kiraly és Korona ellen tamadand. Ha ki mind az altal maga oltalmaban, és igaſſagaban engedetlennek talaltatik, ez okon nem eſsik notaban.

ITEM qui conficit falſas literas, vel falſis literis evidenter utitur in judicio. Aut qui ſculpit, vel utitur falſis ſigillis.

ITEM Az ki hamis levelet czinal, avagy hamis levellel nyilvan

nyilvan ęl az tőrvenyben. Avagy hamis peczetet faragtat és aval ęl.

ITEM az ki ál penzt veer, avagy tudvan vele ęl, és lathatokeppen azfelet bőven kapnak az kezeben.

ITEM az kik meg őlik, avagy vęret onttyak negyed iziglen vęrßerent valo Attyok fiainak. Azok is kik attyokat annyokat, feryeket, és feleſegeket meg őlik. De ezt ugy kel ęrteni, ha tőrven nelkúl és hamiſſan czelekednek.

ITEM Az kik vęrßerent valo attyok fiaival vetkeznek negyed ißig: Avagy muſtoha annyockal, és vęr ellen, ha az vetek nyilvannak talaltatik lęnie, és męg meg is leveleſitetne.

ITEM Az kik tűzet vetnek avagy faluknak, joßagoknak, ś hazaknak gyutogatoi.

ITEM Kik idegen dulo foßto nepet, avagy ſoldoſokat, hoznak be ez orßagban, és hadat inditanak, ez Orßagnak bekeſſeges allapattyat hoģ meg haborgaſſek.

ITEM Az kik az Kiraly uti hitt levelet meg nem bőczúlik és meg haborgattyak, ha rejajok meg bizonyithattyuk.

ITEM Az kik ſajat Urok Varat, vagy erőſſeget el arulyak. Avagy ez Orßagbelieknek

Par. 2. Tit. 4. 75.

ITEM Cuſores falſarum monetarum, vel eiſdem monetis ſcienter & publicè, in magna quantitate utentes.

ITEM occiſores, vel vulneratores fratrum, ac conſangvineorũ ſuorum, uſq; ad quartum gradum incluſivè. Nec non patricidæ, uxoricidæ, ac mariticidæ. Veruntamen uxoricidium, & mariticidium intellige præter juris proceſſum & æquitatem patratum.

ITEM ſtupratores conſanguinearum, ſimiliter uſq; ad quartũ gradum incluſivè. Aut novercarũ violatores, Inceſtuoſi, dum fuerint euidenter convicti, vel proſcripti.

ITEM incendiarii publici villarum & poſſeſsionum.

ITEM inductores exterorum hominum ſpoliatorum, vel ſtipendiariorum ad diſturbandum internum regni ſtatum.

ITEM violatores literarum fidei publicæ, vel ſalvi conductus, dum evidenter fuerint convicti.

ITEM Traditores caſtrorum dominorum propriorum. Nec non expugnatores, & interceptores, aut

ſubtractores caſtrorum, vel caſtellorum, aut aliorum fortalitiorum quorumcunq; regnicolarum, dum evidenter fuerint convicti.

ITEM interemptores, captivatores, verberatores, vel vulneratores judicum ordinariorum regni, & eorundem vices in judiciis gerentiũ.

ITEM occiſores litigantium, ſeu cauſantium, ſive ad Regiam majeſtatem, aut ad octavas, vel brevia judicia, ſive ad ſedem judiciariam alicujus comitatus, aut alia quæcũq; loca judiciorum, ad cauſarum ſcilicet perſecutionem proficiſcentiũ, vel ad diætam, & conventionem generalem, de Regio edicto celebrandam, venientium, & accedentium.

ITEM Occiſores, vulneratores, aut verberatores hominum Regiorum, ac teſtimoniorum capituli, vel conventus, in executione aliqua procedentium.

ITEM publici hæretici, damnatę ſcilicet hæreſi adherentes.

ITEM mutilatores membrorũ, & eruitores oculorum, præter Banos, Vayvodas, & alios honores in confinibus regni tenentes.

ITEM amiſſores caſtrorum finitimorum regni.

ITEM adminiſtratores armorum &

nek Varait Caſtellyit avagy erőſſeget, meg ſzallyak, meg veßik, avagy meg lopjak, es ez dolgot raytok el erik.

ITEM, Az kik meg őlik meg fogyak, meg verik, avagy vęret onttyak az Orßag Birainak, avagy az kik az tőrvenyben kepekben ßoktanak úlni.

ITEM, Az kik az pereſſeket meg őlik, mikor avagy Kiralyhoz ő Felſegehez, vagy az Octavara, vagy az rővid tőrvenyre, vagy az Warmegyere, avagy egyeb tőrveny es ßekes helyre tőrvenkőzni: Avagy Kiraly parancsolattyabol valamely bizonyos hagyot napra, vagy Orßagos gyúleſre mennenek.

ITEM, az kik meg őlik, ſebhetik, avagy verik, az Kiralyi embert, avagy Captalanbol, avagy Conventből valaßtot ßemelt, mikor az Kiraly levele mellet exequutiora avagy eleg tetelre megyen.

ITEM, Nyilvan valo eretnekek, kik meg vetet velekedeſekhez ragazkodnak.

Item, Kik valakinek tagjait metelik vagjak, avagy ßemet ki tollyak, az Banoktol, Waydaktol, es egyeb vegbeli Tiſztartoktol el valvan.

ITEM, Kik ez Orßagnak vegh Varait el veßtik.

ITEM, Kik ez Orſzagra terő ellenſegnek, ugy mint az Tőrő-

Tőrőkőknek, avagy fegyvert ßerzenek, avagy eleſſel taplalyak őket.

VEGEZetre az kik meg haborgatnak, fognak, avagy meg foßtanak azokat, az kik Poganyſagbol ki térven Tőrők orßagbol, ez mi Orßagunkbol ßőknenek, es kőztünk meg akarnanak maradni.

HOGY AZ LAtroknak, Lopoknak, es gyilkoſſoknak joſzagat Kiraly el nem adhattya.

XV. TITUL'

EZ meg mondod eſſetekből ez kővetkőzik, hogy az Lopoknak, latroknak, Tolvayoknak és ezfele dulo foßtoknak, gyilkoſoknak, és az kik az kivűl, az mint meg mondok nemes embernek vęret ontanak, vagy meg vernek, vagy hazokra hatalmaſul mennenek, avagy joßagokat és őrőkſegeket, avagy hatarokat dulnak, vagy el foglalnak, ez fele gonoz tevőnek joßaga az Kiralyra nem ſzal, ſem az Kiraly maſnak el nem adhattya. De mind az altal ez feleket az Kiraly tőrveny ßerint halalra és Fejek veßteſre itilheti, ugy mint az lopokat akaßto-fara, az Tolvajokat karora vagy kerekre, az tőbbit penig-

& victualium Turcis, & aliis infidelibus, regni ſcilicet hujus æmulis, & hoſtibus.

ITEM turbatores, detentores, & ſpoliatores illorum qui ſectæ eorum damnatæ renunciantes, ex Turcia ad iſtud regnum confugiunt moraturi.

QUOD BONA LAtronum, furum, & homicidarum, Donationi Regiæ non ſubjaceant.

TITULUS XV.

EX præmiſsis itaq; caſibus ſubſequitur, quod furum, ac latronum, ſeu prædonum, & aliorum ejuſcemodi ſpoliatorum. Item homicidarum, & alio modo Nobiles vulnerantium, ſeu verberantium (demptis [a] caſibus prædeclaratis) domoſq; eorum violenter invadentium: nec non poſſeſsiones, & jura poſſeſsionaria, territoriaq; aliorum deprædantiũ, vel occupantium bona & jura poſſeſsionaria, in Fiſcum Regium non devolvuntur, neq; collationi Regiæ majeſtatis ſubjacere dinoſcuntur: ſed tales capitali duntaxat ſententia, fures ſcilicet patibulo, prædones vero palo, vel rota, cæteri

Par: 3. T. 32.

[a] *Par: 1. T. 14*

Pœnæ publicæ. Par. 2 Tit. 12.

Par: 3. T. 32.

cæteri autem gladio, juxta ſcilicet eorum demerita, ſunt feriendi atq; puniendi. Bona verò, & jura poſſeſſionaria ipſorũ (ſi morte damnati fuerint) in filios, vel illis non exiſtentibus, in fratres eorum, in generando efficaces & ſufficientes, aut alios legitimos eorum ſucceſſores, derivantur. Ubi autẽ gratia Regia illis conceſſa, & ſententia nihilominus executa fuerit: tunc jura ipſorũ poſſeſſionaria à manibus Judicis, & adverſæ partis, ad inſtantiam ſcilicet cujus ſententia lata extiterit, per filios, aut fratres ipſorum generationales, vel alios ſucceſſores legitimos,[a] æſtimatione communi mediante, redimuntur, prout in ſententiarum ſeriebus in ſecunda parte, clarius dicetur.

Capitaliter damnatis qui ſuccedant.

Par: 2. T. 57.

[a] *Par. 1. Tit. 16. & Par. 2. T. 43. & 56.*

peniglen Fő veteſre, ki ki mint erdemli. Ezek penig joßagok és őrőkſegek, ha őket meg ölik fiokra, avagy ha fiok nem lejend, vęr ßerint valo Attyokfiaira, avagy egyeb tőrveny ßerint valo őrőckeſsire ßál. Ha peniglen az Kiraly meg kegyelmezend nekiek, mind az altal az peret, az Sententianak erejevel el jarand, ackoron ez feleknek őrőkſeget az Birotol, es az pereſtől, Ki az Sententiaval el jart, az fiai avagy attyafiai, es az kikre az őrőkſeg nezne, kőz bőcsel hozzajok valhattyak, az mint erről az ſententiaknak rendiben, iraſomnak maſodik reßeben nyilvabban ßolunk.

QUOD DIFFERENTIA ſit inter notam infidelitatis, & ſententiam capitalem dupliciter.

TITUL' XVI.

1. Differentia. Per Notam infid: amittitur Caput & hæreditas. Par: 2. T. 75.

DIfferentia itaq; eſt inter notam infidelitatis, & ſententiã capitalem dupliciter. PRIMO, quia per notam infidelitatis, & caput, & hæreditas, ſeu perpetuitas omnium bonorum, jurumq; poſſeſſionariorum infidelis hominis amittitur, & nunquam hæreditas ipſorum jurium poſſeſſionariorum, ad portionem ſuam cedentium, in filios vel fratres generationales talis infidelis, aut labe infidelitatis aſperſi, obfuſcatiq;, & condemnati hominis (ſi etiam capite plecteretur) de cætero revertitur: Immò genealogia ſua, vel generationis ſuæ propago, in ignominiam contentumq; infidelitatis, & in laudem præclaræ virtutis, illibatæ fidelitatis, quantum ad devolutionem bonorum, à ſe perpetuò aliena efficitur.

HOGY KETFELE kűlőmbſeg vagyon, az hitetlenſeg notaja, es az főben jaro ſententia kőzőt.

XVI. TITUL'

Kűlőmbez azert az hitetlenſegnek notaja, az főben jaro Sententiatol ket-kepen. ELSŐben, mert az hitetlenſegben eſſet ember mind fejet es őrőkſeget, az az, minden jovait es

MIND az altal itt oly fiakrol ßollunk, az kik az hitetlenſegnek idejen, immaron ez vilagban voltak, es nem affelekről az kik az utan ßületetnek. Mert bator az Attya notaban eſſet legyen-is, es ſententiat ßolgaltatot legyen az feyere: mind az altal hogy ha az Kiraly mind feyenek ßmind joßaganak meg kegyelmezend, es joßagaban meg maradhat, az mely fiai az utan ßületetnek meltan és tőrveny ßerent, őrőkősők lehetnek, az attyok joßagaban.

DE azert Kiralynak ezen kegyelme, az hitetlenſegben eſſet embernek nemzetſeget (az hitetlenſeg utan lőtt fiaitol meg valvan) az meg ſententiazot embernek joßagaban őrőckőſſe nem teßi. Męg az

FILIOS tamen intellige jam natos, & non naſcituros. Nam poſt paternam condemnationem, ſeu labæ infidelitatis ejus innodationẽ, filii naſcituri, in juribus paternis (ſi gratiam Regiam, & dominium adhuc bonorum ſuorum pater eorum conſecutus fuerit) meritò, ritęq; ſuccedunt.

Poſtumi Par: 2. T. 62.

GRATIA tamen hæc Regia ad ſucceſsionem mutuam, quantum ſuper devolutione bonorum generationi ſuæ (demptis filiis poſt condemnationem procreandis) in nulla parte ſuffragabitur. Nec trahit alios fi-

Vide Par: 1. Tit. 20. 49. & 56. 65.

os filios prius natos, vel fratres generationales ipſa gratia cum condemnato illo, ad priorem ſucceſsionis eorum ſtatum, niſi mutuus ſuper devolutione bonorum ex novo contractus per faſsiones inſtrumentales inter eos ſequeretur, & conſenſus ſuperinde Regius, impetraretur. Hoc enim modo & non aliter mortua, & amiſſa ſucceſsio vivificabitur, atq; inſtaurabitur.

Per Sententiam Capitalem amittitur caput. Bona non amittuntur. a Demptis quæ ſecum habet. Par. 2. T. 55.

PER ſententiã verò capitalem, proprietas & hæreditas bonorũ ac jurium poſſeſsionariorum non amittitur, Sed ſi ſententia condemnatus quiſpiam extremo ſupplicio punietur, tunc univerſa [a] bona, & jura ſua poſſeſsionaria, in filios (ſi habuerit) vel fratres ſuos propinquiores, aut alios legitimos ſucceſſores, ſimpliciter devolvuntur. Si autem gratiam Regiam meruerit, & executio ſententię nihilominus per adverſam partem peracta fuerit: tunc eadem jura poſſeſsionaria filii, vel fratres, aut alii legitimi ſucceſſores, æſtimatione (ut præfertur) communi, in termino, per judicem ad id præfigendo, ad ſe redimendi habent authoritatem.

II. Differ.

ALIA inſuper differentia inter notam

az nota elõt valo fiai-is, és vęr ſerint valo attyafiai, ſem lehetnek az hitetlen ember joſagaban õrõckeſſek ollyan modon, mint ha notaban nem eſſet volna, bator ha ſinten az Kiraly kegyelmet adna-is az hitetlenſegrõl nekie. Mind azon altal illyenkepen õrõckeſi lehetnek, ha egy-maſſal kõteſt és vallaſt tejendnek, hogy joſagok egy-maſra ſallyon és ſakkadgyon, és effele kõteſekre az Kiralytol conſenſuſt és engedelmet nyernek, hogy õ is javallya vegezeſeket. Mert egyedúl csak ez lehet orvoſſagok, hogy az hitlenſeg miat el veſet õrõkſeget, egy-maſnak meg nyerheſſek, és hellyere allathaſſak.

De az fõben jaro ſententia miat az bũnõs ember jovainak tulaydonſagat, és joſagat el nem veſti, hanem ha feyet veſik is, az utan minden joſagaſiaira, (ha volnanak) avagy kõzel valo attyafiaira, és utanna valo õrõckeſsire ſál. Ha peniglen Kiraly meg kegyelmezend nekie, és mind az altal az peres az ſententiaval ugyan el jarand, ackoron az bũnõs ember reſsere valo joſagot, vagy fiai, vagy attyafiai, avagy egyeb igaz õrõckeſſe kõz bõczel valthattya hozzajok, az Birotol bizonyos napot kerven, mikor fizeſſek meg az bõczet.

Vagyon ezfelett mas kũlõmbſe-

lõmbſeg is ez ket fele ſententia kõzõt, mert az fõben jaro dologban, az meg ſententiazot ſęl az õ pereſevel ſententia ki-mondaſa utan-is meg bekelhetik, (de azt ertſed affele ſententiaknak veghez vitele elõt) ès ha igy meg bekelhetik pereſevel, az Kiraly kegyelme nelkúl is ment ember lehet, és az Biro ſem nyulhat jovaiban és joſagaban.

Hitetlenſegnek notajaban penig az ki elſendik, bator ha azzal meg bekelendik-is, az ki ellen vetet volna, az fellyúl megh mondot dolgokban is, mind az altal magat attol meg nem ohattya, kinek az Kiraly joſagat el atta, hogy az ne haborgatna. Mert ez Orſzag tõrvennyenek erõſſege és Kiraly õ Felſege meltoſaga, ki ellen az hitetlen ember vetet, az Kiraly adomanya ſabadſagot ad annak, az ki effele hitetlennek joſagat el kerendi, hogy vele põrelheſſen, és joſagat tõrveny ſerent el veven, ſajattyava teheſſe.

KIK LEGYENEK ES KIT mondgyunk õrõckõſſeknek és maradekoknak. Es minemũ joſag ſallyon czak ferfiu agra es minemũ illeſe mind az ket agat.

TIT-

notam & ſententiã eſt, quoniã condemnatus homo, cum adverſa parte, etiam poſt latam & pronunciatam ſententiam (ante tamen ejuſdem ſententię executionem) ſi concordaverit, aut concordare poterit: tunc illi neq; gratia Regia eſt neceſſaria, neq; judex ſe in dominium bonorum ac jurium poſſeſsionariorũ ipſius ſententiati hominis ingerere poterit.

Concordare cum adverſario licet. Par. 2. T. 57.

NOtam tamen infidelitatis ſi quis incurrerit, ſi etiam cum eo, quem in caſibus prænarratis læſit, plenè concordaverit, ab impetitione tamen illius, cui Regia Majeſtas bona, & jura poſſeſsionaria, per aliquam notam contulit, ſe pręcavere non poterit. Ex juriſditione etenim ſacræ coronę regni hujus, contra cujus utputa dignitatem authoritatemq; infidelis ipſe deliquit, & ex conſequenti collatione Regiæ majeſtatis, impetrator ejuſcemodi bonorũ & jurium poſſeſsionariorũ, liberã agendi procedendiq;, & ea bona, juris ordine obſervato, pro ſe vendicandi & appropriandi plenariam habet poteſtatis facultatem.

Par. 1. T. 14.

QUI SINT ET INTELligantur Hæredes & poſteritates: & qualia bona ſolum maſculinum, qualiave utrunq; ſexum concernant.

E TIT-

TITUL' XVII.

CÆterum, quia ab inceptæ materiæ profecutione (ob occurrentem, & quidem neceſſariam notæ, & ſententiæ in hoc loco declarationem, pariter & diſtinctionem) digreſsionem feci, Igitur ad Donationum Regiarum evidentiorem explanationé revertendo, & primo clauſulam illam: ſine hærede decedentium, vel in ſemine deficientium declarando.

NOtandum eſt, quòd quamvis appellatione poſteritatum, omnes de jure Patri vel Matri ſuccedere debentes, etiam poſthumis incluſis, ſive mares ſive fœminæ ſint, intelligantur: Prolium verò nominatione tam filij quam filiæ jam natæ, vel nati, poſthumis excluſis, ſignificentur, Liberorum autem nuncupatione & filij & filiæ, nepotesq; & neptes pariter contineantur, tamen de vetuſta & approbata regni hujus noſtri conſuetudine, hæredes, ſolummodo filij legitimi, qui juribus paternis hæreditariis ſuccedere ſolent, intelliguntur: licet in caſu, quo bona, & jura poſſeſsionaria paterna, vel etiam materna, utrumq; ſexum, tam ſcilicet mares, quàm etiam

XVII. TITUL'

TOvabba mivel hogy még az ket fele ſententianak kúlömbſegeről ſollank, az el kezdet dolgot, tudni illik, à Kiraly adomanyarol valo iraſomat egy keveſſe ſelben hattam vala: Moſtan azert az elöbi iraſomnak nyilvabban valo meg magyarazaſat veſzem elő, es meg mondom mit kellyen ertenúnk, holot az Kiraly adomanyarol azt iram, hogy minden ember joſaga ki öröckös nelkúl magtalanul meg hal, Kiralyra ſál, mit jegyezzen itt az öröckös.

IT azert eſúnkben vegyúk, hogy jollehet maradeknak avagy czemeteknek mondgyuk az attyaknak avagy annyaknak öröckes fiait és leanyit, még ha az attyanak halala utanna-is lennenek ez vilagra: Az magzatokon mind fiakat és leanyokat ertſúnk, azoktol meg valva, kik az attyok halala utan ſúletetnek. Gyermekeknek mondgyuk penig mind az meg regzet fiakat, leanyokat és unokakat, mind az altal ez mi Orſagunk regi (öröckeſſeknek) ſockaſſa és törvenye ſerent, öröckeſſeknek czak az fiakat mondgyuk, kikre tudni illik, az attyok joſaga ſokot ſallani: Noha olyban, hollot az attyai avagy az annyai joſag-is mind az ket agat illetne, ez okö az

az leanyokat-is, örökkeſſeknek mondhattyuk, noha kivaltkepē az öröckeſſen czak az fiakat erttyúk. Mivel hogy penig az Attyai joſag nem mindenkoron ſolgal az leany agra-is, annak-okaert az leanyokat inkab mondhattyuk maradeknak, hogy ſem mint öröckeſſeknek. De még maradeknak-is, nem ezokon mondgyuk, hogy az fiackal egyetemben az Attyok joſagaban, mindenkoron öröckeſſek lehetnenek, hanem hogy az fiackal egy vęrek tagok, és hogy neha mind az attyoknak, s mind annyoknak joſagaban, ők-is reſzeſſek, és öröckeſſek.

Mert az leany agat, czak ez fele joſag illeti, mellyet vagy attya, vagy annya penzen vött volna: Avagy az mellyet attyanak és annyanak Nemes ember halalaert, attak volna: Tovabba, mikor az leany negyednek ki fizeteſeert, egy darab joſagot örökben ſakaſztanak az leany agnak: De az Battya, és töb attyafiai akkarattyabol, kikre azon örökſeg és joſag nezne: Avagy az mely joſagban az leany agat, az ő vęr ſerint valo attyafiai engedelmeből, az Kiraly fiui aga örököſſe tenne mind az ket agra: Eſſele joſzag mind az ferfiu és leany agra ſolgal.

De etiam fœmellas concernere dinoſcuntur, Hæredis nomen ipſe quoq; filiæ (licet impropriè) gerere permittantur. Filiæ itaq;, quià non omnibus bonis, juribus paternis participant, ideò rectè non hæredes, ſed poſteritates potius nuncupantur. Et poſteritates quoq; dico nuncupari, non quantum ad jurium paternorum communiter & ſemper devolutionem, ſed quantum ad ſanguinis propagationem, & in caſibus quibus legitimè ſortiuntur bonorum paternorum, vel maternorum ſucceſsionem.

NAm jura duntaxat poſſeſsionaria, pecuniis paternis aut maternis empta & comparata: Præterea in homagium alicujus interempti nobilis data & obligata, cæterum per jure Quartalitio, ſeu in ſortem reſtitutionis quartæ puellaris perpetuò collata & inſcripta, dummodo hujusmodi perennalis inſcriptio Quartalitij non ſit in præjudicium fratrum, vel aliorum ritè ſuccedentium facta. Item, Illa etiam jura poſſeſsionaria, in quibus aliquæ puellæ vel fœminæ per Regiam majeſtatē (ſine tamen præjudicio fratrum generationalium) in veros ſucceſſores, quo ad utrūq;, ſexum præficiuntur, jus fœmineum æquè, veluti maſculinum ſequuntur. *Par. 1. T. 19.*

ALia vero vniversa jura possessionaria, qualitercunq; acquisita, solummodo juri masculino deserviunt. Et dixi notanter, pecuniis paternis, vel maternis empta. Quoniam in bonis & juribus possessionariis, pecuniis aliquorum fratrum comparatis, puellæ seu fœminæ, sorores videlicet eorum, nil juris habere possunt, neq; collaterali modo ipsæ fœminæ succedere, aut portionem aliquam acquirere permittuntur: sed juribus tantum de paternis, aut portionem congruentem, in casibus immediatè præscriptis, aut jus Quartalitium pro se requirendi habent authoritatem. Dixi etiam, quoad utrunq;, sexum, pari modo notanter. Nam in casu, quo Regia majestas puellam, seu mulierem aliquam, in juribus paternis, vel etiam fraternis (si frater ipse hæredibus careat, & præfectioni consentiat) in verum hæredem, & successorem masculinum simpliciter præfecerit, non inserendo scilicet in literis præfectionalibus utrunq; sexum: tunc hujusmodi jura possessionaria, mortua ipsa muliere, solummodo in filios (si habuerit, aliter autem rursus in Fiscum Regium) devolvuntur, & filiæ suæ juribus duntaxat earum Quartalitiis, de eisdem, juxta hujus regni consue-

Filiæ in quibus non succedunt.
1. *Par.* 1. *Tit.* 18.
II. *ut hic.*
III. *Par.* 1. *Tit.* 73.
IV. *Par.* 1. *T.* 28 & 96.
V. *Par.* 1. *T.* 21 & 102.

Præfectio puellarum.

Par. 1. *T.* 78.

DE az kivúl mindenfele jobag, akar mint kereſtek legyen, czak ferfiu agat illet. Ennek penig oka vagyon, miert mondam azt, hogy az attyok és annyok penzen vőtt jobagaban őrőckeſſek az leanyok, mert ha az battyai kőzzúl valamellyik penzert joſzagot ſerzend maganak, az leany agnak, akar nenye akar huga legyen avagy aſſony-emberis, ezfele joſzaghoz ſemmi kőzi ninczen, és az battya melle nem alhat, hogy ezfele joſzagbol reſt kevanyon, és veheſſen oldalol valo attyafiatol: hanem czak az attyai joſzaghoz nyulhat, melyből az mint rendel meg iram, avagy reſet veheti ki jobagul, avagy czak leany negyedet kevanhat. Eztis mondom amà cickel felől, *utrumq; ſexum*, az az, mint az ket agat, melyet ha bőtú ſerent az kiraly leveleben irnak. Illyen dologban, mikor Kiraly ő Felſege egy leànt, avagy aſſonyallatot, az attya vagy attyafiai ackarattyabol (ha az attyafiainak őrőckeſſe nem leend, és ez dolognak enged) fiui aga és őrőckeſſe teſi, de az levelben ha mind az ket agat meg nem nevezi, és bőtú ſerint be nem irattya: tehat az fele leany avagy aſſonyember halala utan, az jobag kiben fiu aga tőttek volt czak az fiakra ſál, (ha penig fia nem leend, az Kiraly kamorara ſál) és ha leanyi

leanyi volnanak is, ez Orſzag tőrvennye ſerint, czak negyedet vehetnek, ez illyen jobagbol.

AZ SZOLGA lattal nyert Joſzag, mi okon nem illet leany agat.

XVIII. TITUL.

HA penig valaki okot kerdi, hogy az ſolgalattal talalt jobag, miert nem illet leany agat? Erre ez az felelet: Mivel hogy az Magyar Orſzag, hozza tartozo Orſzagockal egyetemben eleitől fogvan, az ellenſegnek torkaban volt, és fegyverrel oltalmaztak, és az joſzagot ez okon nagyob reſre, fegyverrel, és vęrek hullaſſaval talaltak az mi eleink és moſt-is ugy talallyak. Az Aſſonynepek penig és leanyok az ellenſeggel nem ſokat vinni, ſerre elegtelenek is, ez okon azfele joſzag leany agat nem illet.

VIZONTAG, AZ penzen vőtt jobag, miert illet mind leany, mind fiu agat.

QUARE IURA POSSESſionaria ſervitiis acquiſita, jus fœmineum non ſequantur.

TITUL. XVIII.

SI autem quæratur, Quare bona, ac jura poſſeſſionaria ſervitiis acquiſita, jus fœmineum non ſequantur? Reſponde, quòd ideo, quia regnum iſtud Hungariæ, cum partibus ſibi ſubjectis, in medio, faucibusq; hoſtium ſitum, & poſitum eſt, quod gladio ſemper & armis tutari defendiq; ſolet, bona etiam, & jura poſſeſſionaria (ut communiter) arte militari, ſanguinisq; effuſione, progenitores noſtri acquiſierunt, & modo quoq; acquiri conſueverunt. Mulieres autem & puellæ armis militare, cum hoſtibusq; decertare non ſolent, neq; poſſunt. Et ob hoc bona ipſa juri fœminæo non deſerviunt.

Hungaria in faucibus hoſtium poſita.

Par. 1. *T.* 19. & 99.

E CONTRA, CVR IVra poſſeſſionaria pecuniis empta, jus fœmineum æquè ac maſculinum concernant.

TITUL' XIX.

SI verò é contrario quæratur. Cur jura poſſeſsionaria, pe-
Par. 1. T. 17. cuniis (ut præmiſſum eſt) paternis,
Par. 3. T. 25. aut maternis empta, jus fœmineum æquè ac maſculinum concernant? Dic, quòd ideo, quoniam pecuniæ inter res mobiles computantur: de rebus autem mobilibus, tam paternis, quam etiam maternis, & filij, & filiæ æquales portiones ſortiuntur: & ex conſequenti etiam de bonis, & juribus poſſeſsionariis hujuſmodi pecuniis, de quibus, utpote decedente patre, vel matræ, filiæ portionem habere debebant, comparatis, portiones congruentes ipſis filiabus dantur. Licet originem, & fundamentum conſiderando, quod etiam pecuniæ maximis ſervitiis, & laboribus, interdumq; ingenti ſanguinis effuſione acquiri, & congre-
Par. 1. T. 57. gari conſueverint. Et quod onrea bellorum, & defenſionẽ patriæ, mulieres ſeu puellæ per ſe gerere ſuſtinereq; non poſsint, etiam de emptitiis bonis, & juribus poſſeſsionariis, portiones perpetuas non merentur habere: nè tamen à ſucceſsione rerum & bonorum paternorum penitus excluſæ viderentur, fraternus
Par. 1. T. 17. amor, & dilectio filiorum, qua erga ſorores afficiuntur, & jure quoq; divino

XIX. TITUL'

HA penig azt kerdened, hogy az mint az elõt meg iram, az attyai vagy annyai penzen võtt joßag, miert illeſſe mind az ket agat? Erre azt kel felelni: Mert ugy mond, az penz az ingo bingo marha kõziben ßamlaltatik: Az fiaknak penig, és leanyoknak egyenlõ reßek vagyon attyoknak és annyoknak ingo és bingo marhajokban: Kõvetkezik azert hogy effele penzen võtt joßagbol, melybõl attyok avagy annyok holta utan reßt vehetnenek, az leanyoknak portiojok ßerint illendõ reßzt tartoznak adni. Ha mind az altal az penz kereſeſnek fundamentomat megh tekintyük, hogy nagy ßolgalattal faratſaggal, és vęres vereitteckel ßoktak az penzt talalni. Az hadakozaſra penig és hazanknak oltalmazaſara: ſem az aßßonyiallatok ſem az leanyok nem elegek. Erre tekintven męg az penzen võtt joßagbol és õrõkſegbõl-is, nem erdemlenék hogy reßt kevanhatnanak: Mind az altal, hogy az attyai jokbol és joßagbol mindeneßtõl fogvan ki ne rekeßtetnenek, az attyafiui ßeretet kivel az fiak az õ Nenyekhez és hugokhoz, Iſten

paran-

paranczolattya ßerint-is tartoznak, vitte erre az engedelemre az fiakat, hogy az õrõk aron võt joßagbol az leanyokis az fiackal egyetemben egyenlõ reßt veheſſenek. Az hadakozaſt penig és hazanknak oltalmazaſat õ kepekben bizzak az õ feryekre és Urokra.

AZ HITETLENſegnek notajaban eſſet embernek, ha Kiraly meg kegyelmez, mind az ket agra valo joßaga az utan is, mind az ket agra ßolgale?

XX. TITUL'

ISmeglen kerdes tamad, hogy ha valaki hitetlenſegnek notajaval karhoztatik, ß mind az ket agra valo joßagot birt, minek utanna az Kiraly fejenek, és joßaganak meg kegyelmez, az kegyelem utan lõt leanyokat egyarant illetie azon joßag az fiackal, avagy nem? Mivel hogy minden elõbbi ßabadſagat az hitetlenſegnek notajaban eſſeſſe miat el veßtette volt. Az felelet ez, hogy egy arant. Mert az Kiraly kegyelme altal, az notaban eſſetnek minden elebbi privilegiomi, nezven az õ tõlle valo õrõckeſſekre és maradekira, meg élednek,

és

vino affici tenentur, permiſit filias portiones congruas, perennali jure, cum eis pariter de prænarratis bonis, ac juribus poſſeſsionariis emptitiis habere, & onera bellorum, tutelamq; patriæ, in hac parte maritis ipſarum impoſuit peragere, atq; ſufferre.

UTRUM BONA, NOTA infidelitatis condemnati, utrunquè ſexum concernentia, poſt factam gratiam iterum utriquè ſexui deſerviant.

TITULUS XX.

ITEM quæritur, ſi quis in nota infidelitatis condemnatus fuerit, cujus bona, juraq; poſſeſsionaria ſexum, maſculinum ſcilicet & fœmineum contigiſſent, atq; ſecuta fuiſſent, & tandem ipſe condemnatus capiti ac bonis ſuis gratiam Regiam habere meruerit, utrum filiæ poſt gratiam naſcituræ, in bonis paternis æqualiter cũ filiis ſuccedant, an non? Quandoquidem priora privilegia, per ipſam notam infidelitatis mortificata fuêre. Dicendum quod ſic; Quia per gratiam *Par. 1. T. 16.* Regiam omnia privilegia priora ipſius infidelis, quantum ad hæredes

ac

Par. 1. T. 16. & 49. ac posteritates post se (directè tamen & non collaterali modo) sequentes, vivificantur, roburq; prioris firmitatis sortiuntur, & ex consequenti bona illa rursus utrunq; sexũ sequuntur. Nisi fortitan in literis gratiosis exceptio per expressum superinde fieret. Nam in potestate Principis consistit gratiæ collatio, *Par. 1. T. 37.* & bonorum ipsorũ remissio. Quemadmodum igitur, & quibus sub conditionibus Princeps ipse gratiam fecerit, illaq; bona remiserit, sic etiam de cætero bonorum eorundem successio sequetur. De filiabus autem ante condemnationem paternam natis, nulla est quæstio. Nam illæ portiones suas ob patris delictum non amittunt: ad successionem tamen mutuam cum eo amplius (sicuti in serie differentiarum notæ infidelitatis, & sententiæ capitalis prenarratum est) non deveniunt.

Filiarum jus semper salvũ Par. 1. T. 16.

és ismeg az elõbi erejekbe maradnak, kibõl ez következik hogy azon jobagok ismeglen mind az ket agat illetik (de az egyenes lineaban és nem az oldal felt valokat) hanem ha az kegyelem levelben nyilvan vagy Nemessek közzül valakinek avagy Varat, avagy Castelt, avagy Varost, avagy Fallut, vagy pusta hellyeket, hú bolgalattyaert, ès kedves voltaert ajandekozna; Ez mellet penig bizonyos summa penzben-is, mely summa az Donatioban avagy effele jobagrol valo kõlt vallas levelben nyilvan meg volna irvan, õrõkben adna avagy kõtne, effele jobag mind az ket agra bolgalnak, avagy penig czak az fiu agat illetne? Erre azt felellyük, hogy czak az fiu agat illeti: Mert az jobagnak kerestesében és talalasaban mindenkoron az fondamentomra, és az jobag gyükerere kel tekintenünk és nem azagra avagy fiatallyara, annakokaert effele jobagnakis az fondamentomra tekentven, az az, Valakinek hú bolgalattyara, kinek illyen jobagot adnak: Igy nem penzen võt jobagnak, hanem Kiraly õrõk adomanyanak mondhattyuk. Mind az altal az leany ág-is effele summabol az õ reszet meltan ki veheti. Holot penig ollyan nagy summaban volna az jobag kõtve, hogy annyit nehezen erne: tehat azon jobagot az Orbagnak Biraja egy Captalannal avagy Conventel kõz bõczel intezek, és bõczúl-

AN BONA TUM PRO servitiis, tum pecuniis simul collata, utrunq; sexum sequantur.

TITUL' XXI.

QUÆritur ulterius, Si Regia majestas, aut quispiam Domi-

AZ MELY IOSZAGOT valakinek bolgalatert és penzeért is adnak, mind az ket agat illetie avagy nem?

XXI. TITUL'

TOvabba ezt is kerdhetik, hogy ha az Kiraly õ Felsege, vagy az Urak, avagy

Dominorum vel Nobilium, jus aliquod possessionarium, sive castrum, aut fortalitium, sive oppidum, villa, vel prædium existat, tum pro servitiorum exhibitione, vel beneficiorum & complacentiarum impensione, tum verò pro certa pecuniarum summa, in literis superinde Donationalibus, aut etiam Fassionalibus expressa, simul cuipiam perpetuò cõtulerit & inscripserit, utrum hujusmodi jus possessionarium utrunqué sexum sequatur? an autem masculino duntaxat sexui deserviat? Dicẽdum, quòd virilem solummodo sexum concernat, eò quòd bonorum acquisitio radicem semper adeptionis & consecutionis eorundem, non autem appendiculum, vel ramum respicit, propterea à radice acquisitionis, hæreditarium & non emptitium jus esse comprobatur. Veruntamen filiæ seu fœminei sexus homines, de ejusœmodi pecuniarum summa portiones suas meritò habere possunt. Vbi autem summa ipsa pecuniarum grandis adeò & notabilis esse videretur, ut jus illud possessionarium modo ante lata collatum, vix tanti valoris reputaretur: tunc jus idem possessionarium, per judicis & alicujus testimonialis loci homines, communi æstimatione medi-

Par. 1. T. 28. 57. 73. Item. Par. 1. T. 47. 69. Item. 18. & 88.

anti, æſtimari & ſecundum hujuſmodi æſtimationis exigentiam, portio pecuniaria filiabus cedens, per filios reddi debet.

COROLLARIUM. Unde ex radice adeptionis bonorum elicitur, Quod frater quiſpiam vendens precio portionem ſuam poſſeſsionarium alteri fratri, in quem etiam alioquin jure generationis & ſucceſsionis hujuſmodi portio (venditore ipſo deficiente) devolvenda erat, eadem portio jus fœmineum non ſequitur. Et per portionem intellige etiam totalem poſſeſsionem, & plura alia jura poſſeſsionaria ſimilia. Cauti ſunt itaq; acquiſitores vel emptores bonorum, Prout enim literas ſuas formabunt, ita & bonorum ſuorum ſucceſsionem atq; devolutionem habebunt.

DE CLAUSULA DONationis (per defectum ſeminis) quid per ſemen intelligatur.

TITUL' XXII.

QUONIAM in ſerie literarum Regiarum Donationalium conficiendarum, ſuper bonis, ac juribus poſſeſsionariis illorum, qui hæredibus deficiunt, hæc clauſula (per

bőczúllyek meg, és ekkeppen kőz bőtſel fizeſſek ki az fiak az leannyok reßere valo ſummat.

Nyilvanſagnak okaert azert, az joßag kereſeſeből, illyen tanuſagot vehetúnk; hogyha egyik attyafia az maſiknak oly joßagot adna el penzen, mely joßag az ő halala utan, ugyan vęr ßerint-is, arra az ő attyafiara ßallana, effele joßagban az lean àghnak reße nem lehet. Męg ha nem csak reß ßerint valo joßagot, hanem egeß falut, avagy egy nehany rendbeli joßagot el adna is illyenkeppen egyik attyfiu az maſiknak. Okoſok legyenek azert, az kik joßagot akarnak magoknak kereſni, avagy penzen venni, mert az mint iratattyak az joßagrol valo levelet, azonkeppen kel az joßagnak-is egyikről az maſikra ßallani.

AZ KIRALY ADOmanyaban mikoron az levelben, az magva ßakadaſrol ßolnak, mit kellyen erteni az magon.

XXII. TITUL'

MIvel hogy az Kiraly Adomanyarol valo Donatio levelben, mikor valamely Embernek halala utá

(kinek

(kinek őröckőſſe nem volna) joßagat maſnak adgyak, ez Cikkelt mindenkoron az levelben ßoktak irni, hogy ugy mond, *ennek s. ennek joßagat magva ßakattul adgyuk, &c.* Annak okaert ſokkan illyen ertelemben vadnak ez cikkel felől hogy ha az fele meg holt Urnak avagy Nemes embernek leanyi maradnak: ugyan meg kellene az levelben nevezet ßerint irni, hogy *ferfiui agnak* magva ßakadaſaert atta el az kiraly az joßagot &c. Es mikor igy nem irnak az Donatiot, haßontalan volna és le ßallana: mivel hogy męg leanyi volnanak, és ez okon meg magva ßakatnak az ollyan embert nem mondhatnak: De kűlőmben kel ezt erteni, mert it az magon, czak az ferfiui agat, es nem az leany agat ßoktuk erteni. Heaban valo dolog volna azert azt oda irni tőb beßeddel à mit annelkúlis az igenek érejen meg erthetúnk. Ennek penig ugyan termeßet ßerint valo oka-is vagyon, mert mikor az ferfiui mag bőſegesb, akkor inkab mind fiak leßnek tőlle: vißontag az aßßony magvabol az leanzo.

Meltan mondhattyuk azert, hogy magva ßakadot annak (ha leanyi volnanak-is) kinek tőb ferfiu aga nem maradand. Innet vagyon, hogy az Nemes Attyatul, és paraßt annyatol valo

(per defectum ſeminis talis, vel talis, &c.) ſemper apponi, interſeriq; ſolet, Ideò putaverunt aliqui, quod ſi Dominus, vel Nobilis ille, qui deficit, filias poſt ſe reliquerit: tunc neceſſe ſit, in ejuſcemodi Donationalibus literis, per expreſſum deſcribere pariter & addere clauſulam (maſculini ſexus) ut contineatur in Donationis tenore, per defectum ſeminis maſculini ſexus, talis, aut talis, &c. Alioquin autem Donationē ipſam non valere, neq; impetratori talium bonorum ſuffragari poſſe: arguentes & allegantes, illum in ſemine (eò quòd filias habeat) nondum defeciſſe. Quod tenendum non eſt. Nam per ſemen virilis duntaxat maſculinus ſexus, & non fœmineus intelligitur. Fruſtra igitur & ſuperfluum eſt, id addere, vel apponere, quod etiam alioquin vocabuli virtus continet in ſe. Et ratio eſt, quia naturaliter ex ſemine viri ſuperabundanti (ut plurimum) maſculus concipitur: & è contra ex ſemine fœminæ, fœmina generatur.

REctè igitur dicitur is in ſemine defeciſſe (ſi etiam filias habeat) qui in virili ſexu defecit. Hinc eſt, quòd ex Nobili patre, & ignobili

matre generati filij, veri nobiles reputantur & patris familiam conditionemq; sequuntur: sed non è converso, prout & superius apertè declaravi. Verumtamen si bona & jura possessionaria cujuspiã utrunq; sexum manifestè concernũt, & uterq; sexus deficiet: tunc ritè & commodè ponenda erit in Donatione Regia (Per defectum seminis utriusq; sexus, talis &c.) ut in ea parte, per semen, successio intelligatur.

Par. 1. T. 71. & 51.

valo fiak ugyan igaz Nemeseknek tartatnak, és az attyok nem zetsegeben és allapatban mennek elő: De vißontag nem, az mint arrol oda elő nyilvan ßoltam. Mind az altal, ha valamely joßag mind az ket agra nyilvan ßolgalna, és mind az ket ág el fogyna: tehat akkor īgazan és haßnosson bele irhattyak az Kiraly adomanyrol valo levelbē, *hogy ennek s-ennek mind az fiu és leany aganak magva ßackadasaert attak el joßagat*, mint hogy it az magon az successiot avagy őröckesseget erttyűk.

QUANTO TEMPORE jus Regium duret, & præscribatur.

TITUL' XXIII.

QUIA igitur Regia majestas, cunctorum Dominorum, Baronum, Magnatum, Procerumq;, & regni [a] Nobilium in semine deficientium, verus (ut præmisi) & legitimus successor esse censetur: Sunt igitur plures Dominorum & Nobilium, ac regnicolarum, possessionatorum scilicet [b] hominum, qui jura regalia pro se malè vendicantes, aut videlicet pignoris titulo, aut Fassione invalida & inefficaci, vel Regio consensu indigente, & necessario:

a Par. 1. T. 3. & 10.

b Par. 2. T. 71.

AZ KIRALY IGASsaga hany Eßtendeig tart, és mikor telik ki ideje.

XXIII. TITU:

MIvel hogy az mint meg mondam, hogy Kiraly ő felsege mindenfęle Uraknak fő Embereknek és Nemesseknek valakiknek magvok ßakadna, tőrveny ßerent valo őröckesse volna, erre valo tekentetekbe sockan az Urak, és ez Orßagbeli joßagos Nemessek kőzzűl, tudgyak hogy Kiraly igassaga fekzik joßagokban, de męg-is azt kőltik, hogy avagy ßalagul birjak, avagy bizonyos vallasok, és Kőtesek volna felőle (kiben azert semmi nincz, s-az Kiraly sem adot consensust rea) avagy

aut

vagy hogy ők abban az joßagban őröckessek volnanak, és vęr ßerent s tőrveny ßerent is őket illetne. Avagy peniglē valami ßin alat, fő kepen haboru időben, és hadkort valamely joßagban allatomban be czußnak, és allatomban az joßagot mind birdogalyak, azt hanyvá vetven, hoǵ ők annak az joßag nak sok időtől fogvan Urasagaban voltanak, és időt-is tőltőttenek benne. Ez fęlęk ellen azert jol meg tanulyuk, hoǵ ßaz eßtendeig tart az Kiraly igassaga effele joßagbá, és ez ßaz Eßtendő forgassaban, effele czalardok joßagat kiraly igassagaval tőllek el vehetik, és iǵ czak hejaban leßen az ő űdő tőltessekkel valo magok biztatasa.

aut alio successorio vel hæreditario jure, in se devoluta fingentes aut alia indirecta via, taliter, qualiter dominium eorum (maximé guerrarum, dissensionumq; temporibus) subintrantes, taciturnitatis silentio tenere gubernareq;, & possidere solent, sese in eisdem juribus possessionariis longęvi temporis pręscriptione mediante, firmare & fundare prætendentes. VNDE SCIENDVM est, quod jus Regium centum annis in bonis & juribus possessionariis quorumlibet malę fidei possessorum durat, & exquiri poterit, objectione præscriptionis alicujus non obstante.

MI LEGYEN VAloban az Kiraly igassaga, és az Ioßag.

XXIIII. TIT:

AZ Kiraly igassaga azert, az Kiraly Coronanak tőrveny ßerint valo igassaga, és kőzi, mely alatomban, fekzik oly őrőksegbē, és joßagban, melyet valaki modnelkűl, és nem igaz uton s-kiraly engedelme nelkűl birna. Az Ioßagó penig erttyuk kőzensegeskeppen mind az Varakat, Castellyokat, erőssegeket, Koltsos varosokat, mező varosokat, falukat, főldeket, erdőket és telekeket.

It azert

QUID SIT IUS REGIum definitive, & quid jus possessionarium.

TITUL' XXIIII.

IUS igitur Regium, dicitur jurisditio sacræ Coronæ regni, in bonis ac juribus possessionariis, per quempiam pro se mala fide contraqué consensum Regium usurpatis, tacitè latens & consistens. Nomine autem possessionarij, generaliter intellige Castra, Castella, Fortalitia, Civitates, Oppida, Villas, Possessiones, Terras, Sylvas, & Prædia.

UBI SCIENDUM, quòd poſſeſsio dupliciter accipiatur. PRIMO quidem pro dominio, uſuq; ac gubernatione alicujus rei mobilis, vel immobilis. ET hoc modo dicitur poſſeſsio, quaſi pedum poſitio in uſum ac dominium ipſius rei, quam quis realiter tenet & gubernat. ALIO modo autem (prout in propoſito) poſſeſsionis appellatione villa ſignificatur & intelligitur: & hoc propriè loquendo. Nam caſtra, caſtella, civitates, oppida, & prædia, ſeparata habent vocabúla.

Verumtamen hoc in loco nomine juris poſſeſsionarij, generaliter intellige caſtra, caſtella, fortalitia, civitates, oppida, villas, portiones poſſeſsionarias, terras, prata, ſylvas, & prædia. Prædium autem nos dicimus agrum illum eſſe, in quo prius homines habitare ſolebant, modo tamen nulla ædificia apparent, neq; coloni habitent, quaſi prædæ expoſitum: ab antiquis derivatum, qui agros, quos bello capiebãt, in prædæ nomine habebant. Fundum etiam, ſeu locum ſeſsionis nobilitaris,

It azert ertſúk meg hogy mikor birodalomrol ßollunk, avagy az mi birtokunkat emlittyúk, ezt ket kepen erthettyúk. Mert ELSŐBEN, azt jedzi, az min nekúnk hatalmunk vagyon, akar ingo, bingo, akar örökſeg legyen az, czak hogy mi birhaſſúk és gódviſſeleſúnk alatt legyen. Mert ez forman mondatik az poſſeſsio, labainknak be teveſſe, mellyel az joßagot valaki maga ßamara foglallya, és valoſagos uraſagaban és gondviſſeleſe alat vagyon. MASODSZOR ez nevezeten tulaidon keppen joßagot és falut ertünk. Mert az Varaknak, Caſtellyoknak, keritet kolczos és mező Varoſſoknak és telekeknek ſajat, és tulaidon nevek vagyon. Mind az altal it az poſſeſsion, az az, az joßagon, közenſegeskeppen ertſed az varakat, caſtellyokat, erőſſegeket, kolczos varoſſokat, mezővaroſokat, falukat, joßagbeli reßekt, főldeket, reteket, erdőket, és telekeket. Prædium, az az, Teleknek penig oly mezőt hivunk, kin az előt emberek laktak, de moſtã puſta, ſem haz ſemlako ninczen raita, mint ha ki prædara hatta volna: miert hogy ez ige az regiektől marat, kik oly főldet, mellyet fegyverrel vőttek volt meg, ön kőßtek prædanak, az az, hadi nyereſegnek tartnak vala. Azonkepen az Funduſt, az az, az nemes úles helyet, és jobbagyok hazak hellyet,

hellyet, melyen mivel hogy ſem haz, ſem lako ninczẽ, puzta teleknek mondgyuk. Mik legyenek penig az varok, caſtellyok, erőſſegek, kolczos és mező varoſſok nyilvã vagyon, melyert nem kel azokrol az magyarazat. Mert ez cikkel alat, *cum omnibus pertinentiis*, az az, mindẽ hozza tartozokkal egyetembẽ, közönſeges keppen mind azokat erttyúk, valami akar keritet kolczos, akar mező varoshoz, avagy valamely faluhoz valo: ugy mint ßanto főldek és gyepek, mezők és kaßaloretek, nyomas, erdők, czerek, berkek, hegyek, völgyek, ßőlők, ßőlőhegyek, vizek, folyovizek, tók, reßek, viz follyaſok, molnok, és malom hellyek, ſumma ßerint, valamely varoſnak avagy falunak, akar mi jövedelmi haznai és hozza tartozo volnanak. Gyakorta peniglen erttyúk ez ßón valamely Varnak minden törveny ßolgaltataſra valo hatalmat és birtokat, avagy minden joßagot, akar hol legyen, czak hogy ahoz tartſon és oda ßolgalyon, ugy mint keritet és mező varoſok, faluk, reßbeli és egeſz joßag, és puſtatelekek. Mind az altal ezzel az ertelemmel igẽ ritkan elünk, mert hogy ha mindenkoron ki nem feyezzúk-is, de ſumma ßerint, az keritet és mező varoſſokat, falukat, reß joßagot és telekeket, valamely varnak czak tartomanyanak ßoktuk mondani.

Iollehet

bilitaris, atq; Jobagionalis, ædificiis & habitatore penitus deſtitutum, ſimiliter prædium appellamus. Caſtra verò, & caſtella, fortalitia, civitates, & oppida nota ſunt, & declaratione non egent. Pertinentiarum *Par:3.Tit6.* ſiquidem nominatione communiter intelliguntur & continentur omnia illa, quæ ad civitatem, oppidum, aut villam aliquam ſpectant: prout ſunt terræ arabiles cultæ, & incultæ, agri, prata fœnilia, paſcua campi, ſylvæ, virgulta, nemora, montes, valles, vineæ, promontoria, aquæ, fluvij, piſcinæ, piſcaturæ, aquarum decurſus, & molendina, ac eorundem loca. Et generaliter omnes utilitates ac proventus, ipſi civitati, aut oppido, vel villæ deſervientes. Sæpe autem pertinentiarum appellatione comprehenduntur omnes juriſditiones alicujus caſtri, vel omnia bona immobilia, ubilibet adjacentia, ipſi caſtro annexa atq; deſervientia. Sicuti civitates, oppida, villæ, portiones poſſeſsionariæ, & prædia. Tamen hujuſmodi nomine, vel ſignificatione raró utimur, ſed civitates, oppida, villas, portionesq; & prędia ad caſtrum attinentia, ſi non ſpecificè, generali tamen poſitione denotare ſolemus.

ET

ET quamvis jus Regium ad universa ferè jura possessionaria, quæ donationi & collationi Regiæ, quovis modo vel titulo subjacent, generaliter referri & extendi queat, tamen si quis Dominorum aut Nobilium, in casibus vel criminibus, notã infidelitatis afferentibus & inducentibus excesserit atq; deliquerit: aut si quis in semine (de recenti) defecerit, hujus vel horum bona, ac jura possessionaria non nomine juris Regij simpliciter, sed per notam infidelitatis (eam declarando) vel per defectum seminis ipsius defuncti hominis, impetrari, & sæpe in ejuscemodi Donatione jus quoq; Regium (si quid in illis bonis etiam aliter haberetur) impetratores apponere consveverunt, ideo descriptio super jure Regio immediatè prædeclarata, non de hujusmodi genere juris Regij, sed quantum ad celatores jurium Regalium est intelligenda atq; referenda.

Par: 1. T. 13. & 28.

Iollehet azert az Kiraly igassaga kőzőnsegeskeppen, mindenfele jobagot az kit Kiraly el adhat, avagy valamikeppen kiralnak kőzi lehet hozzaja, ő magaban be foglallya: mind az altal ha ki az Urak, vagy az Nemessek kőzzűl hitetlensegben essendik: avagy uyonnan valakinek magva sakadand, effele jobagot nem mingyart czak az Kiraly igassaval kel meg kerni, hanem avagy az hitlensegnek nevevel, és mint esset legyen az hittlenseg meg magyarazvan: avagy penig magva sakattul kerheti meg, és es mellet az Kiraly igassagat is be soktak az Donatioban iratni, hogy ha mi kőzi volna, ő felsegenek affele jobagban, azt-is oda engedgye: Az mint azert elsőben sollek az Kiraly igassaga felől, hogy mi legyen, azt nem utolso és kőzensęges kiraly igassagarol kel erteni, hanem azokra valo kepest kel magyarazni, az kik az Kiraly igassagat jobagokban el titkolnak.

QUOD IMPETRATORES bonorum injustè, nomine juris Regij in æstimatione eorundem bonorum perennali, condemnentur.

TITUL' XXV.

Si

HOGY AZ KI KIraly igassagaval, valaki jobagat meltatlan meg keri, azon jobagnak őrők bőtsűen marad.

XXV. TITUS.

Ha

HA azert valaki Kiraly igassagaval valamely jobagot meg kerend, tudni illik, kinek Urasagaban valamely Ur, avagy Nemes Ember sok időtől fogvan be kessegessen elt volna, és az pőrnek follyasat vegig űsven, (mert ez mostani sokkasunk serint, effele pőrnek neg Octavan vegenek kel sakadni) az fele Ur avagy Nemes ember meg bizonyithattya, hogy ő jo moddal, és igassaggal vagyon abban az jobagban, és igazan birja, tehat az ki meg kerte volt, azon jobagnak, mellyet ő veve akarna tennie, és az ő igaz Urat belőle ki akarna vetni, őrők bőczűen marad. Hogy ekkepen hasonlo merteckel meryenek nekie, az kivel ő masnak akar mernie, és ő essek abban az Karban, melyben ő mást akart eiteni.

Eckepen jarnak azok-is valakik hitetlensegert jobagot kernek, és azt reajok nem bizonnyithattyak, mert ezek-is az meg kert jobagnak őrők bőczűen maradnak (ha az pőrt le nem tesik) és mellőle nem akarandnak el allani: Iollehet

SI quis itaq; nomine juris Regij, aliqua jura possessionaria pro se impetraverit, in quorum utpote pacifico Dominio, quispiam Dominorũ aut Nobilium olim perstitisset, & elapsis legitimorum terminorum in causa superinde suscitanda processibus (in quatuor enim terminis octavalibus, juxta consvetudinem modernorum ejuscemodi causa finaliter terminari solet) si Dominus, vel Nobilis ipse justo titulo, bonoq; jure, impetrata illa jura possessionaria se possedisse, possideroq; poterit comprobare, tunc impetrator talis in æstimatione perennali, eorundem jurium possessionariorum, male & injustè impetratorum (quorum perpetuitatem pro se usurpare, vendicareq;, & legitimum possessorem illis perpetuò privare prætendebat) convinci debet & cõdemnari, ut simili mẽsura sibi remetiatur, & pari damno, quod alteri inferre satagebat, cõpensam sortiatur.

Et idem est tenendum etiam de illis, qui per notam infidelitatis in prædeclaratis casibus, aliqua jura possessionaria à Regia majestate pro se impetrant: & hujusmodi crimen notæ infidelitatis adversus eos, quorum jura possessionaria impetrata fuerint, comprobare non poterunt,

quòd videlicet tales quoq; in æstimatione ipsorum jurium possessionariorũ perennali (si liti cedere noluerint) condemnẽtur: licet pleriq; sentiant ipsos solummodo in [a] emendatione linguæ eorum convinci & aggravari debere: Ex eo scilicet, ut innocentes & innoxios, coram Regia majestate malè diffamasse intelligantur.

a Par. 2. T. 72

lehet erről sokkan illyen ertelemben vadnak, hogy azokat kik hitlenseg nevevel, kerik meg valaki joßagat, czak nyelv valtsagon kel azert maraßtani: Mivel hogy Kiraly előt artatlan, és bűntetlen embereket hamissan meg ßolottak, és meltatlan kissebbitettek meg nyelvekkel.

QUOD IMPETRATORES bonorum, per defectum seminis quorumpiam, in nullo onere convincantur.

TITUL' XXVI.

SI quis autem per defectum seminis cujuspiam decedentis, & hæredibus deficientis, bona vel jura possessionaria, tanquam ad sacram Regni coronam jure devoluta, ab ipsa Regia celsitudine impetraverit, & tandem in examine causæ, inde movendę, eadem jura possessionaria, non ad collationem Regiam, sed ad fratres aliquos generationales, vel fœminei sexus ipsius defuncti homines, aut alios legitimos successores, derivata fuisse, literarũ testimonio verificabunt: tunc impetrans ipse nulli subjicitur pœnæ, nec ullo onere propterea gravabitur,

HOGY AZ KIK magva ßakattul kerik meg valaki joßagat, azok semmi birfagon nem maradnak.

XXVI. TITUL'

HA valaki peniglen valamely holt ember joßagat magva ßakattul Kiraly igassagaval, mint ha ő felsegere ßallot volna, meg keri, és az utan hogy tőrvenyre kél az dolog, levellel meg bizonnyithattyak, hogy az Kiralt nẽ illeti, hanem vagy vęr ßerint valo attyafiaira, vagy az meg holt embernek leanyi agara, vagy egyeb rendbeli őrőckesire ßallot: Ez okon az ki meg kerte, semmin nem marad, mert ferfiu agnelkűl valo holt embernek ketseges joßagat, kertte volt meg: hogy azert az Kiralyi

Kiralyi Coronanak igassaga idővel ki tessek, és az Kiraly-is ketseget ki vehesse belőle, ha ő rea ßallotte avagy nem az à joßag, ez ockaert mentsege lehet az meg kerőnek. Mert netalan az is az ki az meg kerő ellen az joßagot meg nyeri, és levellevel őrőckesse teheti magat az joßagban, talam az magva ßakat ember elteben azon joßagot nem birta: A honnet kővetkezik, hogy effele magva ßakat Ioßagrol valo Donatio levelben mikor be irandgyak az Kiraly igassagatis, és az kinek Kiraly atta, az joßagot, az Kiraly igassagat kezdi az tőrvenyben forgatni, hogy az joßagot azzal-is őveje tegye, ezert nem marad semmin.

Mind azon altal, ha męg is vakmerőkeppen kezdi az Kiraly igassagat hánni vetni, és męg-is el essik mellőle: igy az meg mondot bűntetesen marad. De azert ki effele joßagot meg kert, ha kedve leßen hozzaja, ugyan tőrveny ßerent is meg latathattya, hogy ha Kiraly igassagaval hozza ferhet az joßaghoz: Mert mivel hogy, ez Cikkelt effele Donatio levelben be ßoktak irni, ugy mint (az dolog igy leven, az mint mondgyak) sokkan illyen ertelemben voltak, hogy ez illyen Donationak első reßeből, mely ßol arrol, hogy en nek

bitur, eò quòd mortui hominis bona, tanquam ambigua hærede scilicet masculino carentis destitutiq; impetravit: Vt jurisditio ipsius sacræ Regni Coronæ in tempore exquireretur, & ambiguitas devolutionis ipsorum bonorum tolleretur. Nam ille quoq;, qui causam obtinuerit, & ad se bona illa devoluta esse declaraverit, forsitan vivente eo, qui jam occubuit, dominium eorundem bonorum reale non habuit: unde si etiam jus Regium in hujusmodi literis Donationalibus per defectũ seminis emanatis, casu insertum vel annexum fuerit, & ulterius impetrator ille jus ipsum Regium prosequi voluerit: in nullo propterea judiciali gravamine convinci debebit.

Si tamen ampliori processu pertinaciter cum jure ipso Regio agere non cessabit, rursusq; succubuerit: tunc pœnæ [a] præmissæ subjacebit, Poterit autem impetrator ipse (si voluerit) in causa juris Regij legitimè procedere. Nam licet consideratione illius clausulæ, quę in literis Donationalibus semper inseri solet, videlicet (præmissis sic ut præfertur stantibus, & se habentibus &c.) arbitrati sunt nonnulli, cassata & invalidata prima parte Donationis, quæ per defectum seminis erat, etiã reliquam partem super jure Regio

a Par. 1. T. 29.

confectam, ceſſare & anihilari debere. Quoniam tamen hoc verum fuit, quòd ille, cujus bona impetrata erant, ſine ſemine deceſsit: clauſula
Par:1.T.23. prænotata totali Donationi, & cum hoc juri ipſi Regio derogare non videtur. Idcirco impetrator ipſe, ſi voluerit, cauſam ſuam ſuper dicto jure Regio, ritè proſequi valebit.

neks-ennek, az kinek joßagat magva ßackattul meg kertek, valoban magva nem ßakat, tehat az levelnek tőb reße-is, mely ßól az Kiralyi igaſſagarol le ßal és ſemmit nem haßnal az meg kerőnek. Mind az altal, ha azt meg bizonyithattyak, hogy az el holt embernek, kinek joßagat valaki meg kerte, magva ßakat: az meg irot Cikkel, az egeß Donationak és evel eggyűt az Kiraly igaſſanak eggyßers-mind artalmara nem lehet. Ez okaert az meg kerő fel ha akarja, Kiraly igaſſagaval-is, jo modgyaval, pőrelheti az meg kert joßagot.

QUOD BONA, IN LITE exiſtentia, per defectum ſeminis impetrari non poſsint.

TITU: XXVII.

ADvertendum eſt autem, quod ſi quiſpiam prętextu hæreditatis, aliquorũ jurium poſſeſsionariorum, [a] cauſam litemq; ſuſcitaret, & antequam eam ad finem effectumq; perduceret, ab hac luce ſine ſemine decederet, tunc in eo caſu, bona & jura ejuſcemodi poſſeſsionaria in lite exiſtentia, per defectũ ſeminis ipſius decedentis, à Principe impetrari non poſſunt. Quoniã propa-
a Par:2.T.71.

HOGY AZ MELY joßag pőrben vagyon, azt magva ßackatul meg nem kerhetik.

XXVII. TITUS:

DE azert ezt eßínkben vegyúk, hogy ha valaki valamely joßagot pőrleni kezdene, és minek előtte meg nyerhetne és az pőrt veghez vihetne, azombá magtalanul tőrtennek meg halni, tehat effele joßagot magva ßakatul, az Fejedelemtől meg nem kerhetnek: Mert az ő vęr ßerint valo attyafiuſagat, kire valo kepeſt, az â meg holt ember,

ber, męg elteben kereſe az joßagot, azon embernek halala, ſemmive tőtte. Mind az altal az Fejedelem-is nem lehet annyera valo őrőckeſſe effele embernek, hogy az mely joßagot elteben ſaiattyava nem tehetet, hanem męg az pőr folyaſaban leven, ketſeggel czak remelhette annak meg nyereſet.

Mind az altal ha oly joßag marat volna az meg holt embernek, mellyet avagy ßalagban vetet volna, avagy penig jegyruhaert, avagy leany negyedert, avagy valtſagos kepen valakinek el kőtőt volna: Effele joßagot avagy az Kiraly, vagy az kinek az Kiraly adandgya, mindenkoron magahoz valthattya. Mert az joßagnak effele el kőteſe, tulaidonſagat az joßagnak el nem veßti, hanem azomban meg tarttya, mint elteben az meg holt ember birta. Ezen ertelemben legyűnk mindenkepen az hittes attyafiakrol-is, kikre az meg holt hites attyafiunak joßaga, jollehet tőrveny ßerint, de azert nem vęr ßerint ßaal, és effele el ßalagoſitot és el kőtet joßagot kiről ßollek, effele attyafiak-is magoknak meg valthatnak. Ez okon ßoktuk kőz pelda beßedben-is mondani, *hogy az pőrt penzen elſem adhattyak, meg ſem vehetik.* Mely pelda beßedet nem

[b] propagatio ſanguinis, cujus reſpectu decedens ille bona ipſa acquirebat, & proſequebatur, extincta eſt. Princeps autem, licet ſucceſſor ejus ſit reſpectivè ad bona, quæ vivens poſsidebat aut poſsidere poterat, nõ tamen cenſetur eſſe [c] propagativus hæres ab ea conſequenda, quæ decedens ipſe, juri ſuo nondũ appropriaverat & addixerat, ſed in dubio adhuc litis illa ſe conſecuturũ ſperabat.
b Par.1.T.47
c Par.1.T.17.

Verumtamen, ſi habuerit bona ac jura poſſeſsionaria, præ manibus alienis, pignoris titulo, vel pro Dotalitio aut Quartalitio, ſive etiam alio redemptibili modo obligata, talia bona Regia majeſtas, vel ille qui Donatione Regia potietur, cui ea contulerit, ad ſe redimendi facultatem ſemper habebit. Nam hujuſmodi obligatio non excludit bonorum proprietatem, qua defunctus ipſe, vivens potiebatur. Et hoc idẽ, eſt de fratribus quoq; adoptivis per omnia ſentiendum atq; tenendum, qui ſucceſſores legitimi, non tamen hæredes veri fratris defuncti reputantur, & ejuſcemodi bona redemptibilia ſibi vendicare optimo jure poſſunt. Hinc prodiit tritum illud, & vetuſtum proverbium, quòd (litis prætio venundari, & coẽmi non poſsint.) Quod quidem dictum non eſt ſic accipiendum, ut miſerabilis

aliqua perſona egeſtate & inopia gravata, vel alio defectu præventa, non poſsit bonorũ ſuorum juſto titulo ſe concernentium, acquiſitionem & recuperationem cauſarumq; & litium inde ſuſcitatarum, aut movendarum directionem & perſecutionem alteri commendare. Vel etiam hujuſmodi bona litigioſa, ſeu in lite exiſtentia, bonis ſub conditionibus, vendere & à ſe alienare. Sed ita proverbium ipſum eſt intelligendum, ut ille, cui bonorum ipſorum venditio facta, vel ejus cauſa proſecutio commendata fuerit, nomine ſuo proprio, in eadem cauſa, nec vivente, ſed neq; decedente eo, qui venditionem hujuſmodi bonorum fecit, procedere poteſt, ſed nomine ejuſdem venditoris, cauſam ipſam dirigere & proſequi debet. Exitus autem & finis litis dubius eſt, & interim, quo aduſq; pro parte actoris cauſa ipſa finem ſortietur, venditor ille, bona hujuſmodi litigioſa ſua eſſe, non poterit rectè affirmare. Ideo neq; emptor, valebit pro eiſdem nomine ſuo proprio, tanquam pro bonis venditoris in judicio contendere. Unde ſi litis intermedio, antequam ſcilicet bona prænotata per ſententiam diffinitivam reobtenta fuerint, venditor ille deceſſerit, tunc emptor ipſe impenſam & oleum pariter perdet.

Nam

nem kel arra magyarazni, hogy valamely nyomorult ſegeny, és meg ſúkúlt ember, oly jobaganak gondgyaviſſeleſet és meg kereſéſet, ki őtet meltan illetne, avagy el kezdet pernek, avagy mellyet el akarna kezdeni, forgataſat és veghez vitelet maſra nem bizhatna: Avagy affele peres jobagot, jo modgával el nem adhatna maſnak. Hanem eſt kel ezen ertenúnk, hogy az kinek el adna az jobagot, avagy az kire bizna az pőrnek gondgyaviſſeleſet: Effele ember ő maga kepeben az el adonak ſem elteben, ſem holta utan, az jobagot nem pőrelheti, hanem czak az el ado nevevel.

Mivel hogy penig az tőrvennek vége ketſeges, még az el ado is, valameddig az pőrt, ugy mint fel peres, veghez nem vitt, addig az jobagot ſajattyanak nem mondhattya, és ez okon ſokkal inkab az meg vevő-is, ő maga kepeben az el adonak jobagat tőrvennyel nem keresheti. Innet azert ez kővetkezik, hogy ha az el ado fél, ez pőr közben, mig az tőrvennek veget nem erne meg haland, Az vevőnek mind penze, s-mind az jobag oda leſen. Mert az mint meg

mondok

mondok az utan ſemmikeppen nem pőrelhet: és ez okon meg tapaſtalhattyuk, hogy az pőrt penzen is heaban vőtte volt meg-

Nam ex ratione præallegata, amplius in cauſa illa procedere non poterit: & ex conſequenti lites, hoc eſt bona litigioſa, non potuiſſe precio comparare, manifeſtum erit.

HOGY AZ KIRALYtol, adatot jobag, leany agat nem illet, még ha az ellenzőnek ellene mondaſat penzel le ballitanák is.

XXVIII. TIT:

EZIS gyakran eſik, hogy valaki magva ſakattul, avagy hitlenſeg nevevel, avagy Kiraly igaſſagaval, ker meg valami jobagot, és mikor iktattya magat ellene mondnak, mely ellene mondokkal az utan meg bekellik, és meg eggyez: Es az mi igaſſagok volna az joſzágban, abbol penzel ki fizeti őket, hogy avagy könnyebben ferkezzek azon joſaghoz, avagy hogy az ellenzőknek, vagy leany negyedek volt benne, vagy jegy ruhajok, vagy abbol az jobagbol ki kellet volna őket hazaſitani, avagy egyeb valami közőket mondhattak volna hozzaja, és effele kőteleſſegtől és fizeteſtől

QUOD BONA, DOnatione Regia acquiſita, Si etiam pecuniarum ſumma contradictoribus ſolvatur, jus fœmineum non concernunt.

TITUL. XXVIII.

ITEM, ſæpe numero contingit, impetratores aliquorum bonorum, & jurium poſſeſsionariorũ, aut per defectum ſeminis quorumcunq; decedentium, aut per aliam quamvis notam, vel etiam juris Regij titulo, cum contradictoribus illis, qui tempore executionis [a] hujuſmodi Donationum apparuerunt, & Statutioni earum contradictionis velamine obviaverunt concordare, & in unionem devenire, atq; ſummam aliquam pecuniarum, eiſdem contradictoribus ſolvere, ut citius faciliusq; dominium bonorum impetratorum adipiſcerentur, aut eadem bona ab omni prorſus ampliori ſolutione, cui forte prætextu jurium Quartalitiorum, aut dotum, & rerum Paraffernalium, & aliorum

[a] Part. 1. T. 9. & 32.

hujus

hujuſmodi negotiorũ ſubjacebant, liberarent.

Vnde putaverunt nonnulli, talia bona jus fœmineum perinde atq; maſculinum ſequi debere: quod minimè verum videtur. Nam jurium poſſeſſionariorum proprietas ad radicem atq; originem acquiſitionis ſemper eſt referenda, prout ſuperius quoq; breviter declaratum eſt: Et ob hoc ex ſtipite Donationis acquiſitia bona, & non ramo ſolutionis, emptitia eſſe cenſentur. Donatio enim, quæ præceſſit, in cauſa fuit, ut ſolutio pecuniaria ſubſequeretur.

Part. 1. T. 21. 37. & 73.

QUOMODO CVM DONATIONE Regia, per defectum ſeminis procedendum ſit.

TIT: XXIX.

QVAliter autem cum Donationibus Regiis, per defectum ſeminis æditis & confectis, procedendum ſit, quidvé de bonis & juribus poſſeſſionariis impetratis, infra deciſionem cauſæ, inde inchoandæ, agendum exiſtat: quomodo etiam cauſa ipſa finiri & terminari

teſtől hamareb meg ſabadithaſſa az joſagot.

Ennek okaert, hogy illyen keppen valo fizeteſſel is jut az joſaghoz, ſokkan azt velik, hogy effele joſag, mind az ket agra ſolgal: mely igaznak lenni nem lattatik. Mert az joſagnak tulaidonſagat az fundamentomabol és gyúkőreből kel meg itilni, és honnet legyé első eredeti effele joſag kereſetinek és talalaſanak, mint az előt-is erről iraſomban emlekeztem: Igy azert az Kiraly adomanyara tekentven, effele joſagot, Kiraly adomanyanak kel tartanunk, és nem vőt joſagnak, bar ha valami fizetes leßen mellette-is. Miert hogy az adomany az okka, hogy az penzbeli fizetes lőt.

MIKEPPEN KEL el foglalni, az magva ſakattul meg kert joſagot.

XXIX. TIT:

MIkeppen kellyen peniglen el jarni az magva ſakattul meg kert joſagnak Donatiojaval, és effele joſag felől törveny ſakkattaig mit kelleſek mivelni: Tovabba mikeppen kelleſek törvennyel veget ſakaſtani: Mivel hogy erről az közönſeges decre-

decretomban eleg vilagos emlekezet lőt és Articulus iratot felőle: Annakokaert az mint ot meg vagyon irva, ahoz kel magunkat tartanunk, noha az az Articulus, nemúnemű cikkelyekben, ez Orſagnak regi ſokkaſaval, nem mindenben eggyez: Hogy penig ez dolgot könnyebben és jobban meg ertheſſük, azon Articuluſt, igiről igire ugyan it-is be irattuk, mely ekkeppen következik:

Tovabba ugy-mond ha valamely Vaarmegyeben valami joſag magva ſakkatul, kiralyra ſalland, és nyilvan nem tudhatni, ha valoban Kiralyra ſallotte, avagy vęr ſerint valo attyafiait, avagy penig leany agot-is illetne: Es mind az ket dologrol ketſeg volna, Kiraly igaſſaga ha legyene benne, avagy penig az attyafiaknak, és leany-agnak legyen közi és igaſſaga hozzaja: Tehat az kort az Vaarmegye Iſpannya az ſolga birakkal és tőb nemeſſeggel gyúljen ősſve, és valaßon egy jambor tőkkelletes Nemes embert, de nem az Szabad Urak közzúl, ſem peniglen az maga birok közzúl, hanem az közep ſerint valo, az az, fel huſu és allapatu Nemes emberek közzúl, és adgya ennek kezehez az joſagot, hogy meg effele ketelkedeſnek, és felőlle valo pőrnek vęge ſakad, addig az joſagot

minari debeat, ex quo in decreto generali clara ſuper ea re mentio & articulus conſcriptus habetur: Ideò modus ille ibidem denotatus in hac parte obſervandus relinquitur, licet vetuſtæ conſuetudini Regni hujus, in quibuſdam clauſulis præjudicari videatur: Nihilominus, ut hujus rei notitia facilior habeatur, articulum, in eodem decreto, inde conſcriptum verbotenus inſerendum & hîc annectendum curavi, qui ſic incipit:

ITEM, ſi in quocunq; comitatu, aliqua jura per defectum ſeminis quorumcunq; decedentium devoluta fuerint, & de hujuſmodi poſſeſſionibus, manifeſtè non conſtet, an ad jus Regium pertineant, vel aliquos fratres generationales, ſeu homines fœminei ſexus concernant, ſed inter iſta duo, videlicet jus Regium, & jus aliorum ſcilicet generationalium, vel fœmineum, dubium intervenerit, tunc homo communis Nobilis & Idoneus, in quolibet comitatu, ad id per comitem parochialem, cum judicibus Nobilium & aliis Nobilibus comprovincialibus, in unum locum congregatis, non tamen ex Baronibus, nec de potentioribus, ſed de mediocribus Nobilibus electus, hujuſmodi jura devoluta, & dubia, & alia ſimilia, ſi quæ contigerint, tamdiu conſervet, &

manu teneat, abſq; damnificatione qualibet: excepto ſolum, quòd de proventibus conſuetis hujuſmodi poſſeſsionum (quam diu in manibus ſuis remanent) expenſas moderatas capere, & facere poſsit: de quibus tandem rationem reddere valeat, & teneatur, quouſq; hujuſmodi devolutio jurium, ſine hæredibus decedentium, in ſede judiciaria curiæ Regiæ publicata fuerit: ipſaq; publicatione facta, quicunq; eaſdem poſſeſsiones, & jura ſibi pertinere allegaverit, infra anni unius integri revolutionem, jura ſua producendo, eaſdem ad ſe pertinere comprobet. Quod ſi facere poterit, Iudex curiæ Regiæ, eidem ſtatui mandet, & faciat cum affectu. Si verò improbatione defecerit, juri Regio relinquantur. Et ſi qui ulterius ad eaſdē jus habere ſperaverint, eas de manibus Regiis legitimè requirant.

Ubi autem uxores, & filiæ hujuſmodi hominum abſq; hæredibus maſculinis decedentium, in talibus poſſeſsionibus, & juribus remanſerint: tunc poſſeſsiones eædem & jura, à manibus earum occupari, & aufferri non debent, priuſquam de earum juribus, videlicet an hæreditariè & perpetuò ad jus fœmineū pertineant, an ne, veritas inquiratur. Quòd ſi regot, kar és fogyatkozas nelkúl birja: Mind az altal effele joßagnak ßokot haßnabol mertekleteskeppen költhet-is maga ßúkſegere, mind addeg, mig az joßag kezenel leßen, miglen az Kiraly udvaraban és az tőrveny ßekben fel nem hirdetik, hogy az joßag magva ßakat legyen: de azert effele költſegeről, az az valaßtot kőz Nemes ember tartozik ßámot adni. Holot penig az joßagnak magva ßakkadot voltat az Kiraly meg hirdettetti, valaki azon joßaghoz kőzit mondgya, tartozik hogy eßtendő forgaſſanak allatta igaſſagat elő hozza, és Kiraly előt el hitteſſe, hogy őtet illeti. Es hogy ha meg bizonyithattya, az Orßag biraja viſſza adaſſa az joßagot, és bele iktaſſa. Ha peniglen meg nem bizonyithattya, az joßag az Kiralye leßen. Es ha valaki meg-is kőzit mondana hozzaja, és meg-is igaſſagat remelli benne tőrvennyel kereſſe, és vegye ki az Kiraly kezeből.

Holot peniglen effele magva ßakat embernek feleſege és leanyi maradnanak, az joßagot nem kel kezekből ki venni, hanem elsőben meg kel valoban erteni miczoda igaſſagok legyen az joßagban, és ha őrőckeſſeke benne, és leany agat illete az joßag avagy nem. Ha azert meg erthetik hogy leany

any agra nem ßolgal az joßag, tehat minek előtte, az meg holt ember feleſeget és leanyit az joßagbol ki tenne, vagy Kiraly ő felſege, vagy akar ki az kire ßallot volna az joßag, tartozik jegy ruhujat, és egyeb igaſſagat meg advan, az joßagbol ki fizetni. Az leanyokat peniglen mig ki nem hazaſsityak, addig az attyok udvarhazat, és joßaganak negyed reßet nekiek kel engednie, hogy az Orßag tőrvennye ßerint mint leany negyedjeket birjak. Ha penig férhez mennek, az leany Negyedet penzel kel nekiek meg fizetni: Ha peniglen effele leanyok kőzzúl valamely joßagtalan emberhez menend, ez orßag tőrvenye ßerint, az ő leanyi negyedben, ugyan őrőckes lehet, és belőle ki nem fizethetik. De ugy maradhat meg az joßagban ha az battyainak és attyafiainak akkarattyabol (ugy mint kikre ßallana, az leany negyedben adot joßag, effele leanyoknak ki hazaſitaſa utan) menend joßagtalanhoz. Ha penig attyokfiai, avagy fűlei, hire és akkarattya nelkúl menend joßagtalanhoz, igy az attya udvarhazabol és joßagabol, akar Zazlos Ur, akar Nemes ember leanya ſi repertum fuerit, eadem jura juri fœmineo non competere: tunc dictis uxoribus talium decedentium, antequam de dominio dictarum poſſeſsionum excludantur, per Regiam majeſtatem, vel alios, ad quos repertæ fuerint eſſe devolutæ, de earum dotibus, & juribus, plena ſatisfactio impendatur. Filiabus verò uſq; ad tempus maritationis earum, domus paterna, cum quarta parte poſſeſsionum paternarum, pro quarta filiali, ſecundum conſuetudinem Regni ſequeſtretur, & poſsidenda relinquatur. Poſtquam verò maritatæ & traductæ fuerint, de earum jure Quartalitio, pecuniaria ſolutione mediante, ſatis fiat. Ubi autem aliqua ex ipſis filiabus homini impoſſeſsionato maritata fuerit, dictante eadem Regni conſvetudine, in perpetuo jure & dominio hujuſmodi quarta filialis poſſeſsionaria ſuccedere debet, & remanere. Ita tamen, ſi ipſa de voluntate & conſenſu fratrum ſeu conſanguineorum ſuorum, in quos poſt ipſius matrimoniū hujuſmodi jura ſeu Quartalitia reverti, & redundari debeant, homini, ut prefertur, impoſſeſsionato nupſerit. Alioquin ſive de domo paternali, ſive de curiis & ſervitiis Baronum, ſeu majorum Nobilium, dictis ſuis fratribus cum ſanguineis, aut paren-

Par: 3. T. 19.
Par: 1. T. 30.

tibus irrequisitis, & nolentibus, seu non consentientibus id fecerit: jus suum Quartalitium, non cum possessione, sed cum satisfactione pecuniarum, requirendi habebit facultatẽ.

leanya legyen, reſt nem vehet, hanem czak penzel fizetik ki az ő negyedeből,

DECLARATIO ARTIculi Decreti, super bonis, per defectum seminis impetratorum æditi.

TITUL' XXX.

QVI quidem Articulus, prout præmisi, vetustæ consuetudini Regni hujus præjudicare videtur.

PRIMO siquidem in publicatione jurium, modo prædeclarato, dubiorum.

SECVNDO verò in termini octavalis non præfixione.

TERTIO insuper in Quartalitiorum puellarum, ignobilibus nuptarum restitutione. Nam hujus publicatio juxta veterem & approbatam Regni legem, non in curia Regiæ majestatis, sed in faciebus ipsorum jurium possessionariorum, maximè verò in loco solitæ residentiæ illius, qui in semine defecit, tempore videlicet legitimæ statutionis eo-
Par. 2. T. 71. rum, presentibus vicinis & commetaneis fieri debet, & à die ejuscemodi sta-

EZEN MAGVA ſakat joſagrol valo Articulusnak vilagosb ertelme.

XXX. TITUS.

DE az mint mondam, ez meg irt Articulus valami reſeből maid kűlőmbez ez Orſag regi tőrvennyetől.

Es ELSŐBEN-is effele magva-ſakat ketſeges joſagnak meg hirdetteſevel.

MASODSZOR hogy bizonyos ideje ninczen, mikor lataſſek tőrveny felőle.

HARMADSZOR, az leany negyednek, joſaggal valo meg adaſſaban, mikor joſagtalanhoz menendferhez. Mert effele joſagnak magva ſakat voltat ez Orſagnak meg rőgzet tőrvennye és ſockaſa ſerint, nem az Kiraly udvaraban ſoktak meg hirdetni, hanem az hol az joſag vagyon, és kivaltkeppen, az magva ſakat embernek lako hellyere, és az iktateſnak ideyen, az ſomzedok, és kik egy hatarban laktanak velle, azok-

azoknak jelen letekben. Igy ſoktak penig meg hirdetni az iktataskort, hogy valaki ellene mondana az iktataſnak, avagy az perben akarna be allani, akar az meg holt ember leanyi, kik meg az attyok hazaban laknak, akar vęr ſerint valo attyafiai, akar valaki az leany agbol akarna ellenzeni az iktataſt, tehat egy eſtendő forgaſaban, tartozzek ezfele pernek meg lattaſara rendelt Biro elől, ugy mint moſtani ſokaſunk ſerint az Orſag biraja elől (avagy Nador Iſpan elől, mint ez elől ſok tak vala) minden leveleit, és igaſſagat elő hozni, akar follyó egyebfele ſokot tőrveny, akarne, és igy bizonnyitſa meg hogy ő őrőckes legyen az joſagban. Mert ha meg nem bizonyittya, az joſag, avagy az Kiraly e leſen, avagy azt az kinek Kiraly adandgya, az mint erről nyilvan ſool, az felſeges Matthyas Kiraly Decretumais, melyből vettek is ez meg irt articuluſt, Iollehet valami cikkellyeben ott kűlőmben vagyon meg irva. Ezert kel peniglen, ez illyen magva ſakadot joſagnak el foglalaſaban és iktataſaba meg nevezni az Birot, hogy akar mely fęl-is tudhaſſa mely Biro eleiben tartozzek mennie, és kitől varjon tőrvent és igaſſagot, az meg mondot dolgokban. Az leannyok penig (az mint meg mondam az articulusban) az Attyok udvarhazaban,

di ſtatutionis atq; publicationis, infra iplius anni unius integri revolutionem, quicunq; ſtatutioni prenarratæ contradixerint, vel etiam alij, qui poſtea cauſæ & liti ipſi ſeſe ingerere & immiſcere voluerint, ſive ſint filiæ illius defuncti, in domo paterna relictæ: ſive fratres generationales, ſive autem cæteri fœminei ſexus homines, jura ſua producendo coram Judice ſuo, ad id ſpecialiter & expreſſe deputato, Nunc videlicet coram domino Judice curię Regiæ, (nam alias coram Domino Palatino conſueverant) ſive celebrentur octavæ, ſive non, ad ſe & ad jus eorum pertinere tenentur comprobare. Aliter autem in jure Regio, & per conſequens illi, cui majeſtas Regia bona prænotata contulerit, relinquuntur poſsidenda: Prout in Decreto Sereniſsimi Principis quõdam Domini Mathiæ Regis, de quo præſens Articulus eſt excerptus, ſed variatus & immutatus, manifeſtè continetur. Ideò enim Iudex in *Par. 1. T. 67.* tali defectu ſeminis cauſa, per expreſſum denominatus eſt, ut ſciat quælibet partium, infra terminum ſibi præfixum ad Iudicem ſuum recurrere, & juſtitiam in pręmiſsis ab eo poſtulare. Filiæ autem in domo paterna (prout in articulo continetur) cum quarta parte bonorum

ipſorum, infra tempus maritationis earum, habitabunt. Vxor etiam ſeu relicta defuncti, ex domo & curia ipſa mariti, quouſq; ad ſecundas nuptias ſe non tranſtulerit, excludi nō poterit, ſicuti infra, ubi de ſolutionibus Dotalitiorum tractabitur, clarius dicetur. Puellæ quoq; ſeu filiæ Nobilium, non cum illorum vel illarum conſenſu, ad quos vel ad quas jura earum quartalitia redundari debebunt: ſed cum patris vel fratris ipſarum, qui ſcilicet hujuſmodi quartalitia ſolvere tenentur, conſenſu, nuptuitari debent.

1. T. 98. 102. & 134. Par. 1. T. 29.

ban, és joßaganak negyed reßeben, hazaſſagok ideiglen meg maradhatnak. Az meg holt ember feleſege-is, ugyan ott az meg holt Uranak udvarhazaban lehet mind addeg mig valakihez ferhez megyen, és addeg belőle ſenki ki nem rekezt heti, az mint ez utan erről, nyilvabbā ßollok az legyruha meg fizeteſenek meg iraſaban. Effele magva ßackat ember leanyit-is, nem azoknak ackarattyokbol, kel ki hazaſitani, kikre ßalana, az ő leany negyedik, holtok utan, hanem oly attyokfiai akkarattyabol, kik attyokrol valo attyokfiai, és őket penzel ki tehetik, azokkal eggyet ertven, adaſſanak ferhez.

DE EO, QVI CUM IVre Regio in cauſam cujuspiam ſe immittit.

TITUL' XXXI.

ITEM ſuper jure Regio, noviter impetrato, ſi quis in cauſam cujuſpiam ſe cum literis Donationalibus immittat. Non tenetur in cauſam attractus, vel actor, ad id, vel contra illud, literas ſtatim producere: ſed impetrator ille procedat de Regni conſuetudine cum Regio jure, & hoc, ſi actor, vel reus triumphabit (nam aliter, ſi uterq; deficiet) jus

AZ KI KIRALY IgaſſagavAl, ál be valaki periben.

TIT: XXXI.

TOVabba ha valaki, Kiraly igaſſagat maganak meg kerendi, valamely joßagban, ki immaron pőrben volna, és az Kiraly adomanyaval, az pőrben ő is be alland, ſem az alperes, ſem az felperes, nem tartozik hogy ez ellen mindgyaraſt elő adgya igaſſagat: hanem ha mit meg kert Kiralytol, Kiralyigaſſagaval azt ez Orßag tőrvenye follyaſa ßerint, vigye veghez, ebben-is ugy

ugy lehet modgya, ha valamellik peres fęl, vagy az fel peres, vagy az alperes, nyerendi meg az peres joßagot: Mert ha mind az kettő el veßendi, igy mindgyaraſt, hellye lehet az Kiraly igaſſaganak. Es ebbē az dologban, ez pőrnek biraja az Sentētianak ki mondaſſa utan-is, az pőres felek kőzt tartozik, à Kiraly juſſarol valo adomany levelet, az meg keretől iſmeglen be venni, és annak arrol tőrvent tenni.

jus Regium locum ibidem habebit. Et in hoc caſu judex cauſæ, etiam poſt latam, & pronunciatam inter ipſas partes ſententiam, literas ſuper hujuſmodi jure Regio Donationales, ab impetratore rurſus ad ſe acceptare, & eidem judicium ſuper eo facere tenetur.

Par: 1. T. 68. & 66. Par: 2. T. 84.

HOGY KIRALYnak mindenfele adomanyit, tőrveny ßerint valo iktataſſal, egy eßtendőnek forgaſſa alat, meg kellyen erősiteni.

XXXII. TITUS.

TVDnia meg-is illik, hogy Kiralynak minden adomanyit; Akar magva ßakkadas miat legyenek meg keretetven; Akar nemely gonoz embereknek hitlenſegek miat: Akar Kiraly igaſſanak nevevel kik hamiſſan Kiraly igaſſagit magoknak tarttyak: Akar uy adomannak nevevel, őnen joßagokat melto igaſſaggal, és igaz tőrveń ßerint kik birjak; Es ezekről levelek kelven és meg iratvan az Donationak napjatol fogva ßamlalvan, egy egeß eßtendőnek forgaſſa alat, tőrveny ßerint valo iktataſ-

QUOD UNIVERSÆ donationes Regiæ, infra anni unius revolutionem, ſtatutione legitima, firmari debeant.

TITUS XXXII.

ET ſciendum, quòd omnes Donationes Regię, ſive per defectum ſeminis quorumcunq; decedentium, ſive per notam infidelitatis aliquorum pravè agentium, ſive nomine juris Regij, mala fide jura regalia detinentium, ſive novæ Donationis titulo bona ſua juſto jure poſsidentiū, emanatæ & confectæ, infra integram unius revolutionem, à die Donationis computandam, legitima ſtatutione firmari, ſtabiliriq; debent, ſive fiat contradictio, ſive non.

Par: 1. T. 13. & 28. Par: 1. T. 4. Par: 2. T. 12. & 71.

non. Nam aliter Donationis vigor, ſeu virtus, expirabit, & ipſa Donatio inefficax viribuſq́, deſtituta manebit.

iktataſſal meg kel erősiteni, és helyre allapitani, akar ellenze valaki akar ne. Mert ha ez nem leßen, az adomannak ereje el telik, és az Donatio level-is haßontalan leßen, és erejeben meg fogyatkoztatvan marad.

DE LITERIS STATUtoriis, Reambulatoriis, Admonitoriis, & brevibus Evocatoriis, quot diebus durent ad exequendum.

TITUL⁹ XXXIII.

Par: 2. T. 18. VBI notandum, quòd literæ Introductoriæ, pariter & Statutoriæ Regales, ſuper qualibet Donatione, cum ſervitiorum declaratione editæ & conſcriptæ, incipientes ſic: Cum nos debitum habentes reſpectum, &c. Vel, Cum nos attentis & conſideratis &c. Prout ſcilicet Donationis Exordium ſerieſq́ vel continentia verbalis ſe habet, ad ipſam uſq́ anni revolutionem, ad exequendam hujuſcemodi Donationem Regiam efficaces ſint, roburq́ ſortiantur firmitatis. ALIÆ verò omnes literæ ſimiles, tàm ſcilicet Introductorię & Statutorię ſeu Recaptivatoriæ, quám etiam Reambulatoriæ; Sed & Admonitoriæ quęlibet, per; Dicitur nobis, cum clauſula illa;

CUM NOS: *annum complectuntur.*

DICITUR: *60. Dies.*

AZ IKTATO HAtarjaro, Intő, avagy Kenalo, és rővid Hivatal leveleknek, hany napig tartſon erejek, az eleg tetelre.

XXXIII. TIT:

EBBen ezt-is eßünkben vegyük, hogy az be vivő, s-mind penig az Kiraly Iktato levelek, akar mi Donatiokrol, mellyekben valakinek hű ßolgalattyat, Kiraly ki nevezi, és illyenkeppen kezdik el az levelet: *Mivel hogy ugy mond mi meltan meg tekintettük volna, &c.* Avagy ekeppen: *Minek utanna eßünkben és elönkben vöttük volna ennek s-ennek hüseges ßolgalattyat, &c.* Az mint az Donationak kezdeti vagyon, és az több reßet-is irjak, egez eßtendeig tartnak és erejek vagyon arra, hogy effele Kiralyi adomanban, azzal be iktathaſſak magokat. EGYEB', mindenfele haſonlo leveleknek, ugy mint Be vitel; Iktato, Viſſa foglalo, s-mind penig Hatarjaro, ſőt kenalo leveleknek, mellyeket kezdnek meg irni, *Dicitur nobis, az az, (jelenti*

jelenti minekünk ez ez,) Es mellyikben ez cikkel-is beńe leend, hogy hijatok reja, az ßokott törveny napjara, &c. Ez fele levelnek ki adaſanak utan na, czak hatvan napig elhetnek velle, azutan erőtlen leßen.

Minđ az altal effele Bele vitel és viſſa foglalo, avagy hatarjaro, és Intő levelekben, valamely octavara valo nap iratik, melyre az hivataly (kinek okait azon levelben meg irjak) meg legyen: Tehat annak az Innepnek, mellyet az Octavanak, az az, törvennek ki ßolgalattaſanak napjanak teſznek, nyoltzad napjara elő kel vinni annak törvenye ßerint. Az nyoltzad nap mind az altal nē az Innepnek utanna, hanem előtte tartatik meg, annak vegben vitelere. Az hatalomra valo hivatal-is, kit az moſtani ßokaſunk ßerint, harmintzkettődik napra ßoktunk irni; haſonlatoskeppen ez-is czak hatvan napig tart, azon levelnek ki adaſſa utan: Es ha hatvan napnak alatta el nem jarnak dolgokban, levelek mellet, az utan nem leßen leveleknek hellyek.

AZ DONATIOKrol valo iktato levelek, mit haßnalyanak, mikor az okat meg magyarazak, avagy nem magyarazak, miert attak legyen az Ioßagot.

XXXIIII.

la illa, (Ad terminũ competentem &c.) emanatæ, ſexaginta duntaxat diebus, à die emanationis ipſarum literarum ſupputandis, pro executione peragenda, validæ reputantur.

SI TAMEN in literis hujuſmodi Introductorijs, ſeu Recaptivatorijs, aut Reambulatorij, vel Admonitorijs, terminus aliquis octavalis, ad quem ſcilicet Evocatio (ex ratione in eiſdem literis expreſſa) fieri debeat, denotatus & conſcriptus fuerit: tunc ad octavum uſq́ diem illius feſtivitatis, cujus videlicet octavæ inferũtur & inſcribũtur, executio cum illis ritè legitimeq́ peragi poterit. Octava tamen dies ante feſtũ, & non poſt intelligatur. Cum literis quoque Evocatorijs, ratione quorumcunq́ actuum potentiariorum, ad triceſimum ſecundũ diem, ſecundũ modernorum uſum ſonantibus, Similiter infra ſpacium ſexaginta dierũ, à die emanationis ipſarum computandorum, procedendũ eſt. Nam aliter etiam illæ viribus de cætero carebunt.

QUID LITERÆ STAtutoriæ donationum cum declaratione, & quid ſine declaratione valeant.

TITUL' XXXIIII.

CÆterum hoc quoq; ſcien-
dum, quòd univerſæ Donatio-
nes Regiæ, quocunq; jure & titu-
lo factæ, cum literis Introductorijs,
& Statutorijs, non ſolũ cum decla-
ratione, ſcilicet per clauſulam, Cum
nos &c. Verum etiam ſimplici mo-
Part. T. 86. do per aliam clauſulam, videlicet:
Dicitur nobis &c. confectis, & per
quoslibet judices Regni ordinarios
datis, executioni demandari poſſũt.
Verũ tamẽ ſi introductio per clau-
ſulam: Dicitur nobis &c. fiet, tunc
in judicio etiam literæ Regiæ Do-
nationales penes Statutum in ſpecie
produci debebunt: Ut intelligatur,
quo jure, vel titulo, aut quibus ſub
conditionibus Donatio ipſa facta e-
xiſtat. Nam aliter Statutio ipſa nul-
lius cenſebitur fore firmitatis. Si ta-
men cum declaratione, videlicet,
per, Cum nos, &c. Introductio &
Statutio executa fuerit: tunc in ca-
ſu, quo literæ Donationales ſuper eo
confectæ periclitarentur, & amit-
terentur: ſola ipſa Statutoria ſuffi-
ciet. Nam ſeriem Donationis, & ra-
tionem, ſeu cauſam, propter quam
videlicet eadem Donatio facta eſt,
in ſe declaratam habet.

DE

XXXIIII. TIT:

TOVabba ezt-is tud-
nunk kel, hogy Kiraly-
nak mindenfele ado-
manyarol kőlt iktato levellel,
akar ſiolgalattyanak emlekezetivel, akar penig, ha ſiolgalat-
tyat ingyen ſem emlitik is ben-
ne, hanem czak, *Cum noſſal*, a-
vagy *Diciturral* irjak, mely ezőr-
ſag birai kőzzúl akar mellyik
elől, kőlt legyen, ember iktat-
hattya magat vele. De ha az ik-
tatas, czak az *Diciturral* leßen és
ſiolgalattyanak nęmet meg nẽ
irjak, tehat az tőrvenyben nem
elegſeges czak az iktato level,
hanem az Donatio levelet-is
elő kel hozni és be mutatni:
hogy ugyan valoban ki teſſek,
mi okon és mi modon atta le-
gyen Kiraly az joßagot. Mert
ha az Donatiot elő nem ad-
hattya, az iktataſnak-is ſem-
mi ereje nem lehet. Ha penig
az ſiolgalatnak ki nevezeſſel
irvan: *Cum nos*, altal, az az,
mikoron mi &c. megyen veg-
ben, az be vitel és Iktatas: te-
hat ha az Donatiok avagy ado-
manyrol valo levelek el veſ-
nenek-is: az tőrvenyben czak
eſſele Iktato level-is elegedendő. Mert ez elege meg
magyarazza mi ockon atta le-
gyen Kiraly az joßagot.

AZ

AZ KIRALY CONſenſuſſarol, és engedelmeről valo level felől, kiben az vallaſt, igiről igire, be nem irtak volna.

XXXV. TIT:

EZEN ertelemben kel lennünk azfele levelről-is, kiben az Kiraly Conſenſuſſarol, avagy engedelmeről valo emlekezet volna: Mert ha az az vallas, melyre Kiraly ő felſege conſenſuſt adot igiről igire, be nem leend irva, az engedelem levelben: tehat ha az ſęle vallaſt ßőrin elő nem mutathatnak az Biro elől; Kiralynak eſſele engedelme és Conſenſuſſa erőtlen és haßontalan leßen.

AZ KIRALY VY adomanyarol, ſumma ſerent, és honnan legyen eredeti.

XXXVI. TIT:

SOKkan ſoktak az ő őrőkſegeket és joßagokat, Uly adomanyul meg kerni az Kiralytol, és gyakorta az Kiraly igaſſagat is, ez fele Uly adomanyrol valo levelben, magoknak és maradekjoknak meg kerik, jelentven Kiralynak, hogy az ő eleik regtől fogvan azon

DE LITERIS CONſenſualibus Regiis, abſq; faſſionis verbali tenore confectis.

TITUL' XXXV.

ET hoc idem, quod de literis Statutorijs præmittitur, tenendum eſt etiam de cunctis literis, cõſenſum Regiæ majeſtatis explicantibus: quod videlicet faſsio, cui majeſtas ſua conſenſum ſuum Regium præbuit, ſi in ipſis literis conſenſualibus verbotenus inſerta non fuerit: tunc niſi faſsio illa in ſpecie coram judice producatur: conſenſus hujuſmodi Regius penitus in validari debebit, & in efficax erit.

DE NOVA DONATIone Regia, in generali, & unde ortum habeat.

TITUL' XXXVI.

ITEM ſolent nonnuli, bona & jura ipſorum poſſeſsionaria, à Regia majeſtate novæ Donationis ſuæ titulo, ſæpe cum omni ſuo Regio jure, pro ſe & eorum hæredibus impetrare, aſſerentes, progenitores ſuos ab antiquo, vel etiã ſemetipſos duntaxat à tempore adeptionis, &

Part. T. 13. 14. Item: 26. 27. 29. 30. Item: 36. 37.

Par:2. T.77. consecutionis hujusmodi bonorum, in dominio pacifico eorundem perstitisse. Et licet plerique ejuscemodi Donatione nova, juste bonoque modo utantur: in contrarium tamen plurimæ fraudes per nonnulos, salutis eorum immemores, in hac parte committuntur. Quidam enim fœminei sexus, generationis suæ homines, de ipsis juribus possessionariis per hanc excludere nituntur, literas originales, quæ scilicet jura possessionaria emptitia fuisse, aut alio titulo jus fœmineum sicuti masculinum concernere declararent, occultantes, igne comburentes, vel aliter dilaniantes. Quidam verò fraternæ charitati contrariantes, & uxoribus filiabusque suis faventes, dum potissime semen masculinum in se deficere conspiciunt, & jura sua possessionaria in fratres condivisionales devolvi metuunt, nomina uxorum, filiarumque suarum in literis novæ Donationis inscribi faciunt, fratres ipsorum generationales prætermittendo, & illis bonis seu juribus possessionariis eosdem privare, vel magis despoliare satagendo.

QUID SIT NOVA DONATIO, descriptive, & quòd dupliciter illa potest attendi.

TITU-

azon jobagnak bekeseges Urasagaban voltanak volna. Es jollehet ez fele uy adomanyal, sokkan igazan és jo moddal elnek: vißontag azert kik lelkeket nem sannyak, sokan czalardul, és hamissan soktak kerni az uy adomant: Mert ez okkal sokká ki akarjak tagadni az leany agat, mikor az jobagrol valo ok levelet, kiből ki tetzenek, hogy ha az jobagot penzen vöttek volt, avagy egyebkeppen is, mind fiu és leany agra solgalna az jobag, avagy el reitik, avagy tűzben vetik, avagy egyeb keppen el sakattyak. Nemellyek penig az attyafiai seretetet meg tagadvan, felesegeknek avagy leanyinak akarvan kedveskedni, kivalt keppen mikor ebekbe vesik, hogy ő raitok az ferfiu ag el fogyna, és felnek, hogy jobagok az töb egy oßlasson valo attyok siaira sallana, tehat felesegeknek, és leanyinak neveket az uy adomanyban, be irattyak, az vér serint valo attyokfiainak nevet az levelből ki hadgyvan, és illyen moddal igyekezik, őket az örökségekből és jobagokbol ki tudni és rekezteni.

MI LEGYEN AZ nova Donatio, ugy mint, az uy adomany, és hogy ket keppen erthetni.

XXXVII.

XXXVII. TIT:

KIből it meg kel ertenünk, hogy az Kiraly uy adomanya, melynek leveleben ez Cikkelt be soktak irni (hogy ennek sennek az jobagnak bekeseges Urasagaban eltenek volna az ő elei, és ő maga is benne volna) semmi nem egyeb, hanem az előbbi adomannak uyonnan valo meg erősitetse: mely igeből ezt magyarázhatni, hogy meg az előt-is meg kereßet jobag volt ez, akar Donatio altal, akar az jobagnak egyeb uton valo talalassa altal.

De hogy az uy adomant inkab meg ertheßük, vegyük eßünkben, hogy ezfele uy adomant ket okert mondgyak uy adomanynak.

Elsőben az Kiraly koronara valo kepest, melytől fűg az jobag adomanya.

Masodzor az vér serint valo attyafiakra és leany agra valo kepest.

Az Kiraly meltosagara valo kepest azert nem sükseg hogy az uy adomannak, az előt valo adomanra tekinteti legyen. Mert ha az Kiraly valakinek valami jobagot egyßer el adot, és az törveny serint bele-is iktata magat: nem volna sükseg, hogy ez fele jobagot, uiulan meg kerne; sőt inkab czak az előbbi

TITUL' XXXVII.

VNDE sciendum, quód nova Donatio, cum clausula, præsenti tempore inseri solita, videlicet, In cujus, vel quarum pacifico dominio progenitores suos perstitisse, seque persistere asserit, etiã de præsenti, &c. facta, non est aliud, quam prioris Donationis, legitimæ factæ, iterata roboratio, quæ ex sui vocabuli significatione semper præsupponit priorem Donationem, vel aliam bonorũ ipsorum acquisitionem. Par:2.T.77.

Sed ut clarius præmissa descriptio novæ Donationis intelligatur, NOTANDVM est, quód nova Donatio dupliciter potest attendi, vel considerari.

PRIMO respectu jurisditionis sacræ Coronæ Regni, seu Principis nostri, ad quem ipsa Donatio spectat.

SECUNDO autem respectu fratrum generationalium, & fœminei sexus hominum.

Respectu itaque jurisditionis Principis nostri nova Donatio non requirit, neque præsupponit priorem Donationem. Nam si prior Donatio, super aliquo jure possessionario, legitimè facta, & statutio exinde juridicè subsecuta haberetur: nõ esset necessarium, jus illud possessi-

onarium de novo impetrari, ſed potius deberet prior ipſa Donatio confirmari. Immò neq; Confirmatio videretur eſſe neceſſaria: cum Confirmatio non ſit de neceſsitate: ſed ſolummodo de benè eſſe Donationis, & juris poſſeſsionarij gubernationis. Nec valet ex ſe Confirmatio, ſi Donatio in ea inſerta non valere dinoſcatur. Vnde nova Donatio ſive cum jure Regio ſimul, ſive ſimpliciter ſolet à Principe impetrari. Quod licet impetrator ipſe ſit in dominio juris alicujus poſſeſsionarij, tamen dominium illud, indirectè forſitan, & contra jurisditionem ipſius ſacræ Coronæ, conſiderat ſe poſsidere pariter, & habere. Non enim omnes Domini, vel Nobiles per Donationes Regias: ſed etiam per Faſsiones inſtrumentales, ſeu privilegiales, diverſis ſub Titulis, & coloribus, conſueverunt jura poſſeſsionaria gubernare. Proinde hujuſmodi defectum juris ſui, per Donationem ipſam Principis, ſtudet reformare, effectiveq; inſtaurare. DICITUR autem Donatio ipſa nova, pro eo, & in tantum, quòd tunc & de recenti facta ſit per Principem bonorum ſibi collatio: prout in nonnullis privilegiis, & literis Donationalibus excellentiſsimorũ Principum, quondam

elõbbi Donatiot kellene meg erõſsiteni és Confirmaltatni. De meg az Confirmatio ſem ſükſeges az joſagnak elsõ adomanyara, mind azon altal nem art nekik. Mivel hogy az Confirmatio-is õ magaban erõtlen, ha az Donatioja ſemmire kellõ leſsen. Az uy adomant azert avagy czak õ ſinten, avagy az Kiraly igaſſagaval egyetemben ſoktak meg kerni az Kiralytul. Ezockaert hogy jollehet, az ki az uy adomant kevannya, az joſagnak Uraſagaban úl, mind az altal eſseben võtte, hogy nẽ jo modgyaval, és netalam Kiraly igaſſaga ellen-is birja az joſagot. Mert az Urak, és az Nemeſſek, nem minyajan Kiraly adomanyaval birjak az joſagot, hanem kũlõmb kũlõmb okokbol és moddal lõt kõteſsekkel, és ok levelekkel. Holot ezockaert igaſſagoknak effele fogyatkozaſat iſmerven, az Kiraly uy adomanyaval ſoktak hellyere allatni, és jo karrban ũtni. Uy adomannak penig czak ennyiben mondatik és ezokaert, hogy azkort atta elsõben valakinek az Kiraly azt az joſagot. Az mint az regi Magyar Kiralyoknak, Laios Kiralynak és Sigmund Czaſarnak Privilegiomok leueleiben lattam és

tam és olvaſtam-is hogy uy adomanyul attanak joſagot, de az levelben ſemmi emlekezet arrol nem volt, hogy annak elei az joſagban eleitõl fogvan bekeſſegeſſen eltek volna: Avagy õ maga-is bekeſeges Uraſagaban lõt volna; Hanem (az mint az Donationak ſokot ſollyaſa és tenora) az uy adomany levelben, czak hũ ſolgalattyat irtak be: Es effele joſag el adaſt, és rolla kõlt levelet, az fellyúl meg mondot jokbol, ez ockaert mondom, hogy uy adomannak ſoktak hijni és mondani, mivel hogy az ki az uy adomant nyerte, akar volt az elõt az joſagnak Uraſagaban, akar nem volt: Mind az altal akkorõ ũjolag atta neki Kiraly az joſagot, és nem az elõt. Mert ha az elõt-is atta volna (à mint mondam) az joſagra nem uy adomant, hanem confirmatiot kellet volna kerni: Es effele uy adomannak penig, kit az Kiraly az ſent Coronanak igaſſagaval ſokot adni, mẽg ha az Kiraly igaſſaga ellẽ eſnek-is, akar minden Kiraly igaſſagaval adna, akar penig czak uy adományal, mindenkoron hellye és ereje vagyon. Effele joſagot penig mas ember, ſem Kiraly igaſſagaval, ſem penig magva ſackatul, ennek utaña meg nem kerhet: Mert mẽg az Fejedelem-is, az mely

dam Dominorum, Ludovici, & Sigiſmundi Imperatorum, Hungariæ Regum, vidi, atq; legi, poſſeſsionarias collationes novæ Donationis titulo factas, nulla clauſula appoſita, nullaq; mentione habita de hoc, quod progenitores impetratoris, in dominio bonorum, & jurium poſſeſsionariorum hujuſmodi, nova Donatione collatorum, aliquando perſtiſtiſſent, vel impetrator ipſe perſtitiſſet: Sed cum ſervitiorum duntaxat (prout in omni Donatione fieri conſuevit) declaratione æditas, atq; confectas: quas quidem poſſeſsionarias collationes. Sed & literas ſuper ea re emanatas, ex ratione præallegata, exiſtimo, teneoq;, hoc titulo novæ Donationis factas, & æditas fuiſſe, Quod ſcilicet impetrator ipſe, dominium bonorum impetratorũ, prius ſive non, tamẽ per Principem, tunc de recenti, & non per prius, fuit bonorum ipſorũ facta ſibi Donatio. Si enim prius quoq; Donationem ſuper eiſdem juribus & bonis habuiſſet, tunc (ut præmiſi) non nova Donatio impetrari, ſed potius prior debuiſſet confirmari, & ejuſcemodi nova Donatio, reſpectu jurisditionis ipſius ſacræ Coronæ, ſeu cõtra juriſditionem Principis noſtri, ſive cum jure Regio (ut præfertur) ſimul, ſive ſimpliciter facta, ſemper

valet,

valet, & ſemper eſt efficax: nec poterit per alterum quempiam jus tale poſſeſsionariũ, nomine juris Regii, vel alio defectus ſeminis titulo de cætero impetrari. Princeps enim ipſe, Donationi ſuæ ſemel factæ, per ſe vel per alium de jure nequit iterum refragari, dummodo ſit hoc verum, quòd aut impetrator ipſe, aut progenitores ejus, in reali ac pacifico dominio (hoc eſt non abſoluta potentia, vel non occupatione temeraria ſibi uſurpato) juris ejuſdem poſſeſsionarij fuêre. Nam ſi alias fraudulenter, & iniquè bonorum impetratio premiſſo titulo fieret, puta, dicendo quiſpiam, villam aut poſſeſsionem unam, ſuam eſſe, & ſe in dominio ejuſdem jamdudum perſtitiſſe: cum tamen poſſeſsio illa non ſua, ſed Regię majeſtatis, ad aliquod caſtrorum ſuorum Regalium, de jure & ab antiquo pertinens fuiſſet: tunc in tali, & aliis ſimilibus caſibus, ipſa Donatio non valet: Immò impetrator ille, tanquam falſarius & mendax propterea acriter eſt puniendus. Secus etiam eſt, ſi quiſpiam Potentum, abſoluta potentia & occupatione temeraria, villam unã pro ſe uſurparet, & in ejus dominio, malè ſibi vendicato, revolutionem unam annualem tranſigeret, ſeq; poſtea in reali dominio villæ ipſius longo

mely adomant egyßer meg adot, ſem ő maga, ſem maſſal meg nem maſſolhattya és ſemmiſſe nem teheti; czak hogy ez igaz legyen, hogy az ki az uy adomant nyerte, avagy ő maga avagy penig az ő elei, annak az joßagnak bekeſſeges Uraſagaban valoſaggal volt. (Az az, nem ſajat hatalmokkal, ſe vakmerő keppen maſtol ne foglaltak legyen el) Mert ha czalardul és hamiſſan kerne meg valaki az joßagot, tudni illik, mondvan, hogy valamely falu avagy joßag, őve volt volna, és annak Uraſagaban regtől fogva lőt volna: de az à joßag nem őve hanem Kiralye lőt volna, és regtől fogvan igazan Kiraly ő Főlſege vala mellyik varahoz tartozot volna: tehat effeleben és haſonlo czalardſagban, az uy adomannak ſemmi ereje ninczen: Sőt azt az ki igy czalardkodik és hazud, ſőrnyú keppen meg kel búntetni. Haſonlo ez-is ehez, ha valamely Hatalmas ſanſandekbol valo hatalmaſſaggal és vakmerő keppen, egy falut maganak foglalna, és mivel hogy Uraſagaban, egy eſtendőt tőltene, és az Kiralynak azt adna eleiben, hogy ő annak az joßagnak bizonyos Uraſagaban ſok időtől fogvan volt, és ez okon uy adomannyul kerne meg az Kiralytol.

Mert ezkeppen-is az Kiralyigaſſagaval meg nyert uy adomannak-is, nem lehet ereje, mas embernek igaſſaga ellen, az kitől, tudni illik, az az hatalmas el foglalta volt az joßagot: Mert rea bizonyittyak hogy nem jo uton és igaſſaggal kerte volt meg mas ember joßagat.

Masodszor mondam, hogy az uy adomant erthettyük, az vęr ßerint valo attyafiakra és leany agra valo kepeſt, és az mint elsőben meg mondam, mi legyen az uy adomany, arra valo kepeſt kel eretni.

Tanuſagunk azert innet ez, hogy ez fele uy adomanyrol kőlt level, melyben ez volna irva hogy az fiu agaban az joßagban, bekeſſegeſſen elt volna; nem elegſeges az leany agnak, azon joßagbol valo ki tudaſara, meg ha az mellet az ferfiui ag, ő magok kozőt valo Oßlas levelet adna elő is, avagy az leany negyednek ki fizeteſſeről valo menedek levele volna is. Hanem az Originalt, az az, à joßagnak eredetiről valo levelet hozza elő az törvenyben, hogy meg teſſek mint talaltak az joßagot, penzen vőtteke, avagy egyeb jo uton, mint és hogy ßerzettek. Mely levelet ha elő nem hozhatnak,

longo tempore perſtitiſſe Regiæ majeſtati diceret: & ſic eam novæ Donationis titulo pro ſe impetraret. Nam hoc quoq; modo, ipſa Donatio, etiam cum jure Regio facta, contra jura illius, à quo villa ipſa fuit occupata, nil tenet, nulliusq; cenſetur eſſe firmitatis, eò quòd expoſitio, pariter & impetratio ſiniſtrè facta fuiſſe comprobetur.

SECVNDO verò, uova Donatio poteſt attendi & conſiderari, reſpectu fratrum generationalium, ac fœminei ſexus (ut prætactum eſt) hominum: & hac conſideratione præmiſſa, deſcriptio novæ Donationis eſt intelligenda. *Par: 1. T. 36.*

AD DECLARANDVM igitur quòd jura ejuſcemodi poſſeſsionaria, nova Donatione, cum clauſula prænotata, In pacifico dominio &c. impetrata, jus fœmineum non concernant, Literæ ipſe novæ Donationales, immò etiam diviſionales inter fratres maſculini ſexus, Ac Expeditoriæ, ſuper Quartalitiorum ſolutione confectę, inſufficientes reputantur. Sed originales quoq; literæ, quibus videlicet eadem jura poſſeſſionaria, aut prius acquiſita, aut empta, vel aliter adepta fuerint, in judicio producantur, neceſſe eſt. Quæ ſi produci & exhiberi non poterũt, *Par: 1. T. 22. & 73.*

quia non habentur(multorum enim Nobilium, & poſſeſsionatorum hominũ privilegia, ac literalia inſtrumenta, aut diſturbiorum temporibus,per æmulos Regni direpta: aut pacato quoq; tempore, ignis ſæpe voragine conflagrata dinoſcuntur) tunc in cauſam attracto,juramentũ, quinquageſimo ſe Nobilibus meræ nobilitatis titulo, & privilegio fungentibus, præſtandum imponitur. Qui ſi jurare poterit: Tunc à poſſeſsionaria datione abſolvitur, & jus Quartalitium duntaxat perſolvere compellitur: Si quitantia ſeu recognitio ſuper ea re non habeatur.

nak, mivel hogy ſok jobagos Nemes embernek ok levelei az hadak miat, és kűlső ellenſeg miat el veſztenek: avagy męg bekeſſeges időben is tűz mia meg egtenek, tehat akkor az alpereſnek ötven Nemes emberrel, tiſta Nemes ſemellyekkel, hitet vett az tőrveny, hogy leany agat nem illet az jobag. Mely alperes ha meg eskűſik nem tartozik az leany negyedik jobagtul ki adni, hanem czak penzel fizeti ki: ha annak ki adaſarol menedek levele nem leſen.

UNDE PROVENIAT proditio fraterni ſanguinis.

TITUL: XXXVIII.

VBI autem alio ex latere facta, & præhabita hujuſmodi juramentali depoſitione, prætactis literis originalibus, impetrator ipſe, ſi per ſe, vel procuratorem ſuum uſus fuerit, vel etiam aliter illas occultaſſe, & contra contenta earundẽ literarum jura ipſa poſſeſsionaria, præmiſſo novæ Donationis titulo, malè & in præjudicium jurium fraternorum, vel etiam fœmineorum, pro

HONNET LEGYEN az attyafiui vęr arulas.

TIT: XXXVIII.

HOlot peniglen az alperes illyen modó meg eskűſik, és mas felől az tőrvenyben, avagy ő maga, avagy Procatora az Original levelet, az jobagnak eredetiről valot, elő adangya, és elni akar vele; Avagy vegere mehetnek, hogy ez fele Originalt, el reitet és titkolt volt, és ugy kerte meg az jobagot uy adomannyul, vęr ſerint valo attyafiai avagy az leany ágh ellen, és azok nevet az Donatiobol avagy uy adomanybol ki hatta volna, kiket az jobag igazan illetne, és ez okkal, effele jobagtol, attyafiait avagy nenyeit és hugait hamiſſan, ki akarta volna rekkeſteni, és az őrökſegből ki tagadni, mihelt egyem ez dolgot valoban rea bizonyithattyak: tehat ez-fele embert à tőrveny hamis hűtűnek ésvęr arulonak meltan itilheti. Az kik penig mellette meg eskűttek, azok-is mind hűti ſegettek, és mindnyajan hamis hűtűe leſznek. Mikor peniglen az leany agat, az mint meg mondam, ki nem eskűſi valaki az jobagbol, hanem czak reſzetlene akarja azt tenni, hamis hűtűe ezzel nem leſen, hanem czak vęr arulaſnak terhen marad.

pro ſe impetraſſe, & nomina eorum, quos bona illa ritè concernere dinoſcebantur, de literis Donationalibus emiſiſſe, per hocq; de eiſdem bonis, fratres, aut ſorores perperam exhæreditare voluiſſe, ſufficienti & evidenti documento, poterit declarari, atq; comprobari: tunc talis in pœna perjurij, ac proditionis fraterni ſanguinis, meritò debebit condemnari. Conjuratores nihilominus ejus in fidefragio, pœnaq; ſimiliter perjurij omnes convincentur eo facto. Vbi autem juramentum non præceſſerit, ſed exhæreditationis ſolummodo cauſa declarata fuerit: pœna perjurij tunc ſublata erit, & proditio duntaxat ipſa fraterni ſanguinis locum habebit.

MI LEGYEN AZ atttyafiui ver arulas, és mi legyen bűntetese,

XXXIX. TIT:

AZ vęr arulas peniglen ez, mikoron eggyik attyafiu az maſikat, avagy eggyik vęr ſerint valo leany ag, az maſik attyafiat, az ő igaſſaga mellől, mely az jobagban vagyon, alnokul és czalardul, fijn allat ki rekkeſti, és őrökſegeből ki tudgya. Itt peniglen az at-

QVID SIT PRODITIO fraterni ſanguinis definitivè & de pœna ejuſdem.

TITUL' XXXIX.

FRaterni autẽ ſanguinis proditio, eſt fratris, vel ſororis, juſtis ſuis juribus, per alterum fratrẽ, aut ſororem, doloſa adumbrataq;, & fraudulenta privatio, vel exhæreditatio. Per fratrem autẽ & ſororem, hoc in loco, intellige quemlibet generationis ſuæ hominem, in juribus

possessionarijs secum æqualiter succedentem. POENA autem proditionis fraterni sanguinis, ultra dedecus & infamiam, inde contrahendã, hæc est, Vt ille proditor, ad condemnatus, universis bonis & hæreditatibus suis, perpetuò destituatur, & in illum fratrem aut sororem, quem scilicet vel quam fraudare, justisq; suis juribus despoliare, & de eisdem exhæreditare nitebatur, eadem cuncta bona & hæreditates transferantur, & ipsemet quoq; in persona sua, ad fovendum pariter & serviendum illi tradatur. Quem usq; ad obitus sui diem, frater ipse proditus, vel soror prodita, victu & amictu, tanquam unum de familia sua conservare tenebitur.

Par: 1. T. 44. ET hoc idem intelligendum est etiam de mulieribus, seu filiabus quorumcunq; Dominorum, ac Nobilium; quarum scilicet aliqua, in juribus paternis (quæ etiam alioquin jus fœmineum contigissent) per Regiam majestatem, ad supplicationem quorumpiam, in verum hæredem, & succesSorem masculinum se præficere procurabit, per hocq; alias ejusdem generationis, seu progenici fœmellas, bonis ipsis privare machinabitur.

Præterea si quispiam fratrum, aut sororum, alterum generationis

az attyafiu neven erttyük, valakinek mind battyat, Ősset, Nenyet, Hugat, és summa szerint, mindenfele nemzetet, kit egyarant illetne az jószagnak örökkes volta. Az vgy arulasnak büntetese penig nem czak ez hogy hiret nevet tiszteseget el vesti, de annak felette valakit effele vgy arulasban tapasztalhatnak, az minden jószagat, és örökseget öröcken öröcke el vesti: Es minden jószaga és öröksege annak az attyafianak adatik, mellyet az jószagbol ki igyekezet tagadni és örökségitől meg foztani, és affelet ez illyent attyafia kezeben kel adni, hogy ugy tartsa mint egy szolgajat. Mellyet mind holta napyaiglan tartozik etellel, itallal és ruhazattal, mind egyik haza nepet el tartani.

Ezen büntetesek vagyon az Aszszonynepeknek-is avagy az Urak és nemesSek leanyjnak, ha ki közzülek az attya jószagaban, mely leany agat-is illetne, az Kiralytol fő embernek könyörgessevel és tőrökedesevel ferfiu aga tehetne magat, és az töb vgy szerint valo attyafiat, és az töb leany agot, az fele örökségből ki akarna tudni.

Ennek felette ha ki vgy szerent valo attyafiat, vagy ferfiat, vagy aszszony allatot vakmerő keppen

suæ

keppen el tagadna, hogy nem az ő nemzetségéből valo volna, és ez meg tagadot attyafiu vagy levellel, vagy ha levele nem volna emberi bizonysaggal, (kinek hatvan esztendeigjen valo emlekezetivel szabadon elhet, de nem fellyeb) az ő nemzetseget meg bizonyithattya, hogy ő-is attyafiu hozzaja: Ez dologbol-is vgy arulas jő ki, mivel hogy ez-is az meg tagadot felt, az ő törveny szerint valo igasSagabol ki akarta tudni, és örökségetől meg fosztani.

suæ hominem, de genealogia sua existere pertinaciter negaverit, Et ille tandem literali documento, vel deficientibus literis, humano forsitan testimonio, usq; ad sexaginta annorum spacium, sed non amplius, se de ipsa genealogia esse comproba- Par: 1. T. 47. & 52. verit: tunc ex istis quoq; casibus pœna proditionis fraterni sanguinis, sequi debebit. Nam exinde alterum justis suis juribus fraudare, exhęreditareq; se voluisSe declarabit.

AZ ATTYAI ES ŐSSI JOSZAGOT, MIKEPPEN OSZSZAK MEG AZ ATTYAFIAK.

XL. TITUS.

MIvel hogy eddig az, Kiraly adomanyarol szo lottam, immaron jer szollyunk közelbis, azon Kiralyi adomannyoknak agairol. Es elősser-is, az vgy szerint valo attyafiaknak jószagarol és örökségeről, melyet avagy Kiraly adomannya altal, avagy egyebkeppen-is, valami modon tataltak és szerzettek, és ez szele jószag mikeppen oszolyon meg köztek.

Itt azert summa szerint ezt vegyük esünkben, hogy minden Zazlos és Nagysagos Urak nak és NemesSeknek attyai és ősi

DE DIVISIONIBUS BONORUM PATERNORUM, & AUITORUM, INTER FRATRES FIENDIS.

TITUL. XL.

ITEM præhabita Donationum Regiarum declaratione, jam ad ramos earundem est recurrendum. Et primò de fratrum carnalium bonis, ac juribus possessionariis, per Donationes acquisitis: & tandem alio quovis titulo adeptis, & consecutis, ac eorundem bonorum divisionibus erit differendum.

VNDE NOTANDVM, quòd universa bona, & quælibet jura possessionaria cunctorum Dominorum,

Baronum ac Magnatum, & Nobilium, Paterna & Avita, quocunq; nomine cenſeantur, inter filios eorundem Dominorum, & Nobilium, fratres ſcilicet carnales, æqualiter dividantur, & quòd ſunt fratres, in tot ſequeſtrantur partes. Domus autem paterna filio juniori deputatur ad reſidendum, & habitandum: ita tamen, ut cæteris quoq; filiis, ſeu fratribus, de communi proventu hujuſmodi bonorum, & jurium poſſeſſionariorum, aliæ domus, illi paternæ ſimiles, in loco communi, ubi videlicet illorum quilibet voluerit, exſtruantur, & ædificentur habitādæ: ad quas de terris arabilibus, ſylvis, pratiſq;, & fœnilibus conſimiliter communibus, tot & tantū, quot ſcilicet & quantū ad ipſam domum paternā ſpectare dinoſcitur, excidatur, & ſequeſtretur, atq; annectantur perpetuò poſsidenda, pariter & habenda. Et hoc verum eſt, ſi tantum habuerint de communibus terris, ſylviſq;, & pratis, ut hujuſmodi diviſio eorum debitè peragi & expediri poſsit. Nam alioquin omnes terræ, ac ſylvæ, pratiq;, & fœnilia, ad dictam domū paternam attinentia & pertinentia, in tot debebunt dividi partes, quot de novo ædificabuntur domus Nobilitares, Et ad quam-

ősſi joßaga, akar mi nevel nevezteſſék: Ez fele Urak és nemeſſek fiai közőt, ugy mint egy teſt és vçr ßerint valo attyafiak közőt, eggyenlő keppen megyen oßlasban, és valamenyin leendnek az attyafiak annye reßre kel fel oßtani. Az attyai haz penig az kiſſebik fianak jut lako hellyúl: de azert az tőb attyafiainak, és battyainak, az joßagnak közönſeges haßnabol, az kőz főlden, ahol ßinten ki ki akarja; mindeniknek az attyok hazahoz haſonlo hazat kel epiteni: Es ez uy hazhoz az kőz ßanto főldből, erdőből, retből, ßena fúből, annyit annyit kel ßackaßtani, az mennyi az attyok haza utan volna, hog az uy hazhoz, örökben birjak és ellyek.

Ennek penig ugy kel lenni, ha oly bő leßen az kőz főld, hogy mind az ßanto főld, mind az erdő, és az ret, ki telyek belőle, és mindeneknek jo modgyaval reße juthaſſon belőle Mert ha ki nem telnek, tehat az attyok haza utan valo főldet, erdőt, retet, és kaßalo fúvet annyi reßre kel fel oßtani, menyi uy udvarhazat epitenek, hogy mindenik háznak egyenlő reße juſſon, kin élheſſen. Es még ennek felette, ugyan ezen uy udvar hazhoz kel azt is az ßanto főldet, erdőt és retet, tellyeſſeggel ßackaßtani, az mely jart az hely utan, avagy az jobbagy úles utan, az kin az udvarhazat uyonnan epittettek.

quamlibet illarum domorum æqualis portio aſsignabitur utenda. Incluſa tamen ſemper illa quantitate atq; portione terrarum, ac ſylvarum, & pratorum, quæ ad ſeſsionem, vel locum ſeſsionis Jobagionalis, in cujus ſcilicet facie domus nova conſtruetur, ſpectabat, atq; pertinebat.

MIT KEL CZELEkedni, ha az attyai haz, kőből czinalt leßen, avagy ſok kőltſeggel epittetet?

XLI. TITUL'.

HA penig az attyok haza kő avagy tegla lend, avagy friſſen, és ſok kőltſeggel faragtatvan epittettek, és oly ſokat erne, hogy az joßagnak közönſeges haßnabol, hozza haſonlo hazakat nem epithetnenek: Sőt meg ezak eggyet ſem epithetnenek hellyeſſen: Tehat effele dologban az attyai hazat Kőmüveſſeckel, és Atſokkal az Orßag birajanak egy embere jelen leven iſteneſſen igaz lelkek iſmeretek ßerent meg kel bőczültetni, és az mennyi ſummara megyen az bőts, azt annye reßre kel oßtani, az mennyin az attyafiak vadnak, az kiſſebik fiu penig, avagy attyafia, az ő reßehez, az mennyere őtet

QVID SI DOMUS PAterna, lapidea vel magnis ſumptibus conſtructa fuerit?

TITUL' XLI.

VBI autem domus ipſa paterna lapidea, aut latericia, vel aliter ſumptuoſo ædificio conſtructa, fabricataq; fuerit, & tantę æſtimationis reputata fuerit, ut de communi proventu talium bonorum ſimiles domus conſtrui non poſsint, ita ut nè una quidem ædificari commodè poſsit: tunc in tali caſu domus ipſa paterna, unà cum magiſtris lapicidis, ac muratoribus, & fabris lignariis, per hominem judicij, conſcientioſe æſtimari, taxariq;: & ſumma æſtimationis in tot portiones, quot ſunt fratres, dividi debebit, filiuſq; junior, ſeu frater, portionem ſibi cedentem, gratis habebit. Sed portio-

portionem cæterorum fratrum pecuniaria ſolutione, juxta ipſius taxationis & æſtimationis ſeriem refundere, illiſq; perſolvere tenebitur. Et hoc intellige, ſi filius ipſe junior tantæ ætatis fuerit, ut rebus ſuis commodè proſpicere non poſſit. Nam aliter in tali ſumptuoſo ædificio æqualis fieri debebit inter fratres diviſio. Cæterum ſi bona, jura ejuſcemodi poſſeſsionaria, jus fœmineum æquè veluti maſculinum concernant, & patre defuncto filij, filiæq; ſuperſtites manſerint, ac filiarum altera junior ætate fuerit, tunc in tali quoq; caſu non filiæ, ſed potius filio, filiam ipſam juniorem natū immediatè præcedendi, tanquam digniori ſexui & perſonæ, domus paterna dabitur habitanda, ſub conditionibus tamen prædeclaratis.

QUOD LITERALIA inſtrumenta frater natu major conſervare debeat.

TITUL' XLII.

ET hoc idem eſt intelligendum etiam de literarum, ac literalium inſtrumentorum conſervatione, quod ſcilicet non filiæ majori, ſed filio, etiam ſi junior ætate fuerit, literæ, & literalia inſtrumenta, factum

ötet illeti ingyen jut; de à tőb battyainak reßeit penzel tartozik ki fizetnie, az el intezet és meg mondot ſumma ſerint. Ezt pedig ertſed, ha az kiſſebik fiu annyi údős leßen, hogy maga jovaira haßnoſſon gondot nem viſelhetne. Mert egyebkeppen, effele draga ſummaban keſzitet epúlettel egyarant oßtnak meg az attyafiak. Tovabba effele joßag egárant illeti, az leany agot-is, mint ßinten az fiu agat, és az attyok halala utan fiak és leannyok maradnak, és az eggyik leanya kiſſeb leend kőztok: tehat ugyan ollyan dologban is, nem az leannak, hanem inkab az fiunak, ki leg kőzelb volna az kiſſebbik leany előt údővel, adatik az attyahaz lako hellyúl, ugy mint meltoſagosb, és bőczületesb ßemelynek, de az fellyúl meg mondot okok allat.

HOGY AZ OK LEveleknek tartaſa, őrőkbik attyafiat illeti.

XLII. TIT.

EZEN ertelemben legyünk az Ok levelek tartaſſa felől-is, hogy nem az őregbik leanyra, hanem az fiura, meg ha az Nennyenel kiſſebidőű volna is, kel az joßagrol valo ok leveleknek tartaſſat

taſſatbizni. Az fiak, avag attyafiak kőzzúl penig, az őregbik ſőt az idősbik battyokra. De azert ugy kel az őregbik battyokra bizni, ha tißta eßű leend, és ſem ßeleſnek, ſem bolondnak, ſem penig nyilvan valo tekozlonak nem talaltatik lennie: Avagy az tőb attyafiait nem igyekezik, az attyai és ősi joßagbol, őrőkſegből ki ßinleni. Mert effele fogyatkozaſſok miat, nem az őregbek battyoknak, hanem maſnak, az ki attyarol leg kőzelbek battyok avagy attyokfia leßen, annak kel az ok leveleket kezeben ßamlalni, és meg tartaſnak, meg maradaſnak okaert, arra kel bizni. Az leannyok penig affele joßagrol valo leveleknek, mellyek mind az ket agra valo joßagrol ßollananak, az Orßag birai előt maſſat veheti, kmellyet az ferfiui attyafiakis tartoznak nekiek ki adnia.

Ennek felette ezt-is jo meg tudnunk, hogy az kit illet az leveleknek tartaſſa, azon attyafiunak kel az tőb őtſei ellen valo pőreknek-is gondgyat viſelni (kőzönſeges költſegből) mind addeg mig az joßag valoban meg nem oßland kőzőttek.

factum bonorum ac jurium poſſeſſionariorum ipſorum tangentia & concernentia, dari debeant ad conſervandum. Quas, & quæ inter filios, ſeu fratres major natu conſervare ſemper ſolet. Et hoc verum eſt, ſi frater ipſe major natu ſanæ mentis, & non furioſus vel amens extiterit, ac diſsipator bonorum ſuorū manifeſtus non fuerit, vel cæteros fratres ſuos de bonis paternis & avitis, ac etiam ſuis, exhæreditare palam non prætenderit. Nam caſibus in iſtis, non fratri natu majori, ſed alteri ex fratribus, ad lineam generationis paternæ propinquiori, literæ, ac literalia inſtrumenta, dari & aſsignari debebunt, ad retinendum, atq; conſervandū. Filiæ verò tranſſumptum, ſeu paria literarum, ac literalium inſtrumentorum bona, utriq; ſexui deſervientia, tangentium, pro ſe, coram judicibus regni ordinariis habere poſſunt, & illis earum fratres dare tenentur. SCIENDVM hîc præterea, quòd illi erit omnium cauſarum, & litium, contra fratres motarum vel movendarum, infra diviſionis tempus, ſupportatio (communi tamen ſumptu) ad quem literarum ipſarum ſpectabit conſervatio.

AZ

DE DIVISIONIBUS

bonorum, per fratres acquisitorum, Et de clausula Donationis: Per eum.

TITUL' XLIII.

VLterius notandum, quod si duo, vel plures fuerint fratres carnales, aut etiam uterini, in bonis, & juribus possessionarijs avitis, vel paternis indivisi, quorum alter in curia Regia, vel aliorum dominorum laribus servitio se mancipaverit, Alter autem domesticis curis & laboribus domi vacaverit, & ille servitio deditus, bona aliqua, seu jura possessionaria, ab ipsa majestate Regia, vel alijs etiam forsitan dominis, servitiorum suorum meritis, ita exigentibus, pro se impetraverit, & nomina fratrum suorum, domi manentium, clausula cum illa: (ET PER eum &c.) in literis, seu privilegijs Donationalibus inscribi & inseri procuraverit: Tunc licet impetrans ipse, ante tempus divisionis cum fratribus suis fiendæ, de hujusmodi bonis, per eum acquisitis & inventis, liberam, prout voluerit, disponendi habeat facultatem. Et hoc intellige non pro se, vel suis heredibus, aliquo sub colore usurpãdo, aut reservando: sed à se prius realiter

AZ ATTYAFIAK

keresset jobaganak meg osztasarol, Es az Kiraly adomannak imez Cikkellyerõl:

PER EVM, &c.

XLIII. TIT:

TOvabba ezt-is meg kel jedzenünk, hogy ha ket avagy tõb test szerent valo attyafiak, avagy egy mehbõl valok az õsi vagy attyai jobagban osztozatlanok volnanak: kiknek eggyikke Kiraly udvaraban, avagy egyeb Uraknak valo szolgalatban, foglalta volna magat, az masik attyafiu peniglen, otthon az haznak gondgyat viselne és munkalkodnek: azomban am az ki szolgalatra atta volt magat, akar Kiralytol õ felsegetõl, akar mas rendbeli Uratol, valami õrõkseget és jobagot, jambor szolgalattyaval nyerhetne: és az othon valo attyafiainak neveket-is, az õ Donatio leveleben, illyen modon bele iratna, hogy õ altala, ugy mond, vagy õ utanna, az tõb attyafiaknak-is adta volna az Ura azt à jobagot: Tehat az dologigy leven: noha az à szolgalo attyafiu, annak elõtte mig az tõb attyafiaival meg nem osztozik effele jobagot, mellyet sajat szolgalattyaval talait, akar kinekis el hadgyhat, és valamint kedve tarttya el idegenethet. De azert valami szin alat maganak, avagy az õ maradekinak meg nem tarthattya: hanem tellyesseggel tõle úresnek kel lenni. Mind az altal, ha az osztasra kęl az dolog, az tõb attyafiak-is effele nyert jobagbol, szinten annyi reszt vehetnek, tõrveny és igasság szerent mint az ki talalta. Mert valamely jobag felõl, avagy adomany, avagy egyeb ok level és Privilegium kęl, annak az jobagnak annye reszre kel oszlatni, mennyi ember nevere szolland az level. Hanem ha azon levelben, nyilvan ki valasztottak és ki nevestek volna, hogy kie legyen az jobag s kie nem. Holot azert az levelben azt irjak: és õ altala, ugy mond, Ez cikkelt nem ugy kel erteni, hogy annak az jobag talalo attyafianak (halala utan) szallyon masra, az mint egynehanyon vissza magyarazzak; és azt akarjak ki hozni belõle, hogy az mig eel, az ki az jobagot talalta, addeg az tõb attyafiak reszt nem vehetnenek belõle, hanem holta utan, az fiaival kellene osztan meg osztani: De ennek az õ igaz ertelme nem ez: Mert az osztozotlan attyafiak valameddeg meg nemosztosnak, mint az hasnokat, s mind az kart egy-arant vesik, szenvedik, és egyenlõke pen kel túrniok. Honnet ez-is kõvetkezik, hogy ha valamely, test szerint valo attyafiaknak, avagy kik attyaval, és annyaval

aliter alienando. Tempore tamẽ divisionis, unusquisq; fratrum portionem suam, de illis sibi cedentem, æquè ut impetrator ipse principalis, habere de jure potest. Jura enim possessionaria in quibuscunq; literis, seu privilegiis Donationalibus contenta, semper in tot debent dividi partes, quot sunt personæ, vel nomina hominum literis, in eisdem specificè denotata. Nisi forte exceptio, vel distinctio fuerit ibidem super hoc declarata. Clausula itaq; ipsa (PER EUM) non est intelligenda, ut tantum valeat, quantum post eum: prout quidam plus sapere volentes, quàm oportet sapere, intelligendum arbitrati sunt, arguentes & astruentes, inde cæteros fratres vivente principali impetratore, portionem de hujusmodi bonis acquisitis, & inventis habere non posse, sed illa, post decessum ipsius impetrantis, cum filiis ejusdem dividenda esse: quod tenendum non est. Fratres etenim indivisi, infra divisionis tempus, & lucrũ, & damnum æqualiter participare, sufferreq;, & tolerare debent. Hinc est, quòd si etiam nomina aliquorum fratrum carnalium, aut uterinorum, vel etiam patruelium, divisionem bonorum inter se nondum habenti-

um, in literis hujuſmodi Donationalibus inſcripta non fuiſſent, tamen tempore diviſionis, portionem ſuam unuſquiſq; illorum (ut præmittitur) de jure habere poteſt: Vnde per hunc terminum, PER EVM, &c. ſemper intellige, medio, vel per medium ejus, ſcilicet impetrantis: quaſi diceret majeſtas Regia, conſideratione ſervitiorum talis fidelis ſui, eidem, & medio ejus, vel propter eum, etiam alteri poſſeſsionem ſeu villam unam contuliſſe.

QUOD FRATRUM quiſpiam bona per ſe inventa, pro ſe reſervare voluerit.

TITUL' XLIIII.

VBI tamen fratrum aliquis (cæteris torpori, & negligentiæ, deſidiæq; deditis) continuè ſerviendo, ſanguinis ſui effuſione, vel aliter ſervitiis, aut virtutibus ſuis, bona aliqua, ſeu jura poſſeſsionaria quæſiverit, & cum cæteris fratribus ſuis illa participare noluerit: tunc

val eggyek volnanak: avagy czak attyokrol volnanak eggyek-is, és mig meg nẽ oſtoßtak volna, neveket az Donatioban be nẽ irtak volna-is, mind az altal, mikoron oſtoßni akarandnak, mindenik attyafiu, meltan ki veheti az ő reßet: Annak okaert, ez cikkellyen tudni illik, Es ő altala, ne azt ertſúk, hogy (ő utanna) hanem ő altala, és vele egyetemben ennek és ennek: Mind ha azt mondana: Az Kiraly hogy ennek ś ennek az ő jambor ßolgalattyat, és húſeget meg tekintven, adta volna ez joßagot, avagy falut neki és ő altala, avagy ő erette, és ő vęle egyetemben maſnak-is.

HA AZ ATTYAFIak kőzzűl valamellyik, az joßagot mellyet ő maga kereſet, maganak akarja tartani, medgyen?

XLIIII. TIT:

HOgy ha peniglen valamely attyafiu lattya hogy az tőb attyafiai czak reſtlegben, és veßteg heveresben mennek elő, ő penig vere hullaſaval ßolgalvan, avagy egyeb keppen valo ßolgalattyaval és joßagos czelekeditivel, valami joßagot, avagy falut, talaland, és az tőb attyafiaival nem akarja kőzleni: Tehat

Tehat ha ő-is az attya őrőkſegeből joßagabol, és mindennemű jovaibol, reßt nem kevan, hanem az tőb attyafiainak hadgya: az ő maga kereſte joßagat, talalmanyat, czak maganak és maradekinak őrőkke meg tarthattya. Kiből ez jő ki, hogy az vęr arulas az attyafiak kőzőt, nem az joßagnak ſajat talalaſa és kereſſeſeben eſsik meg (az mint nemellyek velik) hanem az attyai és őſsi meg kereſſet joßagbol valo ki rekkeßteſſeben és ki tudaſſaban.

HOGY AZ EGY TESTvęr attyafiak kőzőt, az joßag oßtaſnak nem hoßßu perrel kel meg lennie.

XLV. TIT:

EZT-is meg tanullyuk, hogy az vęr ßerint valo attyafiak, avagy az kik egy mehbeliek volnanak is, ha meg oßtozotlanok, nem oßtoßnak perr follyas altal, és hoßßu tőrvenykezeſſel: hanem az Kiralytol vegyenek paranczolatot, az Vármegye Iſpanra, avag Vice Iſpanra, és ßolga Birakra, az mely Varmegyeben leend az joßag mellyet meg oßtozni akarnak: Ha peniglen az à joßag kűlőn kűlőn Varmegyekben leßen, az Kiraly levele ßollyon eggyik itelő Meſternek, és il-

tunc ſi omnibus bonis, & juribus paternis renunciaverit, acquiſita per ſe ipſum bona totaliter pro ſe, & hæredibus ſuis perpetuò reſervare valebit. UNDE SEQVITUR, quod proditio fraterni ſanguinis non in acquirendis bonis, & juribus poſſeſsionariis (prout nonnulli putaverunt) ſed in exhæredandis, de acquiſitis, paternis ſcilicet & avitis bonis conſiſtit.

QUOD DIVISIO BOnorum inter fratres carnales, non proceſſu litis fieri debeat.

TITUL' XLV.

SCIENDUM eſt deinde, quòd diviſio inter fratrès carnales, & etiam uterinos, nondum tamen diviſos, non proceſſu litis, ſed per literas duntaxat Regiæ majeſtatis Præceptorias ad comites, vel vice comites, & judices Nobilium illius comitatus, ubi bona & jura poſſeſsionaria dividenda ſita ſunt, & adjacent, ſonantes: vel ſi eadem bona in pluribus comitatibus habeantur, ad unum magiſtrorum Prothonotariorum datas, & directas fieri ſolet, atq; debet, per quos vel

quem uniuersa bona, & quælibet jura possessionaria, paterna & avita, ac etiam per eos communiter acquisita, simul cum universis rebus mobilibus, cujuscunq; speciei seu materiei existant, contradictione alicujus ex fratribus non obstante, juxta numerum personarum dividi, & ab invicē sequestrari semper possunt.

FACTA AUTEM semel inter ipsos fratres (modo antelato) divisione, si quispiam forsitan fratrum in ejuscemodi juribus possessionaris, aliqua ex causa legitima, rursus divisionem habere voluerit, aut portionem suam minorem, vel inutiliorem cæteris esse, aut juris ordine de manibus suis ablatam fuisse allegando: tunc divisio hoc modo non nisi processu juris, unico tamen termino octavali (si per judicem ex propositis & allegatis partium admittenda censebitur) fieri poterit, atq; debebit. Sæpe numero enim absq; rationabili & legitima causa, secundo divisio postulatur. Et hic articulus etiam de fratribus patruelis, nondum divisis, est intelligendus.

QUANDO NOVA DIvisio bonorum inter fratres condivisionales admittatur, & quando non.

TIT.

és illyenkeppen, avagy az Ispanok, Birak, vagy az Itilő Mester altal, minden attyai, és ősi jobagokat, és valamit ő magok talaltak volna is, minden ingo, bingo marhajokkal egyetemben, akar mi fele legyen, meg ha az attyafiak közzúl valaki ellenzeneis, mind annyc resre osztak, az mennyire leendnek az attyafiak.

Ez illyen oslats utan penig, ha valamely az attyafiak közzúl ėzen fele jobagban, valami igaz és melto okbol uy oslast kevanna: avagy azt hanna vetne, hog ő nekie kisseb és hasontalamb resi jutot, avagy hogy ő tőle el pőrlettek volna az ő reset: tehat illyen masod uttal valo oslashoz törvennyel fęr, de oly törvenyel, melynek egy octavá vege szakkadgyon (ha az Biro, mint az ket peres szovabol meg ertendi, hog szúkseges leend az masodszor valo oslas-is) Mert gyakorta történik ez, hogy oknelkúl és heltenúl kevanya nemely attyafiu à maszor valo ostast. Ezen articulus tartassa szerint kel ertenúnk, az vęr szerint ket attyafias Attyaktol valo attyafiaknak-is ostassokrol, kik męg meg nem ostoztak volna.

AZ OZTOZO ATtyafiak közöt, mikor kel meg engedni, az uy ostozast, és mikor nem kel meg engedni.

XLVI.

XLVI. TITU:

EGY oslasson valo attyafiak közöt penig, hogy ha az Job attyok, ollek és regi eleiek, oslast tőttek volna és erről, level-is költ volna köztek: az annak utanna uyulan valo oslas, meg nē engettetik. Hanē ha az attyafiak közzúl valamellyik hatalmasb kezdene lenni, és az igaz ostasnak utanna, à masik attyafia jobaganak, avagy hataranak valami reszet, darabjat, hatalmasul maganak foglalna, és tulaidonitana, mellyet rea-is bizonyithatna; Tehat mivel hog, az erőtlemb attyafia, az masik hatalmassaganak ellene nem alhat, az oslasnak meg igazitassat ujolā, meg kevanna. Mert ez okon, uy oslasnak kel köztök lenni: Mely ostast mind az altal, hosszu pőrnek follyasaval, vihet elő, ezt-is męg ugy, ha az attyafiu, ki az ostast kevanya, kevansaganak az mint meg mondam, oly elegseges okat adhattya. Mert ha czak erre valo tekintetiben kevanna az uy ostast, mivelhogy latna, hogy ő köztök, avagy az attyok közöt valo ostas utan, mas attyafianak az ő reszet szerint valo sajat földön, jo plantalt szőlői, és gyúmölcsös kerttei volnanak, avagy reszet irtovannyal jobba tötte volna: az ővc peniglen ezen közben műeletlen és irtasnelkúl marat volna; Ez okon az uy oslast, męg hosszu pernek

TITUL' XLVI.

INTER fratres verò condivisionales, si aut avorum, aut abavorum temporibus divisio in aliquibus bonis & juribus possessionariis facta fuisset, & literæ quoq; divisionales super ea re confectæ extitissent: deinceps divisio non est admittenda. Nisi forsitan alter fratrum, potentior cæteris evadens, post rectam divisionem particulam aliquam juris possessionarij, vel territorij, alterius sui fratris, violenter pro se usurpasse seu vendicasse cōprobaretur, Et impotentior frater, violentię potentioris fratris resistere non valens, æquam divisionem ex novo postularet. Nam hoc casu, divisio ipsa de novo peragenda dinoscitur: Longo tamen processu litis, & hoc quoq; eo modo, si frater ipse divisionem postulans, legitimam (ut præmisi) assignaverit rationem. Nā si considerans alterum fratrem, post factam cum eo, vel progenitore suo divisionē, in terris sibi cedentibus, vineas & promontoria plantasse, vel aliter frutices & virgulta extirpasse, ex eoq; utiliorum sui portione, quæ fortè inculta mansit, existere, & propterea divisionem postulare compertus fuerit, Etiam longo litis processu, hoc est, in quatuor terminis

nis octavalibus, novam divisionem bonorum consequi non debebit. Si autem temerariè particulam aliquã juris sui, vel territorij, alterum per fratrem occupatam fuisse allegaverit; tunc super potentiaria hujusmodi usurpatione bonorum suorũ, vel particulæ juris sui possessionarii, etiam insinuatione mediante, fratrem suum juri, in causamq; convenire licitè poterit. Et hoc, si tempus prę|scriptionis, in actibus potentiariis observari consuetum, non transcenderit, quod triginta & duobus annis allegari observariq; solet. Nam super hæreditario jure, & proprietate juris possessionarij inter fratres, præscriptio nunquam est admittenda.

PRÆTEREA, si fratres aliquando per metarum inter se erectiones, & distinctiones, divisionem fecisse reperti fuerint, tunc divisio bonorum de cætero inter eos, & ipsorum hæredes fieri nunquam permittitur. Hujusmodi tamen metalis distinctio & erectio, mutuam in se bonorum devolutionem inter fratres non excludit, neq; exclusisse intelligitur.

QUOD

follyasaval-is, ugy mint, negy octavan-is, meg nem nyerheti; meg sem engettetik. De ha azt forgatna, hogy hataranak, valami reßet, oknelkúl és hatalmaßul foglalta volna el az attyafia: Tehat effele dologban, holot hatalmasul és meltatlanul vőttek volna el joßagat, avagy joßaganak valami reßet, az foglalo és hatalmas attyafiat, meg rővid tőrveny follyaßaval, ugy mint, magyarazattal valo hivattallal-is rea ke resheti. De ugy keresheti meg, hogy ha effele attyakfiak kőzőt valo hatalmaskodas az foglalasbã az kőzőnseges hatalmaskodasnak modgya ßerint Időtőltes nẽ lőt, az mint ßoktunk vele elni, ha harmintzket eßtendőt nem tőltőt, az hatalmas attyafiu az el foglalt reßben. Mert egyebkepen az joßagnak tulaidonsagara nezven, az attyafiak kőzőt, úuő tőltes soha nem lehet.

Annak felőtte valamikor az attyafiak egyßer ugy oßtoznak meg, hogy ki ki meg hatarozttattya az ő reßet, és ki ßakkaßtya az tőb attyafiai reßeről; effele joßagban sem ő magok, sem maradekyok soha tőbbe oßlast nem tehetnek. De azert ha igy meg hatarozak-is, egy mas reßbeli joßagot, mind az altal, ne veld azt hogy ez okon az vęrtől el idegenúlne az joßag, hanem eggyik attyafiunak reße az masikra ßokot ßallani.

HOGY AZ ATTYAfiak kőzőt, meg oßlot joßag, ha eggyiknek magva ßakadna, az masikra ßál, ha kik hazaßagra mentenek volna-is kőzzúlők.

XLVII. TITUL'.

TOvabba ezt-is tanullyuk meg, hogy az attyafiak kőzőt, effele meg oßtot joßag, ha valamelyiknek magva ßackadna, ßaz, avagy ket ßaz, és tőb eztendő utan-is (męg ez idő alat ha negyed iz utan, eggyik attyafiu ág az masik attyafiu agban hazaßult volna-is) az tőb első attyafiakra, és azoknak maradekira ßokot ßallani. Czak hogy az ęlő attyafiak leveleckel bizonithaßak meg, az ő nemeßegeknek igaz rendi, és lineaja ßerent, hogy az magtalanul meg holt attyafiu, az ő nemzetßegekből lőtt legyen, és annak eleivel az ő elejek is joßagokban igaz oßlas attyafiak voltak, és azockal voltakeppen megh oßtoztak egy maßal. Ha penig levelekkel fel nem ernek, emberi bizonyßaggal-is, hatvan eztendeig (de fellyeb nem) az ő nemzetßegeket és attyafiußagoknak agait meg bizonyithattyak. Kiből elłőben ez kővetkőzik, hogy az oßlas utan, ha vala-

QUOD UNIVERSA BOna, inter fratres divisa, altero fratrum deficiente, in alterum devolvantur, etiam matrimonio interveniente.

TITUL' XLVII.

SCiendum ulterius, quòd universa hujusmodi bona, & jura possessionaria, inter fratres divisa, altero ipsorum hæredibus carente, etiam post centum, ducentos, & etiam plures annos (si matrimonia quoq; post quartum generationis ipsorum gradum, inter eos, vel alterum eorum celebrata fuissent) in cæteros fratres superstites, & hæredibus gaudentes devolvuntur; dum modo fratres ipsi, in humanis agentes, per rectam generationis lineam, fratrem defunctum & hæredibus destitutum, de sua vera progenie fuisse, & cum progenitore illius, in bonis & juribus possessionariis, ab ipso derelictis, progenitores eorum divisionem habuisse, vel fecisse valeant, literali documento comprobare. Deficientibus vero literis, etiam humano testimonio ad sexaginta annorum curricula, sed non amplius, prosapiam & genealogiæ suæ stirpem, ramumq; de jure poterunt verificare. UNDE sequitur, quòd bo-

na & jura poſſeſsionaria, poſt diviſionem inter fratres factam, per aliquem fratrum acquiſita & inventa, eodem fratre acquiſitore præmortuo, & hæredibus deſtituto, non in fratres condiviſionales derivantur, ſed Fiſco Regio applicantur.

HOC quoq; neceſſariò interſerendum occurrit, quòd bona, & jura poſſeſsionaria, duobus aut tribus perſonis, alienis ſanguine, non fratribus, nec conſanguineis, per Regiam majeſtatem qualitercunq; Donata, aut aliter per eoſdem acquiſita, altero eorum decedente, & hæredibus carente, rurſus ad collationem Regiam devolvuntur. Sola enim ſanguinis propago, & fraternalis mutua diviſio, efficit ex ſe mutuam & reciprocam bonorum in alterutrum condeſcenſionem, atq; devolutionem, allegatione cujuſvis præſcriptionis non obſtante.

ha valamely attyafiu, ő maganak joßagot kereſcnd, és talaland, ś magtalanul haland meg, és őrőckőſsi nem leendnek, joßaga ennek nem az egy oßlaſſon valo attyafiakra, hanem az Kiralyra ßál.

Ezt-is ugyan innet meg tanolhattyuk, hogy ha az Kiraly ket vagy harom embernek, kik idegenek és nem attyafiak volnanak, joßagot adna: avagy akar mikeppen joßagot ßereznenek magoknak, ha valamellyik meg hall magtalanul, annak reße iſmeg az Kiralyra ßál. Mert czak az vér ßerent valo attyafiuſag, és attyafiak közőt egy maſſal-valo oßtozas, teßi, hogy eggyik attyafiurol az maſikra ßallyon az joßag, melyben ſemmi idő tőltes ne leheſſen.

UTRUM BONA, MARITO & uxori ſimul collata, deficiente marito, in uxorem ipſam devolvantur, & é converſo?

TITUL' XLVIII.

QVONiam nonnulli Dominorum, & Nobilium, ſolent nomina uxorum ſuarum in literis, ſeu

HA AZ uRANAK feleſegevel eggyűt adgyak az joßagot, és az Uranak magva ßakad, az joßag az feleſegere ßalle? avagy vißontag az feleſegeről az Urara?

XLVIII. TIT:

MIvel hogy nemellyek az Urak és Nemeſsek közzúl feleſegek nevet-is ßok-

is ßoktak be iratni, az ßolgalattyockal talalt joſzagrol valo kőlt Ok levelekben: Annakokaert, ßoktak maſodßor azt-is kerdeni, hogy ha az Ura magtalanul meg halland, az ő joßagbeli reße feleſegere ßalle avagy nem? Hollot az aßßonyember nem attyafia, hanem czak feleſege volt az ő ferjenek: Es vißontag az feleſege-is ha magtalanul meg haland, az ő reße az Urara ßalle? Kire ez az felelet, hogy eggyikről az maſikra ßál. Mert jollehet az ferfiat az ő feleſegenek, és vißontag az feleſeget, az ő Uranak nem mondhattyuk vér ßerent valo attyafiaknak: mind az altal az hazaſſagban valo eggyeſűleſert, eggyiket az maſikhoz męg attyafiackal-is közelb valoknak mondgyuk. Mert az hazaſſok az Evangelium ßerent, egy teſtnek, és nem kettőnek mondatnak: Eggyik attyafiu penig az maſiktol mas teſt. Annakokaert az hazaſſagbeli eggyeſſegert, az Ura joßagbeli reße, az feleſegere, és vißontag az feleſege reße az Urara, az mint meg mondok, meltan ßokot ßallani.

ITT mind az altal vigyazni kel, hogy mikor az Donatioban, avagy az ok levelben be nem irjak, az *utriuſq; ſexuſt*, mind az leany és az ferfiu agat, hanem czak ez cickel nelkúl adgyak

ſeu privilegiis Donationalibus, ſuper bonis & juribus poſſeſsionariis, juſto titulo ſervitiis eorum acquiſitis conficiendis, ponere pariter & inſerere, Ideo quæritur ſecundò: Vtrum decedente marito ſine hæredibus, portio ſua in hujuſmodi juribus poſſeſsionariis & bonis habita, in uxorem ſuam devolvatur? Cum non frater, ſed conſors vel uxor dun taxat mariti fuiſſe mulier ipſa cenſeatur. Et è converſo, An uxore abſq; hęredibus defuncta, portio ſua in maritum ejus condeſcendat, atq; derivetur? DICENDUM, quod ſic: Nam licet vir mulieri, & mulier viro non ſit neq; cenſeatur eſſe frater ſanguinis propagatione: carnis tamen unione, & copulatione pluſquam frater eſſe reputatur. Iam enim ſecundum Evangelicam doctrinam non ſunt duo, ſed una caro: *Matth. 19.6.* frater autem altera caro exiſtit. Pro- *Mar. 10. 8.* pter unionem itaq;, & copulam carnis, portio poſſeſsionaria mariti, in uxorem ſuam, & è contra uxoris in maritum, caſu in prænarrato, ritè devolvenda erit.

Hîc tamen advertendum eſt, *Par. 1. T. 22.* quòd ſi in prælegata Donatione, vel literis Donationalibus, clauſula utriuſq; ſexus, non interſeratur, Sed ſimplici modo Donatio emanat, tunc jura hujuſmodi poſſeſsiona-

ria, fœmineum (ſi etiam filias ipſa mulier habeat) non ſequuntur, ſed maſculinum duntaxat ſexum concernere dinoſcuntur: Ubi tamen in Donationis tenore, clauſula iſta adjecta & appoſita fuerit, quod videlicet, ſi impetratorem ipſorum bonorum hæredibus maſculinis carere contingat: tunc eadem bona in filias ſuas devolvantur. Tunc ipſa bona & jura poſſeſſionaria, ubi & poſtquam ad manus filiarum devenerint, propter clauſulam & rationem prænotatam, utriq; ſexui ſemper deſervient. Et idem eſt tenendum de bonis quoq; emptitiis, ſi nomen uxoris in literis Emptionalibus, & Inſcriptionalibus inſertum fuerit, Quod ſcilicet altera partium deficiente, in alteram, illo modo antelato, devolvantur.

adgyak ki: Effele joßag nem ßál az leany agra, męg ha effele aßßonnak leanyi maradnanak-is, hanem czak ferfiu agat illet az joßag: Holot mind az altal az Donatioban ez czikelt bele irjak, tudnia illik, hogy ha az embernek ferfiui magzattya nem lenne, azon joßag leanyra-is rea ßallyon. Tehat effele joßag ha leany keßre jutand-is, mind az ket ágra ßolgal, illyen okokert, az mint meg mondam. Ezen ertelemben legyünk, az vőt joßag és ßalagos joßag felől-is: hogy ha feleſege nevet-is bele irjak az levelben, ha eggyik meg hal-is az joßag az maſikra ßál-

UTRUM BONA, NOta infidelitatis condemnati, in fratrem adoptivum, Regio conſenſu accedente, condeſcendant?

TITUS XLIX.

QVIA ſuper devolutione bonorum nunc tractatur, ideo adhuc quæritur, Vtrum bona, & jura poſſeſſionaria cujuſpiam ob notam

HITETLENSEGben eſſet embernek joßaga, ßalhate az Kiraly engedelmeből fogadot fiura, avagy nem?

XLIX. TIT:

MIvel hogy arrol kezdenk ßollani, az joßag mikeppen ßalyon egyikről az maſikra, azert męgis illyen kerdes tamadhat, tudnia illik,

nia illik, az hittlenſegben eſet ember fejenek és joßaganak, ha az Kiraly meg kegyelmez, azon ember joßaga ßalhate az fogadot attyafiara, kivel az előtugy vegezet volt, hogy eggyik joßag az maſikra ßallyon, és effele vegezeſekre az Kiraly conſenſuſt adot volt nekiek, és az altal jo vallotta ßerzeſſeket? Kire azt felellyük, hogy az fogadot attyafiara nem ßal. Mert effele fogadot attyafiuſagnak ßinten annye ereje vagyon, mint az vęr ßerent valo attyafiak kőzőt valo oßtozaſnak, hollot eggyikről maſikra ßokot az joßag ßallani: Ez peniglen nyilvan valo dolog, hogy az hitetlenſegben eſet embernek joßaga, ſem az előt valo fiaira, ſem peniglen vęr ßerent valo és oßlo attyafiaira, nem ßalhat. Haſonlatoskeppen azert az fogadot attyafiura-is, nem ßalhat affele joßag, męg ha az Kiraly engedelmeből fogadot volna-is valakit attyafianak. De minek előtte Kiraly az hittlen embernek meg nem kegyelmez, kire kellyen ezfele joßagnak ßallani, nem ßükſeg hogy ez felől valami kerdeſt tamaßunk, mert az joßag aze lőtt volna, az kinek az Kiraly atta és ajandekozta volna. Mert valameddig valaki az ő joßaganak Uraſagaban úl, addeg oly vetekben eytheti magat, hogy az ő reßet őrőcke el veßtheti, az fogadot attyafiuſaghoz bar ne bizzek, mert az ſem menti meg, hogy joſzaga arra ßallana.

tam infidelitatis condemnati, poſt factam capiti & bonis ſuis gratiam, in illum, cum quo ſuper devolutione bonorum ſuorum prius fraternalem adoptionem & contractum fecerat, & hujuſmodi contractui conſenſus Regius acceſſerat, condeſcendant, an ne? DICENDUM, quòd non. Quoniam contractus ipſe vim fraternalis condiviſionalitatis in bonorum ſucceſsione tenet. Modo certum eſt, quòd talis infidelitatis nota inquinati & obfuſcati hominis bona, nec in filios ſuos, prius natos, nec etiam in fratres ejus carnales, aut condiviſionales deriventur, Et ideo neq; in fratrem adoptivum (ſi etiam conſenſus, ut præfertur, Regius ſuper ea re fuiſſet impetratus) bona prænotata devolvuntur. Super condeſcenſione aut eorundem bonorum ante collatam gratiam Regiam nulla eſt quæſtio: quia tunc ipſa bona illi ceſſiſſent, cui per Principem donata fuiſſent. Quam diu enim quisquam dominium reale bonorum ſuorum tenet & poſsidet, interim ſemper ea, delictis ſuis & exceſsibus ita exigentibus, perpetuò amittere poteſt, fraternali adoptione non obſtante.

QVID DE SVCCESSIone filiarum duorum fratrum, in hæredes ſeorſum præfectarum, ſit ſentiendum?

TITUL' L.

ITEM ulterius quæritur, Si duo fuerint fratres carnales, aut condiviſionales, quorum uterq; (ſexui maſculino deſtituto) filias ſuas, in propriis bonis, ac juribus ſuis poſſeſsionariis, ſeorſum & diverſo tempore, in hæredes maſculinos, vel etiam utrunq; ſexum per Principem præfici & creari procuraverit, neutro fratrum hujuſmodi præfectionem alterius impugnante, utrum deficientibus filiabus, vel hæredibus, aut poſteritatibus unius fratris, bona & jura ipſarum poſſeſsionaria, in filias, vel poſteritates alterius fratris ſuperextantis, devolvantur ratione conſanguinitatis earum, vel in regium Fiſcum condeſcendant? Dicendum, Quòd Regio Fiſco erunt applicanda. Quoniam ille non ſucceſsionis, vel conſanguinitatis jure, ſed præfectionis virtute, bona ipſa adepta fuiſſe dinoſcuntur. Præfectio autem vim, naturamq; Donationis repræſentare dinoſcitur, & ejuſcemodi

MINT SZALLYON az joßag ket attyafiunak leannyirol egymaſra, kiket kúlön kúlön údőben tőttek volna ferfiu aga?

L. TITUL'

TOvabba ezt-is kerdhetik, hogy ha ket vér ßerent valo oßlo attyafiu leend, kik nyilvan lattyak, hogy ő nekiek ferfiu magzattyok ninczen, ś ez okon őrökſegekben és joßagokban az ő leanyokat kúlön kulön údőben, ferfiu aga, avagy penig mind az ket aga, tetetnek az Kirallyal, ś ezen mind ketten meg alkunnanak, hogy eggyik ſe ellenzene ez dologtol az maſik attyafiat, hogy ha eggyik attyafiu leannyinak magva ßakadna, és ſemmi őrőckeſſe nem maradna, az maſik attyafiunak penig leannyi maradeki ęlnenek; az magva ßackatnak joßaga, az ő attyafiuſagokra kepeſt, az maſikra ßalanae, avagy penig kiralyra ßakadna? Kire ezt felelyúk, hogy Kiralyra ßál. Mert az magva ßakat attyafiu immaron nem vęr ßerent kezdette birni az joßagot, hanem arrol el menven az præfectiohoz, az ő leannyinak ferfiu aga valo tetelehez ragazkodot volt, és az utan birta. Az leany agnak penig ferfiu aga valo tetelenek annye tulaidonſaga és ereje vagyon, mint az Donationak, és első adomannak: it peniglen nem egyßerſmind attak, az leany agnak az joßagot, hanem kúlön kúlön és kúlömb úidőben; és ez okon kővetkezik hogy ezfele joßag az Kiralyra ßál. Mind ßinten mikor az attyafiak kőzőt valo oßlas utan is, mikor eggyik attyafiunak joßagot ád az Kiraly, és az maſik egy oßlaſſon valo attyafianak nevet az levelben be nem irattya, ßokot az dolog ugy eſni, hogy ha meg hall az attyafiu, ki ujontaban talalta volt az joßagot, az oßtas utan, azon joßag nem az vele meg oßtozot attyafiara ßál, hanem az Kiralyra, ßabad leven vele valakinek ő Felſege adni akarja.

Pars I. Decret. Ungar. Tit. L. 95

modi Donatio ſeorſim, & non conjunctim facta fuiſſe reperitur, ideo tanquam inter alienas perſonas, diviſim, & diverſo tempore facta reputantur, & per conſequens in Fiſcum Regium derivantur: prout in Donationibus quoq; fratrum carnalium poſt diviſionem impetrandis (ſi nomen alterius fratris diviſi non interſeratur) fieri conſuevit, quod ſcilicet deficiente fratre impetratore, bona poſt diviſionem obtenta, non in fratrem ſuperviventem, cum quo diviſus fuerat, condeſcendant: ſed collationi Regiæ majeſtatis ſubjaceant.

AZ ATTYAK ES az fiak kőzőt valo joſzag oßtaſrol, és az attyanak fiain valo meltoſagrol.

LI. TIT:

TOvabba, jollehet az attya és az fiu kőzőt az joßag hogy meg oßtaſſek, nem mindenkor engettetik: Mind az altal eſik oly dolog gyakorta, hogy (ha az fiu nem akarna-is) az attya kenzeritheti, hogy vele meg oßtozek: Es vißontag, ha az attya nem akarna-is, mind az altal az

DE DIVISIONE BOnorum inter fratres & filios eorum, & de paterna, ſeu patria poteſtate.

TITUL' LI.

SCIendum deinde eſt, quòd quamvis inter patrem & filium, diviſio bonorum non ſemper admittatur, ſunt tamen multi caſus, in quibus (ſi etiam filius nollet) pater ſuus eum ad diviſionem peragendam compellere poteſt: & è converſo, ſi videlicet pater nollet, filius nihilominus

ominus diviſionem bonorum cum patre peragendi habet authoritatẽ. Sed antequam iſti caſus declarentur, neceſſarium videtur ſcire, qualem, & quot modis habeant patres in filios ſuos poteſtatem.

UBI NOTANDUM, quòd omnes filij, & filiæ parentum legitimæ, & illegitimæ ætatis, non emancipati, hoc eſt à patria ſervitute non liberati, infra tempus emancipationis, ſeu liberationis: quæ juxta conſuetudinem patriæ noſtræ ex parte filiorum, per ſolam bonorum, & jurium poſſeſsionariorum cum patre diviſionem, Ex parte verò filiarũ, per earum deſponſationem, & nuptiarum ſolennitatem, ſeu matrimonii conſumationem fieri conſuevit, in patria poteſtate conſiſtant. Qui ergo ex te, & uxore tua naſcuntur, quamdiu emancipati non fuerint, in tua poteſtate erunt: Et non ſolum illi, verum etiam nepotes tui, hoc eſt filij, qui ex tuo filio non emancipato generantur, in tua pariter poteſtate manebunt. Qui tamen ex filia tua naſcuntur, illi non in tua, ſed patris, vel avi eorũ poteſtate erunt: ſive pater nobilis, ſive ignobilis exiſtat, quia filij non matris, ſed patris familiam ſequuntur. Et inde eſt, quod

Par: 1. T. 7. & 22.

az fia vele megh oſtozhatik. De minek elõtte ezfele dolgokrol ſollyunk, ſükſeg meg ertenünk, az attyaknak hany fele és minemü meltoſagok hatalmok legyen az fiakon.

Hollot eſünkben kel vennünk, hogy minden fiak és leanyok, ha az õ tõrveny ſerent valo üdejeket el ertek, avagy nem erttek volnais, az õ ſülejeknek birtokokban hatalmokban vadnak, mind addeg az mig az attyoknak birodalmabol meg nem ſabadulnak. Ez Orſagnak ſockaſſa ſerent penig az fiak attyoknak birodalmabol, az joſagnak fel oſtaſſa altal ſabadulnak ki: az leanyok penig, az õ ki hazaſitaskort, és haza adaſſok altal. Az kik azert te tõlled, és feleſegedtõl ſarmaznak, miglen az te birodalmodbol meg nem ſabadulnak, à te birtokodban vadnak: Sõt nem czak ezek, de meg az te unokaid-is, ugy mint, az ollyan fiak, kik az te birtokodbol ki nem ſabadult fiadtol nemzettettenek, az õ attyokkal az fiais egyetemben az te meltoſagod alat vadnak. De azok az kik az te leannyodtol ſületetnek, az te hatalmodban nincze nek, hanem Attyok avagy Iob attyok hatalmaban leſnek: akar Nemes, akar Nemtelen lõt legyen az attyok. Mert az fiak nem az annyoknak hanem az attyoknak nemzetſeget követik.

tik. Es innet vagyon ez-is, hoġ az nemes annyatol, és nemtelen attyatol valokat, az igaz nemeſſek kõziben nem ſoktak ſamlalni.

Az Attyai meltoſagoknak, Elsõ ez, hogy az fiu valameddeg az attya hatalma alat leſen, attya akarattya és hire nelkül, az attyanak ſem ingo bingo, ſem penig álo marhajabol, joſagabol, ſemmit penzen el nem adhat, ſem egyebkeppen el nem idegenithet, ſem penig affelerõl maſſal ſem minemü tokmat nem indithat, ſ nem tehet.

Masodik, hogy az atyak, az õ fiokat, mẽg ha jol fel ſerdültek-is üdejek ſerint, vetkek ert meg verhetik, meg dorgal hattyak: ſõt ha nagyob vetek miat meg erdemlik, mẽg meg-is tõmletzezhetik õket.

Harmadszor, hogy ſükſegek koron az atyak fioknak terhet magokra vehetik, és felelhetnek felõlek, és gyakorta mẽg joſagokat is (de az oſtozaſnak elõtte) utollo ſükſegeknek idejen el adhattyak és el idegenithetik, az mint effelõl oda alab bõſegesben ſollunk.

Negyedszer, hogy az attya akarattya ellen ſenki az õ fiat nalla meg nem tarthattya

Õtedszer, hogy az attya ki valthattya magat az fian, de az fiu az attyat õ magaert fogſagban nem adhattya.

Hatod-

quòd ex nobili matre, & ignobili patre genẽrati, inter veros nobiles non computentur.

PATERNARUM itaq; poteſtatum PRIMA eſt, quòd filius, quamdiu in poteſtate patris erit, de bonis paternis mobilibus, & immobilibus, invito & non conſentiente patre, nil quicquam vendere, vel aliter alienare, neq; etiam contractum ſuper his, cum aliquo facere, aut inire poteſt.

SECUNDA, quòd patres, filios ſuos, etiam legitimæ ætatis, ipſorum de meritis interdum exigentibus, caſtigare & corripere, immo, ſi exceſſus, & flagitiorum qualitas expoſtulaverit, incarcerare etiam poſſunt.

TERTIO, quòd neceſsitate rationabili ingruente, patres onera filiorum ſuſcipere, ac ſuper ſe levare, & ſæpe etiam bona ipſorũ, nondum tamen diviſorum, in extremæ neceſsitatis caſu, vendere & alienare poſſunt, prout declarabitur infra.

Par: 1. T. 59. & 60.

QVARTO, quòd invito patre, filium ſuum apud ſe retinere poteſt nemo.

QVINTO, quòd pater, poteſt filium ſuum obſidem pro ſe ponere; ſed non è converſo.

N SEXTO,

SEXTO, quòd filij non poſſunt teſtari quicquam de mobilibus paternis, niſi quantum patres eorum admiſerint: Quia teſtamentum ex libero teſtantis arbitrio debet procedere. Tales vero filii, non in eorũ, ſed aliorum, videlicet patrum, conſiſtunt poteſtate. Secus tamen eſt, de rebus per filios, propriis eorum ſervitiis, vel literariis diſciplinis acquiſitis. Super illis namq́, etiam præter voluntatem patris, libere teſtari poſſunt.

Par. 2. T. 5.

HATODSZOR, hogy az fiak, az attyok ingo bingo marhaibol, teſtamentomban ſemmit el nem hadgyhatnak, hanẽ az menyiben az attyok meg engedi. Mert az teſtamentum tetelnek, azoknak kik czelekezik, ſabad akarattyokbol, birtokok bol kel ſarmazni. Effele fiak penig mẽg nem ſabadok magokkal, mert az attyok birtokaban vadnak. De azert kúlõmb ertelmũnk legyen, az fiaknak marhajokrol, mellyeket ſajat ſolgalattyokkal, avagy penig deaki tudomannyokkal talaltanak. Mert affelekrõl, mẽg az atyok akarattyok ellen is ſabadon teſtamentomot tehetnek.

CASUS, IN QVIBUS pater poteſt filium ad bonorum diviſionem compellere.

TITUL' LII.

ITEM ulterius ſciendum, quod pater poteſt filium ſuum puberem, atq́ legitimæ ætatis; ſed non impuberem, in caſibus infra ſcriptis, ad diviſionem hæreditatũ, & aliarum rerum, compellere: non tamen poteſt de illis eum exhæreditare.

PRIMO, ſi filius in parentes manus violentas injecerit, vel aliam gravem & notabilem injuriam eis intulerit.

MICZODA OKKAL kenzeritheti az attya az fiat, hogy vele meg oſtozek.

LII. TITUS:

TOvabba ezt-is megh ertſük, hogy az attya az fel nõt fiat, ki immar tõrveny ſerent valo idejet el erte: de nem az neveletlent, ez ide ala meg irt okokert az õrõkſegnek, és egyeb marhaknak meg oſtaſara kenſeritheti: mind azon altal azon jokbol õrõcketlenne nem teheti.

ELSÕ, ha az fiu hatalmaſul ſúleire tamad, avagy nagy és nyilvan valo boſſuſaggal illeti.

MASODIK, ha az ſúleit fõben jaro vetkeckel vadolya, oly dologban, mely az Fejedelemnek avagy az Orſagnak veſedelmere nem volna.

HARMADIK, ha ſúleinek életek ellen intſelkednek, mereggel vagy egyeb modon valo gonoz tanatsbol, halalokra jarvan.

NEGYEDIK, ha latrockal, és tiſtatalan életú roſs embereckel tarſalkodik, az attya akarattya nelkúl, és az feleckel kõlti és emeſzti latrul attya jovait.

ÕTÕDIK, ha az attyat ellenſegnek kezebõl, fogſagabol és az tõmlõtzbõl, mikor ki ſerezhetne, ki nem valttya, ki nem ſabadittya és felõle nem felelven, kezeſſeget erette fel nem veſen.

VISZONTAG MI ockal kenſeritheti az fiu az attyat, hogy velle meg oſtozzek.

LIII. TITUS:

VIſontag peniglen, ez ide ala meg irt okokbol, az fiu-is (mẽg ha az attya hatalmaban volna is) az õ attyat joſaganak és marhajanak meg oſtaſara, kenſeritheti, és az attyai hatalom az oſlaſnak ellene nem alhat.

ELÕ-

SECUNDO, ſi parentes criminaliter accuſaverit de tali cauſa, quæ in perniciem Principis, vel rei publicæ totius regni non vergit.

TERTIO, ſi vitę parentum inſidiatus fuerit, veneno ſcilicet vel alio modo in necem parentum conſpirando.

QVARTO, cum maleficis, vel aliis nephandæ vitæ hominibus, contra voluntatem patris perſeveraverit, bona paterna pravè conſumendo.

QVINTO, ſi parentem captum, de manibus inimicorum, vel de carcere, cum potuerit, non redemit, neq́ liberavit, vel pro eo fide jubere recuſavit.

DE CASIBUS, IN QVIbus è contrario filius cum patre diviſionem facere poteſt.

TITUL' LIII.

È CONtrario verò, filius (etiam in poteſtate paterna cõſtitutus) patrem ſuum in caſibus ſubnotatis, ad bonorum, & rerum diviſionem faciendam cogendi & inducendi habet authoritatem, præmiſſa patria poteſtate non obſtante.

PRIMO, quando pater dilapidator bonorum ſuorum extiterit, & bona ſua, ac filiorum ſuorum non ex neceſsitate, & cauſa rationabili, ſed per fraudem potius alienavit, vel alienare manifeſtè prætendit, & de hujuſmodi voluntate ſua filio evidenter conſtabit.

SECUNDO, ſi quando hæreditates, & jura ſua poſſeſsionaria, licet non alienavit, nec alienare intendat: tamen ea non debitè colit, aut cuſtodit, ſed deſolari permittit.

TERTIO, ſi pater filium ſine juſta cauſa, & ſine notabili culpa, impiè & crudeliter corripit.

QVARTO, quando pater filium poſt perfectum tempus legitimæ ætatis, matrimonium contrahere vetat.

QVINTA, quando pater cogeret filium ſuum ad peccandum.

Quamvis autem filius patrem criminaliter accuſare (prout immediatè prænarratum eſt) non valeat: tamen hoc caſu (Deo enim magis quã parentibus obediendum eſt) poterit filius, honeſtis conditionibus, patrem ad diviſionem bonorum faciendam, non accuſando, vel criminaliter contra eum agendo: ſed potius errori, & defectui illius compatiendo, do, provocare & inducere, atq; etiam compellere.

DIVISIONEM autem prędeclaratam bonorum & rerum, propter præmiſſos caſus fiendam, intellige ſemper de bonis & juribus poſſeſsionariis, atq; rebus mobilibus avitis, & non propriis ſervitiis vel virtutibus patris acquiſitis. Nam ſi pater ob cauſas & rationes præſcriptas coęgerit filium ſuum ad diviſionem: tunc de bonis & hæreditatibus, ſeu juribus poſſeſsionariis, atq; rebus mobilibus, per eum qualitercunq; conquiſitis, & inventis, diviſionem cum filio facere non tenetur. Verum ſi ceſſantibus præmiſsis cauſis, diviſio inter patrem & filium facta ſubſecutaq; fuerit: tunc indifferenter de omnibus bonis & rebus, inter eos diviſio fieri debebit. Quoniam pater filio, & è contra filius patri, quicquid rerum & bonorum poterit acquirere, jure naturali tenetur.

ELŐSZER, mikoron az attya, az ő jovait tekozolni kezdi, és mind ő maga, s mind fiai jośagat, nem śúkśeges okokert, hanem helytelen helyre, alnakul kezdi vertegetni, śanśandekkal el is akarya idegeniteni az fiatol, az fiu penig, az attyanak effele igyekezetinek vegere mehet.

MASODSZOR, mikor örökśegit és jośagat el nem idegenitene-is, śem el idegeniteni igyekeznék: mind az altal nem elegedendő-keppen műelteti, avagy oltalmazza, śőt el hadgya puśtulni.

HARMADSZOR, ha az attya az fiat melto ok nelkúl, és nyilvan valo vetek nelkúl, kegyetlenúl meg veri, meg kinza.

NEGYEDSZER, mikor az attya nem akarja, hogy az fia emberkort mar erven-is, meg hazaśullyon.

ÓTEDSZER, Mikoron az attya az fiat ketelenitene, valami gonozśagra és śarvas vetekre.

Es noha azert, az mint az előt is meg mondam, az fiu az attyat halalra nem vadolhattya: mind azon altal ha gonozra intene az fiat (mivel hogy Iśtennek kel inkab, hogy śem mint śúleinknek engedni) és az fia ezt ertven, nem hogy vadolna az attyat, és halalra keresne, hanem inkab meg śanvan fogyatkozaśat, tiśteśśeges inteśśekkel inditśa és erőlteśśe az jośagnak meg ośtaśśara.

De ez okokbol valo ośtaśt, ertśed mindenkoron az őtől marat jośagban, és ingo bingo marhaban, és nem affeleben kit az attya śajat śolgalattyaval talalt volna. Mert ha az attya kenzeriti az fiat az ośtozaśra, az meg irt okokert, tehat affele jokbol, örökśegből és ingo bingo marhakbol, kit ő maga śerzet és talalt volna, nem tartozik az fiaval meg ośtozni. De ha ez meg irt okokon kúvúl indultatik és leśen az attya és az fia kőzőt az ośtas: tehat egy arant mindenfele jośagnak, marhanak kel kőztők fel oślani. Mert az attya az fianak, és viśontag az fiu az attyanak, termeśet śerint, tartozik egymaśnak keresni, és azt egymaśśal kőzleni, akar mi marhat, jośagot talalhat.

AZ OSZTASNAK meg is egy fő okarol: Es affele jośagrol, mely az fiut annya utan illet.

LIIII. TITUL'.

EZT-is tudni kel, hogy minek utanna az fiu, az attya ackarattyabol, tőrveny

ADHUC DE UNO CAsu diviſionis, & de bonis, filium jure materno concernentibus.

TITUL' LIIII.

SCIendum etiam eſt, quód poſtquam filius, annuente pa-

tre legitimam duxerit uxorem, (nõ obſtantibus prænarratis caſibus) poterit patrem ſuum ſemper (ritè tamen & legitimè) ad diviſionem in omnem eventum cogere, ubi æqualiter de utriuſq; patris videlicet & filij, bonis ac rebus, diviſio peragenda erit. Verumtamen ſi filius habuerit patrimonia, ac jura poſſeſſionaria ſeparata, quæ ſibi jure materno provenerunt, ſive vivente, ſive decedente matre, ejuſmodi bona cum patre dividere non tenetur. Quia in ea parte matris ſolum, & non patris familiam bona illa ſequuntur, prout manifeſtè ratio quoq; ſolà dictat.

veny feleſeget veßen maganak (az fellyúl meg mondot okok ellene nẽ alvan) tehat az edes attyat (jo modgyaval és tőrveny utan) az oßtaſra mindenkoron és minden modon erőltetheti, holot egyarant mind az kettőnek, ugy mint az attyai mind penig az fia jovaiban és joßagiban oßlaſt-kel tenni.

De ha az fiunak kűlőn valo őrőkſege és joßaga leend, mely az anyarol czak őtet illetne, ſem az annya ęlteben, ſem holta utan, ez illyen joßagot, nem tartozik meg oßtani az attyaval. Mert effele joßag, czak az annyarol, és nem az attyarol valo nemzetſeg utan jar, az mint ezt akar ki-is nyilvan eßeben veheti.

DE FILIIS FURIOSIS, & mente captis, quòd ſemper in patria poteſtate conſiſtant.

TITUL' LV.

NEc hoc prætermittendum eſt, quòd filij furioſi, amentes, ac mente capti, quia nunquam ad annos diſcretionis & perfectæ ætatis perveniſſe exiſtimantur, ideo nunquam de patria poteſtate liberantur. Vnde parentes eorum poſſunt ipſos ad omnia juſta & honeſta obliga-

HOGY AZ BALGAtag és nem tißta eßű fiak, mindenkor az ő attyok birtokaban vadnak.

LV. TIT.

EZT ſem kel el feleytenűnk: hogy az balgatak, kaba, és nem tißta eßű fiak, mivel hogy nem mondhattyuk, hogy oly időt erhetnenek, melyben az jot az gonoßtul meg tudnak valaßtani, és tőkelletes emberſeghben lehetnenek, annak-okaert, az ő attyok hatalmabol, és kezei alol ſoha ki nem ßabadulnak. Melyert effeleket az ő ßűleick minden igaz és tißteſſeges dologra ketelenithetik és kenßerithetik. Sőt męg az illyen fiaknak joßagat-is nyilvan valo ßúk ſegnek okaert az attya el-is idegenitheti. Mind az altal az attyak-is tartoznak vele, hoǵ taplalaſokra és tißteſſeges ruhazatyokra gondot viſellyenek. Ha penig az Attyok meg halna, annak gondgyaviſeleſe ßál az fiai kőzőt az nagyobikra, tudni illik, hogy az ki údősb és eßesb az fiai kőzőt, az viſſellyen gondot az balgatag és eßelyős attyafira, mint egy attya.

obligare, Bona etiam illorum in caſu manifeſtæ neceſsitatis alienare. Attamen ipſi quoq; tenentur de victu & amictu condecenter illis providere. Idem eſt intelligendum (patre defuncto) etiam de fratribus ipſorum furioſorum, Quod ſcilicet frater eorum, ſanæ mentis, inter alios ætate grandior, curam eorundem furioſorum & amentium, tanquam pater ſupportabit.

HANYKEPEN SZAbadulyon meg az fiu az attya hatalmabol?

LVI. TITVL'

IOllehet az fiak az attyai hatalmabol, ki menekednek, mihelt egy maſſal meg oßtoznak (az mint az előt-is meg mondok) mind az altal tőb okokbol-is, és mas modgyaval-is az attyai hatalom az fiakon meg ßokot ßúnni.

Elsőben, mikor az attyok teſtamentom nelkúl meg hal, és neveletlen fianak teſtamentomaban tutort nem hagyand: De ezt-is igy, ha effele attya is magaval ßabad volt, és ha immar

QUOD MODIS CESſet & tollatur paterna poteſtas.

TITUL' LVI.

QVA Mvis autem filij, de poteſtate paterna, per diviſionem bonorum (prout prænotatum eſt) eliberari & mancipari ſoleant: tamen ſunt aliqui caſus, in quibus etiam aliter ceſſat, & tollitur patria poteſtas.

PRIMO, per mortem patris, ſine teſtamento decedentis, Si videlicet tutores teſtamentarios filio illegitimæ ætatis non ſubſtituit: & hoc ſi pater ipſe jam ſui Juris fuerat,

rat, & in poteſtate patris ſui non erat. Nam hoc modo filius in poteſtatem avi ſui reincidere debebit.

Par: 1. T. 16. SECundo, aufertur patria poteſtas, ſi pater ob aliquod crimen infidelitatis, vel alios enormes exceſſus, hæreditate bonorum, & jurium ſuorum poſſeſſionariorũ privabitur, ac ad capitalẽ quoq; ſententiam, per hoc condemnabitur. Nam ſicut à mutua & reciproca bonorum ſucceſſione, per hujuſmodi notam, ſeu criminis pœnam, tam de filiis, quam fratribus decidiſſe, ita etiam patria poteſtas ſublata, & extincta eſſe comprobabitur, atq; verificabitur.

TERTIO, ceſſat paterna poteſtas, ſi pater in manus hoſtiles & captivitatem inciderit. Nam qui captus eſt, alium in poteſtate ſua habere non poteſt. Quia tunc ſui juris non eſt: & hoc quamdiu in captivitate manebit. Nam poſt ejus eliberationeꝫ; atq; reverſionem, paterna poteſtas inſtaurabitur, & reviviſcet.

HINC EST, quod etiam præſcriptio contra ipſum interea non procedit, neq; ipſe contra quempiam præſcribere poteſt: ſed infra reverſionem ſuam, omnia in ſtatu eodem priori permanebunt: & poſt reditum ſuum in cunctis cauſis & earum articulis, atq; proceſsibus, ſtatum priorem ſortietur.

mar ő-is az ő attya birtokabol ki kőlt volt. Mert illyenkepen az fiu az Iob attya birtoka ala ſokot maradni.

MASODSZOR, ha az attya hittlenſegert, avagy egyeb ſarvas vetekert joſagat el veſti, és ez okon fogyen maradand. Mert az mint hogy ezfele hittetlenſeg miat, mind fiaitol, és attyafiaitol, illyen hittetlen ember el ſakad: azonkeppen az attyai meltoſag-is mindgyart el veſzti és ketſegnelkűl ſemmive teſi.

HARMADSZOR, ha az attya ellenſeg kezeben, és fogſagaban eſendik: Mert az ki fogſagban eſik, maſon annak hatalma nem lehet: mivel hogy mig fogſagaban vagyon addeg ő magaval ſem ſabad. Ha penig meg ſabadul, és haza jőhet, az ő attyai meltoſaga, és hatalma iſmet hellyen allapadik.

Innet vagyon ez, hogy ő az ő fogſagaban, ſem ő mas ellen, ſem mas ő ellene, nem præſcribalhat, úgőt nem tőlthet: hanem haza jöveteleig minden dolga az előbbi allapatban al és marad: Meg tereſſe utan-is minden pőri, és azoknak Cikkellyei és follyaſi, az előbi allapatot nyerik.

HOGY

HOGY MINDEN Urak és Nemeſſek, az ő ſajat joſagokat ſabadon el hadhattyak, és el adhattyak maſnak, az mint ſinten akaryak.

LVII. TIT:

TUdnia valo dolog penig, hogy minden Szabad, Zaſlos és Nagyſagos Ur, ſőt Fő, Nemes, és Joſagos ember, kinek fiai és leanyi vadnak, kik ha egyet nem ertenenek-is, ſőt meg akkarattyok ellen-is, mindenfele marhajat, jovait, és joſagat mellyet avag ſajat ſolgalattyaval nyert, és talalt volna, avagy ſajat penzen (mivel hogy az penzt-is ſolgalattyaval ſokta az ember kereſni) ſerzet és vőt volna elteben ſabadon az mint ſinten akarja, maſnak el hadhattya, és el adhattya, ſőt el-is idegenitheti: Melytől az fiainak és leannyinak ellene mondaſſa, tiltaſſa és egyebfele ellen tartaſa, ſemmikeppen meg nem foghattya. Ha peniglen az attya, az ő marhajat jovait és joſagat meg elteben fiai és leannyi kőzőt el oſtotta volna, hogy az ő holta utan kőzőttek, valami haboruſag, gyűlőlſeg és perpatvar ne tamadgyon. Ez fele oſlaſt meg az attyok halala utan-is, fiai és leannyi tartoznak hellyen

QUOD QUILIBET Dominorum & Nobilium, ſuper bonis ſuis propriis, liberam diſponendi habeat facultatem.

TITUL' LVII.

SCiendum eſt autem, quòd quilibet Dominus, Baro, Magnas, ac Nobilis, & poſſeſſionatus homo, filios & filias habens, ſine omni conſenſu, immò & contra voluntatem eorundem, de & ſuper rebus, ac bonis & juribus ſuis poſſeſſionariis, per eum propriis ſervitiis ſuis acquiſitis, & adeptis, ſive propriis pecuniis, quæ etiam ſervitiis acquiri conſueverunt, comparatis & emptis, vita ſua comitè, liberã (prout voluerit) diſponendi, & ea etiam alienandi, plenariam habet poteſtatis facultatem, filiorum vel filiarum contradictione, inhibitione, vel alia quavis repugnatione non obſtante. Et ſi quam Pater ipſe diviſionem in eiſdem rebus, ac bonis, juribusq; ſuis poſſeſſionariis, in humanis agens, inter filios filiasq; fecerit, ne eo è medio ſublato, diſſenſiones, odia, contentionesq;, & differentiarum materiæ inter eoſdem, prævia ratione, ſuboriantur, etiam poſt obitum Patris, filij & filiæ, diviſionẽ ipſam

Par: 1. T. 8. & 42.

Par: 1. T. 17. & 19.

ratam habere,& in eadem perpetuò permanere tenebuntur. Et hoc idem eſt etiam de bonis, & juribus poſſeſsionariis, vigore alicujus contractus, ſeu fraternalis adoptionis, vel etiam præfectionis, in aliquem virum, aut aliquam fœminam redactis & derivatis, tenendum. Quiâ ſolus vel ſola, ejuſcemodi bona conſecutus, aut adepta eſſe intelligitur, atq; comprobatur.

QUOD PATER BONA Avita, in præjudicium filiorum, alienare non poteſt.

TITU: LVIII.

VERVM tamen ſuper bonis, ac juribus poſſeſsionariis Avitis, Pater in præjudicium filiorum, vel etiam filiarum, (ſi ea jus quoq; fœmineum ſequantur,) & ſimiliter frater, in præjudicium fratris, ſuper bonis, ac juribus poſſeſsionariis paternis, vel avitis, ſine conſenſu filiorum, ac filiarum, vel fratrum, quantum ad alienationem aut venditionem eorundem bonorum ſimpliciter, nullam penitus faſsionem facere poteſt: Quæ ſi etiam fieret: nullius cenſeretur eſſe vigoris, neq; firmitatis.

SO-

hellyen hadni, és mind örökke ahoz tartani magokat. Ez ſerint kel meg tartanunk, effele jokrol és joſagokrol-is, mellyet valaki, akar ferfiu akar aſſony alat legyen, maganak nyerhet, avagy maſnak attyafiava valo fogadaſſal, avagy ferfiui aga valo tetelevel, kőlt vegezeſt. Mert illyenkeppen mind az ferfiu, ſ mind az aſſonyallat, ő maga talallya azt az joſagot, azert ſabad Urafaga vagyon rayta.

HOGY AZ ATTYA az őſtől maradot joſagot, fiai ellen, el nem idegenitheti.

LVIII. TIT:

DE azert az őſtől maradot örökſeget és joſagot az attya, fiai és leannyi ellen: (ha leant-is illet) Es haſonlokepen az attyafiu-is, mas attyafia ellen, az attyai vagy őſsi joſagrol, fiainak, leannyinak, és attyafiainak akarattyoknelkúl, ſemmi oly vallaſt, és kőteſt nem tehet maſſal, hogy modnelkúl mindgyart el idegenitheſſe, és el adhaſſa: Ha penig vallaſt tenne-is, annak ſemmi ereje és hellye nem lehet.

Mert

Mert vadnak ollyak, kik az ő attyai és őſsi joſagokat, gyakran ſúkſegekert, neha peniglen ſemmi bizonyos dologert és ſúkſegekert, hanem czak torkokert, tobzodaſokert, és jo lakaſokert. Neha peniglen attyokfia ellen valo gyúlőſegekből, kire az őrdőg is őket ezteketi: Neha mind az altal jol és igazan, de gyakrabban gonoz ſandekkal, akar kinek is zalogban vetik, avagy örökben eladgyak, és kúlőmb kúlőmb ſin alat el kőtik: Esmeg hog effele kőtes és vallas-tetel effele joſagrol erősb leheſſen, és fel ne bomolyon, fiainak, leannyinak, és attyafiainak terhet magokra, örökſegekre, és joſagokra, ſoktak az vallas-tettel levelben fel venni.

MI LEGYEN AZ terhe fel vetel: Es hanykeppen vehetik fel fioknak és attyokfiainak terhet.

LIX. TIT:

VALakinek penig terhet fel venni ez, mikor valamely joſag meg vővejenek felel valaki, hogy az attya vagy attyafia vallas-tetelet, az el adot joſag felől, meg allya és megtarttya.

Melyből meg ertyük: Hogy az fiaknak és attyafiaknak terhet

SOLENT namq; non nulli bona, & jura poſſeſsionaria paterna, & avita ſæpè neceſsitate cogente, interdum verò nulla rationabili cauſa adurgente, ſed gula duntaxat & crapula, commeſſatione q; monente: interdum autem damnabili invidia, contra fratrem concepta, inſtigante, pariter & Diabolo cooperante: Aliquando verò benè & rectè, ſæpius tamen malitioſè, quibus poſſunt impignorare, aut perpetuò vendere, inſcribere, & diverſis titulis, exquiſitisq; coloribus obligare: & ut facta ſuper eo faſsio majoris firmitatis exiſtat, & invalidari nequeat, onera filiorum filiarumq;, & fratrum ſuper ſe, & hæreditates ſuas in ſerie faſsionis aſſumere, atq; levare.

QUID SIT ONUS Aſſumere, & quot modis onera filiorum, & fratrum aſſumantur.

TITUL' LIX.

ONERA autem aſſumere, eſt fidejuſsionem quandam ſuper obſervatione paternæ vel fraternæ faſsionis, emptori bonorum aliquorum facere.

VNDE ſciendum: Quòd onera filiorum, vel fratrum, tribus modis

assumuntur. PRIMO modo, Simpliciter. SECUNDO verò, Rationabiliter. TERTIO autem & ultimo, Necessitate.

PRIMO inquam Simpliciter, quando scilicet nulla evidenti necessitate, nulla etiam rationabili de causa, (prout immediatè præmissi) sed aut malitiosè, aut gulosè, aut etiam injuriosè, onera ipsa assumuntur. Et sic nihil tenet in judicio: Sed de plano, simpliciterq; assumptio hujusmodi revocatur, & fassio quoq; invalitatur.

SECUNDO modo, Rationabiliter, manifesta videlicet & rationabili causa occurrente, puta possessionem præ manibus alienis in pignore habitam, ad se redimendo, vel dotem & res Paraffernales, atq; jus Quartalitium solvendo, ut scilicet una portio, aut particula venderetur, & residuitas omnium bonorum ab onere necessariò eriperetur. Item Piscinas, Molendina, Domosq;, & curias, ex necessitate construendo, vel portionem aliam, & forsitan meliorem precio possessionis, aut portionis venditæ emendo, aut concambium possessionariũ faciendo. Quæ quià filio, vel fratri in lucrum hæreditatis

het haromkeppen ßoktuk fel venni. Elsőßer modnelkúl. Masodßor, bizonyos okokert. Harmadßor, az ßúkseg rea kenzeritven.

Elsőben modnelkúl, mikoron tudni illik, semmi nyilvan valo ßúkseg és semmi bizonyos okokert (az mint fellyúl is meg mondam) hanem czak gonoßul, avagy torkossagert, avagy boßusagbol, fioknak avagy attyokfiainak veßik fel terhet: Es effele terhe fel vetelnek az tőrvenyben semmi hellye ninczen: hanem minden ellenvetes nelkúl, és terhe nelkúl, meg hihattyak, és az ő vallas tetel-is semmie tetetik.

Masodszor, bizonyos, és nyilvan valo melto okokert: Ugy mint, mikor valakinek joßaga, masnal volna ßalagban, és idegen kőzből hozza akarna valtani; vagy jegy ruhat, és az jeg ruhan kúvúl adatot ajandekot, avagy leany negyedet, akarna meg fizetni: hogy effele bizonyos okokert az joßagnak eggyik reßet el advan, az tőb joßagot illyen ßúkseges fizetessel meg mentheße. Tovabba hogy Halas-tókat, Molnokat, Hazakat és Nemes udvarakat, ßúkseg-kepen kellene epiteni: avagy ha az el adot joßagnak arraval mas joßagot és haßnoßbat venne, avag czerelne raita. Mely dologbol mivel hogy az fiaknak avagy az attyafiaknak joßaga-is őrőkke eppúl és nevekedik: Annakokaert effele terhe fel vetelt semmi nelkúl meg nem hihatnak. Mind az altal, ha az fia, kinek nevet az Vallas-tetel levelben és az terhe fel vetelben meg irtak, és ugyan ki neveztek, az illyen kőteßt meg akarja hini: tehat az attya elteben, azon attyanak dijat, és mindenfele joßaganak akar minemű hellyen legyen kőzbőczit le kel tennie: Az attya halala utan penig, czak azon attya, joßaganak kőz bőczúvel meg hihattya és semmive teheti. Ugyan ezent kel ertenúnk az attyafiaknak vallasokrol-is. De mind az altal ezt eßúnkben vegyúk, hogy ha az terhe fel vetel czak kőzenseg eskeppen leend, és az fiaknak avagy az attyafiaknak neveket az vallasban bele nem jrjak, és ki nem feyezik, tehat effele terhe fel vetelnek ninczen semmi ereje, hanem tellyeßeggel le ßalithattya.

Harmadszor, és utolßor, ha az utolso ßúkseg rea ken ßeriti; ugy mint, mikor valakit, mas ember ellen feyere, itilnek, és ne talam az ki mondot tőrveny erejevel ßemelyebenis meg fogyak, és az sententia ßerint valo bűnteteßre az Biro kezeben adgyak: Avagy ha ßemelye ßerent meg nem foghattyak is, mind az altal az Kiraly is, fejenek ha meg nem kegyelmezend, avagy ha meg kegyel-

ditatis succedunt, ideò simpliciter onera præassumpta in tali casu revocari, & retractari non possunt. Sed si filius, in serie fassionis & in assumptione oneris, specificé nominatus, ea revocare voluerit, tunc vivente Patre, cum homagio & æstimatione communi, universorum jurium possessionariorum Patris, ubilibet adjacentium: Mortuo verò patre, solummodo cum communi æstimatione ipsorum, jurium paternorum retractandi & annihilandi, habet potestatis facultatem. Et idem est etiam de fratrum fassione sentiendum, atq; tenendum. Hîc tamen advertendum est, quòd si assumptio oneris generaliter facta fuerit, & nomina filiorum, vel fratrum, in fassionis serie nominatim expressa denotataq;, nõ extiterint, tũnc ejuscemodi oneris assumptio nil tenebit, sed simpliciter invalidari valebit.

TERTIO verò & ultimo modo, extrema necessitate urgente, dùm videlicet quis sententia capitali, juris ordine, adversus alium convictus & condemnatus fuerit, & forsitan in persona quoq; propria, vigore ipsius latæ sententiæ detentus, ac ad manus judiciarias ad infligendam sibi pœnam à jure statutã assignatus fuerit, Vel licet non de-

tentus, gratiam tamen Regiam non consequutus, Aut si gratia sibi data fuerit, ita tamen, ut concordet cum adversa parte (Nam & alioquin Regia Majestas gratiam non secus, nisi ut concordet, facere potest) Vel in Turcarum, Saracenorũ, aut Thartarorum, seu aliorum quorumcunq; hostium, & inimicorum captivitate detentus, & indè non secus, nisi pactione quapiam liberatus fuerit, Tunc hoc ultimo modo præmissi oneris assumptio nunquam revocabitur. Nulla etiam via, fassio super ea re facta, per filium vel fratrem retractabitur. Immò si Pater portionem filij, (quia propria portio ad caput suum redimendum non sufficeret) in casibus præmissis, ante divisionem, cum filio factam, alienaverit, filius sufferre tollerareq; debebit. Nec ejuscemodi fassioni, si etiam unica & singularis esset persona fatens, nec Regius, nec fratrum condivisionalium consensus est necessarius, sed semper de se rata manebit, atq; firma.

COROLLARIUM itaq; ex præmissis infertur, Quòd possessionaria venditio triplex est; scilicet:

kegyelmezend-is, illyen okkal enged meg ő nekie, hogy az ő pereſevel meg bekellyek (mert az Kiraly kúlőmben meg nem kegyelmezhet, hanem hoģ pereſevel meg alkodgyek) Avagy peniglen ha az Tőrőknek, Szeretſennek, avagy Tatarnak, avagy akar mi nevezeten valo ellenſegnek fogſagaban eſnek, és onnet kúlőmben, ki nem ſabadulhatna, hanem hanekiek meg ſatzolna. Tehat ez utolſo mód ſerint, az fellyúl meg mondot terhe fel vetelet, ſoha meg nem hihattyak. Es ſemmi-nemú uton az fellyúl meg mondot dolgokrol valo vallas-tetelt, ſem az fia, ſem egyeb attyafia meg nem hihattya. Sőt ha az attya az ő maga reſe joſagaval feye valtſagat fel nem erne, fiaval is mig meg nem oſtozot volna, az meg mondot ſúkſegekoran, az fia reſere valo joſagot-is el idegenitheti, mellyet az fianak el-is kel túrni és ſenvedni. Es fele vallas tetelnek meg erősiteſſere, ha az vallo ſemely immar ezak eggyes és magva ſakkattul volna-is, ſem az Kiraly, ſem az oſtozo attyafiainak engedelme nem ſúkſeges, hanem ő magatol ereye vagyon, és meg alhat.

Ezekből azert ſumma ſerint ezt tanullyuk, hogy az joſagnak el adaſſa harom fele: Tudni illik:

lik: Modnelkúl valo, Bizonyos okokbol, és ſúkſegből valo.

Az modnelkúl valo el adaſnak ſemmi hellye ninczen.

Az Bizonyos okbol valonak penig neha hellye vagyon, ſneha ninczen, és meg hihattyak.

De az ſúkſeges el adas mindenkoron jo, és hellye vagyon és ſoha meg nem hihattyak: Az mint az fiaknak és az attyafiaknak terhek fel vetele, és meg hivaſanak magyarazattyabol, kiről moſtan ſollank, nyilvan meg tetzik.

AZ TŐRVENY SZERENT valo meg kinalaſrol, kinek az joſag el adaſanak előtte ſúkſegeskeppen meg kel lenni.

LX. TITUS.

TOvabba, mivel hogy nemely embereknek, főkeppen attyokfia ellen valo vallas tetelekből, akar ſalagos, akar őrők arron el adot joſag felől legyen, ſok kar ſokot kővetkezni: hollot tudni illik, nemely ötven forintot alig kért, az Captalanba penig és Conventben, avagy az Orſag biraja előt ſanſandekal, és nagy ezalardul azt vallya, hogy ſaz avagy ket ſaz forintot vőt fel tőlle. Az Captalan penig és Convent

cet, Simplex, Rationabili, & Neceſſaria.

SIMPLEX venditio, nihil valet.

RATIONABILIS verò aliquando valet; & aliquando retractatur.

NECESSARIA autem ſemper valet, & ſemper tenetur, & nunquam invalidatur, prout ex immediata prædeclaratione aſſumptionis & revocationis onerum filiorum ac fratrum, clarè liquet.

DE LEGITIMA ADmonitione, in poſſeſsionaria venditione neceſſariò præmittenda.

TITUL' LX.

NOTANDVM ulterius, quòd quià in faſsionibus, tam impignoratio, quam etiam perpetuitatis jure & titulo, maximè in præjudicium fratrum, per plærosq; faciendis, damnabilis quædam abuſio ſuccrevit, quòd ſcilicet quinquaginta florenos interdum à Fœneratore quis accepit, aut centum aut ducentos florenos coram Capitulo, vel Conventu, aut Judicibus ordinariis Regni, ſe accepiſſe, ſtudioſè & quidem malitioſè fatetur. Capitulum

lum autem,& Conventus, vel Judices Regni ordinarij, juxta faſsionis factæ ſeriem & modum, literas faſsionales,& Obligatorias dare tenentur: Sicq; nonnulli propediem tanta pecuniarũ ſumma bona ſua obruunt, & involvunt, ut vix medietatem ſummæ eadem bona valere dinoſcantur. Unde ſæpe evenit,ut hujuſmodi bona,ab ipſa ſua progenie, perpetuò alienentur.

ET ideò quælibet poſſeſsionaria venditio,immò & impignoratio,legitimam ſemper requirit filiorum, aut filiarum, vel fratrum, ad quos ſucceſsio & devolutio hujuſmodi jurium poſſeſsionariorum venditioni,aut impignorationi expoſitorum ſpectare dinoſcitur (ut illam,vel illa ad ſe recipiant) admonitionem: qui ſi legitimè admoniti & requiſiti, poſſeſsionem ſeu jura hujuſmodi poſſeſsionaria, juxta condignam & communem eorum æſtimationem, valorem pro ſe habere,& ad ſe recipere voluerint,ante omnes alios emptores,aut fœneratores,liberam plenariamq; habent pro ſe recipiendi, & emendi facultatem.

Admonitio. Par: 2. T. 20. & 24.

SI vero venditor,aut impignorator ipſe, admonitionem præmiſſam facere recuſabit, & jura ſua poſſeſsionaria, præter ſcitum vel conſenſum,dictorum filiorum, aut filiarũ, vel

Convent,avagy az Orſag biraja, mindenkoron az vallas-tetelnek rendi ſerint tartozik,az vallaſt, és az kőtes levelet kiadni: Es ezkeppen nagy ſokkan oly nagy ſummaban eytik és kőtelezik joſagokat, hogy felet ſem erne meg,honnetgya korta ez-is kővetkezik, hogy affele joſag az vęrtúl őrőkke el idegenúl.

Szúkſeg ennek okaert az joſagnak el adaſaban, ſőt czak el ſalagoſitaſaban-is tőrveny ſerint meg kinalni vele az fiakat, leannyokat és attyafiakat, kikre az-fele el ado, avagy el ſalagoſitando joſag nezne,és kiket illetne,hogy inkab ők vegyek hozzajok: Kik ha az illyen meg kinalas utan, az joſagot melto és kőz bőcz ſerint, avagy az mit erne az joſag, hozzajok akarnak venni, minden egyeb vevők és aroſſok ellen, leg elsőben is ők vehetik meg magoknak.

Ha penig az el ado, avagy ſalagoſito ſemely meg nem kinallya őket, és az joſagot fiai és leannyi, avagy attyafiai hire és engedelme nelkúl, valakinek el idegeniti, avagy el ſalagoſittya, és fiai, leanyi, avagy attyafiai kőzzúl valaki, ez illyen joſagnak meg vevőjet, az Kiraly udvaraban rea hina: tehat ez pernek czak eggyetlen egy Octavan vegenek kel ſakadni, és az fel peres az joſagot czak kőz bőtſel viſſa veheti; akar mely nagy ſummat irtanak legyen az kőtes és vallas tetelről valo levelben, mellyen el attak volna az joſagot.

Mind az altal ez okot ki veven belőle, mikoron valakit feyere ſententiaznak, s meg fogyak, és bünteteſre az Biro kezeben adgyak: Mert illyen ſúkſegekoran (mivel hogy czak harmad napiglan valo ſabadſaga lehet, hogy pereſſevel meg alkudgyek) nem tartozik az meg mondot kinalaſſal, hanem akar kinek is, és mentel job arron lehet, azon fogſagban ſabadon el adhattya.

Ezen ſabadſaga vagyon annak-is, az ki kűlső ellenſegnek fogſagaban volna, mert az is az ő joſagat, minden kinalas nelkúl feye valtſagaert el adhattya, és őrőkke elidegenitheti.

vel fratrum, cuipiam alienabit, vel impignorabit, & ipſorum filiorum, aut filiarum,vel fratrum aliquis,aut aliqua, emptorem hujuſmodi bonorum, ſeu jurium poſſeſsionariorum, contra ſe in curiam Regiam propterea evocabit: tunc in uno duntaxat termino juridico, ſcilicet Octavali, cauſa ipſa finiri debebit, & actor ipſe bona,ſeu jura poſſeſsionaria prę notata,ſola ipſa communi æſtimatione eorundem, pro ſe recuperabit: non obſtante pecuniarum ſumma, quantumvis magna in literis fœneratoris,ſeu emptoris ſuper ea re faſsionalibus,ſpecificata.

Dempto tamen & excepto caſu, quo quis in capitali ſententia convictus detineretur, & manibus judiciarijs ad luendam pœnam traderetur.Nam hoc modo(quia pręter trium dierum ſpacium indutias ad cõcordandum cum adverſa parte non habet) admonitionem(modo antelato) facere non tenetur: ſed quibus, & in quanta ſumma poterit,liberam vendendi bonorum ſuorum authoritatem ibidem ſemper habet.

Et hoc idem eſt intelligendum etiam de eo, qui apud hoſtes externos in captivitate tenetur, quòd ſcilicet is quoq; bona ſua ſine omni admonitione, pro capitis ſui redemptione, vendere perpetuoq; alienare poteſt.

VBI autem admonitio prædeclarata, venditionem perennalẽ bonorum, & jurium poſſeſſionariorum, legitimè præceſſerit, & nemo filiorum, aut filiarum, vel fratrum, bona ipſa, & jura poſſeſſionaria, venditioni expoſita pro ſe habere ſeu emere voluerit, vel forſitan inopia prępediente comparare non poterit: tunc ijdem filij, ac filiæ, fratres ipſi, non aliter poſtea, niſi pecuniæ ſumma, in literis faſsionalibus ſpecificata, plenariè depoſita & perſoluta, vel etiam perennali æſtimatione mediante, & longo litis proceſſu, bona illa pro ſe vendicare valebunt. Nam & venditores bonorum ſuorũ, in caſibus, articuliſq; rationabilibus, & admittendis, non ſunt adeò coërcendi, & aſtringendi, ut juſtis eorum juribus & rebus, uti aut frui debitè nequeant.

Attamen ſi quis filiorum aut filiarum, vel fratrum, bona ipſa ad ſe recipere velle, tempore ipſius admonitionis reſponderit, & allegaverit: tunc ad deponendam ſummã ipſam condignam, & concordandum cum venditore, terminus brevis, & competens, coram judice (cujus authorithate & literis admonitio ipſa fit & exequitur) ad comparandũ, ſibi præfigi debebit. Termino autẽ ipſo adveniente, ſi ſummam illam, juxta judicis

Holot penig az meg kinalas utan, az aruban ereſtet joſagot, fiai, és leannyi, avagy attyafiai kőzzúl ſenki maga ſamara meg nem akarja tartani és venni: avagy ne talam ſegenyſege miat meg nem vehetne: Tehat az utan, azok kúlőmben az joſaghoz nem fernek, hanem ha az derek penzt, ki az kőtes levelben ki leſsen fejezve, avagy az joſagnak őrők bőczűet kel letennie, és męg hoſſu pőr follyaſaval tehetik övekke. Mert az el ado ſemellyeket-is, mikor ſúkſeges dolgokert, és okokbol indultatnak az el adaſra, nem illik ugy annyera meg kőtelezni és meg tiltani, hogy az ő ſajat joſagokkal, és marhajokkal ſabadon ne ęlheſſenek.

Ha penig az fiak és leannyok, avagy attyafiak kőzzúl valamely az kinalaſnak idejen, azt mondandgya hogy hozza veſsi az joſagot: Tehat az Biro, kinek erejevel és levelevel kinaltak meg, az joſag megvetelevel, egy rővid és illendő napot rendellyen, mellyen ő előtte, mind az ket fęl ſemelye ſerint jelen leven, meg alkudgyanak az arra felől, és melto árrat az vevői-s tegye le az napra. Az nap el jővén, ha az Biro

Biro itileti, és az kőz bőcz ſerint, le nem akarja tennie, tehat az el ado ſemely ſabadon el adhattya idegennek az joſagot.

De az ſalagos joſagrol kúlőmb ertelemben legyűnk. Mert akar kinallyanak meg vele maſt, akar ne, de az fiak, leannyok és attyafiak, avagy Kiraly igaſſaga ellen, az meg mondot kőz bőcznel fellyeb az joſagot el nem ſalagoſithattyak. Mind az altal az bőczűnek oly rendel és moddal kel lenni, hogy nem czak az hazakat, Nemes udvarakat, jobbagyos hellyeket, puſta hellyeket, és puſta telekeket, az mezző varoſſok és faluk hataran bőczúllyek meg; de ezek felet męg az főldőket is, erdőket, reteket, tókat, és molnokat, mind oda tudgyak (ſinten mint az leany negyed ki adaſban az bőcz ſokot lenni): Es valamenyre az illyen bőcz, az Biro intezeſſe ſerint nevekedik, ſinten annyi ſumma penzt kelle tenniek az joſagert, hogy ha az fiak, leannyok, avagy attyafiak magoknak akaryak meg ſalagoſitatni, és meg valtani: Sőt azok-is kik Kiraly igaſſagaval akarnanak, az ollyan joſag melle allani, ezzel tartoznak (mikor tudnia illik, egy ő maganak valo ſemely, ki magva ſakadaſahoz kőzelgetne ſalagoſitot volna el). It peni-

judicis ipſius deliberationem, & bonorum ipſorum communem ęſtimationem deponere recuſaverit, venditor ille liberam bonorum ſuorum alienandi facultatem habebit.

Impignoratitia bona. *Par: 1. T. 10. 27. 63. 80. 81. 82. 83. 102. & 103. Par: 2. T. 18. 20. & 24.*

DE IMPIgnoratitiis autem bonis & juribus poſſeſſionariis, ſecus eſt ſentiendũ. Nam jura aliqua poſſeſſionaria, ſupra valorẽ dictæ communis æſtimationis eorundem, ſive præcedat admonitio legitima, ſive non, in præjudicium ipſorum filiorum aut filiarum, vel fratrum, aut etiam juris Regij, impignorari nemini poſſunt. Verùm tamen hæc æſtimatio, & ejus ſeries, non ſolum domos, ac curias nobilitares, ſeſſionesque, Jobagionales, populoſas ac deſertas, vel Prædiales, in faciebus oppidorum, villarum, aut poſſeſſionũ adjacentes: ſed etiam terras, ſylvas ac prata, piſcinas, & molendina (prout in Quartalitiorum ſolutione) per omnia includit: & in quantum hujuſmodi æſtimatio juxta limitationem judicis ſe extendit, in tantum etiam depoſitio atq; reſtitutio pecuniarũ pro juribus impignoratitiis, per filios, aut filias, vel fratres: ſed & per eos, qui forſitan cum jurisditione Regia (in caſu, quo impignoratio per unicam & ſingularem perſonã, defectuiq; ſeminis, proximam facta fuerit) procedere videbuntur, fieri

debebit. Filias autem & mulieres, in casibus præmissis, illas intelligé admonendas esse, quas jura ipsa possessionaria vendenda, vel impignoranda, cum sexu masculino, æquali jure concernunt.

Nam aliter filiæ, vel mulieres ipsæ pro extraneis in hac parte reputantur: Et non secus quam vicini, aut commætanei agere permittuntur. Hoc excepto, quòd si voluerint ante omnes vicinos & comætaneos sese ad emptionem ac receptionem bonorum illorum ingerere, & illa pro se habere possunt:

Vicini & comætanei. Part. 2. T. 64. & 74. Part. 3. T. 70.

Vicini verò & comætanei, per admonitionem prædeclaratam, & pro ipsorum parte factam, jura possessionaria venditioni exposita, pro se quidem ante omnes alios emptores extraneos & remotiores vendicare possunt: Non tamen æstimatione communi, prout fratres vel sorores, sed capitalis semper pecuniæ summæ, in literis Fassionalibus expressæ, depositione, & plenaria solutione, vel etiam ipsorum juriũ possessionariorum, perennali cum æstimatione. Unico tamen termino Octavali, si admonitio ex parte vendentium non præcesserit, & ipsi nihilominus vicini, & comætanei pro parte ipsorum, admonitionem super ea re

peniglen affele leanyokrol és asszonyi-allatokrol szollunk, hogy meg kel őket kinalni, kiket az jószag, mellyet aruban boczattak, egy arant illet az ferfiui ágal.

Mert ha egy arant nem illeti, önekiek-is czak annyi közek le het az jószaghoz mint az idegennek, és czak ugy szolhatnak az jószaghoz mint az szomszedok és hataroſok. Ettől ki valvan, hogy ha kedvek leszen hozzaja, minden szomszedok és hataroſok elől, az jószag melle alhatnak, és magok szamara meg tarthattyak.

Az szomszedok penig és hataroſok, az fellyúl meg mondot kinalas utan, az aruban boczatot jószagot, jollehet minden kúlső aroſſok ellen magoknak vehetik; de azert nem köz bőtsel, mint az attyafiak és leannyok, hanem az derek summanak, mellyet az kötes levelben irtak, eppen valo meg fizeteſſevel, avagy az jószagnak, örők bőczűevel. Es czak egy Octavan vege szakad, ha az el ado szemely őket meg nem kinalta, az szomszedok penig és hataraſok ő magok kepekben meg intettek, és penzekkel meg kinaltak az el ado szemelt.

szemelt. Mely hataros szomszedok az szalagos jószagert az derek summat, az mennyiben lől volt az el szaloglas, tartoznak le tenni. Az bőczben penig magokat nem elegyithetik, sem melleje nem alhatnak: mivel hogy ez illyen jószagnak tulaydonsaga, őket nem illetti.

MIKEPEN KEL AZ attyafiunak jószagbeli reszet vissza venni, mellyet az masik attyafia el adot avagy el szalagositot.

LXI. TITUL'.

TOvabba ezt-is meg ertsúk, hogy gyakran az őregb attyafiak, neha penig az kisſebik-is othon lakvan, és attyoktol avagy ősökтől marat jószagot, mellyet közтők még meg nem ostottak, az tőb, és őregb attyafiaknak tavol letekben, birvan: Effele vęr szerint valo attyafiai terheket magokra fel veven, azoknak is jószagat el szoktak szalagositani, avagy örők aron-is el adni. Es ez altal az vevők is, nem czak az el ado, avagy el szalagosito szemelynek jószagbeli reszet, de az tőb attyokfiai reszet-is, azoknak terhek fel vetele ea re solitam peregerint. Qui pro juribus possessionariis impignoratitiis, pari modo capitalem summam, pro qua hujusmodi impignoratio facta fuerit, persolvere tenentur. Nec de æstimatione aliquali se in parte ingerere vel immittere possunt: cum de proprietate & hæreditate talium jurium possessionariorum, nil ad eos pertinere dinoscatur.

QUOMODO PORTIO fratris, per alterum fratrem vendita, vel impignorata, recuperari debeat.

TITUL' LXI.

NOtandum ulterius, quòd plerunq; solent natu majores, & interdum etiam minores, qui absentibus fratribus, natu majoribus, bona & jura possessionaria eorum, paterna & avita, nondum divisa, domi manendo possident, oneribus cæterorum fratrum carnalium, vel uterinorum, in se sumptis, eadem jura possessionaria impignorare, aut perpetuo vendere. Per hocq; emptores non solum portionem illius vendentis, vel impignorantis, verum etiam cæterorum fratrum ejusdem, quorum utputa illa gravamina in se

accepit, portiones poſſeſsionarias conſueverunt pro ſe vendicare.

Receptio. Unde ſciendum eſt, quod ſi aliquando talis venditio, aut poſſeſsionaria alienatio, ſimplici modo per quempiã committeretur: tunc portiones cęterorum fratrum, ſine omni prorſus ſolutione, actori vel actoribus, in primis octavis reddi & reſtitui debent. Portio autem fratris vẽditoris æſtimabitur, & valor duntaxat communis æſtimationis ipſius portionis, emptori recompenſabitur. Sic etiam illa portio fratris venditoris, actori poſsidenda dabitur, oneris vel gravaminis præaſſumpti revocatione, ſeu depoſitione prorſus ſine omni. Pro reſiduitate autem, & ſuperfluitate pecuniarum, ſummæ in literis Faſsionalibus denotatæ, reliqua bona, & jura poſſeſsionaria, fratris ipſius vendentis, quæ ad recompenſam ejuſdem ſummę ſe extendere ſufficereq; videbũtur, mox & ulteriori proceſſu juridico non expectato, per judicem æſtimari, & manibus emptoris ſub conditionibus, in literis ejuſcemodi Faſsionalibus declaratis, dari debent poſsidenda. Si autem alia bona, præter vendita, non habuerit, & rebus quoquè mobilibus, ad portionẽ ſuam cedentibus, adeò deſtitutus fuerit, ut ſumma prænotata ex illis inſtaurari, & recupevetele mellet, magoknak ſoktak tulaidonitani.

Annakokaert tanullyuk meg azt, hogy mikor valamely attyafiu haſonlatoskeppen oknelkúl és modnelkúl el adgya avagy ſalagoſittya az joßagot: tehat az tőb attyafiai reßet az fel pereſnek, az első egy Octavan, minden fizetes, és valtſagnelkúl meg kel teriteni, és viſßa adni. Az el ado attyafia reßet penig czak kőz bőtſel vehetik viſßa, az meg vevő ßemelytől. Es azt-is az el ado attyafiu reßet, az fel pereſnek kel adni: az fel vőt terhenek meg hivaſſa, le ſallitaſſa, és mindennemú meg fizetes nelkúl. Az derek ſummanak penig meg fizeteſeert és meg teriteſeert, mellyet az kőtes levelben be irtanak volt, az el ado ßemelynek tőb joßagat, vala-mig fel erik vele, ugyan azon egy tőrveny ki mondaſakort, tartozik az Biro meg bőczúlni, és az vevő ßemelynek kezeben ereßteni, azon okkal az mint az kőtes levelben meg volt irva. Ha penig az el adot joßaganal tőb nem leend, és ſajat ingo bingo marhajaval-is fel nem eri, az meg irt ſummanak meg teriteſet: tehat az vevő ez illyen modnelkúl valo aruban (kiről az

az előt-is, ugy mint az elsőről ſollek) tűryc karat. Mert mikor ſúkſeges okokert adgyak el az joßagot, az fellyúl meg irt maſodik mod ßerint hihattyak meg az fel vőt terhet-is: az ſummat-is penig az mennire lehetſeges leßen, meg kel az vevőnek teriteni.

Ezen ertelemben legyűnk az attya felől-is, ki az ő ős joßagat, az fiainak kedvek és akarattyok ellen, modnelkúl és oknelkúl el idegeniti, akar őrökben el advan, akar penig el ſalagoſitvan: tudnia illik, hogy az attya vallas tetelit-is, effele oknelkúl első mod ßerint valo kőtesben, terhenelkúl meg hihattyak, és az fiak reßeket minden fizetes-nelkúl viſßa vehetik: az attyok reßet-is az fiak kezeben czak kőz bőczel kel meg teriteni és meg ßerzeni.

recuperari non poſsit: tunc emptor ipſe damnũ hujuſmodi ſuperfluitatis, neceſſariò tolerare cogitur: & hoc in caſu (ut præfertur) ſimplici, ſuperius declarato. Nam in caſu rationabili, etiam oneris retractatio (modo antelato) ſubſequi, & de illo ſuperfluitas prænarrata pecuniæ (in quantum poterit) emptori refundi debebit.

Et hoc idem eſt intelligendum etiam de patre, qui jura ſua, & filiorum ſuorum avita, in præjudicium, & ſine conſenſu ipſorum filiorum ſuorum, perperam & irrationabiliter alienabit, vel venditioni aut impignorationi exponere curabit: quod ſcilicet Faſsio ſua, in caſu ſimplici prælegato, ſimpliciter invalidari, & portio filiorum, ſine omni prorſus ſolutione, portio verò patris, communi æſtimatione mediante, eiſdem filiis reddi & inſtaurari debebit.

AFFELE VALLASTETELEKRŐL, MELLYEKET MEG NEM HIHATNAK.

LXII. TITUS.

ERre mind az altal jol rea figyelmezünk, és eßünkben tartſuk, hogy mikor eggyik attyafiu az maſiknak vallas tetelet meg akarja hini, ha affele az araban adot, avagy

DE QUIBUSDAM FASſionibus non retractandis.

TITUL' LXII.

HIC tamen attendendum & cordi imprimendum eſt, quòd ſi frater faſsionem alterius fratris retractare & revocare volens, bonis aut juribus poſsеſsionariis, per hanc vendi-

venditionem aut commutatis, aut acquisitis scienter & sine juridica reclamatione usus fuerit, & fructum illorum realiter perceperit: tunc fassionem hujusmodi nunquam revocare valebit. Per usum enim realem, fassioni illi consensisse videtur. Et idem est de fassione quoq; paterna, per filium retractanda, dicendum.

Par:1. T. 70. & 72. Sic pariformiter sentiendum est de fassionibus illis, quæ inter fratres generationales, aut condivisionales, vel etiam quoscunq; alienos & extraneos, prætextu jurium possessionariorũ litigiosorum, per modum compositionis & concordiæ fiunt atq; celebrantur. Et in hujusmodi compositione, certa portio vel particula jurium ipsorum possessionariorum, uni partium, per alteram partem, bona illa litigiosa tenentem, & possidentem, vel aliter efficacia forsitan jura ad ea habentem, datur, aut remittitur: reliqua verò particula seu portio, causa pacis & unionis, apud se remanebit, & relinquetur perpetuò possidenda: Quæ quidem fassiones (quià finis & exitus litium dubius adhuc, & incertus erat) semper observantur, & nunquam retractantur. Nam & alioquin fassiones prædeclaratæ, quæ invali-

avagy czerelt, avagy egyeb modon szerzet jobaggal, örökség-gel, tudvan el, és hasznat-is ugyan valoban vesi, törvenybeli ellen-mondas nelkúl: tehat effele vallast soha meg nem hihat. Mert az vele valo éles altal, az vallas-tetelnek és kötesnek engednie lattatik. Ezent mondhattyuk, az attyanak vallas-tetelerôl is, kit az fia meg akarna hini.

Hasonlo ertelemben legyünk affele valastetelekrôl-is, mely vér szerint, es egy oslasson valo attyafiak közöt, sôt akar minemú idegenek közöt-is, valami pöres jobag felôl valo szerzödesbôl és békeségbôl lésen. Effele meg alkuvasban penig gyakorta bizonyos részadatik, az pöres jobagbol, valamely félnek, melynek azon kivúl is ne talám jo igasaga volna, az pöres jobaghoz: eggyik részetskeje penig, békesegnek okaert ugyan maganal marad és tellyes birtokaban: Mely meg alkuvasrol valo vallastetelek (miert hogy az pernek vege és ki menetele még ketseges volt, és bizontalan mire mennyen) mindenkor meg tartatnak, és soha meg nem hihatni. Mert ezen kúvúlis, affele vallas-tetelt, mellyet meg hihatnak, nem az jobagnak

nak vissa vetelerôl, avagy magahoz valo kaptsolasrol, hanem az jobagnak czak el idegenitesérôl, kel erteni.

AFFELE VALLASTETELEKRÔL, mellyek utan iktatas kel, avagy nem kel.

LXIII. TIT:

TOvabba, ha az meg mondot, avagy egyeb fele okokbol, az vér szerent, és egy oslasson valo attyafiak, az féle jobagokat, mellyek annelkúl-is egyrôl az masikra szálana, egy masnak vallyak, akar az Ország Birai elôt, avagy Captalanban, avagy Conventben: Effele vallasra sem az Kiraly engedelme, sem penig egy estendô alat valo iktatas nem szúkséges. De az idegenek közt valo, örök vallastetelek, akar minemú jok és jobagok felôl valok, annelkúl szúkölkednek: Sôt még szalagost-is, ötven forintnak ha felette vagyon, egy estendônek forgassa alat, törveny szerint valo iktatassal, szúkséges keppen szoktanak meg erôsiteni. Ezt-is ugy, ha az, az kinek az jobagot vallyak, akkoron az jobagnak Urasagaban nem volna. Merr ha az vallas és köres elôt-

invalidari & retractari possunt, non de recipiendis ad se, vel obtinendis pro se, sed de alienandis duntaxat à se bonis, & juribus possessionariis intelliguntur.

DE FASSIONIBUS, quæ statutione legitima indigent, & quæ non.

TITUL' LXIII.

ITEM Fassio perennalis, inter fratres generationales & condivisionales, aut in præmissis, aut etiam aliis casibus, prætextu talium jurium possessionariorum, quæ etiam alioquin in alterutrum essent devolvenda, Coram quovis judice ordinario, vel alio loco testimoniali & autentico facta: Nec Regio consensu, nec etiam juridica Statutione indiget. Aliæ verò omnes fassiones perennales, super quibuslibet bonis ac juribus possessionariis, inter alienos ac extraneos, quocunq; modo factæ. Immò etiam pignoris titulo ultra summam quinquaginta florenorum celebratæ & emanatæ, infra integram unius anni revolutionem ista tutione legitima firmari solent, atq; debent. Et hoc, si ille cui fassio facta fuerit, extra dominium ipsorum bonorum extiterit. Nam si in domi-

Par:1. T. 69.

Inscriptiones ultra flor: 50. factæ Statutione egent.

nio eorundem reali etiam antea fuerit, aut medio ejus, qui fasionem fecit, Dominium hujusmodi reale & possessorium, de facto consequi poterit: Tunc (etiam transacta ipsa annuali revolutione) Statutio prænotata semper exequi valebit.

HOC quoq; præviso, quod si forsitan fasionum aliqua Regio cõsensu egeat, & consensus talis, usq; ad annualem ipsam revolutionẽ impetrari nequeat, tunc fasio hujusmodi non prius, nisi post impetrationem ipsius consensus Regij dicti, usq; ad integram unius anni (ut præmittitur) revolutionem, vigore ejusdem consensus, Statutione legitima (sive sequatur contradictio, sive non) roborari debet. Et hoc intellige de fasione, non cum futura conditione, sed de præsenti facta.

Nam super aliquo contractu, seu fraternali adoptione, bonorumq; in alterutrum devolutione, si fasio per quempiam alteri, vel forsitan per duas partes sibi ipsius mutuò & in alterutrum celebraretur: Ita videlicet, ut si quam partium hæredibus deficere contingeret, bona & jura possessionaria ejusdem in partem superviventem devolverentur, & Regia Majestas hujusmodi fasioni seu contractui, & fraternali adoptioni, suum Regium consensum largiretur.

elõt is, minden voltakeppen Urasagaban volt az jobagnak: Avagy ez vallo semely, ha az jobagot fogyatkozas nelkúl kezeben adhattya: Tehat, az estendõnek forgassa el mulvanis, az meg mondot iktatast vegben viheti.

De ezt jol meg latvan, hogy ha valamely vallas-tetelre súk seges leend az Kiraly engedelme, és ezt az engedelmet, egy estendeig az Kiralytol meg nem nyerhetik, tehat effele vallast, mind addeg sem illik iktatni, valameddig az Kiraly is meg nem engedi és Consensust nem ad rea: Ha penig meg engedi, egy estendõnek forgassaban, az Kiraly engedelme erejevel, el kel jarni az iktatassal-is, akar ellene szollyon valaki akar ne az iktataskort. Es ezt ertsed ollyan vallasrol, mely nem jövendõ dologrol szol, hanem jelen valorol.

Mert ha valaki, mast fiava, avagy attyafiava fogad, és ha jobagarol ollyan vallast és kõtest tesen, hogy holta utan, az masikra szallyon; avagy mind ketten ugy vegeznek, hogy vsontag egymasra maradgyon jobagok: tudni illik, illyen forman, hogy ha valamely fel magtalanul halna meg, hat annak az jobaga, az elõ semelyre szallana, és effele vallas tetelt javallana és hellyen hadna, Kiraly õ Felsege: Miert hogy az vallas-

vallas-tetel, és az Kiraly engedelme-is jövendõre szol, és czak ugy mehet veghez, ha valamellyik meg haland. Annak okaert valameddig, avagy mind ketten elnek, avagy az az semely meg nem hal, az ki halalantan masnak vallotta jobagat, nem sükseg mindgyarast az illyen vallasra az iktatas, hanem ha az Consensus mellet az Kiraly igassagat-is meg kerttek volna azon jobagban. Mert igy az Kiraly igassagat-is meg kerven (mely sok Nemessek Jobagban allatomban szekszik) sükseg hogy estendõ alat az iktatast, veghez vigyek.

Az mint penig szollank, az Kiraly engedelmerõl-is, ezenkeppen tartsuk, hogy mihelt az mas fẽlnek magva szakad: Az Kiraly engedelmeben (kinek annyi ereje vagyon mint egy Donationak) be irt vallassal, be kel magat egy estendõnek forgassa alat iktatni.

tur. Quia fasio ipsa, & ex consequenti consensus ipse Regius conditionalis est, & non nisi altera partium deficiente locum habebit. Ideò utriusq; partibus superviventibus, vel fortè illa persona, quæ alteri fasionẽ cum conditione prænotata fecit, in humanis adhuc agente, Statutionem aliquam subsequi non est necesse: Nisi forsitan in bonis illis, & juribus possessionariis jus Regium fuisset, vel esset impetratum. Isto namq; casu Statutio ipsa super jure Regio, quod in multorum sępe bonis occultatum jacet, ut legitimè subsequatur necesse est.

IDEM super præallegato consensu Regio dicendum, Ut altera partium deficiente infra anni unius revolutionem, integram consensus ipse, qui vim Donationis tunc habebit, & ex consequenti, fasio in eodem consensu scripta, legitimam sortiri debebit statutionem.

MI LEGYEN AZ Kiraly engedelme.

LXIIII. TIT:

AZ Kiraly Consensusa és engedelme ez, mikor az Kiralyi Coronanak meltosaga és szabadsaga szerent, valamely jobag az Kiralyra szal-

QUID SIT CONSENsus Regius definitive.

TITU: LXIIII.

CONsensus autem Regius, est jurisditionis sacræ Coronæ Regni, super juribus possessionariis, in eam successorio modo ju-

Sup: Tit. 23. 24. 25. 26. 29. 35.

Par. 1. Tit. 78. 79. Consensus quando sumsit originem.

recp devolvendis, per Principem, seu Regiam Majestatem, spontanea cessio. Quæ quidem jurisditio sacræ coronæ Regni, quantum ad devolutionem & successionem bonorum, ac jurium possessionariorum, isto, quo nunc utimur modo, à tempore regiminis seu imperij excellentissimi Principis quondam Domini LUDOVICI Regis, ab anno scilicet Dominicæ incarnationis Trecentesimo quinquagesimo primo, supra millesimum originem sumens, cunctorum Regum, successorum scilicet suorum temporibus, usq; modo inviolabiter & inconcusse servata, atq; ratificata, super universorum Dominorum, Baronum & Magnatum, ac Nobilium Procerumq; Regni bonis, & juribus possessionariis, (qui utpote in semine & hæredibus deficiunt, vel in unicam & singularem personam deveniunt: Sicq; defectui seminis approximabunt) legitimè successionis virtutem semper habet.

1351.

ANTE enim ejus Principis tempora, quilibet Baro, Magnas, Nobilisq;, & possessionatus homo, super juribus suis possessionariis, (si etiam hæredibus defecisset) prout voluit, sine omni consensu Regio, liberam disponendi habuit facultatem. Et in eo solummodo casu, si hæredibus & omnibus propinquis destitutis ac intestatus quisquam illorum decessisset, Jurisditio prænotata locum habuisse dinoscitur.

ra fallana, és ő felsege fabad akarattya ferint azon jobagot masnak engedi. Hogy penig ez mostani fokkasunk ferint az magva fakat jobag, ez Orfagnak Coronas Kiralyara, és az Fejedelemre fallyon, nem mostan kezdetet, hanem meg az Fölseges LAIOS Kiraly idejetől fogvan, ugy mint, (Christus Urunk fületese utan, Ezer harom faz és ötven egy Esztendőben) kezdetet, melytől fogvan, minden utanna valo Kiralyoknak idejeben-is ez oraiglan minden cikkellyibē meg tartottak, ès naponkent meg erősittettek: Hogy minden Zazlos, s Nagysagos Urak, Nemessek, Fő és vitezlő rendek jobaga (valakinek magva fakadna, avagy immar czak egyedül vaso femely volna, és immar magva fakattat varhatnak) az Kiralyi Coronara fallyon.

Lajos Kiraly idejenek előtte, mint hogy az Nagysagos Urak, sőt az fő es Nemes vitezlő jobagos embernek, ha semmi örökkesi nem voltak volna-is, Kiraly engedelme nelkül-is fabadsaga volt oda hadni jobagat, az hova akarta Kiraly igassaganak penig czakoly ember

ber jobagaban volt helye, kinek semmi örőckős maradekja, és semmi attyafia nem volt, és testamentum tetel nelkül el holt.

MINEMŮ VAILAS tetelekre fükseg az Kiraly engedelme, és minemücker nem fükseg?

LXV. TIT:

INnet következik azert, hogy mostan minden Urak, Nemessek és jobagos ember vallas tetelere, ha czak egyedül valo femely leend, és magva fakadasahoz közelgetne, akar kinek-is, és akar minemű fükseges okokbol, és moddal akarja, örőckeskeppen eltetni jovait, és jobagat, Kiraly engedelme igen is fükseges, mivel hogy effele jobag ő Felsegere fallana, az mint meg mondam. Mert Kiraly engedelme nelkül, nem czak örők aron el adot jobag felől, de czak el falogosítas felől valo vallas-is (ha az köz böczet meg haladgya) akar mint kösse, és vallya el valaki, ugyan erőtlen lessen.

Ebből

QUALES FASSIONES consensu Regio indigeant, & quales non?

TITUL⁹ LXV.

VNDE sciendum, Quòd nunc omnis Fassio Dominorum, ac Nobilium, & aliorum possessionatorũ hominum, per singularem & unicam personam, ac defectui prolium vel seminis approximantem, quibuscunq; personis, & ex quibusvis casibus ac rationibus, conditionibusq; & articulis, super quibuscunq; bonis, & juribus possessionariis, perpetuò facta, consensu Regio (propter jurisditionem successionis prænotatæ) semper indiget, estq; necessaria. Nam sine ipso consensu non solum super bonis, perennali jure obligatis, verùm etiam pingnoris titulo (ultra communem æstimationem ipsorum bonorum) inscriptis, fassio prænarrata, qualitercunq; (ut præmittitur) facta atq; celebrata, viribus destituta manebit.

Par. 1. T. 59.

Par. 1. T. 10. & 60.

Par. 1. T. 63.

VNDE sequitur, Quòd fassio inter plures, & per plures personas, fraternas, vel alienas, mutuò aut seorsum quibuspiam facta, Regio consensu non indiget. Jus enim successionis, propter alias personas ex utraq; parte hæreditario modo & jura successuras, locum in Principe, seu jurisditione Regia, nondum habet. Et hoc est verum, si personæ ab una parte stantes, seu fassionem facientes, vim successionis invicem & in alterutrum habent. De personis quoq;, ab altera parte stantibus, idem est sentiendum atq; tenendum. Nam aliter Regius ipse consensus impetrandus semper & necessarius erit: Pluralitas enim personarum, non excludit jurisditionem Regiam, ubi nulla dinoscitur esse fraternitatis, neq; consanguinitatis connexio, vel alterius successionis in bonis mutua, reciprocaquè vicissitudo.

Ebből ez következik, hogy mikor egy nehany attyafias ember, avagy ha idegen leßen is, avagy ő magoknak, avagy külön külön vallast teßnek egy masnak, effele vallasra nem ßúkseg az Kiraly engedelme. Mert holot mind az ket fele eggyikről az masikra ßalhat törveny ßerent az joßag, itt az Kiraly igassaganak hellye nem lehet. De ugy, ha az vallas tevő ßemellyeknek oly igassagok vagyon, hogy eggyikről az masikra ßalhat az joßag őröckes keppen. Ha peniglen illyen igassagok nem volna, mindenkoron ßúkseg az Kiraly engedelmet meg kerni és nyerni. Mert az vallas tevő ßemellyeknek sokasaga, az Kiraly igassagat, ki nem rekkeztheti, holot semmi vęr szerint valo attyafiusag, avagy oly kötelesseg nem volna köztök, hogy eggyikről vißontag az masikra szalhatna az joßag.

QUID SIT CONTRACTUS definitive, & quando indigeat legitima Statutione.

TITUL' LXVI.

NOTANdum igitur est, Quòd quilibet contractus, inter

MI LEGYEN AZ contractus, ugy mint az joßag felől egy massal valo vegezes, Es mikor kellesek abban az iktatas.

LXVI. TIT.

TAnullyuk meg azert, hogy valamikor az joßagos emberek, és egyes ßemel-

ßemellyek-is egy-massal alkuvas ßerent vegezest teßnek, hogy eggyik joßaga az masikra ßallyon, ha valamelliknek halala törtenik, és effele vegezest, akar az Kiraly engedgye meg, akar affele ßemellyek közöt legyen az vegezes (az mint felőle szoltam) mihelt az eggyik fęlnek magva ßakad, mindgyart az mas fęl egy eztendőnek el forgassa alat, az joßagban iktassa magat. De minek előtte iktatna is magat, az elő fęl, mivel hogy effele vegezes altal, avagy attyafiuiva fogadasnak erejevel őröckesse lőt, ez okaert az meg holt embernek ugy mint oßtozo attyafianak joßagat ßabadon el foglalhattya, és (ha valami törveny ßerent valo akadaly az dologban nem essik) kezehez veheti.

AZ egy-massal valo vegezes penig, avagy attyafiui fogadas ez, mikor valaki lattya hogy vęr ßerent valo őrökkessi nincsenek, mas idegent engedelemből, attyafiuva fogad, és joßagaban be boczat, hogy joßaga rea ßallyon. Holot ez az Cickelt eßúnkben kel vennúnk, hogy effele embernek vęr ßerent valo őrökkessinek nem kel lenni. Mert ha elő őröckőssi vadnak, kikre az joßag ßalhat, az idegent ezek ellen attyafiuva nem fogadhattya. Ha kedig őröckessi nin-

ter quoscunq; possessionatos homines aut alias personas, super devolutione quorumcunq; bonorum in alterutrum, altero deficiente, fienda formatus, tàm scilicet consensu Regio stabilitus, quam etiam pluralitate personarum fatentium modo pręallegato roboratus: Statutione legitima, post defectum seminis, partis cujuspiam, infra annualem (ut præmisi) revolutionem ratificari debet. Interim autem pars supervivens, vigore juris successorii, ex hujusmodi contractu, vel fraternali adoptione, sibi attributi, dominium bonorum partis deficientis, tanquam scilicet fratris sui condivisionalis, simpliciter pro se vendicandi, manibusq; suis (dùm modo legitimum aliquid non obstet impedimentum) applicandi habet authoritatem.

Par. 1. T. 63. Par. 2. T. 71.

CONtractus autem, seu fraternalis adoptio, est alienæ cujusvis personæ per quempiam (hæredibus legitimis deficientibus) in bonorum suorum successione permissiva substitutio. Dictum est autem notanter, hæredibus deficientibus. Nam veris & legitimis hæredibus ac successoribus superextantibus, & superstitibus, fraternalis adoptio locum non habet. Verum illis deficientibus, adoptatus ipse frater, vel filius, successio-

Par. 1. Tit. 8

Par. 1. Tit. 6. 7. 8.

ceſsionis hujuſmodi virtutem & facultatem, in bonorum ipſorum devolutione, ſortiendus erit. Dictum eſt etiam, permiſsiva ſubſtitutio, quoniam ſine permiſsione, vel conſenſus adhibitione Principis noſtri, ejuſcemodi ſubſtitutio, ſeu adoptio, nullius eſt vel erit firmitatis: ſed bonorum ipſorum devolutio in Principem, ac jurisditionem ſacræ Coronæ directè ſpectabit, atq; pertinebit. Neq; ſine conſenſu Principis adoptivus ipſe frater, aut filius, dominium talium bonorum ingredi, vel pro ſe vendicare valebit.

QUOD DOMINIUM bonorum duplici modo quiſpiam dicatur habere, & de contractibus in fine.

TITUL' LXVII.

ADVERtendum autem eſt, Quòd duplici ratione atq; via Dominium aliquorum bonorum quis habere dicitur.

PRIMO, jure poſſeſſorio, dùm quis reale pacificumq; dominium, tàm in fructibus percipiendis, quam etiam ſervitiis per colonos exhibendis, bonorum aliquorum apertè tenet: & hic modus generalis eſt, ac omnibus manifeſtus.

SECUN-

ſi ninczenek, az fogadot attyafiura, avagy fiara ſokot ſallani és nezni az joſag. Engedelemből valo fogadaſnak penig azert mondgyuk, mert az Kiraly akarattya és engedelme nelkúl ſenki maſt fiava, ſem attyafiava nem fogadhat: miert hogy affele magva ſakat joſag, igyeneſſen az fejedelmet nezne és illetne. Az fogadot Attyafiu-is penig avagy fiu, Kiraly engedelme nelkúl affele joſagnak Uraſagaban be nem mehet, maganak ſem foglalhattya.

HOGY AZ JOSZAGnak Uraſagat birnia, ketkeppen mondatik: és vegtere az vegezeſſekről.

LXVII. TIT.

EZt-is vegyük eſmínkben: Hogy az joſagnak Uraſagat birnia, ketkeppen ſoktuk erteni:

ELSŐBEN, minden voltakeppen: mikor valaki az joſagot valoban és bekeſſegeſſen birja, és az joſagnak haſznat veſi, ſ az jobbagyokat-is nyilvan ſolgaltattya: Es az joſzagnak effele biraſa, közönſeges és mindeneknel nyilvan valo.

MASOD-

MASODSZOR, örökeskeppen: Mikor valakire oly joſag ſál, mely ötet nyilvan illeti: az mint az vér ſerint, és egy oſlaſſon valo attyafiak joſagaban, kik nemzetſegek ſerent egymashoz közel vadnak, ſokot lenni.

Mint peldanak okaert: Iollehet eggyik vér ſerent valo attyafiu, az maſik attyafianak, meg oſlot joſagat ęlteben valoban és nyilvan nem birja, mind az altal arra tekentven, hogy halala utan mindgyart ő rea kel ſallani, ugyan Uraſaga vagyon abban is: melynek erejevel, ha az attyafianak magtalanul, történik meg halnia, mindgyart az ő joſagat ſabadon és minden iktatas nelkúl, és törveny follyas nelkúl, maganak foglalhattya, és az ő maradeki ſamara tarthattya. Ha penig az meg holt attyafianak leanyi és feleſege maradna, ſ az joſzag penig leany agat nem illetne, és nyilvan volna, hogy ſem az meg holt attyafiu ęlteben, ſem az ő öſſeknek idejeben, az fele joſagban az leany agnak valoban valo Uraſaga, és reſe nem volt volna, tehat az attyafia leanyit mind hazaſſagokiglan, az feleſeget

SECUNDA via, dominium bonorum dicitur aliquis habere, jure vel modo ſucceſſorio, quando devolutio aliquorum jurium poſſeſſionariorum, ad ipſum manifeſtè ſpectat, prout in bonis, & juribus poſſeſſionariis fratrum carnalium, vel etiam condiviſionalium, in propinqua linea generationis habetur.

VERbi gratia: Licet frater carnalis, altero fratre ſimiliter carnali ſupervivente, dominium reale ac poſſeſſorium bonorũ ſuorum, poſt factam condiviſionem, non habeat: jus tamen, ac dominium ſucceſſorium de facto & immediatè habet: Cujus virtute poſtquam frater ipſe ſine hæredibus deceſſerit, mox & immediatè ſuperſtes, & in humanis agens frater, bona defuncti fratris, ſimpliciter, abſq; omni ſcilicet Statutione juridica, & alio proceſſu juris, pro ſe vendicabit, & poteſtati ſuæ juſtè, meritoq; applicabit. Et ſi frater ipſe defunctus, uxorem & filias poſt ſe relinqueret, & bona ſua ſexum fœmineum non ſequerentur, Ita videlicet, quòd prius vivente fratre præmortuo, & progenitorum quoq; ſuorum temporibus, reale dominium aliqua fœminarum in eiſdem bonis non habuiſſet: tunc eaſdam filias, infra tempus maritati- *Par. 1. Tit. 47. 63.*

Par: 1. T 29. Tit. 66.

onis earundem, Uxorem autem seu relictam illius, tamdiu, quousq; sub nomine & titulo domini & mariti sui vixerit, & tempus viduitatis suæ peregerit, eo præcisè jure & modo, quo frater ille defunctus, dùm superviveret, victu & amictu, omnibusq; vitę necessariis, juxta bonorum illorum exigentiam, educare providereq; & conservare, ac honestè tandem filias nuptui tradere: Uxorem autem (si voluerit) nuptui pariter tradere, & insuper Dotalitium, ac res Parafernales ejusdem persolvere, frater ipse supervivens de jure tenebitur.

Itidem quoq; de contractibus, seu fraternalibus adoptionibus (ubi de eo contractu manifestè constat) est sentiendũ. Nam licet frater præmortuus, hęredibus, ex suis lumbis descendentibus caruerit; hærede tamen substituto, qui successor legitimus apellatur, nondum defecit. Secus tamen est de illis fratribus, qui ante sexaginta, aut centum, ducentos, vel plures annos, in bonis, & juribus eorum possessionariis divisi fuissent, & à tanto jam tempore vix etiàm Genealogiæ suę linea memoriæ haberetur, sed solo quasi nomine fratres condivisionales dicerentur. Nam in hoc casu ea lege procedendum est, prout in facto jurium pos-

seget penig az Ura nevet viseli, és ősvegysegben ęlven, szinten azonkeppen és modon, mint az meg holt attyafia ęlteben, etellel és ruhazattal, az mint az jossagnak hassnabol lehet, taplalni kel, és az leannyokat fel nevelni, tisztessegessen ki hazassitani: Ha az felesege akarja azt-is adgya fernek, és annak felette jegy ruhajat és paraphernumalis, az elő attyafiu tartozik tőrveny szerent megh fizetni.

Ezen ertelemben legyünk az fiuva avagy attyafiuva valo fogadas felől-is, mert it-is jollehet az meg holt attyafiunak, test szerent valo őrökkesse nem marad, mint az altal vagyon kire szalhasson jossaga: De azert affele fogadot attyafiaknak jossaga, kúlőmben szál eggyikről az masikra, kik hatvan, szass, avagy ket szass, vagy tőb eztendőnek előtte jossagokban osztosztak volt, és annye időtől fogvan, nemzetsegeknek-is agait sem tudgyak elő szamlalni, mind az altal męg-is osztozo attyafiaknak mondgyak és tartyak magokat. Mert ez fele dologban azon tőrveny follyasaval kel

kel ęlni, mint szinten az magva szakadot joszagot, Kiraly ő Felsege adomanya utan szoktak meg pőrleni.

um possessionariorum per defectum seminis aliquorum decedentium à Majestate Regia impetratorum procedi solet. *Par. 1. T. 29.*

HOGY AZ JOSZAGnak hatalmas el foglaloit, hatalmassul belőle szabad ki hanni.

LXVIII. TITU:

TOvabba ha valaki azfele jossagnak Urasagaban hatalmasul be menne, avagy valamint el foglalna, mely nem ő rea, hanem masra szallot volna: tehat az kire az jossag nezne, egy eztendőnek forgassa alat az hatalmas foglalot az jossagnak Urasagabol, hasonlo hatalommal ki vetheti, és ki rekesztheti. Mert effele hatalmast, hatalommal szabad ki verni.

HA penig az foglalo eztendőt tőlt benne, tőrvennyel kel az utan ellene jarni, és az jossagnak meltatlan el foglalasaert, rővid hivatallal pőrben foghatni: hollot szinten ollyankeppen, mint ha az jo-

QUOD VIOLENTI occupatores bonorum, iterum violenter de illis ejici possunt.

TITUL' LXVIII.

ITEM, si quispiam hominum se in Dominium talium bonorum, & jurium possessionariorum violenter ingereret, ingredereturq;, & quovis modo immitteret, quæ in alterum, & non ipsum derivata fuissent: tunc ille, qui vim, jusq; successionis in illis bonis habet, infra anni unius integri revolutionem, etiam per potentiam, & parem violentiam, ipsum occupatorem, de dominio eorundem, ejiciendi & excludendi habet facultatem. Quoniam in hac parte *vim vi repellere licet.*

Transacto verò anni unius spatio, processu juris contra occupatorem eum agere debebit: & cum prætextu indebitæ occupationis, usurpationis hujusmodi bonorum, brevi Evocatione, vel Insinuatione mediante, in causam attrahere poterit:

Ubi eo directè modo, quo ratione bonorum de manibus ſuis propriis occupatorũ, violens occupator, eo quòd jurisditionem alterius vi & potentia pro ſe vendicavit, in ſententia capitali convinci debebit: ſi tamen actor, bona illa jure ſucceſſorio ad ſe devoluta fuiſſe comprobaverit. Et idem eſt tenendum de illorum quoq; jurium poſſeſſionariorum violenta occupatione, in quorum reali dominio quiſpiam à diuturno ſpatio perſeveraſſet: quòd ſcilicet ſpoliatus ipſe, occupatorem de illis, pari violentia, ſi poterit, intra unius anni ſpatium, ejiciendi & expellendi habet authoritatem.

az joſagot ſajat kezebŏl foglalta volna ki, az hatalmas foglalot az tŏrveny fejen itilimivel hogy mas ember igaſſagat erŏvel és hatalommal maganak foglallya. De azert ugy marad fejen, ha az fel peres meg bizonyithattya, hogy az à joſag tŏrveny ſerint ŏtet illetne, és ŏ rea ſallot volna. Ezent kel ertenúnk, affele joſagnak-is el foglalaſa, Melynek Uraſagaban valaki ſok idŏtŏl fogvan volt volna: tudni illik, hogy az joſagtol meg foſztatot ember, az foglalot, ha lehet, haſonlo hatalommal, ſzabadon ki vetheti és ki verheti.

DE CLAUSULA: NIL IURIS, & qualia bona iterum in donantem, vel vendentem redeant.

TITUL' LXIX.

VLterius ſciendum, quòd ſi in ſerie literarum aliquarum faſsionalium, clauſula illa, (NVLLUM JUS, nullamvé juris & dominij proprietatem pro ſe reſervando, &c.) aut ſtudioſè, aut ignoranter inſerta fuerit: tale jus poſſeſsionariũ, ſuper quo videlicet hujuſmodi faſsio facta extiterit, nunquam in eum,

AZ NULLUM JUS ROL: mikor ember, ſemmi igaſſagot az joſagbã maganak nem tart: és minemú joſag, terjen iſmeg arra, ki el ajandekozta, avagy el adta.

LXIX. TIT:

TOvabba ezt is tanulyuk meg, hogy ha valamely vallas, és kŏtes levelben, avagy ſzanſandekkal, avagy penig feleitſegbŏl ez cickelt bele irandgyak, hogy az joſagnak ſemmi igaſſagat és tulaydonſagat, az vallo ſzemely az utan maganak nem akarja tartani: Tehat effele joſag ſoha az vallo ſzemelyre tŏbbe meg nem teer, meg ha az vevŏ ſemely magtalanul meg halna-is, hanem az Kiraly adomanyara ſál mindeneſtŏl.

HA peniglen ez cickelt az levelben nem irjak, akar czere joſagrol, akar ŏrŏkben valo el adaſrol legyen, az vallas tetel, mint hogy gyakorta valakinek jo ſolgalattyaert, és egyeb ſúkſeges okokert ſoktanak joſagot adni, ſalagoſitani, avagy ſummaban kŏtni: hat, ha az magtalanul meg haland, és ſemminemú attyafia nem kezd maradni, az kinek az joſagot adtak, vagy kŏttetek volt, az joſag az ŏ elŏbi tulaydonſaga ſerent, iſmet az el ado ſemelyre, mely azt el adta volt, és rolla vallaſt-is tŏt volt, avagy maradekira viſſa teer, és az elŏbi igaſſagal hozza tęr, és viſſa valthattya, mert az joſzag ſallaſanak tulaydonſagat, és Uraſagat maganak meg tartotta, és ŏrŏcke maſnak nem kŏttette volt.

MI LEGYEN AZ joſagnak el częreleſe, es miert talaltak az czeret?

Miert

eum, qui faſsionem fecit (etiam ſine hæredibus, eo, in quem jus ſuum tranſtulerat obeunte) de cætero reflectitur aut redundabit: ſed collationi Regiæ majeſtatis penitus ſubjacebit.

VErumtamen, ſi Faſsio absq; clauſula prænotata celebrabitur, ſive in mutua & concambiali bonorum aliquorum permutatione, ſive alia perennali collatione, utpote pro ſervitiorum remuneratione, (prout plerunq; ſolet) aut alia quavis rationabili ex cauſa, datione inſcriptioneq; vel obligatione: tunc eo ex humanis ſublato, & hæredibus, aliisq; legitimis ſucceſſoribus deſtituto, cui collatio aut quævis inſcriptio bonorum ipſorum facta fuerat, rurſus & iterum in illum, qui faſsionem fecerat, vel bona ipſa contulerat, ejuſdemq; hæredes & poſteros univerſos (Quoniam juris ſucceſſorij proprietatem & dominium pro ſe reſervaverat, nec à ſe in alterum perpetuò transtulerat) ipſa bona devolvuntur, & juri priſtino effectivè derivantur, atq; reintegrantur.

Par. 1. T. 21. Cum reſuſione juſti precij.

QUID SIT CONCAMbialis permutatio bonorum, & quarè ſit adinventa.

TITUL' LXX.

QUOniam autem semper concambiali permutatione bonorum, & jurium possessionariorum mentio habita est. Hinc sciendum, Quòd concambialis bonorum permutatio, est jurium possessionariorum, duarum vel plurium partiũ, sibiipsis vicissitudinaria commutatio, & in alterutrum legitima translatio. Adinventa autem est, tùm propter quietioris status consequendi facultatem: tum propter uberioris fructus percipiendi emolumentum. Plurimi namq; bona sua in longinquis partibus, à loco residentiæ ipsorum, magna adeò distantia & intercapedine sita habent, ut plus ad provisionem illorum exponere cogantur, quàm de fructibus eorum percipere possint. Non-nullorum autem bona, propter potentum pernicioſam & violentiam vicinitatem in extremam devenerê desolationem. Plerisq; verò ratione talium bonorum continuas habent lites & controversias, ut ne nocte quidem propter eas quiescere possint. Ita ut longè plus jacturæ, quam utilitatis indè reportent.

QUApropter quilibet possessionatus homó, de bonis & juribus possessionariis suis concambium sibi utile

LXX. TITUS:

Mert hogy az joszagnak częret, egy nehany hellyen emlittettük: Annak okaert az częre, ket avagy tőb ember jobaganak viszontag valo el valtoztatasa, és eggyiknek masikert tőrveny szerent valo adasa. Talaltak penig az częret, az jobagnak bekesseges allapattyaert, és bősegesb haszna veteleert. Mert sok embernek hazatol oly meszsze vagyon joszaga, hogy gondgyaviselere tőbbet kel kőlteni, hogy sem mint mennyi hasnat venne. Nemellyeknek penig jobagok az hatalmas és karos Szomszedoknak vesekedesek miat, elis sokot pusztulni. Sokaknak penig effele jobagok miat, oly szűntelen valo perei vadnak, hogy meg eyel sem alhatnak miatta, és ez okon tőb karat vallyak, hogy semmint hasnat vennek jobagoknak.

Annakokaert minden jobagos ember, az ő jobagat, örőkseget hasnosson és alkolmatos-

matosson szabadon el częlheti, fiai leanyi és attyafiai oknelkűl valo tilalmaval, és elenzessevel semmit nem gondolvan. Mind az altal az mely resz jobagot czereben vesen (ha magtalanul haland meg) az tőb vęr szerint valo, és egy ostatsson valo attyafiaira szál, mint hogy az is az resz, az mellyet czereben adot volt, az tőb attyafiaira szallot volna örőkkes keppen.

CZALARDsaggal lőt częreről.

LXXI. TIT:

DE ezfele jobagnak el częreleseben sok ember nagy sok czalardsagot szokot czelekedni. Mert sokkan jobagokat attyokfia ellen, sőt nyilvan valo karokra, nem igazan, hanem valami szin alat el akarvan idegeniteni, hogy az attyafiak ez fele jobagot az vevektől, avagy inkab az usoraſoktol hatra ne vehessenek ő magok szamara: azt kőltik, hogy częreltenek egy massal (tudvan azt hogy az igaz częret mindennek meg

tile & proficuum jure, liberęq; facere potest, contradictione filiorũ, ac filiarum, vel fratrum suorum sim pliciter non obstante. Attamen portio illa, quæ in concambium sibi dabitur, in fratres generationales, vel condivisionales (deficiente eo fratre, qui concambiũ fecerat) devolvitur, tanquã alia portio sua, per quam commutatio concambiales facta fuerat, quæ in ipsos fratres, vigore juris successorij, derivanda erat.

QUID SI CONCAMbium fraudulenter & simulatè factum & celebratum?

TITUL' LXXI.

VERUM, quià plurimæ fraudes in hujusmodi concambiali bonorum permutatione per plerosq; fieri & committi consueverunt. Quidam enim bona sua, in præjudicium & jacturam fratrum suorum, non verè, neq; justè, sed fictè & simulatè vendere, pariter & alienare prætendentes, ne fratres ipsi bona ejuscemodi ab emptoribus, ne dicam fœneratoribus, pro se repetere, & juri eorum vendicare, appropriareq; possent, titulum vel colorem concambialis permutationis (quæ justo & recto modo, liberè fieri per-

eri permittitur) in literis, ſeu privilegiis faſsionalibus inſeri procurant, jus aliquod poſſeſsionarium remoto ip̃ loco, vel fortè etiam propinquo ſitum, & adjacens per emptorem, ſeu fœneratorẽ, in concambium ſibi datum eſſe profitentes, tamen dominiũ hujuſmodi juris poſſeſsionarij, ad modicum ſolùm tempus (ut fraus ipſa interim palliaretur) aut nunquam pro ſe vendicabunt, ſicq́ fratres eorum, ad quos ſucceſsio bonorum, & jurium poſſeſsionariorum ipſorum, hoc ſub titulo alienandorũ ſpectaret, defraudantes, illos exhæreditabunt, etiam, eo jure poſſeſsionario, quod venditori per emptorem in concambium dari ſimulabatur, atq́ fingebatur, apud eundem emptorem perpetuò remanente.

NE igitur fraus & dolus cuipiam patrocinari videatur, Poſtquam hujuſcemodi fraudulentũ concambium fratribus vendentis, & bona ipſa alienatis innotuerit, Mox ad inſtantiam ipſorum fratrum, facta primum legitima ſuper ea re evocatione, ſola communi æſtimatione eorundem bonorum, præmiſſo modo alienandorũ mediante, Unico tamen ſemper termino Octavali, actori hujuſmodi bona, per judicem reddi, adjudicari, reſtituiq́ debebunt.

QUAN-

meg engedi az tőrveny) Es az vallas-tetel levelben azt irattyak be, hogy mas tavol valo joßagot. avagy kőzelb valot attak volna nekiek: De azert az meg nevezet joſzagnak Uraſagat, avagy czak keves ideig birjak (hogy az czalardſagot inkab el fedezheſſek) avagy penig ſoha kezekhez ſem veßik: Es illyenkeppen az ő attyokfiait, kikre az illyen ßin alat el veztegetet joßagnak Uraſaga meltan ſallana, meg czalvan, az joßagbol őket ki tudgyak, és gyakorta azt-is az joßagot, mellyet czereben mondnak hogy nekiek attak, azon embernel hadgyak, az kiről kőltőttek volt, hogy el czereltek.

HOGY azert az czalardſaghoz és alnakſaghoz ſenki ne bizzek: Mihelt az tőb attyafiak effele czalardſaggal ſzerzet, czerenek vegere mehetnek, mindgyaraſt azt az kinel talallyak tőrvenyre kel hini, és az el adot joßagnak kőz bőczűet meg itilven, czak egy octava alat tartozik az Biro viſſa venni tőle, és az fel peresnek meg kezeben eresteni.

MIKOR

MIKOR NEM HIhattyak meg az czeret ſemmikeppen.

LXXII. TIT:

TOvabba, ha az Attya, avagy attyafiu valakivel czerel: Es fia avagy valamellyik attyafia, az czere joßaggal, tudvan, és tőrveny ßerint valo ellenzes nelkűl avagy tilalom nelkűl ęl, és haßnatis valoban veßi: Effele czeret ſem az fia, ſem az attyafia az utan meg nem hihat. Mert abbol hogy belőle ęlt, meg tetzik, hogy am-az melől el allot, és az el czerelesben eggyet ertet, és jovallotta.

HA AZ CZEREhez penzt adnak, affele joßag illete leany agat?

LXXIII. TIT.

MIvel hogy az Czere joßag nem mindenkoron egyarant valo, hanem eggyik tőb az maſiknal, neha penig haßnosb, neha penig tőbbet ęr, annal mellyet erte adnak: Annak okaert hogy az czere egyenlő, és egyaranyu legyen, az mely fęlnek joßaga kevesb erő volna, penzel bokta fel nevelni, ſummat hozza

QUANDO CONCAMbium nullo modo poſsit retractari.

TITUL' LXXII.

ITEM, ſi Pater vel frater quiſpiam concambium aliquod fecerit: & filius aut fratrum aliquis eo concambio ſcienter, & ſine juridica reclamatione vel prohibitione uſus fuerit, fructumq́ bonorum per mutatorum realiter perceperit: concambium ipſum poſtea filius, vel frater ille, retractare nequibit. Vſus enim realis, in hac parte, in vim ceſſionis conſenſusq́ tranſibit.

SI IN CONCAMBIO pecunia ſuperaddatur, Utrum talia bona jus fœmineum ſequantur?

TITUL' LXXIII.

ITEM, Quia jura poſſeſsionaria, modo concambij permutata quantitate, fructuoſitate & valore, non ſemper æqualiter ſibi correſpondent, Ideò ſolent plericq́, quorum bona & jura poſſeſsionaria minoris precij valorisq́ exiſtunt, ad ea, ut concambium æquale fiat, ſummam aliquam pecuniarum ſuperad-

S dere:

dere: Vnde nonnulli putaverunt, hujuſmodi jura poſſeſſionaria, (eò quòd pecunia addita eſt) jus fœmineum æquè veluti maſculinum ſequi debere. Quod tenendum non eſt. Nam jurium poſſeſſionariorum conſervatio & ſequela, non à ramo, pecuniæ ſcilicet additione, ſed à radice & origine acquiſitionis, & inventionis ſuæ, judicanda cenſetur: Et ob hoc in tali caſu, homines fœminei ſexus, non niſi de pecuniis ſuperadditis, portiones ſuas rehabere poterunt. Proprietas autem, hæreditas jurium ipſorum poſſeſſionariorum ſexui maſculino ſalva manebit. Et hoc verum eſt, ſi ex origine & radice ejuſcemodi jura poſſeſſionaria ſexum fœmineum non ſequantur. Super ea namq; ambiguitate, Vtrum aliqua jura poſſeſſionaria ſexum fœmineum æq; veluti maſculinum ſequi debeant, nec ne? ſemper ad originales literas, quibus bona ipſa acquiſita & inventa fuerunt, recurrendum eſt.

Par. 1. Tit. 2. & 37.

hozza advan: Ez okon nemellyek azt veltek, hogy effele jobag, az penznek hozza adaſsert, ugy illetne az leany agatis, mint az fiu ágat. De ezt nem ugy kel erteni; Mert az jobagnak tulaydonſagat, hogy kit illeſſen, nem az agarol, tudni illik, az penznek hozza valo adaſſarol, kel meg itilni, hanem az gyükeret és eredetit kel meg tekinteni, az az, mint kereſtek, és talaltak legyen elsőben az jobagot: Es ez okon, az leany ág, effele jobagnak czak az fel penzeből vehet rest: Az jobagnak penig tulaydonſaga eppen ſál az ferfiu agra. De ez-is ugy lehet meg, ha affele joſzag eleitől fogvan nem illette az leany agat. Ha penig ketelkedni kezdnek affelől, hogy valamely jobag, mind az ket agra ſolgale, avagy nem? Tehat mindenkoron az ok levelekre kel fogni, mellyekből ki tetzik, az jobagot elsőben is mint kereſtek és talaltak.

QUID VALEAT EVIctio, ſeu expeditoria cautio præaſſumpta?

MI HAZNA LEgyen az oltalom fel vetelnek?

LXXIIII. TIT:

Mert hogy az jobagnak el czereleſeben, és el adaſaban, az menedekben ſoktak fel venni, és arra felelnek, hogy meg oltalmazak egymaſt az jobagban, és az vallas-tetel levelben-is be irattyak fogadaſokat, mellyet az Deakok Evictionak mondnak. Annak okaert ha eggyik fél az maſikat, törveny ſerint rea kereſi, hogy őtet az ő fogadaſa és igireti ſerint, az czereben adot joſzagnak Uraſagaban, az pereſſek ellen, kik őket haborgatnak, meg oltalmazza, de meg nem oltalmazhattya: tehat az czereben adot jobagot (ha még jelen vagyon) tartozik ſőrin nekie viſſa adni: Ha peniglen kezeből ki kőlt volna, és viſſa nem vehetne: tehat akor haſonlo jobagot, annyi ſamut, ollyan haſnoſt, és annye erőt, tartozik az kar vallot embernek adni, kit az neki adot jobagnak Uraſagaban meg nem oltalmazhatna. De ezzel ugy tartozik, ha az vallas tetele, avagy menedek levelben, közönſegeskeppen és tellyeſſeggel, az oltalmazaſra, rea igirte volna magat. Mert mikor egyeb bizonyos okokot és cikkellyeket irnak az menedekben, hogy azokra valo tekenetben igirte volna az oltalmot:

TITUL' LXXIIII.

CÆTERVM, quoniam in concambiali permutatione bonorum, ac jurium poſſeſſionariorum, Expeditoria cautio, quæ apud legiſtas cautio de Evictione nuncupatur, inſeri & aſſumi plerunq; ſolet; Si igitur partium aliqua, legitimè requiſita, alteram partem, juxta præaſſumptam tutoriam, expeditoriamq; cautionem, in dominio hujuſmodi jurium poſſeſſionariorũ permutatorum, adverſus quoſpiam cauſantes, & legitimos impetitores conſervare non poterit: tunc jura ſua poſſeſſionaria, in concambium alteri parti data, (ſi reſtant) in ſpecie reddi & reſtitui: Si vero à manibus ipſius partis alienata forte fuerint & recuperari requiverint: tunc ſimilia jura ſua poſſeſſionaria, quantitate ac fructuoſitate, & valore, juribus alienatis, æquipollentia parti damnificatæ, quæ in dominio illorum conſervari nequibit, dari ſtatuiq; debent. Et hoc verum intellige, ſi Expeditoria cautio in literis faſſionalibus, ſimplici communiq; modo inſerta fuerit. Nam aliter, ſi clauſula ipſa Expeditoriæ aſſumptionis, cum de conditionibus & articulis aliquibus poſita declarataq; extiterit; tunc ipſæ eædem conditiones,

Par. 2. T. 59.

articuliq; positi, in hac parte observari debebunt. Et hoc idem intellige etiam de cæteris juribus possessionariis, sub expeditoria ipsa cautione per quampiam alienantis, vel legitimè vendentis. Quod si emptor bonorum, in dominio eorum per venditorem conservari nequibit: tunc simila bona qualitate, quantitate, fructuositateq; & valore, illorum loco sibi dari debebunt.

QUI INTELLIGANtur, per legitimos impetitores?

TITUL° LXXV.

PER legitimos verò impetitores, accipiendi ac intelligendi sunt, causantes & processu juris agentes: non autem violenti occupatores, & manu potenti procedentes. Nam contra tales, non tenetur quis alterum in juribus venditis conservare. Emptor itaq; bonorum, dùm per quempiam, ordine juris prætextu hujusmodi bonorum emptorum impedietur, in causamq; trahitur: tùnc venditorem eorundem bonorum, in defensionem causæ ipsius, antequam eadem decisionem sortita fuerit, penes se evocare tenetur. Nam si evocare neglexerit: & sic

mot: tehat akkor azon cickellyeket kel megtartani Es ugyan ezent kel erteni, egyeb jobbag felől-is, mellyet el advan és idegenitven, felelnek felőle hogy meg oltalmazak benne. Ha kedig az vevőt az el ado megh nem oltalmazhattya az jobbagnak Uraſagaban, mellyet el adot: tehat hasonlo jobbagot kel erte adni. mely jobbagaval, nagy voltaval, habnaval annyerő legyen, mint az előbi volt.

KIKET ERTSENEK, az tőrveny ſerint valo haborgotokon?

LXXV. TIT.

AZ tőrveny ſerint valo haborgotokon és bantokon, erttyük az pereſeket, kik tőrvennyel jarnak: Es nem azokat kik hatalommal foglallyak el az jobbagot, és erőßakkal czelekeznek. Mert effelek ellen ſenki nem tartozik az el adot jobbagban, máſt meg oltalmazni. Az vevőt azert effele jobbagban, ha valaki tőrvennyel kezdi keresni avagy perben fogni haborgatni: Tehat tartozik az el ado felt, kitől az jobbagot vőtte, az ő igaſſanak meg oltalmazaſara melleje inteni az tőrvenyre, még minek előt tőrvent allana, avagy veghez, menne az perr. Mert ha melleje nem

hivattya: és igy az joſzag mellől tőrveny ſerint el marad és el veſti: az el ado fęl az oltalmazaſnak terhetől meg ſzabadul, és ennek utanna az vevőt nem tartozik többe, az jobbagnak Uraſagaban meg tartania avagy oltalmaznia.

EFFELE OLTALmazaſrol valo ſő kerdes.

LXXVI. TIT:

TOvabba itt illyen kerdes tamadhat: Ha ki fel fogadgya, és maſnak magat arra kőtelezi, hogy valamely jobbagban azt meg oltalmazza: Es úgy jartaban, avagy hatar jaraſſal, avagy mas forman, de tőrveny ſerent, az jobbagnak egy darab főldet, valaki el ßakaßtana és el tulaydonitana, az jobbagnak dereka bekevel maradvan: Az el ado fęl, tartozikke am azt abban az darabotska főldben meg oltalmaznia és meg tartania? Erre ez az felelet, hogy nem tartozik. Mert ő azt az jobbagot minden habnaival és tőrveny ſerint hozza tartozando reßeivel, tulaydonſagival, adta volt el maſnak: és ugy ajanlotta volt magat, hogy őtet annak Uraſagaban meg akarja tartani, oltalmazni Az penig az darab főld, tőrveny ſerent,

QUÆSTIO NOTAbilis, ſuper Evictione, ſeu Expeditoria cautione.

TITU: LXXVI.

ITEM quæritur, Si quis alterum in dominio cujuſpiam poſſeſionis conſervaturum aſſumpſerit, & ſe ad conſervandum obligaverit, & aliqua terrarum particula ab ipſa poſſeſione, temporum proceſſu per quempiam metali Reambulatione, vel alio titulo, diſtracta juridicèq; ſequeſtrata fuerit, corporali poſſeſione ſalva remanente, Vtrum teneatur aſſumens, alterum in illa quoq; particula terræ conſervare? Reſponde, Quòd non tenetur. Quoniam ipſe poſſeſionem illam, cum cunctis ſuis utilitatibus, & pertinentiis, ad eandem de jure ſpectantibus, alteri contulit: & ſic ipſum in dominio ejuſdem conſervare aſſumpſit. Particula autem illa terræ, ad hujuſmodi poſſeſionem de jure non ſpectabat. Et ſic ipſe

quoq́, qui vendidit quo ad particulam eandem, malæ fidei possessor erat. Ideò alterius jura vendere non potuit, prout neq́ vendidit, vigore illius clausulæ: (Ad eandem possessionem de jure spectantibus, & pertinere debentibus &c.) Nisi forsitan se ità obligasset, ut cum eisdem cursibus metarum & limitibus, quibus per eum possessio illa obtenta fuisset & possessa, in dominio ejusdem alterum conservaret. Hoc enim modo ęquivalentem terram, loco amissæ terrę alteri dare tenetur.

QUOD DONATORES & venditores bonorum, contra possessores eorundem, per semetipsos agere non possint.

TITUL' LXXVII.

Par. 1. T. 59. HOC unum tamen advertendum est, Quod Expeditoria cautio prænarrata, semper ad exteros & alienos causantes, ac legitimos impetitores & actores: non autem ad ipsos donatores & venditores bonorum est referenda, prout quosdam, bona sua alteri conferentes ipse vidi, contra possessores & dominos eorundem bonorum, per semet-

rent, nem ahoz az joßaghoz valo volt: Sőt męg az el ado fęl-is, modnelkúl birta. Ezokaert mas ember igassagat el nem adhatta, mint hogy nem-is atta, az meg irt cickel tartassa ßerent; holot az irta, hogy abban oltalmazza meg, az mi tőrveny ßerent az joßaghoz valo volt. Hanem ha ugy kőteleßte volna magat, hogy azon hatarral oltalmazza meg őtet, az joßagnak Urasagaban, az mellyel ő birta adiglan. Mert ezkeppen az el vőt főld hellyeben, mas hasonlo főldet kellene nekię adni.

HOGY AZ IOSZAGnak el ajandekozoi, ès el adoi, azockal kik az joßagot birjak, ő magok ßemelyek ßerent nem pőrelhetnek.

LXXVII. TIT:

EZ dologban ez eggyet męg-is eßűnkbē vegyúk, hogy az oltalomnak fel fogadassa, kiről ßolank, mindenkoron az kűlső és idegen peressek, s tőrvenyel valo haborgatok és fel peressek ellen ßokot lenni, és nem azokra valo kepest kel erteni, kik az joßagot avagy el ajandekoztak, avagy el adtak volna: Mint hogy egy nehany embert lattam ennen magam, hogy joßago-

ßagokat masnak advan, azonra tamadot, és perlet aval, ki ő utanna birta az joßagot. Mivel hogy ugy mond az joßagnak Urasagaban megh nem tarthatna és oltalmazhatna, s azert azon igyekeztenek az joßagot hogy ismet vißßa vehessek, kiben semmi modgyok nem lehet.

MI LEGYEN AZ űdő-mulas, és kűlőn kűlőnkeppen hany eßtendőt foglallyon be magaban.

LXXVIII. TIT:

MIvel hogy az űdő mulast mind az őrőckes joßagnak, és mind az ßalagosnak keresesében, sőt męg az hatalomrol valo perben-is gyakorta ßoktak emlegetni: annakokaert ßűkseg hogy az űdő-mulasrol avagy el telesről, hogy keves beszeddel szollyunk. Es leg elsőben mi legyen: az utan penig, hany eztendőt foglalyon be, és hany keppen vettetik.

Tudgyuk meg azert, hogy az űdő-mulas, valamely joßagnak perrel valo meg tartasanak, vagy meg keresesenek, az tőrvenytől rendeltetet hatarnak, űdő ßerent valo be tellyesitesse. Mely űdő mulas az Kiraly igassagara tekentve, akar minemű

semetipsos causam atq́ litem suscitasse: quasi non possent illos in dominio bonorum ipsorum conservare, per hoc eadem bona rursus pro se vendicare satagentes, quod nunquam est admittendum.

QUID SIT PRÆSCRIptio definitivè, & quot annorum curricula diversimodè complectatur.

TITUL' LXXVIII.

QUOniam præscriptionem tàm prætextu bonorum hæreditariorum, quàm etiam ratione jurium possessionariorum, impignoratitiorum, sed & actuum potentiariorum, in judiciis allegare sæpenumero consueverunt; Pauca igitur de præscriptione necessariò dicenda occurrunt. Et primò de ejus quiditate: Deinde verò de ipsius duratione, & diversitate. Præscriptio.

SCIendum igitur, quòd præscriptio est termini ad juridicam, túm retentionem, tùm re acquisitionem bonorum, de jure statuti temporalis completio, quæ super bonis, seu juribus possessionariis venditis, occupatis, & quomodolibet alienatis, Regali- Par. 1. Tit. 23. & 82.

Par. 3. T. 15. galibus, centum, Ecclesiarum quadraginta, Nobilium triginta duorũ, Civium verò duodecim annorum curriculis completur. In actibus siquidem potentiariis, triginta duorũ similiter annorum spatium præscriptio requirit: Villanorum autem præscriptio, unius anni integri duntaxat, & unius diei terminum complectitur. Inter fratres verò generationales, & condivisionales, ratione jurium possessionariorum, (demptis actibus potentiariis) ac in Dotalitiorum, & Quartalitiorum per eos solutione, præscriptio nunquam admittitur. In foro autem Ecclesiastico præscriptio aliter allegatur. Sed quià non est mei instituti, aliquid de Ecclesiastico foro disserere, illud silentio pertranseo, & quibus interest limitandum committo.

Cœterum, quanquam in metis quoq; rectificandis, & juribus impignoratitiis plurimi peritorum, præscriptionem non esse admittendam, communi sententia & proverbio a-
Par. 2. T. 54. struant; Quia tamen hæc allegatio non simpliciter est intelligenda, sed recto moderamine discutienda, Illam igitur suis in locis inferius dilucidé declarabo.

QUI-

minemű jofagban kit el attak vagy el foglaltak, vagy akar mikeppen el idegenittettek volna, ßaz eztendőre telik be: az egyhazi jofagban penig negyvenre: az Nemessek jofzagaban harmintz ket eztendőre: az Varosbeliek kőzőt penig tizen ket eztendőre telik el. Az hatalom dolgaban-is harmintz ket eztendeig tart az údő tőltes. Az falubelick kőzőt penig az údő mulas eztendőt és harom napot foglal magaban be. Az vgr ßerent valo, és oßtozo attyafia kőzőt, az jofzagban mellyet eggyút birnak (hatalomtol el valva) és az jegy ruha felől, és az leany negyed felől valo ki fizetesről, az údő mulas soha meg nem engettetik. Az egyhazi ßeken azert maskeppen és kúlőmben emlekeznek az údő telesről, de miert hogy moßan az egyhazi ßekről ßolni nem igyekezem, el halgattom és azokra hagyom kik azt forgattyak.

Vegtere azert noha az hataroknak meg igazitaßaban, és az ßalagot joßagban, sok ertelmes emberek, kőz beßedben mondgyak, hogy údőt nem hadnak tőlteni: mind az altal miert hogy ez beßedet modgyaval kel ertenúnk, és igaz rendel el igazitanunk, ide alab felőle vilagosban kel ßolnunk.

MINE-

MINEMŰ ŰDŐBEN nem lehet az údő mulas, és hellye-is ninczen.

LXXIX. TIT:

TUdnia illik azerton, hogy údőmulas, nem leßen azoknak dolgaiban, kik az ellensegnek, ugy mint, Tőrőknek, Szeretsennek, Tataroknak, avagy egyeb Hitlenneknek kezeben és fogsagabá esnek, és ot tőrtenik az meg hatorozot údőt el tőlteniek: Mert az ollyan Nemes ßemely, mely javaitol meg foßtatot, mihelt haza kőrúl, tőrveny uttyan, azokat ismeglen vißßa ßeresheti és foglalhattya: az údő mulasnak tőrvenyet heaban forgatvan. Es ha ki Kiralytol ßamkivettetnek, annak az fia, az Fejedelemtől valo felteben, avagy attyahoz valo kegyesßegből, az attyaval eggyút menne az ßam ki vetesben, azomban ot valo leteben, joßagokat idegen birna annyera hogy údőt-is tőltenenek benne, az Nemessek joßaganak tőrvenye ßerint: Meg jőven az fiu (melynek az attya vetkenek terhet hogy viselne nem illik) az ő reße ßerint valo joßagot meg az údő mulas utan is ßabadon meg keresheti, és az idegen kezből meltan vißßa veheti: Effele údő mulaßt penig, pőr inditas nelkúl is tilalom

QUIBUS TEMPORIbus præscriptio non currat, locumq; non habeat.

TITUL. LXXIX.

SCIENDUM tamen est, Par. 1. T. 85.
Quòd si quempiam in Turcarum, Sarcenorum, Thartarorum, aut aliorum Infidelium manus & captivitatem incidere, & ibi tempus præscriptionis transgredi contigerit: tùnc eo casu præscriptio nil tenet: Sed Nobilis, bonis suis destitutus, postquam ad propria remeaverit, processu juris ea pro se recuperare poterit: obstaculo præscriptionis obviare non valente. Et si quis per Regiam Majestatem exilio damnaretur, & filius ejus, metu fortasse Principis, aut pietate suadente, cum Patre pariter proficisceretur, ibiq; commorando, super jurium suorum aliena detentione, tempus præscriptionis, jura Nobilium Regni transscribentis, evolveretur ac compleretur: Redeunte filio, (qui iniquitatem patris portare non tenetur) bona sua alienata, ad portionem suam cedentia, non obstante præscriptione idem pro se se restaurandi habet authoritatem: Quæ quidem præscriptiones, etiam absq; litis motione, per literas prohibitorias, ac

protestatorias, excludi semper possunt. Nam & litis motio, modernorum tempore, non plurium, quàm ipsorum triginta & duorum annorum spatium complectitur. Et si causa interim prosequuta non fuerit, expletis illis, ex novo litis motio ipsa suscitari debet.

DE IURIBUS POSSESsionariis, impignoratitiis, in generali.

TITUL' LXXX.

EXPLICATIS superius jurium possessionariorum proprietatibus & hæreditatibus, earumq; speciebus, Nunc de jurium Impignoratitiorum serie & quidditate dicendum restat. Et quanquam jura possessionaria, impignoratitia nedum possidere, aut gubernare damnabile salutiq; contrarium, verùmetiam aliquid de illis scribere formidabilè videatur: quoniam tamen leges imperiales atq; civiles ejus usum admittunt, Ideò in hoc Regno, partibusq; sibi subjectis, usus iste pernitiosus multum inolevit, incrementumq; grande cœpit: Adeò, ut si quosdam pœna generalis decreti, super ea re inter cætera æditi non perterreret, Etiam deposita & persoluta

Part. 1. T. 60. & 61.

tilalom vagy tudomany tetel level altal, mindenkort ki rekesthetik. Mert az pőr inditas-is, ez mostani sokasunk sierent tőbbet be nem fog, harmintz ket Esztendőnel. Es ha az pőrben ez alat el nem jarnanak, az harmintz ket Esztendő el telven, az pőrt ismeg ujolag kel meg inditani.

ZALAGOS JOSZAgokrol, derek keppen.

LXXX. TIT:

MEG jrvan ide fellyeb, az Jossagoknak tulaidonsagirol, és őrőksegekről, és azoknak nemeiről. Mostan sollok az Salagos jossagoknak rendiről, és mi voltarol. Es jollehet az Salagos jossagokat birnia is bún és lelek ellen valo dolog, nem hogy felelmes nem volna affelől valamit irnia, mind azaltal miert hogy à Czasari és az Polgari tőrvenyek birnia meg engedik, azert it-is ez Orszagban, és hozza valo tartomanyokban, ez veszedelmes sokkas-is igen fel kőlt, és annyera fel-is vőttek, hogy ha nemellyeket az Decretombeli el vegezet bűntetes meg nem rettentene, męg ha szinten az ő penzeket le-tennek és meg fizetnek-is, az ő nallok levő jokat, és az Salagban vetet jossagokat, meg boczatani soha nem igyekeznenek: Hanem lelkek ellen is, à mig lehetne, magoknak meg tartanak. Annakokaert az el Salagositasnak modgyarol és erejeről, é hellyen rővideden irni akarok.

MI LEGYEN AZ jossagnak el Salagositassa, és hany kepen ertessek.

LXXXI. TIT:

IT tehat meg tudgyuk, hogy az jossagnak el Salagositasa ket keppen ertetik: Tudnia illik, az el Salagosito avagy Salagban vető fęlről: és az vevő, avagy Salagra ado fęlről. Az Salagban vető fęl az, à ki az ő tulaidon jossagat, ketelen suksege miat, ideig massnak engedi elni. Az vevő fęl kedig mondatik ehez kepest, mas ember jossaganak hasna vevője, és az derek penznek meg kerője, sőt ideiglen valo vesedelmes és kar hozatra melto meg tartoja. Ez magyarazat penig nem arra megyen, hogy valaki az Salagos jossagnak hasnat is vegye, és annak felette, az derek penzt-is meg kerje: sőt inkab illyaten vissa keresst, és hason vetelt meg tilt és kar hoztat. Mert ha valaki ezen modon Salagos soluta pecunia, eis debita bona, ac jura ipsa impignoratitia, remittere nusquam curarent: sed in pernitiem animarũ suarum, quamdiu possent, ea detinerent. Propter quod de pignorationis ipsius modo & vigore, pauca hîc subnectenda statui.

QUID SIT BONORVM pignoratio, & quot modis intelligatur.

TITUL' LXXXI.

VNDE sciendum, Quòd Impignoratio jurium possessionariorum dupliciter intelligitur, Videlicet ex parte pignorantis, seu dantis: & ex parte creditoris seu recipientis. Ex parte igitur dantis, Impignoratio est juris proprij, necessitate cogente, temporalis ad utendum alteri concessio. Quantum autem ad creditorem seu recipientem, Impignoratio, est juris alieni, cum fructuum perceptione, ac capitalis summæ repetitione, pernitiosa, damnabilisq; ad tempus detentio. Et hæc definitio non eo tendit, ut fructus & utilitatis bonorum impignoratorum quispiam percipiat, & insuper capitalem quoq; summam repetat: sed potius ejuscemodi re-

petitionem & uſum confundit, atq; damnat. Nam ſi quis hoc modo, bonis impignoratis utitur: uſuram palàm committere dinoſcitur. Verùm, ſi omnes fructus (demptis expenſis: quas etiam verus dominus pro conſervatione ipſorum bonorum facere deberet) in capitalem ſummam computaret: hoc modo bona impignorata tenere, non damnabile, ſed ſummè laudabile foret: per hocq; creditor ipſe, pietatis opus ad proximum ſuum feciſſe comprobaret.

QUALITER INTELLIgatur præſcriptio, in bonis impignoratitiis non admittenda.

TITUL' LXXXII.

QUIA verò in cauſis impignoratitiis, præſcriptionem non eſſe allegandam neq; admittendam, in commune jàm proverbium venit: quæ quidem proverbij ipſius deductio non ſimpliciter eſt intelligenda: ſed quemadmodum immediatè præmiſſi, pignoratio dupliciter attenditur: Ex parte ſcilicet impignorantis, vel dantis: & ex parte recipientis. Authoritas itaq; ipſa ex parte ſolummodo dantis & impignorantis, vera eſt, admittendaq; intelligitur. Ex parte autem credi-

Halagos joßagokbol el, uſorat vennie nyilvan iſmertetik. De ha minden haßnot (az kőltſegtől el valvan, mellyet az igaz főldes Ura is az joßagnak meg tartaſaert tartoznek kőltenie) à derek penzhőz ßamlalna, és az ki telven, az joßagot meg boczatana: Ugy az ßalagos joßagot tartani, nem volna ßidalmas, ſőt nagy dicziretre volna melto: mert ez altal az penzes meg hivő fęl, az ő felebaratyahoz, és attyafiahoz valo kegyes voltat hogy meg mutatta, meg bizonyitana.

MIKEPEN ERTESſek az ůdő-mulas, hogy az ßalagos joßagban meg nem engettetik,

LXXXII. TIT:

MIvel hogy penig, ugyan kőz pelda beßedde lőt, hogy az ßalagos joßagban ůdő-mulas nem lehetne, ſőt megh ſem kellene engedni? De az kőz beßednek ertelmet nem illethettyúk mindenre: hanem az mint az előt meg mondam, az el ßalagitaſra ket felől kel vigyazni: Egy felől arra ki ßalagban veti és adgya: mas felől ki maga hoz veßi. Az el ßalaglo fęlnek penig uttya vagyon rea és megis engettetik: De az Creditornak és ki penzet adgya rea, ſem-

ſemmikeppen meg nem engettetik, hanem meg vettetik, az kőtes.

Mert ſokkan joßagokat, az ßúkſeg miat, ßalagban ßoktak vetni, mellyet mind holtok napyaiglan is meg nem valthatnak. De męg fiai-is és attyokfiai, az attyok halala utan avagy ßegenſegek miat, avagy gondviſeletlenſegek és tunyaſagok miat: Neha penig hogy joßagoktol igen el tavoznak, és meßße főlden ßolgalnak, avagy az Orßag kűvűl jarnak (és ez okok miat joßagokat meg nem valthatvan) az alat az ůdő mulaſnak rendelt hatarat és ůdejet ſokkal meg haladgyak, mely effele tőrtenetben azert az ůdő mulas, az el ado felre valo kepeſt meg nem engettetik. Holot ezokaert ez illyen el ßalagoſito Nemeſſeknek fiai és attyokfiai avagy maradeki meg bizonyithattyak, hogy ezek az jok és ßalagos joßagok idegen keznel czak ßalagban vadnak, és magoknak vißßa valtani akarjak: tehat az kinel talallya az el ßalaglot joßagat, annak nem haßnalhat az ůdőmulaſnak tőrvenye (ha ugyan ketßer avagy haromßor, avagy tőbßer-is, el tőlt volna az ůdő) és ha ugyan azon gazda (ne mondgyam uſoras) az ßalagos joßagot, Kiraly igaſſaga nevevel azomban maganak meg kerte volna-is: tarto-

creditoris, ſeu recipientis, penitus rejicienda cenſetur,

SOLENT enim plurimi bona eorum, neceſsitate urgente, pignori obligare, & ea ad obitus uſq; diem ipſorum non poſſe redimere. Filij etiam, aut fratres, decedente patre, vel fratre, aut inopia præpediti, aut negligentia ignaviaq; ducti, Inderdum etiam in ſervitiis ſuperiorum longinquis & remotiſsimis in partibus addicti, vel aliter extra Regnum præoccupati, annos & terminos præſcriptionis, (ejuſcemodi jura impignoratitia non redimendo) longè tranſcendere, & in tali caſu præſcriptio, ex parte dantis, non eſt admittenda. Ubi namq; filij, aut fratres Nobilium impignoratorum ſeu impignorantium, illorumq; hæredes, bona ipſa & jura poſſeſsionaria impignorata, ad ipſas manus alienas, titulo pignoris deveniſſe poterunt comprobare, & ea pro ſe voluerint rehabere, atq; redimere: tùnc poſſeſſor ille jurium impignoratitiorum, obſtaculo præſcriptionis non ſuffragente (ſi etiam binario, aut ternario, vel ampliori numero præſcriptio interveniſſet.) Et ſi idem poſſeſſor (ne dicam fœnerator) bona ipſa impignoratitia, nomine forſitan juris Regij, interea temporis pro ſe impetraſſet: bona eadem *Par: 1. T. 27*

remittere tenetur. Et ſi quid tandem juris ab ea bona ſe habere prætendit: id extra dominiũ eorundem proceſſu juris proſequi debebit.

Par: 2. T. 71.

ET hoc intellige, ſi poſt factam prius impignorationem, jure poſtea perennali, impignorans ipſe, bona ejuſmodi illi poſſeſſori non obligavit. Nam hoc caſu, bona eadem remittere non tenetur: Sed filij, aut fratres impignorantis, ſi ipſa bona, in præjudicium eorum non potuiſſe jure perennali obligare, vel alienare allegabunt: eo proceſſu, quo ſuper juribus hereditariis ſolitum eſt procedere, talia bona & jura poſſeſſionaria requirere tenebuntur.

Par: 2. T. 15.

Nam duplici titulo, Impignoratitio videlicet, & perennali ſimul, nemo jus aliquod poſſeſſionarium tenere poteſt: Sed poſtquam perpetuitatis titulo quis illud poſſidere cœperit, Mox virtus impignorationis ceſſabit, & expirabit omninò. Verum tamen eandem authoritatẽ, quæ in cauſis, juribuſq́, & rebus impignoratitiis preſcriptio non eſt alleganda, Nonnulli perperam abuſiveque, & ſiniſtrè interpretantes, intelligereq́ ſatagentes, multa bona & jura poſſeſſionaria dominorum Prælatorum, ac Baronum, & Regni Nobilium, mediantibus literis impignora-

tartozik kezebôl ki boczatani. Es ha valami kôzit mondgya ahoz az joſaghoz, az joſagtol raſagan kúvúl, tôrveny uttyan kereſſe.

Ezt-is penig ugy ertſed, ha az elôbi el ſalaglas utan, ôrôk aron nem atta az joſagot, az ôrôkkes, ki ſalagban vettette volt. Mert ez forman, nem tartozik penzet fel venni és az joſagot meg ereſteni: hanem ha az el ſalaglo fiai, avagy attyafiai, azt forgattyak, hogy ô ellenek és nyilvan valo karokra ôrôk aron el nem kôthette, el nem idegenithette volna az joſagot: tehat illyen tôrvenkezesben azon modon jarjanak el, az mint ſoktak az ôrôkſeg és joſagnak meg kereſelleben el jarni.

Mert ket uton ſenki joſagot nem birhat, ugy mint, ſalagoſſul és ôrôkkeſsúl egyſer ſmind: Mert minek utanna az joſagot valaki ôrôkkeſsúl kezdi birnia, ottan az ſalagnak ereje meg ſúnnik és voltakeppen el telik. Mind azon altal ezt az meltoſagot, tudnia illik, hogy az ſalagos joſagfelôl valo tôrven kezesben, az ûdô mulaſt nem kel forgatni, nemellyek nem igazan magyarazvan, ollyan ertelemre akaryak vinni mellyel az Pap Urak, ſabad Urak, és az Orſagbeli Nemeſſeknek Ioſagit, aſſele el ſalaglo le-

velek

velek erejevel, mellyek hatvan, hetven, záz és neha tôb Eſtendôk elôt kôltek, ugymint zalagos joſagot, magoknak venni es foglalni akarnak.

Ennek-okaert vigyazni kel, es tudni, hogy minden effele regi zalagos levelek, mellyekben az ûdô-mulaſnak hatara kitôlt, haſonlanok es erôtlenek (hogy-ha az fôl pôrôs, ki ollyan levelekkel valaki joſagat pôrli, elegedendô bizonſaggal, fôkeppen levelbeli tanubizonſaggal, meg nem bizonyithattya, hogy ôtet abbol az zalagos joſagbol, mely kezenel volt és birt, hatalmaſul vetettek ki, és ok nelkúl, s valtſag nelkúl vôttek el tôle az zalagos joſagot) Mind azon altal, ha effele hatalmaſkodaſt és ki úzeſt, avagy az joſzagnak ok nelkúl valo el foglalaſat, mely ô rayta eſset volna, hatvan Eſtendônek alatta, emberi bizonyſaggal (elegedendôvel és igazzal) meg bizonyithattya, hellyen kel hadni.

Mert gyakorta az ſalagos joſagert az ſummat le teſik, melyben maſnak joſaga kôtve volt, és Creditoranak meg fizet. Kire az ſalagos leveleket ſôrin ki nem veheti: hanem menedek és Quittantia levelek kelnek rolla, és azokat adgyak

gnoratitiis, ante ſexaginta, ſeptuaginta, centum, & plures annos confectis & emanatis, prænarrato pignoris titulo, pro ſeſe vendicare uſurpareq́ nituntur.

QVAPROPTER advertendum eſt, Quòd omnes ejuſcemodi antiquæ veteresq́ literæ impignoratitiæ, quæ tempus præſcriptionis tranſcenderunt, (ſi de violenta expulſione, vel indebita ablatione bonorum, & jurium ipſorum poſſeſſionariorum impignoratitiorum, per actorem, & acquiſitorem eorundem bonorum legitimum probabileq́ documentum, & teſtimonium, literali fulcimento produci non poterit) inefficaces, nulliusq́ firmitatis ſunt cenſendæ atq́ committendæ. De violenta tamen, & indebita hujuſmodi expulſione, vel bonorum ipſorum ablatione, ſexageſimi uſq́ anni ſpatium, & non amplius, etiam humanum teſtimonium (ſi ſufficiens, & juſtum per actorem produci poterit) acceptandum erit.

SÆPE numero namq́ ſuper ea integra pecuniarum ſumma, pro qua videlicet quis bona ſua alteri impignoraverit, creditori ſuo ſatis facit. Attamen literas impignoratitias in ſpecie non ſemper poterit rehabere: ſed ſolummodo literæ, ſuper ea re

Expe-

Expeditoriæ, ſeu Quitantiales illi dantur: Quæ ſæpe periclitantur, maximè, ſi eundem hominem hæredibus deficere, & bona ſua ad manus Regias, aut alterius ex Donatione Regia, vel etiam aliter, applicari devenireq; contigerit.

IN ſimili igitur caſu, contra veteres literas impignoratitias, non tenetur quis ſignanter alienigena, decedente deficienteq; impignoratore, literas Expeditorias exhibere: niſi forſitan minus juſtè violenterq; jus pignoratitium, de manibus ſui poſſeſſoris (ſicuti prænarratum eſt) per quempiam ablatum fuiſſe, poſſet comprobari. Nam hoc modo non videtur æquum, pecuniis ſuis illum debere fruſtrari. Res enim vel poſſeſſio, in hac parte, cum onere tranſit. Verumtamen, ſi meminerit, capitalem ſummam per prius de illo ſe extorſiſſe: ſtudeat ipſi pignori potius cedere atq; renunciare, quàm animæ ſuæ periculum parere.

adgyak neki: mellyet gyakorta el tevednek és el veßnek, fő keppen, ha azon embernek magva ßakadaſſa tőrtenik és az ki valtot joßag avagy az Kiralyra ßal, avagy az Kiraly maſnak ajandekoza, avagy egyeb uton valaki kezeben jut.

Effele igyben ennek okaert, az regi ßalagos levelek ellen, ßőrin nem tartozik az menedek leveleket elő adni az idegen gazda, mikor meg holt és magva-is ßackadot az el ßalagoſito ßemelynek: hanem ha meg bizonyithattya (az mint meg mondam) ezt, hogy ő tőle modnelkúl és hatalmaſſul vőttek volna el az ßalagos joßagot: Mert eckeppen, nem latzik meltonak lennie, hogy annak penzet heaban el vennek. Mert akar mi fęle marha és joßag, az ő terhevel ßokot eggyik Urarol az maſikra ßallania. Męg is azert ha meg emlekezik rolla, hogy az derek ſommat annak előtte meg vőtte legyen: Igyekezek jnkab az ßalagnelkűl el lenni, hogy nem mint az altal lelkenek veßedelmet ßerzeni.

QUOD IURA POSSESSIONARIA, ultra communem eorum æſtimationem pignorari non poſſunt.

HOGY AZ IOSZAgot kőz bőcznek felette el nem ßalagoſithattyak.

LXXXIII. TIT:

DE az mint az előt-is rővideden emlitem, eßt jol eßedben ved, hogy az joßagot akar mely Nagyſagos Ure, Fő embere, Nemes és akar minemű rendbeli joßagos embere legyen-is, kőz bőcznek felette, akar mi okonis, el nem ßalagoſithatni. Mind az altal, ha valaki joßagat kőz bőcznek felette el ßalagoſitana: Tehat az tellyes eletenek forgaſſaban, ßemelye ßerint, kűlőmben meg nem valthattya, hanem ha annye penzt, à mennyit fel vőt, egy ſommaban le teßen, és ugy valttya vißßa. Holta utan azert, avagy męg elteben-is, annak az ki el ßalagoſsitotta, fiai, avagy attyafiai, à kikre, tudnia illik, effele meg valtas nezne, az felyúl meg mondot, kőz bőtſel meg valthattyak. De az el adasban és ßaloglasban valo ßer-tartaſt mindenkor meg tartvan. Az kőz bőczen penig it ertſed, nem az őkrőket, lovakat, teheneket, juhokat, avagy egyeb effele el ado marhakat, hanem az ßalagban vetet joßagnak bőczűet és erteket, ugy mint, az kőz bőczűnek altala, à mennyi ſummara

TITUL' LXXXIII.

HOC unum tamen attende (prout ſuperius quoq; breviter tetigi) Quod jura poſſeſſionaria quorumcunq; Dominorum, Magnatum, Nobilium poſſeſſionatorumq; hominum, cujuſcunq; ſtatus, conditionis, dignitatisq;, & prœeminentię exiſtant, ultra valorem communis æſtimationis eorundem jurium poſſeſſionariorum, in quocunq; caſu, titulo pignoris obligari nequeunt. Verumtamen, ſi ultra condignam & communem æſtimationem eorundem cuipiam forſitan obligarentur: tunc ille, qui alteri obligavit, vita ſua comite, per ſeipſum, non aliter, quàm depoſita reſtitutaq; pecuniarum ſumma, per eum ad id levata, ad ſe redimere poterit. Eo tamen decedente, aut etiam in humanis agente, filii vel fratres ipſius impignorantis, ad quos videlicet hujuſmodi redemptio ſpectare videbitur, prœmiſſa communi æſtimatione mediante, pro ſe redimere valebunt, caſibus venditionis, vel impignorationis prædeclaratis, ſemper obſervatis. Per communem autem æſtimationem in hoc loco intellige, non Boves, Equos, Vaccas, Oves, aut alias res vendibiles: Sed valorem bonorum, ac jurium poſſeſſionario-

Part. 1. Tit. 58. & 60.

Part. 1. Tit. 58. 59. & 60.

nariorum impignoratorum, in quantum ſcilicet ſe communi ipſa æſtimatione mediante, incluſis etiam terris, ſylvis & pratis, ac aliis pertinentiis & utilitatibus (prout etiam ſupra notatum eſt) valor eorundem bonorum extendit, ſecundum enim ejuſcemodi valorem, ſolutis tandem pecuniis, fieri debebit.

Par. 1. T. 60. & 63.

DE METARUM DIſtinctionibus & rectificationibus in generali.

TITUL⁹ LXXXIIII.

Par: 1. T. 38. & 82.

ITEM, quoniam in metis quoq; rectificandis, præſcriptionem nõ currere ſuperius diximus, Ideò de metarum reambulatione, ſimul & rectificatione breviter aliqua ſubjungam. Vnde ſciendum eſt, quòd roborato ſolio, regimineq; hujus inclyti Regni Hungariæ, & populo Hungarico, ad agnitionem veritatis, & vere fidei profeſsionem, inſpirante Spiritus ſancti gratia, veniente, glorioſus Rex & Apoſtolus noſter, beatus STEPHANUS, Inclytus quoq; & pius REX ſanctus LADISLAUS, Multi deindè divi ſereniſsimique Reges Hungariæ, eorum ſcilicet ſucceſsores, plurimas terras (quas nunc poſſeſsiones vocamus)

mara megyen, fel ſzamlalvan fõldet, erdejet és reteit, és egyeb hozza tartozót és haßnait: Mert az ßalagban vetet joßagnak effele erteke ßerint, kelletik annak utanna az penznek ſummajat valtſagaban, le tennie,

AZ HATAROKnak meg valaßtaſarol, és el igazitaſarol.

LXXXIIII. TIT:

TOvabba, mivel hogy ez elõt meg mondok, hogy az hataroknak meg igazitaſſaban is az údõ mulas nem lehet, és nem foly: azert az hataroknak jaraſſarol és meg igazitaſſarol ßollok Hollot eßúnkben vegyúk, hogy minek utanna az Magyarok, ez orßagot valoban kezdettek birnia, és az ßent Lelek ajandekat veven, az igaſſagnak iſmeretire és kereßtyenſegre jutvan, az mi felſeges Kiralyunk és Apoſtolunk ßent ISTUAN Kiraly, és ßent LAZLO Kiraly, ſõt Magyar Orßagnak ſok ßentſeges kõvetkezet Kiralyi, ſok fõldeket (mellyeket moſt faluknak nevezúnk) az Kiralyi varaktol, mellyekhez, ugy mint, ez Ma-

ez Magyar Orßagi Koronanak birodalmahoz valok voltanak, el ßakaßtvan, Kalaſtromok és egyhazokhoz õrõk alamiſnaban adtak: Annak felette az ßolgalo rendnek (kiket moſt Nemeſſeknek mondunk) ßolgalattyok ezt kevanvan õrõkben adtanak: Mely fõldeket, az el ajandekozas údejen, hataroknak fel hannyaſaval, egyeb fõldektõl neha el haſsittottak: Annak utanna meg ßaporodvan az Orßagban az Szabad, és Nagyſagos Urak, és Nemeſſek, egy fõldnek avagy falunak hataraban, gyakran ket, és neha harom avagy tõb falutis últettek és nepet ßallittottak rea. Az hol nemelykort ſemmi jegyes hatart nem tõttenek, hanem czak eleſekre az faluk ßamara el inteztenek az fõldben, Neha kedig hataroknak fel hanyaſaval-is azt egymaſtol el valaßtottak. Udõ jartaban azert az Urak és Nemeſſek fiai és õrõkeſsi, joßagokat magok kõzõt meg oßtvan, az oßtasban egyik reßere egy falu, és az maſiknak mas falu juttot. Kik annak utanna el halvan, és tellyeſſeggel el fogyvan, effele faluk és joßagok, kúlõmb kúlõmb fele embereknek kezehez jutnak, neha az Magyar

camus) à caſtris regalibus, ad quæ, veluti juriſditionem ſacrę Coronę Regni hujus ſpectabant, ſequeſtrantes, tùm Monaſteriis, Eccleſiiſq; in perpetuam eleẽmoſinam: tùm verò ſervientibus ipſorum, (quos jam nobiles appellamus) exigentibus erundem, ſervitiis, in perpetuam hereditatem contulerunt: Quas quidem terras, tempore hujuſmodi Donationis, metali etiam diſtinctione ab aliis terris ſegregari fecerunt: Multiplicatis dehinc Baronibus, ac Magnatibus, & Nobilibus hujus Regni, ſub incluſione metarum unius terræ ſeu poſſeſsionis, ſæpe duas, & interdum etiam tres aut plures villas, nonnulli eorum condeſcendi ac collocari, populiſq; & inhabitatoribus decorari fecerunt. Nullam aliquando metalem diſtinctionem, ſed quandam duntaxat ad utendum limitationem, inter villas ipſas facientes. Interdum tamen etiam metarum erectione, eaſdem à ſeſe ſeparantes. Procedente itaq; tempore, filii hæredeſq; ipſorum dominorũ, Baronum & Magnatum, ac Nobilium, jura eorum poſſeſsionaria inter ſeſe dividentes, uni una, alteri altera villa in portionem devenit atq; ceſsit: Quibus tandem defunctis, & ſæpe deficientibus, ejuſcemodi villæ ac poſſeſsiones, ad diverſorũ

manus hominum, ex Donationibus divorum Hungariæ Regum, vel aliter, ſimul cum literis metalibus devenerunt. Sicqué in Reambulationibus, & rectificationibus metarum, differentiæ primùm ſubortæ fuerunt. Nam illi, quorum ad manus literæ metales, cum poſſeſsione, eaſdem literas tangente, inciderunt, ex hujuſmodi metali incluſione, etiam alias villas & poſſeſsiones, virtute literarum ipſarum, ad ſe pertinere putaverunt. Noviſsimis ſiquidem temporibus, etiam per manifeſtam potentum, violentorumq; occupationem, & terrarũ diſtractionem, variæ contentiones in ipſis metis rectificandis ſuboriri cœperunt.

Magyar Orßagi ßent Kiralyoknak Adomanyabol, neha penig mas uton-is, az hatar jart levelekkel egyetemben. Es eckeppen az hatar jarasban és igazitasban, kezdet tamadni az igyenetlenſeg. Mert azok az kiknek kezekhez jutottak az hatar jart levelek, az faluval egyetemben, melynek az levelek ßolgaltanak, effele hatarnak fel veteſſevel, mas falukat is és joßagokat, az leveleknek erejevel, ővéknek itiltenek lennie. Főkeppen ez utolſo üdőkben, az hatalmaſſoknak nyilvan valo el foglalaſok, és főldőknek el vetele miat, az hataroknak meg igazitaſſaban ſok fęle vetelkedeſſek kezdettek tamadnia.

QUALITER INTELligatur, in metis rectificandis, præſcriptio non admittenda?

TITUL' LXXXV.

LIcet itaq; in metis rectificandis non ſit præſcriptio admittenda: verùm tamen corporales poſſeſsiones, ſub incluſionibus quarumcunq; literarum metalium adjacentes (maximé in caſibus pręmiſsis) anihil-

MIKEPEN KELYEN erteni, hogy az hatar igazitasban úđőmulas nem lehet?

LXXXV. TIT.

IOllehet azert hogy az hatar igazitasban úđő mulas nem lehet: Mind az altal, ha valaki hataraban, Kiről derek hatar jart level vagyon, mas falut últetet volna (főkeppen azon okokkal az kikről ßollek) az uyonan últetet

tetet és ßalitot falut, az első hatar jart levelnek erejevel, melyben az falu főlde nevezet keppen be jrva vagyon, el nem foglalhattya. Mert az meg telepedeſnek űdejen kelletet volna annak, az ki az hatart birta, és az meg hatarozot főld à kie volt el tiltani (hogy ot őrőkſeget avagy falut ne epitſenek.) De ha nem tiltotta, és abban az hatarban mas falut hagyot le telepedni: Azoknak az parazt embereknek, kik ez illyen falut lakjak, az Orßag biraja melto és igaz intezeſe ßerint, az mint regtől fogvan, ezen otvalo lakos paraßt emberek eltek és birtak, azon falu hataranak tartomanyabol, áz ßerint ßakaßon és hatarozon el az főldben, az uyulan le telepedet lakoſoknak ßükſegekre, mind főldekből, erdőkből, męzőkből, hegyekből, vizekből és ßena retekből: Mely dolog meg leven, mind az altal, afele hatar jart leveleknek tőb cikkelyi, az fel pereſnek eppen meg maradnak.

Tovabba ha valamely reß ßerint valo főld, erdő, hegy avagy ręt, az derek hatarbol, ki ßakadot volna, avagy el foglaltak volna, az hatar jart levelnek erejevel (czak hogy jol kőlt

anihilari, vel occupari virtute talium literalium metalium non poſſunt. Tempore etenim fundationis, & deſcenſus hujuſmodi corporalis poſſeſsionis reclamatio, & inhibitio (ne ibi poſſeſsio aut villa extrueretur) per eum, ad quem terra vel meta pertinebat, fieri debuiſſet. Venìm ad hujuſmodi villam, & poſſeſsionem corporalem, ſub incluſione ipſarum literarum Metalium (ut præfertur) adjacentem, juxta rectam & æquam judicis ordinarii limitationem, & diuturnũ uſum, ac reale dominium terrarum, ſylvarũ, montium, promontoriorum, pratorumq;, per colonos & inhabitatores hujuſmodi Villæ, vel poſſeſsionis habitum & tentum. Metalis diſtinctio pariter & annexio, earundem terrarum, ſylvarum, virgultorum montium, promontoriorum, aquarum, pratorumq;, & fœnilium ad uſum ipſorum colonorum ſufficiens, fieri conſtituiq; debebit: Reliquis clauſulis literarum ejuſcemodi metalium, actori ſalvis permanentibus.

Particulæ verò aut quantitates aliquarum terrarum, ſylvarum, promontoriorum, & pratorum, paulatim à ſuo membro, corporali videlicet poſſeſsione, quoviſmodo diſtractæ vel occupatæ, vigore literarum metalium, (dum tamen ipſæ li-

terræ ritè sint emanatæ) instaurari, & suo principali membro, (vetusta & approbata regni hujus consuetudine dictante) per actorem, juramento mediante, juxta ejusdem particulæ distractæ, vel occupatæ quãtitatem, & æstimationem, reincorporari possunt atq; debent: Allegatione cujusvis prescriptionis non obstante. Qualiter autem ejusmodi terræ, aut sylvæ, æstimari debeant, & quid duo, aut tria, vel plura terrarum jugera fœnetaq;, vel sylvæ valeant, in serie æstimationum infra clarè descriptam habebis,

Parn. T. 133. & 134.

QUALES LITERÆ Metales valeant: & quales non?

TITUL' LXXXVI.

Parn. T. 87. & 134. Par: 2. T. 36.

SCiendum ulterius, quòd in metarum Reambulationibus, & literis, super ea re conficiendis, plurimæ fraudes, apertaq; scandala cõmitti consueverunt. Nonnulli enim salutis & honoris eorum immemores, acceptis literis Regiis aut aliorum judicum Regni ordinariorum rèambulatoriis, per clausulam: (DICITUR NOBIS) emanatas, Hominem Regium aut Palatinalem, ac ali-

kôlt legyen) ez Orßagnak regi meg rõgzet ßokkasa ßerint, vißßa veheti, az fel peres, az elõbi derek joßaganak hatara hoz, de annyi magaval valo hitivel, az mennyit az el foglalt fõldnek, bõczũe ßerint, az tõrveny hútet talal nekie: Akar mely údõ mulas forgatassa, ellene nem alhatvan. Mire bõtsúlteßenek penig az fõldek, erdõk, és ket avagy harom, akar tõb hold fõldek, ßenaretek és erdõk miterjenek, az bõtsúrõl valo titulußban ide alab vilagoßon meg talalod.

MINEMũ HATAR jart levelek jok: és minemúck nem?

LXXXVI. TIT:

EZt-is tovabba vegyũk eßũnkben, hogy az hataroknak jarasaban, és az hatar jart levelek irasaban, és kiadasaban, sok czalardsagok és nyilvan valo vetkek ßoktak esni. Mert nemely emberek údveßegekrõl, és tißteßegekrõl el feleitkezven, az vagy az Kiraly hatar jaro levelevel, avagy az Orßag Birai parantsolattyaval, mellyek ez Clausulaval, tudni illik, (*Dicitur nobiſſal* ßoktak kelni, és iratni) az õ hataroknak meg igazitasara és el jarasara, Kiraly emberet, avagy

avagy Nador Ispanet, valamely Captalannal avagy Conventnek, bizonysagul boczatot emberevel el mennek, és õket penzel, avagy ajandekkal gyakran hamißagra haittyak: Mert az mint othon meg beßellik, hogy mi modon jartak volna el az hatart, erre valo kepeßt (ha hamißan beßellik-is, czak hirevel sem leven az mas fęlnek hogy meg jartak volna) ollyan hatar jart levelet, ok levelnek modgya ßerint iratnak magoknak, és az Captalombol avagy Conventbõl-is ki ßerßik, az minemút ßeretnek: effele leveleket penig annak utanna nallok el titkolyak, és tiz, avagy tizenhat, neha penig huz Eßtendeig, avagy tõb ideig czak halgatnak alatta, mint ha annyeideje volna, hogy õk az levelek tartassa ßerint, el jartak volna az hatart: Ez utan penig mikor gondolyak, hogy netalantan immar az Kiraly, avagy Captalan, avagy Convent emberi, de męg az hataros Szomßedi-is, kiknek nevei czalardul az hatar-jart levelben iratvan vadnak, ez vilagbol ki multak volna, az hatar jarast nyilvan és tõrveny utyan, azon levelnek erejevel uyonnan el kezdik, és ezenkeppen sok fõldeket hamißan és alnakkul ßoktak gyakran magoknak tulaidonitania; hogy azert effele czalard embereknek utat el foghassak, és az igassag az levelek-

alicujus Capituli, vel Conventus testimonium, ad Executionem seu Reambulationem ipsam transmissos, pecuniis aut muneribus sæpe corrumpere, & ad eorum relationẽ tales, quales voluerint, literas metales, privilegii more, pro ipsorum parte conficere, & à Capitulo, vel Conventu, (altera parte, cujus scilicet perambulasse iniquè retulerunt, penitus ignorantem) pro sese extrahere, easdemq; literas apud se demum occultare, & reambulationem ipsam taciturnitatis silentio, usq; decem, sedecim, & interdum viginti quoq; & plura annorum curricula præterire: & tandem vigore illarum, decedentibus forsitan jam Regio, ac Capitulari vel Conventuali hominibus: sed vicinis, & commætaneis, quorum nomina fraudulenter in literis metalibus inserta fuerunt, Reambulationem metalem publicè, & jam juridicè peragere: sicq; terras plurimas, juri eorum iniquè & dolosè vendicare sæpenumero solent: quorum damnabili lucro ut via præcludatur, & veritas ex literis eliciatur, per judices Regni ordi-

ordinarios, & eorum Prothonotarios, hujuſmodi literæ, (per clauſulam: DICITVR NOBIS) ad relationem aliquorum Regiorum, vel Palatinalium, Capitulariumq́, aut Conventualium hominũ emanatæ, diligenti ſemper examine, curaq́, & ſollicitudine ruminentur: atq́ ſuper uſu earum, ſi videlicet poſt factam Reambulationem illam metalem, vigore earundem literarum, dominium & uſum terrarum in ipſis ſpecificatarum ac incluſarum, aliquando actor ipſe tenuiſſet, atq́ poſſediſſet, veritas inquiratur: Et ſi nullum uſum ac dominium penes illas ſe habuiſſe verificabitur: tunc conſtabit, eaſdem literas indebitè, contraq́ juſtum proceſſum Regni confectas fuiſſe, & per hoc inefficaces eſſe.

LITERÆ verò metales, ex juridica commiſſione, quorumcunque judicium Regni ordinariorum, nec non ex legitima Reambulatione, inter duas aut tres, vel etiam plures partes (eiſdem partibus conſentientibus) facta: præterea per modum

velekből ki teſſek, az Orſag Birai és Itilő meſteri, effele levelekről, mellyek ez igekkel, (hogy czak mondgyak nekik) kelnek ki, avagy Kiraly embere, vagy Nador Iſpane avagy Captalane, vagy Conventnek bizonyſag tetelere, és Relatiojara, hogy mint jartak legyen az hatart, vadnak iratva: Mindenkor ſorgalmatos gond viſſeleſſel ertekezzenek, és kerdezkedgyenek, ſőt ugyan vegere mennyenek, tudakozvan ezen: Hogy ha az hatar jaras utan, azon hatar jart levelnek erejevel, ez főldeknek uraſagaban, az levelben be irt hatarok és barazdak ſerint, bitta legyene ez illyaten fel peres, valamikor, és voltakeppen eltte legyene: Ha azert ez meg bizonyittatik, hogy az fel peres, ſoha nem elte, uraſagaban ſem volt ez főldeknek: ottan meg tetzik, hogy effele leveleket meltatlan az Orſagnak igaz follyaſanak ellene ſerzettek és irtak, és ez okon azon levelek erőtlenek és haſontalanok leſnek.

OLLYAN hatar jart levelek penig jok, mellyek az Orſag Birainak ki mondot tőrvenyek hagyaſából kelnek: Es mikor az tőrveny ſerint valo hatar jarasbol, ket avagy harom ſemely, avagy tőb felek kőzt (mikor ez felek eggyet ertnek) kelnek: Ennek felette ha

ha alkuvasbol, avagy egymasnak valo vallas-tetelből vadnak: Czak hogy mas ember igaſſagat avagy főldet önön kőztek meltatlan fel ne oſtottak legyen.

Tovabba effele hatar-jart leveleknek-is hellyek vagyon, mellyek az kőzönſeges meg regzet ſokas ſerint irattatnak és kelnek, ugy mint, mikor az hatar-jaras az Kiraly avagy Nador Iſpan, avagy egyb helynek hiteles emberi altal lőt, és az jarta meg az hatart, jelen leven az Szomſedok-is: és kivaltkeppen azoknak jelen letekben, kiket ket felől az joſagnak el hatarozot főlde illeti, és birjak, és immar uraſagaban-is vadnak; avagy kik tiſtan hataros Szomſedoknak tartatnak és volnanak: és igy nyilvan, mindenek előt, kiknek tudnia illik, és az tőrvenynek igaz follyaſa ſerint el jart hatarrol, hatar-jart levelek mikor kelnek, elegedendők, erejekbenis meg maradnak meg is tartatnak.

Affele hatarfolyaſok is és az hataroknak fel hanyaſok, mikor az tőrveny ſerint valo Magyar Orſagi Kiralyok, Donatio avagy adomany levelekben, nevezetkeppen be vadnak irva, mindenkor erejekben meg tartatnak. De igy tartatnak meg hogy ha az Adomany és hatar jaraſa és fel hanyaſa utan, azon főldeket és joſagokat egymastol el nem ſaggattak, és egyeb joſag-

dum concordiæ, & faſsionis, inter quoſpiam celebratæ: dummodo aliorum jura ſeu terras inter ſeſe ſiniſtrè non dividant, vel diviſiſſe non comprobentur.

CÆTERVM communi quoq́ & conſueta, de Reambulatione per Regium, aut Palatinalem, alicujuſq́ loci teſtimonialis homines, præſentibus vicinis, & commætaneis jurium poſſeſsionariorum, ſeu terrarum Reambulatarum, præſertim illis, ad quos terræ ipſæ pertinent, vel vicinitas ſaltem terrarum illarum ſpectare dinoſcitur, palàm, manifeſteq́, & legitimè peracta, confectæ, & emanatæ, efficaces cenſentur ſemper, & robur ſortiuntur firmitatis.

CURSUS etiam, & diſtinctiones metales, in literis Donationalibus, quorumcunq́ Dominorum Regum Hungariæ legitimorum, denotatæ & explicati, ſemper obſervantur. Et hoc verum tene, ſi poſt factam Donationem metalemq́ diſtinctionem, terræ ſeu poſſeſsiones hu-

jusmodi, in alias diversasq; terras, vel possessiones non fuerint divisæ, aut metaliter per usum & dominium segregatæ.

DE TERRIS, PER FLUviorum vehementiam distractis, quid sentiendum sit?

TITUL' LXXXVII.

ITEM, Quiâ plurimarum Civitatum, Villarum, ac possessionum multorumq; oppidorum, & prædiorum metæ, ac cursus metales, fluviorum & aquarum fluvialium distinctione cinguntur, pariter & clauduntur: per hujusmodi autem fluvij inundationem, atq; vehementiam, magnæ sæpe numero terrarum, pratorum & sylvarum particulæ scinduntur & ad partem alterius vicinæ Civitatis, aut oppidi, vel possessionis segregantur & accedũt. Impetus enim, & vehementia fluminis de suo solito cursu alveoq;, & meatu, in alium novum meatum sæpe numero vergi dilabiq; solet.

Unde nonnulli putaverunt, & opinati sunt ejuscemodi terras, prata, vel sylvas, quæ scilicet ex ipsius aquæ

jobaghoz avagy faluhoz nem kezdek birnia: avagy mellyek vagy ostozaskort, mashova nem juttak volna, avagy ha valaki mas hatarhoz jo modgyaval foglalvan, nem elte, nem birta volna.

MIT KELLYEN ERteni oly földekről, mellyeket az follyo viznek aradassa és sebessege, masfele sakasst?

LXXXVII. TIT:

MIvel hogy sok keritet és koltsos, sőt mezö varossoknak, faluknak, jobagoknak, telegeknek hatarit nagy follyo vizek körül és kösite follyak, és az hatart el valasztyak: ez follyo vizek arradassa és sebessege pedig gyakorta az földeknek, berkeknek, erdöknek nagy reset el sakasztya, és mas Szomsed Varosnak avagy falunak reszehez veti. Mint hogy az follyo vizek sebessegek és erejek miat, az ö sokot follyasokbol, és meneteliböl, gyakorta uy és mas follyasra soktak segnie és mennie.

Honnet nemellyek azt veltek, hogy effele földek, retek és erdök, mellyeket, az viznek follyasa,

follyasa, és mas arokra menesse miat, az Szomsed varos, avagy falu reszere sakasstot hogy ahoz az Varoshoz, avagy faluhoz valo volna az az föld: Ezt hozvan bele, hogy az ö hatarokat az viznek follyasa sokta tartani. De ezt nem ugy kel erteni és tartani. Mert ez forman sok czalardsag következhetnek, holot akar mi vizet és follyo vizet reytek czatornakon, és aprodonkent valo assasok altal, vagy gát és jasol kötessekkel és töltessekkel, oda vehetnek az hova seretnek, hogy igy mas ember földet, erdejet és retit magoknak tulaidonithatnak.

De ezt az velekedest vissa kel erteni: Mivel hogy effele follyo vizeknek fökeppen hajos vizeknek, az ö jövedelmek sokra sokot menni: Ezockaert akar mely fele legyen az viznek follyamattya, az az Varos, avagy mezö varos, sőt meg czak egy falu is, melynek hatarabol, mas földere és hatarara sakadot az viz, és arra foly, soha ez valtozas altal az ö jövedelmet, mely volt az malmokbol, revekből, vamokbol, tanyakbol, és egyeb hason vetelt el nem vesti: hanem valamint annak elötte, az mig az follyo viz

quę cursus, meatusq;, seu alvei transmutatione, in partem alterius vicinæ Civitatis, oppidiq;, vel possessionis ceciderint, & segregatæ fuerint, ad eandem Civitatem, aut oppidum vel possessionem postea spectare pertinereq; debere, Allegantes & astruentes, metas suas per cursum meatumq;, & alveum fluminis dirigi. Quod tenendũ non est. Nam hoc modo plurimę fraudes committi, & aquæ seu flumina per occulta canalia, ac fossata interdum satis exigua, vel aggerum positionem & repleturam, in eum, quem quis mallet locum, & alveum deflui, terræq;, & sylvę, aut prata alterius facilimè per hoc usurpari possent.

SIC itaq; contraria opinio intelligenda est: Quod ex quo fluvialis, seu fluminis, præsertim verò navigabilis, proventus magnæ æstimationis censetur, Ideò quocunq; aqua, seu fluvius labatur & defluat, Civitas aut Oppidum, vel possessio illa, de cujus territorio, in alterius terram seu territorium verget aut dívértet, nunquam per hoc suis proventibus puta molendinis, vadis, vectigalibus, piscaturis, aliisq; utilitatibus privabitur: sed quemadmodum prius, dùm fluvius in suo vero, solitoq; & antiquo meatu currebat:

Ita etiam tunc, cum in alium novum jam alveum declinaverit, liberam, plenariamq; suis proventibus, & utilitatibus fruendi & utendi habet facultatem. Verumtamen sylvæ, pratáq;, & terræ solummodo illius erunt, cujus prius erant. Et qui pacificum eorum dominium habebat.

Hinc est, quod nonnulli aggeres & repleturas, pro defensione terrarum suarum, & pratorum, aut sylvarum, in terris, & territoriis, aliorum facere, tenereq;, permittuntur, ne scilicet in propriis terris & territoriis, per aquarum inundationem, aut vehementiam damna patiantur. Per hoc tamen alienas hujusmodi terras pro se vendicare non intelliguntur. Simile est de molendinorum aggeribus, & repleturis, super decursum illorum fluviorum, quorum medietas uni, & altera alteri possessori vel villæ deservit, constructorum, quorum finis licet in terris alterius adjaceat, adjacereq; de jure permittatur: (dummodo hujusmodi repletura damnum apertum alteri parti afferre non videatur) tamen per hoc nec fluvius, nec terra alterius usurpatur: sed vero domino suo semper reservatur.

QUID

viz az ő igaz, és regi meg ſokot folyaſaban folyt; ugy annak utanna-is, mikor uy árkot moſſot, ſabad és tellyes jövedelmet és haſznat, veheti és elheti. Igazan penig mind az erdők, retek és földek czak azé leſznek, az kie annak előtte voltak: és ki azoknak bekeſſeges uraſagaban volt.

Es ezokaert nemely embereknek ſabad gatokat és tőlteſeket, maga földenek, reteinek és erdeinek oltalmara, mas ember földen és hataran kőtni, tőlteni, és tartani, hogy ſajat földen és hatarin az viznek aradaſſa és ſebeſſege miat kart ne vallyanak. Ezzel mind az altal mas ember földet magoknak nem foglalyak, ſem el nem tulaidonithattyak. Haſonlo itilet vagyon, az malmoknak tőlteſſek és gattyai felől, az ollyan follyo vizeken, mellyeknek egyik martya, eggyik faluhoz valo, az maſik penig az maſik faluhoz valo: mely gatok és tőlteſek noha mas ember földehez vadnak raggaſtva, kit meg az tőrveny-is meg enged (czak hogy effele tőltes és tuhaztas, nyilvan valo karara ne legyen, és munkat ne czinallyon az mas felnek) mert ez altal, ſem az follyo vizet, ſem maſnak földet, nem elik: hanem az ő igaz Uranak tartatik meg mindenkor.

MI

MI LEGYEN AZ leany negyed, és kiknek kel meg fizetni?

LXXXVIII. TIT.

EL vegezven eddeg az joſagrol valo dolgoknak iraſat, akar őrökben, akar penig ſalagoſſul biryon valaki joſagot: Tovabba mivel hogy ſollek az hatar jaraſnak el igazitaſſanak modgyarol-is: Immar ez utan az leany negyedről, avagy negyednek, és az jegyruhanak, ajandek marhakkal valo meg fizeteſeről, és meg adaſſarol ſollok.

Holot tudgyad, hogy leany negyednek mondgyuk, azt az joſagot, mellyet adnak az leannyoknak, avagy aſſonyallatoknak, az Attyoknak joſagabol, és őrökſegeből, az attyai nemzeſnek jelenſegere, nem őrökke, vagy őrökkeſsúl hanem czak valtſagos keppen.

Az Attyai joſag penig, mellyet ſolgalattyaval, kereſet, leany agat miert ne illeſſen, és az leannyoknak az fiakkal és tőrveny ſerint valo őrökkeſsőkkel, miert nem lehet az joſagban reſek: Viſontag minemű joſagbol veheſſenek ők-is reſt, ide fel nyilvan meg mondottuk, ahol arrol ſolottunk, hogy az attyai joſag, minemű őrökkeſsőkre ſallyon.

AZ

QUID SIT IUS QUARtalitium definitivè, & quibus ſolvi debeat?

TITUL' LXXXVIII.

PRÆhabita jurium poſſeſſionariorum, tum perpetuitatis jure, tum verò pignoris titulo conſervationis, ſed & metalium Reambulationum, reĉtificationumq; deſcriptione, Iam conſequenter ſuper quarta puellari, ſeu jurium Quartalitiorum, nec non dotum, & rerum Paraffernalium ſolutione, reſtitutioneq; diſſerendum eſt.

UBI ſcias, quòd jus Quartalitium, eſt jùs poſſeſſionariorum, puellis & mulieribus, de bonis ac juribus paternis hæreditariis, in ſignum parentelæ propagationis, non perennali, vel hereditaria, ſed redemptibili lege, conditioneq; deputatum.

QUARE autem jura poſſeſſionaria paterna, ſervitiis acquiſita, jus fœmineum non concernant, & filiæ de illis, cum filiis pariter, & hæredibus legitimis portiones habere nequeant: Et quibus de poſſeſſionibus, portiones hæreditarias habere debeant, ſuperius, ubi de ſucceſsione hæredum in bonis paternis fienda deſcriptio facta eſt, expreſsé reperies.

Par: 1. T. 28. 29. 37. 73. Item 47. 69. Item 18. 88. 17.

DE MODO SOLUTIonis jurium Quartalitiorum, seu quartæ puellaris.

TITUL' LXXXIX.

Part. T. 19. 20. 96.

ADvertendum est autem, quòd quisq; Baro, Magnas, vel Nobilis, sive unam, sive decem, vel plures habeat filias, una solutione quartæ puellaris eas absolvere poterit: ita videlicet, ut universa jura possessionaria paterna, simul cum cunctis suis utilitatibus, & pertinentiis quibuslibet, in quatuor rectas & coæquales segregantur partes: quarum quarta pars, in sortem scilicet Quartalitiorum cedens, communi æstimatione mediante limitabitur, & æstimabitur, juxta cujusvis æstimationis seriem, super eodem Quartalitio, omnibus filiabus una & eadem solutione, pecuniaria tamen, & non rerum venalium, satisfactio impendi debebit. PROPRIETAS autem, & hæreditas hujusmodi quartæ partis, unà cum cæteris partibus seu portionibus, filiis & hæredibus perpetuò remanebit. QUÆLIBET autem filiarum poterit seorsum, si voluerit, Quartalitium suum repetere. Veruntamen heredes, à quibus repetitur, cauti esse debent, ne uni tantum solvant, quòd pluribus solvere tenentur. QUOD

AZ LEANY NEGYednek ki fizetesenek modgyarol.

LXXXIX. TIT:

ESzünkben vegyük azert, hogy minden Zabad és Nagyságos Urak és Nemes embereknek, akar ég akar tiz avagy több leanyi volnanakis, egy fizeteſſel elegithetik ki őket az ő leanyi negyedekről: Illyenkeppen, hogy az attyanak minden jószagat, minden haßnaval, és hozza tartozoval egyetemben, negy egyenlő reßre osztyak: melynek az negyedik reßet, mely egy leany Negyedet teßen, bőczú ßerent, kez penzel kel le tenni, és az leanyokat vele ki fizetni, és nem valami egyeb fele el ado marhaval. Az jószagnak penig tulaidon Urasaga, és ennek az negyed reßnek birasa és örökkes volta, az több reßekkel egyetemben mindenkor az fiaknak és az több örökkeſſeknek marad.

Külön külön penig kereſhetik az leannyok, az ő negyed reßeket. De az fiak avagy örökkeſſek okkoſſok legyenek, hogy egynek ne fizeſſenek annyet, az mennyivel mind azoknak tartoznanak fizetnie.

HOGY

HOGY HA AZ EGgyik Leanynak, az Leany negyedet meg attak: az masik az örökseg felől meg is perelhet.

XC. TIT:

HA penig az Leany negyedet eggyik leannak törvenykezes nelkül, és az okleveleknek, és menedekeknek elő hozattaſſa és latogataſa nelkül meg adgyakis: az masik leannya (ha akarya) az jószagnak Uraſaga és örökkes tulaidonſaga felől, mely jószagot az attya birt, törvenybe foghattya azt, (az kinek az jószag kezeben vagyon) Es törveny ßerint vegere mehet, hogy ha az jószag illette leany agat, avagy nem.

HOGY AZ HAIAdon Leanyok vallaſt nem tehetnek.

XCI. TIT:

MIert hogy az leannyokat, az ő elmejeknek gyenge erőtlen voltaert, könnyẽ meg tſalhattyak: Azert mig hayadonok (még ha törveny ßerint valo tökelletes időre mentenek, és emberkort ertenek volna is) ſoha örökke valo vallas-tetelt, avagy meg ideiglen valot is, magok ſamara,

QUOD SI UNI FILIArum quarta puellaris data fuerit, Altera adhuc ſuper hæreditate contendere poterit.

TITUL' XC.

SI verò uni filiarum, absq; ſtrepitu juris, productione q; literarum, ac literalium inſtrumentorum, factum jurium poſſeſſionariorum paternorum tangentium, quarta puellaris perſoluta fuerit: altera nihilominus filiarum, (ſi voluerit) ſuper proprietate, ſeu hæreditate eorundem jurium poſſeſſionariorum paternorum, poterit in judicio cum eo (cujus intererit) contendere, Et utrum jura ipſa ſexum fœmineum ſequantur, nec ne, experiri.

QUOD PUELLÆ, IN capillis conſtitutæ, Faſsiones facere non poſſunt.

TITUL' XCI.

VErum, quia puellæ plerunq; animi levitate ſeducuntur: Ideò in capillis exiſtentes, (ſi etiam legitimam & perfectam attigiſſent ætatem) nunquam, Faſsiones perennales, vel etiam temporales,

les, sibiipsis, aut successoribus, vel fratribus earum præjudicantes, facere possunt. HINC est etiam, quòd puellæ ipsæ ad tutelam fratrum minoris ætatis non admittuntur, neq; tutorum officia, ex Regni consuetudine gerere permittuntur.

ra, avagy az örökkesseknek, avagy attyokfiai ellen soha nem tehetnek. Es ez annak-is az oka, hogy az leannyok még az kisseb idejű attyokfioknak is, tutori és gondvisselői, oltalmi nem lehetnek, sem tutorsagnak tiztit, az Orszagnak meg regzet sokkassa szerint, viselni nem engedik.

QUALITER PUELLÆ, infra tempus maritationis earum, in domo paterna maneant?

TITUL' XCII.

QVO verò pacto puellæ, quæ capillos adhuc velamine nudatos gestant, decedentibus earum genitoribus, in paternis laribus, juribusq; possessionariis, usq; ad nubiles ipsarum annos permanere, Et qualiter de illis tandem exmaritari debeant, superius, ubi de bonis, per defectum seminis decedentium, impetratis tractatum est, manifestum habes documentum. QVALITER autem quarta puellaris æstimari debeat, & quid castrum, quid curia nobilitaris, quid sessio Jobagionalis &c. valeat, in serie æstimationum infra clarè patebit.

Par. 1. T. 29. 67. & 101.

Par. 1. T. 33.

AZ HAIODON LEannyok az ő ki hazasitasoknak ideiglen, mi modon maradgyanak, az Attyok hazanal?

XCII. TIT:

AZ hajadon leannyok penig az ő attyok halala utan, az attyai hazban, és jossagban, az ő el hazasitasoknak ideiglen, mikepen maradgyanak, és annak utanna, mikeppen kellesek abbol őket ki hazasitania, ide fel ahol az magva szakat jossagnak el kereseről szoltunk, nyilvan valo tanusag vagyon felőle. Mikepen kellessek penig meg bőtsülni, az leany negyedet, és az Var, az Nemes udvarhely, és az Jobagy hely avagy úles, és ez tele bőtsű szerint mit erjen, az bőtsüleſnek rendiben ide ala nyilvan meg leszen irva.

MI

MI LEGYEN AZ jegyruha voltakeppen: és mi legyen az Paraphernum.

XCIII. TIT:

TOvabba az jegyruhanak meg fizetesseben, ezt is eszünkben kel vennunk, hogy jol lehet, az mely ajandekot, az vő legeny ad az meny-asszonnak, és az mit az meny-asszony attya hazatol ő magaval hoz, sokkal kúlömb eggyik az masiktol. Mind az altalkőzenseges keppen mi ezt jegyruhanak szoktuk mondani. Az jegyruha azert az asszonyallatnak, az ő Urok marhajabol és joszagabol, az hazasagban eggyút valo lakasokert, adot jutalom. Paraphernumnak, az az, menyekezői ajandeknak minden marhat mondunk, mellyet az asszonyiallatoknak vagy az Ura, vagy az Attya, anya, vagy attyafiai, vagy akar ki hazassaganak, kezfogasanak és gyúrő valtassanak idejen, adnak. Az mi Orszagunknak regi szokasa, és törvenye szerint, annakokaert az jegyruha, az törveny szerint el hazasitot asszony allatoknak jutalma, mellyet az ő szüzességeknek el vetelejert, és vellek halasert, az ő Urok joszagabol az ő rendek és allapattyok szerint szoktanak nekiek adni. Mert az Uroknak allapattyok, meltosagok, és joszagoknak

QUID SIT DOTALItium definitivè, Et quid Paraffernum.

TITUL' XCIII.

ITEM super solutione Dotum, & rerum Paraffernalium id occurrit animadvertendum, quòd quanquam Dos (unde Dotalitium descendit) ac Donatio, & Paraffernum longè differant, Nos tamen, confuso vocabulo, Dotem & Donationem simul permiscentes, Dotalitium, vel solummodo Dotem dicimus, quæ uxori propter ejus defloration em & concubitum, de bonis mariti datur. Paraffernales autem res, dicimus omnia bona mobilia, quæ mulieri, aut per maritum, aut parentes vel fratres, sive etiam alios quoscunq;, tempore solennitatis nuptiarum, aut desponsationis vel subarationis ejus dantur. UNDE sciendum, quòd de Regni nostri veteri approbataq; consuetudine, Dotalitium est merces fœminarum, legitimè conjugatarum, ob debitum matrimonii, de bonis & juribus possessionariis maritorum, juxta status illorum exigentiam, dari consueta. Nam secundum status, & dignitatis maritorum præeminentiam, ac bonorum, & jurium possessionariorum

Par. 1. T. 67. 93. 97. 100. 105.

Par. 2. T. 18. & 24.

Y eorun-

eorundem quantitatem variatur, fitquè ſolutio Dotalitiorum.

Verbi gratia: Relicta Baronis plus conſequitur ratione Dotalitii, quam relicta unius Magnatis. Itidem relicta Nobilis, centum vel quinquaginta colonos poſsidentis, plus nomine Dotis aſſequitur, quam alterius Nobilis, cui minor fuerit colonorum numerus, Si enim maritus officiũ Baronatus geſſerit: tunc mulier ipſa centum marcas: Si verò Magnas vel Baro ſolo nomine fuerit, & officio Baronatus caruerit, Aut inſignis Nobilis, vel miles extiterit, & quinquaginta ſeſsiones Jobagionales populoſas, vel plures habuerit: relicta ejus quinquaginta marcas pro Dote ſua conſequitur. Marcam quamlibet per quatuor florenos Hungaricales, aut quadringentos denarios, præſentis monetæ computando. Relictæ autem aliorum inferioris ſtatus, & conditionis Nobilium, de bonis, & juribus maritorum poſſeſsionariis, ſecundum magis & minus, juxta ſcilicet bonorum quantitatem, æſtimatione communi mediante (excluſis agris, ſylviſq; & pratis, ac aliis pertinentiis, & proventibus bonorum exterioribus) dotes ſuas rehabere poterunt. Mortua verò muliere, qui ſibi in linea conſanguinitatis propinquior erit, Dotaliti-

goknak rendi, és mi volta ſerint, hol tőbbel hol keveſſebbel fizetik meg az jegy ruhat.

Mint peldanak okaert, az Szabad zaſlos Ur meg hagyatot feleſegenek, tőb az ő jegyruhaja, hogy nem mint az kőz Szaſlos Ure: Tovabba az Nemes ember feleſeget, mely Nemes embernek Zaz, avagy őtven haz jobbagya volna, tőb jegyruha illeti, hogy nem mint az kinek keveſſeb jobagya volna. Mert ha az Ura Szabad ſaſlos Uraſagnak tiſtit viſſelte, annak az ő jegyruhaja teſen ſáz Girat, az az, negy ſáz forintot: az ki penig effele tiſtet nem viſelt, hanem czak Szaſlos Urnak mondottak, hogy ha azert jeles Nemes ember, avag jeles Vitez volt, és leg kőnyebben őtven haz jobagya volt, annak feleſege jegyruhaja őtven girat çer; minden girat negy negy záz penzre, avagy negy negy forintra ſamlalvan.

Egyeb nemeſſeknek kik annal alab valo allapatbelick, azoknak feleſegek jegyruhaja, az ő joſagok ſerint neha tőb neha keveſſeb, mellyet kőz bőtſel kel meg adni, ki rekeſtven az bőtsből az mezőket, reteket, erdőket, és az joſagnak kűvűl valo jővedelmet. Ha penig az aſſony embert meg hall, az ki ő neki leg kőzelb vęr ſerint valo attyafia, az keresheti meg az jegyruhat, és az veheti meg.

talitium ejus requirendi, ſibiq; vendicandi habet facultatem.

KIK LEGYENEK az Orſag kőzőt, tiſtek ſerint igaz Szabad ſazlos Urak.

XCIIII. TIT:

HOGY az Szabad ſaſlos Uraknak tiſtekről, és nevekről ketſeg ne tamadhaſſon, azoknak neveket ide ala meg irtam. Mert ezek az igaz ſzabad ſazlos Urak, kiknek neveit regtől fogvan, az Kiralyoknak Decretumiban, és Confirmalt leveleiben be ſzoktak irnia, Ugy mint, Az Magyar Orſagnak Nador Iſpanya, Kiralynak Orſag Biraja, Dalmatiaban, Horvat Orſagban, és Tót Orſagban az Ban, Erdelyi Vvaida, és az Szekelyeknek Iſpanya, Szerini Ban: Mert az Maczoniai Banſag az Tőrők miat ugyan mi időnkben el veſet Tovabba az Tharnok meſterek, és az Kiralynak és Kiralyne Aſſonnak ayton aloinak, Poharnakinak, Aſtalnakinak és Lovaſinak meſteri. Es az Temeſvari és Poſoni Iſpanok. Mind ezeknek az meg hagyot feleſeginek, az ő jegyrujokert, és ajandok marhajokert (az mint meg mondottuk) ſáz ſáz girat, ſoktak adnia, mellyet tartoznak azok meg fizetni, kiket ez dolog illet. HOGY

QUI SINT, ET INTELligantur ex Officio veri Barones Regni.

TITUL' XCIIII.

NE autem ſuper officiis, & nominibus Baronatuum, dubium ſuboriri poſsit, eorum nomina hîc inſerenda exiſtimavi. Sunt itaq; veri Barones, quorum ab antiquo nomina, decretis & literis confirmationalibus Regiis inſeri conſueverunt. PALATINVS Regni Hungariæ, Iudex curiæ Regiæ, Regnorum Dalmatiæ, Croatiæ, & Sclavoniæ Banus, Vvayvoda Tranſsylvanus, & Syculorum Comes, Banus Szerinienſis: (Nam Maczonienſis Banatus per Turcos noſtro ævo deletus eſt.) Item Thavernicorum, Ianitorum, Pincernarum, Dapiferorũ, Agazonum Regalium, & Reginalium Magiſtri. Nec non Themeſienſis, & Poſonienſis comites. Horum omnium relictis, pro earum Dotibus, & rebus Paraffernalibus, centum (ut præmiſſum eſt) marcæ, per eos, quorum interierit, dari ſolent, atquè debent.

QUOD DOTALITIORUM solutio, partim pecuniis, partim rebus venalibus fieri debeat: Et quales sint res venales.

TITUL' XCV.

Par:1. T. 67. 104.105. Par: 2. T. 18. 24. 60. Par:1. T. 93. 94. 95. 96. 97.103.109. 134. Par: 3. T. 3.

DOtalitiorum autem solutio, partim pecuniis numeratis, partim verò rebus mobilibus & venalibus (juxta tamen verum precium, & valorem earundem rerum) fieri semper solet. Exclusa tamen vestium sartitarum, ac armorum & equorum boumq́, ac aliorum pecorum claudorum æstimatione. Quæ in sortem solutionis Dotalitiorum non acceptantur. Res autem mobiles & venales, in hac parte, tales esse debent, quę in foro quotidiano vendi possunt, prout sunt oves, boves, equi, capræ, vaccæ, vituli, & porci, qui se movere de loco in locum commodè possunt.

HOGY AZ IEGYruhanak felet kez penzel, felet ingo marhaval fizessek: Es mi legyen az ingo marha.

XCV. TIT.

AZ Iegyruhanak ki fizetesse penig leßen fel reßent kez penzel, fel reßent ingo marhaval, mellyet el adhatnak, bizonyos jo és igaz arra ßerint. Ki veven az foldozot ruhazatot, fegyver ßerßamot, és santa bena loakat, ökröket, és egyeb bena baromnak bötsüet: mellyeket az jegyruhanak ki fizeteskort, ßamban be nem veßnek. Ez dologban penig, az ingo és el ado marha ollyan legyen, hogy az mindennapi vasart el adhassak, ugy mint, juh, öker, lo, ketske, ünö, borju és dißno: mellyek egy helyröl masra könyen el mehetnek.

QUOD MULIER, A primo marito integram: & à secundo mediam Dotem habeat: Et unde Dotalitia solvantur.

TITUL' XCVI.

ITEM,

HOGY AZ ASZßony allat az elsö Uratol, egeß jegyruhat vehet: Es az masodik Uratol felet: Es honnet fizessek meg az jegyruhat?

XCVI. TIT:

TO-

TOvabba męg-is ertenünk kel, hoǵ az aßßony allatnak az ö tißta ßüßes segeert, az elsö Ura joßagabol egeß jegyruhat adnak: Az masodik Uraeböl, ßüzessegenek le tetele utan, ferhez menven felęt: Az harmadik Uratol, czak negyed reßet: Az negyedik Uratol az jegyruhanak czak nyoltzad reßet kerheti meg: Ha penig valamely ötödßer avagy hatodßor ferhez megyen, jegyruhaja annyera meg ßaal, hogy vegtere igen keves leßen. Az jegyruhat penig az ö feryek joßagabol fizetik meg az aßßony-allatoknak, az mely joßagban ötöt vittek volt. Mert az Attyai joßagbol, nem az jegyruhat, hanem az negyedet kel meg fizetni: hanem ha valamellyik közzülek az annya, avagy Job-anya reßeröl valo jegyruhat keresne: mellyet törveny ßerint meg-is kereshet: Ha annak elöt te hogy el igazodot arrol valo menedeket nem attak volna felöle.

AZ IEGYRVHAT és az negyed reßt, mikepen kereshetik egyßer s̀ mind.

XCVII. TIT:

MInd az altal ezt meg kel erteni, hogy az annya, és az ßep, avagy nagy, akar jobannya, jegyruhajat, egyßer s̀mind egy és azon ßemely

ITEM, Advertendum est, Quod quælibet Fœminarum, à primo marito (ratione floridæ virginitatis, in qua nuptui tradita fuit) integram Dotem: A secundo verè, post deflorationem scilicet nubendo, mediam duntaxat Dotem: A tertio quartam partem: A quarto octavam solùm partem dotis habet. Si quæ autem etiam quinto, vel sexto marito nupserit, Dos sua in tantum minuetur, ut admodum exigua sit futura. Solvuntur autem Dotalitia mulieribus de bonis & juribus possessionariis maritorum, ad quæ fuerint traductæ. Nam de juribus paternis, non Dotem, sed Quartalitium habere debent: Nisi forsitan aliqua earum Dotalitium, matris vel aviæ suæ requireret: quod de jure facere poterit: si Expeditoria super eo prius non fuerit data.

QUALITER DOTALItium & Quartalitium simul quæri poterit.

TITUL' XCVII.

SCIendum est tamen, Quòd Dotalitium matris & aviæ, simul una & eadem persona quærere non potest. Nam si matris meæ

Quartalitium quæro: tùnc Dotalitium aviæ meæ quærere debeo. Quià Mater matris meæ, avia mea eſt. Si autem ſola mater mea Quartalitium ſuum de juribus paternis quærat: tunc ipſa Dotalitium matris ſuæ, & non aviæ quærere debebit. Nam aviæ ejus Dotalitium, illius generationis, & quidem propinquioris eſt quærere, de cujus proſapia mulier illa proceſsiſſe dignoſcitur.

QUOMODO FOEMInæ, de bonis maritorum ejici poſsint, & quomodo non: Et de rebus eorum mobilibus.

TITUL' XCVIII.

Part. I. T. 99. 29. 92 102. 110.

ITEM, univerſæ res mobiles mariti, ſine liberis atq; ſine teſtamento defuncti, cujuſcunq; materiei exiſtant, & quocunq; nomine cenſeantur, ad ſuam uxorem devolvuntur: quæ de bonis & juribus poſſeſsionariis, domoq; reſidentiæ & curia mariti, quamdiu ſub nomine & titulo defuncti mariti, viduitatis tempore peregerit, & ad alia vota ſe non tranſtulerit; etiam cum reſtitutione ſemely nem keresheti. Mert ha az en annyam negyedet keresem, tehat az en ſep annyamnak jegyruhajat kel keresnem: mert az en annyamnak az annya ennekem ſep avagy nagy annyam. Ha kedig ő maga az en annyam az ő negyedet az attyai joſagbol keresi: tehat az en annyam az ő annya jegyruhajat keresheti, és nem az ſep annya jegyruhajat. Mert az ő ſep annyanak jegyruhajat az közelben valo nemzetnek kel meg keresni, az kinek nemzetéből az aſſony alat ſarmazot volt.

AZ ASzSzONNYALlatokat, az ő Urok joſagabol, mikeppen tehetik ki, és mikeppen nem: Es azoknak ingo bingo marhajokrol.

XCVIII. TIT:

Fiak nelkúl és teſtamentom nelkúl, meg holt Nemes embernek, minden ingo bingo marhaja, akar minemú legyen és akar mi neven neveztetſsék, az ő feleſegere ſaal: Kit az ő Uranak joſagabol és lako hazabol, avagy Nemes udvarhęlyeből, mind azideiglen is, az mig az ő Uranak nevet viſſeli, és ő vegyſegben leſsen, avagy mas ferhez nem megyen, ki nem tehetnek, ki nem rekeſthetnek: męg ha az ő

az ő jegyruhajat neki meg adnajak is. De minek utanna maſshoz megyen, és haza is adgyak: tehat az, az kire, az meg holt Nemes embernek joſaga, tőrveny ſerint valo őrökkeskeppen ſallana, azt az aſſonyallatot, előſer az ő jegyruhajat neki meg advan, az joſagbol ſabadon ki teheti, és ki rekeztheti. Sőt inkab ha az meg holt Nemes embernek el annyera bőſeges, és haſznos joſaga volna, hogy az feleſegenek jegyruhajat ſokkal fellyúl haladna, tehat az, az kire az joſag ſallana, ezt az aſſonyallatot, męg ha az Ura nevet viſelne is, az joſagnak tőb reſzeiből, tudni illik, mely az jegyruhajanak bőtſüet fellyúl haladna tőrveny ſerint, az ő biraja előt abbol ki teheti és ki rekeztheti, és czak annyet kel ki ſakaſtani az joſagbol, és neki hadni eletere, az monnyi az ő jegyruhaja volna. Mind az altal az ő Uranak lako hellyeből, avagy Nemes udvarhazabol az aſſonyallatot ki nem rekeſthetik: hanem ha az lakohaz, Vár avagy Caſtely volna. Mellyet az aſſonyallatnak nem illik engedni: hanem az Uranak valahol az Váron és Caſtellyon kívúl valo udvarhazat kel neki lakoul hadni. Azokrol penigkiknek ſok varok vagyon, és kik tőb Várat birtak, és bennelaktak kúlőmb ertelemben kel

tutione Dotis ſuæ, excludi non poterit. Poſtquam tamen maritata nuptaq; culpiam fuerit; tùnc ille, ad quem bona, & jura poſſeſsionaria mariti defuncti, jure hæreditario ſucceſsorioq; devoluta fuiſſe dignoſcentur; mulierem ipſam, reſtituta primùm ejus Dote, de eiſdem bonis ejiciendi & excludendi plenariam habet authoritatem. Immò ſi bona, & jura poſſeſsionaria, viri ipſius præmortui, adeò copioſa fructiferaq; fuerint, ut Dotalitium uxoris longè excedere videantur: tùnc is in quem bona ipſa derivabuntur, poterit mulierem illam, ſi etiam nomen & titulum mariti ſui gereret, de reliqua parte bonorum, quæ ſcilicet æſtimationem Doti ſuæ præcellere & excedere videbitur, juris ordine, coram ſuo judice excludere, & tantum duntaxat ſibi ad utendum de juribus illis poſſeſsionariis deputare, quantũ Dotis quantitas poſtulabit. De loco tamen & domo, curiaq; ſolitæ reſidentiæ mariti, excludi mulier ipſa nequibit: niſi forſitan domus ea caſtrum fuerit. Quod ſibi non conceditur; ſed domus alia mariti, extra caſtrum alicubi ſita, ad habitandum eidem deputabitur. Secus eſt de illis, qui multa habent atq; poſsident caſtra, pro loco habitationis

tationis deputata. Nam hoc casu etiam mulieri castrum deputari poterit habitandum.

DE DIVISIONE RERUM mobilium mariti, inter relictam, & liberos, ac fratres ejusdem.

TITUL' XCIX.

Part. 1. Tit. 18. & 19.

VBI autem maritus decedens, filios & filias, simul cum uxore, nec non fratribus indivisis in domo sua post obitum suum reliquerit: tùnc primùm portio defuncti, à portionibus fratrum indivisorum super extantium, in cunctis rebus mobilibus, dividi ac sequestrari debet. Deinde verò omnes res mobiles ipsius mariti præmortui, quocunq; nomine censeantur, inter uxorem ac filios, & filias, ejus cummuniter dividuntur, & in tot partes, quot personæ sunt in domo nondum divisæ, vel emaritatæ sequestrantur: ac unicuiq; portio sua restituitur, dempto eo, quod equos curriferos, & vestem, potiorem mariti, defuncti domina relicta illius per se tollet. Arma verò militaria sine divisione, filiis, aut fratribus indivisis cedent. Illis autem omninò deficientibus, non

kel lennünk. Mert ez okon az asszonyallatnak is lakasara egy Várat rendelhetnek.

MEG HOLT NEMES embernek marhajanak, felesege, gyermeki, és attyafiai közöt valo meg osztassarol.

XCIX. TIT:

HA peniglen valamely meg holt Nemes embernek, hazanal holta utan, fiai és leanyi, felesegevel egyetemben, és az ö osztatlan attyafiaival maradnanak, tehat elsöben is az meg holt Nemes embernek reszet, minden fele ingo bingo marhakbol, aztöb elö és osztozatlan attyafiai jovaitol külön kel venni. Az utan azon meg holt embernek mindenfele ingo marhaja, akar mi nevel neveztessek, özvegy felesege közöt, és az ö fiai, és leanyi közöt, közönseggel annyi egyenlö reszre osol, mennyi osztozatlan, és ki nem hazasitot szemely leend, az attyai hazban: és igy mindeneknek az ö resze meg adatik, ezt ki veven, hogy az szekeres lovakat, és az Uranak jobbik ruhajat, elöszer is maganak vesi az özvegy asszony. De az hadi szerszamok és fegyver, osztas kívül, fiainak, avagy osztozatlan attyafiainak jutnak. Ha penig sem gyer-

gyermeki, sem Attyafiai nem lesznek, nem czak ezek, hanem minden ingo bingo jok és marhak (az mint otsen meg mondam) az felesegere szalnak (hanem ha az Ura testamentomot töt volna rolla.) It kedig ez hel lyen, oly fiakat erts, kik az meg holt attyokkal osztozatlanok voltanak, és oly leanyokat, kiket meg ez jokbol el, és ki nem hazasitottak. Mert az osztozasnak utanna az fiak, és az ki hazasitasnak-is utanna az leanyok, attyoknak effele ingo és bingo marhajabol, reszt nem vehetnek.

AFFELE MARHAROL mellyet az meny-asszonyal az mennyekezönek idejen adnak.

C. TIT:

EZt-is azonban esmünkben vegyük, hogy affele ruhazat, és minden egyeb fele marha, mellyet az menyasszonnyal szülei és attyafiai, és egyeb rendbeliek, az menyekezei lakodalomnak, avagy kez-fogasnak, akar gyürö valtasnak idejen adnak (mely marhakat mi Paraphernumnak, az az, vele adot és hozot ajandok marhanak mondunk) ha az Ura, gyermeki nem leven, meghall, azon menyasszonnak, az az, felesegnek (hogy ha el nem költek) non solum ea, sed & omnia bona mobilia (prout jam præmissum est) in ejus relictam (nisi forsitan super eisdem maritus testamentum fecerit) devolvuntur. Filios autem hoc in loco, cum patre defuncto, nondum divisos: Filias verò, de bonis suis nondum nuptui traditas & emaritatas intellige. Nam post divisionem, filij, & post connubium filiæ, portionem de hujusmodi rebus, & bonis mobilibus paternis habere non possunt.

DE PARAFFERNIS, & rebus cum sponsa, ac tempore nuptiarum sponsæ datis.

TITUL' C.

NOTANdum tamen est, quòd vestes, & aliæ quælibet res, cum sponsa, per parentes, vel fratres, aut alios quospiam, tempore (ut prænotatam est) solennitatis nuptiarum, aut desponsationis, vel subarationis ejus datæ (quas nos res Paraffernales dicimus) mortuo marito sine liberis, eidem sponsæ, hoc est uxori, (si quæ ex illis restabunt) simul cum Dote sua salvæ manebunt,

bunt, restituiq; debebunt. Nec tempore divisionis aliarum rerum mobilium, hujusmodi res secum traditæ divisioni subjacebunt. Imò, si etiam liberos, filios videlicet & filias habuerit, & ad secundas nuptias forsitan se mulier ipsa transtulerit, vel aliter cum eisdem liberis suis cohabitare noluerit, Liberè res illas pro se retinebit. Sponsa verò, sine liberis & testamento defuncta, res ipsas parentes ejus, vel fratres propinquiores recuperare, sibiq;, vendicare possunt. Liberos tamen, si post se reliquerit, ad illos devolventur. Res autem, per sponsum sponsæ, aut pro honore nuptiarum, aut pro subaratione traditæ, decedente (antequam convenirent) sponsa, nunquam per sponsum recuperari poterunt. Verumtamen post copulam carnalem, si sine liberis & intestata (nam testamentum super illis facere potest) ab hoc seculo decederet, apud maritum manebunt.

kőltek) az ő jegyruhajaval egyút, eppen nekie marad, és meg-is kel nekie adni. Egyeb ingo marhaknak oßlassakortis, effele vele adot marhak, oßlasban nem mennek. Sőt meg ha fiai és leanyi volnanak-is, és ez aßßonyi allat mas ferhez menne-is, avagy ha az ő gyermekivel lakni nem akarna, ßabadon ez marhakat maganak tarthattya. Az meny-aßßony penig, mikor gyermekek és testamentom nelkúl meg hal, az ajandok marhakat, az ő fúlei, avagy közelbik attyafiai, magoknak vehetik és tulaidonithattyak: Ha gyermeki maradnanak mind az altal azokra ßallana. Az mely marhakat kedig, az vő-legeny az menyaßßonynak, àvagy az menyekezőnek tißteßegeert, avagy gyúrő-valtaskort adot volna, meg halvan az menyaßßony (minek előtte egyben kelnek) soha az vő-legeny vißßa nem veheti. De az egyben kelesnek és elhalasnak utanna, ha gyermekek és testamentom tetel nelkúl meg hall (mert affelekről testamentomot tehet) az Uranal maradnak.

DE EQVIS EQVATIalibus defuncti, ad quinquagenarium usq; numerum.

TITUL' CI.

ITEM,

MEGHOLT NEmes embernek ötven fámig valo lovak méneséről.

CI. TIT:

Tovab-

TOvabba erre-is vigyaznunk kel, hogy ha valamely Nemes ember nek lovak méneßelesen, és az ménesben ninczen ötven lo: Kiket felesege elteben egyben gyútőt avagy vőt volna: ezeket önön köztek egyarant kel meg oßtani. Sőt ha hazaßaganak előtte ßerzette volna-is, czak hogy ötvennel keveßbeb legyen, ugyan közönseggel oßßol el köztők: Ha penig ötven lesen, avagy annal tőb-is: tehat az Ura testamentomot tehet rolla, mint sajat keresmenyeről: De ha azokrol testamentomot nem tesen és ugy hal meg, az fiainak örökßegekhez kel azt is ßamlalni.

Igaz azert ha őstől maradot lesen: Az Testamentomnak semmi erreje és hellye ninczen: hanem czak annyeban, menyi az testamentom tenne, Ura resere jutna: Es eddig az törveny testamentomot hadgy tennie. Az tőb reßet penig, az fiakra és oßtotlan attyafiakra, és törveny ßerint valo örökesekre ßaal, és azokat illeti: Es abbol az ößvegy felesegenek jegyruhajat, és leany negyedet ßoktak fizetni: hogy effele fizetesert ne kenßeritessenek az örökkessek, az örökßegeket el idegeniteni, holot ezen kúvúlis az

ITEM, Hoc quoq; advertendum est, quod si maritus equos gregales (quòs equatiales dicimus) infra quinquagenarium numerum habuerit: stante & durante conjugio suæ uxoris aggregatos vel emptos: æqualiter inter eos dividuntur. Imò si etiam ante conjugium ad manus mariti, equi hujusmodi equatiales devenissent, dummodo numerum quinquagenarium non attigissent: pariter dividi, & communes esse debebunt. Si tamen eundem numerum attigerunt, vel excesserunt: tunc maritus poterit de eisdem tanquam rebus per eum acquisitis testari. Sed si super eisdem intestatus decesserit, circa hæreditates filiorum computabuntur.

VERUM tamen, si aviti fuerint: tunc testatio quoq; de eisdem non tenebitur, neq; locum habebit: nisi quantum ad portionẽ mariti testantis cederet, quòd de jure fieri permittitur. Reliqui tamen, cum juribus possessionariis pariter, ad filios vel fratres indivisos, & alios successores legitimos derivabuntur, atq; pertinebunt, cum quibus solutio Dotalitiorum, & Quartalitiorum fieri debebit: ne prætextu ejuscemodi solutionis, cogantur successores hæreditates suas alienare, qui & alio-

quin filias de juribus paternis emaritare, nuptuiq; tradere tenebuntur. Et hoc si filiæ portiones de rebus mobilibus paternis, post ejus obitum,non tulerunt. Nam hoc modo portiones hujusmodi ad maritationem cedent: insuper & Quartalitia sua rehabebunt.

DE IURIBUS POSsessionariis Mariti, durante conjugio uxoris comparatis.

TITUL' CII.

ITEM ulterius sciendum, Quòd si etiam durante conjugio, maritus quispiam possessiones, & jura possessionaria precio comparaverit, & nomen conjugis in literis Fassionalibus inseri nõ fecerit: tunc de talibus possessionibus, ac juribus possessionariis (etsi emptitiis) mulier ipsa pro se portionem habere non poterit. Verùm si voluerit, & nomen titulumq; mariti sui præmortui gesserit: semper, vita sua comite, in bonis ac juribus possessionariis filiorum ac filiarum residere, permanereq; liberè valebit: Sub conditione tamen, superius in articulo (QUOmodo fœminæ de bonis maritorum ejici possint) planè declarata. Part. 1. T. 95.

is az fiak, az leanyokat az attyai jobagbol tartoznak fernek adni, és ki hazasitani. Ezt-is ugy hogy ha az leanyok az ő attyok halala utan rest nem vöttek az ingo marhabol. Mert ha vöttek,effele res az ki hazasitasokra tudatik: De azert ennek felette az ő negyed resek meg adatik.

AZ FERFIUNAK oly jobagarol mellyet hazasaganak idejekort feleségevel edgyút szerzet.

CII. TIT:

TOvabba ezt-is tudni kel, hogy valamely hazassagbeli Nemes ember feleségevel edgyút laktaban, penzen avagy örök arron jobagot szerez, és az feleségenek nevet az vallas levelben be nem irattya: tehat effele jobagbol és falubol (noha penzeken vöttek) az assony semmi rest nem vehet. De ha akarja, és az ő meg holt Ura nevet viseli, holtig az ő fiai, és leannyi jobagaban sabadon meg maradhat: De ezen fellyúl valo articulus tartassa szerent, melyben nyilvan meg magyarazok (az assony allatokat mikepen kellyen az Urok avagy feryek jobagabol kitenni.) Az leannyok jobagaban penig penig,ugy mondom hogy meg maradhat: Ha az jobag az leany agot-is illeti. Mert holot masodsor-is ferhez menend az ősvegy assonyi allat, az ő jegyruhajat meg advan,az Ura jobagabol, az kit az dolog illeti, ki teheti és ki rekesztheti. Az ki azert feleségenek azzal akar kedveskedni, hogy az jobag örökkessen illesse feleséget is,az vöt jobagrol valo vallas tetel levelben az feleségе nevet-is be irassa.

Ha penig az meg holt Nemes ember,holta utan szalagos jobagot hagy, mely jobagot akar mely időben,tudni illik,hazassaganak előtte, avagy hazasaganak idejeben vettettek szalagban neki,és oda kötettek: meg ha feleségenek, avagy mind az ket aghnak neve az szalagos levelben nintsen-is:Meg-is mind az altal, az feleségе közöt,fiai leanyi,és atyafiai közet, ha kiknek resek volna benne, sinten mind egyeb ingo bingo marhakat, hasonlo-kepen egy arant, kel meg ostani. Mert az szalagos jobag valtsagos, és hogy meg valtyak, penze lesen: az penz penig az ingo marha köziben szamlaltatik, mellyet egyenlő kepen soktak meg ostanti. Ezt-is igy ertsed,ha az szalagos jobagot az utan, örökben nekie nem attak, és nem köttettek volt.

HOGY

ta. Dico autem filiarum: Si bona illa jus quoq; fœmineum secuta fuerint. Ubi enim ad secundas nuptias mulier se transtulerit, restituta Dote sua,de illis, per eum,cui competet,ejici & excludi poterit. Qui enim per jura hęreditaria uxori suæ cupit complacere, studeat nomen ejus in emptionis, & Fassionis serie ponere.

VERUM, si jura Impignoratitia maritus ipse defunctus,quocunquè tempore, ante scilicet conjugium, vel in conjugio sibi obligata, post obitum suum reliquerit, etiam si nomen uxoris,seu uterq; sexus hęredum, in literis Obligatoriis, & Impignoratitiis non contineatur: æqualiter tamen inter conjugem,filios,filiasq;,vel fratres indivisos, instar aliarum rerum mobilium dividentur. Quoniam jura Impignoratitia redemptibilia sunt, quæ post redemptionem in pecunias convertentur. Pęcuniæ autem inter bona mobilia cómputantur. Et hoc, si hujusmodi jura Impignoratitia postea in hæreditates conversa non fuerint.

QUOD MULIER DE bonis Mariti, etiam pignori per eum obligatis, Dotem suam rehabere potest.

TITUL' CIII.

SCIENDUM deinde est, quod si maritus mulieris necessitate fortè ingruente (prout sæpe numero fieri solet) jura sua possessionaria alteri cuipiam impignoraverit, maximè absq; uxoris suæ consensu: tùnc mortuo marito, poterit mulier ipsa Dotem suam ab eo, qui jura hujusmodi possessionaria pignóri tenet, requirere, pariter & rehabere. Quoniam impignoratio, nõ excludit proprietatem & perpetuitatem jurium ipsorum possessionariorum. Alioquin enim, si mulier ipsa redemptionem illorum expectaret, nec prius Dotem suam assequi posset: Interim forsitan, quo ad redemptio fieret, ex humanis decederet, & sic Dote sua fraudaretur. Attamẽ tempore redemptionis eorundem jurium possessionariorum, ille, ad quem redemptio ipsorum spectabit, non solùm super capitali summa, pro qua utpote impignorata fuerant: sed etiam super solutione ejuscemodi restitutæ Dotis satisfactionem impendere tenebitur.

QUOD

HOGY AZ ASSZ-

ſonyi-allat, az Ura el ſalaglot joſagabol is, az ő jegyruhajat meg veheti.

CIII. TIT:

EZ-is erteſſinkre legyen, hogy ha valamely aſſonyi-allatnak az Ura avagy ferye, az ſúkſeg ótet arra kenſeritven (az mint gyakorta tórtenik) az ő joſagat, valakinek el ſalagoſsittya, fókeppen az feleſege engedelme nelkúl: tehat az Ura halala utan, az aſſonyi-allat az ő jegyruhajat attol meg keresheti, és raita meg veheti, effele ſalagos joſagot az ki birja: Mert az ſalagoſitas nem rekeſti ki az joſagnak tulaidonſagat és örökkes voltat. Mert egyebkent, ha az aſſonyallat az joſagnak valtaſſat varna, és az ő jegyruhajat, addeg nem kereſne, netalam azonkőzbe, az mig az joſagnak meg valtaſa lenne, ezvilagbol is ki mulnek, és ez keppen az ő jegyruhajabol meg, cz alatkoznek. Mind az altal az joſagnak meg valtaſakort, az az, az kire az joſagnak meg valtaſſa nez, nem czak az derek ſummara, az miben az joſag el volt ſalagoſitvan, de meg annak felette, eleg tetelt tartozik tennie arrol is, az mit amaz jegyruhaban fizetet az ſalagos joſagbol.

HOGY

HOGY FELESEGE-

nek jegyruhaja, az Uranak gonoſſagaert el nem veſs.

CIIII. TITU:

ENnek felette, ha valamely embernek, gonoſſagaert, avagy egyeb hitetlenſegnek notaja miat, joſagatórveny ſerint el foglaltatnek (meg ha az ollyan ferfiunak fejet vennek-is) az ő feleſege mind az altal jegyruhajat áttol, az ki az joſagot birya, mindenkor meg veheti.

HOGY AZ ASZ-

ſonnyi-allat, ki paraſnaſagban talaltatot, az ő jegyruhajat el veſti: De nem az vele hozot és ajandok marhat.

CV. TITU.

HA penig az aſſonyi-allat az ő hitit meg ſegven, mellyel az ő Uranak tartozik, és paraſnaſagban leledzik, és abban tapaztaltatik, mellyert egymaſtol el valnak: ő az paraſnaſagert jegyruhajat el veſti: de az vele hozot és ajandok marhat el nem veſti, ugy mint, az mit neki menyekezői napjan, ſúlei, attyafiai, avagy az Ura adot volna, avagy egyeb vendegek és az Ura

QUOD DOTALITIVM uxoris, pro maleficio mariti non amittitur.

TITUL' CIIII.

PRæterea, ſi jura poſſeſsionaria mariti, pro ejus maleficio, aut etiam per notam aliquam infidelitatis ejuſdem, juridicè occupabuntur (etiamſi maritus capite plecteretur) uxor ipſa nihilominus Dotem ſuam, ab eo, qui jura ipſa poſſeſsionaria poſsidebit, ſemper recuperare valebit.

QUOD MULIER IN adulterio deprehensa, perdit Dotalitium: sed non res Paraffernas.

TITUL' CV.

ADvertendum inſuper eſt, Quòd ſi mulier violata fide, qua marito ſuo tenetur, adulterium commiſerit: & in adulterio deprehenſa, divortium tandem ſubſecutum fuerit: perdit ipſa Dotem ſuam: ſed non res Paraffernales, hoc eſt res, ſecum tempore nuptiarum, per parentes, aut fratres, vel virum ſuum, ſive etiam alios quoſpiam datas, vel etiam per virum ſuum traditas,

ditas. Verùm ſi poſt adulterium maritus mores ejus ſcienter approbaverit, cum ipſa cohabitando & concumbendo: tunc etiam Dotem ſuam recuperabit, Et poſtea neq; necem illi propter adulterium (ſi etiam ſecundò peccaverit) maritus inferre valebit: quam prima fronte, ubi ſcilicet ad notitiam ejus adulterium devenit, liberè jureq; inferendi habet facultatem. Ubi autem ipſa mulier ob hujuſmodi adulterium judicè extremo ſupplicio mulctata fuerit: fratres ejus ſolummodo res Paraffernales, & non Dotalitium ejus recuperare poterunt. Et hoc, ſi liberos non habuerit, aut teſtamentum de illis non fecerit: Nam hoc modo ad liberos ſuos devolventur: vel teſtamentariis ipſis cedent.

az Ura is fel mutatot. De ha paraßnaſaga utan az Ura feslet erkőltſet tudvan el halgattya, és vele eggyűt lakik és hál: tehat jegyruhajat-is el nem veßti. Es annak utanna ez paraznaſagaert halallal ſem bűntetheti (ha ugyan maſodßor vetkeznek-is) holot elſő vetkeert, mikoron bizonyoſſon meg tutta paraßnaſagat, meltan és tőrveny ßerent meg ölethette volna. Mikor penig effele aßßonyi-allat az paraßnaſagert tőrveny ßerint halallal bűntetődik: az ő attyafiai czak az ajandok marhat, az Paraphernumot, és nē az jegyruhat nyerhetikmeg. Ezt-is ugy, ha gyermeki nintſenek, és teſtamentomot nem tőt felőle: Mert ecckepen, vagy gyermekire marad, vagy kiknek teſtamentomban hatta, azoknak jut.

DE MATRIMONIO, inter Conſanguineos ſcienter, vel ignoranter contracto.

TITUL' CVI.

Pavia. T.107. 1. T.47.53.54.

ITEM, ſi inter virum & uxorem, propter conſanguinitatem, vel affinitatem ignoratam, divortium factum fuerit: tunc fœmina, tam Dotem, quā res Paraffernales à viro rehabebit. Soboles etiam ipſorum

AZ ATTYAFIAK kőzőt valo hazaſſag, melyben őket tudva, avagy azt nem ertven egyben attak.

CVI. TITUS.

AZonkepen, miſkor oly ferfiat és aßßonyi-allatot, miert hogy vęr ßerint valo attyafiuſagokat avagy ſogorſagokat nem tuttak, nem ertettek, meg-is egyben attak és hazaſittottak, az tőrveny egy maſtol el valaßt: Akkor az aßßonyiallat mind jegyruhajat, ś mind az Paraphernumot az Uran meg veheti. Magzattyok is, kik eggyűt lakaſokban leßnek, attyai és annyai joßagokban, az ſucceſsionak tőrvenye ßerint meg maradhatnak. De ebből azert nem azt kel erteni, hogy mind az ket agat illetne: hanem ha az joßag czak az ferfiu agot illeti, czak az fiakra ßaal: ha kedig mint az ferfiui ś mind az leany agat illeti: tehat az joßag mind az fiakra, mind penig az leanyokra egyarant ßaal. De mind ez altal, hogy ha tudvan, és az attyokfiainak és azoknak, kikre ő utannok joßagok ßallana, ellenzęsek és tilalmok ellen, egyben hazaſultak, és ugy lőt volna az el valas avagy el nem váltak volna-is: Magzattyok, kik eggyűt lakkaſokban ßűlettetteknek, ßűlejeknek jovaibol, és joßagokban őrőkkeſſek és reßeſſek nem lehetnek: hanem az vęr ßerint valo attyafiakra, avagy egyebekre ő utannok valokra, ßallanak. Mely magzatokat ha Papa melto hazaſagbol ßűletetteknek mondana-is: meg-is az joßagoknak ßallaſa ellen (mellyek az vęr ßerint valo attyafiakra: avagy, azok nem leven, az kiralyi meltoſagot illetik) az legitimationak és igazlaſnak nem lenne hellye. Ennek felette, effele aßßonyi-alat jegyruhajat el veßti: és czak az ajandek marhat veheti meg Uran.

rum, ſtante conjugio procreatæ, in bonis & juribus utrorumq; parentū poſſeſsionariis, jure ſucceſſorio permanebunt. Per hoc tamen non eſt intelligendum, quòd uterq; ſexus æquè ſuccederet: ſed ſi bona ipſa juri ſolummodo maſculino deſerviunt, ad filios duntaxat ſpectabunt. Si verò utrumq; ſexum ſequuntur: tunc & filij, & filiæ, æqualiter ſuccedunt. Attamen, ſi ſcienter & contra prohibitionem fratrum, vel eis ſuccedere debentium, matrimonium contractum, & tandem divortium ſecutum, vel non ſecutum fuerit: ſoboles durante matrimonio generatæ, in bonis & juribus poſſeſſionariis eorum parentum ſuccedere non poſſunt: ſed ad fratres generationales, vel alios ſuccedere debentes, eo facto devolvuntur. Quas etiam ſi Papa legitimaret: tamen ad ſucceſsionem bonorum (quæ ad fratres generationales: & illis non exiſtentibus, Regiam majeſtatem reſpiciunt) ipſa legitimatio locum non haberet. Mulier præterea Dote ſua carebit: res Paraffernales ſolummodo ſuas à marito ſuo rehabere valebit.

QUOMODO NOSCItur, Matrimonium inter Conſanguineos ſcienter contractum?

TITUL' CVII.

SCientia autem conjugum apparebit ex hoc, ſi matrimonium illud, reclamantibus & contradicentibus fratribus, vel aliis, ad quos ſucceſsio ſpectat, Aut in tali propinquo gradu conſanguinitatis fuerit contractum, quod eorum eis utriſq; notoria fuiſſet. Conſanguinitas enim, ſecundum ſacros canones, & Regni quoq; noſtri legem, uſq; ad quartum gradum incluſivé connubium prohibet atq; vetat.

MIKEPEN ISMERtetik meg az attyafiak kőzőt valo hazaſſag, hogy tudvan lőt.

CVII. TIT:

HOGY penig effele hazaſſok tuttak legyen vęrſegeket, ebből tetzik meg, ha az attyafiak, avagy egyebek kiket az joſag ő utannok illetne, meg ellenzettek, és rolla el tiltottak: Avagy ha oly kőzel valo attyafiuſagok és vęrſegek oly igen nyilvan volt, hogy mind az ket felnek ertęſsere és tudaſſara lehetet, męgis egy maſt el vőttek. Miert hogy az Egy-hazi és az Orſagnak tőrvenyi, az hazaſſagot incluſive, az az, be ſamlalvan, negyediziglen meg tilttya.

QUOD IGNORANTIA legitimas, ſcientia verò illegitimas proles, intèr conſanguineos generet.

TITUL' CVIII.

INDE ſequitur, quòd ignorantia in hac parte legitimas: ſcientia verò illegitimas, ad ſucceſsionem bonorum immobilium utrorumq; parentum proles generat atqué

HOGY AZ ATTYAfiak kőzőt valo hazaſagbol, mely tudatlanſagbol lőt, igaz ágybol valo magzatok: viſontag az kik attyafiuſagokat tuttak, magzattyok nem igaz ágybol ſűletetnek.

CVIII. TIT:

INnet kővetkezik, hogy nem tudvan enyeből vęrſegeket, az hazaſſok igaz tőrveny ſerint valo ágybol ſűletetteknek tartatnak olyaten magzati: viſontag az ki tudvan vęrſe-

vęrſeget, meg-is feleſegúl el veſſi, amaz-is hozza megyen, tőrveny kúvúl, és nę igaz agybol ſűletet magzatnak tartatik az ő gyermekek: attyoknak, annyoknak és attyokfiainak jovaiban nem-is reſſeſúltetnek, rejajok ſem ſallanak ſűleinek őrőkki. Ez illyeneket penig ſem Papa (az mint oda fel-is meg vagyó) ſem az miFejedelmúnk, az igaz fiak és attyafiak igazſagok ellen, kikre tőrveny ſerint neznek effele jok, nem legitimal, az az, nem igazithat: hanem ha fiak és attyafiak nem leven, az joſag tiſtan czak az fejedelemet illetne. Mert ez uton, valakinek valamint akarja az Fejedelem, az ſerint vegezhet effele joſag felől, és el-is adhattya.

què producit: & illegitimas proles, quantum ad ſucceſsionem prædictam. Neq; ſummus (ut præfertur) Pontifex, neq; etiam noſter Princeps, in præjudicium, & contra voluntatem filiorum legitimorum, & aliorum, de jure ſuccedentium, legitimare poteſt: niſi in caſu, quo filiis, aut fratribus non exiſtentibus, ſucceſsio directè ad Principem noſtrum ſpectaret. Nam in eo caſu, cuicunq; & qualitercunq; voluerit, ipſe Princeps liberam ſuper illis bonis & juribus poſſeſsionariis, diſponendi habet poteſtatem.

AZ FELESEGE AZ Uranak mikepen engetheti megjegyruhajat.

CIX. TIT:

NOha az aſſonyi-allat Uraval eggyút elteben, harom kivaltkepen valo okokert meg engedheti, Uranak az ő jegyruhajat: Előſer, mikor az Ura az joſagot, melyben az Uranak, ſemmi reſe nintſen, nem is illeti, őrőgbitette és őrőkkittette. Maſodſor, mikor az Ura az felesege

QUALITER UXOR, Dotalitium ſuum marito ſuo relaxare poſsit?

TITUL' CIX.

ITEM, quanquam durante matrimonio, uxor Dotem ſuam marito (ut communiter) triplici de cauſa relaxare ſolet. PRIMO, ſi maritus bona ſuæ conjugis, quorum ſucceſsio non reſpicit, neque cadit in virum ſuum, ampliaverit, & augmentaverit. SECVNDO, ſi expenſas neceſſarias, etiam alio

modo bonis in illis vir fecerit. TERTIO, si uxor marito suo, ut prætextu Dotalitii sui, ipsa decedente, saluti animæ suæ consulat, commiserit, vel aliter super illo disponendum ordinaverit. Tamen, juxta modernorum consuetudinem, etiam præmissis causis cessantibus, poterit mulier ipsa viro Dotalitium, maximè in mortis articulo, quando de metu & timore viri suspitio tollitur, relaxare. Secus est tamen, si uxor in humanis agens, & sana existens, per maritum, metu & terrore ad relaxandum sibi cogeretur. Nam in tali casu, facta per mulierem super ea re legitima reclamatione, atqué retractatione relaxatio hujusmodi, & Fassio quoqué inde celebrata, locum non habebit.

sege joßagara ßúkseges kőltsegeket tőt. Harmadßor, ha az felesege meg hadgya Uranak, hogy az ő holta utan, az ő jegy ruhajaert lelke údvőssegere gondolyon, avagy egyeb keppen-is testamentomot tenne felőle, De mind ez okoknalkúl-is; az mostani ßokas ßerint, halala orajan, hollot nem tart Ura haragjatol, meg engedheti neki az jegyruhat. Kúlőmb azert ez, ha az felesege elteben és egessegeben, Uratol arra kenßeritetnek, ijeßtessel és fenyegetessel, és igy tőlle valo felteben engedne meg. Mert ez uton, ha az aßßonyi-allat tőrveny ßerint meg ellenzi, meg hivandgya, effele engedelemnek, ha vallast tőt volna rolla-is, nintsen hellye.

QUOMODO MARITUS uxori, & ècontra consors viro suo, super bonis suis Fassionem facere potest?

TITUL' CX.

CÆterùm, quamvis opinione multorum, maritus uxori, & ècontra uxor marito, super bonis & juribus suis possessionariis, (aut ob immensum, & eximium erga conjugem viri amorem, aut mulieris

MIKEPEN TEHET vallast az Ura az felesegenek az ő maga joßagarol, és vißontag az felesege az Uranak?

CX. TIT:

TOvabba noha sok embereknek ertelme ßerint, az ferye az felesegenek, és vißontag az felesege az ő Uranak joßagarol valo vallast, sem őrőkben, sem penig ßalagossul nem tehetne, (mivel

(mivel hogy vagy czak egymashoz valo buzgo ßerelmekből lenne, avagy az aßßonnak az Uratol valo felteben:) Mind az altal ez mi Orßagunknak regi, és meg regzet tőrvennye és ßockassa ßerint, mindenfele joßagokrol, főkepen mellyet ő magok kerestek, avagy egyebkent ßerzettek volna, (mellyeket męg idegennek-nek-is el hagyhatnak, az ßerint, az mint oda fel az joßagnak el adassarol és el idegenitesseről ßollottunk) ßabadon egymasnak vallast tehetnek. Czak hogy effele vallas-tetel az fiaknak és attyafiaknak karokra ne legyen. Sem penig ketelensegből, vagy felelemből ne legyen. Mert ha abbol lejend, és tőrveny ßerint ellene mondand az aßßony, az vallas-tetel semmisse leßen.

Hogy peniglen az hazassok egymasnak ßalagban vessek és el kőssek joßagokat, modnelkúl, nem ßabad: hanem ha bizonyos, nyilvan valo okai és mentsegi volnanak rolla. Ugy mint, hogy az felesege edes attyanak hazatol, avagy az előbi Ura mellet ßerzet jokat, vagy annak hazatol, keß penzt, draga kőveket, győngyőket, fúggőket és kaptsokat, avagy egyeb

ris à marito timorē) nec perennali, neq; impignoratitio jure Fassionem facere queat: de veteri tamen & approbata lege hujus Regni nostri, tam maritus uxori, quam etiam uxor viro, de & super cunctis juribus suis possessionariis, potissimum per sese acquisitis, vel aliter obtentis, (quibus videlicet etiam alteri ignoto, vel alienigenæ, de jure, sub conditionibusq;, de venditionibus, & alienationibus bonorum, superius expressis & declaratis, disponere, Fassionemq; facere posset) liberam disponendi, & perennalem Fassionem celebrandi, atq; faciendi habet facultatem. Dummodo Fassio hujusmodi, non sit in præjudicium filiorum vel fratrum, manifestè vergens. Neq; sit coactæ & violenter, vel timore celebrata. Nam his modis facta per mulierem legitima super ea re reclamatione, nullius erit firmitatis.

TITULO autem vel jure Impignoratitio, Fassio inter conjuges simpliciter non admittitur: nisi manifesta, evidentiq; ex causa & ratione celebretur. Puta uxor, aut de paternis, aut prioris mariti laribus, & domo, paratas pecunias, sive jocalia, gemmas, & monilia, vel res aureas, aut argenteas, palàm & ad notitiam *Par: 1. T. 60.*

titiam multorum, ad maritum attulit; maritusq; illas, & illa, aut ad bonorum emptionem, vel redemptionem, aut piscinarum, vel molendinorum constructionem, sive domorum ædificationem, manifestè convertit. Isto & alio consimili (si scilicet abfuerit dolus omnis) casu, Impignoratio & inscriptio ipsa admittenda censetur. Nam si simpliciter admittenda foret, Maritus ob amorem & favorem consortis suæ, bona sua tanta pecuniarũ sæpe summa involveret, (si præsertim erga suos successores odio duceretur) ut vix, eo decedente, successores ipsi, ea bona prænotata, de manibus uxoris, vel cui illa tandem inscriberet, eliberare possent. Et idem est ex parte quoq; uxoris ad virum (si rationabilis & evidens causa casusq; occurrerit) intelligendum.

egyeb arany és ezúst marhakat, nyilvan és sok embereknek tuttara, hozot az Ura melle: az Ura penig azon jokat lathatokepen költette volna, örökségeknek szerzésére, avagy az jószagnak meg valtasara, avagy halas-tonak, és molnoknak czinalásara, avagy hazaknak epületire. Igy azert és hasonlokepen (ha semmi czalardság az dologban nem lészen) az hazassok el köthetik és szalagban vethetik egymasnak az jószagot. Mert ha modnelkúl egymasnak valhatnak és köthetnek, gyakorta az Ura, az ő felesegehez valo szerelmeből, oly nagy summaban nekie kötne az jószagot (fökepen ha azokat gyúlölne, az kikre időre nezne az jószag) hogy holtaután az felesége kezeből nehezen, avagy ugyan soha sem vehetnek ki, fökepen ha ő-is masnak kezdene kötni. Ugyan ezent kel erteni vissontag az Asszonyrol, az Urara valo kepest (hogy ha valami nyilva valo oka nem leend vallas-tételeknek.

DE LEGITIMA, ET Illegitima Puerorum ætate, & Procuratoria eorum constitutione.

TITUL' CXI.

QUO-

AZ GYERMEKEKnek törveny szerent valo, és vissontag neveletlen idejekről: és azoknak Prokator vallasokrol.

CXI. TITUS.

Mivel

Mivel hogy az Szabad Zazlos Uraknak, Nagysagossoknak és Nemesseknek, ez vilagbol ki mulasoknak utanna, gyakorta sokot gyermekek kitsid és neveletlen korokban túlök maradnia, és mas embereknek oltalma ala, és fel neveléssere jutnia: Ezockaert az gyermekeknek oltalmarol-is és fel neveleserol sükseg és illik sollanom. De minek előtte az oltalomrol, és azokra valo gondvisseleserol irnek, az gyermekeknek idejekről sollok valamit.

Holot elsőben-is ezt kel meg tudnunk, hogy az gyermekek avagy magzatok közzúl, nemellyek meg allapadot emberkorokban juttak, nemellyek penig még tökkelletes emberkorokat meg nem ertek. Tökélletes meg allapadot emberkorokban vadnak az Ferfiak, huszon negy Esztendős korokban. Az leanyzok penig, az mostaniok szokasok szerint, tizen hat esztendős korokban. Az kik penig közzúlek ezt az időt el nem ertek, még alkolmatlan údejű embereknek tartatnak. Ezek is avagy törveny szerint valo údeiúek avagy údötlenek. Az törveny szerint valo údeiúek (kiket jol fel serdúlteknek-is mondunk) mind az ferfiak, s mind penig az leanzok azok, kik tizenket esztendőssek. Ugy vagyon az mi regi szokasunk szerint,

QVOniam decedentibus, & ex hoc sæculo migrantibus Dominis, Baronibus, Magnatibusq;, & Nobilibus, liberi & pueri eorum in tenera sæpe, & illegitima ætate, solent remanere, & in tutelam, educationemq;, & defensionem aliorum meritò, de jureq; coguntur devenire: Ideo super ipsorum quoque puerorum tutela, & educatione, tractare necessariò congruit. Antequam tamen de ipsa tutela tractetur, de ætatibus eorundem puerorum, aliquid differendum occurrit. Par: 1. T. 27. & us.

Ubi sciendum, quòd liberorum alij sunt perfectę ætatis, alij imperfectæ. Perfectę ætatis sunt masculi viginti quatuor annorũ. Fœminę verò juxta modernorum consuetudinem sedecim annorum. Imperfectæ autem ætates sunt, qui infra hujusmodi perfectæ ætatis annos vitam agunt. Et horum alij sunt legitimæ ætatis, alij verò illegitimæ. Legitimæ ætatis (qui & puberes dicuntur) masculi pariter & fœmellæ, nostra hac tempestate, sunt duodecim annorum. Licet de nostra veteri cõsuetudine, masculi decimo quarto, fœmi-

fœminæ autem duodecimo eorum anno dicantur esse legitimæ ætatis. Vocantur autem, vel dicuntur legitimæ, pro eo, quod lites jam cum alio agere, & instituere possunt. Omnes autem alij infra hos annos vitam agentes, illegitimæ ætatis nominantur.

Quanquam igitur, secundum antiquorum usum & consuetudinem, masculi quartodecimo ætatis eorũ anno, procuratores constituere cœperint, nostro tamen ævo, & juxta modernorum usum, anno ætatis ipsorum duodecimo generaliter procuratores constituere: anno verò decimo & sexto, super debitis ac pignoris titulo: anno autem decimo octavo de auro & argento, cæterisq; rebus ipsorum mobilibus Fassiones facere possunt. Anno tandem vigesimo quarto universa bona, & quælibet jura eorum possessionaria vendendi, permutandi, & quocunq; titulo voluerint alienandi plenariam habent facultatem. Conditionibus tamen super venditione, ac alienatione bonorum, & jurium possessionariorum, superius conscriptis, per omnia semper observatis.

PVELLÆ verò, anno nativitatis earum consimiliter duodecimo, pro-

ßerint, az ferfiak tizen negy eßtendős korokban, az leanzok penig tizenket eßtendős korokban voltanak tőrveny ßerint valo údeiúek. Mondatnak penig, hogy az tőrveny ßerint valo idejek meg vagyon, ezert, hogy immar egyebeckel perelketnek és prokatort is valhatnak. Valakik penig ezt az időt męg nem ertek, nevelletlen arvaknak mondhattyuk.

Noha azert az regieknek ßokkasok ßerint, tizen negy eßtendős korokban kezdettenek az ferfiak procatort vallani; miidőnkben azerton, és az moßaniak ßokkasok ßerint, tizenket eßtendős korokban kőzensegessen procatort valhatnak: tizenhat eßtendős korokban adoßagokrol és ßalagokrol: Tizen nyoltz eßtendős korokban penig, aranyrol és ezúßtről, és mindennemű ingo marhakrol vallaßt tehetnek. Vegtere penig, hußon-negy eßtendős korokban mindennemű joßagokat, őrőkßegeket, eladni, el czerelni, és akar melyuton el idegeniteni ßabadok. Meg tartvan, mind az altal, az el adaßrol, és el idegenitesről, az fellyúl meg irt okokat.

Az leanzok is hasonlatoskepen tizenket eßtendős korokban

ßokban prokatort valhatnak: Tizen negy eßtendős korokban az adoßagokrol, ßalagos joßagokrol, aranyrol, ezúßtről, és egyeb ingo jokrol felel hetnek: Tizenhat eßtendős korokban, annyai negyedről, jegyruharol, és mindennemű egyeb igaßagokrol, tulaidon őrőkßegeknek el adasarol-is (az fellyúl meg mondot mod ßerint) ßabad tetzesekből vegeßhetnek és vallaßt tehetnek. Czak hogy az leanyzok, kik meg hajadon fővel vadnak, és maßnak gondvißeleße és tutelaja alat vadnak, valami vegezeße, tizenhat eßtendős korokban avagy az utanis az vallas tetelre erőßak ßerint valo kenßeritesből ne haitaßanak. Mert eckepen mihelt hazaßagra adgyak, effele erővel és kenßeritesből valo vegezeßt és vallas-tetelt igyen és meltan-is meg hihatnak, és fel forditathatnak: miert hogy bizonyos dolog ez, hogy magokkal meg nem ßabadok, az az, magok uraßagokban meg nem voltak.

procuratores constituere: decimo quarto de debitis ac juribus Impignoratitiis, auroq; & argento, ac aliis rebus mobilibus respondere: Sexto decimo verò anno, super Quartalitiis, Dotibus, ac cunctis aliis earum juribus, etiam possessionaria datione ipsas concernentibus, Fassiones (modo prælegato, & conditionibus sub prædeclaratis) facere, & pro ut libuerit, de eisdem disponere possunt. Dummodo puellæ, in capillis existentes, & præcipuè sub tutela alienorum constituæ, ad Fassionem aliquam, ipso sexto decimo anno, vel etiam post peragendam, violenta coactione non inducantur. Nam hoc modo postquam nuptui traditæ fuerint, Fassionem hujusmodi coactam, simpliciter revocandi & retractandi habent authoritatem: cum potissimè sui juris tunc non fuisse dignoscantur, hoc est, non in potestate propria constitutæ.

KIK ERTESSENEK magokkal ßabadoknak lennei: Es az gyermekeknek harom fele oltal mirol.

CXII. TIT:

QUI VEL QUÆ INtelligantur sui juris esse: Et de puerorum triplici tutela.

TITUL' CXII.

SVI juris autem dicuntur esse, qui in nullius potestate consistunt. Virgines autem, & puellas, quamdiu viro nupserint, semper sub alterius tutela & potestate persistere constat. Nam aliter, carentes Tutore puellæ ipsæ, ex ingenij earum levitate, facile seduci, decipiq́ possent. Unde meritò de tutela, & Tutoribus puerorum, aliquid dicendum congruit. Ubi notandum, quòd triplex est tutela, scilicet, Legitima, Testamentaria, & Dativa. Quę licet diffinitivè sit potestas, ad tuendum eum, qui ob imperfectam ætatem se defendere nequit, de jure data atq́ permissa; tamen virtute sui vocabuli; defensionem semper designat. Vnde & Tutores authoritatem solummodo defendendi, & non alienandi bona pupillorum habent.

Tutor, in lingua Hungarica similiter TUTOR *usitatius dicitur.*

MAgokkal fabadoknak lennie penig azok mondatnak, kik senki hatalma alat nintsenek. Nyilvan valo dolog penig ez-is hogy à fúzek és leanzok, mind addeg az mig ki nem hazasittyak ôket, mas oltalma és hatalma alat vadnak. Mert egyebkent, ha tutorok és gondvisselôjek nem volna, az ô elmejeknek gyenge és haylando volta miat, kônyen el hitethetnek, és meg czalhatnak. Ennek okaert meltan az oltalomrol és tutorsagrol illik valamit irnom. HOLOT Elsôben is est vegyúk eszúnkben, hogy az TVTORSAG harom fele: tudni illik, ellô az tôrveny szerint valo: masodik, Testamentum szerint valo: harmadik ollyan tutorsag kit az Fejedelem ad. Az tutorsag penig noha oly hatalom, mellyet az tôrveny adot és engedet meg, annak oltalmara, az ki magat gyenge idôtlen és alkolmatlan ideje és neveletlen volta miat, meg nem oltalmazhattya: mind az altal az ô nevezetinek ereyevel, mindenkoron oltalmat jegyez. Honnat az Tutoroknak-is czak arra vagyon hatalmok, hogy az arvak jovait oltalmazzak, és nintsen az el idegenitesre.

DE PRIMA TVTELA, quæ Legitima nominatur.

TITUL. CXIII.

Tutela

AZ ELSÔ TUTORsagrol, mely tôrveny szerint valonak mondatik.

CXIII. TIT:

Tôr-

TOrveny szerint valo Tutorsagnak mondatik, az szúleink és attyank fiai gondvisselesek és oltalmok. Mert az attyok el halvan, és az annyok meg maradvan, és neveletlen fiok avagy leannyok kik meg az tôrveny szerint valo idôt el nem ertek, az attyok hazaban ha maradnak: tehat az annyoknak engettetik, fianak és leannyanak tutelaja, oltalma és gondvisselese, mind addig meg az ô meg holt Ura nevet viseli, és masodik hazassagra el nem megyen. Azonkepen vissontag: ha az annyok meg hal, az attyok elven, ha ugyan parast nembôl valo volna is, és az fiokra avagy leannyokra nem attyai hanem annyai aghrol maradot jok és ôrôksegek volnanak-is: meg is mind az joknak mind az gyermekeknek, az attyok és senki nem egyeb visseli gondokat, és az tutorsagot. Miert hogy nagyobnak tarttyak az neveletlen szemelyre valo gondvisseleszt hogy nem az josagnak meg tartassat: Az leanzokhoz-is noha illik, Bator ugyan tôkelletes idejekre nevekettenek legyen-is, az meg el adgyak, hogy mas tutorsaga oltalma és gondvisszele allat legyenek: az mint meg is irtam.

Mind az altal erre vigyazanak, hogy az parast nembôl valo attyok, ha mas feleseget hoz-

TUtela igitur Legitima, dicitur parentum, pariter & fratrum defensio. Nam si patre præmortuo, & matre superstite, filius vel filia, illegitimæ ætatis, in domo paterna remanserit, mater sua, quamdiu titulum & nomen mariti sui præmortui gesserit, & ad secundas nuptias se non transtulerit, & tutelam filii & filiæ gerere exercereq́ permittitur. Et econverso: si mater decesserit, patre superstite, si etiam de ignobili, ac rustica progenie pater ipse oriundus fuerit, & jura possessionaria in filium vel filiam, non paterno, sed materno jure redacta extiterint: tutelam bonorum, atq́ etiam liberorum, pater, & nemo alter exercebit. Major namq́ reputatur tutela personæ, quam bonorum conservatio, & hoc infra tempus illegitimæ ætatis puerorum. Licet puellas etiam, post tempora legitimæ ætatis, infra maritationis tempus, sub tutela semper esse conveniat: prout immediatè prænotatum est.

ANIMADverdendum tamen est, quod si pater ignobilis secundam uxorem duxerit, & bona pu-

pillorum, à priore uxore relicta, dilapidare cæperit: hoc casu tutela ejus cessabit, & in alterum transibit. Verumtamen pater Nobilis existens, etiam nepotum suorum (filio decedente) tutelam, & provisionē, tanquam caput principale, supportabit. Nec id prætermittendum est, Quòd si pupillorum mater, separata patrimonia, ipsam solam, & non maritum concernentia habuerit: mortuo marito (si etiam ad secundas nuptias se transtulerit) à tutela filiorū, vel filiarum, in ea parte mater excludi non debet, ex quo successio bonorum sit causa tutelarum: & ipsa censeatur esse, quæ debet filios & filias in hujusmodi bonis suis, post se relinquere successores & hæredes. VErumtamen, si filius fratres habeat, ad quos successio seu devolutio jurium, & bonorum paternorum, spectare videatur, curam & tutelam eorundem bonorum paternorum, frater propinquior, & non mater exercebit: sicuti de fratrum & consanguineorum tutela, infra clarius dicetur.

DE SECUNDA TUTELA quæ Testamentaria appellatur.

TI-

hozzand, és arvaknak jovait, mellyek az elsõ feleségetõl rejajok marattak, tekozlani kezdi: ily esetben az õ tutorsága megál, és masra bizak. Ha penig az attyok Nemes ember (és az fia meg halvan) az õ unokaira-is tartozik gondot viselni, és az tutorságot fel venni, mint azoknak fõ elei, és örõgbik attyok. Ezt-is el nem hagyvan, hogy ha az arvaknak az annyok, kúlõn jószagot és örök. seget birna, mely czak õ magat, és nem az Urat illeti: az Ura meg halvan (ha mashoz haitana fejet-is) fiainak és leannyinak tutorságatol ennyi reszeben nem kel meg fogni, miert hogy az jószagnak, az gyermekekre valo maradassa oka az tutorságnak: Es az annyok legyen az, ki tartozzek aval, hogy holta utan fiait és leannyit hadgya effele jokban örökösseknek. Ahol penig az fiunak attyafiai vadnak, kikre az attyai jószag údõvel szalhatna, azon attyai jószagnak gondgyat és tutorságat, az közelbik attyokfia, és nem az annyok vísseli: az mint tovabba az attyafiaknak tutorságarol vilagosban meg mondgyak-

AZ MASODIK TUtorságrol, mely Testamentom szerint valonak, mondatik.

CXIIII.

CXIIII. TITUS:

AZ masodik Tutorság mely Testamentom szerint valonak mondatik, ez: Mikor az attya halalos agyaban fekszik, és apro neveletlen fiakat leanyokat hadna, és nem volna oly battya, avagy õtse (kit az tutorságnak gondgya visseleisse illetne) avagy ha volna-is, de azt altal latna, hogy idõvel az õ jovait maganak kezdene foglalni és ragadozni, és igy-ketseges Tutor fogna lenni, azon fiait, avagy leannyit, rokonságinak, avagy vérszerint valo attyafiainak, avagy gyakorta bizot baratinak is, tutorsága avagy gondvisselese, alla hadgya testamentomban. Es ez tutorság ala szamlaltatnak nem czak az elõ fiak leannyok: hanem meg az annya mehebe valok-is. Effele Testamentomnak penig mindenkor ereye és hellye vagyon: hanem ha az test szerent valo attyafiak, avagy az tulaidon felesege, tõrveny szerint és igaz okbol, ellene mondana és fel bontanak: Miert hogy, az Testamentom szerint valo tutorságot ollyan szemellyekre kel bizni, kik az mi hazank szokkasa szerint, az tutorságnak gondvisselesere elegedendõk.

TITUL' CXIIII.

SEcunda tutela dicitur Testamentaria, Dum videlicet pater in agone constitutus, & filios vel filias teneræ illegitimæq; ætatis existentes, & fratrem (cui onus tutelæ congrueret) aut non haberet: aut quidem haberet, sed illum ad bona sua diripienda aspiraturum, & ex eo suspectum Tutorem futurum esse considerans, filios suos, vel etiam filias, tutelæ defensioniq; cognatorum, aut consanguineorum, vel sæpe amicorum suorum submittit. Et hæc tutela, non solum ad filios, vel filias superstites: sed etiam ad posthumos & posthumas se extendit, quæ (nisi fratrum carnalium, vel uxoris legitima & justa præpediatur contradictione: & dummodo talibus personis, quæ ad tutelam, secundum consuetudinem patriæ nostræ, admitti consueverunt, testatio tutelæ fiat) semper tenet atq; valet.

AZ HARMADIK Tutorságrol, mely adatotnak mondatik.

CXV.

DE TERTIA TUTELA, quæ Dativa nuncupatur.

TITUL. CXV.

Patroni lingua Hunga: dicuntur. Az jobbagyoknak földes Urok. Az Varossok ban az Birak és Tanatz.

TERtia tutela dicitur Dativa, quia datur à Principe, quæ etiam Principis & Patronorum tutela nuncupatur. Et habet fieri, quando tam Legitima, quàm etiam Testamentaria tutela desinit & deficit, hoc est, si pater intestatus decesserit, & nec fratres, nec consanguineos (quibus tutela competeret) post se reliquerit. Tutelæ datio ad Principem & patronum spectat. Quoniam deficientibus cunctis fratribus, qui vigore successionis bonorum onus tutelę subirè debebant: mox hujusmodi jus successionis in Principem redundabit: qui tanquam legitimus & verus ipsorum orphanorum & pupillorum successor ac patronus, de tutela ipsorum providere consuevit, & de facto, ex susceptі regiminis sui officio, subvenire debet.

UBI sciendum, quòd Princeps ipse noster, præmissis sic stantibus, tales Tutores Orphanis & pupillis dare designareq; debet, quos intellexerit, ad bona & jura illorum possessionaria non aspirare: & in eo comitatu habitare, vbi orphani quoqué ipsi residentiam personalem habent; Et quòd de alienatione, vel dilapi-

CXV. TIT:

AZ harmadik Tutorsag az, mellyet az Fejedelem ſokot adni: az Fejedelem penig, és az Patronus, akor ad Tutort, mikor ſem tőrveny ſerint valo, ſem Teſtamentom ſerint valo tutor nintſen, az az, mikor az attyok Teſtamentom tetelnelkúl hal meg, és ſem attyafiat, ſem oly rockonſagot (kit az Tutorſag illetne) nem hagy utanna. Mert mikor valakinek attyafiai nintſenek, kiket illetne az tutorſagnak gondviſſeleſſe, az ſucceſsionak ereje ſerint: ottan annak igaſſaga az Fejedelemre ſaal: ki ugy mint tőrveny ſerint, az arvaknak igaz ſucceſſora, őrőckeſſe, és fő oltalmazoja, az tutorſagra valo valaſtaſra gondot ſokot viſelni, és minden okvetetlen, Iſtentől rea bizot tiſti ſerint, tartozik az Arvak fogyatkozaſanak eleit venni.

It illik ezt-is tudni, hogy az mi Fejedelmünk az meg mondot dologigy leven, oly Tutorokat tartozik az Arvaknak adni és valaſtani, az kiket bizonyoſſon meg ertet, hogy oly meghit emberek, az kik az arvaknak jovait és joſagit magoknak nem kevannyak: és hogy abban az Varmegyeben laknak, azhol az Arvaknak-is ſemellyek ſerint, lakaſſok vagyon: Es hogy ne legyen felő, hogy

hogy az arvak jovait elidegenitſek, és eltekozollyak effele Tutorok.

Effele valaſtot Tutoroknak tiſtek penig ez, hogy vagy az Varmegye Iſpanok elől, vagy az vice Iſpanok elől, hogy ha lehetſeges: Avagy penig egy avagy ket Nemes Birak elől, ázon Varmegyeben, az hol az Arvaklaknak. Avagy hogy ha azjok és az joſag bő és ſok volna, és kúlőmb kúlőmb Varmegyekben volna, ez Orſag Birai kőſſűl eggyik elől, vagy penig kepebeli embere elől (azmint az joſagnak allapattya és mi volta kevannya) az arvaknak minden jovokrol és joſagokrol Inventariomot és Regeſtomot czinalyanak, az az, mindeneket ſorgalmatoſſon fel irataſſanak Hogy igy az tutorſagnak ideje el telven, minden fel irt jokrol, és valamit kezekhez ſamlaltak volna, és meg az joſagnak haſnarolis, igaz ſámot adhaſſanak. Mert ha valamit oknelkúl és modnelkúl attak ki, az Arvaknak jovaiban, mihelt fel nevekednek, az Tutorok tartoznak, az arvakat karokrol meg elegiteni: és nem czak azok az Tutorok tartoznak ſámadaſſal, kiket az Fejedelem rendel, hanem mind az Tőrveny ſerint valok, mind penig az Teſtamentomos tutorok, az fellyúl megirt ſám adaſra kőteleſek.

Hogy

dilapidatione bonorum eorundem pupillorum, per ipſos Tutores facienda, non timeatur.

DEbent autem hujuſmodi Dativi Tutores, coram Comite, vel vice comite, ſi fieri poterit; aliter autem coram uno, aut duobus judicibus Nobilium illius comitatus, in quo (ut præfertur) pupilli ipſi habitare dignoſcuntur. Vel ſi bona & jura poſſeſſionaria eorum, multa & magna, in diverſiſq; comitatibus ſita fuerint & poſita, Coram uno ex judicibus Regni ordinariis, vel eorum vices gerentibus, (prout videlicet bonorum ac jurium ipſorum poſſeſſionariorum qualitas & conditio requirit) ſuper omnibus rebus, & bonis ipſorum orphanorum Inventarium & Regeſtum facere, Vt expleta tutela, de omnibus rebus inventis, & manibus eorum aſsignatis, & de fructibus quoq; bonorum, tempore medio perceptis, congruam rationem reddere queant. Quoniam de malé diſpenſatis, orphanis illis, jam legitimam ætatem agentibus, Tutores ipſi ſatisfacere tenentur: & non ſolum Dativi, verum etiam Legitimi ac Teſtamentarij Tutores, ad præmiſſa facienda pariter obligantur.

QUOD

QUOD autem impuberes, ſeu illegitimæ ætatis pupilli, & orphani, ſub tutela eſſe debeant, Naturali juri rationiq; conſonum & conveniens videtur: ut illi, qui propter imperfectam ætatem ſeſe defendere nequeunt, aliorum tutela defenſioneq; gubernentur.

Hogy peniglen az neveletlen és elegtelen Iffiatzkaknak, és arvaknak, bizonyos tutorſag allat kelleſek lenniek, az Termeßet és okkoſſagnak tőrveny. etől vagyon és alku: hogy azok, kik erőtlen, elegtelen idejek miat; magokat meg nem oltalmazhattyak, mas emberek oltalma, gondviſſeleſe és tutorſaga alat, viſſelteſſenek.

QUALITER VIRILIS, & qualiter Fœminei ſexus fratres in tutela ſuccedant.

TITUL' CXVI.

SED ut præmiſſa clarius innoteſcant, Sciendum eſt, quòd quia onus tutelæ, eo ordine defertur & notatur, quo bonorum ſucceſſio, ſeu jurium poſſeſsionariorum devolutio. Deficientibus igitur, & non exiſtentibus teſtamentariis tutoribus: ad fratres, & conſanguineos defuncti hominis, in quos videlicet (eo hæredibus deficiente) bona ſua devolui deberent, tutela pupillorum defertur & derivatur.

FRAternalis autem propagatio, duplicem per lineam, virilem ſcilicet & fœmineam, deſcendere conſuevit. Fratres itaq;, per lineam virilis

AZ TUTORSAG-hoz mikor legyenek kőzelbek, az ferfiui agrol valo attyafiak, és az leany agrol valokra mikor ßályon.

CXVI. TITU.

DE hogy az Tutorſag dolgat vilagosban meg ertſük, tudnunk kel, hogy azokat az ßemelyeket illeti, és az ßerint adatik az kikre kellene az meg holt embernek joßaga birodalmanak és tulaidonſaganak ßallani. Ha azert Teſtamentum ßerint valo tutorok nem leßnek: tehat az meg holt embernek Attyafiaira, és vęr ßerint valo rokonyſagira, az kikre (ha tellyeſſeggel magva ßakadna is) az joßag jővendőben ßalhatna, kel bizni és adni.

Az attyafiak penig ket agrol ßoktak gyarapodni, ferfiui és leany aghrol. Az ferfiui agrol ezok-

ezokaert az kik vadnak (kik ferfiui agbeli attyafiaknak mondatnak) azok jarnak elől, az tutorſagnak viſſeleſeben, minden egyeb leany agrol valo vęr ßerint valo rokonſag előtis (kik leany agrol valo attyafiaknak mondatnak) és előßeris azokat illeti: Es ez leany agrol valo attyafiak, kúlőmben ſem viſelhetnek tutorſagot, hanem ha az ferfiui agrol tellyeſſeggel el fottak volna az attyafiak: Es akkor-is kúlőmben rejajok nem bizzak, hanem ha az arvak jovai és az joßag nyilvan mind ferfiui-s mind penig leany agat illetne, és idővel arra-is ßalhatna. Mert mikor ketelkednek az joßagnak ßallaſa felől (tudnia illik, hogy ha mind az ket agat illetje, avagy penig egyedűl czak az ferfiui agra ßaal:) akkor az leany agrol valokat (ha à ferfiui agrol nem volnanak is) az tutorſag melle nem ereßtik, rejajok ſem bizzak: hogy az arvak joßaganak birodalmat és Uraſagat, az tutorſagnak ßine alat, magoknak tulaidonitani ne lattaſſanak. Kiert ez dologban-is, inkab idegen Tutort kerhetni az Fejedelemtől.

MIKOR AZ JOSZAG mind az ket agat illeti, mit kel műelni, az Tutorſag felől.

CXVII.

rilis ſexus deſcendentes, (qui & agnati nominantur) ſemper conſanguineis, & fratribus, muliebris ſexus, (qui etiam cognati dicuntur) in tutela ſubeunda præferuntur: & iſti fœminei ſexus cognati, non aliter, niſi deficientibus per omnia fratribus virilis ſexus, ſive agnatis, ad tutelam exercendam admittuntur. Et tunc quoq; non aliter, niſi bona & jura poſſeſsionaria pupillorum, & orphanorum, utrumq; ſexum, virilem ſcilicet & fœmineum, apertè concernere, manifeſtèq; ſequi dignoſcantur. Nam, ſi de bonorum & jurium poſſeſsionariorum ſucceſsione, atq; devolutione (utrum ſcilicet illa utriq; ſexui deſerviant, vel certè ſexum ſolummodo maſculinum concernant) dubitatur: tunc cognati ipſi (etiam agnatis non extantibus) ad tutelam non admittuntur: ne bonorum ipſorum orphanorum dominium, & poſſeſsionem, ſub hujuſmodi tutelæ colore, pro ſe vendicare videantur. Unde in hoc quoq; caſu Dativi magis Tutores à Principe poſtulantur.

QUID, SI IURA POSſeſsionaria utrunq; ſexum concernant, de tutela faciendum ſit.

TITUL' CXVII.

ADvertendum tamen eſt, quòd ſi jura poſſeſſionaria pupillorum utrumq; ſexum apertè ſequuntur, hoc eſt, ſi etiam fœminei ſexus homines, in illis juribus poſſeſſionariis, vivente adhuc orphanorum ipſorum patre, reale Dominium habuerint: tunc de tutela gerenda diſtinguendum erit. Aut enim agnati & cognati, unius & ejuſdem ſunt ætatis: aut annis & ætate inter ſe differunt. Si ejuſdem ætatis & tutelæ capaces fuerint, hoc eſt, viginti quatuor annorum extiterint: tunc agnati, (prout immediatè præmiſſum eſt) tutelam ipſam gerere debebunt. Si tamen cognati majores, & agnati, minores annis fuerint: interea temporis, quoadusq; agnati tutelæ capaces erunt, cognati ſunt ad tutelam gerendam admittendi. Licet poſt tempus legitimæ ætatis, etiam infra perfectam puerorum ætatem, viginti quatuor annos, modo antelato repræſentantem, plerosq; fratrum, & agnatorum, ad tutelam deputatos fuiſſe recolimus: In caſu præcipuè, quo matrem orphanorum ad ſecundas nuptias tranſiſſe, & per hoc bona eorum deſolationi, ſubjacuiſſe comperimus: & ejuſcemodi quoq; tutela in caſu præmiſſo tenetur.

Intelligendum tamen ſemper eſt, tam de agnatis, quam etiam cognatis, hoc eſt fratribus virilis & fœminei ſexus, modo præhabito, onus & exercitium tutelæ, qui in gradu lineæ conſanguinitatis propinquiores orphanis, & proximiores, annisqué & ætate majores eſſe dignoſcuntur.

CXVII. TIT:

VIgyazni kel azert, hogy ha az arvaknak joßaga, mind az ket agat nyilvan illeti, az az, hogy ha az aßßonyi agrol valok, azokban az joßagokban, męg az arvaknak attyok elteben is, nyilvan valo Uraſagok és birodalmok volt: Tehat az Tutorſag viſſeleſről illyen kűlőmbſeg vagyon. Mert avagy az ket agrol valo atyafiak avagy egy idejűek: avagy űdővel egymaſtol kűlőmbőznek. Ha egy idejűek és hußon negy eßtendőſsek, és az tutorſagra elegedendők: tehat az attyai agrol valo attyafiaknak kelletik az tutorſagot viſſelni: Ha penig az fiui ág kiſſeb, és az leany agrol valok nagyob idejűek: tehat addeg, az mig az fiui agrol valok fel nevekedven, és az tutorſagnak viſeleſſere elegſegeſſek leßnek, az leany agrol valokat-is az tutorſagnak gondgya viſeleſere elő veßik. Iollehet emlekzűnk arrol, hogy neha az ferfiui agbol valo attyafiakra, az tőrveny ßerint valo idejeket meg ęrven, attak az tutorſagot, meg allapadot idejét, ugy mint, mikor az hußon negy eßtendőt meg el ſem ertek volna-is. Főkepen, olykort, mikor az arvaknak az añyok, mas ferhez ment, ki miat az joßag el kezdet pußtulni: és ez illyen tutorſag, ez meg mondot dologban meg maradhat.

Ezt penig mindenkoron igy ertſűk, az ket agrol ugy mint, ferfiui és leanyi agrol valo attyafiakrol, hogy az meg irt mod ßerint, az tutorſagnak terhe és gondgya-viſſeleſſe, azokat illeti, az kik az arvaknak, az vęrſegnek lineajan leg kőzelb valo vęrek, és idővel-is nagyobbak.

MI LEGYEN AZ Agnatio és Cognatio, az az, az Fiu agrol, és leany agrol valo rokonſag.

CXVIII. TIT:

EZ-is rővideden tudáſſunkra legyen, hogy ez ige *Agnatio* nem termeßet ßerint valo nev, hanem polgari ßokas ßerint valo nev és az Varoſsi tőrvenyből formaltatot, az termeßet ßerint valo verſegnek kűlőmbſegere: hogy ez altal az fiaknak és leanyoknak eredetinek kűlőmbſege kiteſſek. Melyből nyilvan meg tetzik, hogy mindenek, kik *Agnatuſſok*, ugyan azok *Cognatuſſok-is*, az az, attyafiaſſok: De nem vißontag. Mert az Nemnek az feje az *Agnatio*, az tagjai penig az *Cognatio*: Noha az *Cognationak* neve is, az kőzenſeges rokonſagnak neve: Mely mind

QUID SIT AGNAtio, & Cognatio, vel agnatus & cognatus.

TITUL' CXVIII.

VBI breviter ſciendum eſt, quòd hoc nomen Agnationis non eſt naturale, ſed civile nomen: & inventum eſt jure civili, ad differentiam naturalis Cognationis: ut per hoc diverſitas originis maſculorum, & fœminarum diſtingueretur. Ex quo claret, quòd omnes, qui ſunt Agnati, ſunt etiam Cognati: ſed non è converſo. Quoniam Agnatio, ſpecies eſt Cognationis: Cognatio verò generale nomen eſt: tam ad maſculos, quam fœminas pertinens. Quamvis Agnatio (ſicut

prætactum eſt) virilis duntaxat, & cognatio fœminei ſexus homines, hoc in loco deſignat.

UTRUM TESTAMENTaria tuitio, deſtruat legitimam: Et è converſo.

TITUL' CXIX.

SED quæſtio ſuboritur: Utrum Teſtamentaria tutela, adimat Legitimam: vel è contra, Legitima Teſtamentariam. Dicendum, quod Teſtamentaria ritè, bonoq; modo, & illis perſonis, quæ ad tutelam de jure admittuntur, facta, aufert ſæpe Legitimam: ſed non ſemper. PRO cujus lucidiori notitia & intelligentia, advertendum eſt, Quòd ſi pater (etiam ſui juris exiſtens) filios ſuos impuberes, & teneræ ætatis, talibus perſonis, quæ perjuri, vel publici aucarij, patria lingua, Ludas, nuncupati: aut aliter infames, ſive proſcripti eſſent: vel notam infidelitatis quovis modo in-

Par: 2. T. 30.

cur-

mind az fiakhoz, mind az le' annyokhoz illik. De it ez hellyen, az *Agnatio*, czak az fiui agrol valo rokonſagbeli embereket jedzi: az *Cognatio* kedig, annyai agrol valokat.

AZ TESTAMENtum ſerint valo Tutorſag, meg alhate? az tőrveny ſerint valo Tutorſag ellen: Es Viſſontag.

CXIX. TIT:

DE it egy kerdes tamad, tudni illik hogy az Téſtamentom ſerint valo Tutorſag, az tőrveny ſerint valo Tutorſagot: auagy vizontag, az tőrveny ſerint valo Tutorſag veſſie el? az Teſtamentom ſerint valo Tutorſagot, Melyre azt mondgyuk, hogy az Teſtamentom ſerint valo Tutorſag, mellyet meltan és jo moddal, és azokra az ſemelyekre biztak, az kiket az tőrveny az tutorſag viſſeleſe melle botſat, gyakorta az tőrveny ſerint valot el veſi: de nem mindenkor. Mely dolognak nyilvabban valo megerteſeert vegyük eſzünkben, Hogy ha az Atya (magaval ſabad leven-is) az ő neveletlen gyenge fiait, affele ſemelyeknek, hadna Teſtamentomban, kik biti ſegetnek, és nyilvan valo hamis hútuek, magyarul kit Ludaſnak mondnak: avagy az kik gonoz hirben

hitben neuben forgonanak, és tiſteſſege veſtettek avagy leveleſſek volnanak: avagy peniglen hitetlenſegnek notajaban eſtek volna (meg ha az fiui agrol valo attyafiak volnanak-is:) Mert az ő gonoz hirek nevek, és hitlenſeg mia, az tőrveny ſerint valo igaſſag mellől, mely őtet illethette volna, el eſtek: azert az tutorſagnak gondgya viſſeleſſe melle, az tőb attyafiaknak karokra, kik utannok következnek, nem botſatatnak.

Azonkepen, ha az Attya az ő leannyit (fiai nem leven) valamely leany agon valo rokónak Teſtamentomaban tutorſaga ala hadgya; Ennek-is az ő tutorſaga az ferfiui agbol valoknak és oſtozo attyafiaknak, kikre valaha ſallani kellene az joſagnak, karokra, és nyilvan valo veſedelmekre, meg nem alhat, meg ſem engettetik: Hogy effele ſin alat valo tutorſag miat, az attyafiak igaſſagokban meg ne fogyatkozzanak. Mert gyakorta, az Attya latvan, hogy fiu magzati nem maradnak, az ő leannyi hoz valo ſerelmeből: nem czak ollyan tutorſagnak neve allat, de meg egyebfele ſin alat-is, igyekezik azokat őrőkeſſekke tennie, azoknak az attyafiaknak, kikre meg ez utan ſallani kellene az joſagnak, nyilvan valo akadalyokra. VISZONTAGis penig, mikor az Attya eſe-

ben

curriſſent (ſi etiam per virilis ſexus lineam de parentela ſua deſcendiſſent) tutandos committeret: quia per eorum hujuſmodi infamiam & notam, à jure ſucceſſionis deciderunt: ad tutelam, in præjudicium fratrum, de jure ſuccedere debentium, non admittuntur.

Similiter, ſi pater filias ſuas (non exiſtentibus filiis) Cognatorum cuipiam in Teſtamento ſubmitteret defendendas: hujus quoq; tutela in præjudicium, & periclitationem jurium Agnatorum, ſeu fratrum condiviſionalium, & in bonis ſuis, ritè ſuccedentium, facta, non tenet, nec admittenda cenſetur: Ne ſub colore ejuſcemodi tutelæ, fratres ipſi, juſtis eorum juribus fraudari digno ſcantur. Sæpe namq; pater, filiis orbatum ſecernens, amore filiarum captus: ne dum per tutelam, verum etiam aliis exquiſitis coloribus, & titulis in bonis ſuis, illas in fratrum ſuccedentium præjudicium hæreditare nititur. ECONTRARIO verò, ubi pater fratrum, ſive Agnatorum

torum ſuorum quempiam ad bona ſua, novæ diviſionis, vel alio titulo & colore aſpirare, vel de facto lites illum inde ſuſcitare cognoverit: non obſtante ſucceſsionis, & conſequenter legitimæ tutelæ jure, filios ſuos, cui maluerit, protegendos teſtando committere poterit: Non tamen Cognatis; ob rationem, ſuperius prædeclaratam: Niſi fortè bona & jura poſſeſsionaria utrunque ſexum manifeſtè ſequantur atq; concernant. Nam hoc caſu, etiam Cognatis ſuis, pupillos & filios ſuos tutandos ſubmittendi habet poteſtatem.

DUO COROLLARIA notanda, de ſucceſsione Tutoria.

TITUL' CXX.

EX præmiſsis itaq;, duo corollaria ſubinferuntur. PRIMVM quidem, quòd Tutores Teſtamentarij, ritè conſtituti, cæteris tutoribus, videlicet Legitimis, & Dativis, præferentur: ita ut primò Teſtamentarij, deinde Legitimi, & ultimo

ben veßi, hogy az ő attyafiai közzül valamellyik, bator ugyan fiu agbol valo legyen-is, az ő joßagat ßomjuhozza, és àval hogy vagy uy oßlaſt kevanna, avagy egyeb uton és ßin alat valo fogáſſokkal igyekezik ellene pert tamaßtani, és azt maganak foglalni: ſemmit nekie nem haßnalvan, az törveny ßerint valo igazſaga az tutorſaghoz: az attya ßabadon à kinek akarja, annak hadhattya magzatit teſtamentomban: De nem az leany agrol valo attyafiaknak: az fellyůl meg mondot okokert: Hanem ha nyilvan az joßag mind az ket aghbelieket illeti. Mert illy dologban, az leany agrol valo attyafiaknak-is, hogy arvainak gondgyokot viſſellyek, ßabadon el hadhattya.

EMLEKEZETRE valo ket Cikkel, az tutorſagnak fel veteleről.

CXX. TITU.

EZ fellyůl meg mondot dolgokrol, ket Cikkelt vegyůnk eßůnkben. Elößer, hogy az Teſtamentom ßerint valo tutorok, kiket jo modgyaval hadnak, az több tutoroknal, tudni illik, az törveny ßerint valoknal, és az kiket arra rendelnek, meltoſagosbak: ugy hogy elößer, az Teſtamentom

tom ßerint valok, az utan az törveny ßerint valok, és utoljor az rendelt tutorok, viſelhetnek tutorſagot. Az maſodik Cikkel ez, miert hogy az tutorſag (az mint meg vagyon mondva) az joßagnak ßalaſſa utan jar: azert még az fogadot attyafiak is, kikre valakinek joßaga, valami kötesnek, az az, fiava, vagy attyafiava valo fogadaſnak erejevel, es Kiralyi Conſenſuſſaval, ßallana, fiui agban meg fogyatkozvan, de leanyi azert leven, az tutorſagnak gondgya-viſſeleſſere elő botſattyak, és rea-is ereßtik, ßinten mint az ferfiui agrol valo attyafiakat, az leany agrol valo attyafiaknak igaſſaga az tutorſaghoz, azoknak ſemmit nem arthatvan.

AZ FELE DOLGOKrol, mellyekben az attyafiaknak az Tutorſag nem engettetik.

CXXI. TIT:

TOvabba ezt-is tudnunk kel, hogy kivaltkepen negy rendbeli igyek vadnak, mellyekert az ferfiui agrol valo attyafiaknak-is, ſem vęr ßerint, ſem teſt, ſem egy mehbeli, avagy egy oßlaſſon valoknak-is, az Tutorſagot viſſelni nem engedik.

ELSŐ, mikor valamellyik fejet, és joßagat el veßti: mint azok

DE CASIBUS IN QUIbus Fratres ad tutelam non admittuntur.

TITUL' CXXI.

SCIendum ulterius, quòd quatuor ſunt præcipuè caſus, in quibus agnati, ſeu fratres, ſive carnales, ſive uterini, ſive condiviſionales, ad tutelam ſubeundam non admittuntur.

PRIMVS, quando fratrum quiſpiam caput ſuum & bona ſua amittit;

ultimo loco Dativi, ad tutelam exercendam admittuntur. COROLlarium ſecundum, Quod quia tutela ſecundum bonorum (ſicuti jam prædeclaratum eſt) devolutionem defertur: ideo etiam fratres adoptivi, ad quos bona & jura poſſeſsionaria cujuſpiam, virtutæ alicujus contractus & Regij conſenſus derivanda ſunt, eo in ſemine maſculino deficiente, & filias habente gerendam ad tutelam, tanquam agnati, ritè ſuccedunt & admittuntur, cognatorum quorumcunq; jure vel tutela non obſtante.

amittit: prout ſunt qui in ſententia capitali convincuntur. Quamdiu enim frater ipſe, gravamini & oneri hujuſmodi ſententiæ ſubjectus fuerit, tutelam exercere non permittitur.

SECUNDUS caſus, ſi villam (quæ ad ſucceſsionem fraternam mutuò pertinebat) ſine rationabili & evidenti cauſa, vendendo, vel aliter à ſe alienando amiſerit. Si etiam per hoc libertatem capitis retinuerit: tunc tutelæ officium amittitur. Nam etiam de dilapidandis & alienandis orphanorum ac pupillorum bonis, præſumptio pariter, & ſuſpitio de illo per hoc habetur.

TERTIUS caſus eſt, Si quis fratrum, ſive agnatorum, alieno juri, hoc eſt poteſtati, ſe ſubjecerit, vel ſubjici permiſerit. Qui enim juris ſui non eſt: alterius tutelam gerere non poteſt.

QUARTUS caſus, Quando quis notam infidelitatis incurrit, aut de perjurio convictus, vel aliter infamis effectus ſive proſcriptus fuerit. Prout enim exinde à jure ſucceſsionis cecidit; ita per hoc tutela quoq; deperiit.

azok, kik fejeken jobagokon maradnak: Mert valameddiglen az attyafiunak az Sententia fejen lebben, tutorſagot nem viſſelhet.

MASODIK, ha elegedendő és nyilvan valo ok nelkül oly falut idegenit el, mely egy maſra ſallando volna, Meg ha feje valtſagaban atta volna is: tehat az tutorſagnak tiſztit nem viſſelheti. Mert ketſeg fęr hozzaja, hogy az arvak jobagat-is el veſztegetne.

HARMADIK, ha az attyafiak kőzzűl valo magaval nem ſabad, hanem mas hatalma ala vetette magat, avagy engedte magat vetnie. Mert az ki magaval nem ſabad maſnak tutorſagat ſem viſſelheti.

NEGYEDIK, ha hitlenſegben eſſet, vagy hamis hútűnek talaltatot, vagy egyebkent tiſteſſege veſtet, avagy ſamki vetet. Mert mikepen ő, az jobagnak idővel rea valo ſallaſſa mellől el eſſet: azonkepen ennek mi atta az Tutorſagot is el veſztette.

HANY

HANY KEPPEN menthetik magokat az Tutorok, az Tutorſagnak terhetől?

CXXII. TITUS.

TOvabba ezt-is jedzűk meg: Hogy kivaltkepen, az ollyan tutorſagtol, az mellyet az Fejedelem és az Patronuſſok ſoktak adni (ha akarja) ember ſok kepen mentheti és oltalmazhattya meg magat.

ELSŐBEN, Gyermekinek ſokſagaval, Es az lako hellynek meſſeſegevel. Mivel hogy ſok fele dolognak gondviſſelefere nem erkezhetik.

MASODSZOR, ha ſok falujok vagyon, és kűlőmb, kűlőmb Varmegyeben.

HARMADSZOR, Az Fejedelmeknek ſűntelen valo hadak miat, miert hogy vitezlő ferfiak, és vitezſeggel ſoktak kenyereket enni.

NEGYEDSZER, ha az kőzőnſeges ſolgalatban, és az Fejedelem dolgaiban leſen fogla latos, az mint vadnak az Cancellariuſok, Oratorok, és kűlső Orſagra valo kővetſegre kiket valaſtnak, az Itilő meſterek, Udvarbirak, az Iővedelmeknek be ſolgaltatoi, és az penznek és egyebfele eggyet maſſoknak komorniki, és egyeb haſonlatos tiſteknek viſſelői.

ŐTED-

QUOT MODIS POSſint excuſari Tutores ab onere tuitionis.

TITUL' CXXII.

NOtandum deinde, quòd Tutores, & pręſertim Dativi, multis modis ab onere tutelæ ſeſe excuſare poſſunt.

PRIMO, propter filiorum multitudinem, & loci diſtantiam. Quia variis negociis incumbere nequeunt.

SECVNDO, propter villarum ſeu poſſeſsionum, in diverſis locis & comitatibus adjacentium multitudinem.

ITEM, 3. propter continua bella Principum, ſi fuerint milites, actu & opere militiam exercentes.

ITEM, 4. propter ſervitium Reipublicæ, & expeditionem negociorum Principum, prout ſunt Cancellarij, Oratores, extra regnum delegati, Magiſtri Prothonotarij, Proviſores curiarum, Adminiſtratores proventuum, Diſpenſatores rerum & pecuniarum, & alij conſimilia officia gerentes.

ITEM, 5. propter insanabilem & incurabilem infirmitatem.

ITEM, 6. Sæpe etiam ob literarum inscientiam.

ITEM, 7. propter capitalem inimicitiam, quam habuerunt adversus patrem pupillorum, Et itidem babent contra pupillos.

ITEM, 8. propter senium, quando videlicet sunt ultra sexaginta annos.

ITEM, 9. dum imperfectæ ætatis, seu minores viginti quatuor annis fuerint, ab oneribus tutelarum gerendis, sese (si volunt) excusare poterunt.

ÓTŐDSZŐR, ha gyogyulhatatlan betegsegben vadnak.

HATODSZOR, ha irast nem tudnak.

HETEDSZER, ha fő halalos ellensegi, és gonoz akarol voltanak az arvak attyanak, és az arvaknak-is.

NYOLTZADSZOR, Az vénseg miat, mikor tudni illik az hatvan eßtendőt idejekkel meg haladtak.

KILENTZEDSZER, mikor męg igen iffiak, és meg az hußon negyedik eßtendőt el nem ertek.

QUOD TUTORES FIdeliter tenentur gerere officium tutelæ: Et quot modis fiant suspecti.

TITUL' CXXIII.

CONsiderandum demum est, quòd Tutores fideliter & probè debent, tenenturq́ gerere pupillorum tutelam. Nam aliter, si comperti fuerint in suspitione, maleq́ & sinistrè tutelam gesserint: non solum removentur ab officio & administratione tutelæ: verum insuper, (si in rebus ac bonis pupilli temporalibus suspecti depræhensi & agni-

HOGY AZ TUTOrok hiven tartozzak, az tutorsagnak tißtit viselni: Es hanykepen teßik magokat ketsegesse.

CXXIII. TIT:

Ezt-is jol meg kel gondolnunk, hogy az Tutorok tartoznak àval hogy hiven és igazan visellyek az arvaknak tutorsagat. Mert ha ezen kúvúl, ketseg kezd hozzajok ferni, hogy gonoßul és nem húven viseltek volna: nem czak az tutorsagbol vetik ki: hanem annak felette (ha az arvak jovaiban és joßagokban ketseg-

ketsegben talaltatnak) ket annyit kel errette fizetniek. Ha penig az arvat ßemellyeben bantottak meg, vagy joßagarol valo perit, alnakul és czalardul forgattak, viseltek: őrőkke tißtessege veßtettek leßnek erette: Es az karnak ket annyi fizetésen maradnak.

Leßnek penig az Tutorok ketsegben sok kepen:

ELŐSZER, ha magok jovait és joßagit bolondul meg emeßtik és el veßtegetik.

MASODSZOR, hogy ha az Arvaknak, eletre valo ßúksegeket, mind etelből ruhazatbol meltot, ki nem ßolgaltattyak.

HARMADSZOR, ha az arvakat ok nelkúl, rongallyák, és gonoßul tarttyak.

NEGYEDSZER, ha őket jo és tőkkelletes erkőltsre nem tanittyak: avagy az Tutorok ő magok roß erkőltsűek.

ŐTEDSZER, ha felette ßegenyek.

HATODSZOR, ha az Arvak attyanak halalos ellensegi voltanak: avagy az meg halvā, az arvaknak akarnak jővendebē nyilvan valoellensegi lenni.

HETEDSZER, ha felő, hogy az arvak joßagara vágyodnak,

& agniti fuerint) ad duplum reddendum pupillo condemnantur. Si autem in personam pupilli, vel causam ejus, prætextu jurium suorum possessionariorum motam, contrariè infideliterq́ egisse comperti extiterint: infamia sempiterna inde sequi debebit. De damnis præterea, per hoc illatis, ad duplum (ut præfertur) reddendum, sunt compellendi.

TUTORES autem redduntur fiuntq́ suspecti, pluribus de causis.

PRIMO, si bona eorum propria stultè consumunt.

SECUNDO, si pupillis necessaria vitæ, victum scilicet & amictum debitè non administrant.

ITEM, 3. si nulla exigente causa rationabili, ipsos pupillos malè tractant.

ITEM, 4. si illis bonis moribus non erudiunt: vel ipsi Tutores malorum morum existant.

ITEM, 5. si sunt nimium pauperes.

ITEM, 6. si fuerint capitales inimici patris pupillorum: aut eo decedente, sunt jam vel esse volunt solis pupillis hostes manifesti.

ITEM, 7. si timetur, quòd ad bona pupillorum, sibi ipsis vendican-

dicanda aſpirant, & ea pro ſe uſurpare contendunt.

QUALITER TUTO-res accuſari poſsint. Et de pupillis furioſis.

TITUL' CXXIIII.

CÆterum advertendum eſt quòd huj uſmodi Tutores, ſive Teſtamentarij, ſive alterius generis exiſtant, ſuper præmiſſa ſuſpitione, hoc eſt de crimine malæ diſpenſationis & dilapidationis rerũ & bonorum orphanorum, omnes indifferenter, ſive ſint viri, ſive mulieres, extranei, conſanguinei, & affines, accuſare poſſunt: ſi ob pietatis cauſam id faciunt. Pupilli tamen, illegitimæ ætatis per ſe Tutores ſuos accuſare nequeunt. Verùm adveniente tranſactaq; legitima ipſa ætate, ubi ſcilicet lites jam gerere & inſtituere poterunt, ſi orphani ſanæ mentis fuerint, curatores ſuos, ex conſilio proximorum ſuorum accuſare poſſunt. UBI ſciendum, quòd poſtquam filij legitimæ ætatis annos tranſegerint: invitis, & non conſentientibus eiſdem, patres eorum Tutores illis in Teſtamento ſubſtituere non poſ-

ſunt:

nak, és azt magoknak kezdik tulaidonitani, és immar-is magok ßamara elik.

AZ TUTOROKAT mikepen vadolhattyak. Es az eßtelen arvakrol.

CXXIIII. TIT:

TOvabba ezt kel meg erteni, hogy effele Tutorok, akar Teſtamentom ßerint valok, akar penig mas felek legyenek, az fellyúl meg irt ketſegert, az az, gonoz gondviſſeleſekert, és az arvak marhajanak és joßaginak el tekozlaſſaert, minden, ßemely valogataſnelkúl, akar ferfiak, akar aßßonynepek, akar idegenek, akar attyafiak és Sogorok, ßabadon vadolhattya ők-et, czak hogy ezt kegyes indulatbol czelekedgyek. De az arvak ő magok neveletlenkorokban nem vadolhattyak. De ha fel nevekednek, és az tőrveny ßerint valo idejeket el erven, akkor mikor immar pőrt indithatnak, hogy ha az illyen arvak tellyes eßűek leßnek, az ő gondviſſelőit, attyokfiainak tanatſabol ßabadon vadolhattyak. Holot ezt-is tudgyuk meg, hogy az arvak, minek utanna tőrveny ßerent valo időre, és emberkorba jutnak: akkarattyok ellen, és ha ők nem kivannyak, az attyok Teſtamentom ßerint, Tutorokat nekiek nem

hagyhat:

hagyhat: mivel hogy immaron annyi idejűek, hogy az tőrvennek folyaſſa ßerint, magokat meg oltalmazhattyak.

Ahul penig az fiak akarjak, és kevannyak, az ő tőrveny ßerint valo idejeknek utanna, az ő ßúlejek nekik tutorokat adhatnak. de azokat immar nem Tutoroknak, hanem inkab Curatoroknak, az az, gondviſſelőknek mondhattyuk: Mert az Tutorokat gyermestkeknek, és olyanoknak kik nem kivannyak; az Curatorokat penig ő-rőgfel ſerdűlt iffiaknak, és kik azokat kivannyak, ßoktak rendelni. Ezeket-is ugy, hogy ha azok, az kik kevannyak, tellyes eßűek leßnek. Mert egyebkent, ha az fiak, elmejekben meg fogyatkoztanak és balgatagok, avagy havaſok, avagy eßnelkúl ßúkelkedők, męg az tőrveny ßerent valo idejek utan is: az Teſtamentom ßerint valo tutoroknak, avagy azok nem leven, attyokfiainak ferfiu agbol valoknak: és azokis el fogyvan, az Fejedelemtől kel Tutort kerni, avagy netalam az Orßag Birai tőrveny ßerint neveznek kit illeſſen az Tutorſag, és ezeknek tutorſagok ala leßnek rendeltetve: mert ezeknek gondviſeleſek alat leßnek minden jovokkal, és joßagokkal.

Mely Tutorok, ßúkſeges úgyőkben, kivaltkepen az arvaknak taplalaſara valo dolgokban, az arvaknak terheket és felőlek

ſunt: Cum illius ſint jam ætatis, ut ſe proceſſu juris defendere queant.

UBI autem volentibus, vel forſitan poſtulantibus filiis, poſt tempora pubertatis, per parentes ipſorum Tutores aſsignantur: illi jam non Tutores, ſed potius curatores appellantur. Quia Tutores impuberibus & invitis, curatores autem puberibus & petentibus dantur. Et hoc ſi petentes ipſi compotes ſint rationis. Nam alioquin, ſi filij amentes, furioſi, lunatici, vel mente capti fuerint, etiam poſt tempora legitimæ eorum ætatis: Tutelæ Teſtamentariorum, aut illis non exiſtentibus, fratrum ſive agnatorum ſuorum: & illis quoq; deficientibus, Dativorum, à Principe ſcilicet, vel forſitan judicibus ordinariis, in judicio deputatorum ſubjiciuntur: & illorum proviſione, ſimul cum bonis, & juribus eorum poſſeſsionariis, gubernantur.

QUI quidem Tutores, in caſu neceſſario, & præſertim ad ſuſtentationem illorum cedenti, tam onera eorum ſuper ſe aſſumere, quàm *Par: 1. T. 12. & 126. 127. 59.*

etiam de bonis eorum, prout neceſſitatis conditio poſtulabit, diſponere poſſunt; Ea tamen alienare non poſſunt.

QUOD PRINCEPS, etiam extra terminos judiciorum, de Tutore providere poteſt.

TITUL' CXXV.

CVM itaq; onus tutelæ pium opus ſit, accuſatio Tutorum de ſuſpitione, etiam extra terminos Octavales, & Brevium judiciorum, ſemper (dum ſuſpitio occurrit) liberè fieri, & ad Principem ſive Regiam majeſtatem deferri poterit: ne bona pupillorum malè & inutiliter conſumantur. Et poſtquam aliquis Tutorum de ſuſpitione ipſa, hoc eſt de crimine malæ diſpenſationis & dilapidationis bonorum orphanorum accuſatus fuerit: mox illi adminiſtratio tutelæ, & omnium bonorum pupillorum, per Principem interdicitur: & infra deciſionem cauſæ, ad manus communes illa dantur & aſsignantur.

UBI autem Tutor ipſe ſuſpectus, priusquam cognitio ſuſpitionis terminaretur, ab hac luce decederet; tunc

felelők valo feleleſt, fel vehetik, és jofagokbol, az mennyire kevantatik mindent rendelhetnek: de az arvak jofagat el nem idegenithetik.

HOGY AZ FEIEdelem męg az Octavankúvúl-is, Tutort adhat.

CXXV. TIT:

MIvel hogy azert az Tutorſagnak viſſeleſſe az kegyes jo czelekedetek kőzzúl eggyik, az ketſeges tutorokat minden Octava, és rővid tőrveny kúvúl-is, mindenkor (mihelt fő fęr hozzajok) akar ki-is vadolhattya, mind az Fejedelem, s mind Kiraly ő főlſege előt: hogy az arvaknak jofaga gonoſul, és hafontalanul meg ne emeſteſſek. Es minek utanna valamely ketſeges tutort, az gonoz ſaffarſagaert, és az arvak jofaganak tekożlaſſaert, kezdenek be vadolni: Azontul az tutorſagnak, és az arvaknak minden jofaga gondgya-viſſeleſſet, az Fejedelem meg tiltya: és tőrveny vege fakattaig, az jofagot kőz kezhez adgyak.

Holot peniglen azonkőzben, az ketſeges tutornak holta tőrtennek, minek előtte az tőrveny veghez menne: tehat az ketſe-

ketſeges tutorſagnak gyalazattya, és bűnteteſe vele meg hall: de az maradeki és őrőkkeſsi tartoznak fámot adni, és az ő gonoz ſaffarſagarol, az arvakat meg eligiteni.

Hogy ha penig oly Tutor talaltatik, ki az tutorſagnak tiſtit gonoſul viſelte volna: noha az karnak meg fizeteſſere kęz volna, és arrol kezeſſeket-is vetne: mind azon altal, az tutorſagnak tiſtit tőlle el kel venni: és az Fejedelem ő hellyeben mas Tutort adgyon, ki jambor és tiſteſſegbeli ſemely legyen.

Mert az tutornak effele eleg tetelről valo igireti gonoz czelekedetit el nem fedezi, ſem penig tőb gonoz czelekedetre valo fandekat el nem tavoztattya: ſőt inkab az arvak jofagaban és marhaiban, akkarattyanak, tovabba valo kegyetlenſeget és tekozlaſſat jenti és mutattya: az erre valo gondviſſeles penig és annak Orvoſſaga, czak az egy Fejedelmet illeti.

HOGY AZ TUTOrok, az Arvaknak minden pőrőkben, el jarhatnak.

CXXVI. TIT:

Ezt tunc conditio, pœnaq; ſuſpitionis extinguitur quidem: attamen hæredes & ſucceſſores ejuſdem Tutoris, rationem ſuper malè diſpenſatis rebus, dare tenentur, & ad ſatisfactionem compellentur.

SI verò Tutorem quiſpiam, tutelam & officium tutelæ fraudulenter gerere & adminiſtrare deprehenſus fuerit: etiam ſi ſatis facturũ vel ſatis daturum ſe offerat, & ſuper ea re fidejuſſores etiam promittat atq; ponat, nihilominus tamen removeandus eſt ab officio tutelæ; & alius per principem, bonæ famæ & conditionis Tutor, loco illius aſsignandus, atq; ſubſtituendus.

OBLATIO enim ſatisfactionis Tutoris, propoſitum malum nõ tollit, & animum iterato malè agendi non evitat: quin potius voluntatem diutius graſſandi in rebus & bonis pupillorum pręſtat atq; demonſtrat: ſuper his autem providere, remediumq; adhibere, ad ſolum Principem ſpectat.

QUOD TUTORES, in cunctis cauſis pupillorum procedere poſſunt.

TITUL' CXXVI.

ITEM,

ITEM, hoc quoq; non prætermittendum eſt, quòd cum tria ſint genera Tutorum, videlicet, Legitimi, Teſtamentarij, & Dativi: ſuper eorum tutela, teſtimonium evidens, in judiciis produci debet. Quòd poſtquam productam fuerit, & ſeſe Tutores eſſe docuerint, in cunctis cauſis, differentiis, & earum proceſsibus, & aliis negotiis orphanorum & pupillorum, tam coram judicibus Regni ordinariis, quam etiam alias ubilibet, vigore literarũ Reviſionalium, uſq; ad tempora legitimæ ætatis eorum procedendi, & omnia ritè expendendi, habent authoritatem: ſine quorum ſcitu, & conſenſu, pupilli ipſi, nec procuratores (adveniente Legitima ipſorum ætate) conſtituere debent. Nec etiam Faſsiones aliquas infra tempus pupillaris ætatis eorum facere poſſunt. Qui ſi Procuratores conſtituerent, aut Faſsiones interea facerent, Nullius erunt firmitatis omnino.

DE ÆTATIBUS PUpillorum revidendis, & literis inde Reviſionalibus.

TITUL' CXXVII.

Ætates

EZT ſem kel el hadni, mint hogy harom fele Tutor vagyon, ugy mint: Tőrveny ſerint, Teſtamentum ſerint, és Rendeltettet: Ezokaert az ő tutorſagokrol, az tőrvenyben, nyilvan valo bizonſagot tartoznak elő hozni. Azt elő hozvan, és hogy ők az turorok meg bizonyitvan, az arvaknak mindennemű ůgyekben, perekben és azoknak follyaſiban, és egyeb dolgokban, mind az Orſag Birai elől, mind penig egyebútis, az ůdő-latot levelnek erejevel, mind addeg mig az gyermekſegből ki nem kelnek, vagyon az igaz tutoroknak meltoſagok, hogy el jarhaſſanak, és mindeneket jo rendre hoſſhaſſanak: mely tutoroknak hirek és ertelmek nelkúl, az arvak, Prokatorokat ſem valhatnak, ha elegedendo idejek el jőt volna-is. Sőt egyeb vallaſt ſem tehetnek, miglen arva ſámban leſſnek. Kik ha Procatort vallananak is, avagy ez alat vallaſt tennenek: Annak mindeneſtől fogva ſemmi ereje nem leſſen.

AZ ARVAKNAK idejeknek meg lataſſarol, és arrol valo Reviſionalis, az az, ůdő latot levelről.

CXXVII. TIT:

Az

AZ Arvak ůdejet penig, az Orſag Birai elől, avagy azoknak Itilő meſteri elől, avagy Captalamban és Conventben, ſoktak meg latnia, és az Arva hany eſtendős legyen meg àrányoznia. Mely ůdő lataſnak (czak hogy level kellyen rolla) mindennemű tőrvenyben hitele vagyon. Az ůdő latot levelnek erejevel penig, az arvaknak Tutori, az arvaknak neveben, és ſemelyekben perelhetnek, ellent felelhetnek, és rea felelhetnek. Sőt, ha valami perben lattyak, hogy az arvak dolgait el veſtenek, az mint az pernek erdeme kevannya, meg-is bekelhetnek az mas fęllel, az arvak haſznajert, de ugy hogy azoknak karokra, és meg rontaſokra ne eſſek.

AZ ůDŐ LATOT level mit haſznallyon: Es az tőkkelletes ůdő elől, az mi vallaſok lőttenek mikepen hihaſſak meg?

CXXVIII. TIT:

Tovab-

AEtates autem pupillorum, per judices ordinarios Regni, vel eorum Prothonotarios: aut in locis teſtimonialibus, hoc eſt Capitularibus vel Conventualibus revideri, metiri & diſcuti ſolent. Et hujuſmodi reviſioni (dummodo literæ ſuper ea re Reviſionales conficiantur) in omnibus judiciis fides adhibetur. Et eorundem literarum reviſionalium virtute, tutores in perſonis orphanorum, tam agere & opponere, quam etiam ad objecta & propoſita reſpondere ſemper poſſunt. Imò ſi in cauſæ cujuſpiam proceſſu pupillos convinci, & ſuccumbere agnoſceretur, pro utilitate pupillorum: non autem eorum deſtructione, plenariam cum adverſa parte, nominibus & in perſonis eorundem orphanorum concordandi, & in unionem (prout negociorum qualitas exigit) deveniendi habent facultatem.

Reviſionales literæ. *Par: 2. T. 41.*

Par: 1. Tit. 2. & 124.

QUID LITERÆ REviſionales valent: Et quomodo Faſsiones, infra perfectam ætatem factæ, retractari debeant?

TITUL' CXXVIII.

Ee Cæte-

CÆterùm literæ Reviſionales, quæ vim literarum Pro-
Par: 2. T. 41 curatoriarum in omnibus negociis & cauſis habent, etiam tranſacta & exſpirata pupillari ætate, tantum juvant & conferunt orphanis: Ut ſi ipſi muneribus fortè corrupti, vel blandis ſermonibus ſeducti, ſive metu & comminationibus aliquorum perculſi atq; coacti, Faſsiones perennales, ſuper bonis & juribus eorum poſſeſsionariis, infra & uſq; perfectam ipſorum ætatem, vigintiquatuor ſcilicet annorum ſpacio, cuicunq;, quandocunq; & ubicunq; facerent: conſpectis poſtea ipſis ſolummodo literis Reviſionalibus, poterunt hujuſmodi Faſsiones per orphanos retractari, & in irritum revocari: Ita tamen, ſi orphani Faſsiones illas, inconſultè ſeſe feciſſe perpendentes, antequam tempus perfectę ætatis eorũ expleatur, eaſdem coram Judicibus ordinariis Regni, vel Magiſtris illorũ Prothonotariis, aut in locis Teſtimonialibus, ore proprio revocabunt atq; retractabunt. Et ejuſcemodi revocatio non ſolum ibi, vel coram eo, quo Faſsio facta fuit: ſed etiam in conſpectu aliorum judicum & teſtimoniorum, infra præfixi termini, perfectæ videlicet ætatis ipſorum ſpacium, ritè ſemper

TOvabba az Reviſionalnak, az az, az úd̋ó latot levelnek, mindennemű dolgokban, annyi ereje vagyon, mint az Procator levelnek, még ha az arvak az tutorſag alol ki kőltek volna-is, meg-is valoban haſznos és javokra vagyon: mert ha őket valaki vagy ajandekkal vagy ſiep ſoval meg kerűlte és arra haittotta volna: avagy ijeſtéſſel és fennyegeteſſel meg remittette és arra kenſerittette volna: hogy az joſagot valakinek őrőkben vallanak, aző elegſeges idejek alat, ugy mint, az huſon negy eſtendőnek forgaſſa alat: meg tekentven annak utanna czak az úd̋ó latot levelet, ſabadon effele vallastetelt meg hihatnak, és ſavokat meg czafolvan ſemmiſſe tehetnek: Igy azert, hogy ha az Arvak eſekben veven, hogy tanats nelkűi bolondul czelekettek legyen az vallas-tetelt, minek előtte az tőkkelletes idejekre jutnanak, azon vallastetelt, az Orſag Birai előt, avagy azoknak Itilő Meſteri előt, avagy hiteles hellyen, ſajat ſajokkal meg hijak és ellene mondanak. Ez meg hivas peniglen nem czak az előt lehet meg, az ki előt az vallaſt tőttek: hanem mas rendbeli, Orſag Birai, ugy mint Captalanokban, Conventekben és hiteles hellyeken, az fel tőt czél előt, az az, minek előtte az tőkkelletes idejek el telnek, jo modgyaval mindenkor meg czelekedhetik. Mind azon altal, ha el mulattyak, és effele vallas-teteleket meg nem hinak: annak utanna azok az vallas-tetelek őrőkke valo vallaſoknak tartatnak, és mindenkor hellyek leſen. Az joſag el adaſſanak formaja, az mellyet otſen meg jelentettűnk, mindenkoron az altal eppen meg maradvan. Az meg hivas is illyen keppen meg leven: az meg hivo fęl, az úd̋ó mulaſnak ſokot ideje alat, ugy mint harmintzket eſtendőnek forgaſſa alat, azon ő meg hivaſſa mellet ſabadon pert indithat.

HOGY AZ ARVAK, oly pőrben, mellyet ellenek gyermekſegeknek idejen, kezd valaki, nem tartoznak meg felelni.

CXXIX. TITU.

TOvabba ezen úd̋ó latasbol ez-is kővetkezik, hogy az Arvak, az úd̋ó latot levelnek meg mutataſaval minden perekből, mellyeket gyermekſegeknek idejen ellenek kezdenenek, meg ſabadulnak: Nem-is ketelenittet-

ſemper fieri valebit. Si tamen interea Faſsiones hujuſmodi revocare, & retractare non curabunt: poſtea Faſsiones ipſæ perpetuæ firmitatis robur obtinebunt, ſemperq; locum habebunt. Conditionibus tamen, in Par: 1. T. 60. poſſeſsionaria venditione requirendis, ſuperius prænotatis, ſemper, ſalvis. Facta verò præmiſſa revocatione, & retractatione ejuſcemodi Faſsionis: revocans ipſe ſemper infra tempus præſcriptionis, triginta videlicet duorum annorum ſpatium, lites & cauſas, prætextu ipſius revocatæ Faſsionis, ſuſcitandi habet facultatem.

QUOD ORPHANI, IN cauſis contra eos tempore pupillaris ætatis ipſorum motis, reſpondere non tenentur.

TITUL' CXXIX.

HINC eſt etiam, quòd orphani, durante pupillari eorum ætate, ſolummodo per productionem & oſtenſionem literarum Reviſionalium, ab omni cauſa & lite, tempore pupillaris ætatis ipſorum contra eos mota, liberantur: nec coguntur ad inſtantiã alicujus,

in processu cujusvis causæ vel litis, sive ratione jurium possessionariorum, aut Dotalitiorum, vel Quartalitiorum, sive actuum potentiariorum, vel damnorum, aut etiam aliorum quorumcunq; negociorum, adversus eos, in ipsa pupillari seu illegitima eorum ætate, subortæ & suscitatæ (demptis tamen causis, tempore patris ipsorum inchoatis) infra tempus legitimæ ætatis eorum respondere.

VErumtamen, si occasione jurium possessionariorum, stante adhuc & durante pupillari & illegitima ipsa ætate, causa aliqua, per longum litis processum terminari solita, contra pupillos exorietur: tunc tenebit quidem processus usq; ad responsionis terminum: sed in ipso responsionis termino, virtute literarum Revisionalium, pupillaris vel illegitima ætas orphanorum allegari, & causa ipsa per hoc ad primum annum legitimæ ætatis, hoc est ad duodecimum annum orphanorum integrum, quando videlicet jam primò Procuratores constituere incipient, prorogari differriq; debebit. Nam aliter, si prius respondere cogerentur, vel etiam ex imperitia sponte responderent: talis responsio non tenebitur, sed simpliciter & de plano retractari valebit.

QUOD

tetnek senki ellen, akar minemű perben, akar jobag felől valoban, avagy jegyruha, és leany negyed felől, avagy penig kártetel felől valoban, mellyet gyermekkorokban ellenek valaki akarna kezdeni, tőrveny szerint valo ideiglen, meg felelni (az attyok idejeben kezdetet pertől el valva.)

De ha valami per jobagok felől, hoszu pernek folyassa szerint, még arvaságokban és neveletlenségekben, tamad ellenek: tehat az per mind addeg folyhat, mig az arvaknak meg kel felelni: de mikor arra jutnak hogy meg felellyenek, az Revisionalis, az az, űdő latot levelnek erejevel, az arvaknak gyermeki voltokat és elegtelen idejeket, kel be hozni és elő vetni, mely miat az pert, az arvaknak tőrveny szerint valo idejeknek első estendőre, úgy mint, mikor az arvak tellyes tizenket estendős sek lesznek, és immar Procatort vallani kezdnek, el kel halasztaniok és vontatniok. Mert ha egyebkent előb kenszeritőtnek meg felelni, talam tudatlansagbol, szabad akarattyok szerent is meg felelnenek: Affele felelet penig nem alhat meg, hanem eppen és terhenelkúl meg hivattatik.

HOGY

HOGY AZ ARVAK, az attyok idejeben kezdettet pőrben, tartoznak meg felelni.

CXXX. TIT:

DE idefel az Cikkelt (hogy ugy mond, az arvaknak attyok idejeben kezdettet pertől el valva) nem heaban mondam. Mert effele dologban, az arvak, akar mely kitsidek legyenek-is, mindenfele perre, mellyet attyoknak elteben ellene kezdettek és indittottak, tartoznak meg felelni, és mind vegiglen tőrvent allani. Es ha az tőrvennek folyasaban valamely arvanak hitet itilnek: az hit letetelnek, az arvanak tőrveny szerint valo első estendőjere kel haladni: mikepen erről az dologrol, az hit le-tetelnek rendiben, ez kőnyvnek masodik reszeben, nyilvabban meg irjuk.

AFFELE DOLOGrol, melyben az Arvak, még az tőrveny szerint valo idejek előt-is, tartoznak meg felelni.

CXXXI. TIT:

Ennek

QUOD PUPILLI, IN causis, tempore patris eorum inchoatis, respondere coguntur.

TITU: CXXX.

SUperius autem clausulam hanc (DEMPTIS causis tempore patris orphanorum inchoatis) non frustra posui. Quoniam isto casu pupilli, quantumcunq; parvuli, ad omnes causas, vivente patre eorum, contra se motas & suscitatas respondere, & debitum finem in illis, facta responsione, consequi & habere tenentur. Et si in processibus ejuscemodi causarum, juramentum forte per aliquem pupillorum præstandum judicaretur: depositio ejusdem juramenti, ad primum annum legitimæ ætatis ipsius pupilli prorogabitur: prout hac de re limpidius in serie juramentalium depositionum, in secunda parte hujus opusculi tractabitur. *Par: 2. Tit: 32.*

Par: 1. Tit: 29.

CASUS QUIDAM, IN quo pupilli etiam illegitimæ ætatis respondere tenentur.

TITUL: CXXXI.

PRæterea reperitur etiam alter caſus, in quo pupilli, non obſtante illegitima & pupillari eorum ætate, per Tutores ſuos reſpondere, & proſecutioni cauſarum, in ipſa eadem ætate motarum, ſuperintendere tenentur: quando videlicet Introductioni, & Statutioni, vel metali Reambulationi, aliquorum jurium poſſeſsionariorum, per quoſcunq; factæ, nominibus & in perſonis ipſorum orphanorum, contradictionis velamine obviatur. Et ob hujuſmodi contradictoriam inhibitionem, pupilli ad Octavales terminos evocantur. Nam iſto quoq; caſu, more, & inſtar aliorum legitimæ ætatis hominum, proceſſu juridico obſervato reſpondere, & rationem contradictionis eorum reddere debebunt.

ET ratio eſt: quia ſponte & proprio eorum motu, cauſæ hujuſmodi ſeſe ingerunt. Et quamvis ad alterius inſtantiam evocentur: tamen ipſi magis videntur actores, quam in cauſam attracti, tunc exiſtere, qui conantur juribus alterius partis manifeſtè reſiſtere. Niſi enim ſtatutioni, vel reambulationi, & perconſequens, juribus partis alterius ſpontè contradicerent, nuſquam eos in litem

ENnek felette talaltatik mas dologis, melyben az arvak, nem tikentven azt, hogy még az tőrveny ſerint valo idejeket el nem ertek, és még gyermek ſámban vadnak, az Tutorok akal tartoznak meg felelni, és az pernek follyaſara, mely ő idejekben indult, vigyazni: Tudnia illik, mikor valamely joſagban valo be vitelnek, avagy iktataſnak avagy hatar jaraſnak valahol az joſagokban, akar ki altal, az arvak neveben és kepekben, ellene mondananak. Es effele tilalomert és ellen mondaſert, az arvakat az Octavara hijak: Mert ez dologban-is egyeb tőrveny ſerint valo idejú embereknek modgya és ſokaſa ſerint, az tőrveny folyaſſanak rendit meg tartvan, kőteleſsek meg felelni, és ellene mondaſoknak okat adni.

Ennek penig az oka ez: mert ſabad akkarattyokbol, és magok indulattyokbol avattyak magokat effele perekben. Es noha mas ember inti ők et az tőrvenyre: mind az altal inkab ők latatnak fel pereſſeknek lennie, hogy ſem mint alpereſſeknek, miert hogy ők igyekeznek az mas fel igaſſaganak nyilvan ellene allania. Mert ha az iktataſnak, avagy hatar jaraſnak, és ſumma ſerint, az mas fel igaſſaganak, ſabad akarattyok ſerint ellene nem mondananak, ſohova őket rea nem hinak. Es azert nem ellenek lattatik az pernek inditaſſa, hanem inkab, ennyi reſseben, ő altalok indul.

Kűlőmben vagyon azert ez, ha valaki affele főldeknek avagy joſagnak uraſagaban iktatna magat, avagy abban hatart jartatna, melynek az arvak bekeſſeges uraſſagaban voltanak. Mert ez illyen dologban, vagy akarjak vagy nem, de az iktataſnak, àvagy az hatar jaraſnak-is ellene kel mondaniok. Mert ha el halgatnak, az joſagnak annyi reſsenek uraſagabol ki rekkeſtetnenek, de azert ebben-is tőrveny ſerint valo ideiglen, nem tartoznak meg felelni, mint ſinten az fellyűl meg mondot egyeb dolgokban-is. Az mely perpenig, magva ſakattul valo joſagnak meg kereſeből, az Fejedelemtől, avagy valami vegezesből, valakire ſallot joſagrol, tamadna: abban az fellyűl meg irt follyas, és rend tartaſſek meg.

HOGY AZ KIK AZ Arvakat tőrvenyre hijak, az Arvaknak dian maradnak.

CXXXII. TIT:

VEgtere ezt-is tudnunk kel: Mivel hogy az arvak,

tem attraherent. Et ideo non contra eos, quin potius per eos cauſa, in hac parte, ſuſcitari videtur.

SECUS tamen eſt, ſi ſtatutio vel reambulatio metarum per quempiam in dominium talium terrarum, aut bonorum, & jurium poſſeſsionariorum facta fuerit, quæ pacificè præ manibus orphanorum habentur. Nam hoc caſu, velint, nolint, ipſi Statutioni, vel etiam Reambulationi contradicere debebunt. Aliter enim per taciturnitatem, de dominio illorum, aut illarum excluderentur, & idcirco reſpondere in hac parte, ſicuti in prænarratis cæteris cauſis, infra tempus legitimæ ætatis eorum non tenebuntur. In cauſis verò ratione bonorum, per defectum ſeminis aliquorum decedentium, à Principe impetratorum, vel vigore contractuum in quempiam derivatorum, motis, proceſſus & ordo ſuperius, exinde conſcriptus atque declaratus, obſervari debebit. *Part. T. 29. & 30.*

QUOD EVOCATORES pupillorum, in Homagiis eorum convincantur.

TITUL' CXXXII.

SCiendum poſtremò, quòd ex quo pupilli, uſq; tempora legitimæ

gitimæ eorum ætatis, quando ſcilicet ab omni tutela liberantur, nec cum ſcitu, nec ſine ſcitu Tutorum aliquid facere poſſunt: quia ſui juris non ſunt. Ideo, ſi qui tales orphanos occaſione actuum potentiariorum (aſſerendo per ipſos, aut de eorum commiſsione, ejuſmodi actûs potentiarios fuiſſe patratos) in cauſam convenerint & attraxerint: mox in Homagio illorum (quemadmodum ſuper Evocationum conditionibus, in ipſa ſecunda parte declarabitur) convincuntur.

Par:2.T.23.

QUID SIT, ET QUALITER fiat bonorum mobilium & immobilium æſtimatio.

TITUL' CXXXIII.

Par.1 Tit.59. 60.61.83.134. Par: 3. Tit. & 26.

QUoniam autem ad nonnullorum negociorum expeditionem, per neceſſaria eſt bonorum æſtimatio: Ideo ſeries ac modus ejus hîc meritò ſubnecti debet. Unde notandum eſt, quòd juxta veterem & approbatam hujus Regni noſtri conſuetudinem, æſtimatio, dicitur bonorum mobilium & immobilium competentis valoris, limitata quædam ac ſtatuta taxatio. Vel aliter, æſtimatio eſt rei mobilis & im-

arvak, tórveny ſerint valo ideiglen, tudni illik, miglen az tutorſag alol ki ſabadulnak, az tutoroknak, ſem hirekkel ſem hirek nelkúl, ſemmit nem czelekedhetnek: mert nem ſabadok magokkal. Ha valaki azert effele arvakat, valami hatalomert perben fogna, és tórvenyre hina (azt mondvan, hogy az arvak, avagy az ó hagyomaſſokbol czelekedtek volna raitok az hatalmot) tehat mindgyaraſt diokon marad (az mint az hivataloknok rendiben, ez maſodik reſben, meg mondgyuk.)

MI LEGYEN, ES mint legyen, az ingo marhanak, és veſteg alo joſagnak, bótſúe.

CXXXIII. TIT:

MIert hogy penig, az marhanak bótſúe, egy nehany dolognak veghez viteleben igen ſúkſeges: Annakokaert illik, hogy it valamit ſollyunk felóle. Az bóts azerton, az mi Orſagunk regi meg regzet ſokkaſſa ſerint, az ingo és ingatlan, avagy az mozdulo és veſtek alo joſagnak és joknak, illendó erteke ſerint, valo el rendelt és vegeſtetet, és meg hatarozot bótſúleſe. Avagy az ingo marhanak, és veſteg allo joſagnak, erteke ſerint valo meg intezeſſe, és meg irt hatarozaſſa. Ketfele penig az Bóts, tudni illik, órók és Kóz Bóts. Az órók bóts, az mely czak veſteg allo joſagban, és nem ingo marhaban ſokot lennie, tiz annyit teſen, hogy nem mint az kóz bóts. Mert egy jobbagy hely, mellyen laknak, kóz bótsel, egy Girat, avagy negy forintot teſen. Az órók bóts ſerint penig, tiz Girara ſamlalyak, mely negyven forintot teſen. Effele órók bótsel kedig, nem igen elnek: hanem tóbbire, az egeſs gyúlekezet, ugy mint, az Pap Urak, Zabad Urak, Nagyſagos és Szazlos Urak és az egeſs Nemeſſeg az kóz bótſel elnek. Hanem ha affele vallas-tetelekben, és kóteſekben, avagy az Orſagnak valami ſerzeſſeben nyilvan valo ſoval meg volna irvan, de kúlómben hogy ellyenek vele, ritkan engettetik meg.

MELY KÓZ BÓTSnek rendi ez modon kóvetkózik:

EGY Kó vár bótsúltetik 100. Girara.

Monoſtor, vagy Kalaſtrom, melyben Patronuſok, és egyeb fó

immobilis, ſecundum ſui æquivalentiam, vel valorem, taxata quędam limitatio. Et duplex eſt æſtimatio, ſcilicet, Perennalis & Communis. Æſtimatio Perennalis, quæ in juribus duntaxat poſſeſsionariis, & non rebus mobilibus fieri ſolet, decies tantum facit, quantum Communis. In æſtimatione namq; Communi, una ſeſsio Jobagionalis populoſa, pro una Marca, ſeu ad unam Marcam, quatuor Florenos facientem. In Perennali verò æſtimatione, ad decem Marcas, quadraginta Florenos continentes, computatur. Quæ Perennalis æſtimatio, paucis in rebus ac cauſis committitur: ſed univerſus ferè cœtus Dominorum Prelatorum, ac Baronum, Magnatumq; & Nobilium, æſtimatione Communi (ut plurimum) utitur. Niſi enim in Faſsionibus, vel obligaminibus quorumpiam, æſtimatio Perennalis claro ſermone declarata, aut in conſtitutionibus Regni publicis expreſſa fuerit, ejus uſus rarò admittitur.

Cujus quidem æſtimationis, ſeries hoc modo ſequitur:

ITEM, Caſtrum lapideum, æſtimatur ad Marcas, Centum.

ITEM, Monaſterium ſive Clauſtrum, ſepulturam Patronorum, &

aliorum ſpecialium Nobilium habens, æſtimatur ad M. C.

ECCLESIA cum duobus pinnaculis, ad modum Monaſterij fundata, æſtimatur ad M. L.

ECCLESIA cum duabus turribus, ſeu duobus pinnaculis, non Monaſterium exiſtens, vel non per modum Monaſterij fundata, ad M. XXV.

Omnes aliæ Eccleſiæ matronæ, cum una turri, ſepulturam habentes, æſtimantur ad M. XV.

Sine turri autem, conſtructæ tamen cum ſepultura, ad M. X.

CAPELLA lignea, ſeu Sacellum, non lapideum, ſepulturam tamen continens, ad M. V.

Absq; ſepultura verò, ad M. III.

ECCLESIÆ autem & Capellæ, extra Matronam Eccleſiam fundatæ, non ponuntur in ſeriæ æſtimationis.

ITEM, Seſsio ſeu Curia Nobilitaris populoſa, ad M. III.

Habitatore verò carens, ad M. vnam cum media

Ædificiis autem omnino deſtituta, ad M. I.

ITEM, Seſsio Jobagionalis populoſa, ad M. I.

Deſerta verò, ſed ædificia habens, ad M. mediam.

Ædi-

fő Nemeſſeknek temeteſek vagyon, bőtſúltetik 100. Girara.

Egy hazat ket tornyoſt, Monoſtor modra rakotat 50. Girara.

Egy-haz kinek ket Tornya vagyon, de nem Monoſtor modra fundaltatot 25. Girara.

Egy-haz, melynek czak egy Tornya vagyon, és temető hely 15. Girara.

Ha penig tornya nints, de temető hellye vagyon 10. Girara.

Egy fa Kapolna, temető hellye leven 5. Girara.

Temető hellye nelkúl 3. Gir:

Az mely Egy-hazak avagy Kapolnak kedig à megyes egy hazon kúvúl fundaltatva vadnak, nem ſamlaltatnak az bőtſú kőziben.

Egy Nemes úles, kiben ember lakik 3. Girara.

Ha pedig puſta, más fel Gir:

Ha penig męg epületi ſints, 1. Girara.

Egy jobbagy úles, kiben ember lakik 1. Girara.

Ha pedig puſta, fel Girara.

Ha

Ha penig czak haz hely, hogy ſemmi epület nints raita, de falu ſęriben vagyon 1. Forintra

Ha penig falu ſęrin kúvúl vagyon, mezőnek mondatik, és az bőts kőzze nem ſamlaltatik.

Nemeſſeknek egy gyúmőlts kerte, őreg és gyúmőlts fakkal últőtet, Egy Kiraly holdgyane főlden. 3. Girara.

Czallokőzben azert minden őreg és gyúmőltsező fa tizenkettőig, Záz penzre bőtsúltetik: Tizenkettőnek felette kedig akar menyi legyen, egyben ſamlaltatvan. 3. Girara.

Iobbagy gyúmőlts kerti, az falun kúvúl valo. 1. Girara.

Az hazhely hez valo kertet penig, nem ſamlalyak az bőtsű kőziben.

Kőz főld, mely egy Kiralyi ſánto főldet meg tenne. 3. Girara.

Kőz erdő, melyből diſno tizedet, vagy egyeb kőzenſeges adot nem ſednek, nints-is valami bizonyos jővedelme, bő-

Ædificiis autem penitus carens, tamen in ordine aliarum ſeſsionum ſita, ad quartam partem unius Marcæ, videlicet denarios. C.

Extra ordinem ſiquidem aliarum ſeſsionum poſita, pro campo reputatur, & in ordine æſtimationis non computatur.

ITEM, Pomarium Nobilium, cum adultis & fructiferis arboribus conſitum, in uno jugere terræ, regalis menſuræ adjacens, ad M. III.

In inſula tamen Czallokőz, quælibet arbor adulta & fructifera, æſtimatur ad centum Denarios, uſq; numerum duodecim arborum: ultra verò duodenarium ipſum numerum, quotquot ſunt arbores, ſimul tamen computatæ æſtimantur, ad M. III.

POMARIVM verò Jobagionale, extra villam habitum, ad M. I.

Retro autem, ſeu penes ſeſsionem exiſtens, non ponitur in æſtimationis ſerie.

ITEM, Terra communis, vel arabilis, ad unum aratrum regalis menſuræ ſufficiens, ad M. III.

ITEM, Sylva communis, de qua decima porcorum, vel tributum generaliter non exigitur, nec habet aliquem certum proventum, æſti-

matur ſicut terra communis, ad unum aratrum, videlicet Regalis menſuræ adjacens, ad M. III.

De rubetis etiam & Virgultis, idem ſentiendum.

ITEM, Sylva magna, quæ aliás permiſſoria dicitur, pro communi opere & labore apta, infra quantitatem trium aratrorum Regalis menſuræ exiſtens, quodlibet aratrum, ad M. X.

Vltra verò tria aratra adjacens, non æſtimatur, ſed ad ipſa ſolummodo tria aratra reducitur æſtimanda.

ITEM, Sylva major, puta dolabroſa & glandifera, ſeu ſub dolabro & venatione exiſtens, ac pro quolibet opere & artificio valens, in ſpacio vel quantitate trium aratrorum, regalis menſuræ adjacens, quodlibet aratrum æſtimatur, ad M. L.

Si verò proventus ejus annualis bene poteſt computari, ſignanter, ſi fuerit glandinoſa: tunc pro decies tanto æſtimatur, quantum facit proventus ſuus annualis: ultra verò ipſa tria aratra (prout promiſſoria) non æſtimatur.

ITEM, ſi terra arabilis non extendit ſe ad unum, vel medium aratrum regale; ita videlicet, ut ſi fuerint

bőtsúltetik mint kőz főld, egy Kiralyi eke allya, 3. Girara.

Az tővis bokrokrul és czeres hellyekről, azont kel erteni.

Tovabba az nagy Erdő, mellyet ereßtvennek hinak, kőz faragaſra és epületre alkolmas, ha harom Kiralyi ekeje mertekenel kiſſeb leßen, minden eke bőtsúltetik. 10. Girara.

Ha penig harom eke allyanal tőb leßen, tőbre nem bőtsúltetik, hanem czak harom eke bőtsúre.

Tovabba az nagy bardos, és makkos erdő, bardolni és vadaßni jo, és minden múre, harom Kiraly ekejeni főldőn leven, minden eke allya bőtsúltetik 50. Girara.

Ha penig az eßtendőnkent valo haßnat jol meg vethetik, jelesben ha makkos erdő leßen, tiz annyera bőtsúltetik, mit az eßtendeig valo haßna tenne: ha penig nagyob leßen harom ekenel, nem bőtsúltetik tőbre mint az ereßtveny.

Tovabba ha az ßanto főld, egy egeß Kiralyi ßanto főldnel, avagy fęlnel kiſſeb leend: mikor, tudni illik, őt, hat, avagy tiz hold főld: tehat (az mint nemellyek velik) minden hold főldet, negyven negyven penzre kellene bőtsúlleni: és ezen ertelemben vadnak az ßabad erdőről is és berekről. Mind az altal effele kőz bőts ez meg mondot velekedes ßerint, az elsőre tekentven, nem tetzik igaznak, hanem tellyeſſeggel meg kel vetni. Mert, ha egy Kiraly holdent valo főldet, avagy kőz erdőt, harom Girara bőtsúlendeß, és az őreg hold főldet, az Kiralyi mertek ßerint, mas fel Záz hold főldre tudandaß: tehat ha jol meg vetended, egy egy hold főldre, czak tizenket ket penz jut, és bőtsúletlen czak negy hold marad benne, kinek az bőtsűe ötven penzre megyen, az ötven penzt peniglen mas fel Záz fillyerre, avagy mangurra jo moddal nem oßthatod. Azert ha az nagyob reßßel, az meg mondot negy holdot ößve vetended, ez negy holdnak bőtsú nelkúl kel maradni. Mert az ereßtvenyes erdőnek, és bereknek bőtsűeben, ki az mint mondam, kőz epületre jo volna, ha egy őreg főldni leend, mellyet tiz Girara ßoktak bőtsúlni, tehat minden ßanto főldet, hußon heted fel penzre

rint quinq; aut ſex, vel decem &c. jugera: tunc (opinione nonnullorum) quodlibet jugerum, æſtimabitur ad denarios quadraginta: & de ſylva quoq; permiſsionali, ac nemore, idem dicunt eſſe tenendum. Verùmtamen, hæc limitatio, pro communi æſtimatione accepta, reſpectu præcedentis, juſta & recta non videtur, ſed omnino abijcienda cenſetur. Nam, ſi terram vel ſylvam communem, ad unum aratrum regale ſufficientem, ad tres Marcas æſtimabis: & aratrum ipſum ad centum ac quinquaginta jugera regalis menſuræ ſequeſtrabis: tunc ſi bene computabis, non plures quam duodecim denarij ad quodlibet jugerum terræ cedent: & quatuor tantum jugera inæſtimata manebunt, quæ ad quinquaginta denarios ſe extendent: Quinquaginta autem denarij, ad centum & quinquaginta obulos, ſeu quadrantes commode dividi nõ poſſunt: Ideo quatuor illa jugera, conſideratione majoris partis, ut inæſtimata maneant neceſſe erit. In ſupputatione ſiquidem ſylvæ permiſſoriæ vel nemoris, pro communi (ut prefertur) opere valentis, ad unum aratrum ſe extendentis, quòd ad Marcas decem æſtimatur: quodlibet jugerum ad denarios XXVI. cum obulo taxa-

ri vel æſtimari debebit, & pro ſuperfluo, ſeu reſiduitate, denarios vígínti quinq; habebit. Si verò aliter ad Marcas ſummam ipſe dividere volueris: tunc quodlibet jugerum ad denarios XXVII. æſtimabitur, & tu denarios VII. ſuperaddere debebis. De prænarrata quoq; terra, idem (ſi volueris) cum ſuperadditione facere valebis.

ITEM, Pratum ſeu Fœnetum, ad unam falcem ſufficiens, vel aliàs in uno jugere terræ regalis adjacens: ad unum quartale videlicet denarios C.

FOENETA autem in campeſtribus, quæ falcari quidem poſſunt, raro tamen, vel nunquam defalcantur: in ordine æſtimationis non ponuntur.

ITEM, Molendinum ſubtus, vel deſubter currens, & tempore æſtus non deficiens, ad M. X.

Deficiens autem, ad M. VI.

MOLENDINUM deſuper volvens, & tempore ſiccitatis non deficiens, ad M. V.

Deficiens autem, ad M III.

LOCVS Molendini deſerti, ſubtus currentis, ad M. III.

Deſuper autem volventis, ad M. unam cum media.

ITEM, Fons ſcaturiens, ſeu puteus affluens, & non deficiens, in qua-

penzre kelletik bőtsúlleni, és igy-is hußon őtt penz leßen az főli. Ha penig ez Summat Girara akarandod oſtani, tehat minden hold főldnek, hußon het het penzt kel erni, és igy het penzel kel meg toldanod. Az meg mondot főld dolgaban-is ha akarod ezent kel czelekedned, és ennyit kel hozza adnod.

Tovabba, egy Kaßa allya ręth vagy ßena fú, egy Kiralyi holdgyan ki volna, egy negyed reßre bőtsúltetik, tudni illik, Záz penzre, 1. Forintra

Retſeget penig az mezőſegben, melyet noha meg kaßalhatnak, de ritkan, avagy ſoha nem kaßallyak, az kőz bőtsű kőziben nem ßamlaltatik.

Alat czapo és folyo malom, ßaraz időn mely meg nem al, 10. Girara.

Az mely penig meg al 6. Gi: Fellyúl czapo avagy follyo malom, ßaraz időn mely meg nem al 5. Girara.

Ha penig meg fogyatkozik 3. Girara.

Pußta Malom hely, alat forgo, 3. Girara.

Fellyúl forgo Malom hely, mas fel Girara.

Egy ki-follyo kut, ki ſoha meg nem fogyatkozik, és az Nep

Nep abbol él. harmad fęl Girara. Ha tőb leßen azok meg nem bőtsúltetnek, mert eleg egy kut egy falu çlefere.

Egy halos Tó, ki follyo, meg nem fogyatkozo, 10. Girara.

Az mely ki nem foly, és ßaraz időn el fogy, 5. Girara.

Nagy halas Tó rekeßes, gyalmos Tó, vagy Morotva, és egyeb halaßo viz, Dunan, vagy Tißan, vagy Szavan, vagy Dravan, Tannyanak mely mondatik, ha eßtendőnkent rendelt jővedelme vagyon, tehat tiz annyet teßen az bőtsú, mint az eßtendőnkent valo jővedelme volna. Ha penig nintsen ßakaßtot jővedelme, azt mi kőzenſeggel ßoktuk bőtsúlni, 50. Girara.

Tovabba Varſaknak hellyet, Veßnek kit hinak, tizig, mindeneket egy, 1. Girara. Tiznek felette ßazig, vagy męg ha tőb volna-is- 10. Girara.

Tovabba, Rekeßt az Arvizkort kit teßnek, ha kivaltkepen valo haßna, vagy czak ugyan kőzenſeggel vagyon, mindenik Záz penzre bőtsúltetik. 1. Forint.

Vamot mind vizen, ésmind főlden, kit meltan ßoktak ßedni, quacunq; poſſeſsione, de quo populus potare ſolet, ad M. duas cum media. Si autem plures fuerint, non æſtimantur, ſed ad unum ſolum includuntur omnes, quoniam ad uſum unius villæ ſufficit puteus unus.

ITEM, Piſcina effluens, & non deficiens, ad M. X.

Non effluens autem, & tempore ſiccitatis deficiens, ad M. V.

PISCINA magna, cum clauſura exiſtens, Gyalmos tò, vel etiam Morotva dicta, necnon alia piſcatura Danubialis, vel Thicialis, ſive Szave, aut Drave, Thanya nũcupata, ſi habet deputatum proventum annualem, Decies tantum æſtimatur, quantum facit ejus proventus annualis. Si verò computatum proventum non habuerit, prout nos generaliter utimur, æſtimatur ad M. L.

ITEM, loca ſagenarum, Vveß appellata, uſq; ad denarium numerum, pro ſingulis Marcis, ultra verò decem uſq; centum, vel amplius, ad M. X.

ITEM, Clauſura, quæ fit tempore inundationis aquarum, Rekez dicta, ſpecialem vel ſingularem proventum habens, quælibet ad denarios. C.

ITEM, Tributum tam ſuper aquis, quam in terris, ritè exigi conſuetum.

ſuetum, decies pro tanto æſtimatur, quantum facit proventus ejus annualis.

Vineæ. ITEM, Tributum promontorij, ſeu montis vinearum, quòd computatum, & notabile proventum annuatim domino ſuo terreſtri miniſtrat, ſimiliter ad decies tantum æſtimatur: ſed hoc in perenni duntaxat æſtimatione locum habere cenſeo. Nam vineæ generaliter, tanquã rubeta & virgulta, de Regni noſtri antiqua conſuetudine æſtimari ſolent: ex eo, quòd ubi & poſtquam cultores vinearum, aut defuerint, aut earam labores prætermiſerint, vineæ cito de faciliq; in rubeta & vepres convertentur. Verum, ſi ruſticum quempiam, vel etiam Nobilem, in territorio alterius vineam habentem, Dominus terreſtris de ipſa vinea eijcere & excludere voluerit: authoritatem quidem eijciendi habet: attamen non æſtimatione illa communi, quæ de virgulto & rubeto immediatè prænotata eſt: ſed competentem valorem, ſeu condignum precium ejus, juxta æquam rectamq; limitationem & taxationem judicis, ac juratorum civium ejus loci, ad quem ipſum promontorium pertinet, illi reſundere tenentur.

ISTA

ſedni, tiz annyera bőtsúltetik, mint az eſtendőnkent valo haſna.

Tovobba, ſőlő hegynek jővedelme és haſna, mely deſmabol, és egyeb ſedő vedő ſokkasbol adatik, mely nyilvan valo haſnot hoſſ eſtendőnkent az ő Uranak, azonkepen tiz annyera bőtsúltetik, mint az eſtendőnkent valo haſna volna: de azt itilem, hogy az őrők bőts ſerint tenne annyet. Mert az Szőlők, ez mi orſagunknak regi ſokkaſſa ſerint, czak ugy bőtsúltetnek mint az tőviskek és haraſtok: Mert hogy mihelt az ſőlőt nem művelik, és az ſőlő művet el hadgyak, az ſőlők hamar és könnyen tővisk bokrokka és parlagga leſnek. Mind azonaltal, ha valamely Paraſt embert, vagy męg Nemes embertis, kinek mas ember főlden vagyon ſőlője, az főldes Ur, ki akarja ſőlőjeből vetni, meg lehet, de nem az kőz bőtsel, kit moſt az tőviskről és haraſtrol mondek: hanem az otvalo Bironak és eſkút Polgaroknak, mely hegyben az ſőlő vagyon, igaz intezeſſek és bőtsűek ſerint kelle tenni az arrat.

AZ

EZ MERTEKNEK, mely it az ſzelin vagyon jegyezve, Tizenhata teſen egy Kiralyi ſinget avagy ől.

EGY Kiralyi Szánto főldnek avagy erdőnek, holdgyanak hoſſaſaga, ez mertekkel, teſen hetven ket tőt: az ſeleſſege penig tizenkettőt.

Egy Kiraly ekejeben penig vagyon mas fel fáz hold főld, az marhanak bőtsúleſeben.

AZ BARONNAK bőtsüeről.

EGY őker ki nem Santa, avagy penig egyebkent ſem benna, teſen

	1 Girat.
Ket űnő borya nelkúl	1. Gir:
Egy űnő boryaval	1. Girat.
Negy juh	1. Girat.
Negy Diſno	1. Girat.
Egy Kaczola, vemhe nelkúl	1. Girat.
Hijm vemhevel penig	2. Gir:
Nőſteny vemhel	Mas fel Girat.

Egy nyerges Lò az ő arra ſerint bőtsúltetik.

HANY

ISTA MENSURA, SEdecies ſumpta, facit unam menſuram, ſive ulnam Regalem;

ITEM, unum jugerum terræ arabilis aut ſylvæ, Regalis menſuræ, continet in ſua longitudine, ſeptuaginta duos: in latitudine verò duodecim menſuras, ſeu ulnas Regales.

ITEM, unum aratrum continet in ſe centum & quinquaginta jugera terrarum, Regalis menſuræ in æſtimatione rerum.

DE IUMENTORUM æſtimatione.

NOtandum, quòd unus bos non claudus, vel aliter non deſtructus, ad M. I.

Duæ vaccæ ſine vitulis, ad	M. I.
Una vacca cum vitulo, ad	M. I.
Quatuor oves, ad	M. I.
Quatuor porci, ad	M. I.
Caballa ſine poledro, ad	M. I.
Cum poledro maſculo, ad	M. II.
Cum poledro fœmineo, ad	M. unam cum media.

Equus ſellatus, ſecundum valorem ejus æſtimatur.

Gg QUOT

QUOT MODIS, ET quibus reſpectibus, æſtimationes bonorum & rerum fiant?

TITUL. CXXXIIII.

SCIendum ulterius, quôd præmiſſa bonorum mobilium, & immobilium, æſtimatio diverſis modis, diverſiſq; reſpectibus fieri conſuevit.

PRIMO quidem, ad ſolutionem onerum judicialium, quæ communi & uſitato vocabulo Birſagia nuncupantur, & in illis, tam jumenta, quam etiam terræ & jura poſſeſſionaria, juxta limitationem præſcriptam, æſtimari pariter & acceptari debent.

SECUNDO, in Quartalitiorum, & jurium Impignoratitiorum, ſolutione, ac bonorum per ſententiam capitalem, vel emendæ capitis occupandorum redemptione, in qua (jumentis excluſis) tamen caſtra ac curiæ Nobilitares, & ſeſsiones Jobagionales, populoſæ, deſertæq;, & prædiales, quam etiam terræ, ſylvæ, virgulta, prata, piſcinæ, molendina, fontes, clauſtra, monaſteria, & Eccleſiæ: nec non tributa, pomaria, ſagenarumq; & clauſurarum loca: & gene-

HANY MODON, ES mire tekentve, legyen az jobagnak és egyeb marhanak bötsüe?

CXXXIIII. TIT:

TOvabba ezt-is tudnunk kel, hogy az felyúl meg mondot marhaknak és jobagnak, bötsüe, ſok kúlömb kepen, és kúlömb tekentetből ſokot lennie.

MERT ELSŐBEN, az ſęk ſinen valo maratſagban, mellyet közönſegeſſen nyelvünken Birſagnak mondunk, meg fizeteſſeben, mind az Barmot, mind ſanto földeket, mind egyeb jobagot avagy örökſeget, ez felyúl meg mondot intezes ſerint, illik el bötsülleni és ſamban be venni.

MASODSZOR, Leany Negyednek, és Zalagos jobagnak, meg fizeteſſeben, Capitalis ſententiaert, avagy fő valtſagert, el foglalando jobagoknak ki valtaſſaban, melyben (ki veven az barmot) minden jobagok, örökſegek, Varak, Nemes udvarok, jobbagy úleſek, kikben emberek laknak, mig puſtak, majorok, minden hozza tartozokkal egyetemben, ſőt földek, erdők czerek, ſena retek, halas-tók, malmok, kutok, klaſtromok, monoſtorok, és Egyhazak: ezeknek jövedelmet, gyúmölts kerteket, véſeknek

nek és tannyaknak hellyet: és közenſegeskepen minden hozza tartozokkal egyetemben, az meg mondot köz bötsű ſerint, kel bötsülni és el venni. De az ſánto földeket, és ſena reteket, mellyek az lakos jobbagy úleshez valok, azonkepen az irtot ſanto földeket, és ſena reteket, mellyek kivaltkepen az paraſt nepeke, és nem az jobbagy úleshez valok, meg nem bötsültetnek: Es ez bötsüles ſerint leſſen, az leany Negyednek-is, és az Zalagos jobagnak valo meg valtaſſanak fizeteſſe. Ugyan ezen ertetik, és ezenkepen fizettetik ki, az idegen ember az ollyan jobagbol, mellyet az attyafiak ellen törventelenül és modnelkül el idegenittettek.

HARMADSZOR, Iegyruhanak meg fizeteſſeben, czak az Nemes udvarok, lakos jobbagy úleſek, puſtak, majarok, mellyek az töb jobbagy úleſnek rendiben vadnak, bötsültetnek meg, és az falu derekan kúvül ſemmi meg nem bötsültetik: Az illyen bötsü ſerint fizetődik meg az jegy ruha, reſs ſerint kez penzel, reſs ſerint ingo marhaval, az barmot is oda ſamlalvan, az ő igaz arra ſerint az mint az vaſart el kelne.

generaliter omnes pertinentiæ jurium poſſeſsionariorum æſtimandorum, modo prædeclarato taxantur. Terræ tamen arabiles, & prata, ad ſeſsiones Jobagionales populoſas ſpectantes, & pertinentia (demptis terris & pratis extirpatitiis, quæ colonos proprie concernunt, & non ad ſeſsiones pertinent) non æſtimantur: & tandem ſecundum hujuſmodi æſtimationis quantitatẽ, ſolutio Quartalitiorum, & jurium Impignoratitiorum, fieri debebit. Et hoc idem eſt etiam de juribus poſſeſsionariis, in præjudicium fratrum, vel aliter indebitè venditis, intelligendum atq; tenendum.

TERTIO, in Dotalitiorum reſtitutione, in qua ſolummodo curiæ Nobilitares ac ſeſsiones Jobagionales populoſæ & deſertæ, atquè prædiales, in ordine aliarum ſeſsionum ſitæ æſtimantur, & extra corpus poſſeſsionis, nulla in hac parte æſtimatio admittitur: & demum juxta ejuſcemodi poſſeſsionariæ æſtimationis ſeriem, reſtitutio Dotalitiorum, partim pecuniis paratis, partim verò rebus mobilibus, etiam jumentis incluſis, fieri ſolet, Iuxta verum præcium aliorum, prout videlicet in foro vendi poſſent, acceptari debebunt. *Part. I. T. 9. & 93.*

Par: 1. T. 29. 67. 98. & 134.

HOC tamen advertendum eſt, quòd ſi qua mulierum, mortuo marito ſuo, in bonis ac juribus ejuſdem mariti poſſeſſionariis, titulum & nomen ipſius ferendo, vita ſibi comite permanere voluerit: & filius ver frater, aut alter ſucceſſor ejuſdem mariti legitimus, ipſi mulieri, ad quantitatem & valorem dotalitii ſui, jura aliqua poſſeſſionaria, vita ejuſdem durante, poſsidenda & utenda ſequeſtrare excidereq; & dare decreverit: tunc in tali caſu, non ſolùm curiæ nobilitares, ſeſsionesq; Iobagionales, populoſę & deſertę, ac prędiales: ſed etiam extra villam terræ, ſylvæ, pomaria ac fœnilia, & molendina, quæ mulieri dabuntur, prout in Quartalitiorum ſolutione æſtimabuntur, & tantum duntaxat ſibi de juribus illis poſſeſſionariis, quantum ſe ad valorem ipſius Dotalitii ſui extendet, deputabitur, utendum atq; poſsidendum.

Par: 1. T. 29. & 95.

QUARTO, in ſolutione debitorum, & refuſione damnorum, ſummariè computatorum, vel ſpecificè denotatorum. Præterea in depoſitione oneris facti calumniæ, ac emendæ linguæ, & violationis ſedis judiciariæ Regiæ majeſtatis, ac Comitum parochialium, quorumlibet comitatuum, & aliis ejuſcemodi cauſis

Par: 2. T. 60. 72. & 69.

Tovabba erre-is kel vigyaznunk, hogy ha valamely aſſonyi-allat, Ura holta utan, Ura joſagaban meg akar maradni, és elteig Uranak nevet akarja viſelni: tehat az fia, vagy az Uranak az attyafia, avagy ezek utan az kit az joſag illetne, az aſſonnak jegy-ruhaja ſerint valo joſagot akarand ſakaſtani, kiből az aſſony holtaig elheſſen: tehat nem czak az udvarhazakat, jobbagy úleſeket, puſtakat és lakoſokat és majorhellyeket, de még az falun kúvúl valo hellyeketis, ugy mint földeket, erdőket, gyúmőlts kerteket, kaſalo reteket, és malmokat, mellyeket az aſſonnak akar adni, ſinten ugy kel meg bőtſúlni, mint az leany Negyednek ki fizeteſſeben, és az jegy-ruha erteke ſerint adatik elni és birni.

NEGYEDSZER, adoſagokban és karoknak, egy ſummaban fel ſamlalvan, és nevezeteſſen mellyet meg irnak: Annak felette patvar terhenek le teteleben, nyelv valtſagban, Kiraly ſeknek és Varmegye ſek tőreſnek maratſagaban, az mit fizetnek, az ingo és el ado

ado marhak, az ő igaz arra ſerint: és nem ez fellyúl meg mondot intezes ſerint bőtsúltetnek.

ÓTŐDSZER, és Utolſor, Hatarjarasban és igazitasban, az kőz bőtsel ſoktanak elni. Elnek kedig ez vegső moddal, czak illyen tekentetből, és ennek okaert mennek az bőtsűre, hogy az főldek, erdők, berkek, vagy retek, vagy hegyek, az mellyen az pereſek nem alkhatnanak avagy à főlőt forogna az per, hogy valahany Girara ſamlaltatik az peres hely, annyi magaval, Nemes emberekkel, vegye el, és tegye őveje, az kinek hitet itil az Biro: akar főldet, erdőt, czeret, mezőt vagy hegyet ugy tulaydonitſon maganak.

EZ DECRETUM ELSŐ reſzenek Vege.

AZ

causis ac caſibus, in quibus pari modo res mobiles & venales, juxta verum earum valorem: & non ſecundum limitationem præexpreſſam acceptantur.

QUINTO & ultimo, in metarum Reambulationibus, & Rectificationibus, æſtimatio communis fieri ſolet. Hoc tamen ultimo modo, eo ſolum reſpectu æſtimatio celebrari conſuevit, ut terræ, ſylvæ, virgultaq;, vel prata, aut promontoria, quæ inter cauſantes in lite manebunt, ad quot Marcas ſeſe extendere videbuntur, cum tot Nobilibus hujuſmodi terras, ſylvas, virgulta, pratáq; vel promontoria, ille, cui juramentum, per judicem præſtandum deponendumq; adjudicabitur pro ſe, & juri ſuo appropriare vendicareq; valeat atq; poſsit.

FINIS PARTIS PRIMÆ.

De Secunda Parte IURIUM ET CONsuetudinum Regni in generali.

TITULUS I.

POSTQUAM favente Deo, de Principalibus rebus, jurium scilicet possessionariorum Donationibus, earumq; speciebus, nec non bonorum Divisionibus, Venditionibus, Impignorationibus, Metarum distinctionibus, Dotalitiorum & Quartalitiorum solutionibus, & aliis ad ea spectantibus & annexiis quibus utpote omnium Dominorum: Prælatorum, ac Baronum, Magnatumq; & Nobilium, fundatur exordium, fulciturq; Dominium, succincte dictum est: In hac jam SECUNda parte hujus opusculi, de causarum & litium processibus & executionibus, ac sententiarum super his ferendarum serie disserendum restat. Sed antequam ad materiam specialem hujus partis explanandam veniam, quia constitutio Regni hujus plerunq; interseri debebit. Ideo in generali qualiter constitutio seu generale Decretum Principis, & Regni, interprætari

Az Orszagnak TÔRVENnyenek és szokkasanak, Masodik reßeröl kőzőnsegessen.

I. TITULUS.

MInek utanna Istennek segitsegeből rővideden ßollank, ez Decretomban valo fő dolgokrol, ugy mint joßagoknak el ajandekozasarol, az fele Donatioknak reßeiről, az joßagnak meg oßtassarol, őrők arron valo el adasarol, ßalagositassarol, hatarjarasarol, és leannyi negyednek ki fizetesseről, és ez felekhez tartozando dolgokrol, melyeknek, tudni illik, minden Uraknak, Pap, Szabad, Szazlos és Nagysagos Uraknak és Nemesseknek eredeti veßen fundamentomot, és ezek altal Urasagokat birjak alhatatoson. Immar ez kőnyvetskenek masodik reßeben, ßollok az tőrveny és az pőr follyassarol, és igaz teteleről, és ez felekről, minemű rendbeli Sententia kellyen. De minek előtte az masodik kőnyvnek kivaltkeppen valo magyarazasara mennek. Mivel hogy az Orßag vegezeset irasomnak rendiben, gyakor hellyen kel emlitenem, azokaert rővideden, előßer arrol irok, az Orßag és Fejedelem

lem kőzőnseges vegezesit, hogy kellyen erteni. Tovabba az mi ßokasunk, vagy iratlan tőrvennyűnk, kivel mostani időben kőzőnsegessen elűnk, honnat ßarmazot legyen.

AZ KŐZENSEGES Decretomot, az Orßag és az Fejedelem vegezeset, hany kepen kel erteni?

II. TITULUS.

AZokaert az Fejedelem ßerzeset, és az Orßag vegezeset (it ez hellyen az mint forog) negykeppen vehettyűk eßűnkben. Mert nemely vegezes, az utanna valo vegezest, tellyesseggel semmive teßi, és mindenestől meg veti: Nemellyet az utolso vegezes reß ßerint fel bont, reß ßerint penig jova hadgya: Nemelyről penig az utan semmit nem ßoltak, sem nem vegeßtek, nemellyet penig uyolag vegeztek. Azert az tellyesseggel semmive tőt, vegezesben, az űdőre kel tekenteni, mikorban vetettek meg (ugy mint az Nador Ispannak, akar az Orßag birajanak itiletit, fel kialtot gyűlest, bay viadal tőrvennyet, és az tőrvenyre haromßor valo ki kialtast.) Mert ez fele vegezes, nem el mult pereknek, hanem kővetkőzendőknek ßab tőrvent: ugy hogy ez

prętari debeat: Præterea unde consuetudo nostra, seu Lex non scripta (qua hoc tempore communiter utimur) initium & originem sumat, breviter præmittam.

QUOT MODIS GEnerale Decretum intelligatur?

TITUL' II.

COnstitutiones igitur Principum, sive Decreta Regni, quatuor modis (prout occurrit) cõsiderari possunt. Quędam enim constitutiones sunt ex toto per posteriores abrogatæ, simpliciterq; revocatæ. Aliæ vero partim abolitæ, partim approbatæ. Quædam autem silentio pręteritæ, & quædam introductæ. In his igitur constitutionibus, quæ ex toto sunt deletæ (sicuti judicium Palatinale, Proclamata congregatio, Iudicium duelli, & Trineforensis proclamatio) attendendum est tempus abolitionis. Quia futuris & non præteritis causis ac negotiis, videntur legem imponere; ita quòd de cætero non fiant hujusmo-

Prol: 8.
Pa: 2. T. 3. 6. 8.
Par: 3. T. 2.

juſmodi judicia Palatinalia, & Duellorum dimicationes, neq; proclamatæ congregationes & Trineforenſes proclamationes celebrentur. In cauſis tamen, vigore earundem inchoatis, ſervari debet modus priſtinus: Quo ipſæ cauſæ inchoatæ fuiſſe dignoſcuntur: non quantum ad earum iterum celebrationem, ſed quo ad proceſſum ipſarum obſervationem. Secus eſſet, ſi per verba, in eadem conſtitutione poſita & conſcripta, leges ac conſtitutiones hujuſmodi traherentur etiam ad præterita. Nam ſimpliciter conſtitutiones (ut immediatè prætactum eſt) non ad præterita, ſed futura ligant.

SECUNdo verò, quando ſcilicet partim ſunt approbatæ, partim vero abolitæ, innitendum & incumbendum eſt formis verborum, in ipſis conſtitutionibus & decretis poſitorum, ut approbata ſerventur: abolita autem rejiciantur, & non obſerventur.

TERTIO, quoniam priores leges vel conſtitutiones, fuerunt ſilentio prætermiſſæ, ſic quod nulla mentio ez utan meg ne tartaſſek, hanem le teteſſek aſſele Nador I. ſpannak itileti, ſe ne legyen bay vivas, ſe fel kialtot gyűles, ſem penig az tőrvenyre haromſor valo ki kialtas. De azert ez fele regi vegezeſek erejevel indult perekben, az regi modot kel meg tartani, melyben az pőr kezdettet volt: nem ez okon, hogy ez utan is azon tőrvennyel kellene elni, hanē hogy az mennyiben az regi mod ſerint indult volt valamely pőr, azon regi ſerzet folyaſa ſerint mennyen veghez. Kűlőmben volna akkor az dolog, mikoron azon vegezesbē, ki fejeſtek és magyaran meg irtak volna, hogy eſſele tőrveny és ſerzes, az el mult dolgokrais ſolgalyon. Mert à mint fellyűl is mondok, minden vegezes, az ő tulaidonſaga ſerint, nem az el mult hanē az jővendő dolgokra kőtelez benűnket

MASODSZOR, penig mikor az regi vegezeſt, reſs ſerint hellyen, és erejeben hattak, de reſs ſerint le tőttek, aſſele vegezeſnek bőtű ſerint valo magyarſagat, és ertelmet jol meg kel erteni, hogy az mennyiben irva hadgyak, annyi reſseben meg tartſak, az mennyiben le tőttek penig, annye reſseben ſenki meg ne tartſa.

HARMADSZOR, az hol az regi tőrveny vagy vegezes felől, az kéſső vegezesben ſemmi emmi emlekezet nintſen, hogy avagy hellyen hattak volna, avagy meg valtoztattak volna az utolſo vegezesben. Tehat akkor az regi tőrveny erejeben marad, hogy ha az kőſſeg aſſele tőrveny ellen ſokkaſiban meg nem regzet: Mert az nyilvan és ſűntelen valo kőzőnſeges ſokkas, gyakorta fel bontya az tőrvent.

NEGYEDSZER, mikor uy tőrvent adnak ki, az ſerint kel tőrvent-is tenni, akar ſullyosb, akar engedelmesb legyen, az elſő ſerzeſnel. Mert immar hogy ki attak, ſenki nem ſolhat, ſ itiletet ſem tehet aſſelől, jolé vagy gonoſul ſerzettek legyen: hanem ugyan czak az ki adot ſerzes ſerint kel tőrvent ſolgaltatni.

mentio habeatur de prioribus per poſteriores, ſuper variatione vel immutatione earundem. Tunc priores leges vigorem habere dignoſcuntur, ſi contrarius uſus populi illis non prejudicaverit. Nam uſus realis & continuus, ſæpe tollit legem.

QUARTO verò, dum videlicet novæ leges fuerint introductę, Tunc ſecundum illas oportebit judicare: ſive ſint efficaces, ſive mitiores prioribus. Iam enim non poterit judicari, quòd bene vel male fuiſſent conſtitutæ: ſed ſecundum ipſas oportebit judicare.

KIK SZEREZHETnek tőrvent és vegezeſt.

III. TITUL'.

DE it egy kerdeſt kel meg feytenűnk. Tudni illik, ha az Fejedelem ő nőn magatol, ſerezhete tőrvent avagy vegezeſt: Avagy ſűkſeg legyen hogy az kőſſegnek ertelme is hozza jarullyon. Hollot ezt kel meg ertenűnk, hogy noha mikor męg regen ez az Magyar nemzet az poganok modgya ſerint elne, és nem Kirallyok, hanem hadnagyok

QUI POSSINT CONdere Leges & Statuta,

TITULUS III.

SED quæſtio occurrit pertractanda. Utrum Princeps per ſe poſsit condere leges ac ſtatuta: an opus ſit, ut populi quoq; accedat conſenſus? UNDE advertendum, quòd quamvis olim populus iſte Hungarorum, dum adhuc ritu viveret gentilium, & non Regem, ſed Ducem, ac Capitaneos haberet directores: omnis poteſtas *Prol: 6. 13. Par: 3. T. 2.*

condendæ legis & conſtitutionis, apud eos fuerit. Verùm, poſteaquam ad fidem Catholicam ſunt cõverſi,& Regem ſpontè ſibiipſis elegerunt,tam condendæ legis, quam etiam cujuslibet poſſeſsionariæ collationis, atq; omnis judiciariæ poteſtatis facultas, in jurisditionem ſacræ Regni hujus Coronæ, qua cuncti Reges Hungariæ coronari ſolent, & ſubſequenter Principem ac Regem noſtrum, legitimæ conſtitutum, ſimul cum imperio & regimine translata eſt : & ſic poſtea Reges ipſi, convocato interrogatoq; populo, conſtitutiones facere cœperunt: prout & temporibus noſtris fieri conſuevit.

Attamen Princeps, proprio motu,& abſolute,potiſsimum ſuper rebus juri Divino & naturali præjudicantibus,atq; etiam vetuſtæ libertati totius Hungaricæ gentis derogantibus,conſtitutiones facere non poteſt: ſed accerſito interrogatoq; populo, ſi eis tales leges placeant, an non? Qui cum reſponderint: Quod ſic: Tales poſtea ſanctiones

(ſalvo

gyok és Capitanyok volt, azok igazgattak őket:és minden tőrveny és vegezes ßerzeſre ezeknek volt hatalmok. De minek utanna az kereßtyeni hitre tertenek, és ßabad akarattyokbol ő magoknak Kiralt valaßtottanak volna, mind tőrveny ßerzesnek, mind akar mi joßag el adaſanak ßabadſaga, és minden tőrvenbeli hatalom, ßallot az ßent Koronanak meltoſagara, mellyel minden Magyar Orßagi Kiralt ßoktak meg Koronazni, az az, az mi tőrveny ßerint valo Fejedelmünkre, és Kiralyunkra ßallot az birodalom, az gondviſſeleſſel egyetemben: Es ez időtől fogvan az Kiralyok az Orßag nepet őzve gyűtven, és tetzéſſet meg kerdven, kezdettek vegezeſt ßerzeni, mint az mi időnkben-is ßokot lenni.

Az Fejedelem mind azonaltal, czak ő maga indulattyabol,és fejetől,(jelesben oly dologban ki az Iſten, és az termeßet tőrvennye ellen lenne, avagy az Magyar nemzet regi ßabadſaga ellen volna,) ſemit nem ßerezhet, és nem vegezhet: hanem az Orßag nepet be kel hini, és meg kel kerdeni, ha az fele vegezes, vagy tőrveny, tetzike nekik avagy nem? Es ha az Orßag felel, hogy tetzik, az utan az fele vegezeſt, tőrveny gyanant kel meg tartani (de ugy hogy az

Iſten-

Iſtennek és az termeßet tőrvenyenek mindenkor hellye legyen) Gyakran penig az Orßag nepe kőz akkarattal vegez valami kőzőnſeges haßonra valo dolgot,és irva be adgya,azFejedelemnek,kőnyőrőgven,hogy az ő vegezeſet, tőrveny gyanant engedgye meg neki.Es ha az Fejedelem affele vegezeſt jovallya,és hellyen hadgya, tehat haſonlatoskepen a felenek is tőrveny ßerent valo ereje leßen,és mindgyaraſt valoban, tőrveny gyanant meg kel tartani. Mind az altal ez fele jedzeſt, nem az kőſſeg, hanem ſajat az Fejedelem vegezeſenek mondgyuk, ez okon, mert ha azKiraly mindenkepen nem javallotta, és hellyen nem hatta,és meg nemConfirmalta volna, az kőſſeg vegezeſenek ő magatol ſemmi ereje nem volna. De azert kőzőnſeges nevel affele jedzeſt, gyakorta Orßag Decretomanak és vegezeſenek ßoktuk hini és nevezni.

(ſalvo ſemper Divino, naturaliq; jure) pro legibus obſervantur. Plerunq; autem & populus ipſe nonnulla,quę ad publicum bonum conducere arbitratur, unanimi conſenſu decernit, in ſcriptisqué Principi porrigit, ſupplicans,ſuper illis leges ſibi ſtatui. Et ſi Princeps ipſe ejuſcemodi ſanctiones acceptaverit, & approbaverit: tunc vim legis pari modo ſortiuntur. Et de facto pro legibus reputantur. Quæ tamen omnia, ſpecialiter Principis, & non populi ſtatuta nuncupantur: Eò, quòd niſi utroq; modo Principis accederet conſenſus & confirmatio, nullius cenſeretur firmitatis ipſa conſtitutio. Verùm generali nomine conſtitutiones ipſæ,ſæpenumero Regni decreta vocitantur.

AZ NEPNEK ES kőſſegnek nevezetin kiket kel ertenj?

IIII. TITULUS.

AZ Nepnek nevezetin it ez hellyen ertſed czak az Orßagbeli Urakat, Pap Urakat, Zazlos és egyeb

QVI NOMINE POPUli, & qui nomine plebis intelligantur.

TITULUS IIII.

NOmine autem & appellatione populi, hoc in loco intellige ſolummodo Dominos, Prælatos,

tos, Barones, & alios Magnates, atq; quoslibet Nobiles: ſed non ignobiles: licet iſte terminus populus, includat omnes Nobiles & ignobiles pariter. De ignobilibus tamen, (qui plebis nomine intelliguntur) in hac parte nihil eſt ad propoſitum. Populus enim eo differt à plebe, quo ſpecies à genere. Nam appellatione populi, univerſi Nobiles, tam Magnates quam inferiores, etiam ignobilibus computatis, ſignificantur. Plebis autẽ nominatione, ſoli ignobiles intelliguntur.

egyeb Nagyſagos Urakat, és akar mely Nemeſeket, de nem az nemteleneket avagy paraſztokat: neha ez ige NEP, mind Nemeſſeket, mind penig azokat kiknek nintſen Nemeſſegek be foglal, de az, azokra kik nem Nemeſſek, ez moſtani dolog ſemmit nem nez, (mint hogy azokat az kőſſeg nevezetin erttyük) Mert az Nep annyet kűlőmbez az kőſſegtől, menyit kűlőmbez valamely egeſs dolog, az reſs ſerint valo dologtol. Mert az Nepnek nevezetin ertjük minden Nemeſſeket, Nagyſagoſſokat, és

még egyeb renden valokat-is, még azokat is, kik nem Nemes emberek oda ſamlalvan. De az kőſſegnek nevezetin, czak az nemtelen paraſztokat ſoktuk erteni.

QUOS LIGANT CONſtitutiones & ſtatuta?

TITULUS. V.

VLTERIUS ſi quæratur, Quos ligant conſtitutiones & decreta? Sciendum quod primo ligant ipſum Principem, qui eas populo poſtulante ædidit. Iuxta illud, *Patere legem, quam tuleris ipſe.* Secus eſt de ſummo Pontifice, & Romanorum Imperatore ſentiendum, de quibus nulla in hac parte notatur

AZ KIRALY SzERzeſere, es az Orſag vegezeſere, kik legyenek kőteleſek?

V. TIT:

TOvabba ha valaki kerdi, az ſerzes es az vegezes kiket kőtelezzen meg; tudni valo dolog, hogy elſőben az Fejedelmet, kőtelezi meg, holot az vegezeſt, az nepnek kevanſaga ſerint, ő ſerzette, Amà pelda beſed ſerint. *Engedgy ugy mond az törvennek, kit te magad töttel.* De kűlőmben kel erteni az Romai fő Papa, és az Czaſar felől, kik felől ſemmi emlekzetet nem teſzűnk it. Annak

nak felette minden Fejedelem birtoka alat valok kőteleſek az ſerzeſnek meg tartaſſara, ſőt nem czak azok, hanem még akar mi idegen ember-is, az ki ez Orſagban lakik. De azert, ha az kőzőnſeges vegezeſt ugy ſerzettek volna, hogy az ki nekie nem engedne, annak bűntetese és kara kővetkeznek, tehat akkor az más Orſagi, és idegen embereknek harom holnapiglan valo haladekot enged á tőrveny, az űdő alat ugy meg ertſek az Orſag vegezeſet, mint ha ő kőztők-is ki hirdettek volna.

Mint peldanak okaert: Ha illyen vegezes lenne, hogy Beczijek, vagy Baraſlaijak, avagy egyeb kűlſő nepek kőzzűl, ſenki feje joſaga veſteſſe alat, az Magyar Orſagi ſokot ſokadalmokra, ne meryen jőni arujaval, avagy egy folt ökret, nyai juhot, akar egy Ló meneſt, ez Orſagbol ki ne meryen haitani, tehat az harom holnap alat, ha ſinte meg kapnanak valami kűvűl valo embert, hogy az vegezes ellen czelekedet volna, mind az altal meltan tőrveny ſerint, ſem meg nem bűntet hetnek, ſem marhajaban meg nem karoſithatnak: mert őtet az ő tudatlanſaga, hogy nem ertette volna, az vegezeſnek ki adaſat meg mentene. Ha penig az kőzenſeges ſerzesben bűntet ſt avag kart be nem irtak volna, hanem az ſokot tőrvennek és itiletnek meg jobbitaſat, vagtőr-

tur mentio. Deinde ligant omnes juriſdictioni Principis ſubjectos. Et non ſolum illos, ſed etiam quoſcunque forenſes in hoc Regno degentes. Verum, ſi conſtitutio generalis tenderet ad pœnam vel damnum: tunc forenſibus dantur indutiæ trium menſium, ut hoc tempus ſit eis pro publicatione ſtatutorum.

Verbi gratia: Si decerneretur, & conſtitueretur, Quod nemo Viennenſium, aut Vratislavienſium, vel aliorum forenſium (ſub amiſſione capitis & omnium bonorum ſuorum) ad nundinas in hoc Regno Hungariæ celebrari conſuetas, cum mercibus ſuis venire, vel oves, boves & equos gregatim de Regno expellere & abigere auderet; tunc infra trium menſium ſpatium, ſi etiam deprehenderetur talis forenſis, de jure plecti, vel rebus ſuis ſpoliari non poſſet. Quia ipſum ignorantia, & non publicatio ſtatutorum excuſaret. SI AVTEM non eſſet pœnalis vel damnoſa, ſed

juris alicujus aut judicii medela, vel profecutionis cauſæ modus: tunc forenſibus unicus menſis aſſignatur. Interius verò cujuſcunq; ſtatus, dignitatis, & conditionis exiſtant, ſufficit tempus provulgationis ſtatutorum: & hoc modo nec intranei, nec forenſes excuſantur. Namq;

Cum fueris Romæ Romano vivito more.

törveny follyaſanak modgyat nezne, tehat abban az kúvúl valoknak eg holnapot teßnek, az ittben valoknak penig akar mi allapat ès meltoſagban valok legyenek, igaz eleg az vegezes ki hirdeteſenek ideje, hog minden ember, ahoz tartſa magat, és ezkepen, ſem az kúvúl valok, ſem az Orßag nepe, maganak mentſeget nem vehet, hogy nem ertette volna, mert azt ſoktak mondani:

Hogy mikor Romaban vagy, Romai modon élly.

UNDE TRAXERIT ORIginem conſuetudo noſtra, in judiciis obſervanda:

TITULUS VI.

SCiendum ſecundò, quòd quanquam omnia ferè jura Regni hujus originaliter ex Pontificij Cęſareiq; juris fontibus progreſſum habeant: municipalis tamen hæc noſtra conſuetudo, qua in judiciis modo generali utimur, ex tribus fundamentis conſtat.

PRIMO, ex conſtitutionibus & decretis publicis.

SECVNDO autem ex Principum privilegiis.

TERTIO verò ex judicium ordinariorum Regni ſententiis.

PRI-

HONNAT VÔT LEgyen eredetet, az mi törvennyünkbeli ßokkaſſunk.

VI. TITUL'.

TUdnia illik maſodßor, hogy noha ez Orßagnak, mayd minden törvenye, az Romai és Czaßari törvenynek kutfejeből ßarmazot, de mind az altal az mi Orßagunkbeli közönſeges ßokkaſunkat, harom fundamentombol vettúk.

Elößer, az Orßag közenſeges vegezeſſeből és ßerzeſeből.

Maſodßor, az Kiralyoknak Privilegiomokbol.

Harmadßor, az Orßag rendelt Birainak Sententiajokbol.

ELŐ-

ELŐSZER, mondam hogy az Orßag közönſeges vegezeſeből, kinek eredetit, hogy mélyebbē meg mondgyam eßünk ben kel vennünk, hogy mindeneknek elötte, amaz mi diciretes első Kiralyunk és Apoſtolunk, az bodog emlekezetú Sz. Iſtvan Kiraly (ki az Magyari Kirallyok közöt elsőb, és főb volt, és ki az Magyar nemzetet az ßentſeges hitnek vilagoſſagara teritette) jeles vegezeſt ßerzet, mely mind az altal az kereßtyeni hitnek első fundamētomanak tanitaſara és meg erteſere inkab ßolgal, hogy nem mint az törvenyre valo perpatvarkodaſra. Annak utāna az mi ßentſeges Laßlo Kiral: és Confeſſorunk, ki az ő ßablyajaval Dalmatiat, és az tenger mellyēkét Magyar Orßaghoz hayta, és ki az Tatar nemzetet, ki Magyar Orßag hatarit, gyakorta be űteſ ſel ßokta vala haborgatni, ßemben valo viadallal meg rontta, és ez Orßag hataribol ki kergete, és futva ßalaßta őket, jeles jo törvenyeket ßerzet. Annak utanna az győzhetetlen ANDRAS Kiraly is, az harmad BELA Kiraly fia, és az ßentſeges özvegy ERSEBET Aßßonnak attya (kit mi Ieruſalemi ANDRAS Kiralynak hivunk) az ő Ieruſalembeli hadabol valo győzedelmes haza jövetele utan (mellyet ő az kereßtyeni hitnek oltalmaert az Aſiabā és Syriaban lako

PRIMO (inquam) ex conſtitutionibus publicis, cujus rei ut origo altius repetatur, advertendum eſt, quòd primus omnium glorioſus ille Rex, & Apoſtolus noſter beatus STEPHANUS (primitias Regum Hungariæ qui tulit, quiq; ad ſacræ fidei lumen gentem Hungaricam convertit) præclaras ædidit conſtitutiones, fidei tamen magis rudimēta, quam litium fomenta, præ ſe ferentes & declarātes. Deinde ſanctiſſimus Rex, & Confeſſor noſter LADISLAVS, qui gladio ſuo Dalmatiam, partesque maritimas, Regno Hungariæ ſubjecit, quique gentem Tartaricam, fines Hungarorum crebris incurſionibus invadere conſuetam, aperto Marte ſæpe conterens, ab hujus Regni finibus procul amovit, pedemq; longe referre coëgit, leges optimas conſtituit. Invictiſſimus poſtea Rex ANDREAS tertij BELÆ Regis filius, ac beatæ ELISABETH viduæ genitor, quē nos Hieroſolymitanum vocitamus, poſt fœlicem, ab expeditione Hieroſolymitana, quam pro ſacræ fidei Catholicæ defenſione, adverſus Saracenos ingeniti Hungarorum cum exercitu ſuſceperat: reditum, ſuper Nobilium præſertim immunitate ac prerogativis libertatibus, egregias

ſancti-

ſanctiones prę claratąq; decreta ſtabilivit, quæ uſq; in præſentem diem gens Hungarica, tanquam ſacra decreta, ad uſque ſydera tollit. Demum excellentiſsimi Principes Domini, LVDOVICVS, SIGISMVNDVS, ALBERTVS, & MATHIAS, Reges Hungariæ, temporibus ſuis, certas pari modo conſtitutiones fecerunt. Noviſsimè etiam ſereniſsimus dominus noſter modernus Rex LADISLAVS, non minus cæteris prę ſtantiores leges condidit, cujus memoria laudabilis apud Hungaros in benedictione ſemper erit. Et licet hujuſmodi cõſtitutiones ac leges præſertim ſanctorum STEPHANI & LADISLAI Regum, qui Catalogo Sanctorum aſcribi dignè meruerunt, vetuſtate nimia jam pene ſint abolitæ. Qui cum & alioquin magis de divina, quam humana lege tractaſſe dignoſcantur, reliquorũq; ſubſequentiũ Regum decreta, in certis clauſulis & articulis mutata variataq; habeantur: tamen ex omnium fere ipſorum Divorum Regum conſtitutionibus, per longum uſum aliquid legis in conſuetudinem noſtrã, pluſquam per centum annos jam approbatam, derivatum traductumq; eſſe dignoſcitur. SE-

lako Tőrőkök ellen, az Magyarokkal inditot vala) jelesben az Nemeſſek ſabadſagarol, és meltoſaga felől, jeles articulusokat, és Decretomat ſerzet, mellyet ez mai napig az Magyar nemzet, tőbbire mint ſent Decretomot és vegezeſt felette igen diczir, és az eghben fel magaztallya; v egezetre az Felſeges Kiralyok-is LAIOS, SIGMOND, ALBERT, és MATTIAS, Kiraly, az ő idejekben haſonlatoskepen bizonyos ſerzeſeket ſerzettenek. Vegtere penig az mi moſtani kegyelmes Urunk LAZLO Kiraly-is nem alab valo tőrvenyeket ſerzet az tőb Kiralyoknal, kinek emlekezeti az Magyaroknal meg marad, és mindenkor aldasban leſen Es jolehet ez fele regi ſerzeſſek, és tőrvenyek, jelesben az Sz. ISTVAN és LAZLO Kiraly tőrvenyit (kiket az ſentek kőzze meltan ſamlaltak és irtak be) az felett eb valo regiſeg miat mayd erőtlenek kezdettek lennie. De miert hogy ők annelkúl-is az Iſten tőrvennyeről irtak inkab, hogy nem mint ez vilagi tőrvenye felől, és az utannok valo Kiralyok Decretumokot-is, bizonyos cikkellyekben és reſzekben meg-is valtoſtattak, és kúlőmben rendeltek, vegeſtek felőle. Mind az altal nyilvan vagyon, hogy minden ſentſeges Kiralyok vegezeſeből, hoſſu ideig valo ſokas altal jőt be valamely tőrveny, kivel ſoktunk elni, mellyel immar száz eſztendőnel tőb údőtől fogvan ugyan tőrveny gyanant elúnk.

MASODSZOR azert az mi ſokot Tőrvenyúnknek, az Fejedelmek Privilegiomibol, es kiadot ok leveleiből lőt eredeti, mely privilegiomokat mikor az ſúkſeg kivannya, es az pereſek Tőrveny eleiben hoztak, es gyakorta meg is olvaſtak volna, es az Birak is ertven, (okoſſagokkal-is meg tapaſtalvan) hogy jol es igazan adtak volna ki, ők-is jovallottak: Ez fele tőrvenybeli level olvaſaſa es gyakorlaſa altal az mi ſokot tőrvenyúnknek nagyub reſzeben, ugy igazodtanak el az Birak.

HARMADſor es utolſor penig az Orſag Birajinak ſententiaibol, es egy-nehany uttal valo meg itilt levelekből: ſőt gyakorlatoſſaggal azon egy rendel, moddal, es folyaſſal, ki mondot, ki ſolgaltatot tőrven ſerent valo igaz-tetellel, meg erősittetet tőrveny levelekből, ſarmazot ez mi tőrvenbeli ſokaſunk. Ugy vagyon, hogy ez tőrveny folyaſat es rend tartaſat, mellyet az pereknek kezdeſeben, viſeleſeben, latogataſaban, es el vegezeſeben ſoktunk meg tartani, Carol Kiraly az meg nevezet Lajos Kiralnak az Attya idejebẽ, ſőt ő maga hozta volna be ez Orſagban Francia Orſagbol, mely Tőrveny folyaſt mind ez ideiglen fogyatkozas nelkúl meg tartottunk (csak hogy nemely czikkelt kőz akaratbol az Orſag megh valtoztatta.) de azert ez utan

SECVNDO, ex Principum privilegijs conſuetudo noſtra proceſsit, quæ cum ſæpe rebus ita expoſcentibus, in judicio producta legerentur, & honeſtè juſtèq; (dictante ratione) ædita & confecta fuiſſe approbarentur, longum per ejuſcemodi judiciarium exercitium, certa pars noſtræ conſuetudinis progreſſum habuit.

TERTIO verò & ultimo, ex Judicum ordinariorum Regni ſentẽtiis, literisq; Adjudicatorijs iteratis: imò plurimis vicibus, uno & eodem ordine, ac modo proceſſuq; latis & confectis, ac executione juridica roboratis, conſuetudo ipſa emanavit. Verùmtamen, proceſſus iſte judiciarius, & uſus proceſſuum, quem in cauſis inchoandis proſequendis, diſcutiendis, & terminandis, obſervamus, regnante ipſo domino CAROLO Rege, prædicti LVDOVICI Regis genitore, per eundem ex Galliarum finibus, in hoc Regnum inductus fuiſſe perhibetur: qui ad hæc uſq; tempora, (variatis ſolummodo per publicas conſtitutiones quibuſdam terminis) inviolabiliter ſemper extitit obſerva-

tus: obſervanduſq; eſt etiam in futurum ſemper. Nam aliter, totius Nobilitatis Regni Hungariæ jura, novarum legum per inductionem (quoaduſque illæ addiſcerentur, in uſumque communem traherentur) ut in nihilum redigerentur, neceſſe foret.

utan-is mindenkor meg kel tartani. Mert ha meg nem tartanok ketelen uy Tőrvent kellene főrőzni (mellyet meddiglen csak meg tanulhatnank is, mint kellene vele elni) ez egeß Magyar Orßagbeli Nemeſſegnek igazſaga, az uy Tőrvennek behozaſanak miatta, mind fől fordulna es ſemmive tetetnek.

QVID SIT PRIVILEgium definitive: Et quòd duplex ſit Privilegium.

TITUL' VII.

Parte 2. Tit. 8. 9. 10 11. 12. 14. 16.

ITem, ex quo conſuetudo noſtra in quadam ſui parte ex Principum (ut præmiſſum eſt) privilegijs ſumitur, hinc de privilegio aliqua dicenda ſtatui. VNDE ſciendum, quod Privilegium dicitur, quaſi lex privata & ſingularis, quæ ad unum, vel ad paucos pertinet. Aliter autem privilegium dicitur prerogativum, aut honor ſingularis. Et eſt Principis beneficij, ſæpe contra commune jus indultum.

MI LEGYEN AZ Privilegium, az ok es ßabad level, voltakepen: Es hogy ket fele az Privilegium.

VII. TITUL',

TOvabba mivel hog az mi ßokaſunkat, nemely reßeben az Feiedelmek Privilegiomibol vőttük, ezokaert akarek az Privilegiumrol valami keveſet ßolni; Holot ßükſeg meg tudni, hogy az Privilegium mondatik, ſajat tulaydon maganak valo Tőrvennek, melyhez egynek avagy csak egy nehanynak vagyon igaſſaga. Egyebkent mondatik az Privilegium (mellyet az Magyarok ok es ßabad levelnek neveznek) egyeb emberek felől valo bőcsúleſnek, avagy kivaltkeppen valo tiſteſſegnek. Mellyet az Feiedelem jo akarattyabol, gyakran még az kőzőnſeges Tőrveny ellen is engedet valakinek.

DUPLEX eſt autem privilegium, ſcilicet Generale & Speciale Generale eſt, quod Univerſitati vel Collegio, prout Civitati, aut Capitulo vel Conventui conceditur. Et illud eſt perpetuum. Speciale autem eſt quod perſonæ dun taxat donatur. Et illud cum perſona extinguitur: Niſi fortè in eo caveatur, quòd virtus privilegii etiam ad hæredes & ſucceſſores ipſius privilegiati derivetur. Nam hoc modo etiam hæredibus ac ſucceſſoribus eius ſuffragari dignoſcitur.

Az Privilegium penig ket fele: eggyik kőzőnſeges, az maſik ßemelyre nezve nevezetes: Az kőzőnſeges az, mellyet az egeß kőſſegnek avagy gyűlekezetnek, ugymint, Varoſnak, Captalannak avagy Conventnek enged az Kiraly: Es ez fele Privilegium őrőkke tart, es allando. Az ßemelyre es nevezeteſen mely Privilegiumot engednek es adnak az mellyet csak egy ßemelynek adnak: Es az fele ßabadſag, ezen ßemely meg halvan, ſemmive leßen, vele meg hal. Hanem ha azon Privilegiumban be volna foglalvan, hogy az ßabadſagnak ereje őrőckeſire is ßallyon es maradekira. Mert ekkepen tudni valo dolog, hogy még őrőkkeſinek is es maradekinak is ßolgal.

AZ DECRETUM fel bonttyae az Privilegiumot: avagy vizzontag az Privilegium az Decretumot?

VIII. TITULUS.

DE it kerdhetik (mint hogy enis gyakorta hallottam hogy kerdettek) hogy ha az Decretomot, az az, az orßag rendeleſet, és kőzőnſeges tőrvenyet, fel bonthattyae, avagy ſemivé tehetie az Privilegium? Avagy penig vizzontag az Privilegiumnal erőſeb lehete az Decretum? Ez kerdeſre noha ſokkan ſokkepen felelnek es kűlőmb kűlőmb ertelemben vadnak felőle, es mind à ket fel

UTRUM DECREtum tolleratur per Privilegium: & è contra.

TITULUS VIII.

SED Quæri poteſt (prout ipſe quoq; ſæpe quæſitum audivi) utrum Decretum, ſeu jus commune tollatur per privilegium: & è contra, ſi privilegium tollatur per Decretum? Quanquam multi multa dicant, aliterq; & aliter ſentiant, & pro utraq; parte probationes nonnullæ in medium afferri queant: Nos tamen gene-

raliter omnium & omnia privilegia, per jus commune ſeu Decretum, tolli & invalidari tenemus: In caſibus illis, quibus expreſſe facta fuerit in generali conſtitutione mentio. Prout habetur in Decreto moderni domini noſtri Regis, libertatis Civitatis Viſſegradienſis abolitio, nonarum à Civitatibus liberis exactio, & alia hujuſmodi. Quæ & ſi privilegia ſuper eorum libertate, atq; nonarum exemptione & non ſolutione, pro ipſarũ parte dudum habeant confecta: tamen non privilegium, ſed Decretum ac generalis conſtitutio in hac parte obſervatur. Privilegium autem, cui non fuerit expreſsé derogatũ per legem contrariam, vel generale Decretum, non invalidatur, prout ſuperius de conſideratione & intelligentia Decreti latius habes.

az ő ertelmek bizonyos okoskodaſsokkal erősitik: De mi mind azon altal azt tarttyuk, hogy az kőzőnſegeſſes Orßag vegezeſe es rendeleſe, mindeneknek mindennemű Privilegiomit erőtlene teßi, es fel bonttya: Oly igyekben, mellyekről az kőzenſeges vegezeſekben nyilvan valo emlekezet leßen. Az mint az moſtani Kiralyunk Decretomaban-is meg vagyon, Viſsegrad Varoſsanak ßabadſaga fel bomlaſa, az ßabad Varoſsoknak kifizeteſe, es tőb ezfele dolgok. Mely Varoſsoknak noha regtúl fogvan Privilegiomok vagyon rolla es ſzabadſagok, hogy kilentzedet raytok ne vegyenek, ők ſe fizeſsek meg: De azert ennyiben nem az Privilegium tartatik erejeben, hanẽ az Decretum es az kőzőnſeges vegezes marad helyen. Az Privilegium mind azon altal meg nem erőtlenedik, hanẽ ha valamely ellen nevezeteskepen az Orßag mas tőrvent irat, es kőz akarattal ellene valo vegezeſt ßerez: az mint ide fel az decretumnak eſmeretiről nilvabban meg vagyon.

QUOD PRIVILEGIum dupliciter poteſt attendi & emanari: Et primò legitimè.

HOGY AZ PRIVILegium ket fele lehet, es ketkepen kelhet ki: es elősőr tőrveny ßerint.

TITULUS IX.

IX. TITUL'

Du-

AZ

AZ Privilegiũ felől penig ketkepen kel gondol kodnunk, tudni illik, Egyik az melyet az Fejedelem az ő tellyes meltoſagabol, es tőrveny ßerint ßokot adni. Az maſodik az, melyet nem igy, hanẽ egyebeknek karara, avagy męg az kőzőnſeges vegezes ellen is engedne valakinek az Feiedelem. Ez okaert az menyiben az Privilegium az Feiedelemnek tellyes meltoſagabol ßarmazik, ugy mint, mikor valakit joßaggal ajandekoz meg, avagy ado, es harmintzad fizetesből valakit ki veßen, es valakinek ßabad vaſart, ſokadalmot, revet avag vamot enged, ezfele Privilegiomot, melynek adaſsa csak az Feiedelmet illeti, mindenkor meg kel tartani: csak hogy egyebek igaſſaganak nyilvan valo artalmara ne legyẽ. Mert ennek okaert ßoktak az Privilegiomok vegeben, ezt az czikkelt be irni: SALVO IURE ALIENO, az az, mas embernek Igaſſaga hellyen maradvan. Mert ha az Feiedelem valamely paraßt embert avagy Varoſt az ado fizetes ből moſtan ki venne, es ßabadſaggal ajandekozna: Annak előtte kedig, az adonak igazan felßedeſet hivei kőzzűl valakinek engette volna: tehat ez utolſo privilegium, miert hogy az előbbi privilegiumnak, mely az adofelől kőlt, nilvan valo artalmara volna, az elsőt erőtlene es

DUplex eſt autem privilegii conſideratio, ſcilicet in quantum ex mera Principis authoritate riteq; & legitimè procedit: Et in quantum non, ſed in damnum aliorum vergit, Vel aliâs, conſtitutioni communi derogare videtur. In quantum igitur Privilegium ex mera Principis authoritate procedit, prout jurium poſſeſsionariorum Donatio, á tributaria, triceſimarumque ſolutione exemptio, Fororum liberorum ac Nundinarum generalium, Vadorumq; & tributorum collatio, quæ ad ſolum Principem ſpectat, ſemper obſervari debet. Dummodo juribus aliorum manifeſtè nõ præjudicet. Et propterea in calce hujuſmodi Privilegiorum, clauſula iſta ſemper apponi inſerique ſolet, SALVO IURE ALIENO. Nam ſi Princeps ipſe quempiam hominem ruralem, vel civitatem, á ſolvtione tributorum de preſenti eximeret, & libertate donaret: prius tamẽ tributariam exactionẽ juſtè fiendam, alicui fidelium ſuorũ contuliſſet: tunc per iſtud poſterius Privilegium, ſcilicet exemptionale: quia priori Privilegio, ſuper tributo confecto, palám prejudicaret, primum invalidare, & hu-

jusmodi tributariam exactionem tollere non potest. Verùm, in bonis & tributis propriis Principis, qui Privilegiũ donavit, exemptio ipsa tenebit, atque locum habebit.

QUOD PRIVILEGIum duobus modis intelligitur juribus aliorum præjudicare.

TITULUS. X.

ITem, de concessionibus quoque Fororum, Nundinarum & Vadorum, idem est sentiendum: Quòd Privilegia, super eisdem ædita, semper sunt observanda: si in prejudicium jurium aliorum non fuerint collata. Quæ duobus modis possunt juribus aliorum prejudicare.

PRIMO, ratione temporis, prout dictum est, immediatè. Quia prius emanavit Privilegium alterius, quòd non potest tolli per posterius: etiam cum clausula derogatoria.

SECUNDO ratione loci. Quia vectigalia fluviorum, seu Vada, concedi de jure non possunt, Nisi ea loca (ad quæ concedentur) sint ab aliorum locis, (ad quæ videlicet prius fuêre concessa) in distantia,

ne es ez fele adozast semmisse nem teheti. Hanem az Feiedelẽ jobagiban es sajat adaiban, ki az privilegiomot engedte, effele sabadsagnak helye lesen.

HOGY AZ PRIVIlegium ketkepen lehet artalmara mas ember igasságanak es szabadságanak.

X. TITUL'

TOvabba az Vasarok, Sokadalmok es Revek engedelmeről-is azont kel ertenünk, hogy azokrol valo ki adot privilegiomot is mindenkor megh kel tartani, ha eggyebek igalsaga fogyatkozasara nem lejend. Ezek penig ketkepen arthatnak mas ember igasságanak.

Elősőr az időt megh tekintven, az mint az előt is megh mondam. Mert előb kőlt az mas fęlnek Privilegioma, mellyet nem bonthat fől az kesőberi, męg ha azt irtak volna-is bele, hog az előbbi privilegium ellene ne alhasson.

Masodsor az helyt meg tekintven: Mert vizi adokat, avag Rev vamokat, törveny serint senkinek nem engedhetnek: hanẽ ha az hely, melyhez az Vamot engedik, az mas helytúl, kihőz az előt Vamot engettek volt, legh kőzelb egy męly főldnire volna: sollehet kőzzelb is meg engedhetni, ha az fele engedelem az első Vamot el ne fogna, avagy annak valami egyeb bizonyos kar belőle nem következnek.

Hetedsaki Vasarokat, es kőzönseges Sokadalmokat is annyi tavoly főldőn, es kőzelb is megh engedhet az Feiedelem, csak hogy azon napon, vagy azon időben, az első sokadalmokkal, az uyonnan engettet Vasar ne essek, es egyeb kepen is az uy Vasar az elsőt el ne bontsa.

AZ PRIVILEGIum masodsor, törveny ellen lesen.

XI. TITUL'.

DE mas fęle Privilegiomot is talalunk, mellyet neha az Feiedelem nem tisti es meltosaga serint enged valakinek: az az, kire az Feiedelemnek nintsen igaz es törveny serint valo sabadsaga, az fęle privilegiumnak engedesere: Mert avagy masnak kara ra volna, vagy az Orsag törvẽnyevel, es az kőzönseges vegezesel ellenkeznek. Essele privilegiumnak azert ereje nem lehet, mint peldanak okaert: Az Orsag

tia, ad minus unius miliaris: licet possint etiam propinquius cõcedi, si destructionem priorum, vel illis notabile damnum concessio ipsa non esset allatura.

Fora etiam Hebdomadalia, ac Nundinæ generales, per tantam distantiam, & ad loca propinquiora conceduntur, concedique poterunt: dummodo una & eadem die, aut uno tempore, cum prioribus Nundinis, seu Foris Hebdomadalibus, noviter concessa, non celebrentur, & aliâs nova manifestè priora non destruant.

PRIVILEGIUM, SEcundo modo formatur illegitimè.

TITULUS XI.

ALIO modo potest considerari Privilegium, in quantum non ex mera Principis authoritate procedit: hoc est, quòd Princeps non habet justam legitimamque facultatem concedendi tale Privilegium: Quia vergit in præjudicium aliorum, vel quòd juri communi, ac constitutioni generali prejudicare dignoscitur. Et hujusmodi Privilegium non valet: prout, exempli gratia, in Decreto com-

communi continetur, Quòd transſumptis literarum, extra terminos Octavales confectis, in judiciis fides non adhibeatur. Princeps autem, ſi cujuſpiam privilegium ſimpliciter tranſſumi faceret, cũ clauſula derogatoria, videlicet (NON OBSTANTE Lege, vel Decreto Regni noſtri, hujuſmodi tranſsũpto volumus fidem adhiberi, &c. Aut Statutorias literas cum gratia concederet, Quòd ſcilicet non obſtante annuali revolutione jam tranſacta, Donationem aliquam executioni demandare teneantur.

Quia juri & conſvetudini Regni hujus, aperte derogare videtur: ideo non obſervatur, neque obſervandum cenſetur. Idem eſt ſentiendum ſuper illis privilegiis, ſi quibus ſuper eo conceſſa fuerunt, vel in futurum concederentur, Quòd in ſedibus judiciariis comitatuum, coram comitibus parochialibus, ad cujuſvis inſtantiam reſpondere non teneantur, neque in præſentiam aliorum Judicum Regni ordinariorum: niſi in præſentiam ſolius majeſtatis Regiæ, vel perſonalis præſentiæ ſuæ, in cauſam conveniri poſsint.

PRÆTEREA, Si juramentum cuipiam Dominorũ, vel Nobilium, præſtandum adjudicaretur

Orßagh Decretuma azt tarttya, hogy affele levelek maſsanak, ki octavas tőrvenyben nem kelne, az tőrvenybe ne legyen hitele. Az Feiedelem azert ha valaki privilegiumanak czak ő magatul maſsat vetetne, es ez czikkelt is utanna iratna, hogy, ugymond, az mi orßagunk tőrvenye es vegezeſe ellen is, azt akarjuk, hogy ez level maſsanak helye legyen, &c. Avagy ha valami Iktato levelet gratiaval engedne: tudni illik, hogy eztendő el mulvan is az Donatiot iktathaſſak vele, es erejeben maradgyon az iktatas.

Mivel hogy az Fejedelemnek effele privilegiuma, ez orßagh tőrvenye, es ßokkaſanak nyilvá valo keppen ellene volna, azokaert helye es ereje nem lehet, nem-is melto hogy megtartaſsek. Haſonlatoskepen erőtlen az fele privilegium-is, mellyet az Fejedelem valakinek avagy meg engedet volna, avagy ezutan akarna engedni, hogy az Vármegye ſzekin az Iſpanok elől, ſenkinek ne tartozzek megfelelni, ſe ez orßagnak egyeb rendelt birai elől, tőrvenyben ne foghatnak, hanem czak Kiraly ßemelye, avagy kepe elől pőrel hetnenek vele.

Ennek felette ha valamely Urnak, akar Nemes embernek hitet itilne az tőrveny, es arrol oly

olly Privilegiomot hozna elő, hogy nem ßemely ßerent az Alperes, hanem az ő tißt-tartoja tartoznek az hittel, &c. és tőb ez fele tőrventelẽ dologrol ßollana az privilegium: Mivel hogy az egeß Orßagnak meg rőgzett tőrvenyenek és ßokaſanak ellene volna, ezfele privilegiomot ſohult nem illik megh tartani. Mert minden Nemeſſek és Vrak mind egy-hazi és kűlső renden valok, és mind ket ágon valo ßemellyek, kik joßagot Magyar Orßagban birnak, egy tőrvennyel és egyenlő ßokaſſal tartoznak çlni, az ő joßagoknak oltalmazaſaban, és az joßagrol valo minden-fele inditot pereknek forgattaſſaban, mint az Decretomnak első reßeben-is megh vagyon irva-

tur, & Privilegium inde produceretur: quòd non ipſæ reus in perſona ſua, Sed officialis ſuus illud deponere teneretur, & hujuſmodi, &c. quia generali conſuetudini, totius Regni olim approbatæ, tale privilegium præjudicat, nuſquam tenetur. Omnes enim Domini, & Nobiles, tam ſcilicet ſpirituales quam ſæculares: cæteri etiam poſſeſsionati, utriuſq; ſexus homines, qui in hoc Regno Hungariæ, bona ac jura poſſeſsionaria gubernant, pari lege, unaq; & eadem conſvetudine, in ipſorum jurium poſſeſsionariorum conſervatione atq; cunctarum cauſarum, inde emergendarum pro ſecutione, uti debent, prout in PRIMA quoq; parte prænotatum habetur.

HANY KEPPEN erőtlenedik meg az Privilegium:

XII. TITUL.

TOVABba ezt-is vegyűk eßűnkben, hogy az Privilegium ſok keppen, meg romolhat, és erőtlenne leſzen, Mert ELőSZőR ſemmive leßen, mikor valaki az ő neki engedtetet privilegium, és ßabadſag ellen

QUOT MODIS CAREBIT privilegium ſua firmitate.

TITULUS XII.

NOTAndum ulterius, quòd Privilegium multis modis ſuo carebit vigore. PRIMO enim perditur, & invalidum fit privilegium, quando quis fecerit contra privilegium ſibi conceſſum, aut

malè eo utitur. Quia meretur Privilegium amittere, qui conceſſa ſibi abutitur poteſtate. Quemadmodum ille, qui ſuper malefactorum, in territorio ſuo deprẹhenſorum, punitione, Privilegium Principis habet: & capto fure, vel prędone, non eum ſuſpendit, vel palo affigit: ſed pactatam pecuniæ ſummam ab eo extorquendo dimittit: talis privilegio ſuo abutitur. Quia Princeps malefactores non dimittendi, ſed juxta eorum demerita, feriendi mulctandiq; prẹſtitit authoritatem.

SECUNDO, amittitur privilegium, dum quis tempore debito non utitur privilegio, ſibi dato atq; conceſſo. Verbi gratia: Si cuipiam regia majeſtas, caſtrum, vel quodcunq; jus aliud poſſeſſionarium donaret: & ille donatarias literas ſuas donationales, infra anni revolutionem, per Regium, aut Palatinalem, & alicujus loci teſtimonialis homines executioni non demandaret: tunc peracta revolutione ipſa annuali, hujuſmodi Donatio omni firmitate carebit. Neq; etiam cum literis Statutorijs, per gratiam, (prout immediatè præmiſi).

ellen czelekeßik, vagy azzal gonoßul ęl. Mert meg erdemli azfele ember, hogy Privilegiumat el veßeſſe, az ki az neki engedet hatalommal gonoßul ęl. Mint az kinek az ő hataraban tapaßtalt gonoß tevőknek búntetéséről privilegiuma vagyon az Fejedelemtől, és az Orvot, akar tolvait meg fogvan, nem akaßtya fel, ſem fel nem nyarſollya: hanem meg ſzerződik vele, és ſumma penſzt avagy birſagot veven rayta el boczattya. Ez illyen ember gonoßul ęl az ő ßabadſaglevelevel. Mert az fejedelem nem az gonoß tevőknek el boczataſara, hanem az ő erdemek ßerent valo meg őlőſére, és búntetéſere adot volt nekie meltoſagot.

Masodszor, meg romol az Privilegium, mikor valaki illendő údőben nem ęl az ő neki adattatot, és engedtetet Privilegiummal. Peldanak okaert: Ha valakinek Kiraly ő Felſege Varat, vagy valami egyeb joßagot ajandekozna, és az az ember az ő Donatio levele mellet egy eßtendő forgaſaban, Kiraly emberi altal, vagy Nador Iſpan, vagy valamely Captalan avagy Convent embere altal, magat az joßagban nem iktatna, tehat eßtendő utan affele Donationak ſemmi ereje ninczen, nem is leßen: Sőt meg ha az fele iktato levelet adna-is az Kiraly (az mint ide fellyeb meg jelentem) hogy eßtendő utan-is, be iktathaſſak az joßagban, ennek ſem lenne ereje, és az Donatio levelet vele hellyere nem allathatna: hanem az Donatiot uyjonnan kel meg kerni, és azzal magat be iktatni: ha valaki azonkőzben azt az joßagot maganak meg nem nyerte leend. Az hętkőzbeli Vaſarok és Sokadalmok, és revek dolgaban-is, ugyan azont kel mivelni, hogy ha valakinek az Fejedelem Vaſart vagy Sokadalmot, vagy revet enged, az eßtendő el forgaſſa alat, az ő Privilegiumaval ęllyen és ęlni kezdgyen, mert egyebkeppen az eßtendő el telven, annak ereje fűſtben megyen, és ſemmive leßen. De azzert itt ezt is eßűnkben vegyűk, hogy ha az eßtendőnek el forgaſſa alat valaki az nekie adot joßagban, magat be iktatna, de az iktatasban, vagy az iktataſrol valo levelben, vagy penig az executionak, az az, igaz tetelnek rendiben, Kiraly, vagy valamely bizonyſag helybeli, az az, Captalan, vagy Convent emberinek vetkek, vagy tunyaſagok miat, valami fogyatkozas eſnék, avagy az iktataſnak rendiben el nem tudtak volna jarni, tehat ez fele tőrtenetben, az Donatio erejeben marad, és effele fogyatkozaſt meg kel jobbitani, illik-is hellyere allatni. Holot penig az Eßtendő alat valo iktataſt, czak el henyelnék, vagy az executioban,

miſi) confectis, reſtaurari valebit: ſed de novo donatio ipſa fieri conficiq; debebit: ſi interea alter quiſpiã jus illud poſſeſſionarium pro ſe non impetraverit. In facto etiam Fororum Hebdomadalium, Nundinarumq;, & Vadorum idẽ eſt faciendum. Ut ſi Princeps alicui Forum, aut Nundinas, vel Vada, conceſſerit: Ille infra anni revolutionem, Donatione & Privilegio hujuſmodi utatur, & uti incipiat. Nam aliter, anno tranſacto virtus ejus expirabit. HIC tamen advertendum eſt, quod ſi peracta infra dictam annualem revolutionem executione ipſius Statuti, error aliquis, aut in literis ſuper ea re relatorijs, aut in proceſſu ejuſdem executionis, vitio, vel negligentia hominis Regij & teſtimonij, vel etiam Capituli, aut convẽtus commiſſus fuiſſe deprẹhendetur: tunc in tali caſu donatio efficax manebit. Et ejuſcemodi executio, prout caſus rei ſe obtulerit, reformari poterit atq; debebit. Veruntamen, ſi ſimpliciter executio ipſa neglecta, vel aliter error aliquis

quis per donatarium in ea commissus fuerit, reformari nusquam poterit: sed de novo (ut prętactum est) castrum, vel jus illud possessionarium, impetrari debebit.

TERTIO, perditur privilegium, in casu, quo quis incurrit crimen læsæ Majestatis, vel notam infidelitatis. Et hoc modo non solùm privilegium, sed etiam caput, & quælibet bona perdit.

QUARTO, Si privilegium in alterius enorme damnum redundet, sicuti jam hunc modum prędeclaratum habes. Quia & alioquin non est verisimile, Principē concedentem, jus alterius prędens vel futurum, graviter velle lædere.

QUINTO, si Princeps, vel alter Judex Regni ordinarius, ex certa scientia videns & agnoscens, privilegium non valere: multis judicaverit contra illud. Secus tamē est, si aliquando contra privilegium per errorē fuisset judicatum: Nam isto casu poterit error ipse: & ex consequenti privilegij tenor per novum judicium, servatis de jure servandis, reformari.

SEXTO, per impressam, vel etiam

ban, avagy az Kiraly adomanyaban eytene valami fogyatkozaſt, az meg ajandekoztatot ſemely: Ez fele vetket ſoha meg nem jobbithattyak, hanem (az mint meg mondok) az Varat, vagy az joſagot uyonnan kel meg nyerni.

HARMADſor, ſemmive leſen az Privilegium, oly eſſet miat, mikor valaki Fejedelem meltoſaga ellen valo vetekben, vagy hitetlenſegnek notajaban eſnek. Mert ez fele vetek nem czak Privilegiomot, hanem fejet, és minden joſagat el veſti.

NEGYEDſer, ha az Privilegium, maſnak nagy karara lenne: mint ezt az okot ide fellyeb is meg magyaraztuk. Mert nem melto dolog volna, hogy az Fejedelem ollyat engedne valakinek, kivel maſnak moſtan, avagy jövendőben igaſſagat nyilvan meg haboritana.

ÖTŐDSZER, ha az Fejedelem, vagy mas ki az Orſzagnak rendelt Biraja volna, latvan és ertven, hogy az Privilegium nem jo: annak ereje ellen ſok rendbeli tőrvent ſzolgaltatna. De azert mas az, mikor valahogy az Privilegium ellen tudatlanſagbol, tenne tőrvent: Mert ez illyen tőrtenetben affele vetket meg jobbithattyak, uy itilet altal is, hollot az Privilegium-is erejeben marad, az tőrvennek ſokot follyaſat meg tartvan.

HATODſor, az Privilegiumnak

nak nyilvan, vagy alatombā valo bele hagyaſaval. Nyilvan illyenkeppen, hogy ha valaki, mindenecknek tuttara bele hadgyándgya, az ő Privilegiumat. Veſtegleteſſel valo bele hadgyaſſal penig ugy, hogy ha valaki, az ő Privilegiuma ellen, nyilvan czelekednek, és az privilegiomos embernek tuttara lenne az dolog, ellene nem ſollana, hanem tellyeſſeggel el halgatna. Mely halgatas mivel hogy ő neki karara volna, kővetkőzik, hogy ha ſabadſagaval akarna çlni, és halni nem hadna, el nem halgatta volna.

HETEDſer, meg romlot kéſőbben kőlt Privilegium altal, mely az elſőt valami reſzeben fel bonttya: mint mikor mind az ket privilegium, azon ſzemelyre kőlt ki, avagy azon kőſſegre irjak, tehat ackor az elſő privilegium el bomol, és az maſodik tartatik meg.

NYOLTZADſor és utolſor, az Privilegium le ſál, az Fejedelemnek ki fejezet meg hivaſa altal is; Melto okokbol azert, mellyeket affele megh hivo levelben, vilagoſſon meg kel magyarazni. Mert ha az meg hivaſnak melto okat nem adandgyak, hanem az meg hivo vagy maſalo levelben ugy leſen meg jegyezve, hogy az meg maſolas czak ſemmi okokbol nem lőt, tehat az meg maſolaſnak ſemmi hellye nem leſen. Mert ebből

tiam tacitam renunciationem ipſius privilegij. Per expreſſam, ſic, quòd publicē renunciarit vel renunciaverit quis Privilegio ſuo. Per tacitam autem, ſic, quòd publicè actum ſit contra illud privilegium ipſo ſciente, & non contradicente, ſed per omnia ſubticē-te. Quæ taciturnitas, cùm ſit in ſui prejudiciū, inducit contra ſe quādam renunciationem.

SEPTIMO, per posterius derogatorium priori: quando videlicet utrunq; confectum eſt, vel emanavit ad unam & eandem perſonam aut communitatem: tunc Primum caſſabitur, & ſecundum obſervabitur.

OCTAVO & ultimo perditur privilegium, per expreſſam renovationem concedentis Principis: Idq; ex cauſis rationabilib⁹, in revocatione hujuſmodi clarè declarandis. Nam, ſi cauſæ rationales revocationem non firmaverint, ſed ſimpliciter factam fuiſſe, literæ revocatoriæ denotaverint: ipſa revocatio locum non habebit.

Alias enim incommoda multa sequerentur: & quilibet de privilegio suo dietim desperare cogeretur. Et hæc de privilegijs dicta sufficiant.

QUID SIT SIGILlum descriptive,& quod duplex sit Sigillum.

TITULUS XIII.

Par.2.Tit 58. Par.1.Tit.14. Par. 2. Tit. 13.17.

VErùm, quia omnia Privilegia Sigillis roborari communiriq; solent: ideo super Sigillis quoq; in hac parte aliquid dicendũ convenit. Ubi sciendum, quòd Sigillum est notorium signum, auro aut alio metallo vel cæræ impressum, corroborans omne factum.

Sigillum.

ET duplex est Sigillum, scilicet, Authenticum, & non authenticum. Authenticum dicitur,quasi authoritatem tenens,cui credi debeat. Et est propriè Principum, ac ordinariorum Iudicum Regni: Nec non Capitulorum & Conventuum. Et hujusmodi Sigillum Authenticum, literis appositum, confirmat omne factum in ipsis literis expressum atq; declaratum. Habent præterea etiam Ci-

MI LEGYEN AZ Peczet voltakeppen, és hogy ket fele.

XIII. TITUL'

DE miert hogy minden Privilegiomot peczettel soktak meg erősiteni; azert illik hogy ennye rebeből, az peczet felől is valamit bollyunk. Holot meg ertsúk,hogaz peczet esmeretes jel, kit aranybol avagy egyeb ertzből meg metzven, viazban nyomnakle, hogy ez altal minden meg lőt dolog erős, és allando legyen.

KET fele penig az Peczet, tudni illik, Meltosagos, avagy hihető, és ketseges. Meltosagos peczetnek azt mondgyuk, melynekmiert hogy oly bőczületi vagyon, hogy annak ketseg nelkül hinni kellyen. Effele peczetek penig az Fejedelmeke, és az Orßagbeli rendelt Birake: Sőt Captalanoke és Conventeke. Es effele meltosagos bizonyos peczettel,valami leveleket meg peczetelnek, meg erősiti és alhatatossa tesen, minden benne meg irt dolgot. Vagyon effele peczetek az Varassoknak-is, bizonyossok és meltosagossok, mellyeket az Kiralyok és Fejedelmek engedtek nekik Ezeknek az peczeteknek ő előttek,és ő kőztek forgot, indult és meg lőt dolgokban mindenkoron erejek vagyon.

BIZONTALAN és meltosag nelkúl valo peczetnek mondgyuk, az kivaltkeppen valo szemelyeknek magok peczetit. Ezek alat semmi őrőckes dolog veghez nem mehet. Mely peczetek sok fęlek: Mert nemely az Urake, Pap Urake, sőt az őrők Ispanoke, és egyeb Zazlos Urake,kik effele tißtet és meltosagot birnak, és mas azokke-is, kik Zaßlos Uraktol ßarmaßtak. Mas ismet az Orßagbeli Nemessekke és fő emberekke,mellyekben kivaltkeppen valo Czimereket ßoktak ki metzeni és irnia. Az felső renden valo Pap Uraknak azert, ugy mint, Ersekeknek, Púspőkeknek: az Auranæ Apat-Uraknak,és az Orßagnak ßabad és őrőckes Ispaninak. Es męg az Ratz Orßagi Deßpotnak-is, az önön tulaydon sajat és ismeretes peczetteckel, meg erősittetet levelek altal, ßabadsagok vagyo Prokatorokat vallaniok. De az tőb Zazlos Urak, Nagysagossok és Nemessek mind Procator vallast, mind penig egyeb vallas teteleket, ez Orßagnak rendelt Birai előt, és bizonysag hellyeken, ugy mint Captalan

iam Civitates & Oppida Sigilla Authentica per Reges & Principes ipsis concessa. Quæ in factis, & rebus coram eis,& in medio eorum vertentibus, ac emergendis robur sortiuntur firmitatis.

NON Authentica verò sunt privatarum personarum Sigilla. Et talia nihil perpetuitatis sub se continere possunt. Quorum multa sunt genera: Alia enim sunt Dominorum, Prælatorum, nec non Comitum perpetuorum, & aliorum Baronum, officia baronatuum pro honore tenentium, & alia ab eisdem Baronibus propagatorum. Alia verò Nobilium & Procerum Regni veris & peculiaribus, armorum insignibus exsculpta & effigiata. Superiores itaq; Prælati, ut Archiepiscopi, & Episcopi: necnon prior Auranæ, ac Comites, liberi & perpetui Regni. Etiam Rascie Despotus, per literas eorum proprias veris & notorijs Sigillis ipsorum roboratas Procuratores constituendi facultatem habent. Cæteri autem Barones & Magnates atq; Nobiles, coram ipsis Iudicibus Regni ordinarijs, ac in locis testimonialibus, Capitulis scilicet, & Conventibus, & Procuratores

conſtituere, & alias Faſsiones (ut verbo domeſtico utar) facere tenentur. Iudices ſiquidem Regni ordinarij, ac ipſa loca teſtimonialia Sigilla Authentica habentes, ſub eorum Sigillis, tàm Procuratores conſtituendi, quàm etiam cunctas alias Faſsiones (ritè tamen, & legitimè) faciendi habent authoritatem.

és Conventben tartoznak vallania. Mert ez Orßag rendelt Birainak peczetek alat, és az bizonſag hellyeknek, mellyeknek erős peczetek vagyon, mind Procatort alathatni, s-mind penig egyeb vallaſ tetelt ſzereſzhetni, melyről Meltoſagok-is vagyon, de jo rendel és tőyveny ßerent.

QUORUM REGUM Privilegia ſerventur, & quorum non.

MELY KIRALYOK. nak Privilegiumit kel megh tartani és mellyeknek nem.

TITUL' XIIII.

XIIII. TITUL'

ITEM, habita jam Privilegiorum & Sigillorum declaratione, neceſſe eſt videre, quorum Regum & Principum hujus Regni Privilegia obſerventur, & quorum in judicijs reijciantur, nulliuſq; vigoris & firmitatis eſſe cenſeantur. VBI SCIENDUM, quòd univerſæ literæ ſanctiſsimorum, STEPHANI & LADISLAI Regum: Præterea ſereniſsimorũ primi ANDREÆ genitoris SALOMONIS, necnon primi BELÆ Patris: & primi GYESSÆ, fratris ipſius, beati LADISLAI Regis ac

HOlot immar meg magyarazok, az Privilegium, és az Peczet mi legyen, ßükſeg meg latnunk ez Orßagnak Kiralyi és Fejedelmi kőzzúl, mellyeknek Privilegiomit tartſak meg, és az ßek ßinin mellyeknek privilegiomit veſſe meg az tőrveny, és erőtlene tegye. HOLOT tudni valo dolog ez, hogy ezeknek levelei meg tartatnak, ugy mint, az Szentſeges ISTVAN és LASZLO Kiralyoke: Azonkeppen az Felſeges elſő ANDRAS Kiralynak, (ki SALAMON Kiralynak attya volt) és az elſő BELA Kiralynak, ki LASZLO Kiraly attya volt: és az elſő GEYSANAK-IS (ki azon Laßlo Kiraly battya volt) és ez meg

meg nevezet GEYSA fianakis KALMAN Kiralynak leveleit, ki előßer Varadi Púſpek volt, de Papa rendeleſeből és engedelmeből, az Orßag gondgyad fel vőtte, az Kiralyok magva ßakadaſſok miat. Es azert hijak moſt-is magyarul Kőnyves Kalmannak. Tovabba az maſodik ISTVAN Kiralynak KALMAN fianak leveleit: és az maſodik BELA Kiralynak, kit vak Belanak hittak, ki tudni illik ALMUS hadnagy fia volt: Es az maſodik GEYSA leveleit, azon vak BELA fiaet. Azonkeppen az harmadik ISTVAN Kiraly leveleit, ki maſodik GEYSA fia volt. Tovabba az harmad BELA leveleit, az maſod GEYSA fiaet, az az, harmad ISTVAN Kiralynak őtlőjet: Es ez volt az BELA Kiraly az ki az orvokat, és tolvaiokat kergette és ki gyomlalta ez orßagbol. Vegezetre harmad BELA fia IMRE Kiraly leveleit kel meg tartani. Mely IMRE az Varadi Egyhazat, bizonyos Donatiokkal és ajandekockal mondgyak, hogy meg gazdagittotta, és fel ekeſsitette. Es nemely iraſokban ezt az IMREHET, valami meg valtoztatot nevezettel HEINRICHNEK nevezik és iryak: De azert nem az Magyarok, hanem az Nemetek ßokaſa ßerent nevezik ugy.

ac COLOMANNI filij dicti GEYSSÆ, qui primum Epiſcopus Varadien: fuit: ſed per diſpenſationem Apoſtolicam, deficiente hærede Regio, Regni gubernacula ſuſcepit. Et ideo Hungarico idiomate Kőnyves kalman, in hunc uſq; diem appellatur. Item, STEPHANI ſecundi filij ejuſdem COLOMANNI, atq; ſecundi BELÆ, qui Cæcus appellatus eſt, filij videlicet Ducis Almi & GEYSSÆ, atq; ſecundi filij ejuſdem BELÆ, Cæci. Necnon tertij STEPHANI filij ipſius ſecundi GEYSSÆ. DEMUM BELÆ tertij, filij ejuſdem GEYSSÆ ſecundi fratris ſcilicet præfati tertij STEPHANI. Et hic eſt ille BELA, qui fures & latrones perſequutus eſt, atque de Regno extirpavit. TANDEM EMERICI filij ejuſdem tertij BELÆ Regum. Qui quidem EMERICUS, Eccleſiam Varadienſem certis Donationibus decoraſſe, pariter & amplificaſſe perhibetur, literæ ſervantur. Et ſecundum aliquos iſte EMERICUS, alio quaſi corrupto vocabulo HEINRICUS appellatur atq; ſcribitur: non tamen Hungarorum, ſed Germanorum potius uſu ſic intitula-

tur. Nec erat neceſſarium, nomina Regum iſtorum coñumerare: ſed poterat hæc commemoratio brevius perſtringi, pariter & annotari. Ex quo tamen Nobiles Regni Hungariæ, ſuper eorum nobilitate, ſimul & libertate pauca admodum privilegia temporibus horum Regum, qui potius incremento Eccleſiarũ Dei & populo Chriſtiano, hoc in Regno quaſi noviter plantato, curã ſalutis impendere ſtuduerũt, condonata habent.

ET aliâs certi fuerunt Principes inter hos, pro Regibus nominati, quorũ literæ in irritum tranſîêre, puta, Petrus Theutonus, Aba Hungarus, SALOMON filius primi ANDRAÆ & STEPHANUS quartus, filius dicti Regis BELÆ Cæci, qui quinq; duntaxat menſibus, Corona ſceptroq; potius, de Regno turpiter fuit expulſus. Necnon LADISLAUS tertius, filius prælibati EMERICI, ſive HEINRICI, qui ſex ſolummodo menſibus regnavit. Propterea, ut nomina pariter & Privilegia Regum ipſorum lucidius agnoſci queant ea prolixe poſui.

VLTErius advertendum, quod infra ſcriptorum quoq; Regum & Principum literæ ac privilegia in quovis

zik ugy. Nem is lõt volna ſükſeg, ezeknek az Kiralyoknak neveket elő ſamlalnunk, hanem ezt czak igen rövideden meg mondhatom vala. Mind az altal, mivel hogy ez Orſagbeli Nemeſſeknek igen keves Privilegiomok vagyon, ki ezeknek idejekben kőlt volna, az ő nemeſſegekről és ſabadſagokrol, kik inkab az Iſtennek Egyhazara, és ez Orſagban, ugy mint ujulan plantaltatot Kereſztyen nepre igyekeztek üdvoſſeges gondot viſelni.

ES noha ezek kőzőt nemely bizonyos Fejedelmek voltak, kiket az Kiralyi nevel illetek azert, de levelek mindenc ſiúl fogvan le ſallottak, ugy mint, Nemet Peter Kiraly, Magyar Aba, SALAMON elſő ANDRAS K. fia, és negyedik ISTVAN K. az meg mondot vak BELA fia, ki czak őtt holnapig birhatta az Coronat és az Kiralyſagot, ś mindgyaraſt ki kergettek ez Orſagbol. Azonkeppen az harmadik LASZLO az meghitt IMRENEK avagy HENRIKNEK fia, ki czak hat holnapig uralkodot. Es igy ezokaert ſam lalam elő ez meg nevezet Kiralyokat, hogy ezeknek mind privilegiumokat, ś mind neveket vilagosban meg iſmerheſsük.

TOvabba erre-is vigyaznunk kel, hogy ez ide ala meg iratot Kiralyok és Fejedelmek privilegiumit,

giumit, és leveleiket-is minden dolgokban megh kel tartani: Azoknak neveit mind az altal ez okaert jedzetem kűlőn: Mert ennek az dúczőſſeges Feje delemnek az maſodik ANDRAS Kiralynak, az harmad BELA fianak (az mint fellyeb-is meg jedzettük) idejeben (ki az ide ala meg irt Kiralyoknak rendiben leg első leßen) az Nemeſſeknek dicziretes, és hires neves ßabadſagoknak meltoſagat, mellyel mind moſtaniglan kőzenſegeſſen çlúnk és őrvendezúnk, levelben irtak és ki neveztek, és Decretum avagy kőzőnſeges vegezeſnek modgya ßerent kelven, ezen ANDRAS Kiraly altal megh erősitetet. Mert noha az mi ßentſeges első Kiralyunknak ISTVAN K. çlteben, és az tőb utanna valo Kiralyok idejekben-is ez Orſagban ſok Nemeſſek voltanak: mind az altal neminemű mod ßerent valo ßolgallattal, és az ő alattok valo jobbagyoktol, bizonyos fizeteſſel tartoßtanak és kőteleſek voltak az ő Kiralyoknak: Mely fizetesből leg elsőben az Nemeſſeket, kiket ackor ßolgalo embereknek nevezőnek vala, ez ANDRAS Kiraly vőtte ki, és effele adozaſtol ßabaditotta meg őket. Ez azert az oka, hogy mind ez ideig, minden ő utanna valo Kiralyok, minek előtte az Szent Coronaval megh Coronaznak őket (mint ide fel-is meg mondok) azon

ANDRAS

quovis facto & negocio obſervantur: ſed eorum nomina ſeorſim propterea notavi: quoniam tempore hujus glorioſi principis ſecundi ANDREÆ, filij (ut prænotatum eſt) tertij BELÆ Regis, qui primus erit in ordine Regũ ſubſequentium, laudabilis præclaraq; libertatis prærogativa Nobilium, qua generaliter uſque modò fungimur & gaudemus, in ſcriptis declarata per modumq; decreti & conſtitutionis generalis roborata extitit. Quamvis etiam regnante ſanctiſsimo ipſo Prothorego noſtro STEPHANO, & aliorum quoq; ſuccedentium Regum temporibus, multi fuerint in hoc Regno Nobiles, conditionaria tamen quandam ſervitute, collectarumq; ex parte colonorum ſuorum ſolutione, Regibus ipſis obnoxij erant atq; tenebantur: à qua primum per hunc ANDREAM Regem, ipſi Nobiles, qui eo tunc ſervientes dicebantur, exemti fuerunt atq; immunes. Et propterea cuncti Reges, uſq; in præſens tempus ſibi ſuccedentes, ſacro (ſicuti prænarratum eſt) priuſquam diademate coronarentur, ſuper obſervando decreto ac conſtitutionibus ejuſdem Domini ANDREÆ Re-

gis, Prælatis ac Baronibus, & Magnatibus, Proceribuſq; & Nobilibus regni hujus, juramentum præſtare conſueverunt. *Par. I. Tit. 9.*

Andreæ R. Privilegium ſervatur.

HUjus ANDREÆ Regis privilegium in monte Thabor, ubi Dominus & Salvator noſter tranſfiguratus fuerat, ſuper quadam poſſeſsionaria collatione emanatũ & confectum, in Comitatu Hontenſi habetur hac etiam tempeſtate. Ad proſequutionem itaque cœptæ materiæ redeundo prænotati ſecundi ANDREÆ: Necnon quarti BELÆ, ejuſdem ANDREÆ filij, cujus tempeſtate Hungaria per Tartaros devaſtata fuit: Præterea quinti STEPHANI, filij ipſius quarti BELÆ (demptis literis tempore ducatus ejuſdem STEPHANI, qui ſe juniorem Regem Hungariæ, & Ducem Tranſylvanienſem tunc intitulare ſolebat) confectis & emanatis. Nam tales literæ ſuæ non ſervantur: niſi forſitan ipſo poſtea Regni gubernacula juſtè ſuſcipiente, pariter & poſsidente, per eum fuiſſent confirmatæ. *Stephani 5. non ſervantur.*

ITEM quarti LADISLAI, filij ipſius quinti STEPHANI, qui ANDRAS Kiraly Decretuma, és vegezeſſenek meg tartaſara, az Pap Uraknak, Zazlos és Nagy ſagos Uraknak és ez Orſagbeli fő embereknek, és Nemeſſeknek meg ſoktak eskúnni.

Ennek az ANDRAS Kiralynak Privilegiuma, mely az Thabor hegyen, kin az mi Urunk és Idvőzitőnk ſine el valtozot volt, valami joſag adas felől kőlt és adatot volt, az Honty Varmegyeben, moſtani időben is jelen vagyon. De hogy azel kezdet dologra terjek, ez meg irt ANDRAS Kiralynak, és negyed BELANAK azon ANDRAS K. fianak (melynek idejeben az Tatarok el puſtittottak volt Magyar Orſagot) Annak felette ötődik ISTVAN Kiralynak az negyed BELA fianak levelei és Privilegiumi mindenkor meg tartatnak (azfele levelektől meg valva, mellyek azon ötőd ISTVAN Kiralynak Hadnagyſagakor kőltenek, ki ackor iſſiab Magyari Kiralynak, és Erdelyi Hertzegenek irattya volt magat) Mert azon ISTVAN Kiralynak effele leveleit meg nem tartyak: hanem ha az utan igaz Kiralyſagaban azon leveleit meg confirmalta volna.

ENnek felette az negyedik LAZLO Kiraly ezen ötődik Iſtvan

ISTVAN K. fia (kit Kun Laſlonak hittak) levelei és Privilegiumi jok és meg tartatnak.

TOvabba az harmadik ANDRAS Kiralynak levelei, kit Velentzeinek neveſztek volt. meg nem tartatnak: Azoktol meg valva, ha melyeket CAROLY Kiraly, ki menteſt utanna az tiſtben ſállot, peczetes gyűrőjevel, veres viaſsban, melyben job kez felől oldalul egy K. nevő bőtű vagyon, confirmalaſnak okaert meg peczetlet volna: Mert ez forman valokat meg tarttnak.

ISmeg CAROLY Kiralynak harom peczete volt, és az ketteit ő maga meg hitta és erőtlene tőtte, mely ket peczet alat kőlt Privilegiumokat meg nem tartnak, hanem ha az utolſori harmadik peczettel uyonnan meg confirmalta volna. Mely harmad peczetet igy iſmerhetnek meg, hogy az peczet közepin az ki metzet paiſnak ket felen (mely paisban, tudni illik, kettős kereſt vagyon) ket ſarkany kep vagyon.

Még-is, LAIOS Kiralynak az CAROLY Kiraly fianak-is ket peczete volt, mellyek közzül az elsőbiknek, mely az Uzura tartomanyban veſset volt el, mint hogy az Eſtergomi Miklos Erſektől Kiraly Cancellariuſſatol loptak volt el, ninczen ereje megh ſem tartatik, hanem ha az maſodik peczettel volnanak effele qui Kun Laſlo nominatus extitit, Regum privilegia valent & obſervantur.

ITem, Literæ tertij ANDREÆ Regis, qui Venetus cognominatus eſt, non ſervantur. Exceptis illis, ſi quæ per Dominum CAROLUM Regem, immediatum ſuum ſucceſſorem, annulari Sigillo ſuo in cæra rubea, in qua habetur litera K. circa imaginem à parte dextra, pro ſigno confirmationis appoſito, fuiſſent confirmatæ. Nam tales obſervantur. *Andreæ 3. Veneti non ſervantur.*

ITem, Rex CAROLUS tria Sigilla habuit, quorum duo priora per eundem fuerunt revocata, & Privilegia ſub illis emanata non ſervantur, niſi per tertium poſterius fuiſſent roborata. Quod quidem tertium ſic agnoſcitur, ut ex duabus partibvs clypei in area Sigillis exſculpti (in quo videlicet clypeo duplicata crux continetur) ſint duæ figuræ draconis. *Caroli non.*

ITem, LUDOVICUS Rex, ipſius CAROLI filius, duo Sigilla habuit, quorum primum in partibus Uzuræ deperditum, & à Reverendiſsimo Domino Nicolao Archiepiſcopo Strigonienſe, Cancellario ſuo, ſubtractum, non tenetur, niſi per ſecundũ novum *Ludovici partim non.*

fuiſſent literæ ſub priori Sigillo æditæ, poſtea confirmatæ: ſub quo novo Sigillo tam literæ ejuſdem Regis LUDOVICI, ſub ipſo priori Sigillo ſuo confectæ, quàm etiam prædicti Domini CAROLI Regis patris ſui, ſub duobus prioribus Sigillis caſſatis, annulatis emanatæ per appenſionem ejuſdem novi ſeu ſecundi Sigilli fuerunt tandem confirmatæ. Et tales ubilibet ſervantur. Breviter itaq; privilegia ipſius Domini LUDOVICI Regis, ab anno Domini trecenteſimo ſexageſimo quarto, ſupra milleſimum uſq; ad obitum ſuum, videlicet annum ſalutis milleſimum trecenteſimum octuageſimum ſecundum confecta, robur ſortiuntur firmitatis. Sed priora non valent, niſi fuiſſent modo antelato poſtea confirmata.

Partim ſervantur à 1364. uſq; 1382.

Quæ ut lucidius intelligantur, clauſulam per eundem LUDOVICUM Regem, ad confirmandas tales literas ſuas apponi ſolitam, & per me ex ejuſcemodi literis ſuis confirmatis, quarum plures in ſpecie vidi atq; perlegi, excerptam verbotenus interſerendam ſtatui, quæ ſic incipit:

AD

effele elsö peczetü levelek annak utanna meg confirmalva uyulan: mely uy peczettel mind azon LAIOS Kiralynak, elsö peczete alat költ leveleket, mind az meg mondot CAROLY Kiralynak az ö attyanak, ket elsö meg hivot, és erötlene töt peczeti alat költ leveleit, hogy ha ugyan azon LAIOS Kiraly, az ö uy, avagy masodik peczetevel, az utan meg confirmalt. Ollyanoknak minden hellyüt ereyek vagyon és meg tartatnak. Kövideden azert LAIOS Kiralynak az ö Privilegiumi, mellyeket Urunk fületese utan, Ezer harom zaß és negy eßtendötöl fogvan, halalaiglan, az àz, Ezer harom zaß nyoltzvan ket eßtendeiglen nevere költenek, hellyes erejekben vadnak. Az elötte valok penig nem jok, hanem ha az utan meg confirmaltak volna, az meg mondot modberent.

Mely dolgot hogy vilagoßban meg ertheßünk, az cikkelt, kit az ö levelenek confirmalaßaban ßoktak be irni, kit en az ßele meg confirmalt leveleiböl ki ßedtem, mely levelek közzül en egynehanyat ßemem mel lattam és olvaßam is, mellynek eggyiket itt be akarek irni, mely igy kezdetik:

AZ

AZ DOLOGNAK, (ugy mond) örök emlekezetire. Mi az felul meg nevezet LAIOS Kiraly, jelenttyük mindeneknek, hogy mikor Boßnaßaghan, az mi Orßagunkban ßantalan sok eretnek Pateranusok tamattak volna, az igaz hitnek ellene. Azoknak az mi Orßagunkbol ki gyomlalaßara hadat tamaßtvan, egy felöl ßemelyunk ßerent indultunk volna Maßfelol penig az mi Chriſtusban tißtelendo Attyankat, az Eßtergomi MIKLOS Erſeket, mi Cancellariuſſunkat (kinel mind az ket peczetunk vala) és az Nagyßagos GARAI MIKLOST az Nador Iſpant, az töb Orßaghbeli Pap Vrakkal, Zazlos és Nagyßagos Vrakkal Vzura fele rendeltuk vala. Az Erßeknek neminemü ßolgai és Vdvara nepe, kiket örizeßere rendelt volt, ßanßandekkal valo gonoßßaghol, mint az ket ßajat peczetunket el loptak. Mi azert idejen el akarvan tavoztatni, hogy eßele peczet el veßtes miat, az mi Orßagunkbeli ekre udövel valami kár vallas ne következnek, ket uy peczetet metzettettünk magunknak, mellyet vegeztunk, hogy minden Privilegiumunkra, és az mi Attyanknak CAROLY Kiralynak Koronazaßakort ezinalt elsö peczete alat költ Privilegiumokra (mely törtenet ßerent Havaßelföldeben veßet volt el) az meg mondot harom peczet mellet, az mi uy peczetunk is ott legyen.

Attyam-

AD PERPETUAM REI memoriam, NOS LUDOVICUS Rex præfatus, univerſis declaramus, quod ubi in Regno noſtro Boznæ, innumerabilis multitudo Hæreticorum & pateranorum pullulaſſet, in errorem fidei orthodoxæ: ad extirpandos quoq; de ipſo Regno noſtro eoſdem, ex una parte nos perſonaliter inſtaurato, valido exercitu proficiſcebamur: ex alia verò parte Venerabilem in Chriſto patrem Dominum NICOLAUM Archiepiſcopum Strigonienſem noſtrum Cancellarium (penes quem utrunq; par Sigilli noſtri Authentici habebatur) & virum Magnificum, Dominum NICOLAUM Palatinum cum cæteris prælatis, Baronibus, & regni noſtri Proceribus, in Uzuram deſtinaramus. Quidam familiares ipſius Domini Archiepiſcopi, pro cuſtodia deputati utrunque par dicti Sigilli noſtri Authentici, præconcepta malitia ſubtraxerunt. Nos itaq; prçcaventes, ne ex hujuſmodi Sigilli noſtri deperditione Regnicolis noſtris, in eorum juribus ſucceſsivè periculum poſsit imminere, Sigillum novum in duobus paribus fecimus pro nobis ſculpi, quod ad omnia privilegia noſtra, & quondam Domini CAROLI Regis, Patris noſtri, ſub priore Sigillo ejuſdem tempore ſuæ Coronationis ſculpto, & demum per eundem (eò quòd ſub ipſo plurimæ infidelitates perpetratæ extitebant) per mactato, ac ſub alio Sigillo ipſius in partibus Tranſalpinis caſualiter deperdito, confecta, juxta dicta tria Sigilla decrevimus fore apponen-

ponendum. Ad quæcunq; verò privilegia paterna, dictis duobus prioribus Sigillis ſuis conſignata, quæ per eundem patrem noſtrum, per Sigilla ejuſdem poſteriora, vel per nos cum Sigillo modo præmiſſo deperdito confirmata non haberentur, & ad ipſa privilegia, ipſum novum Sigillum noſtrum non appenderetur, vel quæcunq; patentens literæ non confirmarentur: ea privilegia & literæ, ſicut per eundem patrem noſtrum fuerunt revocatę & annullatę, ſic & nos ipſas, ſeu ipſa commiſimus viribus caritura, nullam quoq; roboris obtentura firmitatem. Inter quæ præſens privilegium noſtrum, omni prorſus ſuſpitione deſtitutum, & omnia in eo ſuperius contenta & expreſſa, pro eodem T. ſuisq; hæredibus & ſucceſſoribus, dicti Sigilli noſtri novi, duplicis & authentici appenſione renovavimus, & perpetuò confirmavimus. Datum per manus ejuſdem Domini Nicolai, Archiepiſcopi, Cancellarij noſtri, decimo Calendas Menſis. T. Anno Domini, milleſimo trecenteſimo ſexageſimo quarto. Regni autem noſtri anno vigeſimo tertio.

Sigiſmundi R literę ante annum 1406. emanatæ non ſervantur.

ITEM LITERÆ DOMINI SIGISMUNDI REGIS ET IMPERATORIS, ante annum milleſimum quadringenteſimum ſextum emanatæ, non ſervantur: ex eò, quod idem SIGISMUNDUS Rex, de conſilio Dominorum Prælatorum & Baronum, regniq; ſui Nobilium, per modum generalis Decreti ſanxerit, ut à feſto beati Georgij Martyris, in anno Domini quadringenteſimo quinto, ſupra milleſimum, uſq; ad aliud feſtum ipſius beati Georgij Martyris, in prætacto anno gratiæ, milleſimo quadringenteſimo ſexto, tunc venturum, jam verò tranſactum, univerſæ literæ Donationales, & aliæ privilegiales, præfati quondam Domini LUDOVICI Regis, ſub illius ſecreto duntaxat Sigillo emanatæ, ac Dominarum ELISABETH relictæ, & MARIÆ filiæ ejuſdem LUDOVICI Regis, Hungariæ ſcilicet Reginarum. necnon ipſius SIGISMUNDI Regis, ante illa tempora qualitercunq; confecta, ad confirmationem importarentur: alioquin inefficaces, viribusq; per omnia deſtitutæ relinquerentur.

Poſt hæc autem tempora, literę ejuſdem Domini SIGISMUNDI Regis & Imperatoris, uſq; in diem obitus ſui, annum videlicet gratiæ quadringenteſimum triceſimum ſeptimum, ſupra milleſimū æditæ, ſemper valent & obſervantur. Ut autem hujus rei notitia pro tollendo dubio cunctis pateat, formam ac continentiam quarundam

Attyamnak penig valamely ket meg mondot elsö peczeti alat költ Privilegiumira, az mi Vy peczetünket nem függeßtenek: és mellyeket az ö utolsö Peczetivel, vagy az mi fellul meg mondot keppen el veßtet peczetünkel meg nem confirmaltuk volna, avagy valamely ki nyitot leveleket meg nem confirmalnank, azollyan Privilegiumokat, mint hogy attyam-is ſemmiſſe tötte volt, azonkeſpen mi-is erötlene teßuk, és heaban valoka. Mely meg confirmalt Privilegiumok közet, ez jelen valo mi Privilegiumikat, kiben ſemmi ketſeg ne legyen, minden fellyul be irt dolgockal egyetemben azon Ez és Ez ßemelynek, és az ö örökößinek és maradekinak, az mi meg mondot uy kettös peczetünk alat meg nyitottuk és öröcke meg confirmaltuk. Költ azon Miklos Erſek mi Cancellariußunk altal, ez s-ez honak 22. Napjan, 1364. Eßtendoben, Az mi Kiralyſagunknak 23. Eztendejeben.

AZONKEPPEN AZ SIGMOND KIRALY ES ROMAI IMPERATOR Levele-is, kik 1466. eßtendö elöt költek nem tartatnak meg: Ezokaert hogy ugyan azon SIGMOND Kiraly, az Orßagbeli Pap Urak, Zazlos és Nemes Urak tanaczabol, közönſeges Decretumnak és vegeßeſnek modgya ßerent, ezt rendelte, és parancz-

czolta volt, hogy Ezer negy ßaz ötedik Eßtendöbeli Szent György napjatol fogva az Ezer negy ßaz hatodik Eßtendöbeli Szent György napjaig (ki ackor jövendö vala, de moſt el mult) minden Donatio, és egyeb privilegium levelet, kik az meg mondot LAIOS Kiralynak titkos peczeti alat költek volna: és az ößvegy ERSEBET aßßony, és azon LAIOS Kiraly leannya MARIA aßßony, ugy mint Magyar Orßagnak Kiralyne aßßonya leveleit, és azon SIGMOND Kiralynak, az elöt akar hogy ki adot leveleit confirmaltatni be hoznak: annelkül penig erötlen és heaban valo lenni.

Ez ütö utan penig azon SIGMOND Kiraly és Czaßar levelei, mind hoſza napyaig, tudni illik, 1437. Eßtendeig, az mellyek költek mindenkor jok, és meg tartatnak. Hogy kedig ez dologrol ſenki ne ketelkedheſſek, hanem mindeneknel jelen

literarum Donationalium, ejusdē Domini SIGISMUNDI Regis, super præmissis confectarum, & in Iudicio contradictorio dudum productarum, sensu in nulla parte mutato, adjecti, hujusmodi sub tenore:

Paria literarum Sigismundi R.

NOS SIGISMUNDUS DEI gratia, Rex Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Marchioq; Brandenburgi: &c. Sacri Romani Imperij Vicarius generalis, & Regni Bohemiæ gubernator, memoriæ commendamus per præsentes: quòd cum nos Prælatorum & Baronum, ac Regni nostri Procerum, sana deliberatione exinde subsequuta, pro bono utili, & tranquillo statu regnicolarum nostrorum, omnes & singulas literas, quondam excellentissimi Principis, Domini LUDOVICI, Dei Gratia inclyti Regis Hungariæ, Patris & Soceri nostri charissimi, sub ipsius secreto Sigillo tantummodo, ac illustrissimarum Principum, dominarum ELISABETH Matris, & MARIÆ contoralis nostrarum charissimarum, Reginarum dicti Regni Hungariæ, felicium recordationum, necnon nostras sub ipsarum, atq; similiter nostris, tàm majoribus quàm minoribus Sigillis, super factis quibusvis, & præsertim possessionarijs, confectas & emanatas, quibuscunq; personis dignitate quavis fungentibus, ad tollendum omne dubium, removendum scandalum, & ad evitanda multa atq; varia incommoda, quæ propter Sigillorum ipsarum dominarum, atq; nostrorum deperditionem, ac nostri majoris, videlicet duplicis, ex causis & rationibus legitimis confractionem multorum juribus, & præsertim possessionarijs uti potuissent derogare, à festo beati Georgij Martyris, in Anno Domini, quadringentesimo quinto proximè præterito, usq; ad annualem ejusdem revolutionem, sub pœna revocationis, annulationis & cassationis earundem (si non præducerentur) per nos videndæ & examinandæ. Et si opus fuisset, sub præsenti moderno novo nostro authentico duplici Sigillo confirmandæ & approbandæ, nostræ claritati exhibendas & præsentandas decrevissemus. Tandem elapso hujusmodi Decreti & statuti nostri termino, pro examinandis & relegendis hujusmodi literis coram nobis productis, vel non productis, per nosq; cum præscripto nostro moderno majori duplici Sigillo confirmatis & non confirmatis, in singulis dicti Regni nostri comitatibus, per Comites nostros, provinciales congregationes jusimus celebrari generales. Demum, quia T. & T. Nobiles comitatus T. literas suas super Donatione portionis possessionariæ, in possessione T. vocata, in comitatu T. prædicto, existente habitu, dudum per nostram Majestatem dicto T. filio T. patri ipsorum, & per consequens ejusdem T. & T. ipsorum hæredibus facta. Confirmationales coram nobis,

jelen legyen azon SIGMOND Kiralynak, és neminemű Donatio levelenek massat, mellyet az fellyúl meg mondot confirmatiorol, ki adot, és az Octavas tőrvenyben regen elő-is attak volt, annak ertelmet semmi reszeben el nem valtoztatvan, itt be akaram irni, mely illyen rendel kővetkezik:

MI (ugymond) SIGMOND, Istennek kegyelmesseggeből, Magyar, Tott, Horvat Orszagnaki Kiralya, &c. Brandeburgi Herzeg, &c. Az szent Romai birodalmanak Vicarinussa hely tartoja, és Czhe Orszagnak Gubernatora, adgyuk emlekezetre ez jelen valo levelunk altal, hogy mikor mi ez mi Orszagunkbeli fő fő embereknek, közenseges tanaczobol, és vegezesekből, ez Orszag közenseges jovanak, és ezendes allapattyanak meg maradassaert, ezt jegyeztuk volna, hogy az nehany LAIOS Kiralynak, Magyar Orszag Kiralyanak (ki minekunk Atyank, és Ipunk volt) minden fele leveleit, mellyek ezak az ő titkos peczeti alat költenek volna; Es az mi szerelmes Anyank és Napank ERSEBET Asszony, és MARIA Asszonnak, az mi hazas-tarsunknak, ugy mint Magyar Orszagnak bodog emlekezetü Kiralyne asszonnak leveleit, és azok mellet az mi leveleinket, mellyek avagy az ő peczetek alat, avagy az mi sajat örögh vagy kisseb peczetunk alat, akar minemű dologrol és sokeppen joszagrol, meg ha nagy meltosagbeli fő ember nevere, költenek volna-is, hogy ketseg essele levelekhez ne ferne, és senki miatta meg ne botrankoznek, Jöt sok fele alkalmatlansag le szallana, mely tudni illik, sok ember joszagan meg esshetet volna, az meg nevezet Kiralyne Asszonyok, és az mi peczetunknek el vezesse miat, és hogy mi-is az mi örgeh kettös peczetunket, bizonyos és melto okokert, össze rontattuk 1405. Estendöben eset Sz. György napjatol fogvan, és jövendö Estendöben ugyan azon Sz. György napyaiglan, az meg nevezet mindenfele leveleket, mi elönkben hoszuanak, hogy öket meg latnok, és meg hannok vettnök, és ha szukseg volna, ez mostani uy és kettös peczetunkel meg confirmalnank, és hellyen hadnok. Valamellyet penig elönkben nem hoznanak, annak az utan semmi hellye és ereje nem lenne. Vegezetre mikoron az mi paranczolatunknak és vegezesunknek ideje el tölt volna, ez mi Orszagunkban valo Varmegye Ispanninak szerte szerent meg hattuk vala, hogy az ő Varmegyejeket be gyutenek, és meg latnak s meg olvasnak minemü leveleket hosztak volna be mi elönkbe, és mellyeket nem hosztak volna elönkben, és mellyeket confirmaltanak volna meg, ez mostani kettös öreg peczetünkel, és mellyeket nem confirmaltanak volna meg. Annakokaert holot ez T. Varmegyeben lako T. T. Nemessek, ez T. Faluban, T. Varmegyeben valo reszbeli joszagokrol (mellyet mi regen T. T. az ő attyanak és vele egyetemben, ő nekiek-is T. T. mint öröckeseknek attunk volna) az mi confirmalt levelunket, az mi

bis, seu homine nostro in nostra personali præsentia, ad id specialiter deputato, necnon juratis assessoribus hujusmodi congregationis generalis prædicti comitatus T. producere nequierunt, seu non potuerunt. Ideo nos præmisso nostro Decreto, juxta vigorem ejusdem satisfacere volentes, ipsumq; robur perpetuæ firmitatis obtinere volentes, præmissas literas Donationales pro annotatis T. filio T. & per consequens ipsis T. & T. ipsorumq; hæredibus, super Donatione dictæ portionis possessionariæ, per nos modo supra datas, per ipsosq; præscripto Authentico duplici nostro Sigillo confirmare non procuratas, seriatim & verbotenus revocantes, cassantes, ac suis viribus prorsus carituras decernentes & relinquentes, eademq; portionem possessionariam rursum nostris Regijs manibus annectentes, memoratis T & T. ac ipsorum hæredibus & posteritatibus universis, occasione & prætextu præscriptæ portionis possessionariæ, in dicta possessione T. existentibus, ac cunctis earundem utilitatum, & pertinentiarum, perpetuum & irrevocabile silentium imponendum duximus, & imponimus per præsentes. Nos siquidem, qui ex suscepto Regiæ dignitatis officio, fidelium nostrorú actus, virtuosos & merita (prout Regalem decet dignitatem) æquo libramine ponderantes, unicuiq; juxta meritorum qualitatem, Regio favore occurrere debemus, consideratis, & in memoriam nostræ Celsitudinis revocatis, fidelitatis & fidelium servitiorum præclaris meritis, virtuosis gestis, & ac-

az mi kepunkbeli emberunk, és az meg nevezet T. Varmegyenek hitös assessori eleiben nem adhattak és meg nem mutathattak volna. Azert mi az mi vegezesunket erejeben meg akarvan tartani, és kevanvan, hogy ez utan-is örocke meg tartassek, az mi sellyul meg irt Donationkot, mellyet az meg nevezet Tnek, és T. T. az ö fiainak, mint örockes maradekinak, az meg nevezet reßbeli joßagban, attunk volt, és kinek levelet azon T. T. az mi mostani kettös peczetunkel meg nem confirmaltattak volt, minden cikkellyeben meg hivan, és mindenkeppen erötlene teven, és az meg mondot reßbeli joßagot, az mi Kiralyi kezunkhöz veven, az meg nevezet T. T. és minden maradekoknak meg hattuk és paranczoltuk, hogy az meg nevezet joßag felöl mely ez T. T. faluban löt volna, minden hozza tartozando jovaival egyetemben, örökken örökke ez utan meg czak meg se meryenek emlekezni, söt hadgyuk és paranczoltyuk ez mostani levelunk altal. Mert mi holot az Kiralyi meltosagnak tißti ßerent, minden mi huveinknek joßagos czelekedetit és meltosagat (az mint az Kiralyi felseghez illik) jol meg tekentven és elönkben veven, illik hogy mindenekhez, azö erdemek ßerent Kiralyi kegyelmessegunket meg mutassuk: Elmelkedven és meg emlekezven, ez mi ßerelmes hiveinknek az

az Nagysagos T. T. az nehai T. T. fiainak jeles dolgairol, josagos czelekedetekröl és kedves ßolgalattyarol, mellyet mi mellettunk, és ez Kiralyi ßent Corona mellet, kulömb kulömb sele helyeken és udökben, buzgo ßeretetböl, nagy huseggel, alhatatossaggal, és ßorgalmatossagal, ßemelyek ßerent faratsagokat, és ennek felette marhajokat és koltsegeket-is sokjo és dicziretes munkajockal egyetemben, nem ßanvan az mi Kiralyi ßemeink elöt igyekeztek magoknak kedvet talalni és nyerni. Mi-is azert, hogy azö hü ßolgalattyokat mostan Kiralyi kegyelmessegunkböl meg tekintenök azon mi reßbeli joßagunkat, az meg mondot T. Faluba és T. Varmegyeben, minden hozza tartozando haßnaival, tudnia illik, Vgar, és gyep Szanto-földeivel, Mezöivel, Kaßalo reteivel, Erdeivel, Berkeivel, Vizeivel, Tovaival, Molnaival, és Viz folyasival, Hegyeivel, Szöloivel, és summa ßerent azon reßbeli joßagnak, minden haßna vetelevel, akar mi nevel meg neveßtessek, azon regi és ßokot hatarival, kivel az elöt-is birtak, az meg nevezet T. T. és ö altalok, minden öröckes maradekoknak az mi bizonyos jo akaratunkbol, és az mi tanaczunknak, Pap-Vraknak és Zazlos Vraknak tanaczokbol, az mi Kiralyi kezunkbol uy adomanyul, és azon igassággal, mellyel az meg nevezet reßbeli joßag, ki az meg mondot T. Faluban volna, mind az meg mondot okokert, mind peniglen egyeb

& acceptis complacentijs fidelium nostrorum dilectorum, magnificorum virorum T. & T. filiorum quondam T. quibus ijsdem, nobis & sacræ nostræ Coronæ Regiæ, sub diversitate locorum & temporum, cum omni sinceritatis zælo, fidelitatis fervore, devotionis constantia, & solicitudine continua, labores in personis subeuntes, & expensas in rebus cum adjectione laudabilium operum, se studuerunt coram oculis nostræ Majestatis, reddere gratos utiq; acceptos. Volentes ab hoc eisdem pro præmissis ipsorum fidelium obsequiorum meritis, ad præsens aliquali nostro Regio favore occurrere, eandem portionem nostram Regiam possessionariam, in dicta possessione T. vocata in antefato comitatu T. existente habitam, simul cum universis suis utilitatibus & pertinentijs, videlicet terris arabilibus, cultis & incultis, pratis, fœnilibus, sylvis, nemoribus, aquis, piscinis, molendinis, aquarumq; decursibus, montibus, vineis, & generaliter quibuslibet ejusdem portionis possessionariæ utilitatum integritatibus, quovis nominis vocabulo vocitatis, sub eisdem veris metis, & antiquis limitibus, quibus eadem per suos possessores ritè tenta fuisset, possessa, memoratis T. & T. & per ipsos eorum hæredibus & posteritatibus universis, ex certa nostra scientia, ac Prælatorum & Baronum nostrorum consilio, de manibus nostris Regijs, novæq; nostræ Donationis titulo, & omni eo jure, quo prædicta portio possessionaria, in prætacta T. habita, tàm prævia quàm alijs quibus-

cunq; rationibus, ſeu de cauſis ad noſtram legitimè ſpectat collationem, dedimus, donavimus, & contulimus: imò, damus, donamus, & conferimus, perpetuò & irrevocabiliter poſsidendam, tuendam pariter & habendam, ſalvo jure alieno, aſſumentes noſtro, & noſtrorum ſucceſſorum Regum ſcilicet Hungariæ, nominibus & perſonis prælibatos T. & T. ipſorumq; hæredes, & quoslibet ſucceſſores in pacifico dominio & quieto, prædictæ portionis poſſeſsionariæ, & quibuslibet ejus utilitatum, & pertinentiarum præſcriptarum contra quoslibet impetitores cauſidicos & actores, intra vel extra judicium, ſemper & ubiq; proprijs noſtris, & eorundem noſtrorum ſucceſſorum laboribus & expenſis, indemnes & illæſos protegere, expedire ac conſervare, harum noſtrarum vigore, & teſtimonio literarum mediante: quas dum nobis in ſpecie reportate fuerint, in formam noſtri privilegij redigi faciemus. Datum, &c.

Sigiſmundi R. Anno 1410 editæ literæ ſemper obſervantur.

Anno Domini, milleſimo quadringenteſimo decimo, æditæ ſemper obſervantur.

Alberti R. valent.

Item, Literæ Domini ALBERTI Regis, ſucceſſoris immediati dicti domini SIGISMUNDI Imperatoris, valent & ſervantur.

Elſabethæ filiæ Sigiſm. R. non valent.

Item, omnes Donationes, & aliæ quælibet conceſsiones quondam domine ELISABETH, filiæ ipſius

egyeb keppen is, ha valamikent minket és az mi adomanyunkat illetne, attuk és ajandekoztuk, ſöt adgyuk, és ajandekozuk öröckul, és meg hihatatlanul, hogy mint ſajattyat birya és élye mas embernek igaſſaga hellyen maradvã: Es magunk s-az utannunk valo Magyari Kiralyoknak-is kepekben, fogadgyuk, és magunkat erre kötyük hogy az meg nevezet T. & T. és az ö utannok valo öröckes maradekit az meg mondot reßbeli joßagnak, ßabad és bekeſſeges Vraſagaban, minden hozza tartozando haßnaival egyetemben, mindenſele pereſſek ellen törvenyben, és törven kuvül-is mindenkoron, és mindenüt ſajat költſegunkel, és faratſagunkal mindenkepen meg örizzük, meg tartyuk, és meg-is oltalmazuk: kinek eroſſegere, es bizonyſagara attuk ez jelen valo levelunket: mellyet mikor mi hozzank viſſßa hozandnak, az mi fugö peczetunk alat, ok level modgyara iſmet ki adgyuk. Ez level költ, &c.

Valamely levele költ azert Sigmond Kiralynak, Ezer negy ßaz tizedik eßtendőben, annak mindeniknek hellye és ereje vagyon.

Tovabba ALBERT Kiralynak ki SIGMOND utan volt, minden leveleit megh kel tartani.

De ERSEBET Aßßonnak az SIGMOND Kiraly leanyanak, és az meg nevezet ALBERT

BERT Kiraly őßvegy feleſegenek adomanyit és arrol valo leveleit: Sőt az Lengyel LASZLO Kiraly leveleit-is (kit nem ez Magyar Orßagi igaz és ßent Koronaval: hanem czak az Sz. ISTVAN Kiraly teſtenek fejeből ki vőt Koronajaval, koronaßtak volt meg: Es kit az tenger fele Varna mellet Boßnaban, az AMURATES Tőrők Czaßar, Sz. Marton nap taiban Ezer negy ßaz negyven negy eßtendőben, meg vert, és az Kiraly őnen maga-is ott veßet) mellyeket akarkinek és akarmikeppen, és mi modon adot volna: effele levelek mind fűſtben mentenek, és erőtlenek, ſemmi hellyek ſinczen: az egy leveltől ki valvan, melyben ERSEBET Aßßony, az Szekes Fejervari Szentegyhazhoz alaſmiſnat adot.

TOVABBA, hellye vagyon az Orßagbeli Urak leveleinekis, ugy mint, Pap Urak, Szabad Zazlos Urak, fő nepek, és ez Orßagbeli egeß Nemeſſeg levelinek: mely levelinek peczetiben ket kereßt vagyon, ugy mint az Magyar Orßag Cimere: de ezeknek is czak az tőrveny folyaſaban, és vallaſoknak be-vetelében

ipſius Domini SIGISMUNDI Regis, relictæ ſcilicet dicti quondam ALBERTI Regis: necnon Domini VLADISLAI Poloni (qui non vera ſacraq; Regni hujus Corona: ſed reliquarum capitis ſancti STEPHANI Regis, ornamento inſignitus fuerat: quiq; in partibus Romaniæ juxta oppidũ Varna, marina prope ad littora per AMURATEM Turcorum Cæſarem, circa feſtum beati Martini Epiſcopi & Confeſſoris, in Anno gratiæ quadringenteſimo quadrageſimo quarto, ſupra milleſimum, debellatus occubuit) pro quorumcunq; parte, & quibuſcunq;, ac quavis ratione vel titulo factæ, per omnia caſſatæ, revocatæ, & viribus deſtitutæ ſunt, quæ nunquam tenentur: exceptа duntaxat Donatione, ac elemoſynaria largitione, per ipſam dominã ELISABETH, Eccleſiæ Albenſis Regalis facta.

Vladislai Poloni non valent.

ITEM, literæ Dominorum, Prælatorum, Baronum, Procerũq; & Nobilium Regni Hungariæ univerſorum, ſub eorum Sigillo, in quo duplicata crux, ad inſtar ſigneti gentis Hungaricæ continetur emanatæ, in quantum proceſſus juridicos, necnon Faſsiones judiciq;

Literæ Procerum, &c. quæ & in quantum ſerventur.

diciaq; concernunt, veluti literæ unius judicis ordinarij obſervantur. Quantum verò ad Donationes, annuentias, vel conſenſuum adhibitiones, nihil valent: prout ex tenore privilegij ipſorum in civitate Peſthienſi, ſecundo die feſti Aſcenſionis Domini, quæ ſeptima die Maij fuit, in Anno ejuſdem quadringenteſimo quadrageſimo quinto ſupra milleſimum, inter cætera ſuper ea re æditi clareſcit: Quod (quia multa continet in ſe Capitula, plureſq; complectitur Articulos, propoſito noſtro non correſpondentes) verbotenus inſerere tædioſum exiſtimavi. Super ipſius tamen Sigilli ſculptura & virtute, articulum in eiſdem literis poſitum, ſub eadem forma verborum, qua ibi ſcriptũ vidi atq; legi: hîc annectere curavi, qui ſic ſequitur.

ITEM, quòd ex nunc diſponatur unum Sigillum, in quo ſit ſignerum crucis, ſicuti ſignetum Regni Hungariæ: & illud Sigillũ ſervetur in civitate Budenſi, ut quærulantes habeant ſub ipſo Sigillo literas neceſſarias & commemoriales, & procedatur juſtitia mediante, ſecundum quod decet, uſq; ad Coronationem Regis.

Ecce

teleben vagyon erejek, mint egy Itilő Meſter, avagy ez Orſzag rendelt Biraja leveleinek. De Donatio, engedelem, avagy Conſenſus dolgaban ninczen ſemmi ereje. Mint az Orſzag Privilegiumabol ki tetzik, mely Peſtben, Aldozo maſod napjan, mely Pűnkeſt havanak hetedik napja volt, Ezer negy ſaz negyven őt eſtendőben kőlt: Mely Privilegiumot (mivel hogy ſok Cikkelből al, és kűlőmb kűlőmb fele articuluſokrol ſol, kik ez moſtani iraſomban nem ſzűkſegeſſek) ezokon ide mindenestől fogvan nem akaram be irni. Mind az altal az mely Cikkelye az peczetnek ki metzeſſeről és annak erejeről ſol, mellyet azon Privilegiumban olvaſtam, igiről igire it-is be akaram irni, mely igy kővetkezik.

TUDNI illik, hogy ennek utanna rendellyenek egy peczetet kiben legyen egy kereſt, az mint vagyon az Magyar Orſzag Cimereben: azt tartſak Budan, hogy az panaſzolkodoknak kelheſſen peczet alat emlekezetre valo levelek, és jarjanak el tőrvenyekben, az mint illik, az Kiraly Coronazattyaig.

Igy

IGY azert nyilvan ki vagyon nevezve az az peczet, hogy czak az tőrveny folyaſnak, és az igazſagnak ki ſzolgaltataſara rendeltek és ſzerzettek volt. Holot penig azt irtak, hogy az Kiraly Koronazattyaig éllyenek azzal az peczettel, nem ugy kel erteni, hogy ackor nem ſok időre, uy Kiralyt kelletet volna Koronazni.

Mert LASZLO az ALBERT Kiraly fia, ſokkal az előt, męg Ezer negy ſaz negyven eſtendőben Koronaſva volt: De azon az Cikkelen, az Kiraly Koronanak tellyes birodalmat és hatalmat kel erteni, melyre mivel hogy LASZLO az ő gyermekſege miat, męg gondot nem viſelhet vala, az ő attyafiara Lengyel LASZLO Kiralyra biztak volt.

Lengyel LASZLO Kiraly halala utan penig, mind addeg mig HUNNYADI IANOST Gubernatorſagra valaſztak, Uylaki Mikloſt, ki Erdelyi Vaydaja volt, Orſzag Kapitannya valaſztottak, és ez okon Magyar

ECCE clarè deſcribitur illud Sigillum, ad judicia ſolummodo celebranda, juſtitiamq; miniſtrandam fuiſſe inſtitutum atq; fabricatum. Clauſulam autem extremam ipſius articuli, ſuper Sigillo prætacto conſcripti (videlicet uſq; ad coronationem Regis) noli accipere neq; interprætari, quòd tunc in proximo novus quiſpiam Rex debuiſſet coronari.

Nam illuſtris Princeps LADISLAUS, filius dicti quondam ALBERTI Regis, dudum prius, in anno ſcilicet Dominicæ incarnationis quadringenteſimo quadrageſimo ſupra milleſimũ coronatus fuerat: ſed intelligenda eſt per clauſulam illam juriſditionis ſacræ Coronæ Regni, ac plenariæ poteſtatis Regiæ, quam tunc puerulus iſte exiſtens, regere & gubernare non poterat, in manus & authoritatem ipſius Domini LADISLAI Regis perfecta in proximo aſsignatio.

POST obitum autem prælibati Domini VLADISLAI Poloniæ Regis, uſq; ad electionem IOANNIS de Hunnyad, in gubernatorem Regni hujus Hungariæ, Nicolaus de Uylak, aliâs Vayvoda Tranſylvanus, in Capitaneũ ejuſdem Regni deputatus erat, & pro-

inde Vicariũ quoq; Regni Hungariæ intitulari se faciebat.

IOANNIS Hunnyadi Gubernatoris litera, usq; ad 32. jobbag. observantur.

ITem universæ Donationes, & literæ Donationales, ipsius domini IOANNIS de Hunnyad gubernatoris, gubernaminis sui duntaxat officio durante, & non prius, neq; posterius, usq; ad numerũ triginta duarum sessionũ jobagionalium, sed non amplius factę & confectę observantur. Unde infertur, quòd quælibet Donationes ac annuentiæ & consensum adhibitiones, per eundem IOANNEM gubernatorẽ, ultra numerum prętactarum triginta duarum sessionum Iobagionalium, cuipiam factæ vel collatæ, non valent neq; tenent. ITEM, consensuum quoquæ, super quovis contractu, vel alio negocio, per eundem adhibitiones. Post exitum suæ gubernationis (quia tales omnes conditionales fuerunt) locum non habent. Exempli gratia: Si cuipiam annuisset, ut decedente, & hæredibus deficiente, tali Nobili, bona sua, in talem hominem devolvantur. Si hujusmodi annuentia vel consensus, numerum præscriptarum triginta duarum sessionum Iobagionalium non excessisset: & ille Nobilis, stante adhuc gubernaminis sui officio, defecisset: tunc

gyar Orszagnak helytartojanak iratta magat.

Tovabba azert ha valami level kőlt Hunnadi Ianos Gubernatorsagaban, de nem előtte sem utanna, harmintz ket haz jobbagyik, de nem fellyeb, annak hellye és ereye vagyon. De vißontag, valamely Donatio avagy engedelme, és consensussa, az harmintz ket haz jobbagyot megn haladgya erejeben nem lehet. Ismeg, mint hogy Gubernatorsaga utan valo consensus adassa, akar mi dolog felől lőt legyen (mivel hogy effele consensus adassa czak conditioval bizonyos moddal volt) erőtlen, s helye sinczen. Mint peldanak okaert, ha valakinek ollyan igiretet tőt volna, hogy, ugy mond, ennek az Nemes embernek halala és magva szakadassa utan, az ő joszaga szallyon erre s erre. Hat ez fele joszag, az harmintz ket haz jobbagyot, meg nem hallatta volna, és annak az Nemes embernek, az ő Gubernatorsagaban, lőt volna halala, effele consensusnak hellye és ereje volna: de ha az

utan

utan halna meg, az termeßet ßerent valo Kiraly idejeben hellye nem lehetne: Mert az Gubernator-is, az ő tißtinek, és hivatallyanak tzellyan altal nem haghatot. O nekie penig tőbre valo hatalmat és meltosagot nem engettek volt, harmintz ket haz jobbagynal: mivel hogy Laszlo, az Albert Kiraly fia męg élt, és noha męgh akor kiczid volt, mind az altal az mint meg emlitem, meg volt Koronaßva, és őtet illette immar az Kiralyi Korananak tellyes birodalma. De hogy erről senki kűlőmb ertelemben ne legyen, se az en irasom ellen ne ßolhasson, az mely articulussokkal meltosagot attak volt nekie, hogy Gubernatorsagaban, hany hazigk valo jobbagyot legyen ßabad el adni, azon Orßag levelinek rendiből, melynek egy reße Budan, Ezer négy szaz negyven het eßtendőben, Bodog Aßßony fogantatassa napjan kőlt: Azonkeppen ez előt valo Orßag gyűlesében vegeßtet articulusokat-is, mely Ezer negy ßaz negyven hat Eßtendőben Púnkősd taiban lőt volt Pest Varossaban, holot azon Hunnya-

tunc talis consensus ritè locum habuisset. Sed si in præsentiarũ deficeret, regnante verò & legitimo jam Rege, locum non haberet: quia gubernator ipse, metas authoritatis sibi traditæ, transcendere nequivit. Authoritas autem sibi ad ulteriora majoraq; data non fuit, neq; dari commode potuit: ex quo præfatus dominus LADISLAUS ipsius ALBERTI Regis filius, licet teneræ adhuc ætatis, dudum tamen (ut præfertur) coronatus, ad quem plenaria jurisditio sacræ Coronę spectabat, tunc in humanis agebat. Et ne quispiam aliter sentiat, & temerariè contrariũ objiciat, articulos super authoritate, in conferendis bonis ac juribus possessionarijs, prædicto gubernatori data & attributa, confectos, & ex seriè literarum prænotatorum dominorum, Pręlatorũ, Baronum, Nobilium & Procerum Regni Hungariæ universorũ, Budæ in festo Ãnuntiationis Sacratissimæ Virginis Mariæ, anno Virginei partus ejusdẽ, quadringentesimo quadragesimo septimo, supra millesimũ æditarum & confectarum: & articulos quoq; in generali eorum congregatione, in civitate Pestiensi, circa festum Pentecostes tunc proximè (in anno vide-

licet ſalutis,quadringenteſimo quadraqeſimo ſexto ſupra milleſimũ) præteritũ, quando nimirum idem IOANNES Hunniadinus, in gubernatorẽ Regni electus & ſublimatus fuerat, decretatos atq; formatos in ſe, ſeriatim continentiũ, per me verbotenus excerptos, abſq; omni variatione,pro tollenda omni in hac parte ambiguitate,appoſui atq; adjunxi. Qui quidem articuli (dimiſsis alijs ipſarum literarum continentijs) hujuſmodi verborum ſequuntur ſub tenore.

Articuli ſuper annuentias & conſenſus, Ioan. Hunniad.

ITEM, ipſe dominus gubernator, his qui fideliter ſacræ Regni Coronę ſerviverint,de illis poſſeſſionibus, quæ deinceps ad ſacram Coronã, purè legitimeq;, ſine cujuſpiam alterius jure, per defectũ ſeminis. Item, propter delationẽ falſarum literarum, propter cuſsionem falſarum monetarum, & fabricationem falſi Sigilli, necnon propter inductionẽ extraneæ potentiæ in hoc Regnum ac poſitionem ignis, in eodem fuerint devolutę,in quibus ſcilicet poſſeſsionibus, triginta duæ ſeſsiones, & non plures fuerint,vel fieri poterint,& etiam in quibus infra eundem numerum triginta duarum ſeſsionũ fuerint, vel fieri poterunt, facere valeat Donationes.

Par: 1. T.14.

SI

Hunnyadi IANOST, Orſzag Gubernatorra valaſztottak volt, minden valtoſztatas-nelkúl ki ſzedegettem, és hogy minden ember ez dolgot világosban meg ertſe, itt meg akaram irni: Mely articuluſok az tőb dolgok kőzzúl, kikről it nem ſzúkſeg emlekezni, igy kővetkeznek.

TOVABBA, ugy mond,Gubernator Urunk, azoknak az kik ez Orſzag Koronajanak hiven ſzolgalnak, affele joſzagbol, mely magva ſzakattul, nyilvan és igazan, s mas ember igaſſaganak fogyatkozaſa nelkúl, az Kiralyi Koronara ſzallot volna, avagy ha ki ál levelet jarna, avagy hamis penzt verne, avagy hamis peczetet metzene és vele çlne, avagy kúlſő ellenſeget hozot volna hazajanak romlaſara, avagy gyutaſt tőt volna, kiert joſzag az Kiralyra ſzallana: mely joſzagban harmintz ket haz jobbagy volna, de ne tőb, nem-is lehetne tőb, és iſmeg melyben harmintz ket haz jobágynal keveſſeb volna, avagy lehetne, azt ſzabadon el adhaſſa.

HA

HA peniglen keritet Varos, vagy mező Varos, avagy Falu, melyben harmintz ket haz helynel tőb volna, az meg nevevezet okokbol Kiralyra ſzaal: Affele harmintz kettőnkent ne ſzakkadhaſſa, ſe ſenkinek el ne adhaſſa: hanem egeſzen maradgyon az Koronanak.

ISMEG, ha Gubernator Urunk, az meg mondot modſzerent, valakinek joſzagot ád: Maſodſzor azonnak joſzagot ne adhaſſon: Es mivel hogy czak az Kiralynak vagyon arra valo meltoſaga, hogy Varakat, keritet és mező Varoſſokat és egeſz Falukat el adhaſſon: Annakokaert valakinek az Gubernator joſzagot ád, mikor annak ideje leſzen, tartozzek Kiralyt ő Felſeget meg talalni felőle, és vele meg confirmaltatni.

ISMEG, azoknak joſzagat, kiket vagy hamis level czinalasban, vagy ál penz veresben, avagy az fellyúl meg mondot vetkeknek, valamellyikben tapaſztalnak, mind addeg is el ne foglalhaſſa, és ſemmikeppen el ne ajandekozhaſſa, valameddeg ez Orſzagnak regi ſzokaſa és tőrvennye ſzerent, ſzokot biraja

SI verò civitates, oppida, & poſſeſsiones, ultra numerum præſcriptarum triginta duarum ſeſsonum, etiam præſcriptis modis, ad Sacram Coronam fuerint devolutæ: Illas partiri, ſeu dividere, in triginta duas ſeſsiones non valeat, & ſub nomine triginta duarũ ſeſsionum de illis facere cuipiam Donationem: ſed hujuſmodi omnes civitates, oppida & poſſeſsiones indiviſæ,ipſi coronæ reſerventur.

ITEM, Dominus gubernator, ſi cui Donationem præmiſſo modo ſemel fecerit, amplius eidem donare non valeat: & cum Donationes caſtrorum,civitatum,oppidorũ, ac poſſeſsionum, & ſimiliũ ad jus Regium duntaxat ſpectare dinoſcantur: Igitur ipſe, quibuſcunq; Donationẽ fecerit, illi tempore ſuo tenentur accedere ad dominum Regem pro confirmatione obtinenda.

ITEM,poſſeſsiones eorundem, quorum propter delationem falſarum literarũ, aut cuſsionem falſarum monetarum,aut aliquo modo, ſuperius expreſſo,ad Coronam fuerint devolutæ: quouſq; illi, qui per judices ſuos competentes judicialiter, ſecundum antiquã & approbatam Regni conſuetudinem ſententiati fuerint, occupare, &

de eis Donationem facere non valeat, quovis modo. Reliquos autem literarum ipſarum articulos, quia huic rei non quadrant, prætermittendos duxi.

Ladiſlai filij Alberti R. ab Anno 1452. ſervantur.

ITEM, literę prædicti LADISLAI filij antefati ALBERTI Regis, ab anno Domini, quadringenteſimo quinquageſimo ſecundo, ſupra milleſimum, quo ipſe gubernator officio ſui gubernaminis (quod ſeptem per annos feliciter geſſaret) ceſsit, ad obitus uſq; ſui diem, annum utputa ſalutis quadringenteſimum quinqageſimum ſeptimum ſupra milleſimum emanatæ ſervantur. Licet ſequenti anno ceſsionis prænotati gubernaminis, videlicet, quadringenteſimo quinquageſimo tertio ſupra milleſimũ, quo ipſe LADISLAUS Rex, circa feſtum Purificationis Virginis glorioſæ de Vienna Budam reductus, bonorũ collationes, conſenſuumq; adhibitiones, & aliarum rerum expeditiones, facere cœpiſſe dinoſcatur.

Matthiæ R. privil. ante coronationẽ, non niſi fuerint confirmata poſt 1464. emanata ſervantur.

ITEM, Privilegia invictiſsimi Principis quondã Domini MATTHIÆ Regis, laudandæ recordationis, à tempore felicis ſuæ Coronationis, anno videlicet Domini, quadringenteſimo ſexageſimo quarto, ſupra milleſimum, in die Cœnæ

biraja elõt rayta el nem erik, és ſententiat nem mondnak az fejere. Az tõb articuluſokat mivel hogy nem ide valok, el hattam.

TOVABBA azert az meg nevezet ALBERT Kiraly fia LASZLO, Ezer negy ßaz õtven ket Eßtendõtõl fogvan, valamenyi levelet ki adot (mert ebben az eſztendõben tõtte le Hunnyadi Ianos az Gubernatorſagot, mellyet het eßtendeig nagy diczirettel viſelt) mind holta napjaiglan, ugy mint, õtven hetedik eßtendeiglen, meg tartatnak. Noha az következendõ eßtendõben, az gubernatorſag le tetele utan, ugy mint Ezer negy ßaz õtven harmadikban: Mikor gyõrttya ſzentelõ Bodog aßßony naptaiban LASZLO Kiralt Beczbõl Budara hoztak, kezdet joßagot el ajandekozni, conſenſuſt adni, és egyeb fele leveleket iratni.

ENNEK felette az Felſeges és bodog emlekezetũ MATTHYAS KIRALYNAK Koronazattyatol fogvan valo leveleit, mely volt Ezer negy ßaz hatvan negy eßtendõben, Nagy

Nagy Czõterteken, mind halala oraiglan, mely lõt Virag Vaſarnap utan valo kedden, Chriſtus Urunk ßületeſe utan, az Ezer negy ßaz kilentzven eßtendõben, meg tarttyak: mely levelek penig Koronazattya elõt kõltek, meg nem tartatnak, hanem ha annak utanna meg confirmalta volna.

ITEM, Ez moſtani kegyelmes Urunk LASZLO Kiraly leveleit-is, Szent Kereßt emeleſe valo Vaſarnapya utan, ügyan azon kilentzven Eßtendõtõl fogvan, Koronazattya utan, mind ez ideiglen, és ez utan-is, mellyeket jol és tõrven ßerent iratna, és ki adna, mindenkoron meg kel tartani.

ITEM, Mivel hogy ſok külõmb külõmb fele ßin, és hamis peczet alat kõlt leveleket, és Privilegiumokat talalunk, mellyek ez haboru idõben, kivaltkeppen, SIGMOND, és ALBERT Kiraly idejeben, kõltek volna, mely levelekнek igen nehez vegere menni, nem-is hozzak mindeniket nap fénre. Mind az altal, hogy effele

Cœnæ Domini factæ, uſq; ad mortis ipſius diem, feriam ſcilicet tertiam poſt Dominicam Palmarum, in anno incarnationis Dominicæ, quadringenteſimo nonageſimo, ſupra milleſimum præteritam, emanata ſervantur: ante verò coronationem ſuam confecta, non tenentur, niſi poſtea fuiſſent per eum confirmata.

ITEM Literæ moderni & quidem gratioſiſsimi Domini noſtri VLADISLAI Regis, à die Dominico proximo, poſt feſtum exaltationis ſanctæ Crucis, in ipſo anno gratiæ, quadringenteſimo nonageſimo ſupra milleſimũ tranſacto, die ſcilicet Felicis Coronationis ſuæ uſquęmodo confectæ, & in futurum quoq; emanandæ, ritẽ & legitimè ſemper perſervantur.

Vladiſlai R. ſervantur.

ITEM, quia diſturbiorũ temporibus, ſignanter verò poſt obitum memoratorum SIGISMUNDI Imperatoris, & ALBERTI Regis, plurimę literæ multaq; privilegia, diverſis ſub coloribus & ſigillis, nequitioſè fraudulenterq; reperiuntur fulminata atq; fabricata, quæ licet omnia vix in lucem prodierint, & omnia difficulter ſciri vel cognoſci poſsint, ut tamen aliquarum, iniquè

Literæ & Privilegia fraudul. confecta.

iniquè editarum (ſaltem in particulari, ſi non in generali) literarũ notitia habeatur, copiam ſeu tenorem cujuſdam privilegij prętatorum Dominorum, Prælatorum, Baronum Nobiliumq́, & Procerũ Regni Hungariç, ſuper complurimis ejuſcemodi nequiter fulminatis literis confecti, & in Judicio contradictorio, etiam coram me, cum Sigillo eorum prędeclarato producti, de verbo ad verbum apponere inſererecq́ dignum duxi. Cujus quidem privilegij continẽtia verbalis tenorq́ hoc ſequitur modo: Nos Prelati, Barones, Nobiles, & Proceres Regni Hungariç univerſi memoriæ cõmendamus per prętentes quòd ortis guerris in hoc regno noſtro, poſt mortem quondã Domini ALBERTI Regis, & eis diutius agitatis: demũ Deo cõcedente, hujuſmodi guerris inter nos ſopitis, & in unum Principẽ atq́ dominum, videlicet Illuſtrem Dominum LADISLAUM, Filium dicti quondam Domini ALBERTI Regis, veluti dominum noſtrum naturalem, nobis ſimul concordantibus, cum judicia pro mutuæ & durandæ inter nos pacis amplexu facere, & juſticiam oppreſsis miniſtrare inchoaſſemus, plures hinc inde falſæ literæ

Paria literarum ſuper falſis Privilegijs.

effele hamiſſan kőlt leveleket, ha nem mind-is, de reß ßerent meg iſmerheſsúk, ez Orßagbeli Uroknak, Pap Zabad és Zazlos Uraknak, Nemeſſeknek, és fő Embereknek, az egeß Orßagnak Privilegiumat, mellyet effele hamis leveleknek meg iſmereſeről irtak, és az ő megh nevezet peczettekkel meg peczeteltek, és az tőrvenyben ennekem-is előmben attak, itt igiről igire be irni meltonak itilem. Mely Privilegiumnak bőtű ßerent valo follyaſa igy kővetkezik: MI Pap, Szabad, ś Zazlos Urak, Nemeſſek, és fő Emberek egeß Orßagul, adgyuk emlekezetre, ez jelen valo levelűnkben, hogy az nehai ALBERT Kiraly halala utan, mikor ez mi Orßagunkban ſok kűlőmb kűlőmb fele Had tamadot, és ſokaig tartot volna-is: Vegtere Iſten ugy ada, hogy az had le ßallot vala, és mindnyajan eggyenlő akarattal meg hailank, az mi termeßet ſzerent valo Urunknak és Kiralyunknak LASZLO Kiralynak, az ALBERT Kiraly fianak: Mikoron azert az mi bekeſegűnknek alhatatos meg maradaſaert, az tőrventis elő vőttük volna, és az nyomorultaknak igaſſagot kezdettűnk volna ſolgaltatni, egy-űnnet-is mashunnat-is az pereſſek ſok hamis leveleket kezdenek az

az tőrvenyben előnkben adni. Mikoron azert ez hamis levelek ßerzeſeről kezdettűnk volna tudakozni, egy Zemlyini Gabor Deakra talalkozank, ki effele rettenetes czalardſagot mert volna meg probalni: Kit mikor tőrveny ßerent Biro kezhez attak volna búnteteſre, az ő gonoſſagat, halala előt, lelke eſmereti ßerent, mind nyelvevel, ś mind ſajat kezc iraſaval, illyen rendel, az mint ide ala következik, mindeneknek hallottara meg vallotta: Mely ő iraſanak follyaſſa illyenkeppen következik:

VAGYON, ugy mond, egy Level, Kiraly Conſenſußaval SIGMOND Kiraly nevere ßol, mint ha az Kompolt fiainak atta volna, ezkon, hogy ha az nehai Solymoſi Lazlonak magva ßakkadna, tehat azon Solymos (de nem az töb ioßag) ugyan azon Kompolt fiaira ßallyon, és meg teryen: De ez level irasban az Kompolt fiainak ſemmi hirek ſem ertelnek nem volt.

ITEM, Az Gyöngyöſsieknek egy Privilegiomok azo Varoſſok ßabadſagarol SIGMOND Kiraly nevere függö peczet alat, melyben egy Feju Saſs vagyon.

ITEM, Vagyon ket level, eggyik SIG-

literæ coram nobis in judicijs per cauſantes exhibebantur. Cumq́ ſuper hujuſcemodi frabicatione falſi percunctari cœpiſſemus, quẽdam Gabrielem literatũ de Zőmlyn curſorem, hujuſmodi deteſtandæ peſtis authorem comperimus: quo pro meritis ſui ſceleris, in manus ſuorum Judicum competentium incidente, hujuſmodi ſcelus ſuum, ante mortem ejuſdem, ad puritatem ſuæ conſcientiæ, tum verbis, tumq́ ſcriptis, ſuis proprijs manibus confectis, quarum ſeriem & continentiam præſentibus taxandam duximus, palam publicè confeſſus fuit: quorum ſcilicet ſcriptorum ſuorum ſeries & continentia hæc eſt:

Gabrielis de Zömlyin fabricatoris falſarum literarum hiſtoria.

Falſarum literarum.

UNA litera, cum Regio conſenſu, litera ſcilicet quondam Domini SIGISMUNDI Regis, pro parte Dominorum filiorum Kompolth emanata, quod ſi ſemen quondam Ladiſlai de Solmos deficeret: tunc eadem Solmos, & non aliæ poſſeſsiones, in ipſos filios Kompolth reflicti deberet: ſed iſta litera non fuit de ſcitu ipſorum dominorum filiorum Kompolth emanata. I.

ITEM, Libertas ſub Sigillo Domini SIGISMUNDI Regis privilegialis, cum medio capite aquilæ, Civitati Győngyes facta. II.

ITEM, Duæ literæ, una videlicet III.

quondam SIGISMUNDI Regis, ſub ſecreto Sigillo ſuo, cum medio capite aquilæ: & alia litera Statutoria, IIII. ſub Sigillo Capituli Budenſis privilegialiter confectæ, ſuper præfectione filiæ in filium, hic Budæ conſorti Petri Polyak Sartoris datæ.

V. ITEM, Una litera Faſsionalis, ſub Sigillo Capituli Agrienſis, privilegialiter ad Faſsionem quondam Petri Epiſcopi, & Stephani de Rozgon, ac Joannis filij ejuſdem, pro parte Ladiſlai de Zeczen confecta.

VI. ITEM, Una litera, ſuper libertate poſſeſsionis Zabatka, ſub Sigillo SIGISMUNDI Regis ſecreto, cum medio capite aquilæ facta.

VII. ITEM, Literæ ſub Sigillis Capituli Agrienſis, privilegialiter & majori Sigillo domini SIGISMUNDI Regis patenter, ſuper poſſeſsione Abon, filijs Oros factæ, contra Dominos de Gara.

VIII. ITEM, Una litera privilegialis, ſub ſecreto Sigillo quondam Domini SIGISMUNDI Regis, cum medio capite aquilæ, ad ſupplicationem Dominorum, quondam Ladiſlai & Henrici, filiorum Vayvodæ de Thamaſij, in eo ſcilicet, quod ſi ipſos ſine hæredibus decedere contingeret: tunc eorum bona & poſſeſsiones, tàm hæreditariæ quàm acquiſitiæ, in filios Hertzeg condeſcendant.

IX. ITEM, Una litera gratioſa, patenter ſub Sigillo quondam Domini SIGISMUNDI Regis, cum medio capite aquilæ, pro parte Emerici de Debrö, ſuper eo, ut idem Dominus Rex

SIGMOND Kiraly nevere valo Privilegiom felöl, az ö titkos peczeti alat, kiben ſél Sas fö vagyon: Az maſik penig egy Iktato level az Budai Captalan peczeti alat, Privilegiom formaja ſzerent, ez okon, hogy az Budai Polyak Peter feleſege leanyit, ſiu agga tötte volna az Kiraly.

ITEM, Ezutan egy vallas tetelröl valo Privilegiom, az Egri Captalan peczeti alat, hogy Peter Piſpek, és Rozgoni Iſtvan fiaval Ianoſſal egyetemben, köteſt tottek volna Zeczeni Laſslóval.

ITEM, Zabatka falunak ſzabadſagarol egy Privilegiom, azon SIGMOND Kiralynak öregbik peczeti alat, kiben ſél Seju Sas vagyon.

ITEM, Egy nyitot Privilegiom, az Egri Captalan peczeti, és SIGMOND Kiralynak, öregbik peczeti alat, kit az Garai Vrak ellen, az Oros fiai nevere czinaltam volt, az Abon nevu joßagrol.

ITEM, Mas Privilegium, azon SIGMOND Kiraly kiſſeb peczeti alat, kiben ſel Sas fö vagyon: Mellyet az Kiraly engedet volna, az Tamas Vayda fiainak Laßlonak és Hendrichnek, hogy ha ö nekiek magok ßakadna, tehat mind örökkes s-mind penig lelemeny joßagok ßallana az Hertzeg fiaira.

ITEM, Az gratia level, azon SIGMOND Kiraly peczeti alat, Kiben az ſel Sas fö vagyon, hogy Debrö Imre fejenek és joßaganak meg kegyelmezet volna.

ITEM, Egy Privilegium az Varadi Captalan peczeti alat, az Teleki Egyhaznak, Kerepes czelekedetiröl mely ſol.

ITEM, Ket level, egyik vallas, maſik iktato level, az Budai Captalan peczeti alat, hogy Beczet az Deßpot Vram Caſtelliat, regen Laßlonak Geßti Mihaly fianak ßalaghan attak volna.

ITEM, Ket nyitot vallas tetel level, SIGMOND Kiraly és Czaßar, öregbik peczeti alat harttyan, az Sullyok fiai ellen, mellyet Kölöd joßagrol irtam volt, azon Geßti Mihaly fia Laßlo nevere.

ITEM, LASZLO Kiraly peczeti alat, hogy Mayſay Laßlonak, Zarand Varmegye Nemeſnek Pakai Sigmondnak, Bodrog Varmegyeben Pachai Laßlonak, és az Maramoroſſa öt Varoſnak, Kiraly meg engette volna, hogy az ö joßagokban Akaſztofat czinalhaſſanak.

ITEM, Egy Privilegium level, az Varadi Captalan peczeti alat, és az maſodik ALBERT Kiraly Privilegiuma, hogy az Nagyſagos Czaki Ferentznek megh engedte volna, hogy azö leannya fiu aga legyen.

ITEM, Tovabba mas Privilegium, az Kiraly kißeb peczeti alat, kiben ket Sas fö vagyon, hogy Laßlonak, az nehai Iakab Vayda fiának minden joßaganak, ki moſt David Ban fia Gyorgy kezeben volna, meg

Rex capiti & bonis gratiam feciſſet ſpecialem, confecta.

ITEM, Una litera privilegialiter ſub Sigillo Capituli Eccleſiæ Varadienſis, Eccleſiæ de Telkij, in facto Kerepes eſt emanata. X.

ITEM, Duæ literæ, una videlicet Faſsionalis, & alia ſtatutoria, ſuper impignoratione Caſtri Beczæ, ſcilicet domini Dezpoti, ſub Sigillo Capituli Budenſis, quondam Ladiſlao, filio Michaëlis de Gezt factæ. XI. XII.

ITEM, Aliæ duæ literæ Imperiales, patentes in pergameno Faſsionales, contra filios Sulyok, in facto poſſeſsionis Kölöd, eidem Ladiſlao, filio Michaëlis factæ. XIII. XIIII. XV.

ITEM, Ladiſlao de Mayſay Nobilis Comitatus de Zarand, Sigiſmundo de Paka, Nobili Comitatus de Bodrog, Ladiſlao de Paczaij, & illis quinq; Civitatibus de Maromoroſio, ſub Sigillo domini ULADISLAI Regis ſunt literæ, in eo, ut patibula in faciebus poſſeſsionum ſuarum erigi poſsint. XVI. XVII. XVIII.

ITEM, Una litera ſub Sigillo Capituli Varadienſis privilegialis, & alia quondam Domini ALBERTI Regis ſimiliter privilegialis confirmatoria, ſuper præfectione filiæ in filium, Magnifico Domino Francisco de Czák factæ. XIX XX.

ITEM, Una litera privilegialis, ſub Sigillo Imperialis, ſcilicet ſecreto, cum duobus capitibus Aquilæ, ſuper gratia quondam Ladiſlao, filio quondam Iacobi Vayvodæ facta, in facto omnium bonorum ſuorum confecta, nunc erga Georgium, filium Da- XXI.

vidis Bani habita. Et quamvis in inferiori margine ejusdem literæ scriptura domini Matthiæ Episcopi, aliàs Cancellarij habeatur. Quia existimans commissionem propriam domini Imperatoris, manu mea propria, in superiori margine ejusdem literę scriptam fore suam, tamen est falsa.

XXII. ITEM, duæ literæ sub Sigillis Capituli Agriensis privilegiales, una super metarum erectione, alia verò super spirituali adoptione fraternalis cum quondam Andrea Poharnoc Sandrino, & Matthiæ factæ.

XXIIII. ITEM, Quibusdam Comanis, scilicet Petro Silij, sub Sigillo Domini

XXV. Regis VLADISLAI, & Matthæo Beseg, sub Sigillo dominæ ELISABETH Reginæ, super libertatibus privilegialiter factæ.

XXVI. ITEM, Cuidam Iosa in Thobagy ſentgyörgy commoranti, una litera Falsionalis, per fratres ejusdem hominis, per eundē Iosam interfecti, quòd eundem Iosam expeditum commississent, sub Sigillo Imperiali confecta, patenter in pergameno.

XXVII. ITEM, Sub Sigillo domini Regis VLADISLAI super libertate privilegialiter cuidam Ioanni filio Egidij, nunc in Madaras commoranti, litera facta est.

XXVIII ITEM, Una litera, sub majori Sigillo quondam domini SIGISMUNDI Regis, in pergameno, Sigillum à tergo positum habens, super eo, quòd universæ possessiones quondam Ladislai, & Henrici, filij Vayvodæ, scilicet hæreditariæ duntaxat: si semen

meg kegyelmezet volna. Es noha az Kiraly Cancellariussa Mattyas Pusspek az levelnek also reßere, kezę irassat vettete: mivel hogy en, az en sajat kezemmel fellyul azt irtam volt, hogy Kiraly ö felsęge hatta, és ezt az en irasomat, az Cancellarius igaznak velte, mind az altal az level-is nem igaz level.

ITEM, Az Egri Captalan peczeti alat vogyon ismet ket Privilegium level, eggyik hatar jarasrol, az masik penig hogy Poharnak Andrat Sandori Mattyast Attyafiava fogatta volna.

ITEM, Valami Kunoknak, ugy mint, Silij Peternek, LASZLO Kiraly peczeti alat, az Beseg Mathenak ERSEBET Kiralyne Aßßony peczeti alat, attam levelet az ö ßabadsagokrol, s tuggö peczet alat privilegium modgyara.

ITEM, Attam ismet SIGMOND Kiraly és Czaßar peczeti alat harttyan, egy nyitot levelet, egy Thobagy ßentgyörgy Iosanak, ez okon, hogy az mely embert meg ölt volt: annak attyafiai azt az levelet ö neki menedekul attak volna.

ITEM, Madarasi Ianosnak-is az Egyed fianak, attam egy Privilegium levelet, az ö ßabadsagarol, LASZLO Kiraly peczeti alatt.

ITEM, Attam egy levelet SIGMOND Kiraly nagy peczete alat, harttyan, kinek az hatara vettetem az peczetet, ez vegre, hogy az Vayda fiaknak Lasslonak és Henrichnek ösökröl marat joßagok, ha magvok ßakadna, ßallana az Hertzeg fiaira.

ITEM, Vagyon ket level, eggyik iktatas, az Budai Captalan peczeti alat: az masik LASZLO Kiraly engedelme, privilegium modgyara, hogy egy Kokai Nemes ember leanya, ki Maczonka Laßlo felesęge volna, fiu aga lenne.

ITEM, Vagyon SIGMOND Kiraly nevere, egy nyitot level consensus, kit Erdödi Gergelnek, az Baczi Canoniknak adot volna.

ITEM, Vagyon egy Privilegium level-is Kun Gergely, az Kun Pal fia nevere LASZLO Kiraly peczeti alat, ez okon, mivel hogy felesęge Magyar volna, azon ö felesęge joßagaban ugy lakhatnek, mint az Orßagbeli töb Nemessek, mely level meg Kun Gergely kezęhez nem jutot, nem-is tudom hol vagyon.

ITEM, Az Sidoknak-is attam egy levelet, az nehai SIGMOND Kiraly peczeti alat, kiben ßel Sas ö vagyon, hogy ök-is ßabadon, marhajokkal kereskedhessenek ez Orßagban.

ITEM, Szeczeni Laßlo nevere SIGMOND Kiralynak, egy privilegium modgyara költ Gratia levele, mellyet azon Laßlo eleinek adot volna, hogy azoknak joßaga, az ö hitlensegek mia ne ßallana az Kiralyra, hanem közelb valo attyafiara, mely level költ az Kiraly kußöbbik peczeti alat. Mas level-is költ azon SZeczini Laßlo nevere, hogy ßabad Arany, és Ezüst Bannyaja lehessen.

ITEM, Az Kiralynak egy consensus levele, Nemptij Lenard fia György

deficeret, in filios Hertzeg condescendant.

ITEM, Duæ literæ, una Statutoria, XXIX.
sub Sigillo Capituli Budensis, & alia
Gratiosa domini ULADISLAI Regis, XXX.
super præfectione filiæ in filium privilegialiter factæ, cuidam dominæ, filiæ scilicet Nobilis de Koka, quæ scilicet Conjunx Ladislai de Maczonka fuisset.

ITEM, Una litera patens Imperi- XXXI.
alis, super consensu Regio, domino Gregorio de Erdöd Canonico Baczi-ensi data.

ITEM, Una litera cuidam Coma- XXXII.
no, scilicet Gregorio, filio Pauli super eo, ut in possessione consortis suæ, quæ est Hungara, instar Regni Nobilium commorari posset, sub Sigillo domini ULADISLAI Regis, privilegialiter est facta: sed nondum ad suas manus perventa est, & ignoro ubi sit.

ITEM, Una litera gratiosa, Iudæ- XXXIII.
is facta, sub Sigillo quondam Domini SIGISMUNDI Regis, cum medio capite aquilæ privilegialiter facta, ut ipsi mercantias facere valeant.

ITEM, Litera SIGISMUNDI XXXIV.
Regis gratiosa, pro parte Ladislai de Zetsen, prædecessoribus ejusdem facta, quod possessiones eorundem, propter notam infidelitatis, non veniant in manus Regias: sed in fratres propinquiores condescendant, sub secreto Sigillo ejusdem privilegialiter emanata. Et etiam gratiosa litera XXXV.
super mineras Auri & Argenti.

ITEM, Litera super consensu Re- XXXVI.
gio, pro parte Georgij filij Leonardi

de Nemptij, ſuper eo: ut ubi Ioannem, filium Henrici de Thamaſij, hæredibus deficere contingeret: tunc Caſtra & univerſa jura poſſeſsionaria, in ipſum Georgium devolverentur, ſub ſecreto Sigillo domini SIGISMUNDI Regis privilegialis.

XXXVII ITEM, Litera Capituli Eccleſiæ Varadienſis privilegialis, ſuper decimis, contra idem Capitulum, pro parte Epiſcopi ejuſdem emanata.

XIIL. ITEM, Litera ſuper præfectione filiæ in filium ad Faſsionem Stephani de Bathor, cum conſenſu Regio, ſub Sigillo Domini SIGISMUNDI Regis ſecreto, pro parte filiorum quondam Thomæ de eadem Bathor confecta.

XIL. ITEM, Literæ ſub Sigillo domini ALBERTI Regis privilegialis, ſuper libertate Civitatibus in Maromoſio habitis confecta.

XL. ITEM, Una litera ſub Sigillo domini LUDOVICI Regis annulari, ſuper libertatibus Civitatum Peſtienſis & Budenſis facta. Sed civibus Peſtienſibus per me aſsignata.

ITEM, Omnia præmiſſa per neminem ſunt facta, præterquam per me Gabrielem. Et omnibus notum ſit, quòd iſta omnia, quibus data ſunt, & aſsignata, non quod ipſi per me ea fraudulenter facere procuraſſent: ſed per me facta ſunt ſiniſtrè, & ſemper hi idem eaſdam crediderunt eſſe veras, & juſto modo emanatas. Ergò nullus debet ſuſpicari, quòd iſti

György nevere, hogy valamikor Thamaſij Henrich fianak, Ianoſnak magva ßakadna, tehat minden Vara és joßaga Nemptij Györgyre ßallana: mely level költ privilegium modgyara SIGMOND Kiraly peczeti alat.

ITEM, Az Varadi Püſpek nevere-is vagyon az Varadi Captalannak egy privilegiumja, hogy az Varadi Captalan, tartozek nekie deßmat adnia.

ITEM, Bathori Tamas fiai nevere-is vagyon Batori Iſtvannak egy vallas tetel levele, hogy az leany agh fiui aga leheßen, kire Kiraly conſenſuſſa-is vagyon, ugyan azon SIGMOND Kiraly kiſſebbik peczeti alat.

ITEM, ALBERT Kiraly peczeti alat-is vagyon egy privilegium, az Maramoroſsi Varoſſok ßabadſagarol.

ISMEtlen LAIOS Kiraly peczetes gyuröje alat, Peſtnek és Budanak ßabadſagarol. Mely levelet en az Peſti Polgaroknac attam.

VEGTERE: Ez fellyül meg mondot leveleket azert ſenki en nalamnal egyeb nem ßerzette és keßittette, hanem en Gabor Deak czinaltam. Es mindeneknek tudtara legyen, hogy valakiknek en az illyen levelet adtam, és kezekhez ßolgaltattam, nem hogy ök czinaltattak volna hamiſſan en velem: hanem en czinaltam alnakul és hamiſſan: ök penig igaz és jo moddal költ leveleknek veltek és tartottak. Senki azert ne gyanakodnakodgyek, hogy azoknak ebben vetkek volna: hanem ez dolog en czalardſagom:

MI azert eßünkben veven Gabor Deaknak ennyi karos es lelek ellen valo czelekedetit, ki miat nem czak ö maganak lelkeben és teſteben kart tött, hanem maſnak is mind lelkeben s teſteben haſonlatoskeppen kart akart tenni: Hogy eſſele veßedelmes czalardſagtol magunkat meg ohatnok, eleit-is vehetnök: vegeßtük ezt hogy minden level, mellyet az meg irt rend ßerent, az ö ſajat keze iraſaval nevezeteſſen meg jelentet, ugy mint, hamis és al levelek, minden Birak elött, minden törvenyben ßek ßinin, és törveny kivül is le ßallyanak, megh vetteſſenek és erötlenek legyenek, mindenkoron: az mint hogy azon ö leveleit, ez moſtani levelünk altal ſemmiſſe teßük, meg vettyük, és hamiſnak itilyük.

Költ ez level, az mi Orßagos gyüleſünkben, Peſten, Vr napja utan valo Hetfön, Ezer negy ßaz negyven nyoltz Eßtendöben.

iſti eſſent culpabiles in præmiſsis, quia non eſt de ipſorum fraudulentijs, ſed ex meis.

NOS itaq; attentis tantis damnoſis atq; peſtiferis actibus ipſius Gabrielis, quæ maligna opera, nedum ad ſui corporis & animæ: ſed & aliorum ſunt vergentia corporum & animarum pericula plurimorum: volentes hujuſmodi verbo peſtifero, oportuno remedio occurrere, decrevimus: ut omnes & ſingulæ literæ, quæ in prætactis manu ſcriptis ſuis præſentibus, ſuo modo inſertis, ſunt nominatim deſignatæ, tanquam de falſo fabricatæ, inanes & apud omnes Iudices, intra & extra judicium rejectæ, reprobatæ, & viribus exutæ ſemper habeantur: quas & nos ſic caſſamus, reprobamus, & damnamus, præſentium per vigorem. *Concluſio, ſeu caſſa ſalſarum literarum.*

DATUM in noſtra generali congregatione Peſtienſi, feria ſecunda proxima poſt feſtum Sacratiſsimi Corporis Chriſti. Anno ejus, Milleſimo quadringenteſimo quadrageſimo octavo.

AZ LEVELEKNEK és Privilegiumoknak maſsarol, mit kellyen ertenünk.

XV. TITUL'

TOvabba ez meg mondot hamis levelek közzül is vadnak oly levelek, mellyeket jol lehet nem hamiſ-

DE TRANSUMPTIS Literarum, & Privilegiorũ, quid ſit ſentiendum.

TITUL' XV.

ITEM, ultra prænarratas nequitioſè confectas literas, ſunt etiam aliæ literæ, quæ etſi maliti-

oſè

oſé non ſint fulminatæ: tamen in judicijs non ſevantur, neq; locum habent: prout omnes tranſumptionales quæ ſimpliciter & abſolutè, in locis Capitularibus, aut Convẽtualibus, ſive coram Judicibus ordinarijs Regni ſunt vel fuerunt tranſumptæ: & tales non ſine notabili cauſa per conſtitutionem generalem extiterunt in irritum revocatæ atq; invalidatæ. Niſi fortè originales literæ, ex quibus ſcilicet tranſſumptæ proceſſerunt in ſpecie valeant exhiberi. Nam hoc modo, ſi originalia privilegia ritè bonoq; ordine & modo confecta fuiſſe dinoſcantur: etiam tranſſumpta literatum locum habent. Tranſumptio autem, eſt alicujus privilegij non ſenſualis ſed verbalis in aliud privilegium translatio. Unde tranſumptiones literarũ, aut in tabula, aut ſede judiciaria Regię Majeſtatis, in judicio contradictorio, inter litigantes, aut coram Iudicibus ordinarijs Regni, in terminis Octavalibus, per legitimam citationẽ facie ad faciem fienda.

Et item inter fratres, quando bonorum diviſio inter eo, ſequatur: vel aliter, ut literarum & privilegiorum ipſorum conſervatione agitur coram eiſdem Iudicibus juxta

ſan czinaltak, de azert az törvenyben hellyek nem lehet: minemű affele leveleknek maſſa, mellyet vagy Captalanban, vagy Conventben, avagy penig az Orſzag Itilő meſteri előt, ſoktak venni: Mely leveleket nem oknelkúl tőt erőtlene ez Orſzag decretoma: hanem ha azt is az levelet Bőrin elő adhattyak, az kinek maſſat vettek. Mert ez okon, ha az elſő level, kinek maſat vettek, jo moddal, és igazan kőlt, tehat az maſſa-is jo leſen, és hellyen kel hadni. I T peniglen az level maſſa vetele az, mikor valami Privilegiomot igiről igire, és nem czak ſumma ſerent be irnak mas levelben. Annak-okaert ez moſtani ſokaſunk ſerent, czak affele leveleknek maſſa jo, mellyet avagy az Kiraly tablajan, az pereſſek elő adnak maſſara, avagy Octavakor kel, és az Orſzag Itilő Birai előt, eggyik peres az maſikat ſemtől ſemben rea hija.

Avagy mikor az attyafiak egymaſſal meg oſtoſnak: avagy azt latattyak megh törvenyel, mellyiket illeſe az ok leveleknek tartaſſa, és valamellyik attyafiu, azon leveleknek maſſatke-

ſat kevanya: Mert illik és ſükſeges, hogy az fő ok leveleket az Orſzagh Itilő Birai, jol meg hanyak veſſek, jo modgyaval és igazan kőlteke, avagy alnakul és czalardul ſerſettek: és ennek jol vegere menven, az utan ugy kel peczet ala venni, és Privilegiũ modgyara ki adni, minden alnokſag és czalardſag nelkúl. Mert effele levelek maſſanak, mindenkor hellye és ereje vagyon. Az Captalanban és Conventben is az mely Privilegium leveleket paranczolattal kereſtetnek fel és talalnak, affelől-is jo ertelemben legyűnk, mert az felenek mindenkoron helye vagyon. Czak hogy nem az ok levelnek maſſat irjak ki az Captalanban, hanem ő magat az ok levelet: mert (az mint meg mondam) czak ő maganak az maſſanak, az elſő ok level nelkúl ereje nem lehet.

juxta morem & conſvetudinem modernorum, & non aliter fieri poſſunt, ut per judices Regni bene diſcutiantur, examinenturq; & diligenter ruminentur originalia privilegia, vel aliæ literæ primordiales, ſi ritè & debitè, juſtoq; modo, & non nequitioſè aut fraudulenter ſunt confectæ vel emanatæ: & ſic tandem traſſumantur in literas & privilegia ſine dolo fraudeq; redigantur. Et talia poſtea tranſumpta ſervantur: Secus tamẽ eſt de literis & privilegijs in Capitulis vel Conventibus, per literas Requiſitionarias inventis aut inveniendis. Quia tales ſemper obſervantur. Dummodo originales ipſæ literæ non ſint modo præallegato, in ſe tranſumptionales, quæ (ut præfertur) non valent.

AFFELE PRIVILEGIumokro, ſmellyek ez Cikkellyel kőltek (hogy az igy legyen ezektől ertettettűk meg) Es az ál ſemelyekről.

SUPER PRIVILEGIis, cum clauſula (de cujus vel quorum notitia) confectis & de larvis ſeu fictitijs perſonis.

XVI. TITUL'

TITULUS XVI.

TOVABba minden level és Privilegium, akar mely Captalanba avagy Conventbe, kőlt legyen, az melyben

CÆTErum univerſæ literæ ac Privilegia, quorumcunq; Capitulorum, vel Conven-

tuum, in quibus clauſula iſta continetur: (De cujus vel quorum notitia nos talis homo certificavit, aut aſſecuravit &c.) annulatæ, caſſatæq́, & invalidatę habentur, neq́ in Judicio aliquando locum habere permittuntur. Ratio eſt: quia Faſsio, per quempiam hoc modo facta, non ad Capitulum vel Conventum: ſed illum, qui ipſum certificavit & aſſecuravit, trahitur atque refertur: ita, ut non Capitulũ, vel Conventus, ſed ille certificans videatur aſtruere & affirmare, quòd talis Faſsionem vel aliam obligationem fecit. NOTitia autẽ ejus, qui fatebitur, Capitulo vel Conventui debet ſemper conſtare: ut idem Capitulum, aut ipſe Conventus meritò talem coram ſe conſtitutum fuiſſe, & hujuſmodi Faſsionem feciſſe liberè poſsit affirmare. Alioquin autem ad certificationem, aut aſſecurationem, cujuſpiam non tenetur, neque poterit juſtas & legitimas literas dare, vel ritè privilegia conficere.

LICet nonnulli reperiantur, ſalutis & honoris eorum immemores,

melyben ez Cikkelt irtak (Kinek, ugy mond, vagy kiknek iſmeretirõl minket illyen ember tõt bizonyoſſa, és biſtatot) erõtlen, ſemmire kellõ, az tõrvenyben-is ninczen ſemmi hellye. Oka ez: mert az ki ezkeppen teßen vallaſt, nem az Captalan ſem Convent elõt: hanem az elõt latzik hogy vallaſt tõt, ki az Captalant avagy az Conventet, errõl bizonyoſſa tõtte, és rea biſtatta: Vgy annyera, hogy nem az Captalan ſem à Convent mondgya és irya maga felõl, hogy illyen ember vallaſt tõt, és kõteſt czinalt elõttek, hanem amaz ki hire tõtte, és erteſekre atta, az mondotta bizonyoſſon nekik. Az ki penig vallaſt akar tenni, illik hogy az Captalan avagy penig Convent, azt nyilvan ßemelye ßerent laſſa, neverõl, nemzeterõl, idejerõl, fõt lakohellyerõl-is megh eſmerye: hogy azon Captalan vagy Convent, meltan és nyilvan annak jelenvoltat õ elõtte valoban mondhaſſa, és miczoda vallaſt tõt legyen, ſzabadon megh irhaſſa. Ezen kúvúl penig, valaki bizonyitaſara és biſtataſara nem tartozik, nem-is adhat ſenkinek igaz és tõrveny ßerent valo levelet, avagy jo privilegiumot nem ßerezhet.

NOHA talaltatnak nemellyek, idvõſſegekrõl és tiſteſſegekrõl el feledkezven, kik gyakorta

korta hamis ál ßemellyeket, kiket tetetesbõl arra rendeltek, viſßnek az Captalan, vagy Convent eleiben, neha penig mẹg az Orßag rendelt Birai és Itilõmeſteri eleiben-is, és magoknak hamiſſan valo vallaſt tetetnek vellek: mely dologban mind az altal az Captalan vagy Convent, avagy penig az Orßag Birai, kik effele ßemelyeknek vallaſokra, az alnakſagot nem tudvan, levelet és privilegiomot adnak ez miat ſemmit nem vetkeznek: mert õk nem az hamis ál és tettettet ßemelyeket: hanem azokat, az kiknek õk magokat neveztek, minden volta keppen azoknak lenni-is itiltek. Mas azert az, ha az Captalan, vagy Convent, vagy penig az Orßag Birai tudvan, és ßanßandeekal azt mũvelnek, avagy valamint hamis levelet ßerzenek. Ez okon, ugy mint czalard és hamis hũti embereket, meltan meg bũntethetnek. Ugy hogy az Captalan, vagy Convent peczetit veßtene el, annak felette azok kik az Captalanok avagy Conventek kõzzũl, affele hamis levelek ßerzeſeben, és peczetleſeben jelen lõttek volna, tiſteket és Captalanſagokat veßtenek el. Az Orßag rendelt Birai penig fejeken maradnanak, és joßagokon, mely tulaydon czak õ magok ßemelyet illetne: tovabba peczeteknek és tiſteſſegeknek el veßteſſen. Annak

res, qui perſonas ſæpe larvales & fictitias, coram Capitulo vel conventu, interdum autem coram Judicibus quoq́ Regni ordinarijs, ſiſtere, ſtatuereq́, & iniquas Faſsiones per eas pro ſeſe fieri procurant, nihilòminus tamen Capitulũ, vel Conventus, aut Judices ordinarij, qui ad Faſsiones talium perſonarum, ignoranter literas & privilegia dant, per hoc non peccant: quia ipſi non larvas, neq́ fictitias perſonas: ſed eos, quos illi ſeſe nominant, realiter exiſtere putant. Secus eſſet, ſi Capitula, vel Convent', aut Judices ordinarij ſcienter & ſtudioſè id facerent, vel aliter falſas & iniquas literas conficerent. Nam hoc modo tanquam falſarij & perjuri punientur. Et Capitula quidem vel Conventus in Sigillis: Illi verò, qui de membro Capituli aut Conventus, tempore confectionis & ſigillationis hujuſmodi falſarum literarum præſentes fuerint in beneficijs ſuis. Judices verò ordinarij ſæculares, in ſententia Capitali, necnon perpetua bonorum & jurium poſſeſsionariorum ſuorum, ipſos propriè concernentium: ac ſigillorum pariter & honoris eorum amiſsione condemnentur. Inſuper, ut ſtig-

ma ſigilli igniti frontibus & faciebus Capitularium vel Conventualium, qui (ut pręmittitur) in cõfectione & ſigillatione ipſarum iniquarum literarum interfuerint, ac participes extiterint, imprimatur & inuratur, decretum generale mandat.

nak felette, hogy az tűzes peczetet ſűſſek az homlokokban, és ortzajokban, affele Captalanoknak, és Conventnek, az kik affele hamis level czinalaſban, reßeſſek volnanak, az kőzenſeges Decretum-is tartya.

QUID DEBEAT ATtendi in cognitione falſarum literarum.

TITULUS XVII.

Par: 1. T. 14. 25. 36. 38. 39. 58 60. 71. 110. Par: 2. Tit: 14. 17.

ITEM, in examine diſcuſſioneq; falſarum literarum præcipuè debet attendi, per Judices Datum literarum, ſeu dies emanationis privilegiorum, atq; annorũ poſitio, nec non ſigilli impreſsio vel appenſio ac circumferentia & ſuperſcriptio. ITEM Privilegiorum ac literarum, in nominibus vel cognitionibus perſonarũ, aut poſſeſsionum, in eiſdem contentarum & expreſſarum abraſio, aut cancellatio: & his diligenter calculatis, facile apparebit, literarum, ſive privilegiorum, juſta vel injuſta confectio. Privilegia autem bono & juſto modo confecta, etiam deſtructis & dirutis ſigillis, ſemper

MICZODA IELEKből eſmerhetni meg az hamis leveleket.

XVII. TITUL'.

AZ leveleknek hamis volta eſmertetik meg főkeppen, az ki adaſrol, hogy hol kőlt, és mely napon iratot legyen az Privilegium, és mely Eßtendőben: és laſſak meg az peczetnek rea nyomaſat avagy rea fűggeßteſſet, és az peczetnek kerekſeget, és az fellő iraſat. AZ ok levelekben penig laſſak meg, ha mely ßemelynek nevet, vagy vezetek nevet, vagy az levelben valo joßagnak nevet, ki vakartak, vagy altal vonnogattak volna: és ezeket ßorgalmatoſſon meg latogatvan, kőnnyen meg tetzik, az leveleknek és ok leveleknek igazan vagy hamiſſan valo ßerzeſſek. Az Privilegiomoknak penig, és az ok leveleknek, mellyek jo moddal és igazan kőltek, męg ha az peczet romlotis, és

is, és el hullot volna-is, mindenkor erejek vagyon, és meg tarttyak: czak hogy az peczetnek kőrűleti, és az iraſa benne jol meg teſſek, és meg iſmeryek. Az fele leveleknek hamiſſaga penig, az mellyeket, az fellyűl meg mondot ál ßemellyeknek vallaſſara ßerzettek, ebből igen meg tetzik, ha az, az kinek neveben, és ßemelyeben effele vallas tetel lőt, az level ßerzeſſenek idejekort, nem ott ahol ßerzettek, hanem maſut lennie magat, jo bizonyſaggal meg bizonittya. Mihelt kedig valamely Nemes ember meg erti, hogy az ő neveben és ßemelyeben, valami vallaſt tőttek, az mint mondam: azontul annak az vallaſnak ellene mondgyon, és meg hija. Mely meg hivas és ellene mondas mindenkor és mindenűt meg lehet, bizonyos és hihető hellyen: valamikor effele hamiſſagot meg erthet, és annak vegere mehet. Effele czalard alnak leveleknek czinaloit-is be foglallya penig, az rendel meg irt hitlenſegnek notaja, és azokat-is kik vele ęlni igyekeznek.

ſemper obſervantur: dummodo circumferentię ſigillorum, & ſcripturæ bene appareant atq; cognoſcantur. Falſitas autem literarum, ad Faſsionem prætactarum larvalium & fictitiarum perſonarũ, iniquè emanatarum, ex hoc maximè apparebit, ſi ille, cujus nomine & in perſona ejuſcemodi faſsio facta extiterit, tempore emanationis & confectionis ipſarum literarum, ſe in alio loco, & non ibi, ubi Faſsio fraudulenter peracta eſt, conſtitutum fuiſſe poterit bono teſtimonio comprobare. Poſtquam igitur quiſpiam, Nobilium nomine, & in perſona ſua Faſsionem aliquam, modo antelato, factam intellexerit: mox eidem contradicere & reclamare ſtudeat. Quæ ſemper & ubiq; locorum credibilium ac teſtimonialium ritè fieri poterit: ubi hujuſmodi falſitas ad notitiam ſui devenerit, atq; deducta fuerit. Et *Par: 1. T. 14.* hanc ſpeciẽ falſitatis, articulus ſuper delatione falſarum literarũ in ſeriebus notarum infidelitatis prędeclaratus, in ſe comprehendit.

EZ DECRETOMNAK Maſodik reßenek nevezetes Cikkelyeről: Es előßer az tőrvenyre valo hivatalrol.

PROSEQVVTIO SEcundæ partis in ſpeciali: & primo, de Evocationibus.

TITUL' XVIII.

ABsolutis itaq; præmiſsis notabilibus, ad proſequutionem cœptæ materiæ hujus ſecundæ partis revertendum eſt. Ubi primò de exordio cauſarum, ſcilicet Evocationibus, dicere ſtatui.

Evocatio.
Par: 1. T. 33.
Par: 2. Tit:
25. 86. 34. 46
89. 26. 27. 24.
20. 75. 71. 46.
51. 57. 82. 23.
Par: 3. T. 19.

UNDE ſciendum, quòd Evocatio non eſt aliud, quàm ad actionẽ vel quærimoniam Judici ordinario, per quempiam, & adverſus quempiam porrectam, in præſentiam ejuſdem judicis legitima vocatio: QUÆ noſtra hac tempeſtate plures habet ſpecies, multaq; complectitur genera.

EVOCATIONUM enim aliæ ſunt:

Simplices, aliæ
Peremptoriales, vel
Inſinuationales, aliæ
Admonitoriæ, aliæ verò
Introductoriales, &
Reambulatoriq.

Cauſæ

XVIII. TITUL'

MIVEL hogy eddeg egy nehany fő, és emlekezetre valo dolgokrol ſollank: Vegyük elő immaron az el kezdet iraſnak, ez Decretomnak maſodik könyvenek tulaydon cickelyit. Holot ellőben-is, az tőrvenyre valo hivatalrol akarok ſollani. AZ Tőrvenyre valo hivatal azert, ſemmi nem egyeb, hanem az rendelt Bironak valaki altal, mas ellen tőt panaſolkodaſert, azon Bironak eleiben, tőrvenyre valo hivaſſa. Az tőrvenyre valo hivatalnak kedig, ez moſtani üdőben ſok agai, follyaſi és tulaydonſagi vadnak.

Mert nemely hivatalok, azaz, Evocatiok ſunt

Simplices, *az az, czak köz és ſokot hivatal.*

Peremtoriales, *az az, haladek nelkul valok, hogy többer nem hij, vagy megy vagy nem, de törvent mondnak.*

Inſinuationales, *az az, meg magyarazok, és bizonyoſſa tevők, miert hogy meg jelentik, az elöt mint voli az törveny allapattya.*

Admonitoriæ, *Intö vagy kenalo hivatalok.*

Introductoriales, *Be viveſt a vagy Iktataſt kevanok.*

Reambulatoriæ, *Hatar jaras kevanok.*

Ezok-

Ezokaert minden fele pőrt az mellyet inditnak, akar valami joſag felől, akar ſalagos joſag felől, akar Leany negyedről, akar jegyruharol, és Menyekezői ajandek felől, adoſsagrol, vegezes felől, oſtatlan attyafiak közőt valo oſtaſrol, és uy itilet felől, mikor vagy az Felpőres vagy az Alpőres kerij, és hozza hogy dolgat uyitſa, czak ugyan köz ſokot magyarazat nelkül valo hivatal utan-is, ugyan ollyan rővid mod ſerent kel elő venni, mint az meg magyarazo hivatallal kezdettet pőreket. DE egyeb pereket mellyek kenalasbol, vagy magyarazat nelkül valo hivatalbol, vagy iktatasbol, avagy joſagnak vitſa veteleből, vagy hatar jarasbol indulnak, negy Octavan ſoktak el vegeződni. HA valakit megint, az ő maga kőteſe ſerent valamely pernek oltalmazaſa melle, vagy ok leveleknek ki adaſara, mellyek ne talam valakinel el reytetven, és el titkolvan volnanak, akar minemű hivatallal hinakis tőrvenyre, az-fele hivatal mindenkoron, czak egy terminuſſon, az az, egy Octavan (mikor az derek dolgot elő veſik) veghez ſzokot menni. AZ bizonyoſſa tevő hivatalt penig, akar minemű hatalomert valo legyen, melyben üdőmülas még nem tőlt, mindenkoron az ő modgya ſerent meg ſoktak

CAUSÆ itaq; in facto jurium poſſeſsionariorum, impignoratitiorum jurium, Quartalitiorũ, Dotum, & rerum Paraffernalium debitorum, obligaminum, diviſionum, inter fratres indiviſos fiendarum & novorum Judiciorum, per quemcunq; impetrandorum, etiam per ſimplicem evocationem motæ, eo pręciſè brevi termino, quo cauſæ per inſinuationem intentatæ, levari, diſcutiq; & terminari debent. RELIQUÆ verò cauſæ, per admonitionem, vel aliam ſimplicem Evocationem, ac Statutionem, & Recaptivationem bonorum, vel etiam metalem Reambulationẽ inchoatæ, in quatuor terminis octavalibus finaliter concludi ſolent. SI QUIS etiam ad pręaſſumptam cautionem expeditoriam, in defenſionem alicujus cauſæ, vel ad literas, & literalia inſtrumenta apud quempiam forſitan habita, aut occultata, qualicunq; Evocatione fuerit vocatus, talis Evocatio ſemper unico termino (ubi videlicet principalis cauſa levata fuerit) decidi & finiri conſuevit. EVOCATIOnes verò cum Inſinuatione ratione quorumcunq; actuum potentiariorũ, terminos pręſcriptionis non- *Par: 1. Tit. 33*

dum

dum tranſcribentes, rité ſemper decernuntur. In cauſis etiam, longo litis proceſſu motis, inſinuationes tertio loco Trineforenſis proclamationis ſubſequuntur.

QUALITER ET per quos Evocationes fieri debeant.

TITULUS XIX.

OMNis autem Evocatio, per Regium aut Palatinalem, & alicujus loci credibilis homines, de juribus poſſeſſionarijs, hæreditarijs, vel impignoratitijs, atq; etiam officiolatibus eorũ qui ſunt evocandi, fieri debet. De Officiolatibus autem verum eſſe intellige, Si talis Evocatio prętextu actuum potentiariariorum in illo officio latu perpetratorum, decernatur. Nam ratione juriũ poſſeſſionariorum, vel aliorum negotiorum, Evocatio, de officiolatib⁹ cujuſpiam facta, non admittitur.

OMNIS autem homo Regius, aut Palatinalis, Evocationem, necnon bonorum ſtatutionem, reſtatutionem, metalem reambulationem & aliam quamlibet executionem juridicam faciens, in eo comitatu

Executionis vocabulo u-

ſoktak itilni. Meg az hoſſu perekben-is, ha az bizonyoſſa tevő hivatallal, harmadſor is el jarhatnak, az harombor ki kialtot tőrveny, helliyet lesen.

MIKEPPEN ES kik altal kel az hivatalóknak lenni.

XIX. TITUL'

TOVAbba minden HIVATALnak, Kiraly embere, avagy Nador Iſpane altal, vagy valamely hiteles helynek embere altal kel meg lennie; akar őrőkes joſagarol, akar Falagoſſarol, avagy tiſztekről, az kiket rea kel hini. Tiſztekről penig czak akkor hihatni, mikor az ő tiſztekben, valami hatalmok eſtek: Mert ha joſag felől, avagy egyeb dologbol perelnek valakivel, nem engettetik meg, hogy effele tiſztekről hijak rea őket.

AZ Kiraly emberenek penig, és Nador Iſpanenak, ki hivatalt, iktataſt, hatar jaraſt, ſőt maſodſor valo iktataſt, és minden tőrveny ſerent valo executiot tesen, az az, az tőrvenyben, kit neki hattak, el jar: abban az Varmegyeben, az melyben

ben az executio lesen, mindentől kevantatik és ſúkſeg hogy Nemes őrőkſege legyen. Mert ha nem lesen Nemes őrőkſege, executio nem tehet: hanem ha Kiraly Udvarabol, avagy az Orſagtol rendeltettet Biraitol, lesen az executiora valaſztva és boczatatvan. Mert ez forman kit boczatnak, minden Nemes ember, ſőt męg az kinek Nemeſſege nincz-is (mind az altal ha ez, kinek męg Nemeſſege nincz, Kiraly Udvaraban iro Deak avagy Notarius) Mindennemű executioban eljarhat. Miert hogy regenten az Kiraly ſolgait, vitezlő és egyeb Udvarbelieket, boczattak ki, az executiora, főkepen az joſagoknak iktataſara.

mitatu ubi executio fit, hæreditatem nobilitarẽ debet habere. Nam aliter executionem aliquam nequit facere: niſi forté de curia Regia per Iudices Regni ordinarios ad ipſam Executionem fuerit deputatus atq; miſſus. Nam hoc modo quilibet nobilis, imò & ignobilis (ſi tamen ignobilis ipſe ſcriba, vel notarius curiæ Regiæ fuerit) in qualibet executione procedere poteſt. Antiquitus enim aulæ Regiæ milites & alij curiales ad Executiones, & pręſertim bonorum Statutiones mittebantur.

tuntur plerũq; Hungari etiam in nativo ſermone, &c.

SZEMELY SZERENT, avagy ſemtől ſzembe valo idezeſről, meg Kenalaſrol, és Tilalomrol.

XX. TITUL'

DE IT azt-is vegyűk eſsűnkben, hogy ha valamely UR, vagy Nemes ember, az Orſagnak kőzenſeges gyűleſe alat, akar octavan, akar rővid tőrvenyen, mas embert, ki ugyan azon gyűleſre jőt volna, vagy meg ölne, vagdalna, akar verne, avagy tiſteſſege ellen ſollana, avagy gyalazatos ſokkal illetne, mely miat jo hireben neveben meg kezdene

DE PERSONALI Citatione, Admonitione & Prohibitione.

TITUL' XX.

HIC tamen ſciendum eſt, quòd ſi quiſpiam Dominorũ vel nobilium durantibus dietis, & conventibus generalibus, vel octavis, aut alijs brevibus judicijs, alterum quempiam in hujuſmodi dieta vel conventu, aut octavis vel brevibus judicijs conſtitutum morte, vulneribus, vel verberib⁹, aut etiam verbali dehoneſtatione,

Citatio. Par: 2. T. 26.

infamiam inducente affecerit, talis mox absq; quolibet Capitulari, aut Conventuali homine per solũ scribam aut notarium curiæ Regiæ, per Iudices ordinarios, vel alterum eorum, ad id destinatum, ad instantiam læsæ partis, personaliter in sui præsentiam citari poterit.

Admonitio. Par: 1. T. 60. Par: 2 Tit. 24.

PRÆterea, Si quis alterius bona, ac jura possessionaria pignoris titulo tenens, in conspectu alicujus Iudicis ordinarij, per eum qui bona ipsa sibi pignoravit, vel ad quẽ redemtio eorundem bonorum, ac jurium possessionariorũ legitimè attinet, aut solummodo per procuratorem ejus legitimum, repertus sit ad tollendam pecuniam suã, & remittenda ipsa bona, ac jura possessionaria: semper admoneri poterit: & ille tertio, aut eodem (si voluerit) die admonitionis, sibi respondere debebit: Ita tamen, si copiam seu paria literarũ Impignoratitiarũ, actor ipse coram Judice suo tunc producere valebit. Nam aliter, admonitus ille respondere sibi hoc modo & processu non tenetur: sed actor per Regium, aut Palatinalem, & alicujus loci testimonialis homines, ut admonitionẽ ejuscemodi, pariter & Evocationem

dene fogyatkozni: tehat azt mindgyaraſt ſzemelye ſzerent, mind Captalan mind Conventbeli ember nelkúl, czak Kiraly Udvarabol egy iro Deak, avagy Notarius, az kit az rendelt Birak, akar azoknak egyike, arra vallaſt, az meg bantot fęlnek panaſſa és kivanſaga ſerent, ſemelye ſerent elcikben ſolithattya és idezheti.

ANNAK felette, ha kimas ember joſagat és őrökſeget ſalagoſſul birya, és valamely rendelt Biro előt, az az, ki ſzalagban vettette neki az joſagot, avagy az, az kit tőrveny ſerent illetne, annak az ſalagban vettet joſagnak meg valtaſa, ha czak nyilvan valo Procuratora altal talaltatot, meg-is hogy penzet fel vegye, és az joſagot és őrökſeget meg creſſe: mindenkor meg kinalhattyak: Es az kenalt ember, az meg kenalaſnak harmad napjara, avagy (ha akarja) azon naponis tartozik amannak meg felelni: De ugy, hogy ha az Felperes az ſalagos levelnek maſſat az Biro előt akkor elő adhattya. Mert ha elő nem adhattya, az kinalt ember ſem tartozik azon uton mindgyaraſt meg felelni: hanem az Felperefnek, Kiraly avagy Nador Iſpan, és valamely hitelyes hellyenek emberi altal, kelletek mind az meg kenalaſt, ś mind

penig

penig az rea hivaſt, vegben vinni. Es effele kenalas, nem czak az ſalagos dologban, de męg az őrökkős joſag dolgaban is, az ſemely ſerent valo tilalom, mindenkor és mindenút, ez Orſag Birai előt meg lehet: Czak hogy az tilto, és meg tiltot fęl is az Birak előt ſemely ſerent, és nem az Prokatorok altal, jelen legyen. Mert egyebkepen, az ſemely ſerent valo tilalomnak, hellye ninczẽ, mely kivaltkepen valami joſagnak meltatlan tartaſaert ſokot lenni: és annyi sőt nagyob ereje vagyon, hogy ſem mint az meg magyarazaſſal valo rea hivatalnak. Mert az meg tiltaſnak harmad napjan, az meg tiltot fęl, tartozik meg felelni. Ha pedig megh nem akar felelni: noha mingyaraſt feyen, avagy egyeb ſententian nem marad: mind az altal, ha az meg tilto fęlt, egy egeſs eſtendőnek forgaſſa alat, rea nem hivattya: vagy penig ha hivattya is: mind azon altal hogy meltatlan birta és birya az joſagot, mely felől az tilalmot tőtte volt, az Biro altal vegere menven, el ęri rayta: czak hamar, azonkeppen, mint ſinten az inſinuatioval, ugy mint, az meg

magya-

nem peragat, neceſſe erit. Et non ſolum in facto Impignoratitio, ipſa admonitio: verumetiam in negotio Juris hæreditarij, & perennalis, prohibitio perſonalis in conſpectu Iudicum Regni ordinariorum, ſemper & ubiq; fieri poterit: Dummodo prohibens & prohibitus, coram ipſis Judicibus ordinarijs perſonaliter, & non per procuratorem reperiantur. Nam aliter perſonalis hujuſmodi prohibitio locum non habet, quæ ratione potiſſimum indebitæ & potentiariæ detentionis jurium poſſeſſionariorum fieri conſvevit. Et virtutem Evocatoriæ, cum inſinuatione factæ: imò majorem vim habet. Tertio namq; die prohibitionis, ipſe prohibitus reſpondere tenetur. Si verò reſpondere noluerit: licet contra eũ Capitalis, vel alia ſententia eo tunc non feratur: tamen ſi prohibentẽ contra ſe, infra integram unius anni revolutionem, legitimè evocari non fecerit: vel ſi etiam fecerit: attamen indebitè bona & jura illa poſſeſſionaria, quorum ratione eadẽ prohibitio facta eſt, detinuiſſe, vel detinere per Iudicem compertus fuerit: eo preciſè modo, quo in cauſa, per inſinuationem mota, inca-

Prohibitio. Par: 2. T. 26. Par: 3 Tit. 15. & 33.

pitali vel emendæ capitis (juxta ſcilicet perſonarum litigantiũ conditionem) ſententia prohibitus ipſe condemnatur. Vbi verò prohibens, cum omnibus literalibus ſuis inſtrumentis factũ hujuſmodi bonorum litigioſorũ tangentibus, coram ſuo judice, ipſa die reſponſionis non comparuerit, vel cum ipſis literis, paratus comparere nequiverit: tunc adverſus prohibitum, & judicem ſuum in Regali judicio, ſex Marcarum convincetur. Et ſi ulterius cauſam illã proſequi voluerit, depoſito ipſo onere ſex Marcarum, alio proceſſu proſequendi habebit facultatem. Et hoc verùm eſt, ſi prohibitus prænotata die reſponſionis juri parebit, & ad prohibitionem illam defacto, & immediatè reſpondebit. Vbi autẽ prohibitus, vel in cauſam attractus literalia ſua inſtrumenta ibidem producendo, bona ac jura ipſa poſſeſſionaria, quorum prętextu ejuſcemodi perſonalis prohibitio facta fuit, ad ſe juſto titulo pertinere poterit comprobare: tunc Actor, ſeu prohibens ipſe, mox in æſtimatione communi bonorum illorũ convincetur. Si verò prohibitus ipſe prædicta die tertia non reſponderit, neq; actorem

magyarazaſſal valo kezdettet perben (az ßemelyeknek allapattya ßerent) vagy fejen, vagy feje valtſagan marad, az megh tiltot fęl. Ahol penig az tilto, az feleletnek napjan, minden ok leveleivel, ez peres joßagot illendőkkel, az Biro előt keßen nem leßen, és elő nem ál: tehat akkor, az meg tiltot ellen, és az Biro ellen, az Kiraly ßękin, hat Giran maraſztyak. Es ha tovabba-is perelni akar, az hat Giran valo maratſagot, és birſagot le teven, mas follyaſſal el kezdheti az pert: De ez akkor vagyon, mikor az meg tiltot fęl, az fellyúl meg mondot napon tőrvenyre elő ál, és az tilalomra, keßen, minden haladek nelkúl, mindgyart meg felel. Ha penig az meg tiltot fel, avagy az Alperes, levelbeli bizonyſagat az ſzek ſzine eleiben hozvan, meg bizonyithattya, hogy azt az joßagot, mely felől az ßemely ßerent valo tilalom lőt, jo modgyaval és igaz uton birja: tehat akkor az Felperes, avagy tilto fel, mindgyart az joſzagnak kőz beczűen marad. Ha penig az meg tiltot Alperes, az megh mondot harmad napra meg nem felel, és az Felpereſt, egy

egy eſztendőnek forgaſſa alat, az ßemtől ßembe valo tilalomert tőrvenyre nem hija: Tehat az tilto fęl, eßtendő mulvan, azon meg tiltot Alpereſt, leg előßer kőz hivattallal, maſodßor kedig tőrveny uttya ßerent, meg magyarazvan, és eßeben jutatvan, miczoda per forgot volna kőztek, tőrvenyre ßolittathattya és intetheti. Mivel hogy penig az meg tiltot fęl, ugy mint az Alperes, ſem meg nem akart az tiltonak fęlelni, ſem rea nem ideztette, eßtendőd altal, és ez okon, az ő ellene valo tilalmat erejeben hatta, és fejere nevelte: annak-okaert az tőrveny tetelkort, feyen, avagy feje valtſagan marad, ezert az czelekedetert: ha az tilalom az joßagnak hatalommal valo foglalaſaert, vagy meltatlan valo tartaſaert volt: és ha az Felperes elegedendő keppen meg bizonyithattya, hogy az az peres joſzag őtet illette, és ő nekie vagyon jo igaſſaga hozzaja.

AZ CAPTALANnak és Conventnek bizonyſagirol, kiket az executionak el jaraſſara ki boczatnak.

XXI. TITUL'

TOVABBA ezt-is vegyűnk eßűnkben: Hogy az Evocatiot, avagy az Kiraly

rem contra ſe, infra dictam unius anni revolutionem ad ipſam perſonalẽ prohibitionem evocaverit: tunc idem prohibens, peracta hujuſmodi annuali revolutione, prohibitum primò ſimplici Evocatione, ſecundo verò ex proceſſu judiciario, inſinuatione mediante, adverſum ſe evocare debebit. Qui quidẽ prohibitus, & in cauſam attractus (quia reſpondere, & evocationẽ præmiſſam peragere, perq; hoc eandẽ prohibitionem viribus contra accreſcere permiſit) in termino diſcuſsionis ipſius cauſæ, in ſententia capitali, vel emendæ capitis ſi prohibitio ipſa potentiariam, & indebitam bonorũ detentionem, vel occupationem denotaverit: & actor efficaci jure bona illa litigioſa ad ſe pertinuiſſe, vel pertinere poterit verificare, condemnabitur eo facto.

DE TESTIMONIIS Capitularibus, ac Conventualibus ad executiones mittendis.

TITUL' XXI.

ADVERtendum prętera eſt, quòd Evocationes, nec- *Par: 1. T. 14. Par: 2. T. 46. 47. 74. 16.*

non bonorum ac jurium possessionariorũ statutiones, Restatutiones metales Reambulationes, Admonitiones & aliæ quælibet judiciariæ executiones, per Hominem Regium, aut Palatinalem, cum testimonio illius Capituli vel Conventus: quod vel qui in ipso comitatu, ubi exequutio fit habetur. Si autem neutrum eorum habetur: tunc cum testimonio alterius loci, sibi vicinioris, fieri semper & peragi debent Aliter enim condescendet causa, per actorem (si voluerit) de novo inchoanda & resuscitanda: demptis testimonijs capitulorum, Albensis, Budensis, & Boßnensis Ecclesiarum atq; convẽtus cruciferorum de Alba, qui in quibuscunq; executionibus, per totum Regnum Hungariæ, & partes sibi subjectas, procedendi habent authoritatem. SIMPLices autem inquisitiones super actibus potentiarijs, etiam per aliorum capitulorum, Conventuum, propinquiorum testimonia, ubilibet exequi possunt.

DE

Kiraly Udvaraban tőrvenyre valo hivast, az joßagban és őrőksegben valo iktatast, megh masodßor valo be iktatast, hatar jarast, meg kenalast, és egyeb fele tőrveny ßerent valo executioknak veghez valo vitelt, az Kiraly avagy az Nador Ispan embere, vißi vegben: de az Captalanak avagy Conventnek bizonysagaval, az az, az Kiraly emberevel, az Convent emberenek kel lenni, ollyannak penig, ki abbol az Conventből valo, mely abban az Varmegyeben vagyon, az hol az executionak kel meg lenni Ha penig abban az Varmegyebẽ sem Captalan, sem Convent ninczen: tehat mas hiteles ßomßedos helynek bizonsagával kel vegben vinnie Mert ha valaki igy nem exequaltat, annak peri le ßáll, melynek utanna, az Főlpőrőlnek, (ha akarja) uyjolan kel kezdeni és inditani az pert: Egnehany Captalanoknak bizonsagit ki veven, ugymint; Fejervarit, Budait, Boßnait, és az Szekes Fejer-vari kereßtes Convẽteket, kik minden executioban, egeß Magyar Orßagban, es hozza valo tartomanyokban, meltosagosson el jarhattanak. Szokot vallatasokat, hatalomrol valokat, egyeb kőzelb valo Captalanok, es Conventek bizonysagi altal is, minden helyút exequaltathatni.

ANNAK

ANNAK BÜNTEteteserül az ki Kiraly embere, es egyßersmind azon egy dologban Procuratornak-is talaltatik lennie.

XXII. TITUL.

EZT penig tudnunk kel, hogy az Kiraly embere, vagy Nador Ispane, azon egy dologban (melyben valakit tőrvenyre ßolitot, avagy egyeb executiot tőt) Procurator, avag hogy mellette szolna, nem lehet. Mert ha valaki Kiralynak embere, avagy Nador Ispane, és Procator-is ugyan azon egy dologban és perben talaltatik lennie: az ellen, az ki ellen az Prokatorsagnak tißtit viseli, avagy viselte, mindgyarast dijan marad. Oka ez: Mert az Kiraly embere vagy Nador Ispane, avagy akar mely hiteles helyről valo ember is, ugy mint, Captalan avagy Convent embere, az bizonysag mellet, ollyan mint egy Biro, és az ő fő Birajanak kepit és ßemelyet visseli és annak tartatik, tudnia illik, az ki őtet az executiora ki boczattotta. Az Procator penig ollyan mint egy Felperes. Mert ő forgattya az pert, és felel-is rea: és igy nyilvan ki tetzik, hogy Biro-is és felperes is. Senki peniglen, ugyan azon egy dologban, peres és Biro nem lehet, és lenni sem enge-

DE POENA ILLIUS, qui homo Regius, simul & Procurator in una eademq; causa compertus fuerit.

TITULUS XXII.

HOc autem sciendum est, quòd homo Regius aut Palatinalis in eadem causa (qua evocationem vel aliam exequutionem fecerit, procurator seu advocatus esse non poterit. Nam si quispiam homo Regius vel Palatinalis, atq; etiam procurator in una eademq; causa repertus fuerit: contra eum adversus quem procuratoris officium gerit vel gesserit, in suo Homagio de facto convincetur. ET ratio est: Quia homo Regius aut Palatinalis, penes testimonium, seu hominem cujuscunq; loci credibilis, Capituli scilicet aut Conventus, tanquam Judex, in persona sui superioris Judicis, ad exequutionem missus, stat & reputatur. Procurator autem pro actore æstimatur. Nam agens & opponens est sicq; Iudex & actor esse deprehenditur. Nemo autem in una eademq; causa, actor & Iudex simul

simul esse permittitur. Ideo in Homagio suo meritò convincetur.

DE POENA EIUS, qui mortuum vel Puerum evocaverit. Aut Nobilem statuendum commiserit.

TITULUS XXIII.

HOC quoq; non prætermittendum, quòd si quispiã litigantium Nobilem quempiam jam prẹmortuum, & ab hac luce decessum contra se evocari fecerit, vel etiam familiares aliquorum Dominorum, Prælatorum, aut Baronum vel Regni Nobilium possessionatos, & titulo verẹ nobilitatis fungentes, tempore Evocationis domino suo statui commiserit, vel etiam aliter statui facere procuraverit, aut aliquem puerum, illegitimæ ætatis, ratione actuum potentiariorum contra se evocaverit: tunc talis actor, & contra ipsum Nobilem prẹmortuum, & puerum illegitimæ ætatis, atq; singulos hujusmodi familiares Nobiles in

engedik. Ezokaert meltan dijan marad, és dijan valtozik, az ollyan ember.

ANNAK BŭNTETESERŏl, ki meg holt embert, avagy neveletlen gyermeket tŏrvenyre ideztet: Avagy Nemes embert hádgy az tŏrvenyre elŏ alatni.

XXIII. TITUL.

EZT sem kel el feleitenŭnk, hogy ha valamely peres, és tŏrvenykezŏ ember, valamely Nemes ember, ki immar meg-is holt volna, és ez vilagbol ki is mult volna, maga ellen tŏrvenyre hivattya és idezteti: avagy valamely Zazlos és Nagysagos Uraknak, avagy az Orszagbeli joszagos Nemes embereknek, igaz Nemes emberŋek nevet kik viselnek és az ſerent çlnek, az Evocationak avagy rea hivasnak idejen, udvarbeli szolgait az ŏ Uranak hadgya, hogy tŏrvenyre elŏ alassa: avagy maskeppen-is tŏrvenyre elŏ hozatatna és allatatna: avagy vala-mely neveletlen gyermeket, ki mẹg tŏrveny ſerent valo idejet el nem erte volna, valami hatalom dolga felŏl, tŏrvenyre hivatna: Tehat az az Felperes, mind az megh holt Nemes ember ellen, mind penig az neveletlen idjeŭ

idejŭ gyermek ellen, s mind penig ez fele udvarbeli Nemes rend és ſolgak ellen, ez czelekedetiert ŏttven, ŏttven Giran, holt dijok ſerent valon, marad el, és àval bŭntŏtedik meg.

Mert az Nemes embereket az tŏrvenyre ſollitani és rea kel hini, s idezni, és nem elŏ alatni az tŏrvenyre. Mert az ſęk ſinire valo elŏ alatas, czak á paraſtokhoz, és az Falusiakhoz, és jobagy renden valo emberekhez, és oly ſolgakhoz illik, kik mẹg nẽ Nemes emberek: kiket az ŏ sajat fŏldes Urak, és nem à tiſttartok, tartoznak az Biro eleiben, tŏrvenyre elŏ vinni, és elŏ alatni.

AZ KINALASrol, mikor ſalagban vettet joſagot akarnak meg valtani, avagy az jegyruhat meg adni: Es ebbŏl miczoda bűntetes kŏvetkezik.

XXIV. TITUL.

HOgy valaki penzet fel vegye, és az ſalagos joſagot megh ereſſe, avagy hogy az jegy ruhat fel vegye, és Menyekezei ajandekot, akar az Leany negyedet is, avagy egyeb effele dologleven, &c. Az kinalasnak ſemely ſerent kel meglenni: ha az Fŏl pŏrŏs, az Alpŏrŏst, az kit mégh kel kénalni, ſemelye ſerent meg talalhattya. Ha penig ſemelye ſerent

les in singulis quinquaginta Marcis Homagialibus (si exceptionem & objectionem adversus actorem super ea re fecerint, Convincetur & condemnabitur eo facto.

Nobiles enim evocari & non statui debent. Ad solos autem rusticos, vel rurales, Iobagionalis cõditionis homines, atq; familiares ignobiles attinet statutio: quos proprij domini ipsorum terrestres & non officiales, statuere ac in præsentiam Iudicis sistere tenentur.

DE ADMONITIOnibus, ratione Iurium impignoratitiorum & dotalitiorum fiendis, & pœnis exinde sequendis.

TITULUS XXIV.

ADMonitiones siquidem ad levandam pecuniam, & remittendam portionem impignoratitiam, vel ad tollendas Dotes, & res Paraffernales, juraq; Quartalitia, & hujusmodi &c. personaliter: si actor, prẹsentiam ejus, qui vel quæ admonendus, aut admonenda est, habere poterit. Alioquin autem de domo habitationis

Par: 3. T. 60

ac ſolitæ reſidentiæ ejus fieri poſſunt.

VERùmtamen, Evocatio poſt admonitionem, non perſonaliter, ſed de juribus ejuſdem admoniti, vel admonitæ, poſſeſſionarijs, populoſis, hęreditarijs, aut impignoratitijs, unde ſcilicet ad notitiam ſui Evocationem factã fuiſſe poſsit devenire, fieri debet. Nam aliter, ſi Jobagione caruerit, etiam de curia ſua nobilitari, ac domo ſolitæ reſidentiæ ſuæ, talis ritè admoneri pariter & evocari poterit. Si tamẽ Iobagionem vel Iobagiones habuerit: de illis evocatio fieri debebit. Alioquin enim, ſi perſonaliter, aut de domo habitationis ſuæ evocat⁹ aut evocata fuerit: actor contra evocatum vel evocatam, in homagio ejuſdem convinci debet & aggravari.

Vbi ſciendum, quòd ſi qui Nobilium, aut quæ mulierum, ad tollendas pecunias ſuas, & remittendas portiones impignoratitias, vel etiam levandam Dotem, & res Paraffernales ſuas, atq; reddenda & remittenda jura poſſeſſionaria mariti ſui defuncti, illi ad quem de jure ſpectabunt, admoniti, aut admonitæ fuerint: & illis tempore ejuſcemodi admonitionis non levatis, rent nem talalhattya, lako-hazatul, vagy ſokot lako udvar-helyetúl is, meg lehet.

De az hivatalnak, az kinalas utan, nem ſemely ſerent, hanem az kinaltnak, vagy ſajat, vagy zalagos joſágából kel lenni, ollyanbol, kiben ember lakik, hogy az tőrvenyre valo hivatal, az Alperesnek tuttara leheſſen. Ha penig Iobbagya nincsen, hogy onnat hihatnak, tehat Nemes Udvara hazatul, vag ſokot lako-helyeből-is, mind az kinalas, mind penig az hivatal meg lehet. Ha penig Iobbagya, bar csak egy avagy tőb leſenis: abbol kel az hivatalnak lenni. Mert ezen kivúl ha ſemelye ſerent avagy lako hazatul hijak az jobbagyos Nemes embert, avagy Aſſont tőrvenyre: az Fől peres az Alperesnek dijan marad.

IT penig ezt-is tudnunk kel, hogy ha valamely Nemes embert avagy nemes aſſont, meg kinalnak, hogy penzet fel vegye, és az ſalagos joſagbeli reſeket meg ereſſe, avagy hogy jegyruhajat, akar ajandok marhajat fel vegye, és viſzſza adgya és ereſſe, az megh holt Uranak joſagat, annak kezeben, kit tőrveny ſerent illetne: Azok penig, az meg kenalaſnak idejen, ez penzt fel venni nem

nem akarnak, és az joſagot-is meg nem boczatanak, melyert rea hittak volna őket, és ők az hagyot napra, ugy mint, octavara, avagy az brevis ſerent valo rővid tőrvenyre, elő júni, avagy Procatorok altal elő allani nem akarnanak: tehat tőb terminuſt és tőrveny napjat nem varvan, az Felperesnek ez fele joſzagot, minden penzbeli fizetes nelkúl, az Biro kezeben ſolgaltaſſa és meg adgya: Es amaz Alperesek, ha az joſaghoz valami kőzek vagyon, ennek utanna az joſagnak birtokan kúvúl leven, ugy kereſſek és fuſſak. Sőt affele uſoras, ki penzet fel venni, és az ſalagos joſagot nem akarta meg boczatani: az mi kőzenseges Decretumunknak erejeből, annak felette ottan annyi ſumma penzen marad, az Felperes ellen, az mennyiben az joſzag ſalagban volt nalla. De ezt ugy lenni igy ertſed, ha azon ember kinalta meg, és reja-is azon hitta, az ki az joſagot ſalagban vettette volt: avagy annak az fia, avagy Attyafia kenalya meg, kire, tudni illik az zalagos joſagnak ſallaſa néz, es rea maradhatott volna. Mert ha az ſomſedoſok, és határoſok kezdenek valakit meg kenalni, és rea hini, tehat ez felyúl meg mondot bűntetesen nem ſokot az Alperes el maradni. Az Aszſoni allatot penig, ha az ő jegyruha-

vatis, neq; juribus poſſeſſionariis remiſsis, Evocatio ſubſequuta extiterit, ac ad terminum, ipſis aſsignatum, octavalem videlicet, aut brevium Iudiciorum, venire vel mittere neglexerint: tunc ulteriori termino non expectato, actori hujuſmodi jura poſſeſſionaria, ſine omni prorſus pecuniaria ſolutione, per Judicem reſtituantur & illi evocati, vel ipſæ evocatæ, jura ſua, extra dominium ipſorum bonorũ requirere & proſequi tenentur. Imò fœnerator ille, qui pecunias tollere, & bona, juraq; impignoratitia remittere recuſavit: vigore generalis Decreti noſtri, in tanta præterea pecuniarum ſumma, qua ſibi fuerunt jura illa impignorata, contra partem adverſam, de facto convincetur. Et hoc verum eſſe intellige, ſi admonitio, pariter & Evocatio, per eum facta fuerit qui pignorationem fecit: vel ejus filium, aut fratrem, in quem utputa devolutio bonorum ipſorũ Impignoratitiorum manifeſtè reſpicit. Nam ad inſtantiam vicinorum aut cõmetaneorum, eorundẽ bonorum, pœna præmiſſa ſubſequi non conſuevit. MULier verò admonita, & prętextu Dotis reiq; Paraffernalis ſuæ modo pręmiſſo,

evocata ſiquidem comparuerit, exquiſitis tamen per reſponſionẽ, aliquibus ſubterfugiis, ad alium terminum cauſam ſuam prorogari facere procuraverit: ut interea fructus bonorum illorum capere & percipere poſſet: & in ipſo tandem termino, reſponſionem ſuam bono modo probare non poterit: Tunc dotẽ & rem ſuam Paraffernalem propter fraudem, & frivolam ſuam reſponſionem (ex quo multæ fœminæ bona pupillorum, hujuſmodi cavillationibus, extremæ deſolationi ſubjeciſſe dinoſcũtur) per omnia amittet eo facto: & actori bona, ac jura poſſeſsionaria ipſa ſine quavis ſolutione Dotalitii per Iudicem ſuum reddi & reſtitui debent.

ruhajaval es ajandokaval meg kinallyak, és az megh mondot mod ßerent rea hijak: noha elő jő, meg-is felel, de azert az pert, kúlőmb kúlőmb ßines fogaſokkal, eggyik terminuſrol az maſikra vontattya, czak hoģ azomban az joßagnak haßnat veheſſe: ha oßtan akkorra, az ő feleletit jo modgyaval meg nem bizonyithattya: Tehat mind jegyruhajat, és ajandokat-is, alnak ès tetovázo feleleti miat (mint hogy ſok aßßonyi allatot-is ertek meg ebben, hogy effele idő veßtő fogaſokkal, az arvak joßagat, tellyeſſeggel el hattak pußtulnia) mindeneſtől el veßti: Es az Felpereſnek, effele joßagot, minden jegyruhaja fizetesnelkúl, tartozik az Biro, hogy meg adaſſa és kezeben boczataſſa.

DE CLAUSULA Evocationis, (Litis pendentia) quid importet.

TITUL' XXV.

Par: 1. Tit. 70. 79. Par: 2. Tit. 77. 71.

ITEM, ſuper clauſula Evocationum Litis pendentia (ſi qua foret inter ipſos, Evocantem ſcilicet & evocatum) non obſtante. Sciendum, quòd propter evitandum calumniæ factum, quæ

AZ HIVATALBAN, imè Cikkel (*Litis pendentia*) az az, hogy kőztek az pőr meģ fen al, mit haßnalyon.

XXV. TITUL'

TOVABBA, Az hivatalnak ez Cikkelyeről, (hogy, ugy mond, ez ket fel kőzet, minemű per fúgg, avagy fen al, az ellene nem alvan.) Ezt kel ertenúnk, hogy ha valaki az Patvart el akarja tavoz

tavoztatni, hogy rayta el ne maradgyon: mely Patvar neha abbol ßokot lenni, hogy ket uton kereſs ember valamit, ſőt neha hogy egy emberrel ſok kúlőmb kúlőmb fęle dolgai vadnak embernek és perei, ezokaert ez Cikkelt hozza ßoktak az Evocatioban tenni: hogy az Felperesen, az Alpereſtől valami dolgokban, az mellyek felől immar az elől perben vadnak, az pernek kellő kőzepette, hatalmaſſag ne elſek, és uyjulan ne kelleſſek vele perleni: és à miat az előbi pert is uyjulan ellene inditani: mert igy az első per indulattyanak és folyaſſanak valahogy-hogy az uyjulan valo rea hivatal fogyatkozaſſara és karara lenne: avagy erette, az Felpereſt el kezdenek maraßtani és Birſagolni: avagy vißontag nyavallyat ßerzeni. Ezt az Cikkelt penig ßoktak az első hivatalba be irni. Mert az maſodikban és harmadikban, nem ßúkſeg hogy be irjak, miert hogy immaron az per follyaſaban vagyon.

calumnia ex duplici & interdum longe multiplici cauſarum motione atq; proſecutione, maximè ſolet evenire, clauſula ipſa in Evocatione conſuevit apponi: ne actore cum reo, vel in cauſam attracto, prętextu aliquorum negotiorum, in lite exiſtente, & litis inter medio, partium ipſarum, altera quocunq; actu potentiario, per alterã læderetur, vel aliter litigare cogeretur: & propterea cauſa de novo ſuſcitaretur: cauſæ prius motæ & tentatæ nova evocatio quovis modo poſsit derogari, vel quicquam oneris aut gravaminis actori vel ẽcontra generari. Et iſta clauſula in prima evocatoria conſuevit inſeri. In ſecunda namq; vel tertia evocatoria, ex proceſſu cauſarum procedente, non eſt neceſſaria. *Calumnia. Par: 1. T. 46 68. 27. 25.*

HAROM DOLGOT ßúkſeg, az Hivatatlan, nyilvan meg jelenteni.

XXVI. TITUL'

MINDEN Hivatalban és az feleletnek meg magyarazattyaban, avagy

TRIA REQUIRUNtur in Evocatione, expreſsè denotanda.

TITUL' XXVI.

ITEM, in omni Evocatione & actionis declaratione, prę-

ſertim ratione actuum potentiariorum fienda, tria requiruntur expreſſe notanda. PRIMO, perſona, per quam, & contra quã, querela vel actio proponitur. SECUNDO, tempus vel terminus, quo quis alteri damna aut injurias patravit vel irrogavit. TERTIO, locus ac comitatus, ubi videlicet & in quo hujuſmodi damna vel injuriæ fuêre patratæ & commiſſæ. Item, ſi prætextu occupationis jurium poſſeſsionariorum cauſa mota fuerit: ut portio quoq; occupata bene ſpecificetur, neceſſe eſt. Nã abſq; conditionibus iſtis, Iudex ordinarius, inter partes, rectum congruenſq; judicium adminiſtrare non poterit: maxime ſi cauſa ipſa ad communem inquiſitionem, juxta reſponſiones partium, ſubmiſſa deductaq; fuerit: in cujus celebratione, & temporis expreſſio, & loci ac comitatus deſcriptio, atq; etiam rei perpetratæ ſeries, vel quantitatis bonorum occupatorum declaratio, ſummè neceſſaria ſemper eſt, & erit.

Par: 2. T. 32.

QUID

iraſaban, kivaltkeppen hatalom dolgaban, harom dolgot kel nyilvan és tiſztan meg jelenteni. Elöször, Az Szemelt, mely altal, tetetik az panaſz, azt ki ellen indittya az pert. Masodſor, Az údőt, és mikor volt az, mikor valaki maſnak kárt tőt, és boſſut, hatalmat czelekedet rayta. Harmadſor, Az hellyet, hol volt, és mely Varmegyeben, holot, tudnia illik, ez fele kár, boſſu és hatalom eſſet. Ha penig valamely joſagnak el foglalaſa miat tamad oly per: ſükſeg hogy az el foglalt rẽſt jol meg nevezek, és az fellyúl meg irt harom tanuſag ſerent nyilvan meg irjak. Mert ha ez fele okokat, és környúl álo dolgokat el hadnak, az rendelt Biro az ket fel közőt, igaz és illendő törvenyt nem ſolgaltathat: Kivaltkeppen ha az dolog, az pereſek feleleti ſerent, ſzokot köz vallataſra és bizonyſagra megyen, és arra valo ki boczataſra: mely valloknak és bizonyſagoknak be vetele felől, hogy az relatoria irasban kẽl, mind az időnek bizonyos volta, az helynek és az Varmegyenek meg iraſſa, és az meg eſſet czelekedetnek bizonyos rendi, mint és hogy hogy lőt legyen, ś mind penig az el foglalt joſag menyi és micsodas lőt legyen, minden időben felette igen ſükſeges.

MI

MI LEGYEN AZ Köz-vallatas: Es hany dolgot foglallyon be.

XXVII. TITUL'

TOVABBA ezt-is ertsük meg, hogy az köz vallatas ez, mikor az ket peres feleleti ſerent, az Biro elől, oly homalyos dolog forog, melyet az bizonyſagoknak vallaſokbol erthetnek megh bizonyoſſon: mely dolgot annak az helynek, az hol az hatalom eſſet, hataros ſomſedival, és mellette avagy azon Varmegyebeli Nemeſſekkel, és azon Varmegye ſekin, azhol az joſag vagyon, meg kel valoban bizonyitani: Hanem ha valami modon, joſag, avagy földnek el foglalaſarol vagyon az per. Mert oly dologban, nem mindenkor az ſek ſinin, hanem az peres földen, ſokot gyakortab az bizonyitas vegben menni. Hogy penig minden köz vallatas, jol és igaz modgyaval lehеſſen meg, ebben őtt környúl alo dolgot kel megtartani: tudnia illik, az ſabadſagot, údőt, modot, allapatot, és az hit le tetelt.

Elsőben, (mondom) az ſzabadſagot: hogy minden tanu

QUID SIT COMmunis Inquiſitio, Et quot conditiones requirantur, ad ejus celebrationem?

TITUL' XXVII.

VLterius ſciendum, quòd communis inquiſitio, eſt dubietatis, ex reſponſionibus litigantium coram Iudice emergentibus, per atteſtationes teſtiũ certa declaratio: quæ per vicinos, & cõmetaneos illius poſſeſsionis, ubi actus potentiarij, de quo agitur, perpetratio accidit, vel illata eſt, Nobilesq; comprovinciales illius comitatus, in quo eadem poſſeſsio adjacet, in loco, utpote ſedis judiciariæ ejuſdem comitatus. Niſi forſitan, prętextu occupationis jurium poſſeſsionariorum, vel terrarũ cauſa ventiletur. Nam in hoc caſu, non in loco ſedis ſemper, ſed in facie terræ litigioſæ, ſæpe fieri & celebrari conſuevit. Ut autem omnis communis inquiſitio, bono & juſto modo celebrari poſsit, quinq; conditiones ſunt obſervandæ: ſcilicet, Libertas, Ætas, Modalitas, conditio, & juramenti depoſitio.

Par: 2. Tit. 31. 27. 32. 28 Prol. T. 13. Par, 3. Tit. 12. & 27.

PRIMO (inquam) requiritur libertas; ut liberè, & ſine metu, ſponte-

ſponteq́, & non violenta coactione: ſed juridica duntaxat requiſitione, quiſq́ teſtium veritati teſtimonium perhibeat: nè inter arma jura ſilere videantur.

SECUNDO, exigitur ætas: ut teſtis ipſe tantæ ſit ætatis, ut rerũ geſtarum, ſuper quibus examinabitur, memoriam habeat atq́ recordetur. Legi enim in reportatis ſeriebus communium inquiſitionum: & non modo legi, verum etiam vidi pleroſq́ dono & favore corruptos, vix ſedecim, aut viginti, ad maximum annos agere, & de rebus circiter vigeſimum quintum prius annum patratis & geſtis ſcitu, Paſsionem & atteſtationẽ conſtanter, tanquam illis interfuiſſent feciſſe. Et quia conſpectui Iudicũ ordinariorum Regni, teſtes ipſarum inquiſitionum perſonaliter adduci & prèſentari non ſolent: ſed per Regios duntaxat vel Palatinales, ac Capitulorum & Convẽtuum homines, ad id traſmittendos examinationes hujuſmodi teſtium fieri conſveverunt. Ideo ipſi diligenter, & ætati teſtium, & tẽpori geſtarum rerum ſuperintendere veramq́ ſuper ea re relationẽ facere tenentur,

Vvayvodales.

TER-

tanu ſabadon, és felelem nelkúl, jo akarattya ſierent, és nem erővel valo ketelenitesből: hanem czak tőrveny ſierent valo kerdesből vallya meg az igazat: Hogy az fegyvertől valo felelem miat, az tőrvennek igaſſaga ne lataſſek el halgattatni.

Masodſor, kivantatik az údds: hogy à tanu annyi úddſs legyen, hogy az meglőt dolgokrol, az mellyekről kerdik, meg emlekezzek és eſzeben juſſon. Mert nemelỳ kőz vallatasban olvaſtam: ſőt nem czak olvaſtam, hanem ugyan lattam-is, hogy nemellyeket adomannyal, és kedvert arra haytottak, hogy mikor tizenhat, avagy leg fellyeb huz eſtendőſek meg nem volnanak kőzzel huzon ött eſtendő előt lőt dolgokrol, oly vakmerőkeppen vallottak, mint ha ugyan ot voltak volna. Mivel hogy penig az Orſzag Birai eleiben, effele vallokat ſemelyek ſierent, elő nem ſoktak hozni: hanem vagy az Kiraly, vagy Nador Iſpan, vagy Captalan, avagy Convent emberet ſoktak az illyen vallatasra ki vinni. Ennek-okaert ſorgalmatoſſon laſſak meg, az bizonyſagoknak idejet, és vigyazanak az úddre, mikoron lőt legyen az dolog, az kiről vallatnak, melyről tartoznak az Bironak igaz relatoriat, és levelet irni.

Harmad-

Harmadszor, kivantatik az dologhnak modgya: hogy az vallo, az meg lőt dolognak az melyről kerdezik modgyarol, mints hogy lőt, nyilvan és vilagoſſon vallyon: Es hogyha latasbol, avagy hallomasbol tudgya az dolgot es annak mi voltat? Avagy netalam annak ſajabol hallotta, az ki azt az dolgot, (melỳ felől à veſzekedes vagyó) cselekedte; Mert csak az tiſzta hallomaſnak nincsen ereje, nẽ is ſoktak, ſőt nem is tartoznak helt nekie adni. De az ſivem fáy rayta, hogy ez moſtani úddben (holott az hamiſſag illyen igen búvőlkődik, és az Kereſztyeni ſieretet, nẽ csak meg hidegült, hanem ugyan ki alutt az embereknek ſivekből) ſok Vallok nẽ oly rendel, és moddal beſzellik meg az dolgot, az mint ők tudgyak es ertik, hanem az Főlpőrősnek avagy az Al-pőrősnek kedves akarattya ſierent, az ki tudni illik őket hitta, lelkek iſmereti ellen is hamiſſan vallanak: kiben en egynehanyat ugyan meg tapaſztaltam.

Negyedszer, meg kel erteni az tanuknak allapattyat: tudni illik, hogyha az, kit bizonſagnak be akarnak venni, nemes avagy paraſt ember legyen. Mert az paraſztoknak bizonyſaga, Nemes ember ellen ſemmit nem haſznal (Az Iſpanokat és Tiſztartokat ki veven, kik az Pap Urak és Szabad Zaſlos

TERTIO, neceſſaria eſt modalitas: ut teſtis de modo patratæ rei ſuper qua interrogabitur, aperté manifeſtèq́ fateatur: utrum ſcitu [a] vel auditu rem ipſam, ac cauſæ merita novit? Aut forſitan ab ore illius, qui facinus (de quo agitur) perpetravit, ejuſdem ſeriem accepit? Simplici enim auditui locus dari non ſolet, neq́ debet: Sed, proh dolor, plurimi hoc tempore (dum abundat jam iniquitas, & non refrixit modó, verumetiam extincta eſt multorum charitas,) non eo prout ipſis conſtat ordine vel modo: ſed juxta nutum voluntatemq́ actoris, aut in cauſam attracti, per quem ſcilicet vocati fuerint maculata coinquinataq́ conſcientia, teſtimonia proferunt: idq́ ita fieri ego ipſe conſpexi.

[a] *Vel viſu, quo loco? in domo vel extra domum? Cujus? in qua parte domꝰ? Ea lignea vel lapidea? Qui fuerit præſens? Utrum alij etiam præſentes? Stabãt vel ſedebãt? quibus veſtibus induti? Tempus, annus, qua parte menſis, ſeptimana, hora diei, judex, vel Rector? An ſponte vel rogatus viſum venerit? Virũ in via, vinea, campo? Is cujus erat: Si auditu, à quo nominet.*

QUarto, advertenda eſt teſtium conditio: utrum videlicet nobilis, vel ruſticus, teſtimonium veritati perhibeat. Nam ruſticana atteſtatio (demptis officialibus, Dominorum, Prelatorum, & Baronum, ac aliorum Regni Nobi-

Ss lium

lium, in personis eorum, officia in vicinitate tenentibus, qui juxta antiquorum consuetudinem, in hac parte, pro personis nobilibus reputantur) contra personam nobilitarem nihil valet: nisi forsitan meritis causæ ita exigentibus, per Iudicem, ut Nobiles & ignobiles pariter examinentur, claro sermone fuerit descriptum atq; commissum. Hoc tamen rarò, & non nisi partibus sic volentibus, ac consentientibus, fieri & admitti consuevit. Rustici enim & plebeæ conditionis homines, tum donis, tum terroribus, longè facilius citiusq;, quám Nobiles à tramite veritatis abstrahi possunt. Et aliâs inconveniens incongruumq; videtur, Nobilem tanquam superiorem, testimonio inferioris, scilicet rustici, sententia capitali plectendum judicari, vel aliter condemnari debere. Prout vetusta & approbata Regni hujus super ea re consuetudo apud omnes ferè Iudices & advocatos nota manifestaq; habetur.

QUINTO & ultimò, In celebratione communis inquisitionis, requiritur juramenti depositio: quæ licet prima fronte, à testibus exigenda sit, primumq; locum etiam inter conditiones prędeclaratas sortiri debeat: qua tamen hæc con-

Zaßlos Urak, avagy egyeb ez Orßagbeli Nemessek, ßemelyekben, az ßomßedsagban, tißtet viselnek, kiket az regi ßokas ßerent, ennyi vegre, nemessek gyanant illik be venni: Hanemha, à pernek mi volta és érdeme kevanvan azt, az Biro, nyilvan valo ßoval iratna oda, és nevezetessen meg hadna, hogy Nemessel es paraßtal egy-arant bizonyitsanak. De ez igen ritkan esik, és csak akkor ßoktak meg engedni, ha mind az ket fęl rea enged. Mert az parazt kősseget adományal, félelemmel-is, sokkal hamarab el állathattyak az igazsag mellől, hogy nem mint az Nemesseket. Sőt ugyan illetlen és alkolmatlan dolog volna az Nemes embert ugymint fellyeb valo ßemelt, paraßt ember bizonysagaval, feyere itilni, és halalra sententiazni. Az mint ez mi Orßagunknak, ez dologrol valo regi, és dicziretes ßokkasat, az Birak, és az Procatorok-is nyilvan tudgyak, és jol ertik.

ŐTŐDSZER és utolßor, kivantatik az hit, az az, hogy az tanuk meg eskűdgyenek: mely hiteles jollehet első dolog volna, mikor az bizonysagot be veßik, és arrol kel vala ßollanunk, az fellyűl meg mondot kőrnyűl álo dolgok kőzőt: de miert

miert hogy ez az rend-tartas igen kőz dolog, és minden ęrti, s az Birak-is az vallato levelben, ugyan meg ßoktak irni, hogy hittel kerdezzek meg az vallokat: Es effele kőz vallataſt, az utan is hittek szerent ßoktak megh irni, és vegben vinni: az mint ide alab jobban meg iryuk: mellyert irtam vegúl.

MIKEPPEN KEL MEG kerdezni az bizonysagokat és tanukat, az kőz vallatasban: Es azoknak bűntetesekről, az kiket bizonysagul hinak, és nem akarnak el jőni.

XXVIII. TITUL'

SZűkseg azert hogy minden tanu, minek előtte meg vallana, azon megh eskűdgyek: Hogy ő minden felelmet, gyűlőlseget, engedelmet, kedvet, ßeretetet, és jutalmat, fęl fele teven, avagy hatra hagyvan, az igassagot el nem titkolya, az hamissagot igaznak nem mondgya, az igazat meg nem hamissittya: hanem az mint az az dolog, az kiről kerdik; és neki tudtara vagyon, avagy nala bizonyos, igazan meg mondgya. Es hogy valaki effele bizonysag tetelről, és igassagnak meg vallasatol, valami modon,

conditio vulgata nimis & manifesta est, ac in literis quoq; adjudicatorijs judicium super ipsa communi inquisitione conficiēdis expressè semper describitur: & aliâs, quælibet communis inquisitio, juramentali depositione terminatur: prout clarè inferius declarabitur: Ideò loco ultimo illam posui. *Par: 2. Tit. 31. & 32. Par: 3. Tit. 12. & 27.*

QUALITER SINT EXAminandi testes in communi inquisitione: Et de pœna eorum, qui vocati ad testificandum venire recusant.

TITULUS XXVIII.

NECESsarium itaq; est quemlibet testium antequā fateatur, super eo juramentum deponere, Quòd ipse omni timore, odio, favore, amore, & pręmio litigantium remoto ac postposito, veritatem non celabit, falsitatem non justificabit, justitiam non falsificabit: sed prout res illa, de qua examinabitur sibi nota est vel cōstat, justè declarabit. Et nè quispiam ab ejuscemodi attestatione, dicendaq; veritate favore forsitan partis alterius allectus, vel munere

corruptus, ſive metu perculſus, aut odio interno tactus, ſe abſtrahere & occultare poſsit: tum vigore generalis decreti noſtri, tum vero conſuetudine antiqua, & longo tempore obſervari ſolita dictãte, comes, aut vicecomes parochialis, illius comitatus, ubi communis ipſa inquiſitio celebratur & peragitur, per literas Iudicis ordinarij adjudicatorias, vel etiam aliâs, ſuper ea re duntaxat præceptoriè emanandas, requiſitus, quoslibet Nobiles ejuſdem comitatus, ſub onere ſedecim Marcarum gravis ponderis, quamlibet Marcam per quatuor florenos, vel quadringentos denarios computando, per eundem Comitem, vel vicecomitem ſuper eos, qui admoniti ac requiſiti, atteſtationi hujuſmodi intereſſe, in ibiq; teſtimonium veritati perhibere recuſaverint, immediatè & irremiſibiliter exigendarum ad ipſam eandem atteſtationẽ & communem inquiſitionem peragendam, convocandi aggregandiq; plenariam habet poteſtatis facultatem.

QUOD DUPLICI RATIONE ſolent nomina teſtium in literis Relatorijs conſcribi.

don, az mas fẽlnek kedveert, avagy ajandekaert, vagy tõle valo felelmeert, vagy arra valo gyúlõſegeert, magat meg ne vonhaſſa, és el ne reitheſſe: az mi kõzenſeges decretumúknak erejevel, és regi ſzokkaſunk ſerent, mely ſok idõtõl fogvan ſokot meg tartatni, az Varmegyenek Iſpannyat, avagy Vice Iſpannyat, ahol az kõz kerdezkedes és tudomany meg ertetik, és az tanuk meg halgatatnak, az rendelt Bironak itilt levelevel avagy penig mas paranczolat levellel, melly czak az dologrol ſollyon, rolla meg talalvan, az Varmegyeben valo minden Nemeſſeget, tizen hat Gira birſag alat, minden Girat negy negy forintra tudvan, azon Varmegye Iſpanya avagy Vice Iſpanya egyben hijon, és gyútſõn az bizonyitaſra és kõz vallataſra, tellyes hatalma arra leven: Kik penig meg intetven és felõle meg talaltatvan volna nak; de meg is ez vallataſra elõ nem jõnenek, és engedetlenek nek talaltatnanak, és az igaznak meg tudaſſara, meg vallani nem akarnanak, ez okon tizen hat nehez Girat minden engedelem nelkûl, ſabadon meg veheſſen.

HOGY AZ TANUKnak neveit az Relatoriakban ket okbol ſoktak be irni.

AZ

XXIX. TITUL'

AZ tanuknak penig neveit, és vezetek neveit, és kik õ kõzzúlõk ſomſed, és ki hataros, avagy azon tartomanybeli legyen, az Captalan avagy Conventnek relatoria leveleben, mely az kõz vallataſrol ſokot kelni: Mindenkor ket okert kel bele irnia.

ELÕSZER, mert ket, avagy harom ſomſednek és hataroſnak vallaſa, és bizonyſaga az tõrvenyben, tõbbet haſznal, és tõbbet nyom, hogy nem mint az tartomanybeli hus Nemes ember vallaſa: Kik mivel hogy kõzel laknak, ſokkal igazban, és jobban lehetnek bizonyoſſok az pernek erdemerõl, és az meglõt dolognak rendirõl, hogy nem mint az tartomanybeli Nemeſſek.

MASODSZOR, hogy az tanuknak neveit, és egyetembe bizonyſag tetelit megh nevezven, és kiiratvan: minden pereſſek, ellenek valo ſovokat, fogáſſokat, magok igyeknek haſznoſſokat, meltan és ſerin ſerte forgathaſſanak, és ellene mondhaſſanak, azoknak, kik ellen mondani akarnak, ugy mint hogy azok az tanuk, vagy hiti ſegettek volnanak, avagy az elõt-is hamis tanuknak talaltattak volna, avagy hogy gonoſ hirben nevben forognanak, avagy

TITUL' XXIX.

NOmina autem & cognomina teſtium, & quis eorũ vicinus, ac quis commetaneus, aut comprovincialis fuerit, in literis Capitularibus vel Conventualibus ſuper celebratione ipſius communis inquiſitionis relatorijs ſemper ſunt perſcribenda; & hoc duplici ratione:

PRIMO, quoniam atteſtationes duorum vel trium vicinorum & cõmetaneorum, plus quam viginti Nobilium comprovincialiũ in Iudicio valent & ponderant: qui longé verius, meliuſq; quàm Nobiles comprovinciales, ſuper meritis cauſæ ac geſtæ rei ſerie, propter propinquitatem, poſſunt eſſe certiores.

SECUNDO, ut teſtium nominibus, ſimul & atteſtationibus declaratis & conſcriptis: litigantium quilibet exceptiones, pro ſe neceſſarias, aut de perjurio vel mala teſtificatione, aut infamia, vel ætate, contra eos quos voluerit, & dignè poterit facere & apponere queat. Nè præſertim perjurium, ſi quòd in atteſtatione per quempiã (prout

(prout jam crebrò fieri ſolet) commiſſum fuerit, impunitum prętereat. Nam & juxta Sapientem: Teſtis iniquus, non erit impunitus. Qui & contra Deum graviter peccat, ejus juſtitiam denegando: & proximum ſuum damnificat, Iniquo teſtimonio ipſum decipiendo.

Proverb. 19. verſ. 5.

vagy hogy idejek meg arra valo nem volna, hogy bizonyſagot tehetnenek. Kivaltkepen hogy nemely hamis tanu, ki valamely tanubizonyſag tetelbẽ (az mint gyakorta meg ſokot eſni) hamiſſat vall, bũntetetlen ne maradgyon. Mert az bõlcznek mondaſſa ſerent-is, az hamis tanu, meg bũnteteſſek, mert ez, mint az iſten ellen nagyot vẽt, az õ igaſſagat el tagadvan: és az õ felebarattyat-is megkaroſittya, holot hamis tanubizonyſag tetelevel meg czallya.

DE POENA PERIURorum & Aucariorum, Ludas appellatorum.

TITUL' XXX.

VNDE juſto Dei & humano judicio, quilibet fidefragus & perjurus (quem nos communi vocabulo Aucarium, hoc eſt Ludas appellamus) acriter eſt puniendus. Amittit enim (ubi de perjurio fuerit convictus) univerſa & quælibet ſua poſſeſsionaria, atq; cuncta bona mobilia, ubilibet adjacentia, & quocunq; nomine nuncupata. Imò proprietate bonorum ſuorum privabitur, & perpetuò carebit, & non ſolum his exhęreditabitur, ſed etiam in perſona ſua (amiſſo humanitatis honore) tanta ignominia afficietur, ut inter alios Chriſticolas, tanquam ab humanitate relegatus atq; ſegregatus diſparibus veſtibus indutus, zona cãnabea ſuccinctus, diſcalceatis pedibus, & nudato capite, ſemper incedere cogatur.

Par: 1. Tit. 29.

AZ HITI SZEGEteknek bũnteteſeröl, kiket Ludaſoknak neveznek.

XXX. TITUL'

MELTO azert hogy az Iſtennek és embereknek tõrvenye ſerent, minden hiti ſegettet, és hamis tanut (kit mi közönſeges nevel *Aucarium*, az az, Magyarul, Ludaſnak mondunk) kemenyen megh bũnteteſſenek. Mert mikor rea bizonyittyak, hogy hamis tanubizonyſagh-tetellel ferteztette magat, mindennemũ joſagat, és akar mi neven neveztetet õrökſegit, és ingo bingo jovait, akar mely hellyũt kik volnanak, el veſti. Sõt azokat kezebõl ki foglallyak, és mind õrõcke annelkũl kel lennie.

In Judicio verò, ipſe contra neminem, adverſus autem eum quilibet agendi habebit authoritatem. Et hoc intellige reſpectu juriſditionis ſacræ Coronæ Regni & cõtra Principem noſtrum fieri. Nam adverſus actorem ſolummodo in Homagio & emenda capitis ſui, ducentos florenos faciente, perjurus & fidefragus, ſolet condemnari.

VBI ſciendum, quòd perjuriũ duobus modis committi intelligitur. PRIMO modo, dicitur tranſgreſsio liciti juramenti, quando videlicet quiſpiam promittit aliquid alteri fide mediante, ſe daturum, vel hoc & id facturum: & deinde promiſsionẽ hujuſmodi tranſgreditur. Et in hoc caſu premiſſa infamia, & bonorum amiſsio non ſemper ſequitur. Nam per validam ægritudinem, ac viarum diſcrimi-

nie: Es nem czak azokat idegenitik el tõlle, hanem maga ſemelye-is (mint tiſteſſege veſtet) oly gyalazattal illetteſſek, hogy az egyeb kereſztyenek kõzõt, mint egy ſám ki vettetet, és kũlõn rekeſtetet, kũlõmb kũlõmb ſũnũ poſtobol czinalt ruhaban õlteztetteſſek, kender mazaggal õvedzetteſſek, mezit lab és hajadon fõvel kenſzeriteſſek mindenkor jarni.

AZ tõrvenyben penig, õ ſenkivel nem perelhet, õ vele penig minden ſabadon perelhet. Ezen az bũnteteſen, azt ertſed, mikor az ſent Corona birodalma ellen, avagy az mi Fejedelmũnk ellen vetkeznek. Mert az Felperes ellen, czak Dijan, avagy feye valtſagan, ugy mint ket zaſ forinton, ſokot az hiti ſeget hamis tanu el maradni.

HOLOT tudnunk kel, hogy az ember ket keppen eſsik abban, hogy hiti hamis legyen. ELÕSZÕR, az eskũveſſel valo fogadaſnak megtõreſſevel: Mikor, tudnia illik, valaki valamit maſnak fogad, hogy az õ hitire betellyeſiti, vagy oda adgya, és megczelekeſſi: az utan ez fogadaſſat altal hághja, vagy megh nem allya. Ez illen ũgyben az megmondot gyalazatban, nem mindenkor eſsik az ember, joſagat-is el nem veſti. Mert vagy betegſege miat, vagy az utnak veſzedelmes volta miatt, vagy

crimina, & temporum disturbia, promittens ipse, sæpenumero super his excusatur: Nihilominus tamen promissum adimplere & observare compellitur.

Par: 2. T. 59.

SECUNDO modo, perjurium dicitur mendacium juramento firmatum in fraudem & periclitationem jurium cujuspiam, malitiosè commissum. Et hoc modo pœna Aucariorum prædeclarata, semper decernitur, atq; pronunciatur.

QUOD CELEBRATIO communis inquisitionis, binario numero fieri non admittatur.

TITUL' XXXI.

AD Vertendum est autem, quòd ubi semel communis inquisitio per utramq; partem celebrata fuerit, turbatione notoria non interveniente: tùnc secundariò causa ipsa ad requisitionem aalicujus partis, ad eandem communem inquisitionem submitti non debet: prout nonnulli exquisitis diversis objectionibus, & coloribus

vagy az időnek haboru volta miat, hogy nem lehetet, mentsege lehet arrol gyakorta. De azert ugyan tartozik, hogy az utan is beßedet meg tőkellye, és fogadassat hogy be tellyesitse ugyan rea-is kel kenßeriteni.

MASODSZOR, hamis hitűnek mondatik az, ki az hamis hazugsagot, tudva hamissan erősiti, és rea meg eskűßik, és hamissat vall, mas igassaganak nyilvan valo veßedelmere, karara és romlasara. Es ekkeppen bűntetődnek meg az hiti ßeget és hamis tanuk mindenkor.

HOGY AZ KŐZ Vallatast masodßor az tőrveny meg nem engedi.

XXXI. TITUL'

VIGYAZni kel pedig, hogy mikor az tőrveny az kőz vallatasra mint az ket felt egyßer ki ereßtette, és azt ugy vegben vihette, hogy valami nyilvan valo bantasa és haladekya azt fęlben nem ßakaßtotta, ki miat valamely fel elegedendő keppen nem bizonyithatot volna: tehat masodßor, ha valamellyik fel kevanna kűlőn, hogy azon kőz vallatasra ki boczassak, neki meg ne engettessek: Az mint hogy nemellyek

lyek kűlőmb kűlőmb fele agyaskodas ellenvetessekkel, és ßin alat valo fogassokkal azt vitattyak, hogy az ki boczatas tőbßer is meg lehet. De az kőz bizonyitasnak tőb tulaydonsagirol, és mikeppen ßoktak legyen meg haboritani, az derek Decretumokban, nyilvan és vilagos iras vagyon felőle.

AZ KŐSZ VALLATAS utan, és előtte-is, az Pőresseknek, kik az előtis pőrlettenek, mikeppen itilnek hitet.

XXXII. TITUL'.

TOVABBA ezt-is tudnunk kel, hogy minden kőz vallatas utan, hitet itilnek, és abban vegeződik. Mert ha az Felperes az ő igyekezetit és keresetit, elegedendő bizonysagockal, ugy mint, Hat Nemes ßomßeddal, meg hat hatarossal, és tizenket tartomanybeli Nemessel, megh bizonyitandgya: avagy ha ßinten, ßamasson annye ßomßedot, és hatarost egyben nem ßerezhetneis: mind azon altal, ezt az fogyatkozast be tellyessitheti, ezen tartomanybeli Nemesseknek tanubizonysag tetelekkel: Es ha az Alperes, elegedendő bizonysagot nem hozhat, avagy ha

ribus fieri, & submitti debere sæpe moliuntur. De reliquis autem clausulis celebrationis, atq; etiam turbationis, communis ipsius inquisitionis, in decretis generalibus manifestam claramq; habemus descriptionem.

QUALITER POST communem inquisitionem, & etiam prius, litigantibus juramenta decernantur.

TITULUS XXXII.

SCIendum ulterius quòd omnis communis inquisitio, juramentali depositione terminatur. Si enim actor intentum suum atq; actionem, & acquisitionem suam, sufficienti testimonio, hoc est, sex vicinorũ, & totidem commetaneorum, atq; duodecim nobilium comprovincialium attestatione comprobaverit: aut si tot pręcisè vicinos, & cõmetaneos habere non poterit: nihilominus tamen testimonio comprovincialiũ, hujusmodi defectum benè supplebit: & si in causam attractus, in comprobatione sua defecerit, vel

si etiam modicum quid probaverit: tunc actor ad caput in causam attracti quinquagesimo se nobilib⁹ juxta scilicet homagium suum jurabit. Si verò utraq; partium actionem ac responsionem suam sufficienter verificaverit: tunc reo, vel in causam attracto, juxta vigores literarum inquisitionalium per actorem tempore adjudicationis (quo ad communem hujusmodi inquisitionem, causa submissa fuerat) productarum & exhibitarũ, juramentum præstandum adjudicatur: ita, quòd si trinę literæ inquisitorię fuerunt productæ: tùnc reus, quinquagesimo: Si verò binæ, vigesimo quinto: si verò unicę duntaxat, duodecimo se nobilibus jurabit, & se ab actione, acquisitioneq; actoris expurgabit.

UBI verò attestatio, pro parte in causam attracti, meliori modo, quam actoris facta, celebrataq; fuerit: tamen etiam actor aliquid probaverit: tùnc reus secundum trium literarum inquisitoriarum vires vigesima quinta: duarum verò duodecima: unicarum autem sexta nobilium adhibita manu, sacramentum præstabit, & se ab impetitione actoris eliberabit. Si autem actor in attestatione sua per omnia

ha valami keveset bizonyitotis: tehat az Felperes, az Alperesnek fejere, őttvened magaval Nemes szemellyekkel, az önnen maga dija ßerent eskűßik. Ha penig mind az ketfçl az ő dolgat, jo modon meg bizonyithattya, hat az Felperes valamennyi vallato levelet adhatot volt elő, akkor az tőrvenyben, (arrol hogy az kőz tudomanyra mikor boczatottak ki őket) annak ßáma és ereje ßerent, vetnek az Alperesnek hitet: tudni illik, harom vallato level ellen, az Alperes őtvened magaval: kettő ellen, hußon őtet magaval: Czak egy ellen, tizenkettőd magaval eskűßik, Nemes emberekkel, és ugy menti meg magat az Felperesnek keresetitől.

HA penig az Alperes job moddal bizonyithatot, és az bizonyßag jobban szolgal neki, hogy nem mint az Felperesnek: mind az altal az Felperes is bizonyitot ugyan valamit: tehat akkor az Alperes, harom vallato levelnek ereje ßerent, hußon őtőd magaval: ket vallato levelnek ereje ellen tizen kettőd magaval: egy ellen hatod magaval Nemes ßemellyeckel, tegye le hitit, és az Felperesnek keresetitől ugy mentse meg magat. Hogy ha penig az Felperes az

res az ő kereßetehez kepest ugyan semmit nem bizonyithatot, avagy netalam az kőz vallatast tellyeßeggel el is mulatta: tehat oly kart az Alperes minden maratsag nelkúl, az Felperesnek keresetetől, ment embernek itiltetik: Es vißontag, ha az Alperes, effele kőz vallatasra ki keresven, és az tanuk be ßolgaltatassat el mulattya, avagy netalantan az bizonyßagot be-is ßedeti: de az ő reßere, maga mentsegere és haßnara, egy bizonyßagot sem talalhat: tehat az Bironak mindgyarast vegső Sententiat, kel az Alperes ellen mondani. Az mint hogy az tőb perekben-is és hivatalokban ugyan ezen itilet forog, és ekkeppen kel czelekedni Hogy ha azert męg-is harom kőz vallato levelet hoz elő az Felperes, az Alperes penig az ő ellene felelt dolgokat tellyeßeggel és voltakeppen tagadgya: őttvened magaval nemes ßemellyekkel, éskúdgyek meg, s keresetit rayta çl eri: Es ennek felette, hogyha valami joßagnak el foglalasa felől indult volt az per kőztek: az Felperes mindgyarast azon el foglalt joßagot vißßa nyeri. De ha tagadgya az Alperes, és az meg mondot kőz vallatas ßerent, magat artatlannak lennie meg akarja bizonyitani és ki tißtitani: az Felperes penig azon kőz vallatas ßerent valo meg bizonitasra,

omnia defecerit, vel forsitan communem ipsam inquisitionem neq; celebraverit: tunc reus ille simpliciter ab impetitione actoris absolvi debet, & èconverso. Si in causam attractus communem hujusmodi inquisitionem celebrari obmiserit, aut fortè celebrationem ejus peregerit: sed pro sua parte nullum testimonium reportare poterit: tunc sententia mox definitiva, exinde per judicem contra reum pronuncianda erit. Et in reliquis quoq; cunctis Evocationibus idem est sentiendum atq; faciendũ. QUOd si actor trinas literas inquisitorias produxerit, & reus proposita adversus eum simpliciter negaverit: quinquagesimo se nobilibus jurabit. Et insuper, si in facto occupationis jurium possessionariorũ causa mota fuerit: actor de facto bona occupata pro se recuperabit. Si tamen negaverit, & se immunem esse communi præmissa inquisitione mediante, declarare voluerit: actor autem eandem communem inquisitionem non acceptaverit: tunc attractus vigesi-

vigeſimo quinto ſe duntaxat nobilibus ſe expurgabit: & ſic conſequenter ad inferiora deſcendendo: ut videlicet contra binas literas inquiſitorias, duodecimo: contra unicas verò tertio ſe nobilibus ſacramentum præſtabit.

Nam iſtę quoq; unicę firmitate carebunt, ſi actor communem ipſam inquiſitionem acceptare recuſaverit. ITEM, ubi in cauſam attract⁹, in primo reſponſionis termino ſe juramento actoris, ad caput ſuum, juxta Regni conſuetudinem deponendo ſubmiſerit, & actor hoc acceptare noluerit: tunc attractus tertio ſolummodo ſe nobilibus (ſi etiam tres literę inquiſitoriæ fuiſſent pro parte actoris exhibite ſacramentum prędtare tenetur. Si autem juramento ſolius actoris, hoc eſt in perſona duntaxat ſua propria deponendo attractus ſe ſubmiſerit, & actor hoc quoq; acceptare recuſaverit: re⁹ ipſe ſtatim abſolvetur.

IN cæteris verò minoribus cauſis, ubi per actorem nullæ literæ inquiſitoriæ fuerint exhibitæ: re⁹ tertio ſemper ſe nobilibus.

Debitum vel mutuum. IN facto tamen debiti vel mutui, dum per actorem nullum probabile

nyitaſra, nem ereſti és fel nem veſi: tehat akkor az Alperes huſonőted magaval, igyeneſſen mind azon nemes emberekkel, mentſe meg magat: és igy rendſerent alab ſzaldogalvan: ugy mint, ket kőz vallato level ellen tizen kettőd magaval: Egy ellen, penig harmad magaval Nemeſſekkel teſi le hitit.

MERT ennek-is az egy levelnek ereje nem igen lehet, ha az Felperes az Alpereſt az kőz vallatasra nem boczatvan, ellenzi. ISMEG, mikor az Alperes, az feleletnek első kezdetibē, magat az Felpereſnek hitire hadgya, hogy az Orſagnak tőrvenye ſerent, fejere eskúdgyek, az Felperes penig nem akar fejere eskúnni: tehat az Alperes czak harmad magaval Nemeſſekkel tartozik meg eskúnni, męgha harom kőz vallato levelet hoztak volna elő is, az Felperes ſemelyeben. Ha penig az Alperes, czak egyedúl az Felpereſnek hitire hadgya magat, és az Felperes azt ſem akarja igazlani: tehat az Alperes mindgyaraſt meg menekedik.

EGYEB apro dolgokban penig, hol az Felperes, ſemmikőz vallato levelet elő nem adhat: az Alperes harmad magaval nemeſſekkel eskúſik meg.

DE az adoſag dolgaban vagy kőlczőnezesben, mikor az Felperes ſemmi bizonyos tanut elő nem

nem alathat, avagy levelbeli bizonyſagot nem mutathat: az tőrvenyben fogot Alperes, czak egyedúl őnnőn maga eskúſik meg, maga mentſegere. Mikor penig vagy adoſſag felől, vagy kőlczenezes felől, avagy egyeb el veſet penz felől, valamit bizonyit-is ſummajat meg mem mondhattya, meg ſem bizonyithattya: akkor az Felperes penzet, hittivel el veheti, de ugy hogy kúlőn kúlőn minden egy egy Girara, mely negy forintot teſen, mellette egy Nemes ember meg eskúdgyek. Mert Faluſi paraſt embernek czak egy egy forintra, mely zaſi penzt teſen, ſabad meg eskúnni: melynek az Nemeſſeknek kereſetiben ninczen hellye.

babile documentum poterit produci: reus, vel in cauſam attractus ſola ſua in perſona jurabit. Ubi aūt de facto debiti vel mutui, vel aliarum pecuniarum amiſſarum teſtimonium quidē extiterit allatum, de quantitate tamen ſummæ illius experimentum afferri non poterit: tunc actor pecuniā ſuam juramento mediante, quamlibet ſcilicet, Marcam quatuor florenos facientem juramento unius nobilis recuperabit. Ruralis namq; & ruſtica perſona non niſi ad unum florenū centum denarios valentem, jurandi habet facultatem, quæ in cauſis nobilium admitti non conſuevit.

Par. 3. Tit. 3. & 22.

HA AZ NEMES EMbernek eskúveſſe, az paraſt mellet, és viſontag az paraſte az Nemes mellet, karnak meg nyereſeben, haſnale avagy nem?

XXXIII. TITUL⁹

INNET azert egy kerdes jő ki, az karnak és adoſagnak megh veteleben, ugy mint, hogy ha az Nemes ember meg eskúſik az paraſt mellet, hitinek annie ereje vagyone, mint ha Nemes ember mellet eskút volna

UTRUM IURAMENtum Nobilis penes Ruſticum, & è contra, in recuperatione damnorum valeat.

TITUL⁹ XXXIII.

VNDe quęritur, utrum juramentum nobilis pro damnorum vel debitorum recuperatione penes ruſticum & ignobilem prędtitum cenſeatur tantæ efficaciæ & virtutis eſſe, quantę ſit juramentum penes nobilem depoſi-

Par. 2. T. 27.

tum aut in vim duntaxat ruſticani juramenti tranſeat? ET è contra, an nobilis quiſpiam, juramentis cum ruſticanis, ſecundum facultatis eorum exigentiam deponendis, ſua damna vel debita poſsit recuperare? Dicendum, quòd juramentum nobilis, tàm penes nobilem quàm etiam ignobilem præſtitum, ſemper valet, & ſemper ejuſdem eſt efficaciæ, atq; virtutis: dùmmodo juſtè legitimeq; deponatur. Nam per juramenti depoſitionem, juſto modo factam, infamia non ſequitur: & per hoc neq; nobilis quiſpiam dignitati ſuæ nobilitari renunciaſſe dinoſcitur.

VERùmtamen, juramentum ignobilis & ruſtici, tanquam inferioris penes nobilem, & contra nobilem, veluti ſuperiorem, non valet neq; admittitur: licet nobilis, contra ignobilem, cum ignobilib⁹ jurare permittatur. Et ruſticus quoq; per eum, in cauſa contra nobilem ratione forſitan debitorum vel aliorum ſimilium negotiorum mota cum ignobilibus, ſibi ſimilibus, juxta judicis deliberationem, juramentum præſtandi habeat facultatem; ſuper juramentis tamen in

volna meg, avagy czak egy paraſt ember hitiert kellyen be venni? VISZONTAG, az Nemes ember-is, paraſt emberek hitivel, az ő modgyok ſierent az ő karat és adoſſagat meg vehetie? ERRE azt felellyúk, hogy az Nemes ember hitinek, akar az Nemes mellet, akar az parazt ember mellet, mindenkor helye, és ugyan azon egy ereje vagyon, és fogonattya: csak hogy igazan, és tőrveny ſierent legyen az hitelés, Mert az igazan valo eskűvesből, ſenkinek gyalazattya nem következik: és ez fele hit le tetel, akar mely Nemes embernek-is, meltoſagos Nemeſſegenek nem artalmas.

DE az Faluſi paraſt embernek, az ki még nem nemes, ugy mint alab valo renden valonak, Nemes ember mellet, és Nemes ember ellen, ugy mint fellyeb valo ellen, bizonyſag tetele erőtlen, és hitit be ſem veſik: jollehet az Nemes, az nemtelen ellen, az tőb nemteleneckel eggyűt, ſabadon meg eskethetik. Azonkeppen noha az paraſt embernek-is, mikor nemes ember ellen, vagy adoſag dolgabol, akar valami dologbol-is pert indit, legyen ſabadſaga arra, hogy paraſtokkal, magahoz haſonlokkal, az Bironak ki mondot itileti ſierent valo ſámmakkal, dolgat hitivel meg erősitheti és meg eskethetik:

hetik: mind az altal az Nemeſſeknek mint kellyen hitit vetni, avagy hiteket mint ſoktak le tennie, az meg mondot modot kel abban meg tartania.

AZ LEVELEK dolgarol forgando perekben, mikeppen ſoktak hitet itilni.

XXXIIII. TITUL.

EZt-is még meg ertsűk, hogy mikor vala-kitől levelet kernek ki, hogy vagy el titkolta volna, vagy egyebkent, valaki kezehez iktatta volna, és meg tartana, az Alperesnek ſullyosb terhet vett az tőrveny, maga mentſegere, hogy ſem mint egyeb hatalom dolgaban. Mert ha az Felperes, bator czak egy, avagy leg fellyeb, ket kőz vallato levellel alhat elő, az Alperesnek őttvened magaval valo hitet itilnek: Ha penig ugyan egy levelet ſem ád elő is, hanem czak egy altalyaban valo ſoval, avagy tőrveny ſierent valo inteſſel, feleli hozzaja, hogy az levelek ő nala vadnak: még-is mind az altal huſonőtőd magaval valo hitet, Nemes emberekkel valot, itilnek, hogy le tegyen az Alperes maga mentſegere. Ki hogy ha ez hit le tetelben meg fogyatkozik: tehat az joſagnak, melynek levele-

DE IURAMENTIS, in facto literalium inſtrumentorum decernendis, & imponendis.

TITUL. XXXIIII.

ADVErtendum deinde eſt, quòd ſuper facto literarum ac literalium inſtrumentorũ, per quemlibet occultatorum, vel aliter, apud manus cujuſpiam habitatorum, reo & in cauſam attracto, validior expurgatio, quàm in alijs actibus potentiarijs imponitur. Nam ſi actor unicam duntaxat: vel duas, ad maximum literas inquiſitorias ſuper ea re produxerit, quinquageſimo: Si verò nullas prorſus exhibuerit, ſed ſimplici duntaxat verborũ prolatione, vel juridica admonitione quempiam literalia ipſa inſtrumenta habere aſtruxerit: denicq; vigeſimo quinto ſe nobilibus juramentum reo deponendum adjudicatur. Qui ſi in depoſitione hujuſmodi ſacramenti defecerit: tunc tutor & expeditor illo-

in cauſis nobilium imponendis, & deponendis modo prælegato ſemper eſt ſentiendum.

illorum bonorum, ac jurium poſſeſsionariorum, ſuper quorum literis jurare non potuit, eſſe declarabitur, & actorem, ſuoſq; hæredes in dominio eorumdem jurium poſſeſsionariorum, adverſus quoſlibet cauſidicos & legitimos impetitores ſemper conſervare tenebitur. In literis tamen Evocatorijs, literalia illa inſtrumenta, quæ & qualia exiſtant, expreſſè debent denotari, nè fraus in Evocatione per actorem cõmittatur. Et hoc ſi univerſas literas, & quælibet literalia inſtrumenta, factum aliquorum jurium poſſeſsionariorũ tangentia & concernentia, apud reum exiſtere non poſuerit. Nam iſto caſu non erit neceſſarium, literarum numerum vel qualitatem, ſed jurium duntaxat hujuſmodi poſſeſsionariorum nomina ſituſq; deſcribere. Ubi enim omnes vel univerſas proponit, ibi nullas excipit; & ſi univerſas poſuerit; caveat actor nè aliquas factum talium jurium poſſeſsionariorum, tangentes literas, poſtea producat vel exhiberi faciat. Nam in facto calumniæ, hoc caſu mox convincetur.

SCIendum deinde eſt, quòd ſi plures fuerint fratres carnales, vel aliter indiviſi, literas ac literalia inſtrumenta, adverſus fœminei ſexus

veleert, kellet volna megh eskúnni, oltalmazojanak vetiaz tőrveny, és az Felpereſt, és ő magzatit ſ maradekit, tartozik mindenkor meg oltalmazni, abban az joſagban, minden tőrveny ſerent valo bantok ellen. De az Hivatal levelben meg kel irni nevezeteſſen, mellyek és mineműek legyenek, azok az levelek, hogy az Felperes az Hivatalban, czalardſagot ne cselekedheſſek. Mely levelek ſamat-is akkor kel meg irnia, mikor az Felperes nem mindenfele leveleket kevan az Alpereſtől, mellyek akar mi Falurol avag joſagrol ſollananak, és arrol kőltek volna. Mert illyen modon nem-is ſükſeg meg irni az leveleknek ſamat, mi voltat, hanem czak az joſagnak avagy falunak nevet, hellyet, és Varmegyet irja meg. Mert mikor minden fele levelet kęr, akkor ſemmit nem hádgy benne, mellyet meg kellene nevezni: Ha kedig azokat mind keri: az Felperes jol rea vigyazon, hogy annak utanna, affele levelet az ſęk ſinin vagy egyebűt is elő ne hozzon, mellyek arrol az joſzagrol kőltek volna és arrol ſolnanak. Mert ottan calumnian, az az, Patvaron marad erette-

ENNEK utanna penig ezt-is tudnunk illik: hogy ha egy nehany teſt-vęr attyafiak vadnak, főkeppen oſtozotlanok, kik az tőrveny-

tőrvenyben, az leany ágh ellen, leveleket és levelbeli bizonyſagokat hoznak és adnak elő (az mint hogy gyakorta meg tőrtenik:) tehat nem vetnek az attyafiaknak mindnyajan kűlőn kűlőn hitet, hanem tiſztan czak az idősbiknek, hogy őtvened magaval mind azon nemes emberekkel meg eskűdgyek, mint hogy azt illeti, mind az leveleknek tartaſſa, mind penig az kőztők levő pereknek fogaſſa.

MINEMű DOLGOKban kell az peres mellet meg eskűvőknek neveit meg irni.

XXXV. TITUL'

EZT-IS vegyűk eſűnkben, hogy az hit le tetelkort, és az eskűveskort, negy rendbeli dologban, ſzűkſeg hogy azoknak neveit, az relatoriakban és valaſs tetel levelekben, mindenkor meg irjak, kik az peres mellet meg eskűſsnek: Első dologban, az nemzetſegnek megh bizonyitaſſaban. Maſodſsor, az ki kert okk leveleknek be adaſſaban. Harmadſsor, hatar jarasban. Negyedſser, valaki fejere valo eskűveſsben: Ezokaert, hogy bizonyos legyen, hogy tiſztan mind azon nemeſſekkel, és az Bironak itilt hadgyaſa ſerent, lőt legyen az hitnek

IN QUIBUS CASIbus ſint perſcribenda nomina conjuratorum.

TITUL' XXXV.

AD Vertendum quoq; eſt, quòd in juramentali depoſitione, in quatuor caſibus, videlicet ſuper facto probationis genealogiarum, ac literarum & literalium inſtrumentorum: Item, metalium reambulationum, necnon ad capita quorumpiam fienda atquè preſtanda, nomina conjuratorum in literis, exinde relatorijs conſcribi debent ſemper & declarari: ut veris cum nobilibus, & juxta judicis commiſsionem, juramentum ejuſcemodi depoſitũ fuiſſe comprobetur. In cæteris autem ſacra-

mentorum depoſitionibus, conjuratorum nomina non ſunt ex neceſsitate conſcribenda.

DE POENA EIUS, qui alterum ignobilem, vel infamem dixerit: Et de diverſis exitibus juramentorum.

TITUL' XXXVI.

ITEm, ſi quiſpiam adverſus conjuratores, vel alterum illorum exceptiones in quatuor prę-miſsis caſibus fecerit quòd conjurator ipſe, aut verus non eſſet nobilis & meræ nobilitatis titulo non fungeretur: aut aliter infamis, vel perjurus haberetur: tunc ad declarandam pariter & verificandam illius nobilitatem, vel etiam propellendam ejus infamiam, unicus tantummodo terminus juridicus actori prę-figi debet & aſsignari: In quo ſi ipſum verum eſſe nobilem literali fulcimento, ac honeſtæ conditionis hominem, alio quoq; probabili documento poterit comprobare: tunc reus, qui exceptionem fecerat, in homagio illius conjura-

hitnek le tetele és eskúves. Egyeb hit le-tetelekben penig, az vele meg eskút tanuknak neveit, ſúkſegeskeppen nem kivantatik meg iratni.

ANNAK BŰNTEteſeről, ki maſt àval gyalaz, hogy nem Nemes ember volna, avagy hogy tißteſege veßtetnek mondga: Es az kúlőmb kúlőmb fele eskúveſeknek vegben valo viteleről.

XXXVI. TITUL'

ISMEG hogy ha valaki az tanuk és mellette valo eskúvők ellen, illyen negy rendbeli fogaſſal kezdene çlni: Hogy az eskúvőknek valamellyike, avagy nem volna Nemes ember: avagy igaz nemeſſege nem volna: avagy tißteſſege veßtetnek, avagy hamis hitűnek talaltatot volna: Tehat akkor czak egy tőrveny napot hadnak az Felperesnek, hogy tanujanak igaz nemeſſeget meg bizonyitſa, és az rut hir nevet, rolla el adgya: Mely napon hogy ha megh bizonyithattya levelbeli bizonyſaggal, hogy igaz Nemes ember, egyeb meg hihető bizonyſaggal-is meg bizonyithattya: tehat az Alperes, ki ezt az ellenvereſt bele fogta volt, annak az meg eskút tanunak, dijan marad, mely ket ſzaz forintot teſzen, mely dija czak ő magat az vallot illeti: Kiről az Biro, az mely elől az dolog vagyon, az Alperesnek ingo marhajabol: és ha ſúkſeg leßen joßagabol-is, akar hol talalhaſſa, ez tanunak mindgyaraſt, és minden haladek nelkúl tartozik igaz eleg tetelt tetetni.

HA PENIG, az felyúl meg mondot bizonyſagban meg fogyatkozik: az, az ki az tanunak ellene mondot vala, nyeri meg az pert. Igy hogy ha Alperes volt, fejet, és magat az Felperes kereſetitől meg ſabadittya. Ha kedig Felperes volt, tehat az Alperes abban az joßagban, az kinek levelet el titkolta volt, az Felpereſt mind őrőkke tartozik meg oltalmazni. Avagy, ha az pőr hatar felől forgot: tehat az pőres főldet őrő cke meg nyeri. Ha penig nemzetſegenek meg bizonyitasban fogyatkozik meg: az joßagot mely felől az pőr volt el veßti. Es vißontag ha meg bizonyithattya verſeget, megh nyeri. EGYEB dolgokban penig és perekben, ha az Felperes az hit le-tetelben meg fogyatkozik: tellyes kereſetit el veßti. Ha

juratoris, contra quem objecerat, ducentos florenos auri faciente, eidem ſolummodo conjuratori perſolvendo, de facto convinci debet & aggravari: Super quibus Iudex ipſe ordinarius, coram quo ejuſcemodi cauſa tractatur, de bonis & rebus mobilibus ipſius opponentis: & ſi neceſſarium erit, de juribus ejuſdem poſſeſsionarijs, ubilibet adjacentibus, conjuratori illi, mox & indilatè, ſatisfactionem impendere tenetur.

Si verò in comprobatione præmiſſa ſuccubuerit: tunc opponens ipſe cauſam illam pro ſe obtentam habebit. Ita, ut ſi in cauſam attractus fuerat, caput ſuũ eliberabit, & ſe ab impetitione actoris ſalvabit. Si autem actor erat, reum, bonorum illorum literas, quas occultavit & non reſtituit, expeditorem (ut immediatè prędeclaratum eſt) perpetuò habebit. Vel ſi prętextu metarum cauſa ventilabatur: terrã litigioſam in ſempiternum pro ſe vendicabit. Si verò in probatione genealogiæ ſuccubuerit: Iura poſſeſsionaria, pro quibus agebatur, amittet. Et è converſo. IN cæteris verò cauſis & caſibus, ſi actor in juramentali ſua depoſitione ſuccubuerit: actionem & acquiſitionem ſuam amittet. Si verò reus

defecerit: tunc in actione & acquisitione contra se per actorem proposita convincetur, & per Judicem sententia contra eum proferetur eo facto.

Ha penig az Alperes fogyatkozik meg, az Felperesnek keresetin el marad, és az Biro ő ellene ekkepen sententia ki mondassal tartozik.

QUOMODO IURAmentum Patris, tempore medio decedentis, in filiũ vel fratrem condescendat.

TITULUS XXXVII.

HOc quoq; non prętermittendum est, quòd si quempiam actorum vel attractorum cui scilicet juramentum quodcunquè pręstandum fuisset adjudicatum, infra terminum juramentalis hujusmodi depositionis ab hac luce decedere contigerit, & fortè uxorem pregnantem post se reliquerit: tunc ipsa juramentalis depositio, in filium, natu majorem, si filios prius natos habuerit. Illis verò non existentib⁹, in eum, qui tunc nascetur, filium (tempus enim puerperij ipsius mulieris expectari debet) alioquin autem, si non filius sed filia nascetur, in fratrẽ propinquiorem illius defuncti, in quẽ utpote jura sua possessionaria devolvuntur, condescendet: & per Iudicem suum terminus ad præstandum

AZ ATTYANAK mikor hitet itiltek, és az kőzbe meg hal, fiaira avagy attyafiaira mikepen szalyon, annak le tetele.

XXXVII. TITUL.

EZT se vesteglyűk el, hogy ha valamely Felperesnek, avagy Alperesnek, tudnia illik, kinek hitet itilt volna az tőrveny, és az úd̋ő kőzben az mig az hit le tetelnek napja elő jőne, holta tőrtennek, és netalam feleseget-is terhessen hadna: tehat az hitnek le tetele, az idősbik fiara, hogy ha az előt-is fiai vadnak. Azok nem leven, arra szál, ki akkorba születetik (mert az asszony allat szülesenek idejet meg kel varni) ha penig nem fiu, hanem leanzo születetik, tehat az meg holt embernek kőzelbik attyafiara szál az hitnek le tetele, ugy mint, kire ez jószag meltan maradot: Az Birois tartozik mas napot az

az hit le tetelnek hadni: mellyen az fia, avagy attyafia az hitet kenseritetik le tennie. De ha az fia, avagy attyafia, męgh neveletlen, és az hitnek le tetelenek elegseges idejet męg el nem erte volna, az Biraja annie időre halassa az eskűttetest, hogy melyben annak modgya és tőrvenye szerent, el jőven az ő tőkkeletes ideje tehesse le ezt az hitit. Es tiszta ezen tőrvenyek vagyon, az egy testvęr, osztozotlan attyafiaknakis: hogy azoknak eggyike, úd̋ő kőzbe meg halvan, az masikra marad az hitnek le tetele.

AZ KI VALAKI mellet meg eskűsik, azon egy perben, menthete meg tőb szemellyeket-is hitivel.

XXXVIII. TITUL.

EZT-IS kerdik, hogy ha azon egy perben, sok ideztetet Alperes lessen, és az Biro mindeniknek, kűlőn kűlőn, kűlőmb úd̋őben, és kűlőmb helyen azt itili, hogy egy nehanyad magaval hittel ment se meg magat (az mint hogy az helynek tavol volta, és az idő-

nek

standum ipsum juramentum, filio vel fratri de novo dabitur: in quo illud idem filius aut frater deponere tenebitur. Et si filius ipse, vel frater in ætate tenera, & ad sacramenti depositionem nondum sufficienti fuerit constitutus, per Iudicem suum, ad tanti temporis spacium juramenti ipsius depositio prorogari debebit, in quò ritè debiteq;, legitima illius ætate adveniente, sacramentum hujusmodi deponi valebit. Et de fratribus quoq; carnalibus & indivisis, idem est tenendum: quod altero eorum tempore medio decedente, in alterum juramenti depositio illius defuncti redundabit.

UTRUM UNUS CONjuratorum, possit plures personas, in eadem causa, juramento suo expurgare.

TITULUS XXXVIII.

ITEM quæritur, si in una eademq; actione, in causam attracti plures fuerint, & per judicem ordinarium, unicuiq; illorum sacramentum, diverso in tempore & loco pręstandum (prout plerunq; propter loci distantiam, &

rei temporisquè exigentiam fieri consuevit) adjudicatum fuerit, atquè unus conjuratorum in primo termino, penes unum attractum, juraverit.

UTrum in eadem causa, & pro eadem actione, possit etiam penes alterum reum vel attractum, in alio tempore & loco, sacramentum pro illius expurgatione deponere? REsponde, quòd non. Quia una persona vel unus conjurator, suo juramento, prêter unam personam in una eademq; actione, liberare & expurgare non potest. Nam si jurare, & plures personas expurgare posset facillimè quilibet reus aut malorum actuum patrator, se ab impetitione actoris liberaret. Hodie enim unum, & crastina luce secundum, tertia verò die tertium, & sic consequenter juramento suo, etiam precio conductus, expurgaret. Unde si quando talis conjurator penes duas personas post sese jurabit: tunc illa, penes quám secundariò juravit in actione & accquisitione actoris, eo facto condemnabitur. Iuramentum enim illius per hoc insufficienter depositum fuisse declarabitur.

QUOD

nek allapattya sokta ezt egy nehanysor velek meg czeleketetni) és azoknak eggyike, ki amaz eggyik idezet Alperes mellet, az elsô hit le tetel napjan, meg eskûßik.

HOGY ha azon egy perben és azon dologert, az masodik Alperes mellet-is, mas napon és helyen, annak mentsegere meg eskûdhetike? ERRE azt feleld, hogy nem lehet. Mert egy semely, avagy egy eskûvô az ô hitivel, azon egy perben, egy semelynel tôbbet, megh nem szabadithat és megh nem menthet. Mert ha sabad volna mas mellet-is meg eskûnni és megh menteni: igen kônnyen, akar mely meltatlan haborgato, és gonoz tevô, mentseget talalna maganak. Mert fizetesert-is megfogadnak, hogma eggyike mellet, holnap az masikja mellet, harmad napra az harmadikja mellet, avagy meg tôbikert-is meg eskûnnek, és hitivel mentene. Ha azert valamikor ollyan talaltatik, ki ket semely mellet egy mas utan meg eskûßik: tehat az az semely, mely mellet am-az masodutal avagy utolsor meg eskût, úgyet és perit el vesti, ez czelekedeti miat. Mert ez miat az ô vele eskúvô tarsainak sáma, ki nem tôlt, hanem egy heaval vagyon.

HOGY

HOGY AZ MI FEjedelmûnk, fejen nem maradhat: Es senki ellen nem tartozik szemelye szerent meg-is eskûnni: sem penig ok leveleit eló hozni.

XXXIX. TITUL'

EZT-is ertsûk meg, hogy jollehet Kiraly ô Felsege minden panaszolkodoknak, és peressenek, az Nador Ispan elôt, tartozik tôrvent állani, és az ô pereinek gondgya viselôje az Director altal meg felelni: de sem fejen, sem feje valtsagan el nem marad: sem joszaganak el vesztessen: hanem czak az Tisttartoi, avagy jobbagyi altal tôt kart, tartozik meg fizetni. HA penig valamikoron, valami fôld veget, hatar jarasban és igazitasban, avagy egyeb hatalom dolgaban, hitet itilnek neki: tehat azon Director, tartozik ô Felsege kepeben megh eskúnni, vala mennyid magaval az Nador Ispan itili. Okk leveleitis penig, és levelbeli erôsseget, akar mely joßag felôl is, mely

QUOD PRINCEPS noster, nec Capitalem sententiam incurrere potest, nec juramentum contra quempiam per se præstare: sed neq; jura producere tenetur.

TITUL' XXXIX.

ITEM advertendum est, quòd Regia Majestas, in prę-sentia domini Palatini hujus regni cunctis quęrulantibus atq; causantibus, juri quidem stare, & per directorem causarum suarum respondere tenetur in sententia tamen capitali, vel emendæ capitis, aut amissione bonorum suorum convinci non solet: sed damna duntaxat per officiales aut Iobagiones suos quibuscunq; illata refundere debet. Si quando verò ratione terrarum, in metali reambulatione & rectificatione, vel prętextu aliorum negotiorum, aut actuũ potentiariorum, juramentum sibi prestandum adjudicabitur: tunc ipse director causarum suarum in majestatis sue persona, illud juxta Palatini deliberationem, deponere tenebitur. Literas etiam, & literalia instrumenta, ratione quorumcunq; bonorum ac jurium possessionariorum, quæ ad jurisditionem

nem ipſius ſacræ coronæ Regni, quocunq; titulo devoluta dicuntur, producere & exhibere nuſquam tenetur.

DE MODO IURAMENtorum, Dominorum Prælatorum, & Baronum, ac Abbatum, & Præpoſitorum infulatorum.

TITULUS XL.

SCiendum eſt autem,quòd quilibet Prælatus, & Baro, ex officio, Abbaſq;, & præpoſitus infulatus & annulatus, pro decem perſonis nobilibus, ratione ſuæ dignitatis,habet jurandi poteſtatem. Prælatus autem & Abbas, ac Præpoſitus in Eccleſia ſua Cathedrali, ad conſcientiæ ſuæ puritatem, coram teſtimonio alicujus Capituli, vel Conventus, per Iudicem ad id deputandi: Cæteri autem ſui conjuratores, & item omnes Barones atq; Nobiles, ad fidem eorum Deo debitam in loco,ad id per judicem deputato, ſacramenta prẽſtare tenentur: & proinde etiam homagia ipſorum dominorum Prẽlatorum & Baronum ac Abbatum, & Præpoſitorum infulatorum, ad centũ Marcas, quadringentos florenos facientes, ſe extendunt.

AZ PAP URAKnak, ſzabad Uraknak, és Szkofiomos Apat Uraknak, és Præpoſtoknak eskűveſſeknek modgyarol.

XL. TITUL'

TUDNI valo dolog ezis, hogy Pap Urak, és tiſztek ſerent valo ſabad Urak,męg Szkofiomos és gyűrős, Apat Urak és Præpoſtok hitit, az ő meltoſagok ſerent, tiz Nemes ſemelyert veſsik be. Az Pap Urak penig, és Apat Urak, Præpoſtok és egy hazi ſzemelyek, megyes egy-hazokban kik vadnak, lelkek eſmeretinek tiſztaſſagara ſoktak meg eskűnni, az Birotol meg nevezet Captalan avagy Convent előt: Az tőb ő vellek eskűvő ſemelyek, ugy mint, akar mely ſzabad Ur, és Nemeſſek, az hellyűt, az mellet az Birajok arra rendelt, eſkűſnek, arra az ő hitekre, melyel Iſtennek tartoznak: melynek okaert effele Pap Uraknak Szabad Uraknak, és Apat Uraknak, Præpoſtoknak, ſzaz Girara megyen dijok, mely negy ſaz forintot teſsen.

OCU-

mely ez Orſzagnak ſzent Coronara ſzallot volna valami modon, ſoha nem tartozik elő vinni és be mutatni.

OCULATA REVIſio, az az, az ſemmel valo meg latas, mi és mint legyen.

XLI. TITUL'

MIVEL hogy megh mondok, hogy mi legyen az kőz bizonyitas, és az hit le-tetel utanna, mint kővetkezek, rővidedẽ ſollyunk immar az ſzemmel valo meg latas és meg nezes felől-is. Az ſemmel valo meg nezes ezokaert ez, mikor valamely peres ſem latomaſt meg mutattya, az hatalmas foglalot, hogy az erővel el foglalt joſagnak, Uraſagaban vagyon: Mely nyilvan valo meg latasban, ſinten azon modon kel el jarni, mint az kőz vallatasban, tudnia illik, az el foglalt joſagnak ſomſedit, hataroſit, és azon tartomanybeli Nemeſſeket, az mely Varmegyeben vagyon az el foglalt joſag, az bizonyitaſra és vallas tetelre ſzoktak egyben gűyteni, ennek felette, az Felperes nyilvan és lathato kepen tartozik meg mutatni, az Kiraly, avagy Nador Iſpan emberenek, akar Captalan avagy Conventbelinek, hogy az Alperes, az hatalmaſul el foglalt joſagnak Uraſagaban vagyon: és ezen dolgot, az ſomſedoknak, hataroſſoknak, és azon tartomanybeli Nemeſſeknek, ugyan

QUID SIT OCULAta reviſio: & qualiter celebrari debeat.

TITUL' XLI.

ITEM, habita communis inquiſitionis & juramentalis depoſitionis, inde ſubſequendæ deſcriptione ſuper oculata jam reviſione breviter dicendum, atq; diſſerendum reſtat. Eſt autem oculata reviſio, violenti occupatoris aliquorum jurium poſſeſſionariorum in dominio eorundem exiſtendi, viſibilis oſtenſio, quæ eodem modo, quo communis ipſa inquiſitio (vicinorum videlicet, & cõmetaneorum jurium ac bonorũ occupatorum, nobiliumquè comprovincialium illius comitatus, ubi ipſa bona adjacent) convocatione pariter & teſtificatione celebrari conſuevit: præter hoc quòd actor oculata fide, viſibiliq; demonſtratione, Regio, aut Palatinali,Capitulariq;, vel conventuali homini reum, ſive in cauſam attractum in dominio bonorum,malè occupatorum, exiſtere debet comprobare, & atteſtatione iſtorũ vicinorum ac commetaneorum, nobiliumq; comprovincialium ro-

Par: 1. Tit. 127. 128.

borare. Poſt hujuſmodi autem oculatam viſibilemquè reviſionem, & demonſtrationem, atteſtatio eorundem vicinorum & cõmetaneorum, ac nobilium comprovincialium, plerunq; in loco ſedis judiciarię (ſicuti in communi inquiſitione) & ſæpenumero in facie juriũ poſſeſſionariorum litigioſorum & occupatorum prout ſcilicet cauſæ meritum exigit, fieri atq; celebrari debet.

UBi ſciendum, quòd oculata reviſio (quia quòd viſu noſcitur, veriſsimo teſtimonio comprobatur) longé majoris efficaciæ & virtutis eſt, quam ſola communis inquiſitio. Nam poſt celebrationem, per utramq; partem communis inquiſitionis juramentalis (ut prædeclaratum eſt) depoſitio ſequitur. Poſt oculatam autem reviſionem ſi actor actionem & acquiſitionem ſuam oculata ipſa reviſione verificaverit, & dictorum nobilium atteſtatione, ſufficienter roboraverit: tunc nulla juramentalis depoſitio per judicem alicui partium decernitur: ſed mox, & immediatè, contra reum ſententia capitalis, vel emendæ capitis profertur & pronunciatur, executioniq; eadem demandatur. Si tamen actor in probatione ſua defecerit; etiam in hac

gyan azon Varmegyebõl valoknak vallaſaval meg kel bizonyitani. Effele ſemmel valo meg latas, és meg mutatas utan penig, ugy kel meg vallatatni, azon ſomſedokot, hataroſokot, és azon tartomanybeli Nemeſſeket, neha az ſek ſinin (mint ſinten az kõz vallatasban-is) avagy gyakortab, az el foglalt peres fõld ſinin, az mint az pernek erdeme mutattya.

Holot tudnunk kel, hogy az ki valamit ſemevel latot, arrol igaz tanubizonyſagot-is tehet, és ezokaert, az ſemmel meglatſnak, ſokkal nagyob ereje, és hitele vagyon, hogy nem mint czak az kõz vallatſnak. Mert az mint meg mondok, ha mint az ket fel kõzenſegeskeppen bizonyitand-is, męg-is az utan hit ſokot kõvetkõzni. De az nyilvan valo meg latasban, ha az Felperes az õ kereſſetit lathato keppen meg mutathattya, és az meg mondot Nemeſſeknek bizonyſagaval meg erõſsitheti: tehat az Biro eggyik fęlnek ſem itil hitet: hanem az Alpereſt mindgyaraſt és haladek nelkúl, vagy fejen, vagy feje valtſagan maraßtya, kirõl ottan igazat-is kel tenni. Mind az altal, hogy ha az Felperes bizonyſagaban meg

meg fogyatkozik: tehat enni reßeben, mind ßinten az kõz vallatas utan, ßükſeg leßen, hog az Alperesſnek hitet itillyenek.

AZ SENTENTIAKrol, és azoknak kûlõmbſegekrõl, és vegben valo vitelrõl.

XLII. TITUL'

MIERT hogy az fõben jaro ſententiarol emlekezenk, annak-okaert it ez hellyen meg mondom mi legyen az Sententia, és hany fele, mint kellyen el jarni benne, és egymaſtol mit kûlõmbezzenek. Az menyire azert ez moſtani iraſomat illetti. AZ SENTENTIA, az Bironak oly vegezeſe, mely az pernek, és vetelkedeſnek veget ßakaßtya, és az pereſſeknek egyiket, avag karhoztattya, avagy menti: Az Sententianak mind azon altal, noha ſok egyeb fele ertelme vagyon, és ſok dolgot jegyez: de miert hog azok nem az mi iraſunkhoz valok, job azokat el halgatnom. Az Sententia azert kûlõmbez az velekedeſtõl ennyiben, mert az Sententia ketſegh nelkúl valo, és erõs felelet: de az velekedes nemũnemũ ketſeges felelet, jollehet lehetſeges okokbol valo. Ha azert kûlõmb kûlõmb velekedes tamad valamely perben: tehat azt kel meg

DE SENTENTIARUM ſpeciebus, ac diverſitatib' & executionibus.

TITULUS XLII.

QUIA verò de capitali ſententia mentio facta eſt, Ideo de ſententiarum definitione ſpeciebus, executionibus, & diverſitatibus, hoc loco tractandum decrevi. SENTENTIA igitur, in quantum propoſitum noſtrũ tangit, eſt judicis definitio, cauſæ & controverſiæ finẽ imponens, condemnationemq; vel abſolutionem continens: quæ licet multa etiam alio ſenſu habet ſignificata, multiſquè capiatur modis: quiã tamen propoſito noſtro, ea ſignificata non quadrant ſilentio prętereire cenſui. Differt autem ſententia ab opinione in hoc, quòd ſententia eſt indubitata & firma reſponſio: ſed opinio eſt cum quadam dubitatione (licet probabili cauſa) reſponſio. Unde ſi variæ fuerint opiniones de aliqua cauſa: tunc illa

erit tenenda, quæ meliori & ſubtiliori fundabitur ratione.

Sententiarũ Partitio.

Unde ſententiarum alię ſunt capitales,[a] aliæ emendam capitis tangentes, aliæ [b] notam infidelitatis repręſentantes, aliæ verò [c] ſimplices, & aliæ [d] emendam linguæ vel [e] calumniam denotantes. Capitalis itaq; ſententia, noſtro hoc ævo, non niſi ratione invaſionis domorum, ac interemptionis, verberationis, vulnerationis, & ſine juſta cauſa detentionis nobilium. Præterea prętextu occupationis quorumlibet jurium poſſeſſionariorũ, & eorundem pertinentiarum, quocunq; nomine cenſeantur, decerni ſolet, & pronunciari. Et talis ſententia capitalis ſolummodo perſonas ſæculares, virilis ſexus, & alienas à ſe ſanguine reſpicit, atq; tangit. Nam inter & contra Eccleſiaſticas, necnon muliebris, & fœminei ſexus perſonas, ac fratres generationales, capitalis ſententia (demptis caſib⁹ infra declarandis) non decernitur neq; pronũciatur: ſed ſolũmodo ſententiam emendã, hoc eſt redemptionem capitis concernens (veruſta de Regni conſuetudine) fertur & declaratur: diverſo tamen modo, diverſarum perſonarum reſpectu, prout infra patebit.

[a] *Par: 2. Tit. 43.*
[b] *Par: 1. Tit. 14. 16. 20. 49. Par: 2. T. 57. 65. 75.*
[c] *Par: 2. T. 67*
[d] *Par: 1. Tit. 25. 134. Par: 2. Tit. 72.*
[e] *Par: 1. Tit. 134. Par: 2. Tit. 25. 34. 70. 71. 72.*

Capitalis Sententia.

Par: 2. T. 67. Par: 3. T. 19.

CAPI-

tartani, az melynek job és meltob okai leſnek.

Az Sententiak kőzzűl azert, nemely főben jaro, nemely fő valtſagot illet, nemely hitetlenſegnek notajat hozza, nemely penig tiſta, nemely nyelv valtſagot, avagy Patvart jegyez. Az Főben jaro Sententian, ez moſtani időben, czak azokat maraſtyak: kik hatalmaſul valaki hazara mennek, és Nemes embert őlnek, vernek, ſebhetnek, és melto ok nelkűl meg tartoſtatnak. Ennek felette, minden fele joſagoknak, és hozza tartozoinak (akar mi nevel nevęteſſenek) el foglalaſaert. Es effele főben jaro Sententia czak az ferfiakat, kik nem egyhazi ſemelyek, és nem vęr ſerent valo attyafiak, ſullyoſittya meg. Mert az egyhazi ſemelyekre, aſſonyi-allatokra és leanzokra, tovabba vęr ſerent valo attyafiakra (ki veven effele dolgot, kiről ez utan emlekezem,) főben jaro Sententiat nem mondnak: hanem czak fejek valtſagan maradnak, ez Orſagnak regi ſokaſa ſerent: De kűlőmben, és kűlőmb ſemelyekre valo kepeſt, az mint ide alab meg vagyon.

AZ

AZ FEIEN VALO maratſag, mivel legyen kűlőmb az fő valtſagnal.

XLIII. TITUL'

AZ feje valtſagos Sententia penig, czak ennyiben kűlőmbez, az capitalis ſententiatol, hog az feje valtſagos, Sententiat ha ki mondgyak-is, mind az altal az Alpereſt, az ki ellen az Sententiat, az tőrvenyre valo nem meneſert, avagy ot jelen valo nem leteert ki adtak, annak erejevel, ſzemelyeben, meg nem tartoztattyak, ſem meg nem foghattyak, fejet ſem vehetik, avagy egyebkent-is meg nem bűntethetik. hanem ſinten azon modon és rendel, mint az főben jaro Sententiaval, el veſti minden ingo marhajat, és minden joſagat, mely ſajattya, és czak ő magat az Alpereſt illeti, akar minemű jok legyenek-is, és azokat el foglalyak, ket reſet az Bironak, harmadát az Felperes birtokában advan és ereſtven, hogy az joſagnak meg valtaſaiglan, kőz beczűnek erteke ſerent, ſzalagban birjak.

AN-

CAPITALIS SENTENtia, quomodo differat ab emendæ capitis Sententia.

TITULUS XLIII.

SENtentia autem emendæ capitis, in hoc tantummodo diſtat & differt à Capitali, Vt lata ipſa ſententia emendæ capitis, re⁹ & convictus, adverſus quem fuerit pronunciata, vel etiam per non venientiam, & non comparitionẽ extra-data, vigore & virtute ejus in perſona ſua detineri ac captivari, & capitis obtruncatione feriri puniriq; non poterit. Verumtamẽ eodem præciſè modo & ordine, quo per ſententiam capitalem univerſa bona, & quælibet jura poſſeſſionaria, cunctas etiam res ſuas mobiles, ipſum ſolum propriè & præciſè concernentes, quocunq; nomine vocitentur, & cujuſcunq; materiei vel ſpeciei exiſtant (in duabus judici, in tertia verò partibus actori ſtatuenda & occupanda, atq; infra tempus redemptionis eorundem jurium poſſeſſionariorum, titulo pignoris juxta valorem & exigentiam communis æſtimationis ipſorum poſſidenda) perdit, & amittit eo facto.

Emenda Capitis. Par: 2. Tit. 36. Par: 3. Tit. 26.

EMEndam præterea capitis, hoc eſt redemptionem vel homagium ſuum, Prælatus ut puta & Baro quadringentos: nobilis verò ducentos florenos ſolùmmodo actori vel actrici ſolvere tenetur. Et primò ac ante omnia per judicem ſuper hujuſmodi homagio, de rebus mobilibus, ſi reperiuntur: & tandem illis non repertis, ſi neceſſe fuerit de juribus poſſeſſionarijs convicti & ſententiati hominis, ſatisfactio impendi, & demum reſiduitas rerum mobilium ac bonorũ & jurium poſſeſſionariorum ipſi convicti, inter judicem & actorẽ, vel actricem dividi debet & tripartiri, uſq; ad tempus (ut prętactum eſt) redemptionis ejuſdem, per illos poſsidenda, rebus mobilibus in uſum eorum liberè diſtributis, atquè converſis. Fœminæ præterea, & mulieres, non tantum jura ipſarum poſſeſſionaria, & res mobiles: ſed etiam Dotalitia & quartalitia ipſarum, per hujuſmodi ſententiam amittunt.

Sciendum tamen eſt, quòd etiã contra fœminas ac mulieres, in caſu quo earum aliqua maritũ, vel parentes, aut liberos proprios malitioſè occiderit vel necari fecerit: (quià talis caſus notam infidelitatis reſpicit) capitalis ſententia, tanquam

ANNAK felette az feje valtſagat, az az, Dijat, tudni illik, Papi és Szabad Ur, negy ßaz forintot, az Nemes ember penig ket ßaz forintot, czak ő maganak az Felperesnek tartozik meg fizetni. Es leg elsőbenis, avagy mindennek előtte, az Biro aſſele Dijarol, az Alperesnek ingo marhajabol, ha ingo marhajat talalhattya, ha penig nem talalhattya és ßükſeg leßen, joßagabol-is, tartozik az Felperest meg elegiteni: azutan azon meg Sententiazot Alperesnek, ha valami ingo bingo marhaja és joßaga maradna, azzal az Biro és az Felperes megh oßtozik, haromigyenes reßre oßtvan, mely joßagot mind addeg birnak, mig (az mint felyúl meg mondok) tőlek meg nem valtnak, az ingo marhat penig ßabadon fel oſzthattyak, és magok ſzükſegekre, el-is kőlthetik. Az Aßßony allatok és leanzok penig nem czak joßagokat, és ingo marhajokat veßtik el, eſſele Sententianak altala, de męgh jegyruhajokat-is, és leany negyedeket-is el veßtik.

Ez-is nyilvan valo dolog, hogy mikor valamely aßßony-allat feryet, avagy ßűleit, avagy ſajat gyermekit gonoßul meg őli, avagy meg őletteti, tehat az aßßonyallatnak-is fejet el útik, mint ßinten az ferfiunak, miert hogy eſſele gonozſag hitetlen-

tetlenſegnek notajaban eyti őket.

AFFELE DOLGOKrol, mellyekert az egyhazi ſemelyeket-is fejeken maraßtyak.

XLIIII. TITUL'

TOVABba harom dolgok vadnad, mellyekben az Egyhazi ſzemelyek, mind ſajat joßagokat, mint penig fejeket el veßtik. ELSŐBEN, Kiralyi Felſegnek meg bantaſſa. MASOD, ha nyilvan valo hitetlenſegnek notajaban eſsik. HARMAD, ha ßanßandekbol valo gyilkoſſagot czelekeßik, és tolvayſagot mivel, avagy maſſal czeleketetti. Melyert (az Papſagot rolla le vonvan) fejevel tartozik fizetni. Melly dolgokban jollehet az Egyhaz joßagat, az kiben çltek, el nem veßtik: de az ő magok ſajat, és őstől marat kűlőn joßagit és őrőkſegit, ha mi volna: és annak felette minden Egyhazi tiſzteket, quam in perſonam virilem ferenda eſt, atq; pronuncianda.

DE CASIBUS, IN quibus etiam contra Eccleſiaſticas perſonas capitalis Sententia fertur.

TITUL' XLIIII.

SCIendum ulterius, quòd tres ſunt caſus, in quibus, etiam contra ſpirituales & eccleſiaſticas perſonas, capitalis ſententia pronunciatur: per quam ultra amiſsionem patrimoniorum & beneficiorum ipſorũ, [a] capitalis pœna decernitur, atq; ſequitur. PRImus caſus, Si quis eroum crimen læſæ majeſtatis commiſerit. SECundus, ſi notam infidelitatis manifeſtam incurrerit. TERTIus, Si quis ipſorum voluntarium & deliberatum homicidium ac latrocinii patraverit, aut perpetrari fecerit. Propter quòd (prębabita degradatione) capite plecti debebit. IN quibus quidem caſibus licet bona Eccleſiarum, quibus præſunt non amittant: tamen privata ac ſeparata Patrimonia, & jura poſſeſſionaria, ſi quæ habent: Inſuper cuncta beneficia Eccleſiaſtica, quæ poſſident

[a] *Par: 1, Tit. 12.*

dent, perdere & amittere ſolent. Sed in tertio caſu deliberato ſcilicet homicidio ac latrocinio, patrimoniorum proprietatem & hæreditatem non amittunt: ſi fratres habuerint condiviſionales, ad quos illa jure ſucceſſorio ſpectant. Quoniam caput, in hac parte, capite compenſari ſufficit.

In cæteris autem cauſis & caſibus, perſona ſpiritualis & Eccleſiaſtica, contrà ſæcularem, & è converſo ſæcularis adverſus ſpiritualem, æquali pœnæ & gravamini ſubjacet, emendæ ſcilicet capitis, vel homagij atq; damnorum illatorum refuſioni. De quibus Iudex actori, & damnum paſſo, juxta modum (ſuperius prædeclaratum) ſatisfactionem impendere tenetur. Et hæc conſuetudo, ex generali maximè decreto ſereniſſimi Principis, quondam domini ALBERTi Romanorum & Hungariæ Regis, Auſtriæq; Ducis excerpta eſt atq; proceſsit: Quæ etiã in generali moderno decreto noſtro roborata habetur & confirmata.

ket: az' kit birtak el veſztik. De az harmadik dologban, tudni illik, az ſanſandekbol valo gyilkoſſagert, és latorſagert, az ő ſtől ſallot joſagnak tulaydonſagat el nem veſtik: ha egy oſlaſſon valo attyafiai vadnak, kikre tőrveny ſerent ſál az joſag. Mert ennye reſzeben, eleg, ha főert fővel fizet.

Egyeb dolgokban penig és perőkben, az Egyhazi ſemely, az kűlső Nemes rend ellen, és viſsontag az kűllő Nemes rend az Egyhazi ſemellyek ellen, egyenlő terhen maradnak, tudnia illik, vagy fő valtſagon, avag dijan, avagy az karnak meg fizeteſſen. Melyről az Biro, az Felpereſt avagy karvallot embert (az fellyűl meg irt mod ſerent) tartozik meg elegiteni. Ezt az tőrvent penig kivaltkeppen vőttek az Felſeges Romai és Magyari Kiralynak ALBERTNAK, ki Auſtriai Hertzeg-is volt, rendelt vegezeſeſeből, mellyet ez moſtani derek Decretumban-is hellyen hattak.

QUALITER DEBITA, ac damna ſpirituales perſonæ reddere debeant.

AZ ADOSSAGOT és kart, mint fizeſſek meg, az egyhazi ſemelyek.

TITU-

XLV.

XLV. TITUL'

TOVABBA ha az Egyhazi ſemelyt, akar minemű allapatban és meltoſagban legyen-is, az tőrveny valami adoſſagnak meg fizeteſere kenſeriti: tehat pereſét penzel kel meg elegiteni. Kit ha nem akar, avagy nem lehet: az Biro az Egyhaz joſagat foglalya el, és iktaſſa és adgya az nyertes felnek kezehez, ki mind addeg birja mig az joſagnak jővedelmeből, az ő adoſſagat ki veheti. Az penzen penig itt ez hellyen ertűnk akar mi Aranyat Ezűſtőt, és mindenfele penzt, kivel ez moſtani űdő ſerent çlűnk. Ha penig valami kár tetelt çrnek el rayta: és akarattya leſzen rea, czak ingo marhaval-is meg elegitheti, az ő pereſſet, vaſari bőczű ſerent, az mint az ő igaz arran el adhatni, Mellyet ha meg nem czelekednek, az Biro az Egyhaz joſzagabol tartozik igaz elegtetelt tenni, és anni reſzeből abban az győzedelmes felt be iktatni.

AZ

TITUL' XLV.

ITEM, Si perſona ſpiritualis cujuſcunq; ſtatus & dignitatis exiſtat, ad ſolutionem & reſtitutionem aliquorum debitorum aggravata fuerit: tùnc adverſario ſuo pecuniaria ſolutione ſatisfacere tenetur. Et ſi noluerit, aut non poterit: tunc de bonis Eccleſiæ per judicem adverſario ipſi, infra illius ſpacium temporis, quo de proventibus ipſorum bonorum debita recuperari poterit, ſtatuendis & occupandis ſolutio ac ſatisfactio eſt imponenda. Pecuniaria autem appellatione intelligitur, hoc in loco, quodlibet aurũ & argentũ ac omnis moneta, pro tempore currens. Ubi verò ad ſolutionem & refuſionem damnorum illatorum condemnatus extiterit: iſto caſu poterit (ſi voluerit) rebus mobilibus & venalibus, juxta tamen verum valorem hujuſmodi rerum, adverſario ſuo ſatisfactionem impendere. Alioquin de juribus poſſeſsionarijs Eccleſiæ, in hac quoq; parte, Iudex cauſæ, adverſario illius perſonæ convictæ ſtatutione debita, ſatisfacere tenetur.

QUO-

QUOMODO CAPITULUM, vel Conventus simul, & quomodo personæ privatæ seorsum sententiari debeant.

TITUL' XLVI.

ITEM, Si Capitulum vel Conventus, collectivo nomine, pro actibus potentiarijs majorib⁹ vel minoribus, quocunq; sententiarum genere condemnatur: tanquã unica & singularis persona gravatur, & non singuli singulariter debent condemnari: exceptis præmissis casibus, homicidij videlicet voluntarij & deliberati, ac criminis læsæ Majestatis, & notæ infidelitatis, pro quibus omnes delinquentes (modo antelato) sunt puniendi. VERùm si certæ personæ Capitulares, & non tota communitas aliquos actus potentiarios de bonis ecclesiarum perpetraverint: tùnc ipsæ personæ seorsum à communitate, ex eo loco, ubi talia mala commiserunt, ad judicium liberè poterunt evocari. Præsertim si patrimonia non habuerint privata nihilominus de loco prænotato citari & evocari queunt, ac juxta causæ meritum, sententia contra eos per judicem ferri poterit atq; pronunciari.

AZ CAPTALANT, avagy Conventet eggyût, avagy kûlõn kûlõn személyenkent, mikepen sententiazzak.

XLVI. TITUL'

AZ egeß Captalant, avagy Conventbeli gûylekezetet, akar az nagyob, akar az kißeb hatalomert, akar miczoda sententiaval: czak ugy Sententiazhattyak megh, mint ha czak egy kûlõn maganak valo személy volna, és nem egygyenkent kel õket kûlõn kûlõn meg bûntetni: az elõbi meg mondot harom dologtol meg valva, tudnia illik, ßabad akaratbol lõt, ßanßandekal valo gyilkoßag, Kiralyi meltoßag ellen valo vetek, és hitetlenßegnek notaja: mellyert minden vetkeßt, az meg mondot mod ßerent, kel meg bûntetni. Ha pedig à Captalombol valo kûlõn bizonyos ßemellyek, és nem az egeß gûylekezet, czelekeßnek hatalmot, az Egyhaz joßagabol: tehat nem az egeß gûylekezetet, hanem kûlõn ßemellyek ßzerent, azokat abbol az helybõl, àhol az gonozßagot czelekedtek, hihattyak rea. Fõkeppen ha ßajat õß joßzagok nincz, tehat ugyan az meg mondot Egyhaz jaßagabol kel rea hinnia, és az dolognak erdeme ßerent, az Biro altal, meg sententiaßtatni.

AZ CAPTALAN GYûlekezeti kõzzûl, ha kûlõn egy ßemelt meg sententiaznak, mit kel czelekedni?

XLVII. TITUL'

ISMEG, ha az gyûlekezet kõzzûl, valamely ßemely, kinek ßemi kûlõn õß joßaga ninczen, vagy feje valtßagan el marad, vagy kart fizetetnek meg vele, és ßemmi ingo bingo marhaja ninczen. Az à kerdes, honnet és mikeppen, kel az pereßet megh elegitetni? Mert nem az Captalan hagyaßabol czelekedet gonoßul: kõvetkezik tehat, hogy az egeß Captalant nem illik meg karoßitani erette. Erre ez az felelet, mivel hogy az Captalan gyûlekezeti kõzzûl valo, czelekedte volna, ez gonoßagot, mellyert vagy feje valtßagan, avagy az karnak meg fizeteßen, el maraßtanak, mellyet avagy nem czelekedhettet volna, avagy hellye ßem lõt volna, honnet czelekette volna, hogy ha õ-is az Captalannak eggyik tagya, és annak az jõvedelmebõl nem nevekedet volna: Ennek-okaert annak az Captalannak jõvedelmebõl, valamenyi az meg gyõzetetnek ßemelyere jutna, tartozik az egeß Captalanbeli gyûlekezet, az Felperesnek, az ki mondot tõrveny ßerent, meg fizetni.

AZ

QUID, SI UNA PERSONA Capitularis Sententiata fuerit, agendum sit.

TITULUS XLVII.

ITEM, Si una persona capitularis, bona hæreditaria & patrimonia separata non habens, in emenda sui capitis convincetur, vel in refusione damni condemnabitur, & rebus mobilibus destitutus reperietur. QUæritur unde, & qualiter adversario satisfactio fiat? Quià non de commissione Capituli mala ipsa patravit: & ex consequenti bona Capituli propterea non videntur esse diripienda. Dicendum quòd quiá mala ipsa & facinora, unde videlicet emenda capitis vel damnorum refusio subsequuta est, de medio & tanquam de membro ipsius capituli illa patravit, quæ perpetrare aut non potuisset aut locum patrandi non habuisset si in hujuscemodi beneficio constitutus non fuisset: Ideo de proventibus beneficij ejusdem capitularis convicti, per reliquos capitulares, actori super eisdem rebus obtentis satisfactio est impendenda.

DE COMPENSATIONE damnorum, per Officiales Eccleſiaſticarum perſonarum irrogatorum.

TITULUS XLVIII.

ITEM, univerſi officiales Eccleſiaſticarum perſonarum, ſive ſint ſpirituales: ſive ſæculares occaſione quorumcunquè actuum potentiariorum, ſi quos de officiolatibus eorum commiſerint vel perpetraverint: de eiſdem officiolatibus ipſorum, inſtar aliorum regni nobilium, & officialium, liberè ſemper jure conveniri atquè ad judiciũ citari & evocari poſſunt. Et ſi in judicio convicti fuerint, de dictis officiolatibus eorum, tam adverſario, quám etiam judici ipſoruui ſatisfactio adminiſtrabitur. Domini autem illorum (ſi talia non commiſsione eorum fuerint illata vel irrogata) poterunt ipſos officiales, uſq; ad debitam emendam & ſatisfactionem, etiam cum detentione perſonarum ſuarum compellere: prout hoc de officialibus habetur etiam in decreto primo, moderni Domini noſtri VLADISLAI Regis, articulo vigeſimo quarto.

QUO.

AZ EGYHAZI SzEmelyeknek Tiſztartoi, ha kart teſznek, mint kel raytok meg venni?

XLVIII. TITUL'

AZ Egyhazi ſzemelyeknek Tiſztartoi, akar magok kőzzúl valok legyenek, akar kúlső Nemes emberek, ha kárt avagy hatalmat czelekeznek, tiſztviſeleſekben: tehat ugyan azon tiſzteknek hellyeből, ez Orſzagbeli egyeb nemeſſeknek modgya ſzerent, hihattyak őket az tőrvenyre. Es ha el erik raytok, ugyan azon tiſztek alat valo jokbol, kel az pereſt, ś mind penig az Birot meg elegiteni. Az Urak penig (hogy ha nem az ő hagyaſokbol eſſet az kár) az Tiſzttartokat, męg ſzemelyeknek meg fogaſaval-is meg búntethetik, és az eleg tetelre erőltethetik: az mint az moſtani kegyelmes Urunk, LASZLO Kiralynak elsső Decretomanak huſon negyedik reſzeben-is meg vagyon irva.

AZ

AZ PAP VRAKAT, miképpen itilyek meg az Captalannál eggyút, avagy kúlőn.

QUOMODO PRÆlatus, cum Capitulo ſimul, Et quomodo ſeorſum judicium portabit.

XLIX. TITUL'

AZ Prælatus az ő Captalannyaval avagy Conventevel, az kőzjoſagbol lőt hatalomert, vagy mind eggyút menekedik meg, vagy karhoſtatik: Az kúlőn joſagbol meg kúlőn. Azonkeppen hitit-is, az kőz joſag felől, az Prælatus, az ő vele eskúvőkkel, mind az ő ſzemelyeben, és mind az Captalan avagy Convent kepeben teſi le. Az kúlőn joſag felől kedig, az Prælatus czak az ővéről, eskúſik az ő conjuratorival, avagy mellette valo eskúvőkkel.

TITUL' XLIX.

ITEM, ſi Prælatus cum ſuo Capitulo, vel conventu, fuerit ad judicium ſimul evocatus: tunc ſi Prælatus & Capitulum, vel Conventus in illis juribus poſſeſsionarijs de quibus actus ejuſcemodi potentiarij aut alia malorum genera commiſſa vel patrata fuiſſe dicuntur & quæruntur, indiviſi fuerint comperti: tunc Prælatus in hoc caſu non ſeparatim à ſuo Capitulo vel Conventu, ſed ſimul cum eiſdem, aut abſolvi, aut condemnari debet. Quoniam ratione indiviſionis cum ſuo Capitulo, vel Conventu, una cõmunitas eſſe cenſetur. Si tamen de diviſis inter eos juribus poſſeſsionarijs mala ipſa ſuborta, perpetrataq; fuiſſe comperientur: tunc & Prælatus & Capitulum, vel Conventus ſeparatim & ſeorſum condemnatur. HINC eſt, quòd ſi Prælatus cum ſuo Capitulo, vel conventu ſimul evocabitur: tunc ratione diviſionis, vel non diviſionis, etiam juramentũ illis diverſimodè præſtandum adjudicatur. Nam ſi modo antelato Prælatus cum ſuo Capitulo, vel Conventu, indiviſus fuerit: tunc ipſe Prælatus, cum ſuis conjuratoribus, tam in ſua, quám etiam totius Capituli vel Conventus perſonis, ſacramentum præſtare debebit. Si verò diviſus extiterit: tunc tam idem Prælatus cum ſuis, quàm etiam Lector, aut Cantor, ſive Cuſtos vel Decanus, in perſona ipſius Capituli, vel Conventus, iterum cum ſuis conjuratoribus, juxta

deliberationem & ſententiam judicis ſeorſim ſeparatim juramenta eorum deponere tenentur. Et per Prælatos intellige non ſolùm dominos Archiepiſcopos, & Epiſcopos: ſed etiam Abbates, atq; Præpoſitos, tam ſæculares quam regulares omnes.

Az Prælatuſſon ertſed penig, nem czak az Egyhaznak fő gondviſſelőit, ugy mint Erſeket, Púſpeket: hanem męg az Apat Urakat-is, és Præpoſtokat, mind az ſerzetben avagy à ſerſeten kűvűl valokat.

DE ANNUALI PROrogatione, Dominorum Prælatorum, noviter electorum.

TITULUS L.

ITEM, Prælati Eccleſiarũ, à ſuis fratribus, Capitulo videlicet vel Conventu diviſi, à die electionis eorum Privilegio pupillari gaudent: quibus de vetuſta Regni lege, & approbata conſuetudine permiſſum eſt & conceſſum quòd etiam in cauſis, tempore patris eorum inchoatis, infra unius integri anni ſpacium, ad cujuſvis inſtantiam reſpondere non teneantur: ut interim jura paterna, & literalia inſtrumenta revidere, calculareq; & deinde proſecutioni cauſarum ſuarum commodè ſuperintendere poſsint. Hoc tamen intellige in facto jurium poſſeſsionariorum & exhibitionis literalium inſtrumentorum

AZ PRÆLATUSSOKnak kiket uyonnan valaſtnak, Eſtendeig valo haladekokrol.

L. TITULUS.

AZ Egyhazoknak Prælatuſsi, avagy Fő gondviſelői, kik az Captalan àvagy Conventbeli attyafiaktol kűlőn oſtoſvan vadnak, aző valaſtaſoknak napjatol fogvan, azon ſzabadſagban vadnak, melyben az neveletlen árvak: kiknek ez Orſagnak regi meg regzet tőrvenye és jo ſokaſa ſerent, illyen engedelmek vagyon, hogy męg aző Attyok idejeben valo kezdetet perbenis, egy egeſs eſtendeiglen, akar mely peres fel ellen-is, ne tartozzanak meg felelni, hogy tudni illik, azonkőzben az attyai joſagot, és az ok leveleket meg lattaſſak és megh hanyhaſſak, hogy annak utanna aző perek nek folyaſat jo modon igazgathaſſak. De ez ſabadſagot ertſed, mikor joſag dolga, avagy az ok

ok leveleknek be adaſſa forog. Mert egyeb perekben, mellyeket hatalom dolga felől indittottak, mellyekben az leveleknek elő hozaſa nem ſűkſeges, ez az engedelem ő nekiek ſemmit nem haſnal: mely engedelmet, à felyűl meg mondot mod ſerent, az perekben, męg az tőrveny ſerent valo idejűeknek-is, az az, ha az tizen negy eſtendőt meg hallattak-is, az moſtani ſokas ſerent azert az tizen kettődik eſtendőre hoſtak azoknak údejet, az Fejedelem mindenkoron meg ſokot engedni, és az tőrvenben-is hellyen hadgyak. Ha penig oſtatlanok leſnek, tehat eſſele engedelem és ſabadſag ő nekiek nem haſnal. Mert az Captalanok àvagy Conventek az ő eleijeknek privilegiomaval ęlnek, és az tőrvenyben-is elegedendő údejűeknek tartatnak, ugymint, kik az huſon negy eſtendőt mar meg hallattak: ęnyi idősſeknek penig eſſele haladekot és ſabadſagot, nem illik engedni. Mert meltatlan dolognak latzanek az, hogy minden Apat-Ur, Præpoſt, Lector, Cuſtos, Cantor avagy Canonok valaſtaſa utan, az regtől fogvan kezdettet pőr, tellyes Eſtendőnek forgaſaig haladekbā hagyatnek, és vege ſakadatlan egy nehany eſtendeig fűggene, és igy az ő erdemeről igazat ſem tehetnenek.

HOGY

torum fieri. Nam in cæteris cauſis prętextu actuum potentiariorum motis in quibus productio literarū ſubſequi non debet, hæc conceſſio minimè ſuffragatur: quę promiſſo modo, & in præmiſsis caſibus & cauſis, etiam legitimæ ætatis, hoc eſt, ætatem quatuordecim, juxta modernorum verò conſuetudinem duodecim integrorum annorum habentibus, à Principe ſemper concedi: & in judicijs obſervari ſolet. Si tamen fuerint indiviſi tùnc hujuſmodi permiſsio, & libertatis prorogativa, illis patrocinari non poteſt. Nam Capitula vel Conventus privilegio majorum gaudent, & ætatem perfectā, hoc eſt, viginti quatuor annorum integrorum ſemper repræſentant: quibus hæc prærogationis libertas non competit obſervari. Abſurdū enim videretur, ut poſt electionē cujuslibet Abbatis vel Præpoſiti, aut Lectoris, Cuſtodis, Cantoriſq; vel Canonici, cauſa dudum mota, uſq; ad anni integri revolutionem ſemper in ſuſpenſo relinqueretur, & ſic indeciſa per aliquot annos penderet, concluſioneq; ſua fraudaretur.

QUOD

QUOD PRÆLATI ECclesiarum ob delicta prædecessorum suorum condemnari non possint.

TITULUS LI.

VLTerius: si de bonis & juribus possessionarijs cujuspiam Prælati, aut Abbatis, vel Præpositi, actus potentiarij, vel malorum genera patrarentur, atq; committerentur: talis Prælatus aut Abbas vel Præpositus, quàm diu in humanis ageret, propterea in curiam Regiam non evocaretur vel aliter in causam quomodolibet non attraheretur: tunc decedente eo, successor suus ratione hujusmodi actuum potentiariorum, quantum in persona sua, condemnari & aggravari non poterit: sed solummodo ex parte Iobagionum ac familiarium illius Ecclesiæ, per quos mala illa perpetrata fuisse dinoscuntur, judicium & justitiam actori facere & impendere tenetur. Quoniam bona, & jura possessionaria ecclesiæ (sicuti prænarratum est) nemo Prælatorum aut Abbatum, vel Præpositorum, seu etiam aliarum personarum ecclesiasticarum, propter suos excessus amittere, & ab ipsa ecclesia alienare po-

HOGY AZ PRÆLAtusokat, az ô elejek vetkeert, meg nem bûntethetik.

LI. TITULUS.

TOVABba ha valamely Prælatus, avagy Apat-Ur, vagy Præpost jobagabol, hatalmat, avagy valami gonoßagot czelekettek volna: és ez illyen Prælatuſt, avagy Apat Urat akar Præpostot, az miglen élt, ez dologert Kiraly Udvaraban nem hivattak, avagy mas modon valamikeppen pörben nem fogtak volna: tehat az ô halala utan, az kit hellyeben valaßtnak, az fele hatalomert, azt szemelye szerent meg nem bûntethetik: hanem czak az Egyhaznak jobbagyi és ßolgai felôl, az kik gonoszul czelekedtek, az Felperesnek tartozik törvent tenni. Mert az Egyhaznak jobagat, senki az Prælatussok avagy Apat-Urak, akar Præpostok közzûl, akar egyeb Egyhazi ßemelyek-is, az ô tulaydon vetkekert, el nem veßthetik, és az Egyhaztol el nem idegenithetik. De ha valamellyik azok közzûl feje valtsaga ßerent valo Sententian marad, tehat az dijarol, és az kár tetelrôl tartozik eleget tenni. Utanna penig ki az Tißtben jut, arra nem örökkes keppen ßallot, hanem czak tißti ßerent birja az jobagot, ezokaert az ô elötte valo Tißtbelinek feje valtsagaert (mivel hogy még abbol az törvenyre sem hittak volt) nem tartozik semmit fizetni, annak terhe sem ßál rea. Mikeppen hogy az Fiak-is, az Attyok vetkeert, kit rea-is hittak volt, nem illik hogy fejekkel fizessenek, avagy fejek valtsagat adgyak meg: De ha az attyokert meg Sententiaztatnak: czak az attyok jobaganak maradnak böczûen. De ez-is igy lehet, ha az attyokat élteben rea hittak volt, Mert ha halala utan hivandgyak az fiait rea, nem az attyok vetket kel abban az törvennek tekinteni, hogy mas ember jobagat foglaltael, vagy mas marhajat vötte volt el: hanem az fiak czelekedetit, hogy à hatalmasul el foglalt jobagot, akar egyeb fele gonosul el vöt marhat, hatalmasul tartyak nallok. Ha azert jobag foglalasa felôl valo dologbol pör tamadand: mert netalam, az el foglalt jobagot az Egyhaz kezenel talallyak: az Prælatus, avagy Apat-Ur, akar Præpost, az ki az jobagot el foglalta volt, ha azomba meg hal-is, mind az altal, azt az ki utanna az tißtben

re potest. Sed si quispiam illorum in emendæ capitis sententia convictus fuerit: tunc solummodo de homagio & damnis illatis satisfacere (modo prædeclarato) debet. Successor itaq; suus, qui non hæreditario jure, sed via electionis successit, emendam capitis illius prædecessoris sui (ex quo evocat⁹ non fuit) subire, compensareq; non tenetur: Prout etiam filij, ob delicta paterna, facta prius evocatione, sententiarum capitaliũ, vel emendæ capitis gravamini, quantũ ad pœnam, non subjacent. Sed si convicti fuerint: solummodo in æstimatione jurium paternorum convincentur. Et hoc si patres eorũ in humanis agentes, evocati fuerint, Aliter enim, si post obitum parentum evocatio subsequetur: non jam delictum patris, qui jura possessionaria forsitan occuparat, vel res, & bona mobilia alterius diripuerat: sed filiorum, qui malè occupata vel res direptas detinẽt, compensari metiriq; solet. Si igitur in facto occupationis bonorum causa mota fuerit: quià fortè ecclesia bona illa habet, & possidet: etiam decedente quolibet Prælato aut Abbatæ, vel Præposito, successor suus, in hoc casu semper evocari & condemnari potest. Et

hoc idem eſt intelligendum etiam de illis eccleſiarum Prælatis, qui per translationē in alterius Eccleſiæ beneficium vel dominium ſe conferunt moraturos.

QUOD CAUSA FActum juris poſſeſsionarij tangens, in foro Eccleſiaſtico tractari nequit: ſi etiam promiſſio vel Teſtamentum interveniat.

TITULUS LII.

ITEm, quòd nulla cauſa factum juris poſſeſsionarij concernens, ſi etiam promiſsio vel teſtamentum occaſione talis juris poſſeſsionarij interveniſſet, coram ipſis ſpiritualibus perſonis vel eorum vices gerentibus, tractari poterit: ſed omnis ejuſcemodi cauſa, in curia Regia, coram judicibus ejuſdem ordinarijs, ſolet examinari, pariter & terminari. Quicquid enim quiſpiam promittat vel teſtetur: ſemper tamen ſtandum eſt ejus judicio, ad cujus authoritatem & juriſditionem res ipſa (pro qua promiſsio & teſtamentum emittitur) principaliter ſpectat.

Certum eſt autem, Quia hoc in Regno non niſi Iudicium ordinaben kél, mindenkor erette rea hihattyak, és azert el maraſthattyak. Es ugyan ezent kel erteni, azokrol-is, kik hellyeket el valtoztatvan, mas Egyhaznak tiſtiben mennek lakni.

HOGY AZ JOSzAG dolgaban, az Egyhazi ſzeken nem perelhetnek: męg ha elóben valo igiret, vagy Teſtamentom forgat volna benne-is.

LII. TITUL'

TOVABBA akar minemú pőr-is, mely joſag dolgat, avagy kereſetit illeti, męg ha igiret, akar Teſtamentum lőt volna-is ez illyen joſag felől, az Egyhazi ſemelyek előt, avagy kepebeli emberek előt, nem foroghat: hanem minden effele pőrt az Kiraly Udvaraban, az Kiralytol rendelt Birai előt, kel meg inditani, és el is vegezni. Mert akar ki mit igiryen, akar Teſtamentomot tegyen: mindenkor azert czak annak itiletinek kel meg allani, az kinek meltoſagaban és birodalmaban, az dolog vagyon, az kit igirnek, avagy az ki felől Teſtamentomot teſinek.

NYILVAN valo dolog penig ez, hogy ez Orſagban, czak az Kiraly

Kiraly Udvarabol rendelt Biraknak Sententiaval, és itilt leveleivel, ſoktak az joſagot tartani és birni. Egyeb Vicariuſoknak, és Egyhazi Biraknak levelei és Sententiai, it ez dolgokban, ſohult meg nem tartatnak. Miert hogy az pőrnek Cikkelyit-is, ugyan azon ſeken illik meg kereſni, áhol az dereka forog. Annak-okaert az joſagban jaro pőr, az Egyhazi Biro előt nem foroghat, vegben ſem mehet. Ugyan ezent kel erteni affele pőrről-is, melyben az adoſſagot, vagy egyeb dolgait, valaki hitire fogadna. Az penig, ki hitire fogatta, minek előtte erette megh kereſnek, el halna: ez illyen dolog-is az Szent ſzeket nem illetti. Mert az hitt és annak bűnteteſſe ſemely ſerent valo: mely ſemely meg halvan, az bűnteteſeis mindenkoron vele egyetemben le ſál, és az tőrvenyben megh hall. Mind az altal, ha valamit hitire fogadot, vagy adoſſagot, vagy egyeb dolgot, azt az megholt ember maradekitol, az Nemes ſeken valo Biraja előt, az Felperes meg keresheti.

AZ CAPTALANbeli Tiſttartonak, és Decanoknak, az jobbagyok kőzőt valo, meltoſagarol.

LIII.

riorum curiæ Regiæ ſententijs, & literis adjudicatorijs, jura poſſeſsionaria gubernantur. Vicariorum verò vel aliorum judicum ſpiritualium literæ & ſententiæ, in hac parte nuſquam obſervantur. Nam & alias acceſſorium debet ſequi forum ſui Principalis. Propterea cauſa, factum juris poſſeſsionarij tangens, in præſentia judicis ſpiritualis ventilari concludiq; nequit. Et idem eſt ſentiendum etiam de cauſa ratione forte debitorum, vel aliorum negotiorum, in qua fides intervenerit. Ille tamen, qui fidem preſtitit, antequam cauſa ſuſcitaretur, deceſſerit mota: quòd videlicet in ſede ſpirituali ea tractari non poteſt. Nam fides, & ejus pœna, perſonalis eſt: quæ extincta perſona, extinguitur in judicio ſemper. Si quid tamen debiti vel alterius rei, juxta fidem in promiſſione annexum & appoſitum fuerit, hoc coram judice ſuo ſæculari, actor ipſe ab hæredibus, & alijs legitimis ſucceſſoribus defuncti requirendi habet authoritatem.

QUID OFFICIALIS vel Decanus Capitularis, inter Jobbagiones Capitulares agens, valeat.

TITUL' LIII.

ITEM, ſolent Capitula ac Conventus, in eorum villis Officiales & villicos, qui in medio Jobagionum ſuorum temporalem juriſdítionem exerceant, tenere & conſervare: quorum judicium, & judicij impenſio eam virtutem & vigorem habere dinoſcitur, ſicuti perſonaliter fuiſſet per illos Capitulares, aut Conventuales adminiſtratum. Decanus etiam in perſona Capituli eandem habet authoritatem. Verùmtamen extra Officiolatum ſuum ſine literis procuratorijs totius Capituli, pro eodem Capitulo reſpondere non poteſt.

LIII. TITUL'

AZ CAPTAlan avagy Conventbeliek, az ő falujokban, Tiſttartokat, avagy parasſ Birakat, ſoktak tartani, kik az ő jobbagyok közöt idő ſzerent paranczollyanak: kik az minemű itiletet és tőrvent teſnek, ollyan ereje vagyon, mint ha ſemelye ſerent az Captalan avagy Conventbeliek mondottak volna ki. Az Decannak-is az Captalan ſzemellyeben azon meltoſaga vagyon. De azert az ő tiſtviſeleſſenek hataran kűvűl, Procator level nelkűl, az egeſs Captalan neveben, nem pörelhet.

DE PRIORE AURAnæ, & ejus conditione, ac de ſententijs in eum ferendis.

AZ AURANÆ PRIorol, és az ő allapattyarol, és ő rea valo tőrveny tetelről.

TITULUS LIIII.

LIIII. TITUL'

Ezt az Tituluſt olvaſſa az kegyes Olvaſſo az Deak Decretombol.

SCIENDUM ulterius, quòd licet Prior Auranæ utroq; titulo, ſpirituali videlicet & ſæculari gaudeat, jura tamen poſſeſſionaria inſtar Eccleſiaſticarum perſonarum gubernat: Ubi advertendum, quòd Prioratus Auranæ olim in hoc Regno per excellentiſsimum Principem dominum LUDOVICUM Regem fundatus & inſtitutus fuiſſe perhibetur. Qui quum Regnũ Siciliæ, ſive Neapolitanum, valido cum exercitu, necem fratris ſui

ſui carnalis, divi ANDREÆ, ejuſdem Regni & Hieruſalem Regis, vindicaturus invaſiſſet, à Rhodanis non parvum fertur auxilium navale ſibi collatũ fuiſſe. Unde & eorum zelo inductus, ſingulariq; amore permotus, in ſignum religionis & profeſsionis Rhodianorum, poſt felicem & victorioſum ſuum reditum, Prioratum ipſum Auranæ, multis poſſeſsionibus dotatum inſtituit, atq; fundavit. Cujus prior pro tempore conſtitutus ex Regulari Rhodianorum obſervantia, militiam ſæcularem, pro fidei Catholicæ defenſione & tutamine ſemper exercere, uxoriſq; ſolatio proculmotus atq; deſtitutus, caſtitatem perpetuam obſervare tenetur. Quapropter, occaſione ipſius abſtinentiæ & caſtitatis dignè inter ſpirituales perſonas computatur. Cum igitur Prior ipſe, Auranæ utroq; titulo, ſpirituali & ſæculari (prout prænarratum eſt) gaudeat, venerabiliſq; & magnificus in ſuo titulo ſcribatur: venerabilis, utpote propter caſtitatem & regularem obſervantiam. Magnificus, ſi quidem tanquam, Baronum unus, ob ſingularem militiam, quæ Magnifici generoſiq; cordis eſſe debet: Bona etiam temporalia, quæ poſsidet, ſpiritualibus & Eccleſiaſticis patrimonijs quodam modo connexa eſſe videantur, Ideò, ſi quando ſententia contra eum fertur: non in emenda duntaxat capitis ſui (quæ ratione ſui Baronatus ad quadringentos florenos, adverſæ tantummodo parti perſolvendos ſe extendit) ſed inſuper in damnis, per eum commiſsis, & de bonis eccleſiæ, more aliarum eccleſiaſticarum perſonarum refundendis, & prẹterea cunctorum patrimoniorum ſuorum (ſi quæ ultra bona prioratus habet) amiſsione convinci ſolet & aggravari. Et hoc ſi in facto majoris potentiæ condemnabitur. Nam in minoribus actibus potentiarijs, ipſum quoq; ſicuti & alium quemcunq;, onera & gravamina minus lædunt. Intelligendum eſt etiam, ſi contra Magnates, vel alios Nobiles ſæcularis conditionis convincetur aut ſententiabitur: Nam contrà eccleſiaſticam perſonam, nec Prior ipſe majori onere gravabitur, quàm perſona ſpiritualis adverſus eum gravaretur. SCIENDum tamen eſt, quòd in præmiſsis tribus caſibus, videlicet crimi-

nis læsæ Majestatis: Notæ infidelitatis, & voluntarij deliberatiq; homicidij, Prior ipse, ultra præmissam pœnam, etiam caput amittere, seu capitalem sententiam subire solet atq; debet: Dum tamen evidenter & juridicè fuerit convictus & condemnatus. In alijs autem rebus quantum ad jura Regni, privilegio Prælatorum uti, gaudereq; consuevit. Exertitia nihilominus militiaria more Baronum & Magnatum, pro Regni defensione semper peracturus.

DE CAPITALI SENtentia, & executionis ejus serie.

TITULUS LV.

Par: 2. T. 58. Par: 3. Tit. 19. 20.

SCIENDum deinde est, quòd sententia capitalis, ratione & prætextu antelatorum casuum, contra sæcularem personam (demptis tamen personis fraternitate & consanguinitate conjunctis) lata, & quovis modo pronunciata non solùm res mobiles ac bona, & jura possessionaria talis sententiati & convicti hominis aufert: verùmetiam pœnam capitalem infert. Ita ut ubicunq; ille reperiri ac deprehendi poterit, vigore literarum sententionalium, per judicem suum ordinarium, vel hominem ipsius judicis, ad id per eundem deputatum, post executionem semper: ante autem executionem infra anni duntaxat unius integri

AZ KIT FEIERE itilnek, mint kellyen vele bánni.

LV. TITUL'

TOVABBA ezt-is tudnunk illik, hogy az fellyúl meg mondot dolgokert (ki veven azokat, kik vęr szerent valo attyafiasok) valamikor Nemes renden valo szemelt fejere itilnek, és valamikeppen Sententiat mondnak rea: nem czak az ingo bingo marhajat és jovait, azonkeppen joßagat és minden őrökket veßti el ez ollyan meg sententiazot ember: de męg fejet-is el útik erette. Ugy, hogy valahol az Sententia levelnek erejevel őtet meg talallyak, és megh foghattyak, tehat az ő rendelt Biraja, avagy Biro embere, kit arra valaßt és boczat, joßaga el foglalassanak utanna mindenkoron: az joszaga el foglalassanak előtte peniglen, egy egeß eßtendőnek forgassa

gassa alat, az Sententia level kelesse napjatol fogvan, ßamlalvan, az megh sententiazot embert, ßemelyeben meg tarthattyak és meg foghattyak, és az ő Biraja kezeben adhattyak, hogy az mint az tőrveny talalta, meg bűntesse. De az ő peresse őtet, maga fejetől és hatalmabol, az Biro embere nelkűl, sem meg nem foghattya, (sőt ha az Biro embere meg fogta volna-is) sem hazanal, sem masut fogva nem tarthattya: hanem mentől hamareb lehet, az Biro kezeben tartozik adni, és vinni, oly sietsegel, hogy naprol napra, hely ről helyre, az Biro háza fele, avagy àhol akkor az Biro leßen menyen vele. Mely Biro effele megh tartot embert bekessegnek, és egyben alkuvasnak okaert, tartozik maganal harmad napig meg tartani: Es hogy ezenkőzben az ő peressevel megh nem bekelhetik: tehat az ő peresse kezeben adgya és boczassa, hogy feyet vegyek, és vetkeyert meg bűntessek. Kit ha megh őletet, avagy egyeb melto bűntetest, az ki-mondot tőrveny ßerent, tetet rayta az ő peresse: annak utanna semmi joßagat, és semmi marhajat az Biro, és az peres el nem foglalhattya: hanem minden joßaga és marhaja fiai-

tegri, à die emanationis ipsarum literarum sententionalium computandi, revolutionem, in persona sua detineri, captivariq;, & ad manus sui judicis ad infligendam sibi pœnam, à jure in hac parte statutam, dari & assignari valebit. Nam adversarius suus ipsum propria sua authoritate, absq; homine judicis neq; captivandi neq; etiam in domo sua, vel alibi (etiam per hominem judicis detentum) conservandi habet facultatem: sed ad manus judiciarias, quám primûm poterit (dietim de loco in locũ se domũ residentiæ judicis versus, vel ubi judex ipse fuerit constitutus movendo) assignare, præsentareq; tenetur. Qui quidem judex hujusmodi detentum, tribus diebus, causa pacis & concordiæ, apud se conservare: Et si cum adversario suo concordare interim nequiverit: tunc manibus adversarij sui, ut capite plectatur, reatusq; sui pœnam luat, dare & assignare debebit. Cui si mortem, vel aliam pœnam condignam: à jure (ut prę-fertur) statutam, adversarius intulerit: nulla postea bonorum & jurium possessionariorum suorum occupatio per judicem, vel adversam partem, fieri & subsequi valebit; sed omnia bona, & jura sua posses-

Par: 1. Tit. 16. 60. Par: 2. T. 37.

possessionaria in filios, si habuerit, vel fratres aut alios legitimos successores suos, pure & simpliciter devolvuntur: exceptis solummodo rebus, apud ipsum convictum tempore captivationis suæ repertis, quæ ipsi judici manebunt.

QUALITER BONA per Sententiam occupata, de manibus judicis, & adversæ partis sint redimenda.

TITUL' LVI.

VBI autem convictus, & condemnatus ille manus judiciarias evaserit, captivarique non poterit, & lata hujusmodi sententia contra eum legitimè exequuta fuerit: tunc bona & jura sua possessionaria filij vel fratres, ac successores ejus, ad quos spectare dinoscuntur, à manibus judicis & adversæ partis, communi æstimatione mediante, redimi poterunt, in termino per judicem illis ad id præfigendo: immò filijs, aut fratribus & successoribus non existentibus, etiam vicini & cõmetanei ejusmodi bonorum & jurium possessionariorum occupatorum (quià redemptibiles sunt, & modum virtutem

fiaira, ha vadnak, avagy attyafiaira, akar egyeb tőrveny szerent valo őrőkkesire, tißtan és fizetes nelkúl sál: De attol el valva, az mit fogsaganak idejen nalla talalnak, mely az Bironak marad.

AZ SENTENTIA altal el foglalt joßagot, az Biro kezetől, és az Peres feltől, mint valthatatyak meg.

LVI. TITUL'

HOLOT penig az meg Sententiazot ember Biro kezeben nem esik, és meg nem foghattyak, mind az altal az sententiaval az masfel el jarvan, joßagat el foglallya: tehat joßagat az ő fiai, vagy attyafiai, akar maradeki és őrőkkesi, avagy kikre úgy vel ßalhatna az joßag, az Biro kezeből és az pereßeből, kőz bőtsel meg valthattyak, de az nap alat, mellyet az Biro eleiben rendel: Sőt ha fiai, attyafiai, avagy valami őrőkkesi nem lennenek, még az szomßedok-is és hatarossok, affele el foglalt joßagot és őrőkseget hozzajok valthatnak, (mert azok valtsagra valok mint finten az szalagos joszagok) czak hogy az meg valtasra valo hagyot napot, és orat, mellyet az Bironak embere, avagy valamely hiteles helynek bizonyos embere hagyot és rendelt az el foglalasnak idejen, el ne mulassa. Mert az utan az joßag azon megh itilt Sententiaban marad, és mind addeg az Bironal, és peres felnel leßen, mig az sententiazot embernek, avagy az Kiralytol kegyelmet, avagy uy itiletet nyernek. Mert az önön ereyevel, és Kiraly kegyelme nelkúl, az meg sententiazot ember, az ő joßagat, az emlitet bőtsen, avagy valtsagon, vißßa nem veheti, meg sem hadgyak valtani.

AZ KIRALY KEgyelme az meg sententiazot embernek mit haßnallyon, és az megh itilt reszekről.

LVII. TITUL'

HA penig az Fejedelem nevezeteßen meg kegyelmez, az meg sententiazot embernek: akkor az kegyelem adatik, nem az dijarol, és joßaganak harmad reßeről, mely immar az Felperest temq; jurium impignoratitiorum repræsentant) ad se redimere poterunt: dũmodo [a] terminum, per hominem judicis, ac testimonium loci credibilis, tempore executionis ipsius sententiæ, ad redemptionem deputatũ non transcendant. Nam postea in rem judicatam bona illa transibunt, & apud judicem adversamq; partem tamdiu manebunt, donec de gratia Regia, vel novo forsitan judicio convicto illi provisum fuerit. Virtute etenim propria, & absq; gratia Regia sententiatus ipse & condemnatus, bona sua etiam per redemptionem & prætactam æstimationem, pro se recuperandi non habet potestatẽ.

[a] *Par: 2. Tit. 26. 56. 59. 82. Par: 1. T. 16.*

QUID GRATIA PRINcipis, homini sententiato facta, valeat, Et de partibus judiciarijs.

TITUL' LVII.

SI verô Princeps hujusmodi sententiato atque convicto gratiam fecerit specialem: tunc ipsa gratia non de homagio, & tertia parte jurium possessionariorum ejusdem convicti, in portionẽ utputa actoris vel adversarij cedenti;

Par: 1. Tit. 15. 16. 20. 56.

denti: ſed capiti tantummodo, ut capitalem pœnam non ſubeat, ac duabus partibus ipſorum jurium poſſeſsionariorum, ad portionem videlicet judiciariam cedentibus, patrocinari ſuffragarique intelligitur. Immò etiam ſuper duabus partibus judiciarijs in cauſis, ac ſententijs coram Domino Palatino Regni hujus vertentibus, & emanandis, ipſa gratia locum non habet: ſed hujuſmodi duæ partes judiciariæ (antiqua Regni conſuetudine dictante) ad ſolum Palatinum, vel cui ipſe contulerit, pertinent. In facto tamen & cauſa notæ infidelitatis per quam etiam hæreditas & proprietas jurium poſſeſſionariorum hominis, in ipſa cauſa ſuccumbentis, & condemnati, perpetuò amitti ſolet: collatio perennalis bonorũ ejuſdem condemnati, ad Regiam majeſtatem ſolam, & juriſditionem ſacræ ſuæ coronæ ſpectat. Et nec actor, nec adverſarius ejus quicquam hæreditatis ex ipſis juribus poſſeſsionarijs, virtute ejuſcemodi latæ ſententiæ, pro ſe percipere poteſt. Secus eſt autẽ in ſententia notæ infidelitatis, ex ſecundaria repulſione, noſtra hac tempeſtate ferenda. Nam in ea, etiam adverſario tertia pars bonorum, & jurium poſſeſsionariorum condemnati hominis, ſimul cum hæreditate, & proprietate, vigore generalis decreti noſtri, perpetuò cedit atq; datur. Et ſciendum quòd hæc gratia Regia non amplius, quàm per anni integri unius revolutionem efficax

reſt illeti: hanem csak az ő fejenek, hogy azt el ne űſſék, meg ſabadulaſſara haſnal, és tovabba joſaganak ket reſzet, mely az tőrveny tevő Biraknak jutna, ſzabadittya és tarttya meg vele. Sőt az Nador Iſpan ſekin, męg joſaganak ket reſet-is ſem tarthattya megh az kegyelemmel: Mert ez illyen el itilt ket reſs (az Orſagnak reghi meg regzet ſzokaſa ſzerent) az Nador Iſpant illeti, avagy azt kit vele meg ajandekoz. Az ki penig hittlenſeg notajaban eſsik, annak joſzagaban ſemmi reſe ninczen az pereſnek, mert mindeneſtől fogva Kiraly ő Felſeget illeti, és ő adamanyara ſál. Kűlőmb azert az ollyan hittlenſegnek notaja, mely az maſod repulſiobol kővetkezik, ez moſtani ſokkaſunk ſerent. Mert annak joſaganak harmad reſze, minden hozza valo tulaydonſagaval őrőcke az Peres fele (az ket reſs penig Kiralynak őrők adomannyat illeti.) Ez penig nyilvan legyen, hogy Kiralynak ez kegyelme-is nem tovab,

vab, hanem czak eſtendeig tart. Mert ha az meg ſententiazot ember, azon egy eſtendő alat, az kiraly kegyelme mellet, az ő pőreſſet meg nem elegiti, avagy vele meg nem akar bekelleni: az eſtendő el telven, iſmet az előbbi ſententia leſen az fejen, (melyben czak lelket kel funi) és tőb tőrveny follyaſt nem kel inditani. Ebből vagyon ez, hogy minden fele pőres, egy eſtendőnek forgaſſa alat, (az level ki kelleſetől fogva ſamlalvan) tartozik aval, hogy az ő ſententia levele tartaſa ſzerent, vagy Kiraly embere, vagy Nador Iſpan, avagy egyeb hiteles helynek emberi altal, exequaltaſſon avagy igazat teteſſen. Mert ha egyebet czelekeſik, és eſtendeig az ſententiat veghez nem viſi, az Alpereſt, annak az ſententia levelnek erejevel ſem ſemelyeben, ſem ſemminemű marhajaban, meg nem banthattya, ſem haborgathattya, avagy megh ſem tartoſtathattya az Felperes: De ha akarja, az ſententia terhenek meg fizeteſere, haladek nelkűl valo, meg magyarazot hivatallal, rea hivattathattya, kire minden ok vetetlen, azon egy terminuſſon tőrvennek kel ſolgaltatni.

Eszt ſem kell el feleitenűnk, Hogy ha valamely Alperes, kit feyen maraſtottak,) az fellyűl meg mondot mod ſerent) fogſag efficax manebit. Aliter enim, ſi convictus infra ipſius anni ſpacium, penes Principis gratiam, actori vel adverſario ſatisfacere, & cum eo concordare recuſaverit: mox tranſacta eadem annuali revolutione, priſtino oneri, gravaminiq; ſententiæ præmiſſe ſubjacebit, & ſententiabitur: è converſo, nullo ampliori proceſſu juridico obſervato. Hinc eſt, quòd etiã actor, vel actrix, literas ſuas ſententionales infra integri unius anni (à die emanationis earundem computandi) revolutionem, per regium aut Palatinalem, & alicujus loci teſtimonialis homines, executioni demandari facere tenetur. Nam aliter, poſt ipſum anniverſariũ convictum, & condemnatum, virtute illarum literarum ſententionalium in perſona, vel rebus ac bonis ſuis turbare, ſpoliare, vel detinere actor ipſe non poteſt, ſed ſi voluerit ad onus ſententiæ deponendum contra ſe peremptorie, & cum inſinuatione evocari, facere valebit ex parte cujus indilate, & ipſo quidem unico termino judicium adminiſtrandum erit.

HOC quoq; non prætermittendum eſt, quòd ſi quiſpiam in ſententia capitali convictus, manus

judiciarias (modo præmiſſo) per captivitatem inciderit: tunc illi gratia Regia, ipſa captivitate facta etiam ad caput ſuum ſalvandū, contra actorem non ſuffragatur. Quoniam Princeps convicto & ſententiato homini, gratiam aliter facere non poteſt, niſi ut convict⁹ cum adverſario ſuo concordet. Adverſarius autem latam pro ſe ſententiam, per illius detentionē, jam executioni demandatam habet: ad concordiam verò invitus compelli non poteſt neq; debet. Igitur gratia Principis contra eum non valet: ſed tota ſalus detenti illius in manibus adverſarij ſui pendet. Hinc eſt, quòd detentus ipſe cuncta bona ac jura ſua poſſeſſionaria, etiam in præjudicium filiorum ac fratrum ſuorum, in redemtionem capitis ſui perpetuò alienare poteſt: prout in prima parte latius declaratum eſt.

ſag altal, az Biro kezeben eſsik: tehat az Kiralynak kegyelme, mellyet neki fogſagaban àd, feje mentſegere, az Felperes ellen megh nem ál, és nem haſznál. Mert az Kiraly kůlőmben meg nem kegyelmezhet, az meg ſententiazot embernek, hanem hogy az ő pőreſevel meg bekelyek. Mivel hogy penig immaron az pőres meg fogtatta, ketelen vele, hogy az ki mondot ſententiat exequaltaſſa, és abban el jaryon: az bekeſſegre és alkuvaſra penig ßabad akarattya ellen, az pereſt, nem kenßerithetni, ſőt rea ſe erőlteſſek. Ezokaert ő ellene az Kiraly kegyelme meg nem alhat, nem-is haßnal: hanem minden ßabadulaſſa, czak az Felperes kezeben vagyon. Innet vagyon ez, hoģ effele fogoly, illyen ßúkſegkort, minden joßagat és örökſegit, męg fiainak és attyafiainak ellen-is, el adhattya, és örökke el kőtheti, feje valtſagaban: az mint ezen Decretumnak elſő reßeben-is erről ſzollottunk.

QUANDO ET QUOmodo poterit detineri, in ſententia capitali convictus?

MIKOR ES MINT fogtathattyak megh azt kit fejen maraßtottak?

TITULUS LVIII.

Item,

LVIII. TITUL'

TOvab-

TOVABBA, Az pőreſſek kőzzűl, ſenki az mas Felpereſt, az ki mondot ſententianak erejevel, azert hogy az tőrvenyre el nem jőt, jelen-is nem volt, az ſententia levelnek ki adaſſa, peczetleſſe, és az Felpőreſnek kezeben adaſſa elől, ſzemelyeben, meg nem tartoßathattya avagy fogtathattya: Sőt meddiglen az levelek az Biro kezenel leßnek, az Alperes, mind az Birot, az ſententia levelnek ki adaſarol, mind penig az Captalant, avagy Conventet, az igaz tetel mellől, mindenkor el tilthattya. Miheltazert illyen tilalmat teßen az Biro elől, ottan effele ſententianak terhet le kel tenni, és az Felpereſnek kereſetire tartozik meg felelni. De mikor az Biro, az ket fęlnek feleletiből, és az kőrnyűl allo dolgoknak, forgataſabol, tőrveny follyaſa ßerent, itil valakit fejere, tőrvenyet-is ki mondgya: menteſt és minden tovab valo haladek nelkűl, az meg győzetet Alpereſt (ha ßemelye ßerent jelen leßen) minden ſententia levelnek ki adaſſa nelkűl, az Felpereſnek, avagy Procatoranak, kivanſagara, Biraja altal megh fogtathattya, és (az fellyűl meg mondot rend ßerent) tartoztathattya, és meg-is bűntettetheti: Az Nemeſſegnek ßabadſaga, ő nekie ſemmit nem haßnalvan.

MI

ITEM, nemo litigantium adverſam partem, vigore ſententiæ capitalis, per non venientiā & non comparitionem alterius partis latæ, & promulgatæ, ante literarum ſententionalium emanationem Sigillationemq;, & manibus actoris aſsignationem, in perſona ſua detineri facere poteſt: ſed quamdiu literæ ipſæ apud manus judicis fuerint, convictus illē tam judicē ab extradatione, quàm etiam Capitulum vel Conventum, cui ſonabunt, ab executione earundem ſemper inhibendi habet facultatem. Verùmtamen, facta inhibitione apud judicem, ſtatim onus hujuſmodi ſententiæ deponere, & ad quæſita actoris reſpondere tenetur. In facto autem capitalis ſententiæ per reſponſiones, & ex allegationibus partium, atq; proceſſu juridico, per judicem pronunciatæ mox & in continenti reus, ac convictus, (ſi perſonaliter adfuerit) abſq; quibuslibet literis ſententionalibus, ad requiſitionem actoris vel procuratoris ſui per judicem ſuum captivari, & (ordine prænarrato) conſervari ac puniri poterit: libertate nobilitatis non obſtante. *Per non venit.*

QUID SIT, ET QUANDO admittatur rationabilis excusatio, in literis judicialibus inseri consueta.

TITUL' LIX.

ITEM, in literis judicialibus, quas communiter Birsagiales vocant, clausula ista (si se rationabiliter non poterit excusare) semper apponi inseriq; solet: & literæ quoq; sententionales: quæ ex hujusmodi literis judicialibus tandem conscribuntur, propè finem octavarum & brevium judiciorũ extra dari, & manibus adversariorum assignari consueverunt: Nè rationabili excusatione se offerente, litigantium quispiam præcipitanter, & de plano bonis suis destitui, vel capite puniri videatur.

Par: 2. T. 30. Unde rationabilis excusatio est, admittendaq; censetur, Quando actore vel in causam attracto, aut ejusdem procuratore, de domo sua ad octavas, aut brevia judicia se movente, pariter & venire satagente, ægritudinem validam, post discessum suum idem incurrerit, aut aquarum vehemens inundatio ipsum retinuerit, vel equo suo infirmante, & propter inopiam equum alium emere conducereve non

MI LEGYEN ES MIkoron engettessék meg, az melto maga mentseg, kit az Birak itiletirõl kõlt levelekben, szoktak irni.

LIX. TITUL'

TOVABBA, Az Birak itiletirõl kõlt levelekben, mellyeket közönségessen Birsag levelnek hinak, ez Cikkelt (ha ugy mond magat bizonyos okokkal meg nem mentheti) mindenkor bele szoktak irni: Es effele sententia leveleket is, mellyeket az Biraknak tõrvenyebõl irnak meg, az terminussoknak avagy rõvid tõrvenyeknek vege tele azert szoktak ki adni az pereskenek: Hogy ha valamely põres maga mentsegere bizonyos melto okat adhattya, annak maga gondolatlanul, hirtelenseggel és mod nelkúl, jossagat el ne foglallyak, avagy feje el ne essek. Annak okaert az bizonyos okokbol valo maga mentes ez, és ennek vagyon az tõrvenyben-is helye: mikoron az Felperes, avagy az Alperes, avagy az õ Procatora, hazatól az Octavara, avagy rõvid tõrvenyre indulvan, el akarna jõni, és el indulvan, felette meg betegúlne, avagy az viznek ki aradassa miat, nem mehetne elõb; akar lova meg betegúlven, és fogyatkozot allapattya miat mast

mast nem vehetne, nem-is fogadhatna, és azert kezdene el maradni: Avagy ha põresi altal, avagy tolvayok altal tartoztatvan, meg fosztatik, sebhetik, avagy ugyan meg õletetik: Illyen dolgok akar ehez hasonlok, ha az meneszt el halasztattyak és el mulatattyak-is, hogy akorra az üdõre oda nem mehet, mikor az sententia leveleket ki osztyak: annak melto mentsege lehet, és az tõrvennek terhetõl meg-is menekedik. Czak hogy az illyen maga mentseget meg bizonzithasson, és czalardul ne kõltete legyen. Mert egyebkent, hanem ha az sententianak terhet le tõtte volna, (az meg mondot modszerent) executiora mẽgyen az dolog, és az Felperes az tõrvenyben el jar: és az meg gyõzetet Alperes (az elõbbi mondaskent) az õ Nemes szabadsaga ellene nem alvan, fejevel-is fizet.

non valente, gressum suum retardaverit: aut si per adversarios suos vel latrones interceptus, spoliatus, vulneratusq; aut necatus fuerit: & his, vel similibus casibus præpedientibus & occurrentibus ad terminum distributionis literarum judicialium, aut sententionalium, in præsentiam sui judicis pertingere venireq; nequierit: meritò talis excusatur, & ab onere judiciorum sententiarumq; exoneratur. Dùmmodo excusatio ipsa probabili documento fulciatur, & non dolosè, neq; fictè vel fraudulenter inducta fuisse videatur. Aliter enim, nisi onus judiciorum & sententiarum depositum persolutumq; fuerit, executio (modo præhabito) subsequetur: & convictus, libertate (ut prætactum est) nobilitatis non obstante, etiam capite punitur.

MIKEPPEN KEL AZ fiak és az leanyok, és az attyafiak reszeit, az sententiaban valo eljaraskort, kúlõn szakasztani?

LX. TITUL'

ANNAK felette ezt-is eszünkben kel vennünk, hogy az ki mondot sententia-

QUOMODO PORtiones filiorum ac filiarum, & fratrum, tempore executionis sententiæ excidi debeant?

TITUL' LX.

ADVERtendum prætereа Par: 2. T. 31. est, quod tempore executionis

nis latæ cujuslibet ſententiæ, ante omnia portiones filiorum & filiarum cujuſpiam convicti hominis, ſi qui ante ſententiam ipſam in rerum natura ſunt generati & propagati: Fratrum etiam generationalium, & aliorum quorumcunque, qui cum eodem convicto jura poſſeſſionaria habent indiviſa, ſequeſtrandæ ſunt & excludendæ: atq; portio ſolummodo ad perſonam ipſius convicti cedens, inter judicem, & adverſam partẽ (modo prędeclarato) erit dividenda. De rebus ſiquidem mobilibus, tam filij & filiæ quám etiam uxor talis convicti, portiones ſuas, pro hominem judicis, ad executionem ipſam deputatum, rehabere debent. Filius namq; pro delictis & exceſsibus patris, & è converſo, pater pro demeritis filij nec in perſona, nec juribus poſſeſsionaris, vel alijs rebus condemnari ſolet. De juribus tamen poſſeſsionarijs filiæ non aliter, niſi jura eadem poſſeſsionaria ſexum quoq; fœmineum, manifeſtè & reali dominio fœminarum demonſtrante, concernant, portiones poſſeſsionarias habere poſſunt. Uxor verò ſua, Dotem ac res Paraffernales ſuas, tàm à filijs ſuis, quam etiam ab eo, qui

tentiaban valo el jaraskort, mindeneknek előtte, az meg győzetet embernek fiai és leanyi, ha kik az ſententia előt lőttek volna ez vilagra, reßeit kűlőn kel venni és kűlőn regzeni: azonkeppen az nemzetſegh ßerent valo attyafiak reßeit, es egyebeket, kiknek azon megh győzetet fęlel oßtotlan joſzagok vagyon, kűlőn kel fel ßamlalni: és csak azt az reßt, az mely az Alpereſnek ßemelyere jut, kelletik az Biro, és az peres kőzőt (az fellyűl megh irt mod ßerent) megh oßtani. Miert hogy az ingo marhabol, mind az fiaknak, leanyoknak, mind penig az meg győzetet fęlnek feleſegenek az ő reßeit, az Biro embere kit az igaz tetelre el kűldenek, tartozik meg adnia. Mert az fiat az attya vetkeert, és vißontag, az attya az fia erdemeert ſem ßemelyeben ſem joßagaban, avagy egyeb marhajaban, nem illik meg karoſitani és meg bűntetni. Az joßagbol penig az leanyok kűlőmben reßt nem vehetnek, hanem ha az joßagban, az leanyoknak nyilvan valo Uraſagok azzal hogy birjak, meg mutattya, hogy az leany agnakis nyilvan valo reßek vagyon benne. Az feleſege penig az ő jegyruhajat, és ajandekat, mind az ő fiaitul, ſ. mind attol, az ki az ő Ura

ő Ura joßagat birja, az Ura holta utan meg veheti: az mikeppen ez Decretumnak első reßeben-is, ahol az jegy ruha dolganak megh fizeteſeről ßollank, nyilvan megjelentettük.

qui portiones mariti ſui poſsidebit, marito ipſo decedente, pro ſe rehabere valebit: prout in prima quoq; parte, ubi de Dotalitiorũ ſolutionibus tractatum eſt notabile poſitum habes.

AZ PŐR KŐZBEN meg holt attyaknak és attyafiaknak joßaga bőczűleseről.

LXI. TITUL.

TOVABBA, Ha valamely Nemes embert valaki, joſzaganak el foglalaſaert, avagy egyeb dologert, mely az nagyob hatalom dolgat illeti, (melyert akar kit főre, avagy fő valtſagra itilnek) Kiraly Udvaraban evocàl, avagy rea hij, és az pőrnek vege ßakkadaſnak előtte, azomban ez vilagbol ki mulik: akkor az meg holt Nemes embernek fia avagy attyafia, ugy mint, az kire az joßag ßál, és ßűkſegeskepen az pőr-is ßokot ßallani, az Orßag ßokaſſa ßerent, egyeb terhen nem marad, hanem az attya avagy attyafia joßaga bőczűen ſzokot el maradnia: és annak felette az gonoßul el foglalt joßagnak meg adaſſan: és az

DE ÆSTIMATIONE Jurium Paternorum, vel fraternorum, litis intermedio decedentium.

TITULUS LXI.

ITEM, ſi quis nobilium, per quempiam in curiam Regiam, occaſione occupationis jurium poſſeſsionariorum, vel aliorum negotiorum factum majoris potentiæ (de quo capitalis ſententia vel emenda capitis evenire ſolet) tangentium, evocatus fuerit, & ante deciſionem ipſius cauſæ, ab hac luce deceſſerit: tunc filius aut frater illius defuncti, ad quem jura ſua poſſeſsionaria devolventur, & ex conſequenti, cauſa ipſa de Regni conſuetudine condeſcendet, non in alio onere & gravamine, quàm in æſtimatione duntaxat jurium paternorum vel fraternorum convinci: & prętereа jura poſſeſsionaria, malè occupata, actori per judicem reſtitui: dam-

na etiam illata (ſi quantitas eorum in literis evocatorijs ſpecificata, & ſententia per non venientiam lata fuerit) ſimpliciter & ante omnia actori refundi, & tandem reſidua jura poſſeſsionaria ipſius defuncti, inter judicem & actorem dividi ſolent. Si tamen per reſponſiones partium ſententia pronunciata fuerit: tunc damna ipſa, juramento mediante, recuperari debebunt.

az kár tetelnek meg fizetteſſen (ha az kárt mennyi lőt legyen, à hivatal levelben meg jelentettek volt, és az ſententiat, az Alperes nem jőtte miat, adgyak ki) mellyet igyeneſſen mindenek előtte az pereſnek, meg ßoktak fizetni: és az utan az meg holt embernek maradek joßagat, az Biro és Felperes kőztők megh oßtyak. Ha penig az ſententiat, az kęt fęl feleleti utan mondottak ki: tehat az Felperes, hitivel vegye meg az kárt.

QUALITER FILII, ante & poſt ſententiationem, Patris, in bonis paternis ſuccedant.

AZ FIAK AZ ATtyok ſententiazaſſa előtte, és utanna kik ßúlletettek, mikeppen juthatnak az attyok joßagahoz.

TITULUS LXII.

HOC quoq; non prætermittendum eſt, quòd filij poſt latam & executam contra patrem ſententiam progeniti, qui tunc in utero materno nondum fuêre generati, de bonis & juribus paternis, per ipſam ſententiam ad manus judiciarias, vel adverſæ partis, aut eorum medio, aliorum quorumcunq; deventis & ſtatutis, nullam pro ſe portionem habere poſſunt, neque de eiſdem ſunt conſulendi: filij tamen, ante latam ſententiam nati & propagati, tam portio-

LXII. TITUL'

EZT ſe feleitſük el, hogy az mely fiak ez vilagra ßületetnek, minek utanna az attyokat fejen maraßtottak, és annak modgya ßerent joßagat el-is foglaltak: mellyek męg az annyok meheben ſem voltak akkorban, azok az attyok joßagaban, mely avagy az Biro kezenel, avagy az peres kezenel, avagy ezek altal mas idegen kezenel vagyon, ſemmi reßt nem vehetnek, ſemmi kőzők ſintſen hozza: De az ollyan fiak, kik az attyok ſententiazaſanak előtte lőttek és nemzetettek, mind az

önnön ſajat reßeket, ś mind az attyok joßagat, mely reß ßerint az Biro kezenel, egy reßent az Pőres kezenel vagyon, ha meg akarjak valtani, mindękor meg valthattyak. Innet azert ezt tanullyuk meg, hogy az fiak harom rendbelieknek mondatnak, ugy mint, nemellyek fogantatot fiak, nemellyek ßületet fiak, nemellyek penig kik attyok halala utan lőttek. Fogontatot fiaknak mondatnak azok, kik męg ez vilagra nem ßűlettettek, kiknek termeßetek az, hogy az ő fogantataſoknak idejetől fogvan, mellyet az ő ßületéſſek meg mutat, egyenlő igaſſagok vagyon az ßületet és ęlo fiakkal. Attyok halalok utan valok penig azok, kik az attyok el temeteſenek utanna, tőrveny ßerint valo igaz agybol ßületetnek. Es mondom nevezeteſſen, hogy igaz tőrveny ßerint valo agybol legyenek: Mert ha az ßűles az firſiunak el temeteſe utan, tiz hol nappal leßen: tehat azt az pokas gyermeket, meltan és igazan nem mondhattyak, hogy am-annak temeteſe utan lőt az vilagra. Mert nem az meg holt ferſiunak igaz agybol és magvabol, ſőt inkab az aßßonyi-allatnak paraznaſagabol mondatnek hogy ez vilagra lőtt. Summaja ez, hogy mind az fogantatot fiak mind penig az kik már ez vilagban vadnak, és az attyok halala utan kik leßnek, (igaz agybol azert) az atyai joßagban, egyenlő-keppen reßeſűlnek és ßálnak.

portionibus eorum proprijs, quàm etiam paternis, ſi à manibus judicis & adverſæ partis portiones paternas redimere voluerint, potiri ſolent, poſſuntq; ſemper. Ubi ſciendum, quòd filiorum alij concepti, alij nati, alij verò poſthumi vocantur. Concepti dicuntur, nondum tamen nati, quorum natura eſt, quòd à tempore conceptionis, quã partus ejus indicabit, æqualia jura habent cum natis & extantibus filijs. Poſthumi autem ſunt, qui poſt humationem ſeu ſepulturam patris legitimè naſcuntur. Et dico notanter, legitimè: quia ſi partus facta humatione viri poſt decem menſes fieret tunc infans ille rectè, deq; jure Poſthumus non diceretur. Non enim ex thoro ſemineq; mariti defuncti, ſed potius ex fornicatione mulieris præſumeretur in lucem prodijſſe: Et hi omnes, tam concepti quàm etiam nati & poſthumi, legitimè tamẽ (ut præmiſi) generati, in juribus paternis æqualiter ſemper ſuccedunt.

UTrum

UTRUM FILIUS, poſt Patris ſententiationem natus, poſsit redimere paterna bona?

AZ ATTYA MEG Sententiaztataſanak utanna lőt fiu, az attyai joſagot meg valthattyae avagy nem?

TITULUS LXIII.

LXIII. TITUL'

SEd hic quæritur, utrum filius poſt ſententiationem patris natus, qui nullam portionem de juribus paternis (ſicuti præmiſſum eſt) habere permittitur, bona & jura paterna, vigore latæ ſententiæ occupata, de manibus judicis ac adverſæ partis, vel aliorum quorumcunq; communem per æſtimationem eorundem bonorum ad ſe redimere poſsit? Dicendum quòd ſic, quià ſanguinis & parentelæ propagatio, vim adhuc & virtutem vicinitatis ac cõmetaneitatis talium bonorum, & jurium poſſeſsionariorum habet atque repreſentat. Si igitur vicinis & cõmetaneis bonorum ipſorum, per ſententiam occupatorum redemptio (prout prætactum eſt) de jure permittitur: ergo & filio, poſt ſententiam nato, redemptio ipſa legitimè conceditur.

DE it azt kerdik: Hogy ha az attya ſententiazaſanak utanna fúletet fiu, kinek az attyai joſagbol (mint felyúl-is meg mondok) ſemi reſe nem lehet, az attyai joſzagot, mellyet à ſententianak erejevel el foglaltak, az Biro kezeből, és az perőſſeből, avagy penig egyebekeből, az joſagnak kőz bőczúe altal, meg valthattyae, avagy nem? Kire ezt felellyúk, hogy meg valthattya. Mert az vérnek, és az attyai nemzeſnek, annyi ereje és tulaydonſaga vagyon, hogy effele joſzagban, még az Sententia utan lőt fiatis, mint egy ſomſedda és hataroſſa teſzi. Ha ezokaert az ſententia altal el foglalt joſagnak meg valtaſat, az tőrveny az ſzomſzedoknak és hataroſſoknak meg engedi; Tehat az fiu-is, ki az ſententia utan fúlettetik, az attya joſagat, annak tőrvenye ſerent, ſabadon hozza valthattya.

QUID

MEDGYENEK HA az Atya az fiaval, avagy minden attyafiaival eggyût, meg ſententiaſtatik.

QUID SI PATER cum filio, vel omnes fratres ſimul ſententiabuntur.

LXIIII. TITUL'

TITULUS LXIIII.

HA, ugy mond, az attyat az fiaval, avagy minden attyafiaival egyetemben megh ſententiazak, ugy hogy mindeniket fejere itiltek legyen, az joſagot mint kel meg valtani? ERRE ez az felelet, hogy az Fejedelem, az kinek az ő kegyelmeből meg engedi, az valthattya hozza: mert effele ſententiazot emberek joſaganak tulaydonſaga, és őrőkkes volta az Fejedelmet illeti, mihelt az meg ſententiazot ſemelyeknek magvok ſakad. AZON értelemben legyúnk, affele eggyes, és rideg ſemely felől-is, kinek ſem fia, ſem leanya, ſem attyafia ninczen, mely tőrveny ſerent annak joſagat hozza valthatna. Holot vigyazni kel: Hogy ha az ſzomſzedok vagy hataroſok hozzajok valtottak, effele ſententiaval el foglalt joſagot, tehat az ſententia utan fúletet fiak, avagy az attya az fiaval, avagy minden attyafiaival, avagy czak az eggyes rideg ſemely ſententiazva leven, ha az Kiraly nekik meg kegyelmezend, az ſzomſedok és hataroſok kezekből, czak azon első tőrvenyen, kőz bőtſel

QUID, ſi Pater cum filio, vel etiam omnes fratres ſimul ſententiabuntur, nemoq; illorum fuerit ab onere & gravamine latæ ipſius ſententiæ præſervatus, faciendum erit? RESPONDE, Quòd per gratiam Principis, in quem proprietas & hæreditas hujuſmodi bonorum occupatorum, ſententiatis ipſis deficientibus tendit atq; reſpicit, redemptio eorum fieri poterit & debebit. Item de unica quoq; & ſingulari perſona, quæ nec filios nec fratres habet, ad quos, aut quibus redemptio ejuſcemodi bonorum de jure ſpectaret & competeret, idem eſt ſentiendum. Ubi advertendum, Quòd ſi vicini & cõmetanei talium bonorum & jurium poſſeſsionariorum occupatorum, ea ad ſe redemerint, filij, poſt ſententiam nati, aut Pater cum filio, ſive fratres ſimul ſententiati, vel ſingularis ipſa perſona Regia gratia ſuffragante, de manibus eorundem vicinorum, & cõmetaneorum illa pro ſe rehabere poterunt; & brevi quidem proceſ-

Par: 1. Tit. 10. 64.

ſu, unico utputa termino juridico, admonitione duntaxat legitima ſuper ea re prehabita. Et hoc de vicinis, ac cõmetaneis intelligendũ eſt ſemper in caſu, quo ſententiatus quiſpiam omnibus hæredibus ac fratribus condiviſionalibus, vel alijs legitimis ſucceſſoribus (ad quos devolutio bonorum ſuorum ſpectaret) omnino deſtitutus fuerit. Nam illis exiſtentibus magis ad eos, (ſi volunt) quam ad vicinos, redemptio ipſa pertinebit.

UTRUM PER SENTENtiam, in Curia Regia latam, etiam bona in Sclavonia vel Tranſylvania habita, amittantur: Et è converſo.

TITULUS LXV.

QUæritur ulterius, ſi quis nobiliũ, tam in hoc Hungariæ quàm etiam Sclavoniæ Regno vel partibus Tranſſylvanis, bona & jura poſſeſſionaria habens in octavis, aut cæteris judicijs, in Hungaria aut Sclavonia, vel Tranſſylvania celebrandis, in facto majoris potentiæ, ex eo quoq; in capitali aut emendæ capitis ſententia fuerit convictus: Utrum univerſa

ſel ők̃et meg kinalvan, vißa vehetik: Az ſomßedok penig, és az tőb hataroſok, czak azoknak az megh ſententiazot ſzemelyeknek joßagokat valhattyak hozzajok, kiknek tellyeſſeggel őrőkkeſi avagy egy oſzlaſſon valo attyafiai, avagy egyeb tőrveny ßerent valo maradeki ugyan nem volnanak, kikre az joßagnak kellene ßallani. Mert ha őrőckeſsi vadnak, ők̃et illeti inkab, az meg valtas (ha akarjak) hogy nem mint az ſomßedokat.

KIRALY UDVAraban ki adatot Sententia altal, Totht Orßagban, akar Erdelyben valo joßagat, az meg Sententiazot ßemely, egyßerſmind el veßtie avagy nem?

LXV. TITUL'

TOvabba, meg-is kerdik: Ha valamely Nemes embert, kinek mind itt Magyar Orßagban, mind penig Thot Orßagban, avagy Erdelyben-is, joßaga vagyon: az Magyar Orßagi, avagy Toth Orßagi, avagy penig Erdelyi Octavá, avagy egyeb fele tőrvennyen, az nagyob hatalomnak dolgaban, vagy fejen, avagy feje valtſagan maraßtyak: Hogy ha minden

minden joſzagat, és őrőkkit, mind az ket Orßagban, és Erdelyben ki volna, egyßerſ mind ßegy uttal el veßtie: avagy czak azt az joßagot veßtie el, mely abban az orſzagban vagyon, az hol az ſententiat ki mongyak? Melyre azt mondgyuk: Hogy jol lehet nemely tőrveny tudoknak velekedeſekhez kepeſt, kőzőnſegeſſen mindenũt, és akar mely Orßagban-is, avagy hozza tartozando helyeken legyen joßaga-is, ha csak egy helyen ſententiazzak męg is mind el veſzti: De ezt az velekedeſt nem kel meg tartani. Mert minden Bironak csak az ő Biroſaga hataraban vagyon hatalma és meltoſaga. Moſt penig ez nyilvan vagyon, Hogy az Dalmatiai, Horvat Orſzagi, és Toth Orßagi Bannak avagy az Erdelyi Vaydanak nintſen arra hatalma és ereje, hogy az Magyar Orſzagban valo Varmegyekben Biro leheſſen, hanem csak az ő tißti alat valo helyeket itilheti meg: Es vißontag. Miert hogy Kiraly údvaraban, valo tőb rendelt Birak-is, magokat mas Biroſagaban nem elegyithetik. Mert igy ſemmi kűlőmbſeg nem lẽne az Orßagunknak, és aval egyetemben az tőrvennekis: mely kűlőn és mas időben, és kűlőmb modon, ßokot egy orßagban ki ſzolgaltatni, hogy nem mint más Orſzagban. Es ennek okaert ſzoktak ez Cikkelt-is, az Birak ſententia leveleben be irverſa bona, & jura ſua poſſeſſionaria in utroq; Regno & Tranſſylvanis partibus ſita, atq; habita, ſimul & ſemel amittat: vel ſolummodo illa, qui in ipſo Regno, ubi ſententia profertur, adjacent, amiſiſſe intelligitur? Dicendum eſt, quod licet opinione quorundam juriſtarum generaliter ubilibet & in quibuſcunq; Regni vel partibus adjacentia, uno ſaltem in loco ſententiatus, amiſiſſe dicatur: hæc tamen opinio tenenda non eſt. Quoniam authoritas cujuslibet judicis ſolummodo ad loca, juriſditioni ſuæ ſubjecta, ſe extendit. Modo certũ eſt, Quod Regnorum Dalmatiæ, Croatiæ & Sclavoniæ Banus, vel Vayvoda Tranſſylvanus, non habet juriſditionem judicandi in comitatibus, Regno Hungariæ incorporatis: ſed tantum officiolatui ſuo ſubjectis: Et è converſo. Nec cęteri judices ordinarij curię Regiæ, ſeſe in juriſditionem aliorum, judicum ingenere vel immittere poſſunt. Aliter enim nulla eſſet diſtinctio Regnorum, pariter & judiciorum: quæ ſeorſim & diverſo tempore, (diverſoq;, modo ſemper celebrari conſueverunt. Et propterea in literis quoq; ſententionalibus ipſorum judicum clauſula iſta (Intra ambitum hujus Regni

Regni Hungariæ, vel hujus Regni Sclavoniæ, aut harum partium Transſylvanarum) ſemper apponi ſolet. Verùmtamen in facto & cauſa notæ infidelitatis, per unicam ſolummodo ſententiam, vel etiam Donationem Regiam (dùmmodo Donatio legitimè facta fuerit) univerſa bona & cuncta jura poſſeſsionaria ubilibet & in quibuſcunq; Regnis ac partibus, ſacræ coronæ Regni ſubjectis, ſita & habita, de facto amittuntur. Quia juriſditio ejuſdem coronæ, contra quam infidelitatis ipſa nota committitur, ad quævis Regna, & partes ſibi ſubjectas, æquè extendit. Nihilominus executio, & bonorum illorum occupatio, per eum ſolum judicem, coram quo ſententia hujuſmodi notæ infidelitatis lata fuerit, ubilibet fieri non poterit: ſed occupationem bonorum, extra juriſditionem ſuam habitorum, ad judicem, cujus juriſditioni ſubſunt, ipſe judex cauſæ, per literas ſuas remittere debet.

nia (hogy, ugymond, ez Magyar Orſzagnak kőrnyekeben, avagy ez Toth Orßagnak, avagy ez Erdelynek tartomanyaban) De azert az hitetlenſegnek dolgaban, czak egy ſententia altal is, avagy Kiraly adomanya altal (czak hogy az Donatio tőrveny ßerent lőtt legyen) az meg ſententiazot ßemely minden joßagat és őrőkſegit, mindenůt, és akar mely Orßagokban is, és az Magyari Coronahoz valo tartomanyokban legyen, egyßerſmind el veſti. Mert az Coronanak birodalma, mely ellen az hitlenſeg eſsik, minden Orſzagokra és hozza tartozo reßeire, egyenlőkeppen ki terjed. Mind azon altal az igaz tetel, és affele joknak el foglalaſa, czak azon egy Biro erejevel, az ki előt affele hittlenſegről valo ſententia ki kel, nem lehet: Hanem affele joßagnak el foglalaſat, ki az ő birodalma kůvůl volna, annak az Bironak eleiben tartozik levele altal boczatani, és arra bizni, az kinek biroſaga alat vagyon az joßag, mellyet el kel foglalni.

DC SENTENTIA, per notam infidelitatis pronuncianda.

TITULUS LXVI. ITEM,

AZ HITETLENſegről valo Sententianak ki mondaſſarol.

LXVI. TITUL' AZ

AZ HITlenſegről valo Sententiaval-is ſzinten azon modon és rendel kel eljarni, mint az főben jaro ſententiaval. De azert az hittlenſegnek notaja, az főben jaro ſententiatol mit kůlőmbezzen, az Decretumnak első reßeben, àhol az Kiraly adomanyarol kőzenſegeſſen ſzollottunk, meg talalod. Az hitlenſegnek ſententiajanak penig harom ága vagyon. De azoknak rendeit ide ala az Repulſionak rendiben, akarom meg magyarazni.

AZ KISSEB HATAlomnak dolgarol, és minemű ſententia mondaſſek felőle.

LXVII. TITUL'

TOVABBA ezt-is tanullyuk meg, Hogy nemely ſententiat, czak tißtanak mondhatunk, az az, mikor az embert ſem fejen nem maraßtyak, ſem penig feje valtſagara nem megyen dolga, hanem feje valtſaganak czak felere, az az, ßaz forint birſagra megyen. Es effele ſententia az LASZLO Kiraly kőzenſeges Decretuma ſzerent, mind az Pap Urakra, Zaßlos Urakra, és egyeb Nagſagoſſokra, mind penig

ITEm in facto quoq; & ſententia notæ infidelitatis eo præciſè modo & ordine, quo in capitali ſententia procedendum eſt. Qualiter tamen nota infidelitatis ab ipſa capitali ſententia differat, in prima parte, ubi de Donationibus Regijs in generali tractatum eſt, reperies. Tribus autem modis ſolet decerni & pronunciari nota infidelitatis. Sed horum ſeriem infra in [a] repulſionis ordine ſtatui declarandam. [a] *Par: 2. Tit. 73. 74. 75. & 76.*

DE ACTIBUS POtentiarijs minoribus, & ſententijs ſuper ea re ferendis.

TITUL' LXVII.

SCiendum ulterius, Quôd ſententiarum aliæ ſunt ſimplices, quæ nec ad pœnam nec emendam capitis tendunt, ſed medietatem duntaxat emendæ capitis, hoc eſt centum florenos repreſentant. Et hujuſmodi ſententiæ, juxta contenta generalis conſtitutionis & decreti moderni domini noſtri VLADISLAI Regis, tàm ad Dominos Prælatos & Barones, alioſq; Magnates, quàm etiam No-

biles æqualiter referuntur: & non ad plures quàm centum (ut prætactum eſt) florenos pro actibus potentiarijs ſe extendunt. Damna inſuper, in actione & acquiſitione actoris vel actricis declarata, compenſant & refundunt. Et horum centum florenorum directa meditetas judici: altera verò pars actori vel actrici remanebit. Vigore autem ejuſcemodi ſententiarum nemo nobilium (dempto quodam caſu ſubnotando) in perſona ſua detineri poterit. Sed de onere dictorum centum florenorum, & refuſione damnorum, de bonis & rebus mobilibus convicti, ſi reperiri poterunt: aliter autem de juribus ejuſdem poſſeſſionarijs actori vel actrici per judicem ſatisfactio impendi debet. Et ſub hac ſpecie ſententiarũ compræhenduntur generaliter, noſtra in hac tempeſtate univerſi actus potentiarij, præter caſus prædeclaratos, ex quibus majores ſententias capitales, utputa, & emendam capitis tangentes, generari ſubſequiq; prænotavi. Et propterea minores actus potentiarij, & minores ſententiæ ſolent appellari. Licet ante generale Decretũ invictiſsimi Principis quondam Domini MATHIÆ Regis, in anno ſalutis quadringenteſimo octo-

nig Nemeſſekre, egyenlőkepen ſolgal: nem-is megyen az hatalom dolgaert tőbre, hanem czak zaſs forintra, mint fellyúl is meg mondok. Annak felette az Felpereſnek az kart-is meg kel fizetni, mellyet az ő kereſetiben megjelentven, hozza felel. Mely zaſs forintnak haſonfele az Biroc: az fele penig az pereſſe ſokot lenni. Effele ſententiaknak ereivel, kedig egy Nemeſt ſem tartoztathatnak meg ſemelyeben (egy dologtol meg valvan, kiről tovabbad ſo leſsen.) De az fellyúl meg mondot zaſs forintnak terheről, és az kárnak meg fizeteſről, az meg nyert Alpereſnek ingo marhajabol, ha marhajat talallyak: ezen kűvűl penig joſsagabol is, tartozik az Biro az Felpereſnek igaz tetelel. Ez tiſsta ſententianak nevezeti penig kőzőnſegeſſen be foglallya magaban, az moſtani időnek allapattyaban, mindenfele hatalmat, effele dologtol el valvan, mellyekből jelentem ide fel, hogy főben jaro ſententia ſsármazik, avagy fő valtſag kővetkőzik. Melynek okaert, az kiſſeb hatalomnak dolgait, kiſſeb ſententiaknak ſoktak nevezni. Iollehet az győzhetetlen MATHYAS Kiralynak kőzenſeges Decretumanak előtte, URUNK ſületeſe utan,

Ezer

Ezer, negy ſaz, és nyoltzvan hatban kit ſerzettek (mely Decretumat LASZLO Kiraly is it ez arant hellyen hagyot, és meg erősitet) minden Urak és Nemeſſek, akar minemű hatalomert kőzőnſegeſſen mint az nagyob hatalomert, avagy fejeken, avagy fejek valtſagan ſoktanak volt maradni. Mely dolgot hogy nyilvabban meg ertheſsűnk, arrol valo articuluſt, iginkent itt be akaram irni: mely illyenkeppen kővetkezik.

TOVABBA, Ugy mond, kár tetelnek dolgai felől, és egyeb artalmokrol, boſsuſagokrol, és az kiſseb hatalomnak dolgairol indult pőrekben, meg ha az vetkes az ő biraja előt tulaydon ſajaval meg vallanais czelekedetit, ſenki ennek utanna affele hatalom dolgaert, fejen és egyeb terhen ne maradgyon: hanem czak effele kár tetelnek meg fizeteſſen, és az Felpereſnek költſege megh teriteſſen: ennek felette, az meg mondot hatalmaskodaſert, huſon őtt nehez Giran, mely ſaz forintot teſsen, kinek fele az Bironak, fele az Felpereſnek jut, melynek meg fizeteſſere, az Biro, az meg győzetet felt, mindgyaraſt rea kenzeritſe. Nagyob hatalomert indult perekben penig, ugy

octogeſimo ſexto ſupra milleſimum editum (quòd ipſe quoq; dominus noſter VLADISLAUS Rex in hac parte roboravit) omnes Domini ſæculares & nobiles poſſeſſionatiq; homines, ratione quoruncunq; actuum potentiariorum generaliter & univerſaliter in facto majoris potentiæ, ex eoq; in capitalibus aut emendæ capitis ſententijs ſolebant aggravari. Cujꝰ rei ut clarior notitia habeatur, articulũ ſuper eo conſcriptum, verbotenus inſerendum curavi: qui ſub hac verborum ſequitur forma.

ITem in cauſis, ratione illationis damnorum, cæterorumq; nocumentorum & injuriarum, ac actuum potentiariorum minorum motis, etiam ſi patrator ore ſuo proprio coram ſuo judice profiteretur, nemo deinceps in facto potentiæ: ſed ſolũmodo in ſolutione hujuſmodi damnorũ illatorum, & ex penſis actoris, eidem tantùmmodo perſolvendis. Inſuper pro præmiſſis actibus potentiarijs in viginti quinq; Marcis, gravi ponderis, centum florenos auri facientibus, inter judicem & actorem æqualiter dividendis convincatur, & per judicem ad ſolutionẽ ſtatim compellatur. In cauſis verò majoribus, ſcilicet ratione invaſionis domo-

Caſus quinq; Majores. Part. 2. T. 42.

rum nobilium, ſine juſta cauſa, occupationis poſſeſsionum & pertinentiarum eorundem, Detentionis Nobilium, ſine juſta cauſa, verberationis & vulnerationis ac interemptionis Nobilium motis. In his taliter Iudex procedere habebit: Quod ſi actor pro ſui parte inquiPar: 2. T. 31. ſitionem, modo & ordine ſupra notato reportaverit, in ampliorem rei verificationem, ſi partes voluerint, cauſam ipſam ad communem inquiſitionem decernat. Si verò reus ipſam inquiſitionem acceptare recuſaverit: tùnc actor, pro majori verificatione, actionis ſuæ, juxta Regni conſuetudinem hactenus in hac parte obſervatam, ad caput illius adverſarij jurare habebit. Ita tamen, ſi adverſarius ille, ſive in cauſam attractus, in eodem comitatu, ubi mala ſunt patrata, propriam perſonalemq; & continuam faciat reſidentiam. Ubi autẽ talis in cauſam attractus, in alijs partibus ſeu provincijs Regni perſonalem facit reſidentiam, ac in ejus abſentia hujuſmodi mala patrata ſunt & commiſſa: tunc juxta contenta literarum inquiſitoriPar: 2 T. 28. arum, propter ſuam innocentiam ſe juramento expurgabit: ex parte denicq; familiarium & Iobagionum ſuorum vigore præſentis articuli fiat judicium, & juſtitia lege Regni requirente.

mint, mikor valaki Nemes hazra megyen, igaz ok nelkúl: jobagnak és hozza tartozando jovainak el foglalaſa miat: Nemeſſeknek meg fogtataſſa miat, igaz ok nelkúl: Nemeſſeknek meg vęreſſe, meg ſebheteſſe, és meg ôleſſe miat. Az Biro illyen keppen czelekedgyek: hogy ha az Felperes maga reßere, az fellyúl meg mondot mod ßerent, bizonyſaggal ęl, tehat az dolognak nagyob vilagoſſagaert, ha az ket fęl akarja, kôz tudomanyra boczaſſa. Ha penig az Alperes bizonyſagra ki nem akar keredzeni, bizonyitani ſem akar: tehat az Felperes, az Orßagtôrvenye ßerent, az ô kereſetinek nagyob bizonyſagara, annak az ô ellenſegenek az fejere eskúdgyek. De ugy hogy ha az Alpereſnek azon Varmegyeben, àhol az hatalom eſſet, ſajat ßemelye ßerent és ßúnetlen valo lakaſſa vagyon. Ha pedig mas Varmegyeben lakik, és effele hatalmaſſag, az ô tavol leteben eſet: tehat az bizonyſag levelnek modgya ſzerent, hitivel tartozik magat meg menteni: és az ßolgai és jobbagyi felôl tôrvent ßolgaltatni, az Orßag tôrvenye és vegezeſe ßerent.

DE

AFFELE PÓR DOLgarol, melyben meg az kiſſeb ſententia erejevel-is az Alpereſt megh foghattyak.

LXVIII. TITUL'

TOVABBA, Mivel hogy ſok egy haz hellyú Nemeſſek, és egyeb joßagos emberek-is, kiknek jollehet igaz Nemeſſegek és ßabadſagok vagyon: mind azon altal tunyaſagok és reſtſegek mia, oly nagy ſzegenyſegre juttottak, hogy nem hogy ſzaz forintot, de meg czak ßaz penzt-is neheßen fizethetnenek: de meg-is ſok fele gonoſſagot czelekeßnek, annyival inkab, ha lattyak, hogy ſok magzattyok vagyon, és tudgyak, hogy azoknak reßeit el nem veßthetik, hogy penig ſzemellyek ſzerent meg fogyak, azt ſem altallyak. Azert immaron egynehanyon ugyan meg ßoktak, hogy ſzegenyſegekhez valo bißtokban, holot ſemmi ninczen mit az birſagba kellene fizetni, az ertekes és kazdag embereknek gyakran nagy kárt teßnek, és azoknal ſokkal nagyobra tartvan magokat, merô męrges, grázda kereſsôk.

Ezokaert kerdezôskednek: Hogy ha az fele Alpereſt, kiſſeb hatalom dolgaert (az mint meg mon-

DE CAUSA, IN QUA etiam vigore minoris ſententiæ quis detineri poteſt.

TITUL' LXVIII.

ITEM, quia plures ſunt in Regno unius ſeſsionis Nobiles, & alij poſſeſsionati homines, qui verorum Nobilium Privilegio libertateq; gaudent: deſidię tamen & torpori dediti, rebus temporalibus adeò defecerunt, ut non centum florenos: ſed difficulter etiam centum denarios ſolvere queant: nihilominus mala patrare non ceſſant, cùm potiſsimè plures interdum proles ſe habere conſpiciunt, & illorum jura vel portiones amittere non poſſe conſiderant, in perſonis etiam ſuis detineri ſe non formidant. Unde quaſi in uſum apud pleroſq; ſuccrevit, ut ſpe inopiæ ducti, vel potius ſeducti, quòd non habeant quid perdere vel amittere valeant, majora ſæpe malorum genera potentioribus: ditioribuſq; ſe committere & perpetrare non verentur. *Nobilium detentatio.*

Unde quæritur, Si quiſpiam litigantium, in ipſo minori facto potentiæ, centum (ut præmiſſum

est) florenos faciente, aut damnorum illatorum & irrogatorum refusione convictus & aggravatus, rebus mobilibus & juribus possessionarijs, ad portionem ejusdem convicti cedentibus adeò destitutus fuerit, per judicem causæ compertus ut nusquam hujusmodi centum florenos damnaq; irrogata, res & jura sua compensare possint, utrum in tali casu convictus, ipse in persona sua per judicem detineri, & usq; ad emendam ac satisfactionem conservari valeat, libertate Nobilitatis non obstante? Dicendum, quòd sic. Quoniam libertas & prærogativa exemptio Nopilium à captivitate non liberat quempiam neq; exemptum reddit à pœna punitioneq; pravi operis: sed potius damnat. Virtus enim, per quàm nobilitas vera fundatur, dictat, ut honestè quisq; vivat, & alterum non lædat. Nec etiam constitutioni generali totius Regni detentio ejuscemodi personalis Nobilium derogat: Quæ vetat, ut Nobiles non captiventur, nisi citati, & ordine juridico fuerint convicti. In hoc itaq; casu post citationem vel evocationem & post latam ordine juris à judice sententiam, detentio personalis ipsa sequitur; quam nec constitutio generalis

Vera Nobilitas per Virtutem fundatur.

Par: 1. Tit. 9.

mondam) szaz forinton maraßtyak, és annak felette hogy az kárt meg fizesse: és sem ingo marhaja sem egyeb joßaga az ő sajat reszere annye nem volna sohul, kiből az ßaz forintot meg fizetne, és az kártis meg terithetne, hogy ez illyen meg győzetet ßegeny Nemes embert, ßemelye ßerent az Biro megh foghatte, és az igaz tetelre kenßerithetie fogsag altal, az ő Nemessege hellyen maradvan? Kire azt mondgyuk hogy meg lehet. Mert az Nemes ßabadsag senkit az fogsagtol meg nem oltalmazhat, sem penig az gonoß czelekődetnek meg bűntetesetűl meg nem menthet, hanem inkab az gonoß czelekedetet igen-is tilttya. Mert az igaz Nemessegnek fondamentoma az IOSAG, mely mindenűt erre int, hogy minden tisztessegessen ęlyen, és senkit megh ne bantson. Hogy penig affele gonossag-tevőt szemelyeben-is meg fogyak, ez Orßag tőrvenyet semmiben meg nem rontya: Mely azt hadgya, hogy az Nemesseket kűlőmben meg ne fogyak, hanem tőrvenyre intsek, és tőrveny folyasa ßerent czelekedgyenek velek. Ez meg mondot dologban azert, minek utanna effele Alperest az tőrvenyre intnek, az tőrvenyből ki ment sententia utan kővetkezik az fogsag: mellyet az Orszag

szag tőrvenye sem tilt meg. Ennekokaert az ollyan Nemes embert ßemelye ßerent (az megh mondot dologban) meltan, megh fogtathattya és meg tartoztathattya az Biro, avagy az kepebeli embere, kit arra valaßt. Az Biro azert az illyen foglyot (mint ßinten az adossag dolgaban ßokot lenni) tartozik tizen őtőd napig nalla tartani, hogy az idő közben pőresevel meg bekellyek: Ha peniglen az idő közben meg nem bekelendik: tehat az Biro tartozik az pőres kezeben adni: kit az pőres mind addeg nala tarthat, mîg mind maganak, s mind Birajanak eleget teszen, az meg mondot ßaz forintrol, és az pőrest mîgh az ő kararol megh nem elegiti. Ezenközben azert szemelyeben megh nem bűntetheti, és megh sem banthattya. Hanem ugy kel tartani mint eggyik haza nepet, az fogoly-is tartozik ßolgalni az Felperesnek mint ßinten haza nepei kőzzűl eggyik.

lis illa vetat. Unde meritò Nobilis ipse in persona sua (casu in prænarrato) per judicem suum, vel ejus hominem, ad id specialiter deputatum, captivari detineriq; poterit. Quem sic captum Judex ipse quindecim diebus (prout in facto debitorum fieri consuevit) apud manus suas, concordiæ causa conconservare: Et si hoc modo, atq; infra illud tempus in unionem cum adversa parte devenire non curaverit: tunc ipse Judex, manibus dicti adversarij sui illum tradere & assignare tenetur: quem adversarius ipse tamdiu apud se detinendi habet authoritatē, quoadusq; detentus ille cum eo concordabit, & ipsum, simul cum judice suo, super prædicto onere centum florenorum contentos reddet, damnaq;, adversario suo irrogata, refundet. Interim autē actor eum in persona sua punire vel impedire non poterit. Attamen detentus ille, tanquam unus ex familia actoris, eidem servire tenebitur.

Par: 3. T. 28.

AZ SZEK TŐRES birsagarol: Es az kissebik sententia terhenek meg fizeteseről.

LXIX.

DE POENA VIOLAtionis Sedis judiciariæ: Et de solutione oneris minoris sententiæ.

TITU-

TITULUS LXIX.

QUIA verò violatio quoq; ſedis judiciariæ centum florenis compenſatur: ideò ſub hac minori ſententia, ob ſimilem ejus pœnam comprehenditur. Attamen nonnulli putavêre, tam onus ipſius violationis ſedis judiciariæ Regiæ Majeſtatis, & comitum parochialium quorumlibet comitatuum, (quæ propter illicita verba, in ſede prolata vel dehoneſtationem in ſede ipſa exiſtentiũ, committi ſolet) quàm etiam hujus minoris ſententiæ, (quod viginti quinq; Marcis argenti, gravi ponderis computatur) ſolummodo viginti quinq; florenis deponi & abſolvi poſſe: ex eo quod in ſede judiciaria Regiæ majeſtatis, dùm Birſagia & judiciorum gravamina ſolvuntur, ſingulã ſeu unamquamque Marcarum, ad unam duntaxat florenum vel centum denarios præſentis monetæ taxare, & ſic deponere conſueverunt: prout inferius ubi de judiciorum ſolutionibus tractabitur, clarius dicetur. Opinio tamen iſta tenenda non eſt. Nam oneris hujuſmodi ſententiarum depoſitio, & Birſagiorum ac judiciorum ſolutio, longè inter ſe differt, diverſoq; modo & fine clauditur: ſicuti paulò in-

 ferius (ut præmiſi) declarabitur.

LXIX. TITUL'

MIErt hogy peniglen, az Szęk tőreſt-is ßaz forintal fizetik meg: annakokaert az birſagnak haſonlatoſſagaert, az Szęk tőreſt-is, az kiſſeb ſententiak kőziben ßamlallyak. Mind az altal ſokan voltak illyen velekedeſſben-is, hogy mind az Kiraly ő Felſege, és egyeb Varmegyek ſzek tőreſet (mely valami ektelen, és valaki tiſzteſſege ellen valo ßóert ßokot az ſzek ßinin eſni) Mind peniglen az kiſſeb ſententianak birſagat (mely huſon ött nehez Gira ezűſtre ßokot menni) czak huſon ött forintal fizethetik megh ez okon: Mert ugy mond az Kiraly tablajan-is, mikor ſzekből ki ment birſagot fizetnek, minden Girat czak egy egy forintal vagy ßaz penzel ßoktak le tenni, és meg fizetni: az mint ide alab erről, az birſagok meg fizeteſſe felől bőſegesben ſzollunk. De effelől kűlőmbet ertsűnk. Mert effele ſententia meg fizeteſſe ſokkal kűlőmb, hogy ſem mint az tőrvenyből ki ment birſagnak meg fizeteſe, és kűlőmb rendi és modgya vagyon, az mind erről ez utan ßollunk.

Rővideden ezokaert azt vegyűk eßűnkben, hogy akar az Kiraly ő Felſege tablajan, akar mikor az ſententiaval igaz tetelre mennek, vagy az utan-is ha effele kiſſeb ſententianak terhet le akarja tenni: ßaz forintnak alatta meg nem menekedik. Igaz azert, ha kęß penze nem leßen: ingo bingo marhaval-is (az ő igaz ara ßerent) meg fizetheti. De kűlőmb azert, az Kiraly ő Felſege tablajan valo ſzęk tőres: mert onnet addeg az embert ki nem ereßtik, mig valoban ugyan ott az ſzęk tőreſt le nem teſzi, és voltakeppen meg nem fizeti.

Brevíſsimè igitur ſciendum, Quòd ſive in ſede judiciaria Regiæ Majeſtatis, ſive tempore executionis, vel poſt executionẽ harum minorum ſententiarum, ſi quis litigantium onera eorum deponere & perſolvere voluerit: non aliter niſi centum florenis deponere expedireq; valebit. Verùmtamen, ſi pecunijs paratis caruerit: etiam ſolutione rerum mobilium (juxta tamen verum valorem earundem rerum) deponendi habet poteſtatem. Secus tamen eſt de violatione ſedis judiciariæ Regiæ majeſtatis. Quia convictus de ſede ipſa interim non emittitur, donec ſuper violatione hujuſmodi ſatisfecerit effectivè.

MI LEGYEN AZ Patvar, és hanykeppen eſſek meg: Es annak Birſagarol.

LXX. TITUL'

IOllehet az Patvarnak dolga főben jaro bűnteteſre nem megyen: de miert hogy valami modon az fő valtſaghozigen haſonlo, ezokaert az Patvar-is mi legyen, ebben az kiſſeb

CALUMNIA QUID ſit, & quot modis committatur: Et de ejuſdem pœna.

TITULUS LXX.

QUanquam factum, vel cauſa calumniæ, ad pœnam capitis non tendat: quiá tamen emendam capitis quodam modo tangere dinoſcitur, ideò de ipſa calumnia in hac ſententiarum

ſerie paucis tractandum competit. Ubi ſciendum, quòd calumnia eſt litis contra quempiam duplici ſub colore vel diverſo tramite fraudulenta motio atq; ſuſcitatio: quæ licet pluribus in cauſis atq; caſibus, ex doloſa litigantium machinatione interdum etiam ex pœna, in generali conſtitutione declarata, committatur: tribus tamen præcipuè modis committi ſolet, de quibus etiam definitio prænotata poſita eſt.

PRIMO, dùm quis unam & eandem rem vel actionem duplici ſub colore aut duplici via ſequitur. Si enim quiſpiam litigantium poſſeſsionem unam titulo pignoris vel etiam jure perpetuitatis querit: duplex color dicitur. Si verò unam & eandem rem, ſub uno & eodem titulo, coram tamen duobus vel diverſis judicibus proſecutus fuerit: duplex via nominatur.

SECUNDO verò, quando quiſpiam alterum ſuper jure quartalitio vel Dotalitio aut impignoratitio, vel alio etiam quovis negotio expeditum & abſolutum reddit atq; committit: & tandem ratione ejuſdem negotij ipſum abſolutum, aut ejuſdem hæredes & ſucceſſores, rurſus in litem attraheret: vel forſi-

kiſſeb ſententianak rendiben, akarok rövideden felöle ſzolani. Holot tanullyuk megh, Hogy az Patvar ez, mikor valaki valamely pört, ket ſin alat, és külömb külömb forman czalardul kezd, mas ember ellen: Mely Patvar noha ſok fele pörekben és igyekben, az pereſſeknek álnak és czalard indulatyokbol ſármazik: neha penigien az Orſzag törvényenek meg nem tartaſabol következik: De kivaltkeppen harom okokert ſokkot meg lenni: az mint immar megis kezdök jelenteni.

ELÖSZER, mikor valaki azon egy pört, ket ſinen, avagy ket uton kezd, követ és forgat. Mert ha valaki, valamely joſagot kereſetiben ſalagoſnakis mond, és örökkes joſagnak is mondgya: ket ſinnek mondatik. Ha penig azon egy dolgot, egy uton és egy follyasban, ket Biro elöt, avagy külön külön Biro elöt, követi: ket utnak neveztetik.

MASODSZOR, mikor valaki valamely embert, akar leany negyed, akar jegy ruha felöl, avagy ſzalagos joſzag felöl, avagy akar mi dolog felöl, meg elegedven, mentſegeſſe és ſabadoſſa hadgya: és annak utanna, ugyan azon dologert azt, az ki immar egyſer meg menekedet, avagy az ö gyermekit, avág maradekit, iſmeg törvenyben fogya: avagy annak halala utan, gyermeki és törveny ſerent valo maradeki rea hinak: Mihelt az el igazitaſrol bizonyos és elegedendö bizonyſagot allathatnak elö: az ollyan Patvarnak büntetéſeben eſik.

HARMADSZOR, mikor valamely pörben, vegſö törvent mondnak, és maſod uttal azon pört valaki meg indittyak, az Fejedelem kegyelmeböl adatot uy itilet nelkül: akkoris az Patvar ottan megh eſik: Mely miat az derek dolog, az kit kereſtek, akar Vár legyen, akor Város, avagy egyeb joſag, akar ſomma penz, akar jegy ruha, akar leany negyed, örökke el veſs: Es annak felette affele Patvaros, az mas felnek Dijan ket ſaz forinton marad, kinek ket reſze az Biroe, harmad reſze az Alperes fele.

forſitan eo decedente, filij aut alij legitimi ſui ſucceſſores attrahunt: mox ubi ſuper ea probabile ſufficienſq; documentum produci poterit: talis calumniæ pœnã incurrit.

TERTIO autem, quando una cauſa proceſſu juris terminatur, & ſecundario abſq; gratia Principis, & collatione novi judicij iterũ reſuſcitatur: tunc factum calumniæ ſtatim committitur. Cujus vigore Principalis cauſa, hoc eſt res illa, quæ proſequebatur, ſive ſit caſtrũ vel oppidum, aut aliud jus poſſeſſionariorum, ſive pecuniarum ſumma, ſive Dotalitium aut Quartalitium, in perpetuum amittitur eo facto: Et inſuper calumniator ille in quinquaginta Marcis homagialibus, ducentos florenos auri facientibus, in duabus judici, in tertia verò parti in cauſam attracto, ſolvendis, convincitur & aggravatur, ipſo pariter facto. *Par: 2. T. 34. Calumniæ etiam quartus modus recenſetur.*

AZ PATVARROL egy fö kerdes, mellyet jol eßünkben kel vennünk.

LXXI. TITUL'

TOVABBA, ugyan ezen Patvar dolgaban vegyünk eßünkben, hogy gyakor-

QUÆSTIO NOTAbilis & advertenda, ſuper facto calumniæ,

TITULUS LXXI.

ITEM, circa hanc materiam calumniæ advertendũ eſt, quòd

sæpenumero contingit, Principem nostrum, castrum, civitatem, oppidum, villam, vel aliud hujusmodi jus possessionarium, cujus hæreditas & proprietas ad eum manifestè spectat & pertinet, præmanibus tamen alienis titulo pignoris aut alio inscriptionis genere, ad tempus illud habetur, alicui servitorum suorum, in perpetuum donare & conferre: qui dominium ejuscemodi juris possessionarij
Par: 1. T. 27. non aliter, nisi deposita, solutaq; illius inscriptionis pecuniarum summa pro se vendicare poterit. Ille verò præ cujus manibus tale jus possessionarium habetur, etiam legitimè admonitus, pecuniam suam non secus, nisi ad terminos octavales, causam, inde suscitandam, prorogando tollere & ferè coactus ad se levare consuevit: sicq; inter litigandum annualis revolutio creberrimè subsequi præterireq; solet.
Par: 1. Tit. 4: 32. & Par: 2. T. 12. Certum est autem, Quòd Donatio Regia, cuicunq; facta, infra ipsam anni unius integri revolutionem, statutione legitima roborari debet. Aliter enim viribus destituta manebit. Si itaq; actor, seu juris ipsius possessionarij impetrator, se in dominium ejusdem introduci, illudq; infra dicti anni revolutionem pro se statui legitimè fecerit,

gyakorta az mi Fejedelmünk, valamely Varat, Varost, Mezö Varost, Falut, és egyeb fele jószagot, mely örökes keppen ö Felsegetilleti és nyilvan: de mas ember kezenel vagyon, vagy szalagban, vagy egyebkent el kötve, ollyan időben, valamellyiknek jambor szolgai közzül örökbe adgya és ajandekozza: ki effele jószagnak urasagabá külömben nem juthat, hanem ha az sommat le tessi, melyben el vagyon kötve. Az joszag penig az ki kezeben vagyon, mèg ha azt penzeveligazuton megh kinalyak is, az dolgot törvenyre halasztya, ha fel kelle venni avagy nem, és azonközben, azt meg sorongattyak, az estendö is el forog, sót elis szokot mulni. Nyilvan valo dolog penig ez, hogy Kiralynak mindenfele örök adomanyat, estendönek forgassa alat, törveny szerent valo iktatassal kel meg erösiteni, és abban magat be iktatni. Mert estendö mulva, az adomannak ereje nem lessen. Ha azert az, az kinek az Kiraly az jószagot atta, hogy az adomany hellyen maradgyon estendönek forgassa alat, magat az jószagban be

be iktatta: és mas felöl, azon esztendöben, vagy az utan, azont törveny szerent, aval meg kinalta, hogy penzet fel vegye: az Alperes erre mindgyarast azt kezdene mondani, hogy ugyan azon egy dolgot, ket szin alat, és ket uton keresne.

HASONLO dolog esshetik assele jószagban is, melynek valami vegezesböl, avagy fiava, avagy attyafiava valo fogadas altal, Kiraly engedelmeböl, egyik szemelyröl az masikra kel szallani: Mely jószagot, minek elötte az örökes kezehez vehetne, nemely ertekes Ur, avagy gyakorta egyeb rendbeli ember-is hatalmasul szokot el foglalni. Es ha az örökkes, az ö vegezesek szerent (kinek annyi ereje vagyon, mint az Kiraly adomanyanak) esztendö alat ez illyen jószagban iktatna magat: tehat az hatalmas el foglalo, vagy egyeb valaki, az iktatast ellenzene, illyenkeppen az pör annyira szokot nyulni, hogy egy ember nyomig

nè Donatio sua viribus careat: & alio ex latere admonitionem quoq; juridicam, super tollenda prænotatæ pecuniæ summa, sive ante, sive post revolutionem ipsam annualem peregerit: mox unam & eandem rem atq; causam, duplici sub colore, duplicique via, ipsum actorem prosequi, in causam attractus allegabit.

Simile est de juribus possessionarijs, virtute alicujus contractus, & Regij consensus, in quempiam devolvendis: Quæ antequam successor ille legitimus in quem utpote jura ipsa possessionaria ritè sunt devoluta & redacta, manibus suis applicare possit, potens quispiam Dominorum: sæpe etiam inferioris conditionis hominum manu violenta illa pro se occupare temerarieq; vendicare crebrò solet. Et si successor ipse, vigore hujusmodi contractus, qui naturam vimq; donationis conditionaliter sapit & habet, se in dominium talium bonorum & jurium possessionariorum introduci, eaq; pro se, usq; dictam annualem revolutionem statui fecerit: tunc contradictione, per occupatorem, vel alium quempiam facta, causa in longum protrahi serpereq; consuevit: ita ut vix aliquando in unius ætate hominis fi-

nem debitum ſortiri poterit. Quæ ſi etiam prius aut tunc finem ſortita fuerit, de perceptis tamen, tempore medio, fructibus, nulla recompenſa vel ſatisfactio actori impendetur: nulla etiam debitę ultionis pœna ſuper actibus potentiarijs, hoc eſt violenta potentiariaq; conſervatione illorum jurium poſſeſsionariorum, in cauſam attracto infligitur: eo quòd cauſa ipſa, non inſinuatione mediante, ſed per ſimplicem evocationem (quam nos longum litis proceſſum appellamus) inchoata fuiſſe dicetur: Licet quælibet cauſa, virtute alicujus contractus inchoata, eo præciſe modo & ordine proceſſuq; terminari debeat, quo cauſa, prætextu bonorum per defectum ſeminis quorumcunq; decedentium, ad collationem Regiæ Majeſtatis derivatorum, finiri determinariq; & concludi ſolet. Si verò cauſa per inſinuationem, prætextu indebitę, violentæq; occupationis jurium ipſorum poſſeſsionariorum, per actorem mota ſuſcitataq; fuerit, (ſtatutione quoq; prænarrata ſuper eiſdem juribus poſſeſsionarijs prius, vel etiam poſt per acta) pari modo duplici ſub colore calumnioſeq; jura ejuſcemodi poſſeſsionaria actorem querere & proſequi, occupator ipſe allegabit.

nyomig alig leßen vege. De ha az tőrveny vegben megyenis, mind az altal az joßagnak ez ůdő alat valo haßna veteleről, az Felpereſt megh nem elegitik: ſem az Alpereſt az el foglalaſert megh nem bůntetik: ez okon, miert hogy meg nem magyarazo hivatallal, hanem czak ßokot hivatallal hitta volna rea, és ugy kezdette volna pőrit, mely ßokot hivatalt, hoßßu pőr folyaſnak mondunk. Noha effele vegezesből, és fiava, avagy attyafiava valo fogadasbol, lőt pőrnek, ſzinten ollyan rővid follyaſſal kellene veghez venni, mint ßinten affele joſzag pőri, mely magva ßackattul Kiralyra ßallot volna. De ha az el foglalaſert ßinten magyarazo hivatallal, hijak rea is, és ez mellet az Felperes, avagy előtte vagy utanna, az hivatalnak, az joßagban iktatna magat, haſonlatoskeppen az Alperes azt kezdene mondani, hogy az Felperes, ez illyen joßagot Patvaroſſul ket uton kereſi.

Ez

EX præmiſsis igitur quæſtio ſubinfertur, utrum prædeclaratæ cauſarum motiones, duplici via vel

Ez elő ſzamlalt dolgokbol, egy kerdes tamad: Ha ez illyen modon kezdettet pőr, Patvar-

Patvarban eytie az Felpereſt? Mely kerdeſre rővideden azt mondgyuk: hogy nem eyti. Mert az pőr ollyan ember ellen vagyon, mely nem igaz uton birta az joßagot: ki mivel hogy abban az joſzagban, igaz és tőrveny ſzerent valo Uraſagat megh nem bizonyithattya: innet az Felperes ellen az nem vetheti, hogy ő tet abban az joßagban, ket ßin alat, avagy ket uton, Patvaroſſul kereſne avagy haborgatna. Mert az az joßag nem ő tet, hanem az Felpereſt illette, és ő tőrveny ßakkattaig czak hatalmaſul birta. Az Patvarrol penig czak az ſzolhat, ki az joſzagot igaz uton és jo modgyaval birya. Ha penig ezt vetne ellene, hogy az, az kinek az Kiraly el kőtte volt, és annak az kőteſnek erejevel birta, igaz uton és jo modgyaval birta az joſzagot. Ugy vagyon hogy valamedig az ő penzevel megh nem kinaltak, jo modgyaval birta: de az meg kinalas utan, mivel hogy kűlőmb kűlőmb fogaſokkal, eggyik octavarol az maſikra halaſztotta és vontatta, czak hogy azonkőzbe haßnat veheſſe: Igy immar nem igaz uton, hanem hamiſſan birta. Es ha effele uſoraſokrol az Derek Decretomban mas bůnte-

vel duplici colore factæ pœnam calumniæ afferant: ad quam quæſtiunculam breviter dicendũ eſt: quòd non. Quoniam contra malæ fidei poſſeſsorem agitur: qui poſtquam non poterit juſtè, ſe bona & jura hujuſmodi poſſeſsionaria tenuiſſe poſſediſſeq; comprobare: ex hoc neq; poterit adverſus actorem opponere, malè ſe in juribus illis, duplici ipſo colore vel duplici via perturbatum fuiſſe. Quia jura illa non ſua, ſed actoris fuêre quæ abſoluta ſolummodo potentia, ad exitum uſq; litis gubernavit. Poſſeſſor enim bonæ & non malæ fidei habet præmiſſa allegandi facultatem. Ubi autem obiiceretur, quòd ille, qui virtute inſcriptionis Regiæ Majeſtatis ejuſmodi, talia bona poſsidet, bonæ fidei poſſeſſor *Par:2. T. 23.* eſſe cenſetur. Verùm eſt interea temporis quo ad levandam & tollendam pecuniam ſuam non admonetur: Poſtquam tamen admonitus legitimè fuerit, & pecuniæ ſuæ ſummam tollere recuſaverit: Sed frivolis & exquiſitis exceptionibus ad terminos octavales cauſam diſtulerit, ut interim fructus illorum bonorum capere poſsit: jam non bonæ ſed malæ fidei poſſeſſor eſſe exiſtimatur. Et niſi alia pœna in generali decreto noſtro ſuper

huju-

hujuſmodi fœneratoribus (qui pecunias ſuas admoniti levare recuſant) expreſſa fuiſſet: talis fœnerator in perpetua æſtimatione ipſorum bonorum convinci deberet & aggravari: Dùm potiſsimè juri conſentaneam rationem non levationis pecuniæ ſuæ dare vel aſsignare non poſſet. Aliter enim, ſi violenta bonorum occupatio, & fraudulenta ad tempus eorundem conſervatio locum haberet, impunitaq; maneret: profecto difficillimè tardeq; nimis juſtis ſuis juribus aliquis potiri gauderecq; poſſet. Idem eſt dicendum atq; tenendum etiam in caſu, quo quiſpiam bona ac jura poſſeſsionaria defuncti, & hæredibus deſtituti hominis impignoratitio vel alio quovis redemptibili jure præ manibus ſuis habuerit, & per fratrem adoptivum, ac legitimum ſucceſſorem ipſius defuncti, ritè requiſitus pariter & admonitus, bona illa (etiam pecunia ſua depoſita) remittere noluerit, & alia ex parte idem ſucceſſor, nè annualis revolutio elaberetur ſtatutionem neceſſariam pro ſe peregerit, quod ſcilicet juſtè legitimeq; & admonitionem & ſtatutionem facere poterit, nulla pœna facti calumniæ inde ſubſequente.

DE

bûnteteſt nem vegeßtek volna, kik tudni illik, penzeket fel nem akarjak venni, effele uſoraſt, az joßagnak örök bőczűen-is el kellene maraßtani: holot ſemmi igaz okat nem adhattya, miert nem vőtte legyen fel az ő penzet. Ha peniglen az joſzagnak hatalmaſul valo el foglalaſaſanak, és egy ideiglen czalardul valo biraſanak, és haßna vetelenek, bizonyos bûnteteſe nem volna; bizony felette nehezen, és keſen juthatnanak az jamborok, az ő joßagokhoz és igazſagokhoz. Ezent kel ertteni arrol-is, mikor valamely magva ſzakat ember joſzaga, valakinel maſnal ßalagban vagyon, és az meg holt embernek, vagy fogadot attyafia, avagy egyeb keppen valo örökkeſſe, az ő penzevel és ſommajaval megh kinallya, de az penzet fel nem akarja venni. Azonközbe penig, hogy az eßtendő el ne tellyek, az meg kinalo fęl, azon joßagban iktattya magat: Mellyet miert hogy jol, igazan és tőrveny utjan czelekeßik, meltan meg kinalhattya penzevel, és az joſzagban-is iktathattya magat, nemis marad Patvarnak terhen erette.

AZ

AZ NYELVNEK valtſagarol, és annak birſagarol.

LXXII. TITUL'

AZ nyelv valtſag-is, ßaz forintot teßen: mely bûnteteſt, Kiraly, avagy ez Orßag Biraja előtt hamis és meltatlan panaßert: és gyakorta ektelen, és tißteletlen beßedert, hogy mas tißteſſegbeli embernek, jo hire, és neve ellen ßol: vetnek az Birak. De azert az derek kereſet, melyert az pőr tamadot volt, effele hamis panaßert, és vadlaſert (az mint meg mondam) örőcke el nem veß, mikeppen az Patvar dolgaban, oly ertelemben vadnak, hogy örőkke el veß. Hanem az derek dolog az altal le ßalvan, és az meg mondot ßaz forintos bûnteteſt-is le tetetven és vele meg fizetetven: melynek ket reße az Biroe, az harmadgya penig az ſerelmes fele: az Felperes (ha akarja) jo modgyaval pőrit uyjonnan el kezdheti.

DE EMENDA LINguæ, & pœna ejuſdem.

TITUL' LXXII.

EMenda autem linguæ, viginti quinq; Marcis, centum florenos auri facientibus, compenſatur, quæ propter injuſtam falſamq; quærimoniam, Regiæ Majeſtati, aut cæteris judicib⁹ ordinarijs porrectam: & ſæpenumero ob turpia inhoneſtaq; verba, contra quempiam bonæ famæ & honeſtæ conditionis hominem prolata, per judices imponitur. VErùmtamen actio principalis, ratione cujus *Par: 2. T. 70.* cauſa ipſa mota fuit, ob injuſtam hujuſmodi quærelam & expoſitionem perpetuò non amittitur, ſicuti per calumniæ factum (prout immediatè prætactum eſt) in perpetuum amitti intelligitur. Sed *Par: 2. T. 82.* condeſcenſa ipſa cauſa, & pœna prænarrata, in duabus judici, in tertia autem partibus cauſanti vel homini læſo depoſita atq; perſoluta, poterit actor (ſi voluerit) eam juſto debitoq; modo, de novo ſuſcitare.

MI LEGYEN AZ repulſio, és annak modgyarol, és bûntetteſről.

Miert

QUID SIT REPULſio, & de modo ac pœna ejuſdem.

TITUL' LXXIII.

QUia tempore executionis ſententiarum, & aliarum judiciariarum deliberationũ, per convictos, & in cauſa ſuccumbentes, violenta quædam repulſio ſubſequi & committi conſuevit: Ideo de ipſa repulſione hoc in loco breviter aliquid dicendum reſtat. Ubi ſciendum, quòd repulſio eſt, partis in cauſa triumphantis, per alteram partem, in cauſa ſuccumbentẽ, ab executione latæ per judicẽ ſententię, violenta quędam repulſio. Quæ quidem repulſio, quamvis ex vocabuli ſui virtute, non juridicus proceſſus; ſed contra illum potius manifeſtum obſtaculum eſſe cenſeatur. Finitis enim & pertranſitis cunctis cauſæ proceſsibus, & lata per judicem diffinitiva jam ſententia, evaginato gladio, vel alio quocunq; armorum genere oſtenſo, fieri, committiq; ſolet. Quia tamen ex vetuſtiſſimo uſu, & diuturna conſuetudine emanavit, in mediumq; venit: ideò pro quadam noſtræ legis parte, per hujuſmodi conſuetudinem, dudum approbatam inductæ, jam reputatur, & poſt finalem concluſionem cujuslibet cauſæ ſemel, ſed non pluries fieri & ſubſequi toleratur.

LXXIII. TITUL'

MIERT hogy az tőrvenyből ki ment, és az Birak vegezeſe ſzerent valo igaz tetelnek idejen, az Alperes meg győzetet felek, erővel valo ellenzeſſel-is, ſoktanak ęlni: ezokaert arrol az repulſiorol kelletik ſzollanom. Holot ezt kel meg ertenűnk, hogy az repulſio az, mikor az nyertes fel, igaz tetelre megyen, az Biro tőrvennyevel, és az masfęl, mely perit el veſztette, fegyveres kezzel ellenzi és meg tiltya, ſőt vele meg alattya az igaz tetelt. Mely fegyveres kezzel valo ellenzeſnek, az igye noha az ő ertelme ſzerent nem menne arra, hogy az tőrvenybeli út és orvoſſag volna: ſőt inkab az ellen nagy engedetlenſegnek mondhatnak. Mert az pőrnek minden cikkellyit altal menven, és vegben viven az pőrt, az Biro-is az utolſo ſententiat ki mondvan, ki vont fegyverrel, avagy egyeb akar minemű fegyvernek nemevel elő alvan, és azt ki mutatvan, ſoktak az repulſiot meg czelekedni. De miert hogy regi meg regzet ſokkasbol jőt közűnkbẽ: ezokaert tőrveny gyanant, ęlűnk immar, evel ez hellyen hagyatot ſokkaſunkal: Es mindenfele pőrnek vege utan, egyſzer, és nem tőbſzer tehetnek effele erővel valo ellenzeſt. Mely

Mely ellenzeſt ha ki meg czelekeſi, avagy ha ki egyſzer repulſiotteſzen, egy Gira Aranyon marad erette, mely hetven ket forintot teſzen: kinek ket reſzet az Bironak, harmadat az nyertes felnek tartoznak meg fizetni. Maſod uttal penig, ha ugyan azon egy pőrben repulſiot, avagy ellenzeſt mereſzlene valaki czelekedni: nyilvan valo őrők hitetlenſegben eſnek miatta: az mint az derek vegezeſűnkben-is meg vagyon irva.

AZ REPULSIOrol valo articuluſnak magyarazattya, mely az derek Decretumban meg vagyon irva.

LXXIIII. TITUL'

DE itt ez arant eſzűnkben kel vennűnk, hogy az repulſiorol valo articulusban, mellyet az derek Decretumban be irtak, nevezeteſſen ezt irtak, hogy az repulſionak mezitelen fegyverrel, avagy ki vont kardnak fel mutataſaval kellene meg lennie, és az ſomzedoknak és hataroſoknak neveit, kik az ki adatot ſententianak igaz tetelekort, Kiraly avagy Nador Iſpan, avagy valamely hiteles helynek emberevel jelen leſznek, az relatoriaban bele iratvan. Ebből azert ratur. Quæ ſi facta fuerit, per unam Marcam auri, ſeptùaginta & duos florenos facientem, in duabus judici, in tertia vero partibus in cauſa triumphanti, perſolvendam, compenſatur atq; deponitur. Secundario autem ſi repulſio, in una eademq; cauſa, committeretur: nota perpetuę infidelitatis inde palam ſequeretur: prout in generali quoq; Decreto noſtro continetur. *Par: 2. T. 75.*

DECLARATIO ARticuli Decreti generalis, ſuper repulſione conſcripti.

TITUL' LXXIIII.

SED hic advertendum eſt, Quod quià in articulo ſuper facto repulſionis, in ſerie ipſius generalis Decreti conſcripto, hoc poſitum habetur, ut repulſio ipſa per nudatum enſem, aut oſtenſionem evaginati gladij fieri valeat, atq; nomina vicinorum ac cõmetaneorum, qui tempore executionis latæ ſententiæ cum Regio vel Palatinali, & alicujus loci teſtimonialis hominibus intererunt, in literis ſuper ipſa repulſione relatorijs conſcribantur. Ideò damnalibus

quædam abusio inter nonnullos litigantes hinc emersit, quòd partem in causa triumphantem & victricem in sententiæ executione, evaginatione gladij vel ensis nudati ostensione repellere nolunt: sed astutia excogitata, baculo ligneo vel cambuca ferrea, interdum minis & terroribus, hominumq; caterva repellunt, & sententiam ac juridiciariam deliberationem executioni demandati & affectui mancipari non permittunt. Postea coram judice suo proponunt & allegant, non fuisse factam repulsionem, eo quòd nudati ensis ostensio vel gladij evaginatio, prout in decreto continetur, nulla, tempore ipsius executionis facta vel commissa fuisset. Sæpe etiam contra vicinos & cõmetaneos exceptiones faciunt, quòd iste non vicinus, ille verò non cõmetaneus esset: & pluribus ejuscemodi cavillationibus judicia justa subvertere, & processum juris turbare moliuntur.

Unde sciendum est, quòd in serie ipsius decreti non reperitur, neq; scriptum habetur, repulsionem secus & aliter fieri non posse, vel non debere, nisi evaginati gladij aut ensis ostensione. Sed hoc duntaxat ibi continetur, quòd non cum hominum turba & manibus violen-

azert illyen hitvan ßokast vőttek nemely peressek: Hogy az győzedelmes fęlt az igaz tetelben, ki vont mezitelen fegyvernek fel mutatasaval nem akarjak ellenzeni, és rolla el tiltani: hanem alnoksagot gondolvan, fa paltzaval, avagy vas bottal, buzogganyal, és azonkőzben fennyegetessekkel és rettentessekkel, sok neppel fel gyúlven, el ßorittyak és el kergetik, és az ßeknek itiletiből lőtt tőrveny szerent valo igaztetelt nem engedik és nem hadgyak elegsegessen vęgben vinnie. Annak utanna az Birajok előt azt felelik, hogy ők az igaz tetelt nem ellenzettek, mert senki ot mezitelen fegyvert, az mint az Decretumban meg vagyon irva, fel nem mutatot, sem fegyvert nem vont volna. Gyakorta az ßomzedok és hatarasok ellen-is szolnak, hogy ez nem ßomßed, amaz kedig nem hataros volna: és sok effele tetovazassal az igaz tőrvent fel forditani, és az tőrvenynek follyasat meg haboritani igyekeznek.

De ez tudtunkra legyen, hogy az Decretumnak rendiben, nem talallyak, irva sintsen, hogy az repulsio mas keppen ne lehessen, avagy kúlőmben ugyan ne legyen, hanem ki vont ez mezitelen fegyvernek fel avagy ki mutatasaval. Hanem czak ez vagyon ott az Decretumban, hogy nem sereggel és hatalma-

sul: de czak mezitelen kardal, avagy ki vont tőrnek meg mutatasaval is, meg lehet az repulsio és ellenzes. Ezt penig ezokaert irtak meg. Mivel hogy regen mind az ket fel, ugy mint az győzedelmes, s̓ mind penig az meg győzetet fel, az igaz tetelnek idejen, nagy sokkasaggal: Gyakorta kedig hadi keßúlettel mentenek egy masra, és kegyetlenkettenek, és neha nagy veßedelem s̓ vęr ontas kővetkezet kőztek. El annyira, hogy ha az Felperes meg győzhette az Alperest, tehat az megh nyert joßagnak urasagaban ment: Vißontag ha az meg győzetet Alperes, az Felperest megh győzhette, és az igaz tetelt veghez nem hatta vinni, egy Gira Arannyon maradot, ez hatalmas vakmerő ellenzesse miat.

Hogy azert effele ektelenseg kőzzúlúnk ki vetetnek, vegeßtúk: hogy nem ßúkseg sereggel avagy nagy neppel, és hatalmas kezzel, az igaz tetelre menni: hanem czak az ki vont fegyvernek ki mutatasais, az ellenzesre avagy repulsio tetelre eleg legyen. Akar azert fegyvernek, akar mezitelen kardnak, avagy paltzanak akar botnak ki mutatasaval, avagy embereknek sokasagaval, vagy akar czak fenyegettessel, ijesztessel, rettentessel haborgassak

violentis: sed per nudatum solum ensem vel ostensionem evaginati gladij repulsio fieri valeat. Et hoc ideò: quoniam priscis temporibus utraque pars tam scilicet vincens, quàm etiam convicta, tempore executionis alicujus sententiæ, vel judiciariæ deliberationis, magna hominum multitudine: Sæpe etiam bellico apparatu in alterutrum contendere sævireq;, & crebrò strages maxima inter partes subsequi consueverat. Ita ut si actor casu superior evasisset, in dominium bonorum reobtentorum se collocabat: convictus verò, si actorem devincere, & ab executione illa violenter propellere potuisset, in una Marca auri, pro hujusmodi violenta temerariaq; repulsione convincebatur.

Ut igitur corruptela hæc è medio tolleretur, statutum est, quòd non sit necessarium cum hominum turba & potentiarijs manibus executionem aliquam peragere: sed sola ostensio evaginati gladij ad repulsionem faciendam sufficiat. Sive igitur per ipsius ensis vel gladij evaginationem, sive per baculi aut cambucæ ostensionem, sive per hominum multitudinem, vel solis minis & terroribus executio alicujus judiciariæ commissionis per-

turbetur, & effectui mancipari non permittatur, ſemper repulſio eſſe cenſetur. Nomina vicinorum & cõmetaneorum propterea denotabantur, nè fraus aut dolus in oneribus repulſionum committi poſſet. Nam antiquitus ſinguli repellentes, vel repulſionem facientes in ſingulis Marcis auri condemnabantur, & ſæpenumero, tam filiorum quam etiam fratrum, ac uxoris & filiarum ipſius convicti, & in cauſa ſuccumbentis, nomina in literis Relatorijs conſcribebantur: & ſic onus repulſionis in tantum creſcebat, ut principalem cauſam creberrimè præcellere longeq; exuperare videretur. Quæ quidem
Par: 2. T. 50. abuſio ævo noſtro abolita eſt, & quotquot ſunt perſonæ convictæ vel repellentes, unam tantum marcam auri, pro unius judiciariæ deliberationis repulſione modo perſolvunt. Nihilominus tamen ipſa nomina vicinorum & cõmetaneorum poſſeſſionis recuperatæ, nunc quoq; conſcribuntur, nè Regius aut Palatinalis, & alicujus loci teſtimoniales homines dono vel favore ſeducti atq; corrupti, in executione juridica, eorum fidei commiſſa, repulſionem factam fuiſſe (ſi etiam non fuiſſet) adſtruere, & per hoc nota infidelitatis quempiã condem-

ſak az tőrvenybeli igaz tetelt, és elegſeges veghez vinni ne hadgyak, mindenkor repulſionak és ellenzeſnek kel mondani. Az ßombedoknak penig és hataroſ ſoknak neveit azert ßoktak vala meg irni, hogy az repulſionak terheben, valami czalardſag ne eſnek. Mert regenten kűlőn kűlőn valamennyin ellenzettek az igaz tetelt, kűlőn kűlőn egy egy Gira Aranyon marattak el, és gyakorta az meg győzetetnek, mind fiainak, ś mind attyafiainak, ſőt feleſegenek leannyinak neveit, az Relatoriakban, avagy valaß-tetel levelekben be irtak: és ezenkeppen, az ellenzeſnek terhet annyira neveltek, hogy az derek pőrnel ſokkal tőbre és fellyeb ment. Mely roß ßokas mi űdőnkben le tetetet, és akar mennyin legyenek az megh győzetet ſzemellyek, kik ellenzik az igaz tetelt, moſton czak egy Gira Aranyat fizetnek, egy tőrveny beli igaz tetelnek ellenzeſeert. Moſt-is mind azon altal, az meg nyert joßag kőrűl valok, ſzomſzedoknak és hataroſſoknak neveit, meg irjak: hogy az Kiraly avagy Nador Iſpan, avagy egyeb hiteles helynek emberit, ajandekkal avagy kedvezesből el ne haitſak, és az tőrveny ßerent valo igaz tetelben, mellyet az ő hitekre biűtak, oly czalardſagban ne eſſenek, hogy mikor nem ellenzettek volna-is, azt ne irjak hogy

ellenzettek, kiert valakit őrők hitetlenſegnek notajaban eytenenek. Effele avagy haſonlo czalardſaggal azert, és tetovazo haladeckal, az tőrvenynek folyaſat, és az tőrvenybeli itiletnek igaz tetelet, meg nem haborithatni. Mert az kőzzel valo ßombedok és hataroſok, nem talaltathatnak mindenkor othon, és effele tőrvenbeli igaz tetelnek idejen-is nem lehetnek mindenkor jelen. Ha ezokaert az győzedelmes fęl, à meg nyert joßagnak uraſagan kűvűl vagyon, elegedendő bizonyſag, és ok annak el hitelere, hogy ellenzeſſel haborgattak meg az ki mondot tőrvennek igaz tetelet. Ha penig valaki az pereſſek kőzzűl, az Kiraly, akar Nador Iſpan, avagy Captalan, akar Convent emberet vadolna, hogy az relatiot, avagy valaßt mint jartak volna, hamiſſan és meltatlan irta volna: ily dolgokert őket tőrvenyel kereshetik: de ez okert az tőrvennek follyaſſat nem kel meg haboritani.

condemnare valeant. Ejuſcemodi itaq; vel ſimili fraude ac exquiſito ſubterfugio proceſſu juris, atq; executio judiciariæ deliberationis, turbari non poteſt. Vicini enim, & cõmetanei propinquiores, non ſemper domi reperiuntur, nec executioni juridicæ ſemper inter eſſe poſſunt. Si igitur pars vincens, extra dominium juris poſſeſſionarij reobtenti fuerit juventus: ſufficienti argumento erit, judiciariam commiſsionem turbatam eſſe, & per repulſionem executione ſua reali caruiſſe. Si quis autem litigantium, Regium vel Palatinalem ac Capitularem, vel Conventualem hominem relationem injuſtam & indebitam feciſſe criminabitur: poterit eoſdem propterea juri ſemper convenire: non tamen ea de cauſa proceſſus iſte juridicus eſt turbandus.

HOGY AZ HITETlenſegnek Notaja, haromkepen eſsik, és tőrvent-is ugy mondnak felőle.

LXXV. TITUL.

ERTEni kel penig ezt-is, hogy az hitetlenſegnek notajaban az ellenzes mindenkor meg nem engettetik.

QUOD NOTA INfidelitatis tribus modis fertur & pronunciatur.

TITULUS LXXV.

ADvertendum eſt autem, quod in cauſa notæ infidelitatis non ſemper permittitur fieri repul-

repulſio. Nota namq; infidelitatis tribus modis pronunciatur.

Par: 1. Tit. 14. 15. 16. 20. Par: 2. T. 67. PRIMO modo, per Principem & Regem noſtrum, ita, ut ſi Majeſtas Regia quempiam regnicolarum ſuorum nota infidelitatis condemnare voluerit: tunc univerſis dominis Prælatis & Baronibus, cæteriſq; regnicolis unam generalem dietam & congregationem, ad certum terminum inſtituat & judicet, ad quam etiam ille, contra quem nota infidelitatis objicitur, per literas præceptorias Regiæ Majeſtatis, mediantibus literis exhibitorijs, ad aliquem Conventum vel quodcunq; Capitulum ſonantibus perſonaliter, & non per procuratorem evocari debet. Qui ſi venerit, & ſe expurgare poterit, bene quidem: alioquin ſi non venerit, vel ſi venerit, ſed ſe expurgare non valebit, ipſa nota crimineq; infidelitatis condemnatur: & poſtea illi neq; ſalvus conductus, neq; etiam novum judicium per Regiam Majeſtatem conceditur: & ſubſequenter, nec contradictoria inhibitio, nec violenta repulſio tempore ſtatutionis & occupationis bonorum ipſius infidelis admittitur: ſed abſolutè donatio Regia executioni, in hac parte, demandabitur.

SE-

tik. Mert arrol harom keppen mondnak tőrvent.

ELŐSZER, az Fejedelem, és az mi Kiralyunk, ily moddal, Hogy ha Kiraly ő felſege az Orſzagbeliek kőzzűl, valakit hitetlenſegnek notajaval akar kár hoztatni: tehat mind az Pap és ſzabad Urakat, mind penig az Orſag derek gyűlesben hirdeſſe, bizonyos napra, melyre azt is, kinek az hitetlenſegnek notajat ſemere vetik, Kiraly ő Felſege paranczolo levele mellet, valamely Conventnek avagy Captalannak ſolo level leven, ſemelye ſerent, és nem Procurator altal, reja kel hini. Ki ha eljő, és magat meg tiſztithattya, igen jo: ha penig el nem jő: avagy ha el jő-is, de magat meg nem tiſztithattya, hitetlenſegnek notajaban és bűnteteſeben eſik: kinek annak utanna, ſem uti levelet, ſem uy itiletet, Kiraly ő Felſege nem ád: és tovabba, ſem az ſoval valo ellenző ben tiltas, ſem erővel valo ellenzes, mikor az ollyan hitetlennek joſzagaban máſt iktatnak, és azt el foglallyak, meg nem engettetik: hanem tellyeſſeggel az Kiraly adomanyat, ennyi reſzeből, vegben kel vinni.

MASOD.

MASODSZOR eſik notaban az ember, az maſodik repulſio miat, mikor irasban be hozzak annak letelet. Ekkeppen-is az repulſiot az tőrveny meg nem engedi. Holot ez nota-is vakmerő viſſalkodo ellenzesből zarmazot és kővetkezőt: és nem illendő harmad uttal-is az repulſionak lennie, mint hogy tilalmas hogy mas uttal-is ne legyen.

HARMADSZOR, és utolſor, az hitetlenſegnek notaja jő ki, tőrveny latasbol, mely az Orſag Birainak ki mondot ſententiajabol ki latzik: melyre valo kepeſt, az Kiraly valamely joſagot, hitetlenſegnek neve alat, maſnak adgya, ugy mint, ſemnek ki tollyaſert, tagok czonkaſitaſert, hamis penz vereſert, avagy hamis level czinalaſert, és ezekhez haſonlo vetkekert, kikert hitetlenſegnek notajan maradnak. Effele tőrvenyből ki ment itiletet penig, miert hogy az ket ſęlnek feleletiből, ſoktak az ſęk ſinin ki mondani: holot eggyik reſz vallya, hogy amaz oly dolgot czelekedet, kiert notan volna, az maſik penig tagadgya. Ezokaert effele ſententia igaz-tetele idejen, mellyet az feleletekből mondottak: Avagy kit azert mondottak, hogy netalam akkor jelen nem

SECundo modo fertur nota infidelitatis, ex reportata ſerie ſecundariæ repulſionis. Et hoc quoque modo repulſio fieri non permittitur. Quæ quidem nota, etiam alioquin ex repulſione temeraria proceſsiſſe, ſecutaq; fuiſſe dinoſcitur: & non congruit id tertio iterare, quod vetatur etiam ſecundario facere.

TERtio & ultimo modo, nota infidelitatis declaratur atq; pronunciatur per judiciariam deliberationem, & latam ſententiam judicum ordinariorum Regni, ex donatione Regia, prætextu eruitionis oculorum, mutilationis membrorum, Cuſsionis falſarum monetarum, vel confectionis, aut delationis falſarum literarum, & aliorum hujuſmodi caſuum notam infidelitatis afferentium, cuipiam facta, ſubſequentem atq; provenientem. Quæ quidem judiciaria deliberatio, quia ex propoſitis partium in judicio contradictorio decernitur atq; declaratur: altera ſcilicet partium notam ipſam factam paratamq; fuiſſe affirmante, & altera negante. Ideo tempore executionis hujuſmodi ſententiæ, per reſponſiones (ut præfertur) partium

latæ, vel forſitan per non venientiam & non comparitionem alterius partis pronunciatæ, repulſio prænarrata fieri permittitur. Et hoc ideo (prout etiam alioquin iſta præcipuè ratione repulſio inducta fuiſſe perhibetur, & modo quoq; fieri toleratur) ut in termino vel tempore reportare ſeriei, talis repulſionis, quicquid in proceſſu ipſius cauſæ negligentia convicti & in cauſa ſuccumbentis, malè actum vel omiſſum fuiſſet, per gratiam novi judicij, aut revocationem Procuratoris reſtauraretur, & in melius reformetur. Damnoſum enim & nimis periculoſum foret, mox poſt latam & pronunciatam à judice ex reſponſionibus partium ſententiam, de dominio ac pacifica poſſeſsione bonorum ſuorũ quempiam vigore ejuſdem ſententiæ excludi, atq; tandem extra dominiũ illa rurſus proſequi debere.

Iudicis officium.

Judex enim ex objectionibus & allegationibus duarum pluriumvè partium & plerunq; literarũ ac literalium inſtrumentorum, coram eo productarum & exhibitarum, continentijs & tenoribus ſententiam decernere tenetur. Certũ eſt autem, procuratores partium ſæpenumero in reſponſionibus ſuis,

nem volt, avagy nem lehetet az mas fęl: olykort mondom, az repulſio ſierent valo ellenzeſnek lennie, meg engettetik. Ennek penig bizonyos oka vagyon (az mint hogy illyen bizonyos okert mondgyak is, hogy talaltak ezt az ellenzeſt, mellyet moſtan-is lennie megh engednek) tudnia illik, hogy mikoron az ellenzeſrõl valo levelbeli jedzeſt az tõrvenyben elõ adgyak, tehat valami az põrnek follyaſaban, az meg gyõzetet fęlnek gondviſſeletlenſege miat, tudatlanſagbol eſſet avagy el feleytetet volna, uy itiletnek orvoſſagaval, avagy Procator meg hivaſaval, helyere hoßhatna, és job modgyaval azt igazgathatna. Mert felette karos és nyavalyas dolog volna, az ket fęlnek feleleti ſierent, hogy menteſt az Bironak ki mondot tõrvenye utan, valakit bekeſſeggel birt joßagabol, annak erejevel, ki rekeßteni és ki vętni, mellyet annak utanna joßaga kũvũl kellene kereſni és megh põrelni.

MERT az Biro az ket avagy tõb fęlnek feleletire, és az leveleknek és levelbeli tanubizonyſag tetelre, mellyeket az ßęk ßinin elõ adnak, tartozik tõrvent tenni. Ez penig nyilvan valo dolog, hogy az Procatorok gyakorta feleletekben, vagy

vagy gondviſſeletlenſegekbõl, avagy tudatlanſagokbol, neha kedig gonoſſagbol, meg czalatnak és meg vetkeznek. Gyakorta az pereſſek leveleit-is és levelbely tanubizonyſagokat el teveßtik, és az hagyot ßek napjara vele elõ nem alhatnak. Az Biro penig ollyan tõrvenyt teßen, az mint az ket fęlnek feleleti, és levelei és levelbeli tanubizonſaga kivannya. Annak okaert, ha valamellyik fęl, hogy vagy õ maga, avagy procatora altal, feleletiben vetkezet volna, akar leveleinek be adaſaban megh fogyatkozot volna, eſzeben veßi: tehat hogy az Biro ki mondot tõrvenyevel, az joßagbol mindgyart ki ne veſſek, mikor effele vetkes itilettel igaz tetelre mennek: erõßakkal valo ellenzeſt (noha az tõrvennek gyalazattyara, de ki már ßokkasba ment és el-is ßenvedik) kenßeritetik tennie: mely ellenzeſnek oka adaſara, meg-is egy napot hadnak, hogy Biraja elõt elõ allyon: mely napon tartozik, ha lehet, az vetket avagy fogyatkozaſt, el igazitani és job utra hozni, az uy itiletnek erejevel, mellyet az Fejedelẽ kegyelmeſſen meg adot avagy Procator hivaſſal feleletit

is, aut negligentia, aut ignorantia, aliquando etiam malitia, falli & errare. Sæpe literæ, ac etiam literalia inſtrumenta litigantium periclitantur, & in termino, per judicem exhibitioni illarum præfixo, produci nequeunt. Unde ſententia per judicem ita fertur & pronunciatur, prout reſponſiones partium vel tenores & continentiæ literarum, ac literalium inſtrumentorum expoſtulant. Quapropter, ſi qua partium, per ſe, vel procuratorem ſuum in reſponſionibus ſuis erraſſe, vel in exhibitionibus literarum ſe defeciſſe congnoverit: nẽ per ſententiã ob ejuſcemodi defectum & errorem contra ſe latam, de dominio bonorum ſuorum immediatè excludatur, repulſionem violentam (in contemptum licet & vilipendium judiciariæ commiſsionis fieri, tamen tolerari ſolitam) tempore executionis ipſius latæ ſententiæ facere cogitur, & ad reddendam rationem hujuſmodi repulſionis, unicus adhuc terminus coram judice ſuo comparandi ſibi præfigitur: in quo tandem errorem aut defectum ſuum vigore novi judicij, per Principem gratioſè conceſsi, vel per revocationem & retractationem reſponſionis ſui procuratoris reſtaurare, & ſi poterit,

rit, in melius reformare tenetur. NOvi namq; judicij collatio, ac procuratoris cujuſpiã revocatio, ſemper præſupponit errorem & defectum, Non enim eſt neceſſe novum judicium impetrare, vel reſponſionem procuratoris revocare, niſi in proceſſu cauſæ erratum fuiſſe prius deprehendatur. Poſtea verò ulterior terminus ſibi non deputatur neq; conceditur: ſed lata ipſa ſententia finaliter & effectivè executioni demandatur. Et ſi ſecundariò quoq; repulſio temerariè committitur: Nota perpetuę infidelitatis (ſicuti immediatè declaratum eſt) inde reportatur.

tit megh uyitani. Mert az uy itiletet, és az Procator meg hivaſt azert ſzerzettek és adgyak, hogy vetkèt és fogyatkoyaſt talaltanak az ollyan pőr follyaſban. Nem-is ſűkſeg uy itiletet kerni, avagy Procatort meg hini, hanem czak akkor, mikor az pőrnek follyaſaban vetek eſsik, és fogyatkozaſt tőttek. Annak utanna penig tőb tőrveny napot neki nem adnak, nem-is engednek: hanem tőrvent mondvan, az ki adot ſententiaval, minden voltakeppen igazat teßnek. Ha penig maſod uttal-is vakmerőkeppen ellenzeſt teßen, (az mint meg mondam) őrők hitetlenſegben eſsik.

VTRUM ILLE POSSIT Repulſionem facere, qui in proceſſu cauſæ non egit.

TITULUS LXXVI.

SEd quia in calce quarumlibet literarum Adjudicatoriarum ac ſententionalium iſta clauſula: CONtradictione talis & talis convicti, (nominando eum, qui in cauſa ſuccubuit & convictus eſt) ac aliorum quorumlibet prævia ratione non obſtante, inſcribi & inſeri, & contra hanc quidem clauſulam etiam repulſio prænotata ſubſequi & fieri conſuevit: IDEO quæritur, utrum ille, qui in cauſa non fuit, poſsit actorem & partem, in cauſa triumphantem, ab executione latæ ſententiæ, literarumq; Adjudicatoriarum repellere? Et videtur quòd non: Quia non eſt illius turbare judiciariam commiſsionem, neq; immiſcere & ingerere ſe lucro, vel damno litis & cauſæ, qui in proceſſu ejuſdem nec vicit nec ſuccubuit. In contrarium tamen plerumq; accidit, partem triumphantem, cum literis Adjudicatorijs, atq; ſententionalibus ad facies talium bonorum & jurium poſſeſsionariorum accedere, quæ præ manibus alterius, & non illius qui in cauſa ſuccubuit, habentur, & juſto etiam forſitan titulo per eum poſsidentur. Sæpe etiam penes unũ Principale membrum, juris poſſeſsionarij talia bona occupari machinantur, quæ juſto modo atq; titulo ab eo membro fuerunt dudum ſequeſtrata.

Verbi gratia: Caſtrum, aut Caſtellum, vel oppidum unum, ſimul cum cunctis ſuis pertinentijs, videlicet villis, prædijs, portionibuſq; & juribus poſſeſsionarijs, ad idem de jure ſpectantibus & pertinere debentibus, proceſſu juris, aut ex Donatione Regia, vel alio

TEHETE AZ REpulſiot, ki az pőrt nem forgatta.

LXXVI. TITUL'

DE miert hogy minden meg itilt ſententia levelnek az vegben, ezt az Cikkelt be ßoktak irni: Illyen és imillyen embernek, ugymond (azt neven nevezven, ki az perben meg győzetet) és egyebeknek-is akar kik volnanak ellen mondaſok és tilalmok, az fellyúl valo okokbol, ellene nem alvan. Mely Cikkelre valo kepeſt, az meg mondot dot repulſioval, ſokan ſzoktak çlni: Ezokaert ezt kerdik, Hogy ha az, ki az pőrben nem volt, nem-is forgatta, az Felpereſt ki az pőrt meg nyerte, az igaz tetelről, az ſententia levelnek tartaſſa ßerent, ellenzeſſel el tilthattyae és repulſiot tehete? Kiben az tetzik, hogy nem: Mert az tőrvennek vegezeſet és hagyomaſat, az meg nem haborithattya, és magat az pőrnek nyereſegeben avagy karaban, ki az pőrnek follyaſaban ſemmit ſem nyert, ſem veßtet, magat nem avathattya és bele nem elegyitheti. De maga viſontag gyakorta tőrtent, hogy az győzedelmes fel, az ſententia levellel, affele joßag ßinere-is ment, mely immar mas ember kezenel volt, netalam jo modgyaval és igaſſaggal, és nem annal, ki az pőrben meg fogyatkozot és azt el veßtette. Gyakorta penig egy fő és derek joßag mellet, effele joßagot-is igyekeznek el foglalni, mely az derek joßagtol regen jo moddal, és igazan el volt ßakaßtva és mas hova birtak.

ERTELEMNEK okaert: Egy ember, egy Varat, Kaſtelt, avagy mező Varoſt, minden hozza tartozandoival, tudni illik, Falukkal, telekekkel, és falubeli reßekkel, mellyek igazſag ſzerent àhoz valok volnanak, tőrveny folyas altal, avagy Kiraly adomanya altal, avagy egyeb

titulo per quempiam acquiritur & prosequitur: à quo quidem Castro, Castello vel oppído verus dominus & legitimus possessor ejus, qui forsitan jam in semine defecit, unam vel duas villas, aut aliquod prædium & terram, adhuc vivens præcio vendidit, vel servitiorum pro exhibitione donavit, aut alio titulo contulit: & ille, cui venditio vel donatio facta fuit, se in hujusmodi villis aut prædio & terra, etiam consensu Regio, ac statutione juridica, dudum fundavit atq; firmavit. Obtento igitur jam principali membro, ipso scilicet Castro, aut Castello vel oppido, una cum dictis pertinentijs suis, & illo cui (ut præmissum est) venditio aut Donatio facta fuit, in causa non existente (ex eo forsitan, quod tempore recaptivationis & primariæ Statutionis dicti principalis membri, solus ille, qui pro tunc in dominio & possessione ejusdem membri Principalis fuerat, totali hujusmodi recaptivationi & statutioni contradixerat) Actor ipse etiam prænarratas villas, aut prædium vel terram, præ manibus alienis, modo antelato, jam existentes & habitam, penes Principale ejuscemodi membrum, tanquam scilicet pertinentias ejusdem, pro se vendi-

egyeb uton keres, és övöe akarja tenni: Mely Vartol, Kastelytol, avagy mezö Varoftol, az elöbi igaz Ura, kinek talam immar magva-is fiakat, egy avagy ket Falut, avagy valami teleket és földet, még élteben, valakinek el adot volt, avagy fiolgalattyaert el ajandekozot, avagy mas okon el idegenitet volt: az-is penig, kinek atta és ajandekozta volt, magat effele Falukban, vagy telekekben és földben, mégh Kiraly consensussaval, engedelmeböl-is törveny fierent bele iktatta, és helyeftette. Ha azert amà keresső fél, az derek joszagot meg nyeri, ugy mint, az Varat, Kastelt, mezö Varoft, az meg mondot hozza valo tartomanyal eggyút: am annak penig (az mint meg mondam) az ki meg vötte, avagy ajandok fierent már birta valami reszet, az pörben semmi refie, sem hire nem volt (netalam illyen okbol, hogy az derek foglalasnak és elsö iktatasnak idejen, az megh mondot derek jokban, ugyan az, ki akkor annak uraságaban és birodalmaban volt, ez derek foglalasnak és iktatasnak ellene mondot.) Az Felperes penig, az fellyúl meg mondot Falukat, telekeket és földeket, mellyek immar regen mas keznel vadnak, az derek meg nyert jofiaghoz, ugy mint, ha àhoz valok volnanak, maganak tulydonitani, és el foglalni

akarna. Effele és ehez hasonlo dolgokban azert, és ez okon, még az is, az ki az pörben nem forgot, fiabadon repulsiot és ellenzest tehet. Ennek, az felyúl meg irt, tanubizonysag tetelnek cikkelye hasnalvan, miert hogy az sententia levelben ezt be irjak (*az fellyúl valo okokbol*) az ellenkezes illyen volt. Mely cikkelnek ez az hasna, hogy az repulsionak terhet, nem tartozik meg fizetni: hogy ha meg bizonyultatik hogy amaz nyertes fél, melto ok nelkúl, az meg mondot jofiag foglalni ment.

Tovabba, Az fialagos jofiag felöl-is ezent kel ertenünk: hogy ha valamely peres, nemünemü jofiagnak tulaydonsagat, törveny fierent meg nyeri: Es effele jofiag, idegen keznel fialagban lefien (de ugy hogy az el fialagositas, jo moddal, igazan, és nem az pör közben lőt legyen) az sententia levelnek erejevel, mely annak örökkes voltarol ki adatot, effele meg nyert jofiagot az Felpörös annak kezeböl, az ki szalagos keppen birja, modnelkúl el nem foglalhattya: hanem az penznek summajat, melyben szalagban vagyon, szúkseg hogy elöszer le tegye.

Mert

vendicare & occupare nititur. In eo itaq;, & alio quoq; simili casu, repulsionem prætactam, etiam ille, qui in causa non erat facere permittitur. Et hoc virtute illius clausulæ, (PRÆVIA RATIONE:) qua mediante nec onus repulsionis ille deponere tenebitur: si pars triumphans absq; debita ratione ab occupanda bona prænotata accessisse verificabitur.

Item, de juribus quoq; possessionarijs impignoratitijs idem est sentiendum: Quòd si quispiam litigantium hæreditatem & proprietatem alicujus juris possessionarij pro se ordine judiciario obtinuerit: & tale jus possessionariũ apud manus alienas titulo pignoris extiterit (si tamen impignoratio ipsa, bono & justo modo, & non litis intermedio facta fuisse comprobetur) vigore sententiæ, super ipsa perpetuitate latæ, reobtentum hujusmodi jus possessionarium actor, à manibus ejus, qui pignoris illud titulo possidet, simpliciter occupare non potest: sed super illa pecuniarum summa, pro qua præmisso pignoris titulo obligatum habetur, ut primùm satisfaciat necesse est.

est. Nam alioquin si de plano occupare niteretur: repulsio meritò subsequi poterit. Et si ad tollendam suam pecuniam possessor ipsius juris possessionarij se tempore executionis dictæ sententiæ, judiciariæq; deliberationis paratum obtulerit: Tùnc neq; pœnæ vel oneri hujusmodi repulsionis subjacebit. Et hoc intellige, si de summæ pecuniarum quantitate, ac impignorationis qualitate, pariter & veritate ibidem constabit.

Mert ha kúlömben czak semmi nelkúl igyekezik el foglalni: meltan az repulsiot tehet, az kinek az joszagh vagyon. Es hogy ha az jobagnak gazdaja, az sententia szerent valo igaz tetelkort, kęßnek mondgya magat, az penznek fel vetelere: tehat az repulsio terhet, sem tartozik meg fizetni. De ezt ugy ertsed, mikor mindgyart, ugyan ott elő adhattya igassagat, és miben, hany forintban legyen nala balagban, megbizonyithattya.

DE NOVO IUDIcio, ac ejus modo, serięq; & processu.

TITUL' LXXVII.

QUIa post factam repulsionem, vel procuratorum malam responsionem, sæpenumero novum judicium solet à Principe impetrari: Ut in causa illa, quà quispiam succubuit & convictus est, non obstante eo errore vel defectu, quo se in processu causæ gravatum fuisse cognoscit: Non obstante etiam lata jam exinde judicis sententia: idem de novo respondere, novasq; allegationes, exceptiones & objectiones facere, literas forsitan non exhibitas producere, defectum obmissum supplere, errorem commissum emendare & generaliter omnia, quæ juris & justitiæ ac defensioni & sublevamini causæ suæ proficua esse cognoverit, peragere valeat atq; possit.

SCIendum igitur est, quòd hujusmodi novi judicij gratiam: prę terea cunctarum literarum privilegialium, ritè tamen & legitimè emanatarum, confirmationem: necnon universorum bonorum, & jurium possessionariorum, titulo novæ donationis collationem Princeps noster, ex debito regiminis sui officio, unicuiq; largire & concedere solet. Nova tamen donatio conferenda est, locumq; habet, si justè & non fictè postuletur: hoc est, si bonorum ipsorum impetrator, à die adeptionis eorundem, per se, vel progenitores quoq; sui, in reali dominio illorum, usq; ad tempus impetrationis perstiterint: quemadmodum in prima parte clarius super ipsa nova donatione notabile positum habes. *Par: 2. T. 37.*

Ulterius advertendum, Quod causa per formam novi judicij inchoata, unico tantummodo termino juridico, & ante omnes alias

AZ UY ITILETről, modgyarol, rendiről, és annak follyasarol.

LXXVII. TITUL'

MIERT hogy az repulsio tetelnek utanna, avagy az Procatorok feleletinek fogyatkozasanak meg hivassa utan, az Fejedelemtől gyakorta Uy itilet soktak kerni: Hogy az pőrben, melyben valaki meg fogyatkozot, és megh győzetetet, ellene nem alvan az ő tevelygesse, vagy fogyatkozassa, kiert tudgya, hogy pőrit el vesztette volt: Sem peniglen az Biro altal ki adot sententia is ellene nem alvan: ugyan azon pőres az Uy itiletnek erejevel uyjonnan felelhessen, dolgat forgathassa, fogast, és ellenveteſt tehessen, leveleit, mellyeket be nem adot volna be adhassa, fogyatkozasat fel epithesse, tőt vetket igazithassa, és kőzősegessen mindent, valami az ő tőrvennyenek hasznara és elő menetelire volna, gondolhason, mondhasson, és elő samlalhasson.

EZTIS azert vegyük esűnkben, hogy effele uy itiletnek kegyelmet: annak felette, mindennemű Privilegiumnak confirmalasat, az mely tőrveny szerent és igazan kőlt: sőt minden jobagrol valo uy adomanyrol valo confirmatio levelet, az Fejedelmünk, az ő tisztinek meltosagahoz illendő gondviseleseből, szokot engedni és adnia. Az Uy adomany mind azon altal ugy adatik meg, és akkor vagyon helye, mikoron meltan s igazan, és nem sinnel kivannyak: az az, ha az joszagnak meg kerője, az ő meg nyeresenek napjatol fogvan, vagy ő maga, vagy sűlei, minden voltakepen annak urasagaban voltak, mind ez uy meg kéresnek ideiglen: mikeppen hogy az első resben, àhol az uy adomanyrol soltunk, nyilvabban vagyon meg irva.

TOVABBA ezt is esűnkben kel vennünk, Hogy az uy itilet altal kezdettet pőr, czak egy tőrveny szerent valo terminusson,

causas finiri concludiq; solet: nè negotiũ & causa per judiciariam sententiam & deliberationem jam decisa, fine confuso pendere cogatur.

De cujus quidem novi judicij serie & modo, quia in generali decreto nostro clara continetur descriptio, Ideò articulum, super ea re conscriptum, verbotenus (prout sequitur) adjeci.

Item, solent nonnulli Regnicolæ in eorum causis, contra sese, potissimum in facto possessionario motis, servatis pertransitisq; legitimorum terminorũ & litium processibus, literarumq; tandem, ac aliorum cunctorum documentorum probabilium, hinc inde, pro finali conclusione hujusmodi negocij productionibus factis, in ultimo causæ termino, (dùm etiam judices ordinarij sedis judiciariæ Regni, magistriq; Prothonotarij, & jurati ejusdem sedis assessores suam tullissent sententiam. Earundemq; partium altera se in hujusmodi causa deficere & succumbere agnosceret, ac literæ adjudicatoriæ exinde vel jam emanatæ & extradatæ extitissent, aut post latam & pronunciatam sententiam extradari deberent,) procuratores eorum revocare, & causam condescendi facere velle, novum judicium impetrare, vigore cujus partem alteram ab executione literarum adjudicatoriarum sæpius prohiberent, ut sic eorum justis juribus privarentur.

Propterea statutum est, ut à modò in posterum hujusmodi causantes non nisi lite pendente, & causa nondum decisa, procuratores eorum revocare, & causam condescendi facere possint. *Par: 2. T. 81.*

Novum autem judicium impetrent semper, si voluerint. Verùmtamen ejus vigore partem alteram ab executione latæ sententiæ literarumq; adjudicatoriarum, superinde emanandarũ extractione vel extradatione, judices ordinarios, vel eorum Prothonotarios, nequaquã, valeant inhibere. Imò & ipsa pars triumphans, hujusmodi literas adjudicatorias, non obstantibus ipsis literis novi judicij, sic impetratis, debitæ executioni demandari facere. Pars deniq; ipsum novum judicium impetrans, habita executione dictæ latæ sententiæ, suam causam vigore ipsius novi judicij, dum voluerit, executioni demandare, & idem prosequi. *Par: 2 T. 75.*

Casu verò, quo altera partium sive ratione jurium possessionariorum, sive aliorum quorumcunque

son, minden pőreknek előtte, veghez kel és sokot menni: hogy az pőr és kereſſet, melyről immar az Birak tőrvent-is tőttek, bizonytalanul függőben ne kenzeriteſſek lennie.

MELY uy itiletnek rendiről és modgyarol, miert hogy az közönseges Decretumban vilagos iras vagyon, Ez okaert azonrol valo meg irt articulust, sorol sora (az mint következik) be helyeſtettem.

TOVABBA, ugy mond, mivel hogy az Orſagbeliek, ellenek valo pőrekben, főkeppen joſag dolgaban, tőrveny follyaſa ſerent az pőrt egy nehany terminuſſon altal viven, mikor immar mind az két fęlről, minden bizonyſagot, és ok leveleket be attak volna, hogy pőrek immar tellyes veghez meheſſen; az pőrnek utolſo napja (mikor immar Kiraly ő Felſege ſzękin, az rendelt Birak, Itilő meſtereket és hittes Aſſeſſorok tőrvent-is mondottak volna. Az pereſſeknek penig eggyikke, eſseben veven, hogy pőriben meg fogyatkozik, és már az ſententia leveleket-is ki kezdik adni, avagy hogy kiis attak, avagy ki kellene adniok) Prokatorokat meg ſoktak hinni, és pőreket le ſallitani

tani igyekezik, avagy uy itiletet veſsenek, kinek erejevel az mas fęlt, az ſententia level ſzerent valo igaz tetelről gyakorta el tilttyak, hogy illyenkeppen az ő igaſſagokban elő ne meheſſenek.

ANNAK okaert vegeztűk, hogy ennek utanna effele pőreſsek, czak az pőrnek foltaban, és mig tőrvent nem mondnak, hihaſſak meg Prokatorokat, és akkor ſalithaſſak le az pőrt.

Uy itiletet penig mindenkor kerheſſenek, ha akarjak. Azert mind azon altal annak erejevel az mas fęlt, az ki mondot tőrvenynek igaz tetele mellől, avagy az ſententia levelnek, melynek arrol kel kelni, ki vetele mellől, avagy ki adaſatol, az rendelt Birakat, vagy Itilő meſtereket, ſemmiuton, el ne tilthaſſak. Sőt az győzedelmes fęl, effele ſententia levellel, ellene nem alhatvan, az uy itilet, mellyet ez forman hozot, meltan igazat tetethet. Az à fęl penig, mely az Uy itiletet hozta, az ki mondot ſententia ſzerent meg leven az igaz tetel, pőrit az uy itiletnek erejevel, ha kedve tartya, meg indithattya, és az ſerent forgathattya.

Tőrtenet ſerent penig, ha valamely fęl, akar joſzag dolgabol, avagy akar mi dologbol,

negociorum, per non venientiam, eo quòd fortaſſe [b] certiſsimis negocijs præpedita, comparere nequiret, ſententionaliter quoquomodo convinceretur: tunc talis pars, ſic per non venientiam victa, & novum judicium impetrare, & tàm judices ordinarios ac Prothonotarios eorundem ab extradatione literarum adjudicatoriarum ſententionaliumq́, & partem adverſam ab extractione & executione earundem literarũ, ſemper dùm voluerit & poterit, inhibere valeat atq́ poſsit. Et quòd omnes cauſæ, in quibus per Regiam majeſtatem nova judicia impetrata fuerint, in primis octavis, inter omnes alias cauſas leventur & judicentur.

[b] *Par: 2. T. 59.*

bol, azert el maradna hogy el nem jőt az tőrvenyre, mint hogy bizonyos okok mulattatak el vele: olykort az ollyan, kit azert maraſztot el az tőrven, hogy arra el nem jőt, mind uy itiletet hoßhat, és mind az rendelt Birakat, Itilő meſtereket, az ſententia levelnek ki adaſſatol, és az ellenkező felt az ki veteletől és igaz teteltől, mindenkor, hogy ha akarattya leßen rea, el tilthattya. Es hogy minden pőrt, kiben Kiraly ő Felſege uy itiletet engedet, minden egyeb perek előt, az elſő Octavan elő vegyek és meg itillyek.

UTRUM POSSIT novum judicium impetrare, qui in cauſæ proceſſu non ſuccubuit.

TITUL' LXXVIII.

SEd quæſtiuncula occurrit diſcutienda, ſimilis quæſtioni ſuper facto repulſionis ſuperius propoſitæ. Utrùm poſsit ille novum judicium impetrare, qui non egit, neq́ fuit in proceſſu cauſæ? DI-

HOGY HA KERhete az Uy itiletet, ki az pőrben nem forogvan, azt el ſem veßtette.

LXXVIII. TITUL'

DE itt egy kerdes tamad, mellyet meg kel feitenünk, haſonlo az repulſio tetelről valo kerdeſhez. Hogy ha egyem az Uy itiletet hoßhatte, az ki nem pőrlet, avagy abban az pőrben, melyről az uy itilet ßól, nem forgot?

got? Melyre rővideden azt mondgyuk, hogy valameddeg az, ki az pőrt el veßtette, ęl, ſenki annal egyeb, uy itiletet nem vehet. Mert nem illik, hogy valaki ſarlojat, mas embergabonajaban veſſe. Mind az altal, az el halvan, ki pőrit el veßtette volt, az, az kire annak az pőrnek viſſeleſe az Orſzagnak ßokkaſſa ßerent ßalot, ßabadon vehet uy itiletet.

AZ PROCATŐR meg hivas, mí legyen, ès hol legyen helye.

LXXIX. TITUL'

MIERT hogy az Uy itilet mellet, az Prokator megh hivaſ-is gyakorta ßokot lenni. Ez okaert ezt tudnunk kel: Hogy az Prokator meg hivas ez, mikor valamely erettünk ßolonak ßavat, annak az ki be vallotta akarattya és hagyaſſa nelkúl, és erteſſere adaſſa nelkúl ßólvan az ſzęk ßinin, uy feleletet kezdven, az Biro előt azt uyittya és meg magyarazza. Minden Prokator meg hivaſnak penig, azon helybeli Biro előt kel lenni, az mely Biro

DICendum breviter, quòd quamdiu ille, qui in cauſa ſuccubuit, in humanis egerit & ſupervixerit, nemo alter, præter eum, gratiam novi judicij impetrare poteſt. Non enim congruit cuipiam falcem ſuam in alterius meſſem mittere. Verùmtamen parte ipſa victa, ille, in quem proſecutio cauſæ ipſius de Regni noſtri coſuetudine condeſcendet, liberam plenariamque impetrandi de facto habebit facultatem.

PROCURATORIS Revocatio quid ſit, & ubi fieri debeat.

TITUL' LXXIX.

QUoniam in cauſa factoq́ novi judicij, procuratorũ revocatio ſæpe ſequitur. Idcirco ſciendum, quòd procuratorem revocare, eſt reſponſionem alicujus advocati, per eum, præter voluntatem & extra informationem conſtituentis, in judicio factam retractare, & eam nova reſponſione coram judice reformare. Omnis autem procuratoria revocatio, coram eo judice, quo reſponſio illa, quæ retractabitur, facta fuit, vel

homine ſuo, ad id, per eundem judicem ſpecialiter deputato, fieri ſolet atq; debet. Verùm ſi cauſa ipſa in alterius judicis præſentiam fuerit tranſmiſſa: tunc coram eodem judice vel ejus homine, in cujus conſpectu per hujuſmodi tranſmiſsionem cauſa ipſa pendet, reſponſio procuratoris revocari debet.

Biro elõt az feleletlõt, avagy azon Biro nevezetes embere elõt. Ha penig az tõrvent mas Biro eleiben boczatottak: tehat azon Biro elõt, avagy embere elõt, ki elõt az kerdõ forogvan mig fúggõben vagyon, kelletik az Prokator ſavat meg hini.

PROCURATORIS Reſponſio, quomodo & quo onere retractari debeat.

TITUL' LXXX.

ADVERTEndum itaq;, quod revocatio reſponſionis cujuslibet procuratoris, in longis cauſarum proceſsibus, quibus videlicet etiam facta reſponſione juridici proceſſus ſubſequi, & judiciariæ deliberationes ac ſententiæ interlocutoriæ pronunciari ſolent, non niſi lite pendente, & cauſa per definitivam ſententiam nondum deciſa, fieri debet. In cauſis verò brevibus, per inſinuationem motis, & alijs, unicum terminum ad reſpondendum habentibus, etiam poſt latam & pronunciatam definitivam à judice ſententiam, quilibet litigantium procuratorem ſuum revocare poterit.

AZ PROCATORnak feleletit mikeppen, és micsoda terhel hihattyak meg.

LXXX. TITUL'

VEgyük eszünkben azert, hogy az Prokator hivas, az hoßßu perekben, mellyekben az feleletek utan, az Birak tõrvent-is kezdnek latni, és kõzõsleg ſententiatis mondani ßoktak, czak akkor lehet meg, mikor az põr męg foltaban és fúggõben vagyon, és arra mig vegsõ tõrvent nem mondottak. Az rõvid põrekben penig, mellyet bizonyoſſa tevõ hivatallal inditottak, és egyebekben-is, mellyeknek czak egy terminuſſon kel veghez menni, męg az el vegezet és ki mondot ſententianak utanna-is, akar mely põres Prokatorat meg hihattya.

Retractatio namq; procuratoris (ſicuti prænarratum eſt) præſupponit ſemper errorem vel defectũ. Qui quidem error & defectus, non niſi in repulſione & objectione, aut aliqua alia exceptione cõmitti ſolet.

Mert az mint meg mondok, az Prokator meg hivas, mindenkor valami vetſegbõl, avagy fogyatkozasbol kõvetkezik: mely valami feleletben, ellenzesben, avagy fogasban ßokot meg esni.

Ac tandem facta nova reſponſione, poſt revocationem prioris reſponſionis, modo præhabito, inſtaurari reformariq; debet: ita, ut ipſa die, qua ſententia ac judiciaria deliberatio pronunciatur & fertur, quilibet cauſantium, abſq; quolibet onere & gravamine: Poſtea verò infra octavarum & brevium judiciorum celebrationem (dempta duntaxat extrema die ipſarum octavarum, vel brevium judiciorum) ſemper cum minori onere, ſex videlicet florenis auri: Demũ, aut eiſdem octavis vel brevibus judicijs expiratis: cum majori onere, quinquaginta ſcilicet Marcis homagialibus, gravi ponderis, ducentos florenos auri facientib⁹, procuratorem ſuum revocare poteſt. Ultimam autem diem prænotatam verum eſſe intellige, ſi retractans ille calumnioſè & fraudulenter agere prætenderet. Ut videlicet

Az utan uy feleletet czinalvan, minek utanna az elõbi feleletet megh hitta, az fellyúl meg mondot mod ßerent, tartozik dolgat iſmeg ujolan kezdeni uyitani, és igaſſagat jobban megh magyarazni: Igyen, hogy azon nap, mellyen az ſententiat ki mondgyak, minden põres, minden terhe és birſag nelkúl, Prokatorat meg hihattya: Annak utanna az mig az Octava, avagy brevis tart (az leg utolſo naptol meg valva) mindenkor kiſſeb terhel, tudni illik, hat forintal meg hihattya: Vegtere, az Octava ki telven: nagyob terhel, tudni illik, õttven Giraval, ki ket ßaz forintot teßen, hihattya meg Prokatorat. Az Octava utolſo napjat ugy ertſed, hogy ha az megh hivaſſal alnakúl és czalardúl çlnek. Ez okkal hogy az Prokator

cet terminum ſolummodo ipſum juridicum hac cautela revocationis præteriret, & alteram partem ulteriori proceſſu vexaret & gravaret. Nam aliter die illa, qua ſententia fertur, ut eodem die & procuratoris reſponſio revocetur neceſſe eſt.

kator megh hivaſſal, czak az terminuſt mulathatna el, és az mas fęlt, halogathatna, azpőrt vontatvan tovab-is farasthatna. Miert hogy egyebkent-is ſzükſeges, hogy azon nap, mellyen az tőrvent ki mondgyak, Prokatoranak hija megh feleletit.

PROCURATORIS Reſponſio, duobus modis ſolet revocari.

TITULUS LXXXI.

RESponſio vero procuratoris & advocati, duobus modis ſolet revocari.

Primò, litis inter medio. Par: 2. Tit. 75. 77. 79. Par: 3. Tit. 6. & 11.

PRIMO, in proceſſu cauſæ, ante finalem concluſionem & definitivam ſententiam ejuſdem cauſæ (licet reſponſione præhabita) utputa, ſi quis ſe literas, & literalia inſtrumenta ſuper eo negotio, quo per adverſam partem lite impetitur habere, & illarum vigore ſe ab impetitione ſui adverſarij defendere poſſe allegaret: vel factum illud, pro quo lite ipſa vexatur, ſe patraſſe negaret: aut forſitan cauſam judex ex partium reſponſionibus ad oculatam reviſionem, vel communem inquiſitionem decerneret,

AZ PROKATOR meg hivas, ket keppen ſokot lenni.

LXXXI. TITUL'

AZ Prokator meg hivas kedig ket kepen lehet.

ELŐSZER, az pőrnek follyaſaban, az utolſo tőrvenynek, és vegső ſententianak, ki mondaſa előt (noha az előt megh felelt volt) mint mikor valaki azt felelne, hogy őneki jo levelei és menedeki volnanak, arrol az dologrol, melyről őtet az mas fęl kereſi, kiknek erejevel az ő ellenkező fęlnek kereſetitől magat meg oltalmazhatna: avagy azt az dolgot, az miert pőrben fogtak, tagadna hogy nem ő czelekette: avagy netalam, mikor az Biro az pőrt, az ket fęlnek feleleti ſzerent, ſzemmel valo nyilvan meg lataſra, akar kőz tudomanyra itiine, hogy egy mashoz feleltek mindeniknel nyilvan lehetne: mind az altal minek előtte az napja el jőne, mellyen az meg mondot leveleket elő kellene hozni, vagy valamellyik fęlnek meg kellene eſkúnni, avagy az lataſra, vagy kőz tudomanyra kellene menni, az peres fęlnek eggyike, eőeben vévén, hogy az ő Prokatora feleleti miat megh kezd fogyatkozni: nem varvan rea az meg hagyot napot, męg annak előtte Biraja előt, avagy annak bizonyos rendelt embere előt, kit erre valaſtot volna (az mint az előt meg mondam) Prokatorat meg hihattya. Mely az Fejedelem uyi itileti nelkúl is meg lehet, de nagyob terhel, tudni illik, ötven Giraval.

MASODSZOR: Az Prokator meg hivas, az tőrvennek és ſententianak ki mondaſſa utan-is ſokot meg lenni: ezis penig czak oly pőrekben, mellyekben menteſt és haladek nelkúl, az első feleletnek utanna, veg és utolſo ſententiat ſoktak mondani. Holot ha az Prokator, kűlőmben felelt volna: follyasban boczathatta volna azt az pőrt az tőrveny.

neret, jam reſponſionem factam fuiſſe cuilibet conſtaret: antequã, tamen terminus juridicus, per judicem literarũ exhibitioni, aut juramentali depoſitioni, vel oculatæ reviſionis, aut communis inquiſitionis celebrationi præfixus & deputatus adveniat, partium ipſarum altera ſe per reſponſionem ſui procuratoris gravatum eſſe, vel gravari debere ſentiens & agnoſcens: non expectato hujuſmodi termino judiciariæ ipſius commiſſionis, procuratoris ſui reſponſionem coram judice ſuo, vel homine ejuſdem, ad id (prout prætactum eſt) ſpecialiter per eum deputato, revocare poteſt: Et ejuſcemodi revocatio (quamvis cum majori onere, quinquaginta ſcilicet Marcis homagialibus) etiam abſq; gratia Principis fieri poterit.

Abſq; gratia Principis.

Secundò, poſt definitivam ſententiam.

SECUndo: Revocatio ipſa poſt latam & pronunciatam ſententiam definitivam contingit: & hoc ſolummodo in cauſis, quibus mox & immediatè per primariam reſponſionem partium finalis concluſio & definitiva ſententia ſequitur atq; profertur. Ubi ſi procurator unius partis aliter reſpondiſſet: proceſſus aliquis in cauſa illa ſubſequi de jure potuiſſet: Et caſus iſte rarus eſt, qui in cauſis præcipuè, per

Par: 2. Tit.

insinuationem motis & suscitatis committi consuevit. Unde hoc secundo modo, revocatio responsionis cujuslibet procuratoris,[a] exspiratis Octavis, vel termino celebrationis brevium judiciorum, non nisi per gratiam Principis, vigore novi judicij sequi fierique debet. Fassio autem procuratoris, qua mediante, procuratorum quispiam constituentem aliquem: in quinquaginta Marcis, gravi ponderis, aut citra, sive perennali, sive impignoratitio jure & titulo obligat, semper sine Principis gratia, majori tamen cum onere retractari poterit.

[a] *In quibus responsio facta erat. Per gratiam Principis novi judicij. Par: 3. T. 9.*

veny. De ez ritkan esik, és czak oly dolgokban, mellyeket bizonyossa tőve hivatallal kezdnek. Kiből ez masodszori, akar miczoda Prokator meg hivasnak modgya, el telven az Octava, avagy az rővid törvennek terminussa, czak az Fejedelem uy itiletivel, kel meg lennie. Az prokator vallast penig, mely altal meg kőtelezi azt, az ki őtet be vallotta, őttven nehez Girara, avagy alab, akar őrökképpen, akar szalagossul mindenkor az Fejedelem uy itileti nelkúl, hihattya meg, de az nagyob terhel.

QUOD CAUSARUM condescensio, duobus modis fieri solet.

TITULUS LXXXII.

QUoniam post revocationem procuratoriam, sæpenumero causarum condescensio sequitur. Unde sciendum, quòd condescensio causæ duobus modis fieri solet.

I. *Per Iudicẽ.* PRIMO quidem per judicem: Quando scilicet Judex causæ perlecta actione & acquisitione actoris,

HOGY AZ PŐREKnek le fallitasa és le tetele, ket keppen szokot lenni.

LXXXII. TITUL.

MIVEL hogy az Prokator megh hivas utan gyakorta kővetkezik, az pőreknek le szallitassa és le tetele. Tudnunk kei tehat, hogy az pőr ket keppen szokot le szallani.

ELŐSZER, az Biro altal: tudni illik, mikor az Biro, az Felpőresnek keresetit altal olvassa,

vassa, és egyetemben az abbol kővetkező hivatalt, jol meg tekentven, forgatvan, és rea szamlalvan, oly vetket, avagy fogyatkozast talal az hivatal levelben, mely vetek miat, jo modgyaval valo sententiat és törvent, az pőrben nem mondhat: Ugy mint, illyen okbol, mert az Falut, mellyet pőrrel, jol megh nem nevezte volt, mellyik Varmegyeben legyen ez Orszagban. Mert sok Falu vagyon azon egy neven, mely kűlőmb kűlőmb Varmegyeben vagyon, avagy neha ugyan azon Varmegyeben-is, egy neven tőb Falu-is vagyon, és eggyiket az masiktol valami vezetek nevel szoktak meg valaszani. Es, ha az Falunak nevet, vezetek nevevel együt- meg nem jelenti: ottan ketseg tamad belőle, mellyik legyen az az Falu, mellyet az Felpőres sajattyava akar tenni.

Mint peldanak okaert: Ket falut hinak Nandornak, mellyek azon egy Varmegyeben vadnak: de eggyik azert vezetek nevevel kűlőmbőz az masiktul: mert eggyiket felső avagy nagyub, az masikat penig also avagy kisseb Nandornak hijak: mellynek eggyike ennyim, az masikja tied. Ha azert az hivatalban és az feleletben jo modgyaval meg nem magyarazzak, mellyik Falut pőrlik: az Biro megh nem tudgya valasztani, mellyik

ris, simul & evocatione, inde subsecuta, [a]benè calculata, tale vitium vel errorem in literis ipsis evocatorijs depræhendet, quo præpediente, sententia, ac judiciaria deliberatio, debito modo, ex hujusmodi actione pronunciari non poterit: Puta, quia non denotatur villa sive possessio, quæ acquiritur, in quo comitatu Regni adjacet. Plures autem sunt villæ uno & eodem nomine vocitatæ, in diversis comitatibus situatæ, vel sæpe etiam in eodem comitatu adjacentes, aliquo tamen additamento cognominis variatæ. Et si villænomen cum suo cognomine non exprimitur: Dubium mox suboritur, quæ sit illa, quam actor juri suo vendicare nititur.

[a] *Calculatio actionis.*

Verbi gratia: duæ sunt villę hoc nomine Nandor appellatæ, in uno eodemq; comitatu positæ: una tamen illarum cognominis appositione variatur; Quoniam altera superior vel major, & altera inferior aut minor Nandor vocitatur: quarum altera mea est, altera verò ad te pertinet & tua est. Si itaq; in evocationis & actionis serie non declaratur quæ illarum acquiritur; non poterit Judex causæ discerne- *Pronunciari sententia de ambiguis non potest.*

re ad quam earũ ſententia feratur. Unde cauſa talis meritò condeſcendet, & invalidatur, de novo per actorem (ſi voluerit) inchoanda.

Iudex opponens & judicans eſſe nequit.

Hoc tamen ſemper præſuppoſito, ſi in cauſam attractus per ſe vel ſuum legitimum procuratorem, defectum & errorem hujuſmodi per modum exceptionis allegaverit. Nam aliter, ſi ad actionẽ ſponte reſpondebit, & acquiſitioni illi per ſe ipſum parebit nil objiciendo, Judex, de ſe opponens, ſimul & judicans, fieri nequit: ſed ſententia inter partes, juxta cauſæ meritum proferre debet.

Idem eſt dicendum, ſi quis occaſione actuum potentiariorum in litem evocabitur, & quo tempore mala, facinoraq; in actione poſita, patrata ſunt, in actione non declarabitur: quod talis quoque cauſa condeſcendet & caſſabitur. Quoniam abſq; termini, vel temporis expreſsione, nec actor vincere, nec in cauſam attractus vinci commodè poterit. Omnis enim cauſa, & litis motio, ratione actuum potentiariorum facta & inchoata: & ex conſequenti actio atq; acquiſitio, in ea declarata, per in cauſam attractum, aut affirmatur, aut negatur. Si affirmatur: ut ratio quoq; ſuæ affirmationis aſsignetur, neceſſe

mellyek felől tegyen tőrvent. Igy ez okon ez pőr meltan le ßál, és heaban valo, ha penig az Felperes akarja uyjolan el kezdheti.

De ezt mindenkor ßeműnk elől viſellyúk, hogy ha az Alperes, vagy önön maga, vagy Prokatora effelé vetket és fogyatkozaſt, elő ád és forgat: Mert egyebkent ha az kereſetre, ßabad akarattyabol meg felel, és az tőrvennek ereſzkedik, ſemmit nem excipialvan és forgatvan, nem lehet hogy az Biro, maga felellyen-is, és ugyan ő meg itillye-is: hanem az ket fęl kőzet, az dolognak derek erdeme ßerent, tartozik tőrvent tennie.

Ugyan ezent kel erteni arrolis, hogy ha valakit hatalomert tőrvenyben hinak, és azt az gonoſſagot, mely az feleletnek rendiben vagyon irva, mely időben czelekette legyen, megh nem jelentik: hogy az ollyan pőr-is le ßál, és ſemmiben mulik. Mert az napjanak és időnek jelenteſe nelkúl, ſem az Felpőres nem lehet nyertes, ſem az Alpőreſt meg nem győzhetik. Mert minden pőrt, és pőrnek inditaſſat, mellyet hatalomnak okaert kezdnek, és tovabba, az megh mondot kereſſetetet, az Alpőres, avagy vallya, vagy tagadgya. Ha utan vallya, ßúkſeg,

hogy

hogy okat adgya czelekedetinek. Mert ha okat nem adhattya, Alperes leven, úgyeben mindgyaraſt meg fogyatkozik. Ha penig az Alperes tagadgya, kivaltkeppen azert tagadgya, hogy az hatalomnak czelekedeſekort, nem hogy jelen lőt volna, de netalam akkor męg hazajaban ſem volt: Kit ſzomßedival és hataroſsival meg bizonyitani akarna: és illyen okert, ha az napjat mellyen az dolog eſſet, meg nem jelenti nevezet keppen: az Alperes nehezen menekedhetnek meg.

DE ezt jol meg kel ertenúnk, és eßűnkben vennúnk; Hogy az hatalomrol valo hivatalokat, és azokban valo kereſetet, kűlőmb kűlőmb valo moddal, és okkal ßoktak irnia. Mert neha, kivaltkepen mikoron bizonyos ßemelt hinak rea, illyen Cikkelyel irjak, hogy, ugy mond, illyen ember, melleje veven illyen ś i millyen ſzolgait és lobbagyit, hazamra rohanvan, ezt ś ezt művelte. Neha penig ezt irjak be az hivatalban: El kűldven, ugy mond, és el boczatvan illyen ś im-illyen emberit: illyen falúmra avagy joßagomra, és ott az en jobagyimnak ennyi és imennyi kárt tőtt. Gyakorta penig az hivatal illyenkeppen-is ßoll: hogy (ugymond) ennek ś ennek hagyomaſabol, és paranczo-

ceſſe eſt. Nam aliter affirmans vel reus ipſe mox in cauſa ſuccumberet. Verum ſi negatur: maximè propter ea negatur, quod tempore patrationis ipſorum actuum potentiariorum, nedùm præſentem fuiſſe, ſed fortè, neq; in patria ſua pro tùnc ſe extitiſſe: velit vicinorum & commetaneorum atteſtatione probare: & ob hoc ſi terminus in actione non ſpecificabitur: in cauſam attractus difficulter expurgabitur.

Evocationes prætextu actuum potentiariorum: aut aſſumendo, aut mittendo, aut mandando, fiunt.

Hoc tamen advertendum, & cordi imprimendum eſt, Quod evocationes, prætextu actuum potentiariorum editæ, & actiones in ejuſdem poſitæ diverſis cum clauſulis declarari ſolent. Aliquando enim (& potiſsimè cùm actio ad perſonam Principalem refertur) clauſula iſta apponitur, quod talis vel talis (aſſumptis ſecum talibus & talibus familiaribus ac Jobagionalibus ſuis) ad domum meam irruendo, hoc & hoc patravit. Aliquando verò in evocatione iſta clauſula ſcribitur: Miſsis & deſtinatis T. & T. hominibus ſuis: ad talem villam vel poſſeſsionem meam, ibiq; tot & tanta damna Jobagionibus meis irrogavit & intulit. Sæpe autem Evocatio cum hac clauſula decernitur: De commiſsi-

one & mandato talis vel talis T. & T. familiares, & Iobagiones ſui talem famulum meum, in tali loco repertum aut conſtitutum, dirè & acriter verberârunt: & hujuſmodi &c. Unde ſemper advertenda conſiderandaq; eſt clauſularum prædictarum in actione poſitio. Aliud eſt enim, ſecum aſſummere: aliud aliquem deſtinare, & aliud cuipiam patrandum quid mandare & committere. Aſſumptio namq; perſonalem intereſſentiam ſemper requirit. Miſsio verò & deſtinatio præſentiam exigit, ut præſens ſit ille, qui mittit, & qui mittitur: licet iſta miſsio etiam de longinquo fieri poſsit, ad familiares referendo: ſed non ad Iobagiones, qui in propinquo reſident. Niſi fortè medio famulorum jobagiones mitterentur. Et hoc quoq; in caſu non contingenti: ſed deliberato & malitioſè perpetrari præconcepto: Juſsio autem, & miſsio, etiam abſentiam includit. Poteſt etenim aliquis (ſi etiam regionem longinquam abiret) ſuis famulis & jobagionibus, in domo ſua conſtitutis, antequam decedat, & itineri ſe ſubmittat, hoc & hoc perpetrandum committere. Quapropter in miſsione & commiſsione debet ſemper attendi modus & ordo patratæ

Miſsionem & cõmiſsionem modus patratæ rei oſtendit.

ranczolattyabol, ſolgaja és jobbagyi, illyen ſolgamat, ki illyen hellyen talaltatot és rendeltetet, kegyetlenúl és kemenyen meg vertek: és tovabba effele czelekedeteket. Meg kel ez okaert mindenkor latni az hivatalban, mi modon és mikeppen irtak legyen bele, az Felperes keresetit. Mert mas az, valakit melleje venni: mas az-is, valakit bocsatani avagy arra rendelni: és az-is más valakinek valamit megh hadni és meg parancsolni, hogy ezt czelekedgye. Mert valakit melleje venni, azt jedzi, hogy ő maga-is ſemelye ſerent ot vagyon. Az el kúldes és rendeles penig, az jelen letelt, kevannya, hogy jelen legyen az, ki maſt el kúld, és az kit el kúldnek. Ugy vagyon, hogy effele el kúldes, embernek tavol leteben-is meg lehet, ſzolgainak hirt benne advan: hirekkel ſem leven az jobbagyoknak, kik kőzel laknak: hanem ha ſzolgai altal, az Iobbagyokat-is kúldene. Es effele kúldeſt nem tőrtenetből: hanem gonoz ſanſandekbol valonak itilhetni. Az hagyas penig és kúldes, az tavol letelt-is be foglallya. Mert nemely, ha mas Orſzagban megyen-is, ſzolgainak és jobbagyinak, kik hazanal vadnak, minek előtte utra menne, hogy illyen ſ illyen dolgot czelekedgyenek, meg hathattya. Annakokaert az el kúldesben, és

hágyomasban, mindenkor az modgyat, és az megh lőt dolognak rendit kel megh latni, és ha tőrtenetből valo dolog, avagy nem tőrtenetből valo, hanem arra tanaczkozot ſzanſandekbol lőt. Mert az tőrtenet ſerent valo dolog rővideden illyen, mint mikor az en jobbagyom barmat tilalmasbol, és kárbol be hayttyak, és udvarokra akar paitaban be rekeſtik, hogy addeg el ne boczaſſak, mig az kart meg nem fizetik. Az en ſzolgaim penig, akar jobbagyim vakmerőſegből azon nap, avagy maſod nap, hatalmas kezzel, affele be haytot barmot hatalmaſſagal el haytananak és viſſa kergetnenek: Avagy jobbagyom, akar ſolgam az Korczoman úlven, az tőb boron ivokkal őſſve veſſne, valamellyet meg ſebhetne, avagy ugyan meg őlne, melyert, az vęren fogva-is tartananak: de az tőb ſolgaim, avagy jobbagyim, azon vagy maſod napon hatalmaſul meg ſabaditanak: mely dolgokban az el kúldeſt, avagy meg hagyaſt igen jol meg kel hanni vetni, és meg itilni. Mert ha akkor tavol és meſſe főlden voltam: nyilvan valo dolog, hogy ſenkit oda nem kúldhettem, ſem hogy mod nelkúl czelekedgyenek nem hagyhattam, miert hogy effele tőrtőnet oly hertelen męg hirēmel ſem lehetet. Ha penig azt mondanad, hogy ſolgaimnak és jobbagyim-

tratæ rei, atq; caſus contingens, & non contingens, vel non deliberatus. In caſu namq; contingenti, puta, ſi pecora, & pecudes Iobagionis mei de pratis vel ſegetibus propter illata damna per aliquem abigerentur, & in curiam ſuam aut ſtabulum includerentur, ut interea non emittantur, donec ſuper damnis illatis ſatisfactio impendatur. Familiares autem vel Iobagiones mei temeritate ducti, eadem die aut ſequenti hujuſmodi, pecudes & pecora manu violenta educerent & reducerent: Aut Iobagio vel famulus meus in taberna ſedẽs & cum cæteris potatoribus ad jurgia veniens, alterum vulneraret, vel fortè homicidium perpetraret, & ibidem propterea detineretur: ſed per alios famulos vel Iobagiones meos, ipſa eadem vel altera die violenter eliberaretur: miſsio & commiſsio perpendi ruminariq; debet. Si enim in remotis & longinquis partibus ego tunc ago: certum eſt, quod mittere vel committere nequeo, cui utpote de contingenti hujuſmodi caſu tam repentè nil conſtare potuit. Si verò dicis, familiaribus & Iobagionibus meis

ad

ad ſortem me dudum cõmiſiſſe, ut ſi quando talis caſus occurrerit, hoc & hoc faciant: poterit quidem (fateor) iſte caſus in committendo, ſed non in deſtinando fieri: qui (quia de futuris contingentibus non eſt determinata veritas) admittendus non eſt. Nam & alioquin ſi caſus ejuſcemodi admittendus cenſetur: (præ ſuppoſito primario committentis intento) non violenta pecudum eductio, vel homicidæ eliberatio: ſed potius homicidium, & damnorum illatio conſideranda pariter & compenſanda dinoſcitur.

Caſus deliberativi.

Caſus verò non contingens fit & intelligitur, quando deliberatè & ex præconcepta malitia patrandum aliquid facinoris committitur. Puta domorum invaſio, ſylvarum ſuccenſio, villarum deprædatio, & ſimiles actus violenti, qui poſt diſceſſum alicujus potentis ad regionem longinquam vel externa Regna, etiam poſt centum & plures dies committi inferique poterunt: ſi prius illud mandarit in abſentia ſua patrandũ atq; peragendum. Iſtæ verò diſtinctiones clauſularum prætactarum poſitæ ſunt, non ut litigantibus calumniandi via pateret: ſed potius cauſæ juſta vel injuſta motio clareſceret. Sicuti enim actio juſta tuenda ſemper eſt: ita acquiſitio injuſta & calumnioſa admittenda non eſt.

bagyimnak ſzerentſere megh hattam volt, hogy ha valamikor effele dolog tőrtenek, tehat ezt ś ezt czelekednek: Effele hagyas, el hitem, meg lehetne, de hogy ezeket rendeltem volna az oda meneſre, az ki nem jő belőle, mert az jővendő dolgokrol, ſenki ketſeg nelkűl valo igazat nem tud mondani. Mert ha ſinten effele meg hagayſt felőlem el kellene hinni-is, tekentven az en fő igyekezetemre, nem az Baromnak hatalmaſſul valo ki vitelet, vagy az gyilkoſnak megh ſabaditaſat: hanem az gyilkoſſagot, és az kártetelt kellene ſem eleiben vinni, és jol meg itilni, ś raytam kővetni.

DE az mely dologh nem tőrtenetből leſen, ollyan, mint mikor valaki el vegezet ſzanſzandekbol, kit magaban ſok ideigh valaki artalmara forralt, hágy meg hogy meg czelekedgyek. Ugy mint, házra valo meneſt, erdő megh gyutaſt, falu dulaſt, és ehez haſonlo hatalmaskodaſt, mellyet valamely fő maga biro ember, ki mas tartomanyban, akar idegen Orſagban megyen, megh hagyhat, hogy el meneſe utan męg ſzaz avagy tőb nappal-is meg czelekedgyenek: kivaltkeppen ha az előt megh paranczolta, hogy hon nem leteben, meg keſertſek és vegben-is vigyek. Ez megmondot cikkelyck kűlőmbſegeről geről penig ezokaert ſzollek, nem hogy az Patvarkodaſra, valakinek okot adnek: de hogy az pőrnek jo modgyaval valo el kezdeſet vilagoſſon-is tudnok meg valaſtani, az illyeten kereſſettől. Mert az mikent az igaz kereſetnek helt kel adni: azonkeppen az hamis pőrnek, és patvaros kereſetnek helt nem illik adni.

MASODSZOR ſokot az pőrnek le ſallitaſſa, avagy le tetelenni, ő maga az Felperes altal, hat kőnyű Giranak meg fizeteſſevel, mely hat forintot teſſen, ket reſſet az Bironak (az ki előt az pőr kezdetet volt) az harmadat az Alpereſnek fizetven: mely pőrnek le ſallitaſa akor leſſen, mikor az Felperes lattya, hogy avagy az deak miat, avagy egyeb fogyatkozas miat, ugy kezdette el pőrit, hogy ő nekie nagyob artalmara, hogy ſem mint elő menetelere lenne, mellyet eſſeben veven, minek előtte Tőrvent mondananak, vagy ő maga, vagy Prokatora altal, az meg mondot terhel az pőrt le teſi, el nyomja és le ſallittya.

AZ

II. *Condeſcenſio vel Depoſitio cauſæ fit per actorem.*

SECUNdo modo, cauſarum condeſcenſio vel depoſitio fit per actorẽ, cum onere ſex Marcarum, minoris ſeu levis ponderis, ſex utputa florenos facientium, in duabus judici (coram quo lis ipſa mota fuerit) in tertia verò partib⁹ in cauſam attracto perſolvendarũ, dũm videlicet actor ſuam actionẽ & acquiſitionem, ex ſui negligentia, vel ſcriptoris vitio, aut alio quocunq; errore occurrente,* malè & indebitè poſitam ac celebratam cernit, & obeſſe potius quàm prodeſſe ſibi conſiderat, antequam diſcuſsio illius cauſæ fiat, per ſe, vel ſuum procuratorem, eam, cum onere & gravamine prænotato, ſponte ◊ deponi ſopiriq; & condeſcendi facit.

Par: 2. T. 79.

* *Si injuſtè & temerè litem motam cernit.*

◊ *Par: 2 Tit. 77. & 81. Lite pendente, & cauſa nondum ad extremum finem deciſa. Vel in toto, vel in parte, deponi poteſt.*

In cauſis honoris non conceditur:

Diffamare enim cave, nam revocare grave.

QUO MODO ANTE, & quo modo poſt latam ſententiam, cauſa condeſcendi debeat.

TITUL' LXXXIII.

CAuſæ autem condeſcenſio, ſemper ante latam per judicem ſententiam liberè fieri atq; celebrari poterit. Poſt latam tamẽ & pronunciatam ſententiã locum ipſa condeſcenſio non habet. Latã autem & pronunciatam ſententiam, intellige finalem & definitivam, non autem intermediantem, quam Canoniſtæ interlocutoriam appellant. Nam poſt intermediantem hujuſmodi ſententiam, cauſarum condeſcenſio ſæpe locum habet, admittendaq; cenſetur: ſed non ſemper.

Si tamen aliqua cauſa per Iudicem, ex reſponſionibus partium, ad communem inquiſitionem, vel oculatam reviſionem, aut literarũ & literalium inſtrumentorum exhibitionem ſubmiſſa fuerit: tùnc, non obſtante hujuſmodi judiciaria deliberatione, & ſententia intermediante, cauſa ipſa, etiam tempore diſcuſsionis reportatæ ſeriei talis communis inquiſitionis, vel oculatæ reviſionis, aut literarum & literalium inſtrumentorum exhibitionis, ſi etiam per utramque partem literæ jam coram judice productæ eſſent: ante tamen pronunciationem diffinitivæ ſententiæ, ex ſerie atteſtationum vel literalium inſtrumentorum ferendæ, ſemper actor cauſam ſuam cum onere præſcripto ſex Marcarum, deponendi habet poteſtatem.

AZ KI MONDOTT ſententia elõtt, avagy utanna, mi moddal kel az põrnek le ſallania.

LXXXIII. TITUL'

AZ Põrnek le ſallitaſa, mindenkor az ſententia ki mondaſanak elõtte ſabadon meg lehet. De az ſententia ki mondas utan nem lehet, nemis engedik. Az ki mondot ſententian penig az utolſo és vég ſententiat ertſed, nem az kõzben jaro ſententiat, kit az tõrveny-tudo Doctorok kõzõſleg valo tõrvennek hinak. Mert effele kõzõsleg mondott ſententia utan, gyakorta ſabadon le ſalhat az põr, és le tehetik: de nem mindenkor.

MERT ha valamely põrben az Biro az põreſſeket, avagy kõz vallataſra, avagy ſemmel valo nyilvan meg lataſra, avagy ok leveleknek elõ hozaſra ki boczatta volna: tehat bator ha az ket fel immaron leveleit az Biro eleiben hozta volna-is, de megh ſem az vallatasbol, ſem egyeb fele levelekbõl ſententiat nem mondot volna: az Felperes, az meg mondot hat Gira terhevel, az õ kereſetit mindenkoron le teheti.

Azert

AZERT mondam penig hogy nem mindenkor teheti le. Mert ha valakit valamely joſzag el foglalaſaert rea hinnak, és az Alpõres azt felelne, hogy õ abban az idõben, mellyet az Felpõres mond, azt el nem foglalta volna: mert az elõt-is azt az joßagot bekevel birta, és bekeſſeges uraſagaban volt volna: Avagy hogy regtõl fogva az az dolog kõztek el igazodot, és õ neki arrol menedek-is volna: mellyet jo leveleknek elõ mutataſaval meg-is akarna bizonyitani: Elõ jõven az meg hagyot napnak, mellyen leveleivel elõ kellene allani, és az Alpõres valami okon az tõrvenyre nem mehetne, ś leveleit ſem adhatna elõ, és mivel hogy leveleit elõ nem adhatta, *per non venit ſententiam*, hogy az tõrvent el mulatvan, vagy fejere itilnek, vagy feje valtſagan hadnak, és erről valo ſententiat-is az Felpõreſnek ki adnak,

DIxi tamen notanter, non ſemper. Nam in caſu, quo quiſpiam ratione occupationis aliquorum jurium poſſeſsionariorum, per adverſam partem in præſentia ſui judicis evocaretur, & ipſe evocatus reſpondere, ſe tempore, quo actor propoſuit, illa non occupaſſe: ſed etiam per prius ſe in dominio ejuſcemodi jurium poſſeſsionariorum pacificè perſtitiſſe, vel dudum ſe ſuper ea re abſolutum & expeditũ eſſe: hocq; efficaciſsimarum literarum exhibitione ſe probaturum: Adveniente verò termino, per judicem productioni & exhibitioni ipſarum literarum præfixo, & in cauſam attracto aliquo fortè impedimento occurrente, in eodem termino comparare, exhiberique commiſſas literas, producere non valente, contra ipſum per ſuam non venientiam & non comparitionem (ex eo quod in hujuſmodi literarum exhibitione defecit & ſuccubuit) ſententia capitalis aut emendæ capitis, per judicem pro-

nunciata, & forsitan debitæ etiam executioni demandata, & tempore executionis ejus repulsio violenta secuta, vel per literas novi judicij cum exhibitione (juxta vetustam Regni hujus consuetudinem, & contenta quoq; generalis Decreti nostri) confectas, ab executione sua prohibita fuerit: & tandem in termino revisionis & discussionis reportatæ seriei, ejuscemodi executionis aut inhibitionis, [a] actor ipse repulsionis, vel solummodo literarum sententionalium & judiciorum Birsagionalium onus atq; gravamen, ad portionem suam cedens, ab in causam attracto & convicto tulerit, & ad se levaverit: posteaq; convict⁹ ipse literas, per judicem exhiberi commissas, sed prius produci neglectas, corã judici produxerit: quarum vigore actor ille contra ipsum in causam attractum aut in facto calumniæ, vel emendæ linguæ convinci, aut alio onere condemnari se sentiens, antequam sententia calumniæ vel emendæ linguæ per judicem ediceretur, actor causam suam cum onere consueto sex Marcarũ deponere & condescendi facere voluerit: tunc in hujusmodi casu, etiam ante latam & pronunciatam definitivam sententiam,

[a] *Deponi causa non potest post birsagij levationem.*

nak, kivel ő igaz tetelre el-is jart volna, ha repulsioval vagy uy itilettel (ez Orßag regi meg regzet ßokkala, és az Decretum tartasa szerent) el nem tiltottak volna: vegre azert mikor immar mas Octavan ezen pőrt elő veßik, és az relatoriat olvasni kezdik, mint tiltotta el az Alperes az Főlpereſt az igaz tetelről: Es az Felpőres az repulsionak birsagabol, avagy az levelbeli sententianak és tőrvenybeli birsagnak fizeteseből, az ő reßet kezehez veszi az Alpereſtől, és magat reßesse teszi: Es igy annak utanna effele fizetesben esset Alperes leveleit, mellyeket az Biro hagyot volt, hogy elő hozza, de el mulatta volt, az Biro előt immar elő adgya: az Felpőres az elő adot leveleknek tartasabol eßeben venne, hogy vagy Patvaron, vagy nyelv valtsagon avagy egyeb terhen kezd maradni, az Alpőres ellen: tehat minek előtte arrol tőrvent mondananak, ha azon Felpőres az meg mondot hat Giraval, le akarna tenni is, tehat effele dologban, megh az tőrvennek vegső ki mondot sententia előt-is, le nem teheti az pőrt- Mert azon Felpőres,

pőres, azon sententiat mellyet az Alpőreſre, *per non venit*, hogy el nem jőt volt az tőrvenyre mondottak volt, pőrinek vegben vivő utolso sententianak tartotta, aval, mihelt az repulsionak és egyeb tőrvenybeli terhekből és birsagbol reßesült, és az mas fęlt meltatlan karositotta. Nem illik penig, hogy senki czalardul czelekedgyek: Igy az tőb hasonlo dolgokban is, ezen ertelemben kel lennünk.

DE az mostani időnkben, nem czak ez meg mondot okokbol, de sok egyeb fele modal-is, az Prokatoroknak kűlőmb kűlőmb fele, és szapora heaban valo agyaskodassok, és idő veßtő fogassok, forgatassok és ellen veteſſek miat, melto keresseteket-is, le sokrak sallitani és fenekkel fel forditani. Mely fogassokat mihelt à Birak eßekben veßnek, hogy az igaz tőrvennek és az igassagnak ellene vadnak, meg ne engedgyenek, és helt se adgyanak nekik. Hogy az gonoz tevőckel, eggyet erttven, hasonlo bűnteteſſel ne lakoltassanak. Mert ez amá ket elű tőr, mely az árvaknak és őßvegyeknek, és egyeb meg nyomorodot ßemelyeknek szűvet altal hatta. Es ez amá nagy banat, ki miat az nyomorultaknak, el keseredik az lelkek. Es ez amá tőrben valo eytes, ki santalan sokakat, őrők karhozatra vetet: Tudni illik, az melto kereſet,

tiam, depositio causæ locum non habet. Quia solus actor eam sententiam per non venientiam in causam attracti pronunciatã, vim sententiæ definitivæ habendam censuit: ubi repulsionis, vel literarum sententionalium & judiciorum onus ad se levavit, & per hoc injuste, partem adversam damnificavit. Fraus enim & dolus patrocinari debet nemini: Et de reliquis quoque similibus casibus idem est intelligendum.

Fraus, dolus, absit.

[b] Nostra tamen hac tempestate non solum prædeclaratis, sed etiam alijs pluribus modis causæ per varias & multiplices (frivolas tamẽ) procuratorum exceptiones allegationesq; objectiones condescendi ac subverti consueverunt. Quas ubi judices, juri & justitiæ contrarias fore agnoverit, admittere illisq; consentire non debent, ne facientes & consentientes pari reatu detineantur. Hic est enim gladius biceps, qui pupillorum & viduarum, aliarumq; miserabilium persona corda transfixit. Hic dolor, qui animas oppressorum ad intima penetravit. Hic deinde laqueus, qui plurimos in baratrum æternæ damnationis præcipitavit. Multiplex, videlicet causarum injusta

[b] *Causa condescendi non debet, ob parvum defectum.*

Condescensio causarum, multiplex & injusta evitanda.

condeſcenſio, quę tanquam peccati fomes ſemper eſt evitanda. Memoror enim ob defectum unius literæ Alphabeticæ, & ſæpe obmiſſionem unicæ dictionis, totam cauſam per advocatum exquiſita objectione & allegatione (conſentiente judice) ſubverſam, condeſcenſamq; fuiſſe.

reſetnek, ſok keppen valo meltatlan le ſzallitaſſok, mellyet mindenkor ugy kel mindennek el tavoßatni ś magat tőle meg oni, mint az halalos bűnnek tűzetől. Mert emlekezem rea, hogy gyakorta egy eggyes betűert, avagy egyetlen egy igitskenek el hagyaſaert, az egeß keresetnek pőrit, az Prokator, rea tanult agyaskodo ellenvetes és forgatas altal (az Biro-is eggyet ertven vele) fel forditotta és le ßallitotta.

DE ILLIS, QUI IN alterius Cauſam ſeſe ingerunt, quid ſit agendum?

TITUL' LXXXIIII.

QUia plurimi ſolent ſeſe in cauſas ac lites duarum partium, in ultimo præſertim cauſarum articulo, dum productis jam, & exhibitis coram judice per utramq; partem literis, & Privilegijs merita cauſarum tangentibus, finalis concluſio ſequi, & ſententia definitiva ferri atque pronunciari deberet: à tertia, ſæpe etiam quarta parte ingerere & immittere.

Igitur

AZOKROL AZ kik mas ember pőriben akar nak allania, mit kelleſek művelni?

LXXXIIII. TITUL'

MIVEL hogy ſokkan ſzoktak ezt czelekedni, hogy mas ember kereſetiben és pőriben, mely már ket fęl kőzőt forog, kivaltkeppen az kereſetnek leg vegső Cikkelyeben, mikor immar mind az ket fęl ok leveleit, mellyek az kereſetet illetik, Birajoknak elő adtak, és immar azon vagyon hogy derek ſententiat és tőrvent kellene mondani: azomban harmad felől, avagy nemellyek negyed felől-is, az pőrben ßoktak magokat elegyiteni és bele allania.

ANNAK-

ANNAKOKAERT vegyűk eßűnkben, hogy mikor az pőr joßag dolgaban, és annak őrőkkes voltarol forog: az vęg ſententianak előtte, az ki akarja, és magaban azt itili, hogy vagy őrőkkes keppen, avagy ſzalagoſſul, akar egyeb uton őtet illetne az az joßag, tehat (megh teritven az kőltſeget, mellyet az Felpőres az pőr kőzben kőltet, az mennyire arra, ki az pőrben allot, az ő reßere haromlik) ſzabadon az kereſetben magat be elegyitheti, és az pőrben allani meltoſaga vagyon. De mind azon altal az Alpőres, az pőrben allo ellen, nem tartozik menteſt ok leveleit, az Felpőreſtől kűlőn elő adni: Főkeppen, ha ki uyjonnan, Kiraly igaſſagaval, meg kerte volna, azt az pőres joſzagot, és ſajattyava akarna tenni. Mert efele Kiraly igaſſagaval kęrt joßagnak pőrire, az pőrben allonak, tartozik az Biro ſzokot tőrveny follyaſt engedni. De azert az ki igy az pőrben magat elegyiti, (hogy ha az Alpőres tagadgya) tartozik mindgyart, az nemzetſegeről valo lineat meg bizonyitani, hogy ő vęr à joßaghoz. Mert noha czak akkor ál be az pőrben: mind az altal az ő be allaſſaval, ugyan valoban Felpőreſſe teßi magat: Az Felpereſnek penig

minden-

Igitur ſciendum eſt, quòd quando cauſa ſuper hæreditate, & perpetuitate jurium poſſeſſionariorum ventillatur: ante latam definitivam ſententiam, quicunq; voluerit, & ſe jura illa poſſeſſionaria, aut perennali jure, aut pignoris vel alio quovis titulo concernere agnoverit (cum refuſione expenſarum, per actorē in proceſſu hujuſmodi cauſæ factarum, ad portionē in cauſam ingerentis cedentiū) liberam ſe in litem imiſcendi, & immittendi habet authoritatem. Verùmtamen in cauſam attractus, contra talem ingerentem mox & de facto literas, vel literalia inſtrumenta ſeorſum ab actore producere non tenetur, maximè ſi quiſpiam nomine & titulo juris Regij, noviter impetrati, jura illa poſſeſſionaria pro ſe vendicare prætenderit. Nam ad tale jus Regium proſequentium, in cauſam immiſcenti, proceſſus in hujuſmodi lite ſolitus per judicem dari, & aſſignari debebit. Nihilominus in cauſam ille ſe immiſcens, Genealogiæ ſuæ in lineam (ſi in cauſam attractus negaverit) immediatè comprobare tenetur. Quia etſi eodem duntaxat in termino in cauſam ſe ingeſsit: tamen pro hoc actorem ſe de facto effecit; Actor autem

Ingeſsio admittitur.

Par. 1. T. 31.

paratus

Actor semper debet esse paratus.

paratus ſemper eſſe debet. Nam aliter ab ingreſſu & proſecutione hujuſmodi cauſæ decidiſſe reputatur: & alio proceſſu illam poſtea proſequi tenebitur. Si tamen Genealogiam ſuam comprobaverit: vel forſitan neq; in cauſam attractū illā negaverit: nihilominus etiam contra eum expeditorias, vel alias literas ſe habere allegaverit: Inter actorem quidem, & in cauſam attractum, ex continentijs & tenoribus exhibitarum literarum judicium fieri, & adminiſtrari poterit.

Par: 2. T. 36. Attamen productioni literarum, adverſus in cauſam ingerentē exhibendarum, unicus terminus per judicem dari præfigiq; debebit.

Ingreſsio quandoq; non admittitur.

Advertendum eſt autem, quòd in cauſam, quæ ratione impignorationis, vel occupationis jurium poſſeſsionariorum agitatur: & proſequitur, nemo hæreditatem talium jurium poſſeſsionariorum pro ſe vendicare prætendens, in cauſam ſe immittendi habet facultatem. Juri enim & juſtitiæ diſconveniens videretur, ut ille, qui jura ſua poſſeſsionaria, neceſsitate rationabili cogente, alteri titulo pignoris ad tempus obligavit, inter litigandū de dominio eorum, per alium, cum quo prius nullum in hac parte commercium habuit, perpe-

mindenkor keſznek kel lenni. Mert ha keß nem leßen, az pőrben be allas mellet, minden dolgat el veßti: és az utan mas uton kell igaſſagat megh kereſni. De ha nemzetſeget megh bizonithattya: avagy ha az Alpőres ingyen ſem tagadgya: de azert azt mondgya, hogy effele pőrben allo ellen ő nekie menedeke, avagy egyeb fele levele volna: Bizonyara az Felpőres és Alpőres kőzőt, az be adot levelekből, tőrvent ſzolgaltathatnak. Az ellen penig, ki pőrekben allot, az leveleknek elő hozataſſara, egy bizonyos napot tartozik az Biro engedni és rendelni.

Vigyazni-is kel azerton erre, hogy az mely pőr ßalagos joßag felől, vagy joſzagnak el foglalaſa felől forog, ſenki az ollyan pőrben be nem alhat, hogy az joſzagnak őrőkkes voltat maganak tulaidonyithatna. Mert az igaz tőrvennek és igazſagnak ellene volna, hogy az, az ki maga joſzagat, ſzűkſege idejen, melto okokbol, maſnak egy ideiglen ſzalagul el kőtette, az pőrles kőzben, joſzaganak uraſagabol, mas ember altal, kivel annak előtte, ennyi reßeben, ſemmi kőzi nem volt, őrőckőn őrőcke ki reke-

ßtetnek: Avagy oly falut, mellyet valamely embernek kezeből el foglaltak, męg annak foglalaſa felett pőrelnek, nem annak ereßtenek kezeben, kitől el foglaltak volt, hanem mas idegen birtokaban birni adnak.

perpetuo excluderetur: Vel poſſeſsio de manu cujuſpiam violenter occupata, & in cauſa prætextu occupationis ejuſdem ſuſcitata, non ad illius, unde occupata fuerat, ſed alterius manus aſsignaretur poſsidenda.

HA AZ FELPŐRES az pőrt bele hadgya, az ki az pőrben be allot, mehete az utan tovab az pőrben, avagy nem?

UTRUM ACTORE liti cedente, poſsit in cauſam ſe ingerens in ea procedere?

LXXXV. TITUL'

TITULUS LXXXV.

DEmiert hogy gyakorta ſzokot lenni, hogy mikor immar az Biro, mind az ket fęl feleletit eleiben veßi, és immar mindenik fel az ő ok leveleit-is elő hoſzta, minek előtte az ket fęl kőzt utolſo ſententiat mondana, és mikor immar harmad vagy negyed felől is, valakik az pőrben be allottak volna, az ket pőres fęl, tudni illik, az Felperes és Alpőres, avagy az őnőn tulaydon indulattyokbol, vagy az attyok-fiai és barati tanatſabol jo modgyaval egyeſſegre és bekeſſegre ſzallanak, és igy az pőrnek és annak

SEd quia plerunq; fieri conſuevit, ut levata jam per judicem ad diſcutiendam cauſam duas inter partes exortam, productis etiam ſæpenumero per utramq; partem privilegijs, literalibus inſtrumentis priuſquam finalis & definitiva ſententia inter partes pronuntiaretur, cum jam à tertia quoque, aut quarta parte, aliquis ſe in eam cauſam immiſiſſet, partes Principales, actor ſcilicet, & in cauſam attractus, aut proprio eorum motu, aut aliorum fratrum amicorum ſuorum de conſilio, pro bona media in concordiam & unionem deveniunt, cauſæ illi & ulteriori proſe-

cutioni ejuſdem omnino finem imponentes.

Unde quæritur: Utrum in cauſam ille ſe ingerens & immiſcens, poſsit contra in cauſam attractum ulterius, in eadem cauſa (non obſtante præmiſſa concordia & unione, cum actore jam facta & ſtabilita) procedere: teneaturq; in cauſam attractus ad inſtantiam illius reſpondere: literaſq; producere: vel ex tenoribus literarum adverſus actorem, jam forte per attractum exhibitarum, valeat judicium & juſtitiam ſententiamq; definitivam habere? DICENDUM, quòd ſi concordia & unio prænarrata inter duas partes Principales, actorem videlicet & attractum, ante ſententiam diffinitivam, per judicem ferendam (ſi etiam ex utraq; parte literæ jam productæ extitiſſent) facta celebrataq; fuerit: amplius in cauſam ſe ingerens & immiſcens, in ea procedere non poteſt: neq; tenetur attractus ipſe contra illum de cætero, in eadem cauſa, reſpondere. Quoniam ruente fundamento (principali ſcilicet actore) ut cætera quæq; ſuper ædificata ruant neceſſe eſt.

Verùmtamen ſi concordia ipſa & unio poſt latam & pronunciatam inter omnes partes, actorem videlicet & attractum atque ingerentem ſententiam, lata factaq; fuerit: dùm jam de juribus poſſeſsionarijs litigioſis etiam ingerenti portio congruens; aut Dotalitium ſive Quartalitium, vel jus forſitan Impignoratitium extitiſſet adjudicatum: aut literalium ſaltem inſtrumentorum exhibitio fuiſſet attracto, contra ingerentem adjudicata. Tunc etiam Principali [a]actore liti cedente, & ulteriori proſecutioni hujuſmodi cauſæ renunciante ingerens, & in cauſam ſe immiſcens, nihilominus juxta judiciariam commiſsionem, & deliberationem judicis, in eadem cauſa procedendi habet facultatem.

[a] *Actor pote ſt liti cedere.*

annak tovab valo follyaſanak tellyeſſeggel veget vetnek.

Innet azert egy kerdes tamad: hogy ha az ki az pőrben be allot, az Alpőres ellen abban az pőrben (nem gondolvan az ket pőreſnek fellyúl meg mondot egyeneſſegevel, és alkuvaſſal, mellyet az Főlpereſſel vegeſtek és meg-is erősittettek) mehete tovab, avagy nem? Es az Alpőres tartozike annak ſzorgalmaztataſara meg felelni, és az ellen leveleket elő hozni: Avagy az mely leveleket az Felpőres ellen az Alpőres elő adot volt, abbol kelle czak tőrvent és vegső ſententiat mondania és varnia? Kire ez az felelet. Hogy ha az fellyúl meg mondot egyeneſſeg, az ket fő pőres kőzőt, ugy mint, az Felpőres és Alpőres kőzőt, veghez ment, ș raita meg eggyeſtek, minek előtte veg ſententiat mondot volna az Biro (męg ha immar mind az ket fęl leveleit elő hoſta volna is) az pőrben be allo kereſetiben tovab elő nem mehet: nem-is tartozik az Alpőres, az be allanok ez utan azon pőrben meg felelni. Mert el eſven az fondamentom (tudni illik az Felpőres) ſűkſeg minden egyeb rayta valo epűletnek-is el romlani.

DE ha az alkuvas és meg eggyezes leſen, az ki mondot és veg ſententia utan, mely az ſok fęl

kőzőt, tudnia illik, az Felpőres és az pőrben allo kőzt mondatik: mikoron immar az pőres joſzagbol az be allonak-is illendő reſt, vagy jegy ruhat, vagy negyedet, vagy talam ſalagos joſzagot itiltek volna: Avagy penig czak azt itiltek volna meg-is, hogy az Alperes tartozek leveleit, az pőrben allo ellen elő hozni. Ekkeppen męg ha az Felpőres, az pőrt el hadna, és ez kereſetnek ellene mondana-is, mind az altal azert, az be allo, az ki mondot tőrvennek ſententia ſzerent az pőrben tovab mehet.

AZ PŐREKNEK follyaſaban, az mely Birſag, meg ſzokot gyűlni, mikeppen kel azt meg venni?

LXXXVI. TITUL.

MIVEL hogy mikor az hoſſu pőrnek follyaſa kerent, valamely dolog veghez megyen, az tőrvenykezes kőzben, valamennyi birſagban

QUALITER BIRSAgia, in Proceſſu cauſarum accumulari ſolita, exigi debeant?

TITUL. LXXXVI.

QUOniam finitis cauſis, longo litis proceſsu terminari ſolitis, univerſa judiciorum onera, vel juridica gravamina, in proceſsibus earundem cauſarum aggregata, & accumulari conſue-

ta (quæ communi vocabulo Birſagia nuncupantur) exigi ſolent. SCIENDUM igitur, quòd ſi in cauſam attractus juridica ipſa gravamina in proceſſu cujuslibet cauſæ contra ſe aggregata, mox finita cauſa, coram ſuo judice paratis in pecunijs deponere & perſolvere voluerit: tunc quamlibet Marcam uno floreno deponere & refundere poterit. Et hujuſmodi onerum & Birſagiorum duæ partes ſemper judici cedunt, & tertia pars actori manebit. Ubi verò coram judice ſuo illa deponere noluerit, aut non poterit, attamen judicem ſuper eo poſtulaverit, pariter & admonuerit, ut hominẽ ſuum mittat, coram quo de bonis & juribus poſſeſſionarijs, per eorundem occupationem, non expectata ſuper ea re executione, ſolita conſuetudine fienda, ſatisfactionem ſuper ejuſcemodi judiciorum oneribus impendere curabit: tunc ſingula quæq; Marca, ſingulis duobus florenis deponi & perſolvi valebit: Si tamen nulla admonitio facta nulla etiam ſatisfactio per ipſorum bonorum occupationem impenſa, ſed ſimpliciter ad executionem, cauſa ipſa, ſimul cum oneribus ſuis ſubmiſſa fuerit; tunc non aliter, niſi quam-

ſagban eſtek az pereſſek és bũntetesben, raytok meg ſzoktak venni. LEGYEN tehat tudaſunkra, hogy ha az Alpõres põrinek forgataſſaban birſagban eſſet, az dolog veghez menven, ha mindgyart kes penzel akarja Biraja elõt le tenni: tehat minden Giraert ſzaz ſzaz penzt tehet le, az meg elegitesben. Effele birſagnak ket reſze penig mindenkor az Biroe, az harmadgya penig az nyertes Felpõreſnek marad. Hogy ha penig az birſagot Biraja elõt le nem akarja tenni, avagy ninczen penze hogy le tehetne, mind az altal keri az Birot, ſõt ugyan inti, hogy emberet küldgye, ki elõt marhajat és joſzagat az birſagban oda bõczúlteti, és vele el foglaltattya, minek elõtte az ſententiaval az megh regzõt ſokas ſzerent rea mennenek: az ollyan minden Girat, ket ket forintal le teheti, és vele megh fizethet. Ha penig az Birot meg nem kenalya s nem hija, az birſagrol az joſzagbol eleget ſem tõt, ſem annye erõt kezeben nem boczatot, hanem telyeſſegel arra hatta, hogy az Biro az igaz tetelre boczaſſa ki az põrelt, és akkor

akkor tegyenek igazat mind az birſagrol s mind az ſententiarol: tehat akkor, minden Girat negy negy forintra tudvan, tartozik az vegtõ felnek ingo marhajabol, ha talaltatik, avagy ha nincz, joſagabol, tegyenek igazat.

Az birſag penig az põr follyasban mikeppen ſzokot nevekedni, nem ſükſeg hogy ſok beſeddel irjak felõle, holot az ſele hoſſu põr follyaſat, melyben, az regiek ſzokaſa ſzerent, eggyik tõrveny naprol, mas tõrveny napra, ket annyeval neha negy annyeval haladot az birſag, az derek vegezes ſzerent le tõttek. Mert az moſtani tõrven és ſokas ſzerent, minden hoſſu põrnek negy Octavan veghez kel menni, kiben az birſag czak egyenkent gyúl, és meg nem tõbbúl, ſem kõttõztetik, hanem czak az harmadik hivatalban, mely czak az egy kõz hivatalbol, avagy kinalasbol ſarmazik. Mert az elſõ Octavan az Alpõres, ha quamlibet Marcam ad ſingulos quatuor florenos taxando, reus ipſe compenſare deponereq; tenetur. Super quibus primò de rebus mobilibus convicti, ſi reperiri poterunt: alias aut de juribus ejuſdem poſſeſſionarijs ſatisfactio impendenda erit.

Qualiter verò, & quo ordine ejuſcemodi Birſagia, ſeu judiciorum onera, in proceſsibus cauſarum, contra quoſpiam accumulari ſoleant, non exiſtimo neceſſarium ſermone prolixo deſcribere: eo quòd longus ille cauſarum proceſſus in quo juxta antiquorum & prædeceſſorum noſtrorum conſuetudinem, Birſagia ac judicia ipſa ſæpe duplari, ſæpe etiam cum duplo duplato, de uno juridico termino, in alium prorogari conſueverant, per generale Decretum noſtrum abolitus & extinctus eſt. Secundum namq; modernorum legem & conſuetudinem, univerſæ cauſæ longo litis proceſſu olim terminari ſolitæ, in quatuor tantummodo terminis octavalibus decidi & finiri debent, in quibus judicia ipſa ſimplo duntaxat modo cumulantur: & non niſi in [a] tertia evocatione, quæ ex ſimpla admonitione vel evocatione proceſſura eſt, duplantur. In primo [b] namq; octava- liter-

Par: 2. T. 28.

[a] *Prima Evocatio fit penes literis citatorias. Secunda penes literas inhibitorias. Tertio poſt factam repulſionem.*

[b] *Per non venit.*

li termino, dùm in causam attract⁹ non comparuit, in judicio trium Marcarum convincetur & aggravabitur, & per actorem tam ad earundem Marcarum restitutionem, quàm etiam ipsius causæ prosecutionem iterum evocabitur. Et hæc Evocatio secunda appellatur. Unde si in secundo termino juridico in causam attractus non comparuit: tunc [c] pro ista secunda non comparitione, rursus in trium Marcarum judicio, & pro non solutione priorum trium Marcarum, in duplo condemnabitur. In simplici autem possessionaria statutione, vel metali reambulatione, semper simpliciter Birsagia ipsa aggregantur. In brevi quoque causarum processu, in causam attractus similiter in tribus Marcis, per se, & si Jobagionum vel familiarium suorum ignobilium Statutio interserta fuerit: tùnc pro non statutione singulorum, in singulis Marcis, hoc est pro quolibet eorum in una Marca: Actor verò si non comparuerit, in Regali judicio, sex Marcas faciente, gravari consuevit: Et in hujusmodi judiciorum ac Birsagiorum solutione quælibet Marca uno floreno, vel centum denarijs, in sede judiciaria coram judice causæ

[c] *Hodie. Si contradictione Inhibitione non ostendit, sententia extradatur.*

ha elő nem jő harom Giran marad, és az Felpőres mind annak meg fizetesſere, mind az pőrben el jarasra ismeg rea hija, és ezt masod hivatalnak nevezik. Ha penig masod hivatalra sem jő elő, ismeg harom Giran marad, és az ellő harom Giranak meg nem fizeteseert, ket annyin marad. De az kőz iktatasban, vagy hatarjarasban czak egy egy birsag es. sik. Az rővid pőrnek follyasaban-is, ha az Alpőres rea nem jő, harom Giran marad. Ha penig jobbagyit elő nem allattya, kiket elő allatni hattak volt, mindenekert egy egy Giran marad. Az Felpőres penig ha az Kiraly tőrvenyeben elő nem jő, hat Giran marad, Es effele birsag fizetesben minden Girat az fekben, az ő Biraja elől az pőres egy egy forintal le tehet. Ha penig igaz tetelre megyen, minden Girat negy negy forintal. Ha penig az Alpőres ingo marhaval bővőlködik, és azzal akar meg fizetni az Bironak és pőresnek effele maratsagot, tehat az mint az bőczűlesnek rendiről szollottunk ez Decretumnak első reszeben, azonkeppen szabadon marhaval fizetheti meg.

Az Decretom Masodik reszenek vege.

causæ (modo prædeclarato) deponi atq; persolvi poterit. Si tamen ad executionem submissa fuerit: tùnc una quæque Marca quatuor florenis, vel quadringentis denariis compensanda erit. Verùmtamen si reus & in causam attractus voluerit, & rebus mobilibus abundaverit: juxta modum, in serie æstimationis rerum mobilium, prope finem primæ partis descriptum, juridica ipsa gravamina Iudici, adversæq; parti persolvendi habet potestatem. *Part. 1. T. 33.*

FINIS PARTIS SECUNDÆ.

Az Orszagh SZOKOT TŐRVENYENEK harmadik reszeről kőzőnsegessen.

I. TITULUS.

MIVEL hogy Istennek segitsegeből ide fel el vegezem az tőrvennek follyasat, és az sententiaknak modgyat és kűlőmbseget, az mint az Kiraly Udvaraban szoktak vele ęlni. Immar az Decretumnak harmadik és utolsoreszeben szollok az fele pőreknek rendiről és follyassarol, kiket kerdősre az Kiraly Udvaraban szoktanak vinni, és el is boczatani. Tovab-

De Tertia Parte IURIUM ET CONsuetudinum Regni, in generali.

TITULUS I.

ABSOLUTIS, auxiliante Deo, superius judiciariis processibus, & sententiarũ speciebus, atq; diversitatibus curiæ Regiæ, in hac jam tertia & ultima parte hujus opusculi, supereſt tractare de litium & causarum, in ipsam curiam Regiã, per viam appellationis deducendarum atq; transmittendarum

rum ſeriebus. Et conſequenter Regnorum Dalmatiæ, Croatiæ, & Sclavoniæ, atq; Tranſſylvaniæ, ſacræ videlicet Coronæ Regni hujus Hungariæ dudum ſubjectorum & incorporatorum conſuetudinibus, à noſtra lege parumper diſtantibus atq; diſcrepantibus: de quibus plurimæ cauſæ, poſt finalem earum deciſionem, in dictam Regiam curiam, maturioris reviſionis & evidentioris diſcuſsionis gratia tranſmitti conſueverunt. Liberarum quoq; Civitatum legibus, & de impenſionis judicij, ex parte colonorum & ruſticorum noſtrorum fieri conſueti, prout in titulis ſubſequentibus patebit.

TOVABBA az Orſzagnak is ugy mint Dalmatianak, Horvat Orſzagnak, Tott Orſzagnak, és Erdely Orſzagnak ſzokot tőrvenyeről, mely Orſzagok, tudni illik, ez Magyar Orſzag Coronajahoz tartoznak, és ez mi Orſzagunckal ugy mint eggye lőttek, és ezeknek ſokot tőrvenye az mi tőrvenyünktől keveſſe kűlőmbez: Mely Orſzagtol ſok pőreket minek utanna vegek ſakad, jobban és nyilvabban valo meg latasnak okaert, az Kiraly Udvaraban kerdőre ſoktak boczatani. Szollok tovabba az ſabad Varaſoknak-is tőrvenyeről, és az mi Iobbagyink és Porainkfelől ſokot tőrvennek ki ſzolgaltataſanak modgyarol, mint az ide ala kővetkezendő Titulusokban rend ſerent meg leſen irva.

UTRUM QUILIBET Populus, vel Comitatus, poſſit per ſe condere ſtatuta.

TITULUS II.

QUIA Leges & dudum approbatæ conſuetudines prædictorum Regnorum Dalmatiæ Croatiæ, Sclavoniæ & Tranſſylvaniæ, certis in terminis & articulis à noſtræ patriæ, Regni ſcilicet

HOGY HA MINDEN Nep, avagy Varmegye, vagy Varos, ő magatol ſzerezhete ſzerzeſt, avagy nem?

II. TITULUS

MIvel hogy az meg nevezet Orſzagoknak, ugy mint Horvat Orſzagnak, Tott Orſzagnak és Erdelynek az ő megregzet tőrvenye bizonyos reſben és Cikkelyekben, az mi hazanknak, tudni illik, Magyar

Magyar Orſzagnak az ő tőrvenyetől, és ſokaſatol kűlőmbez: ſőt nemely Varmegyek ſokkal kűlőmb ſzokkaſſal (akar mint vettek legyen fel) ugy mint ſajat tőrvenyekkel élnek, és kűlőmbőznek az tőb Varmegyektől, de męgh az Kiraly Udvara tőrventől-is. Ezokaert kerdes tamad itt, ha minden nep avagy Varmegye avagy minden Varos ő magatol ſzerezhete ő maganak valo vegezeſt? Erre azt felellyük, hogy ſemmi nep és ſemmi kőlſeg ſerzeſt nem ſzerezhet ő magatol, valamelynek tulaydon birodalma ninczen, hanem mas Uraſaga alat vagyon: hanem az ő Fejedelme és előtte jaroja engedelmeből, ſerezhet ollyat, ki ſem Iſteni tőrvennek, ſem emberi tőrvennek ellene ninez. De męg ugy hogy ha az ſzerzesben valami hamiſſag, és az idvőſſegnek ellene valo dolog ne eſſek, ſe penig mas ember igazſaganak nyilvan valo artalmara ne legyen, ſe vele ne ellenkezek.

Ez okon jollehet az Dalmatak, Horvatok-Totok, és Erdelyiek, az Diunak és birſagoknak fizeteſeben, és egyeb bizonyos pereknek follyaſaban-is, az terminuſokon, az az Orſzagok tőrvenyenek idejekben (mint ide alab nilvabbá meg mondgyuk) nemely ſokaſokban az mi tőrvenyűnktől kűlőmbeznek, kire ſabadſagok-is vogyon: és ő magok

cet hujus Hungariæ legibus & conſuetudinibus diſcrepare: nonnulli etiam Comitatus diſtinctim ac ſeparatim ab alijs Comitatibus, Immò etiam ab ipſa curia Regia, certas conſuetudines, utcunq; inductas, loco legum obſervare videntur. Ideò quæritur: Utrum quilibet populus vel COMITATUS, aut quælibet Civitas, poſsit per ſe & ſeorſim facere ſtatuta? DICendum, Quòd nullus populus & nulla univerſitas poteſt condere ſtatuta, quæ non habet juriſditionem propriam, ſed alterius ſubeſt dominio: niſi cum conſenſu ſui ſuperioris: Et hoc quoq; in caſibus, qui juri Divino & humano præjudicari non dinoſcitur. Ita quòd ſtatuta ipſa iniquum aliquid ſalutiq; contrarium non contineant, neq; juribus aliorum palàm derogare, præjudiciumq; inferre videantur.

Vide in fine 3. Par: poſt Confirmationis Concluſionem.

Par: 3. Tit. 6. & 7.

UNde licet Dalmatini, Croatienſes Sclavonienſes & Tranſſylvanienſes in Homagiorum & Birſagiorum ſolutionibus, alijſq; certis cauſarum proceſsibus & terminorum obſervationibus (ſicuti infra clarius dicetur) alia & alia conſuetudine, à noſtra longè diſcrepante utantur, utendiq; & fruendi habeant authoritatem, & inter ſe modo

quoq; illis ſimile aliquid de conſenſu Principis ſtatuere & ordinare poſsint. Contra tamen generalia ſtatuta & Decreta Regni hujus Hungariæ, & contra judicia, judiciariaſq; deliberationes, ſuper facto bonorum & jurium poſſeſsionariorum, in curia Regia per judices ordinarios adminiſtrari ſolita, celebrariq; & pronunciari conſuetas, nil quicquam conſtituere poſſunt, nullumque ſtatuendi habent facultatem.

Et in hujus documentum atq; ſignum univerſæ cauſæ, ſuper facto jurium poſſeſsionariorum, in medio eorum motæ, finitis inibi cauſis in curiam Regiam, tanquam ſcilicet locum interrogatorium, [a] gratia ſanioris & maturioris reviſionis, examinationiſq; & diſcuſsionis [b] tranſmitti conſueverunt. Ubi quicquid deliberatum & concluſum fuerit, ratum ſemper erit atq; firmum, Banali, vel Vvayvvodali deliberatione non obſtante. SIC etiam in diverſis Comitatibus diverſas conſtitutiones, ſuper agrorum, pratorum, ſylvarum & fluviorum cuſtodia, vel molendinorum ſtatu atq; proventibus & alijs ejuſcemodi rebus, Immò & terminorum ac proceſſuum obſervationibus,

[a] *Par: 3. T. 6.*

[b] *Cauſæ cur tranſmittantur.*

magok kőzt moſtan-is, ez fęle regi ſokaſokhoz valami haſonlo vegezeſt az Fejedelem engedelmeből ſzereſhetnek és vegezhetnek. Mind az altal ez Magyar Orſagnak kőzőnſeges Decretoma és ſzerſese tőrvennye ellen, és az joſag dolga felől az Kiraly Udvaraban, az Orſag Birai az minemű tőrvent, és ſententiat, ki mondanak, és ki ſolgaltatnak, az ellen-is ſemmit nem ſzereſhetnek, az ellene valo vegezeſre-is, nincz ſemmi hatalmok.

Mely dolognak bizonyſagara és jegyere minden pereket, kik ő kőztek joſag dolgabol tamadnak, minek utanna azt veghez viſik, meg-is az Kiraly Udvaraban, ugy mint kerdő helyre, jobban meg lataſnak, és kerdeſnek okaert el ſoktak boczatania, holot valamint itilik meg, és valamiben hadgyak, czak abban kel meg maradni, akar mit itilt legyen az előt felőle az Ban avagy az VVaida. Azonkeppen kűlőmb kűlőmb Varmegyekben, kűlőmb kűlőmb ſzerzeſſeket tehetnek, Mezőnek, reteknek, Erdőknek, folyo Vizeknek, őrizeſſeről, és Molnoknak allapattyarol, és jővedelmeről, és egyeb effele dolgokrol. Sőt tőrvennek idejenek-is és follyaſanak meg tar-

taſiban, tudni illik, hogy eggyik Varmegye rővidgyeb, és az maſik hoſſab folyaſſal vegeſheſſe el az pőrt, az ő ſzekin az Varmegye Iſpanya előt, ő kőztek egyenlő akarattal, és jo tanaczbol vegezeſt tehetnek. De maga ugy hogy az egeſs Orſzag Decretomanak, és az Kiraly Udvaraba regi és meg rőgzőt ſokaſanak (mellyel az tőrvenyben ſokot ęlni) affele ſzerzes ſoha ellene ne eſſek. Tovabba effele ſzerzeſſek czak ő kőztek erőſſek, és czak ő magokra ſolnak. Mert egyeb kűvűl valo ſzemelyeket és egyeb Varmegyebeli Nemeſſeket, kiknek ő kőztek őrőkſegek ninczen, az fele vegezeſſek be nem foglallyak, és ſemmire őket nem kenzerithetik. Ezen modon az ſzabad varoſokis, és minden tartomany, ſőt męg az Aros rend és Kalmarok-is, Szabok, Szőczők, Vargak, Timarok, ésegyeb műves emberek az ő Cehekbe, és önnön kőztők ſzerzeſſeket ſzereſhetnek, az Fejedelem engedelmeből: Czak hogy effele ſzerſes igaz és tiſteſſeges legyen és mas embernek avagy mas ſzabadſaganak és igaſſaganak ellene és fogyatkozaſſara ne legyen. Mely ſzerſesnek az mint fellyűl-is meg mondok, czak önnön kőztek vagyon erejek.

Effele ſzerſeſt penig az Nepnek nagyub és meltoſagosb fele rendelhet, és erejeben-is hagy-

bus, ut ſcilicet hîc breviori & ibi longiori proceſſu, cauſa in ſede judiciaria Comitatus, coram Comite parochiali mota, terminetur, ſana inter ſeſe deliberatione præhabita, facere quidem & ſtabilire poſſunt. Generali tamen decreto totius Regni atque vetuſtæ & approbatæ conſuetudini curiæ Regiæ, in judicijs obſervari (ut præmittitur) ſolitæ præjudicare ac derogare nuſquam poſſunt. Et hujuſmodi eorum ſtatuta ſolummodo inter eos & in eorum medio valent atq; tenent. Ad exteros tamen, & aliorum comitatuum Nobiles, qui bona & jura poſſeſsionaria in ipſorũ medio non habent, ſe non extendunt. Et hoc modo civitates quoq; liberæ, necnon mercatores ac inſtitores, Sartores, Pellifices, Sutores, Cerdones, & alij opifices in ipſorum collegio & inter ſeſe ſtatuta condere poſſunt, conſenſu Principis accedente: Dummodo hujuſmodi ſtatuta juſta & honeſta fiant alijsq; & aliorum libertatibus ac juribus damnum & præjudicium non inferant. Quæ ſicuti præfertur, in eorum duntaxat medio valent atq; durant.

Debeant autem ejuſcemodi conſtitutiones & ſtatuta cum majori & ſaniori parte populi fieri atque

ſtabiliri. Quia aliter non dicerentur populi vel communitatis ſtatuta. Verum ſi populus in [a] duas divideretur partes: tùnc conſtitutio ſanioris & potioris partis valet. Sanior autem & potior pars illa dicitur, in qua dignitate & ſcientia fuerint præſtantiores atq; notabiliores.

[a] *Saniori parti locus dandus inter voces æquales.*

hagyhat, mert ezen kûvûl is nem mondhattyuk kőzőnſeges ſzerzeſnek. Ha penig ez illyen vegezesben az Nep meg haſonlanek, tehat az job és meltoſagosb fęlnek ſzerzeſe leſzen erősb és job: job fęlnek penig mondatik az Nep kőzőt, à mellyik fęlben, meltoſaggal és tudomannyal jobbak és jelesbek vadnak.

DE CONSUETUDINARIO JURE REGNORUM SCLAVONIÆ & TRANSSYLVANIÆ PECULIARI.

TITULUS III.

SCiendum itaque eſt, quòd Nobiles Regnorum Sclavoniæ & Tranſſylvaniæ pluribus in articulis peculiari conſuetudine gaudent & utuntur, maximè verò homagiorum ſolutione. Quoniam Sclavonienſes centum: Tranſſylvanienſes autem ſexaginta ſex florenis eorũ homagia compenſare ſolent. Et proinde reſponſiones quoq; procuratorum, in ipſorum medio, terminis in octavalibus ſimili cum onere revocantur. Dotalitia etiam uxorum quorumcunq; decedentium (demptis officio Baronatus fũgentium vel functorum) in ipſo Sclavo-

TOT ORSZAGnak és Erdelnek tulaydon ſzokot tőrvenyeről.

III. TITULUS.

ERTSűk megh azert, hogy Tót Orßag és Erdely Orßag ſok dologban és Cikkellyekben kűlőmbez, az Magyar Orßag tőrvenyetől, jelesben az Diunak fizetesben. Mert Tott Orßagban ßaz forint az Nemeſſek dija: Erdelyben hatvan hat. Prokator hivas-is kőzőttek egy arant valo fizetteſſel lehet meg. Iegy ruha fizetes-is (azoktol el valva kik Szabad Urak tiſztit viſelik) Tót Orßag-

Orßagban ßaz forint, Erdelyben hatvan hat. De ezt ugy ertſed ha az Ura joßaga, annyi Girara megyen, ha penig annyira nem megyen joßaga, ot-is mint Magyar Orßagban, az Ővegyeknek kevelſeb jegy ruha fizetnek. Az Szaßlos Urak penig ugy elegitik ki mint Magyar Orßagban. Azonkeppen mind az ket Orßagban, az joßagrol és egyeb kivaltkeppen és nagy dolgokban jaro pereket, akar mely fęl appellallyon vele, az tőrvennek ki mondaſa utan, egyßer Kiraly Udvaraban, az Orßag Biraja eleiben boczattyak kerdőre: és onnet iſmetlen, az igaz tetelre az első Biro eleiben vißßa boczattyak, tudni illik, Banra és Vaydara.

TOVABBA az Erdelyi Nemeſſek kiſſeb hatalmon, őtven Giran maradnak, ki ugyan annyi forintot teßen. Az Vice Iſpanok penig és Szolga Birak ket annyin. Elevenen diu kőztők harmintz harom forint. Iegy ruha fizeteſnek, ket reße kez

Sclavoniæ Regno pari modo centum: Tranſſylvaniæ verò ſexaginta & ſex florenis perſolvuntur. Hoc tamen intellige, ſi bona ac jura poſſeſſionaria maritorum defunctorum ad tot Marcas ſe extendant. Nam aliter ſi minoris æſtimationis bona ipſa fuerint: etiam ibi (prout in Hungaria) relictis eorum pro dote minus datur. Uxoribus autem Baronum, eo quo in Hungaria modo fieri debet ſolutio Dotalitiorũ. Cauſæ verò in utroq; Regno, ratione jurium poſſeſſionariorum, vel aliorum ſpecialium arduorumq; negotiorum, in octavalibus terminis motæ, poſt definitivam ſententiam, ad appellationem cujuslibet partis ſemel in curiam Regiam, domini videlicet judicis curiæ Regiæ in præſentiam, maturioris examinis & diſcuſsionis gratia tranſmittitur: & pro finali concluſione atque executione earundem rurſus ad priorem judicem, Banum ſcilicet, aut Vayvodam remittuntur.

Cæterum Nobiles Tranſſylvanienſes pro minoribus potentiarijs actibus in quinquaginta Marcis, totidem florenos auri facientibus, convincuntur. Vice-comites autẽ & judices nobilium in duplo condemnantur. Homagium verò vivum triginta tribus florenis apud eos compenſatur. ITEM. Dotalitiorum ſolutio, quo ad duas partes,

paratis & numeratis pecunijs: ad tertiam siquidem partem rebus mobilibus atq; venalibus absolvi consuevit. ITEM, violatio generalis dietæ, & conventionis Nobilium Transsylvanien sium de Regio mandato, vel Domini Vayvodæ Transsylvani edicto celebrandæ, centum, sedis verò judiciariæ quinquaginta Marcis, totidem florenos valentibus, taxatur. ITEM, in facto recuperationis damnorũ, ac debitorum, Principalis Nobilis actor scilicet, vel in causam attractus, ad tres florenos jurare permittitur. Cæteri tamen Nobiles, ejus conjuratores, non plures quã singuli singulum florenum suo juramento recuperandi habent authoritatem. Et licet in processibus causarum prænarratarũ, quælibet Marca Transylvanorum more centum denarios valeat: Birsagia tamen ac juridica gravamina, in processibus causarum octavalium accumulata, instar Nobilium Regni Hungariæ quadringentis denarijs (juxta modum, in fine primæ partis descriptum) absolvi semper solet. ITEM causæ, in sedibus judiciarijs comitatuum coram vicecomitibus parochialibus, ac judicibus nobilium, ratione rerum, infra tres florenos valentium motæ, in

keß penz: harmadik reße ingo marha vasari bőtsű ßerint. Tovabba gyűles ßeges, mely gyűles leßen Kiraly avagy Vayda akarattyabol, száz: Zek tőres őtven Gira, ki ugyan annyi forintot teßen. Kár és adoßag meg vetelben, az fő pőres, ha Nemes ßemely, harom forintra, az mellett eskűvők, csak egy egy forintra eskűdhetnek. Es jollehet Erdelyben az tőrvenyben eset birsághban minden Gira czak Záz penßt teßen: de octavan minden Gira mint ßinten Magyar orßagban negy forintot teßen az birsagban, Kit ugy kel meg fizetni, mint ez Decretumnak első reßenek az vegeben meg vagyon irva. Tovabba az Varmegye szekből, harom forint érő marhanak alatta valamely per vagyon, azt Vayda eleiben octavara nem boczattyak kérdőre. Tovabba, Erdelyi parßtoknak eleven Dijok tizenharmad-fęl forint, holt Dijok hußon-őtt forintot teßen. Tag ßaggatas, mint kez el vagas, fűl és ßem ki tolyas és artzul valosebb, Huß forintot, Fogh ki útes hat forintot teßen. Ha penig az helyről, áhol valami hatalmot czelekedet az parßt ember, el ßalat, az hatalom

nem

nem az ferelmes embernek marad, hanem az főldes Uranak. Az ferelmes ember penig czak karat, vagy ferelmet veheti meg. Tovabba, mind az Nemes ember, mind az parasit ember az karrol be haytot baromnak hatalmasul valo el ereßteseert, és akar mi marhanak meltatlan tartasaert az Baromnak, vagy az meg tartot marhanak bőczyen marad. Tovabba az parasit ember, az fő peres, akar Felperes legyen akar Alperes karayert, egy forintot vehet el, egy ő maga hitivel. Az tőbbi kik mellete eskűßnek, harman vehetnek egy forintot hűtekkel, és nem tőbbet.

AZ

præsentiam Vayvodalem ad terminos octavales non transmittuntur. ITEm homagium rusticorum Transsylvanorum integrum viginti quinq; : medium verò (quòd vivum homagium vocitatur) duodecim florenis & quinquaginta denarijs: Mutillatio autem membrorum, ut manuum, aurium, eruitioq; oculorum, & vulnus faciei viginti: Excusio verò dentium sex florenis æstimatur. ITEM, si rusticus de loco delicti aufugere poterit, pœna violentiæ, & actus potentiarij, per eum commissi atq; patrati, non læso sed terrestri domino coloni cedit. Læsus autem damni duntaxat, vel susceptæ vulneris compensam rehabebit. ITEM, rustici, propter pecudum & decorum de damnis illatis abactorum violentam emissionem & ablationem, vel aliam quamlibet indebitam rerum arestationem, in æstimatione hujusmodi pecudum & pecorum, ac rerum arestatarum convincuntur. Et in hac parte de Nobilibus quoque idem judicium observatur. ITEM, in facto recuperationis damnorum ac debitorum, rusticus, principalis actor videlicet, aut attractus, unum florenum juramento suo accipere permittitur. Cæteri verò sequentes rustici ejus utputa conjuratores, tres personæ florenum unum, & non plures eorum juramento recuperare possunt.

AZ ERDELYI SCIthiaiakrol, mellyeket Szękelyeknek hiunk. IIII.

DE SCITULIS TRANSsylvanis, Quos Siculos vocitamus.

TITU-

TITULUS IIII.

SUnt præterea Transſylvanis in partibus Scituli Nobiles privilegiati, ab Scytico populo in primo eorum ingreſſu in Pannoniam Propagati, quos nos corrupto quodam vocabulo Siculos appellamus diſsimili penitus lege & conſuetudine gaudentes, rerum bellicarum expertiſsimi, qui per tribus & generationes atque lineas generationum (antiquorum more) hæreditates ac officia inter ſeſe partiuntur & dividunt. Horum homagia viginti & quinq; florenis compenſantur. Emenda verò linguæ ad duodecim florenos & quinquaginta denarios in eorum medio taxatur. Capitalis autem ſententia contra Scytulum coram eorum Comite lata, ad viginti quatuor Marcas, totidem florenos valentes, ſe extendit, hæreditateſq; convictus & ſententiatus ipſe non amittit, ſed ad hæredes fratreſq; ejus derivantur. Caput etiam, demptis caſibus notæ infidelitatis, & cauſis criminalibus ſalvum præſervabit. In ſede verò ipſorum judiciaria quælibet Marca quinquaginta denarijs deponi & perſolvi conſuevit. ITEM in quavis cauſa, ſtatim

IIII. TITULUS.

TOVABBA vadnak Erdelyben Szekelyek kivaltkeppen valo Nemeſsek, kik az Magyarokrol azutan ſarmaztak hogy Scithiabol Magyar Orſzagban Pannoniaban be jöttek, kiket miparaſt modon Szekellyeknek hivunk, és ezeknek mindeneſtől fogvan kűlőn törvennyek és ſockaſok vagyon, hadi dologban bőlczek, kik őrőkſegeket, és tiſtet nemzetſegre, és nemzetſegeknek ágazattyara oſtnak köztek. Ezeknek Dijok huſon őtt forintot teſen. Nyelv valtſaga penig tizen harmad-fęl forintot. Főben jaro ſententia penig Szekely ellen az ónón Iſpanok elől, huſon negy Girat teſzen, ki ugyan annyi forintot ęr, az őrőkſeget-is az meg ſententiazot ember el nem veſti, hanem magzattyara és attyafiaira ſál. Fejet ſem veſik, hitlenſeg dolgatol, és főben jaro vetkektől ki valva. Az törveny ſzekekben penig minden Girat őtven penzel ſoktak le tenni. TOVABBA minden dologban az

az ſententianak ki mondaſanak utâna az Iſpan és az Vice Iſpan, az ő Biro reſeket (męg ha az mas fęl megh igyeneſſednek-is vele) meltan megh veheti. TOVABBA őrőkſeg felől ha mi pőr indul, ő köztők harom forintnak felette, az ſokot kerdeſeket megh tartvan, Kiraly Udvaraban vehetik, nyilvabban valo meg hannyas veteſert. Ez meg nevezet Orſzagoknak penig egyeb törvennek, mivel hogy czak ő köztők vagyon hellye, azert nem ſükſeg hogy itt többet ſzollyak felőle.

MI LEGYEN AZ Homagium, az az, az Diju: és hany keppen ertſek?

V. TITULUS.

MIVEL hogy penig az Dijurol, és az Duju ſerent valo Girarol gyakorta emlekeztem, azert rővideden ertſük meg, hogy az Dijunak nevezetivel, kit az Deakok Homagiumnak hinak, ket keppen elűnk. Egykeppen mondgyuk törveny ſerent, ugy mint embernek köteſenek, és hűvſegenek, ſtatim poſt latam & pronunciatam ſententiam, Comes & vice-comes eorum portionem ſuam judiciariam (ſi etiam convictus cum adverſa parte concordaret) exigendi habet authoritatem. ITEM, cauſæ in facto hæreditatum, ultra valorem trium florenorum inter eos ſuſcitatæ (ſervatis appellationibus ſolitis) in curiam Regiam, pro evidentiori diſcuſsione tranſmitti ſolent. Reliqua autem jura horum Regnorum, atq; Nobilium municipalia (quia in eorum duntaxat medio valent, & inter ſeſe nota ſunt) ampliori declaratione non egent.

QUID SIT HOMAgium: & quot modis intelligatur?

TITULUS V.

SEd quia de Homagio, ac Marcis homagialibus mentio ſæpenumero prælabita eſt, Ideò ſciendum breviter, quòd homagium dupliciter accipitur. UNO modo, ſecundum leges, quaſi hominis ligium ſeu ligamen. Et eſt fidelitas præſtita ſuperiori, per in-

Part: 1. Tit. 2. 12.

Part: 3. Tit. 3. 9. 21. 26. 23

feriorem. Vel eſt fidelitas, quæ debetur ſoli Principi, nullius alterius fidelitate ſalva. ALIo modo ſumitur homagium, ſecundum communem uſum, & tùnc eſt mulcta vel æſtimatio homicidarum, quæ talis eſt, ut homicidæ redimant ſe ab ijs, quibus competit, juxta æſtimationem capitum ſuorum, ultra alias pœnas pro actibus potentiarijs, penes homicidium forſitan patratis, debitas & infligi ſolitas. Nonnulli tamen dicunt, Homagium præcium eſſe hominis peremptí: Licet abſurdum ſit ita dicere. Nam mortuus nullo precio redimi, & à mortuis ſuſcitari poteſt. Sed homicida, nè talionem ſubeat, ut caput ſuum, & non illius, quem peremit, redimat neceſſe eſt. Et hoc, ſi manus judiciarias, vel adverſæ partis evaſerit. Nam ſi in perſona ſua detineri poterit, & homicidium deliberatè patratum fuerit: Non homagium ſuum deponere, ſed pœnam capitalem ſubire debet. Homagium itaq; ſecundo modo ſumptum, capitis emendam, ac redemptionem, nos communiter eſſe tenemus.

QUA-

genek, az az, jedzi az hűſeget, kivel tiſztartojoknak, és előttek jarojoknak tartoznak az alattok valok. Avagy penig jegyez oly hűſeget, kivel minden mashoz valo hűſegnek felette, feje és joſaga veſztese alat czak az Fejedelemnek tartozik az ember. Mas keppen mondatik kőzőnſeges ſokkoſſal, az gyilkoſoknak feje valtſaganak, az az, mikor az gyilkos fejet valtya meg az pőrőſtől Dija ſerent, az tőb hatalmaskodaſert valo birſag felett, mellyet az gyilkoſſag mellet czelekedet volna. De maga nemellyek mondgyak az Homagiumot, az meg holt embernek Dijanak, avagy árának lennie, de nem illendő azt ertení rayta. Mert az meg holt embert ſemmi arral, avagy valtſaggal megh nem valthattyak, és halottaibol fel nem tamaſthattyak. De az gyilkos hogy meg ne őllyek, ſűkſeg hogy az ő fejet, és nem azét, kit meg őlt, valtſa meg. Es ez-is ugy lehet, hogy ha az Biro kezeből el ſaladand, mert ha ſemelyeben az gyilkoſt meg foghattyak, és az gyilkoſſagot ſzanſandekkal mivelte legyen, nem az ő maga Dijat kel le tenni, és fizetni, de ugyan fejevel fizeſſen. Azert mi az Homagiomot maſodſor kőzőnſeggel feje valtſaganak lenni erttyúk.

KIRALY

KIRALY UDVAraban mikeppen boczaſſak kerdőre az Varmegye ſekiről az pőreſeket: és ugyan azon ſękben valo Procurator megh hivaſrol.

VI. TITULUS.

MIVEL hogy penigIen az Varmegye ſekin, mikor à Varmegye Iſpanok, Vice Iſpanok, és Nemes Birak, az ket pőres fęlnek feleletiből, ez Orſzagnak tőrvennye ſerent, ſententiat mondnak, az pőrt ſzoktak, ez Orſagnak regi tőrvennye és ſokkaſa ſerent az Kiraly Udvaraban kerdőre ereſzteni, hogy avagy hellyen hadgyak, avagy penig meg jobbitſak ot az Varmegye tőrvennyet: Es minek utanna az pereſſek az előbbi Birakhoz az Varmegyere meg viſik az pereket, az tőrvenytetel ſerent, keſ ki mondot itiletnek, ki ſolgaltataſnak és eleg tetelnek okaert, mely meg vitel utan az mely fęl gondollya, hogy perit el veſztőtte, gya-

QUALITER CAUSÆ, de ſedibus judiciarijs Comitum Parochialium, in curiam Regiam tranſmittantur: Et de Procuratorum in eiſdem ſedibus revocatione.

TITULUS VI.

QUia verò cauſæ, in ſedi- *Par: 3. Tit.* bus judiciarijs Comitum *3. 7. & 35.* parochialium Comitatuum hujus Regni motæ, facta primum per eoſdem Comites, vice-comites, ac Judices Nobilium, juxta reſponſiones partium, deliberatione juridica, & ſententia lata (ut plurimum) in curiam Regiam, ad approbandam vel reprobandam ejuſcemodi ipſorum ſententiam, ac judiciariam deliberationem, de vetuſta regni noſtri lege & conſuetudine tranſmitti: & ibidem præhabita per judices Regni ordinarios, matura ipſarum cauſarum diſcuſsione, aut probatæ, aut improbatæ, rurſus in præſentiam prædictorum Comitum Parochialium, & Judicum Nobilium, pro executione & perfecta concluſione hujuſmodi ſententiæ judiciariæ cõmiſſionis eorum crebrò remitti, & poſt ipſam remiſsionem partes

Par: 2. Tit. 75. 77. 80. 81. 79.
Par: 3. T. 11.

convictæ, & in causa succumbentes, à Principe novũ judicium impetrare, & sæpenumero etiam virtute ipsius novi judicij procuratores suos revocare consueverunt.

Unde sciendum, quòd post causæ de curia Regia remissionem, & Judicum ipsorum ordinariorum approbationem vel reprobationẽ, si partem per convictam & succumbentem novum judicium impetratur, aut procuratoris responsio revocatur: qualecunq; judicium postea per Comites, vicecomites & judices Nobilium celebretur, & qualiscunq; sententia feratur: de cætero tamen pro evidentiori ejuscemodi discussione, causa ipsa in curiam Regiam, etiam vigore hujusmodi novi judicij, transmitti non debet.

Verum, si altera pars succubuerit, ad cujus videlicet instantiam causa hujusmodi in dictam curiam Regiam transmissa deductaq; non fuisset: illa pars causam eandem, pro saniori sui revisione discussioneq; in ipsam curiam ducendi habet authoritatem. In sede autem judiciaria Comitum Parochialiũ, Comitatuũ regni hujus procuratoria revocatio plerumq; occurrit & contin-

gyakorta uy itiletet ſokot az Kiralytol az ő periben venni, mely uy itilet erejevel, Prokatorat is igyekezik megh hini.

ANNAK-OKAERT vegyük eſzünkben ezt, hogy minek utanna az Kiraly Udvarabol az pőrt hatra boczattyak, az Orſzag Birai meg lattaſſa utan, akar hattak legyen hellyen, az előbbi tőrvent, akar nem, ha az meg győzet fęl az perben uy itiletet veſzen, avagy Procuratort hivand megh: Ez utan az Iſpanok, Vice Iſpanok és Birak akar mi tőrvent ſolgaltaſſanak, és akar mi ſententiar mondgyanak: annak utánna nyilvabban valo meg latafert azon pőrt az Kiraly Udvaraban, męg ez fele uy itiletnek erejevel-is el nem kel boczatania.

Ha penig az mas fęl meg fogyatkozik, tudni illik, kinek kamara ez fele pert, az fellyúl megh mondot Kiraly Udvaraban męgh el nem boczattak és el nem vittek volna, kerdőre azt az pert, jobban valo meg latafnak, és hannyas vetefnek okaert, az Kiraly Udvaraban, el kel boczatania. Az Prokator meg hivas penig az Varmegye ſzekiben harom

forintal lehet meg, kinek ket reſze, az Iſpane, Vice Iſpane és Nemes Biroe, az harmad reſze penig az pereſſe, ugyan azon Birak elől, vagy ő kőzzúlek valamellyik elől lehet, męgh az ki mondot ſententia utan-is: De ha Kiraly Udvaraban vitetik az pőr, és az Szolga Biro ſententiajat jova hadgyak, és viſſza boczattyak az pőrt az Varmegyere, az meg hivas terhe ket annyeva leſzen, az az, hat forintra megyen.

contingit: Ubi tribus duntaxat florenis in duabus Judicibus, hoc eſt Comitibus, vel vice-comitibus, & judicibus Nobilium: in tertia verò partibus, litiganti illi, adverſus quem ipſa revocatio fieri debebit perſolvendis, etiam poſt latam ibidem ſententiam cujuslibet procuratoris, coram eiſdem Comitibus aut vice-comitibus & Judicibus Nobilium, vel altero eorum retractatur & revocatur. Verùm poſt factam in ipſa curia Regia ejuſdem cauſæ ratificationem & approbationem, ac in præſentiam eorundem Comitum, vel vice Comitum, ac judicium Nobilium remiſſionem onus revocationis, reſponſionis procuratoris (ſi quando fieri contigerit) propter hujuſmodi approbationem, per ſuperiorem judicem factam duplicatur, & per ſex florenorum ſolutionem compenſatur.

MINEMũ PEREket ſoktak Kiraly Udvarabol viſſontag az Varmegye Iſpan eleiben viſſa boczatani.

VII. TITULUS

IOllehet minemũ pereket, és mikeppen kelleſek, iſmet az Kiraly Udvarabol, az előbbi Birak eleiben boczatani, arrol ſok kűlőmbező itilet vagyon, mind az altal, ezt vegyük

QUALES CAUSÆ, de curia Regia rurſus in præſentiam Comitum Parochialium remitti debeant.

TITULUS VII.

VTrum autem cauſa, in ſedibus comitatuum ſuborta, & in curiam Regiam tranſmiſſa (facta ibidem & habita approbatione & ratificatione ſententiæ, ac judiciariæ deliberationis Comi-

tum, vel vicecomitũ Parochialiũ, & judicum Nobilium Comitatuum) de ipsa eadem curia Regia, per judices ordinarios ad executionem submittatur, vel in præsentiam rursus eorundem Comitum &c. remittenda censeatur, variorum varia est opinio. Verùmtamen sciendum pariter & tenendum est, quòd illæ causæ, quarum in processu juridica gravamina, seu onera judicialia solvi deponiq; debent: sicuti sunt omnes minores actus potentiarij & sententiæ inde ferendæ, violationes sedis judiciariæ, Emendæ linguæ, & hujusmodi, ex quibus utputa etiam judices portiones habere solent, rursus & iterum in præsentiam illorum Judicum, de quorum conspectu fuerunt per appellationẽ in curiam Regiam transmissæ atq; deductæ, remitti debent. Nam alioquin grande præjudicium ejusdem prioribus judicibus inferri dinosceretur: ubi per hujusmodi appellationem portio eorum, & per judiciaria, in alterius potestatem ac jurisditionem converteretur.

gyúk eßúnkben, hogy az mely perekben Birsag leszen, Kiraly Udvarabol az kerdesről ismeg vißßa boczattyak az Varmegyere, és az igaz tetelre, tudni illik, mint kisseb hatalom, ßek tőres, Nyelv valtsag, kikben az Biraknak-is reßek vagyon. Mert az előbbi Biraknak ebből fogyatkozassok, és boßßusagok-is kővetkeznek, hogy az ő reßeket az birsagbol, az kerdő mellet mas venne fel.

Az

Aliæ tamen causæ, quæ onerum vel Birsagiorum solutionem non important: sed magis executionem debitam expostulant: prout Dotum, & rerum Paraffernalium, ac jurium impignoratitiorum, causæ & aliæ similes, de ipsa curia Regia ad executionem commodè transmitti, effectuique mancipari possunt. Secus est de causis, in curia Regia coram judicibus ejusdem ordinarijs motis. Nam ibi causæ, cum

Az mely perben penig semmi Birsag ninczen, tudni illik, mint jegy ruha menyegzői ajandek, és zalagos pőrben, és ezekhez hasonlo pereket, ugyan azon Kiraly Udvarabol, ki vihetik az igaz-tetelre. De mely pert czak Kiraly Udvaraban kezdnek minden follyassaval, és minden terhevel eggyik Biro elől

elől masik eleiben ßoktak el boczatani. Iegy ruha felől valo pőrt penig, és menyekező ajandek felől: Avagy szalagos joßag felől, ki szaz forintot meg haladna, az Varmegye szekin meg nem itilhetik.

cum omni plenitudine juridicorum gravaminum, qualitercunq; subsecutorum, & subsequendorum de præsentia unius judicis, in alterius præsentiam transmittuntur. CAUSÆ verò, in facto Dotum, ac rerum Paraffernalium, necnon jurium impignoratitiorum motæ, vel movendæ, quæ ultra valorem seu æstimationem centum florenorum sese extendere dinoscuntur: in sedibus judiciarijs Comitatuum: vel Comitum parochialium tractari & adjudicari non possunt.

AZ SZABAD VAROSOKROL, és azoknak kőzőnseges allapattyarol.

VIII. TITUL.

AZ szabad Varossokrol-is keves beßeddel ßollok, Azert meg erttven, hogy az Varost mondgyak ugy mint Polgaroknak eggyesegenek: Ezert hogy sok Nep eggyúe gyúlt azon az hellyen. Az Varos penig nem egyeb, hanem az hazaknak és utzaknak sokasaga, Mellyet kő falokkal, és àhoz hasonlo erőssеggel, meg kerittettek, hogy tißtessegessen jol és szabadosson ęlhessenek. De miert hogy az Polgaroknak sokasagabol, egy kőzőnseges Polgari tarsasag ßokot lenni, és ez illyen Polgari allapat, mikeppen hellyeknek mi voltaval, azon-

DE LIBERIS CIVITATIBUS, & earum conditionibus, in generali.

TITULUS VIII.

QUIA DE LIBEris quoque civitatibus paucis tractandum occurrit: idcirco sciendum, Quòd Civitas dicitur, quasi civium unitas: eo quòd ibi populorum pluralitas sit convocata. Est autem Civitas, domorum & vicorum pluralitas, mœnijs & præsidijs circumcinctum necessarijs, ad benè honesteque vivendum privilegiata. Sed quoniam hæc civium pluralitas, unam communitatem causat atque repræsentat: Et hujusmodi collectiva communitas, sicuti locorum situ,

ſitu, ita etiam privilegiorum & conſuetudinum diverſitate inter ſe differt & variatur. Civitatum itaq; liberarum aliæ ſubſunt juriſditioni perſonalis præſentiæ Regiæ Majeſtatis, ut alba regalis, Strigonium & Leczovia: aliæ verò, ex antiqua Regni conſuetudine, juriſditioni magiſtri Thavernicorum regalium, ſicuti Buda, Peſth, Caſſovia, Thirnavia, Poſonium, Sopronium, Barthfa, & Eperjes.

azonkeppen privilegiomoknak és ſokaſoknak kúlömbſegevel, és magaban kúlömbez. Annakokaert az ſabad Varoſſok közzúl nemellyek halgatnak, Kiraly ő Felſege kepetől mint Szekes Fejervvar, Eztergom, és Lőcze, Nemellyek penig az Orſagnak nak regi ſokaſa ſerent, Tharnok meſterhőz mint Buda, Peſt, Caſſa, Poſon, Nagy Zombot, Sopron, Barthfa, Eperies.

QUOD CIVES LIBERarum Civitatum, eorum Homagijs Nobilibus æquiparantur.

TITULUS IX.

QUArum quidem civitatum cives & inhabitatores in eorum homagijs Nobilibus Regni hujus æquiparantur: In alijs, tamen libertatibus, Nobilibus inæquales habentur, & eorum privilegijs non utuntur. Nam teſtimonia ipſorum civium extra eorum civitates & territoria, penes nobiles non acceptantur: neq; pro damnorum aut debitorum recuperatione extra Civitatem ſingillatim ultra unum florenum jurare permittuntur.

QUALI-

HOGY AZ SZABAD Varoſi Polgarok az ő Dijokban, az Nemeſſekhez egyenlők.

IX. TITULUS.

EZ meg nevezet ſzabad Varoſi Polgarok azert Dijok ſzerent ez Orſagi Nemeſſekhez egyenlők: de egyeb ſabadſagokban kúlömbeznek, és az Nemeſſekkel nem egyenlőknek tartatnak, ſem az Nemeſſek ſzabadſagaval nem élnek. Mert az Polgaroknak bizonyſagat az ő Varoſokon, és hatarokon kivúl Nemeſſek mellet elő nem vehik: ſem penig karnak avagy adoſagnak meg nyerelere az ő Varoſokon kúvúl egy egy forintnal többre nem eskúdhetnek.

SZABAD

SZABAD VAROSbeli Polgaroknak pőreket, az Kiraly Tharnok Meſtere eleiben mikeppen boczaſsak.

X. TITULUS.

TOVABBA nemely ſabad Varoſoknak Polgar Meſteri, nemellyeknek iſmeg eskút Birai, Polgari és Tanaczi vadnak, kik mindenféle pereket, az ő Varosbeli lakojok közőt, és egyeb kúlső embereknek perit is, ha valaki az ott valo lakos emberrel pőrlene, törveny ſerent el ſzoktak igazitani és veghez vinni Ha penig valamellyik pőres az ő itiletteckel megh nem elegednek, azon pőrt előſzer az Tarnok meſter ſzekire: Es ha itt ſem tetzik, Kiraly ſzemelye eleiben boczattyak. Holot czak az Polgarok, és az Tharnok meſter ſententiajat lattyak megh, ha jol vagyon avagy nem? Az ket félnek minden fogaſit, kivel ackor ujonnan akarnanak élni, hatra hagyvan. Hanem ha történet ſerent ollyant mondananak, ki az dolognak magyarazattyara, és meg erteſſere ſúkſeges volna. Mert ez illyen dologban mind az ket pereſs fél ſovat megkel halgatni.

AZ

QUALITER CAUſæ Civium liberarum Civitatum, in præſentiam Magiſtri Thavernicorum Regalium tranſmittantur.

TITULUS X.

HArum autem Civitatum quædam Magiſtros civium, quædam verò Judices & Juratos Cives atq; Conſules habent, quorum judicio univerſæ cauſæ inter incolas & inhabitatores earundem Civitatum, ſed & aliorum exterorum hominum lites, contra quoſpiam forſitan illorum motæ decernuntur, dirimuntur & terminantur. Deinde verò ad partis, ſuper eorum judicio non contentæ, procurationem, in ſedem judiciariam magiſtri Thavernicorum Regalium appellationis via tranſmittuntur. Demum autem, parte aliqua non contenta, ad examen perſonalis præſentiæ Regiæ Majeſtatis deducuntur: ubi ſolummodo ſententiæ civitatum, & Magiſtri Thavernicorum Regalium revidebuntur, & ruminabuntur: Utrùm videlicet juſtè vel injuſtè, debitè vel indebitè, ſententiæ fuerint pronunciatæ: Iuſtas approbando, indebitè verò latas emen-

dando, vel per totum invalidando, cunctis partium exceptionibus, ex novo pro tunc proponendis, per omnia postergatis: Nisi fortè talia dicerentur & proponerentur, quæ meritò & de necessitate ad causarum vel sententiarum informationem, ac clariorem declarationem & intelligentiam cederent. Nam in tali casu, quilibet partium audienda erit.

QUOMODO NOvum judicium, in causis Civium liberarum Civitatum impetrandum sit?

TITULUS XI.

Par: 2. Tit. 77. 78. 79. 18. 83. Par: 3. Tit. 6. 11.

ITEm, Si contingat, causam ab examine & judicio personalis præsentiæ Regiæ Majestatis (ratione, nè fortè incidentium vel dependentium particularum, pro ejus maturiori revisione) ad priorem judicem remitti: tunc si qua partium, super nova hujusmodi revisione vel discussione non contentabitur, ulterius ipsa causa in præsentiam magistri Thavernicorum Regalium non erit transmittenda: sed directè in conspectu solius personalis præsentiæ Regiæ Majestatis, qui videlicet illam remiserat, erit deducenda.

Verùm si post obtentam etiam secundam vel tertiam sententiam, altera partium noluerit contentari:

AZ SZABAD VAros oknak pôriben, mikeppen kel uy itiletet kerni?

XI. TITULUS.

HOLOT penigh az Kiraly kepe elôl az szabad Varosbeli Polgaroknak pôrek valami fûggô dologert, vagy valami Cikkellyert, ifmeg az Polgarok eleiben hatra boczattyak: ha valamely fęl az Polgarok uyjulan valo latasaval meg nem elegszik, masbor nem boczattyak Tharnok Mester szekire: hanem igyenessen mindgyart Kiraly kepere, az honnan vissa kúltek volt.

De ha mely fęl ez illyen sententiaval megh nem akar elegedni, męg masod, vagy harmad sententianak utanna-is, ki Kiraly kepe elôt lôt volna: az ô dolgat jobbitani meg indithattya uy itilettel: de ugyã azon szęk Biraja elôt, az mely szek elôt az pôr indittatot volt. Ha penig az ki elôsser el vestôtte volt: és kerdôre vôtte volt pôrit, és uy itiletet-is vôt dolgaban, s az uy itilet mellet-is el vestendi pôrit: tehat az utan soha dolgat elô nem veheti, mert ugyan azon Biro elôt ô rôcke bele vesti pôrit, sôt soha tôbbe kerdôre azt nem kel eresteni. Ha peniglen az mas fęl-is, az ki elôsser meg nyerte volt, pôrit el veztendi: ô-is uy itiletet kerhet, sinten mint az mas fęl, és hasonlo keppen dolgaban el jarhat.

Ha peniglen az kerdô, vagy az uy itilet mellet, ez az peres fęl-is el vestendi dolgat, az elôbi tôrvent, akar hellyen hadgyvan, akar penig megh jobbitvan, vagy le balitvan, és semmie teven: Ez-is az ô pôriben tovab nem mehet, hanem ô rôcke valo vestegsegben lesen pôri: Es illyen keppen eggyik fęl sem kerhet tôbbe uy itiletet, sem penig masbor appellatioban

ri: poterit causam suam, vel pendente adhuc lite post secundam sententiam coram personali præsentia Majestatis Regiæ latam, aut etiam post tertiam coram ea pronunciatam, per formam & gratiam, novumq; judicium suscitare: sed coram eo judice, quo causa hujusmodi primitùs mota fuisse dinoscitur. Et si contra partem prius victam & appellantem, novum judicium impetrantem sententiatum fuerit: mox & de facto hujusmodi parti sententiatæ, vigore dicti novi judicij silentium perpetuum imponendum erit, nec amplius causa illa in superiorem sedem transmitti debebit. Si tamẽ altera pars, prius videlicet vincens & triumphans, succubuerit: tunc illa quoq; ad instar alterius partis novum judicium pro se impetrandi & in eadem pari modo procedendi potestatem habebit.

Attamen, si contra ipsam partem sententia lata fuerit, sive per modum approbationis & ratificationis, sive emendationis vel invalidationis, ulterior processus non dabitur, sed perpetuò silentio causa ipsa, ex parte quoq; illius partis terminabitur, & de cætero neutra partium aut novum judicium impetrare aut ulterius causam ipsam

appellare poterit. Quoniam unaquæq; partium ſemel novum judicium impetravit, & in eadem cauſa ſecundariò impetrare nequibit.

Appellationes verò in quibuslibet cauſis poſt earum deciſionem, juxta contenta Privilegiorum ſuorum, ad ſedem magiſtri Thavernicorum Regaliũ, & in conſpectum perſonalis præſentiæ Majeſtatis Regiæ fieri ſemper poſſunt. Nam aliter denegata appellandi facultate pauperes adverſus potentes favore vel dono deſtructi, juſtis in eorum juribus ſæpenumero periclitarentur. Secus eſt de cauſis criminalibus, quæ ad pœnam capitum & mortis damnationem tendunt. Nam in illis locum appellatio non habet, niſi fortè innocentem omnino temerario judicio morti tradere conarentur. In quo caſu poſſunt illicio innocentis ipſius fratres, aut affines, ad Regiam Majeſtatem ſolam confugere, pariter & in cauſam ipſam provocare. Item ſi in proceſſu cauſarum ejuſcemodi civilium, ante aut poſt remiſſionem earundem verba ac reſponſiones procuratoris neceſſarium fuerit revocare: tunc mos & conſuetudo ſedis judiciariæ illius judicis, coram quo reſponſio facta fuit, & etiam revocare debet, obſervanda cenſetur.

ban perit nem viheti. Mert mindenik fęl uy itilet egyſzer vőtt, és ugyan azon perben maſodſzor valo uy itiletet nem hozhat.

Az appellatiokat penig, minden Polgari tőrvenyeknek ki mondaſſa utan, az Varoſſoknak Privilegiomihez kepeſt, az Kiraly Tharnok meſter ſzekire, és Kiraly-kepe eleiben, mindenkor el vihetik. Mert ha appellatioban el nem ereſztenek, az ſegennyek az hatalmaſſok ellen vagy kedvért vagy ajandekért gyakorta meg rontatnanak, és az ő igaſſagokban meg fogyatkoznanak. De az főben jaro perekről, kiert főnek kel eſni és ember halalnak kel lenni, mas à dolog. Mert abban appellatiojok nem lehet, hanem ha ne talamtan, az bűntelent mindeneſtől fogvan, vakmerő itilettel, igyekeznenek meg ölni. Mely dologban az bűntelennek attyafiai mindgyaraſt Kiralyra follyamhatnak, és az pőrben oltalmat kerhetnek. Tovabba ha ez fele Polgari pőreknek folyaſinak előtte, avagy azoknak viſſa boczataſſa utan, az Prokatornak beſedet avagy feleletit ſűkſeg leſen meg hinnya: tehat az ott valo tőrveny ſeknek Biraja ſzokkaſat megh tartvan, az ki előt az felelet lőt volt, azon Biro előt meg hihattyak.

AZ KűVűL VALO bizonyſagot az Polgarok kőzőt, be nem veſik.

XII. TITULUS.

TOVABBA az ſzabad Varoſi Polgarok kőzőt őrőkſeg felől valo pőrben, az kűvűl valoknak kik ot nem lakoſok bizonyſagtetelet be nem veſik. De adoſſag felől és egyeb dolog felől, akar mi legyen, az ki az ő hatarokon kűvűl leſzen, jo hirű és tiſzteſſegbeli embert, akar ki legyen, bizonyſagnak be ſoktak venni.

DE TESTIMONIO extraneo, inter Cives non acceptando.

TITULUS XII.

ITEM, in cauſis, pro rebus hæreditarijs & immobilibus, coram judicibus & juratis Civibus prætactarum civitatum motis & vertentibus, nullus in teſtimonium coram ipſis acceptatur extraneus. Verùm pro debitis, & alijs quibuſcunq; factis ac negotijs, extra territorium eorum geſtis & habitis quilibet hominum, (dummodo bonæ famæ & honeſtæ conditionis exiſtat) ad teſtificandum coram eis admitti ſolet.

AZ VALLASOK, az Biro és eskűt Polgarok előt legyenek.

XIII. TITULUS

ISmet az Polgarok kőzőt valo vallas-tetelnek, ki az Biro előt, avagy kęt eskűt Polgar előt leſen, ő kőztők, és az ő hatarokban minden fele joſagokrol, mind indulorol mind indulatlanrol, mindenkor ereje vagyon, és meg tartatik: Az Polga-

DE FASSIONIBUS, coram judice & juratis Civibus fiendis.

TITULUS XIII.

ITEm, Faſsio, coram judice aut duobus juratis civibus, ratione & prætextu quarumcunq; rerum, ſive mobilium ſive immobilium, in eorum medio vel territorio exiſtentium & adjacentium facta, ſemper rata permanet: nec

Par: 1. Tit. 58. 110. 111. 60. 59. 61. 69. 91. 65. 62. 63. 128. Par: 3. T. 18.

valet alia Fassio inter ipsos cives, super hujusmodi rebus coram alijs Judicibus Regni, vel in locis testimonialibus jure perennali facta.

QUOMODO DOMINium Hæreditatum inter Cives ingrediendum sit.

TITULUS XIV.

ITEm, si coram prædictis judice ac juratis civibus Fassio, ratione rerum immobilium seu hæreditatum, puta domorum, allodiorum, hortorum, piscinarum, aut vinearum facta fuerit: tunc requiritur, ut peremptorem ejusmodi rerum (ubi dominium illorum intrare, & pro se vendicare voluerit) fiat apprænhensio sive ingressio earundem coram duobus juratis Civibus, ad id deputatis. Et si contradictor quispiam apparuerit, ac velamine contradictionis obviaverit, infra quindecim dies, rationem contradictionis suæ in præsentia ipsorum judicis & juratorum Civium ipse contradictor assignare tenetur.

Si

Polgarok kőzőt penig ninczen hellye egyeb vallasnak, akar az Orßag Birai, akar egyeb hihető hellyeken lőt legyen, az őrőksegnek őrők árron valo el adassa felől.

AZ POLGAROK kőzőt valo őrőksegnek Urasagaba, mikeppen kellyen be menni.

XIV. TITUL.

ISMEG, Ha az fellyúl megh mondot Biro és eskút Polgarok előt valami őrőksegről, tudni illik, hazrol, majorokrol, kertekről, halas-tokrol, avagy ßőlőkről vallas leßen: tehat kevantatik hogy ez fęle őrőksegnek vevője azoknak Urasagaba és birodalmaba, mellyekbe be akarna menni, és maganak akarja tulaydonitani, tehat azokban valo menese be iktatasa, ket eskút Polgar altal legyen, kiket arra boczatnak. Es ha valaki ellenzi akar mi forman, tizen őtőd nap alat azon Biro és eskút Polgarok előt, az ő ellene mondasanak okat kel adni.

HA

HA penig ellene mondo nem leßen, tehat az, az kinek az el adas, és az vallas lőt az őrőksegnek Urasagaban és birodalmaban, batron, és ßabadon be mehet. Ha penig valamely ember annak utāna azokhoz valami kőzit mondana és igassagat remenle benne: oßtan egy egeß eßtendeig, és egy nap alat ha akarja titkon avagy nyilvan, ellene mondhat. Mert egyebkent ha nem ellenzi, az ő igazsagaban hatra marad, és az őrőksteg mellől el esik. Nyilvan valo keppen igy is mondhat ellene, ha azt az ki az őrőksteget birja, annak-okaert tőrvenyre hija, és az fellyúl meg mondot eßtendeig az ő Biraja előt, az tőrvenyben be ál, és pőrit el kezdi. Titkon penig igy mondhat ellene az el adasnak, hogy az Biro előt, vagy penig az eskút Polgarok előt, tőrveny ßerent valo ßokot tilalmokat eßtendeig és egy nap alat az őrőksegről tegyen, és az Varos kőnyveben jegyezteße, hogy az tilalomnak el mulataßa altal, avagy el hadgyaßa miat præscriptio, az az, ůdő mulas ne eßek az ő rea nezendő őrőksegnek idegen altal valo birasaban.

AZ TŐRVENY SZErent valo ůdő mulasrol, mely az Polgarok kőzőt ßokot meg tartatni.

XV. TI-

Si verò contradictor non apparuerit: tunc ille, cui venditio & fassio facta fuit, dominium ipsarum rerum & hæreditatum ingredi securè poterit. Et si quispiam hominum aliquid juris ad illas habere se postea speraverit: tandem infra anni revolutionem integram, & diem unam, si voluerit, palàm vel occultè contradicere valebit. Nam aliter juris sui virtus extincta manebit. PAlàm igitur contradixisse videbitur, si possessorem rerum & hæreditatum ipsarum in causam propterea convenerit, & infra dictam revolutionem annualem, processus & exordium causę, sui Iudicis in conspectu inchoabitur. OCculte autem sic contradicat, quòd coram judice, vel juratis Civibus prohibitiones legitimas & consuetas, infra diem & annum super hæreditatibus ipsis faciat, & ad civitatis librum annotari committat: nè præscriptio per negligentiam inhibitionis interveniat.

DE LEGITIMA PRÆscriptione, inter Cives observari solita.

TITU-

TITULUS XV.

CIVIT Atenſes enim, licet ſuper rebus alienatis duodecim annorum curriculis præſcribi & præſcribere debeant: modo tamen quodam abuſivo, & villanorum more, ſolummodo per integri ſpacium anni, & diem unam, modernis temporibus præſcribere conſueverunt. Ubi autem actor ſive contradictor ille ſuum adverſarium hæreditatum ſcilicet vel rerum ipſarum poſſeſſorem, facta præmiſſa prohibitione, per anni ſpacium in litem attrahere neglexerit: tùnc à die ipſius prohibitionis incluſivè computando, rurſum quolibet anno, infra alterius anni curriculum, & diem prædictum, inhibitiones (modo antelato) faciat: ut dùm opus erit, & poterit, litem ſuper ea reſuſcitare valeat.

Si verò Iudex, odio forſitan vel rancore præconcepto, aut alia quavis ex cauſa factam, coram eo, vel juratis Civibus, hujuſmodi prohibitionem in Prothocolum ſeu librum Civitatis annotare, aut literas prohibitorias dare recuſaret: tunc poterit contra eum coram Iudicibus Regni ordinarijs, in locis teſtimonialibus liberè proteſtari: dummodo ipſa proteſtatio (ubi neceſſe fuerit) valeat evidenter comprobari.

XV. TITULUS.

NOHA az Varosbeli Polgarok kőzőt, az el idegenitet őrőkſegekről valo idő mulas tizenket eſtendőt tartot, mind az altal moſtan mod nelkúl, és faluſsi modra eſztendőt és egy napot tart. Ha penig az ſerelmes avagy ellenző fęl az ő ellenkezőjet, mely az el adot őrőkſeget birja, az tilalomnak meg letele utan, eſtendő forgaſſanak alatta, pőrben ideztetni el halgatna: tehat az tilalomnak napjatol fogvan ala ſamlalvan, minden eſtendő forgaſſanak, és meg tiltot napnak előtte, iſmeglen tilalmat tegyen az meg mondot mod ſerent: hogy mikor kelletik, és úreſſege lehet hozza, tőrvenyben foghaſſa erette ellenkezőjet.

HA kedig az Biro avagy az eskút Polgarok az kik előt az tilalom tetel lőt, gyúlőlſegből, haragbol, avagy akar mi okbol effele tilalmot az Protocolumban, az az, az Varos kőnyveben be nem jetzetnek, avagy az tilalom levelet nem akarnak ki adni, tehat az tilto az Orſag Biraja előt, vagy egyeb bizonyos hellyben tudomant tehet az Birora, czak hogy az tudómany-tetel (áhol ſűkſeg leſsen) nyilvan meg bizonyitaſſek.

AZ POLGAROK

kőzőt valo őrőkſegben, minden hozza tartozandoval, mint kel kezhez venni.

XVI. TITUL'

ITEM, ha valaki valamely őrőkſeget meg veſsen, mind az ő hozza tartozando birodalmaval, az Polgarok kőzőt, tehat, ha czak az fő helt, és őrőkſeget foglallya el, eleg, és bele iktattya magat. Mert az őrőkſegnek fő hellyet el foglalvan, annak hozza tartozando reſseit, és jovait-is tudni valo dolog, hogy ezkeppen maganak foglalta legyen el. Az hozza tartozandoknak nevezeti penig mindent be foglal, az mi effele derek őrőkſeghez tőrveny ſerent, avagy az Varoſnak ſokaſa ſzerent, illenek. Hanem ha ne-talam az el adaſnak és az meg vetelnek idejen, az hozza tartozandokbol valamely reſzt ki hakaztanak, mellyet az el ado maganak meg akar tartani.

AZ

QUOMODO HÆREditas, cum pertinentijs, inter Cives apprehendi dedeat.

TITULUS XVI.

ITEM, ſi quiſpiam rem immobilem & hæreditatem cum ſuis pertinentijs in medio Civium ipſarum Civitatum emerit: tùnc ſufficit rem illam corporalem ſolam apprehendere & pro ſe ſtatuere. Nam ea apprehenſa, etiam illius pertinentiæ apprehenſæ intelliguntur. Appellatione verò pertinentiarum comprehenduntur omnia, quæ ad rem & hæreditatem hujuſmodi corporalem, de jure vel conſuetudine Civitatis ſpectare dinoſcuntur. Niſi fortè per venditionem & emptionem ipſam aliquid de pertinentijs ſpecificè fuerit exemptum pariter & retentum.

DE DEBITIS CIVIum, ubi omnis probatio defecerit.

TITULUS XVII.

ITEM, ſi quiſpiam Civium occaſione debitorum per aliquẽ tractus in litem fuerit, & nulla probatio contra eum per actorem produci poterit: tùnc Civis ille juramento ſolius perſonæ ſuæ ſe expurgabit vetuſta conſuetudine Civitatum liberarum requirente.

AZ VAROSBELIek adoſſagarol, kiről ſemmi bizonyſagot nem allathatnak.

XVII. TITUL'

ITEM, ha valamely Varoſbelit, valaki adoſſagnak meg fizeteſeert, perben fogh, és az Felperes, az ados ellen bizonyſagot elő nem hozhat: tehat az Varosbeli, az ſabad Varoſoknak reghi ſokaſok ſerent, ezak önnön ſemelyenek eskűveſſevel, meg mentheti magat.

DE CIVIBUS, IN terris aliorum hæreditates habentibus.

TITULUS XVIII.

ITEm, Cives, tàm prædictarum, quàm etiam aliarum quarumlibet civitatum, in terris & territorijs aliorum hæreditates habentes, ratione proventuum dominis terreſtribus, de ejuſcemodi hæreditatibus provenientium (invitis & non conſentientibus eiſdem) libertati, & à ſolutione proventuum eximi non poſſunt: quin potius occaſione ipſarum hęreditatum, ibidem coram domino terreſtri, cuili-

AZ POLGAROKrol kiknek mas főlden vagyon örökſegek.

XVIII. TITUL'

MEG-IS mind az fellyúl megh mondot, és egyeb ſabad Varosbelieknek mellyeknek mas ember főldőn és hatarin vagyon örökſeg, ez fele örökſegből, az mely jövedelemmel tartoznanak az főldes Uroknak, azoknak akarattyok és kedvek ellen, az ollyan jövedelemnek meg adaſatol magokkat nem ohattyak: Sőtinkab az örökſeg felől, ugyan ott az főldes Ur előt minden panaſzolkodonak és pőreſ-

cuilibet quærulanti atq; cauſanti, juri parere tenetur. Et ſi quid in facie hæreditatum vel territorio, ubi hæreditates adjacent, exceſſerint etiam ratione talis exceſſus, ibidem juri pariter ſtare compelluntur.

pőreſnek tartozik tőrvent allani, és az tőrvennek engednie. Es ha az örökſegnek avagy az hatarnak ſinen, az hol az örökſeg volna, valami hatalmat czeleketſinek avagy vetket teſinek, męgh az ollyan vetekert is, ugyan ott tartoznak tőrvent allani.

AZ VARASOK Joſagokrol, mikeppen tartoznak tőrvent allani.

XIX. TITUL'

ITEM, hogy minden ſzabad és egyeb Varaſſok, az kik akar mi modon joſzagot birnak, ez fele joſagokert ez Orſzag rendelt Birai itiletinek, és tőrveny tetelenek, mint ſzinten az Nemeſſek, mindenkor tartoznak engednie. Es ha az Nemeſſeknek avagy az Nemeſſek alat valo jobbagyoknak az illyen joſzagokbol valami kárt, és egyeb fele gonoſſagot, artalmat és hatalmat czelekeſinek: tehat az illyen gonoſſagokert és hatalmas czelekedetekert az Birot és eskűt Polgarokat, mind az kőzſeggel egyetemben, mindenkor az ſzelmes, és az kár vallot fęl az Kiraly

QUOMODO CIVItates, ratione jurium poſſeſſionariorum juri ſtare teneantur.

TITULUS XIX.

ITEM, quòd omnes liberæ & aliæ quælibet Civitates jura poſſeſſionaria, quocunq; titulo gubernantes, ratione hujuſmodi jurium poſſeſſionariorum, judicio & judicatui ludicum ordinariorũ regni, Nobilium ad inſtar ſemper obtemperare tenentur. ETSI de hujuſmodi juribus eorum poſſeſſionarijs damna, nocumenta, & aliorum malorum genera violenter Nobilibus, vel eorum ſubditis inferuntur: tùnc ratione talium malorum, & actuum potentiariorum, Iudex & jurati Cives, una cum communitate, poterunt ſemper partem per læſam & damnificatã

in curiam Regiam evocari. Vel si pars ipsa ita voluerit, in sedem judiciariam illius Comitatus, ubi bona illa situata sunt & adjacent, citari & in litem conveniri. QUAliter autem in hujusmodi causis procedendum, qualisve sententia proferenda sit, In generali Decreto nostro clarè continetur: Cujus rei notitia, ut hoc quoq; in loco pateat, articulum, super eadem re æditum verbotenus adjeci: qui sic incipit. ITEM, Quòd liberæ Civitates videlicet Buda, Pesth, Cassovia, Posonium, Sopronium, Bartfa, Eperjes, Thirnavia, nec non Lőczovia, Monsgręciæ, & omnes aliæ liberæ Civitates earundemq; incolæ, Nobilibus & possessionatis hominibus, injurias aliquas seu damna inferentes, si talis Civitas seu incola & Civis injuriam & damna inferens habuerit possessiones & jura possessionaria in aliquo Comitatu, & ex illis bonis Nobilem læserit seu damnificaverit: si videlicet tales lęsiones seu damnificationes, factum minoris potentię tangere dinoscuntur, teneatur propterea in illo comitatu, ubi illa bona habet, coram Comite juri stari. Si verò talis Civitas, seu Civis, nulla jura possessionaria in aliquo comitatu habuerit; & Nobilis, vel aliquis

Kiraly Udvaraban tőrvenyre hihattya. Avagy ha az Felperesnek ugy tetzik, az Varmegye ßekire, az kiben az joßag vagyon idezheti, és perben foghattya. Ez fele pereknek dolgaban penig, mikeppen kellyen el jarni, és minemű sententiat kellyen à Varosbeliekre mondani, az mi derek Decretomunkban nyilvan meg vagyon irva: Mely tőrvennek nyilvabban valo meg magyarazattyaert azon dologrol ßerßet articulust, iginkent it-is be akaram irnia, mely ez keppen kővetkezik. TOVABBA ugy mond, hogy az ßabad Varoßok, tudni illik, Buda, Peßt, Caßa, Poßon, Sopron, Barttfa, Eperies, Nagy Szombat, Lőcze, Geretz, és minden egyeb ßzabad Varaßok és azoknak lakoi, ha az Nemeßeknek és joßagos embereknek valami boßßußagot és kárt teßnek, ha ez illyen Varoßnak avagy lakoinak és Polgarinak az ki kárt és boßßußagot teßen, valami Varmegyeben Faluja és joßaga leend, és abbol az joßagbol Nemes embert megh bant, vagy meg karoßit, tudni illik, ha ez illyen bantas, avagy kar tetel kißeb hatalomnak lennie ißmertetnek, tartozek annak okaert azon Varmegyeben àhol az joßag vagyon az Ißpan előt tőrvent allania. Ha penig az ollyan Varoßnak avagy Polgarnak valamely Varmegyeben joßaga nem

nem leßen, és az Nemes ember, avagy valamely joßagos ember ezak egy Polgarral ßemelye ßerent, avagy bizonyos Polgarokkal, de nem mind az kőßegel avagy az egeß Varoßal akarand pőrelni, tehat ez illyen Nemes és jobbagyos ember tartozzek az ő pőrit, az Varos biraja előt forgatni és kereßni. Ha penig ez illyen Nemes, és joßagos ember mind az egeß Varos ellen, avagy vißontag az egeß Varos az Nemes ember ellen és egyeb jobbagyos emberek ellen, valami pert, ki nagyob hatalomra menne, avagy joßag dolgaert igyekeznek indittania, tehat az illyen pőrt, az Kiraly kepe előt, tőrveny ßerent valo hivatal altal, kel el inditani, az pereßt rea hivan, és az tőrvenynek follyaßa ßerent kel az dolgot veghez vinni. Es hogy ha valamelly fęl ez illyen perben egy mas ellen az tőrvennek follyaßaban az Kiraly kepe előt valamikeppen megh fogyatkozik és perit el veßti: ha ez illyen pőr joßag dolgat illeti, tehat az veßtő fęl, nem nagyob terhen, az az, nem feje, és joßaga veßteßen, hanem czak ket ßaz forinton maradgyon. Ha penig affele pőr Nemes embernek hazara meneßeről, meg fogaßarol, meg vereßeről, meg ßebbeteßeről, és meg őleßeről volna, tehat effele hatalom tevők fejek és minden joßzagok és marha-

aliquis homo possessionatus contra privatam personam, vel certos tantummodo, & non cum tota communitate seu Civitate causam seu lites habuerit, ex tunc talis Nobilis & possessionatus homo, teneatur causam suam coram judice illius Civitatis agitare & prosequi. Si autem talis Nobilis, & possessionatus homo, contra totam Civitatem, vel ècontra Civitas ipsa contra Nobiles, & alios possessionatos homines causam aliquam, ratione actuum potentiariorum majorum, vel juris possessionarij movere prætenderet: ex tunc talis causa coram personali præsentia Regiæ Majestatis habita superinde legitima evocatione, moveatur, & ordine juris terminetur. Etsi aliqua partium in hujusmodi causa contra sese in processu juris coram ipsa personali præsentia Regali quovis modo succubuerit: si talis causa factum juris possessionarij tangere dinoscitur: ex tunc talis pars non in majori onere, quam solummodo in ducentis florenis auri convincatur. Si autem hujusmodi causa factum invasionis domorum Nobilium, necnon detentionis, verberationis, vulnerationis ac interemptionis nobilium concernere agnita fuerit: ex tunc patratores

Quinq; Ca. Jus. Par. 3. T. 21.

hujuſmodi actuum potentiariorũ, in ſententia capitali ac amiſsione cunctorum bonorum ſuorum, mobilium & immobilium condemnentur: prout hactenus fuit obſervatum. Caſu autem, quo aliquis Civis, ſub aliquo domino ſeu nobili in hoc Regno, vineas vel aliquas alias hæreditates habuerit, & quidpiam in territorio hujuſmodi deliquerit aut aliquem damnificaverit: in tali caſu idem Civis tenetur coram domino illo terreſtri, ſub quo hæreditates habet, juri ſtare.

marhajok veſtesſen maradgyanak, mint hogy ez ideiglen-is azon tőrveny megh tartatot. Holot peniglen az Varosbelieknek, valamely Ur avagy Nemes ember főldőn ez Orſagban főlője vagyon, avagy mas egyeb őrőkſege, és az Urnak avagy Nemes embernek főlden valamit vetkezik, avagy valakit meg karoſit: az illyen dologban azon Varosbeli tartozzek azon főldes Ur előt, az ki alat az őrőkſeg vagyon, tőrvent allani.

QUALITER CIVES publicos malefactores punire poſsint.

TITULUS XX.

Par. 3. T. 32. ITEM, Fures, Latrones, homicidas, incendiarios, & alios ejuſcemodi publicos malefactores, juxta eorum demerita, ſervatis de jure in hac parte ſervandis caſtigagare punireq; poſſunt: mutilare verò neminem. *Par. 2. T. 9.* Nobiles autem, extra delicti locum nec captivare, nec ratione ſuſpitionis ad torturam ponere permittuntur. Si igitur Civitas

AZ VAROSBELIek az nyilvan valo gonoz tevőket, mikeppen bűntethetik meg.

XX. TITULUS.

EZ felet az Varosbeliek Lopokat, Latrokat, Gyilkoſokat, Haz egetőket, és egyeb fele nyilvan valo bűnőſőket, az ő erdemek ſzerent tőrvennyel megh bűntethetik: de az tagok vagdalaſſara, és meteleſere tőrveny utan kűvűl hatalmok ninczen. Az Nemeſſeket penig ha az vetek hellyen megh nem kaphattyak, maſut ſem foghattyak, ſem meg nem kinozhattyak. Annak-okaert ha

ha valamely Varos ugy mint kőz akaratbol valamely Nemes embert igaz ok nelkűl meg őll, tehat nem minnyajan az Varoſbelieket eggyenkent, de czak az Birot, és az eskűt Polgarokat kel erette fejenkent maraſtania. Kik marhajokat, őrőkſegeket el veſtik, mely tulaydon ſzemellyekre valo reſi volna, kinek ket reſe az Kiralye, mint főldős Urokke, harmad reſze penig az pereſſe. Az ſzabad Varoſſoknak penig minden tőb tőrvenyek, ſzabadſagok és ſokaſok az ő Privilegiomokban meg vagyon irvan, mely Privilegiomoknak kűvűle, és az hataroknak kűvűl minden dolgokban, ez Magyar Orſag ſokot tőrvenyehez kőteleſek, és czak ahoz kel halgatniok.

vitas aliqua, tanquam communitas Nobilem quempiam abſq; juſta cauſa morti tradiderit: tunc non omnes Cives ſingillatim, ſed judex duntaxat, & jurati Cives capitali propterea ſententia ſunt feriendi, qui & cuncta bona ac hæreditates ad proprias portiones ipſorum cedentes & provenientia amittunt: quarum duæ partes Regiæ Majeſtati, veluti domino eorũ terreſtri, & tertia pars adverſario dari & aſſignari debet: Reliquas verò omnes immunitates, leges, libertates & conſuetudines, Civitates ipſæ in privilegijs eorum habent conſcriptas: extra quarum continentias, & extra territoria ipſarum, in omnibus rebus & factis, Regni hujus Hungariæ legibus & conſuetudínibus ſubjiciuntur.

AZ GYILKOSAGrol mellyet, valaki maga oltalmaban czelekeſik.

XXI. TITUL.

MIVEL hogy az ember őldőkleſről emlekezenk: és lattyuk hogy ſok fele ember halalt bűntetes nelkűl ſoktak el engedni, mivel

DE HOMICIDIO, per quempiam in defenſione ſui patrato.

TITULUS XXI.

QUOniam de homicidio in hac parte ſermo incidit: plura autem videmus homicidia ſine debitæ ultionis pœna præteri-

ri,

ri,quia multi allegant illa in eorum defenſione patraſſe: de modo igitur defenſionis, & offenſionis perſonarum breviter aliquid annotandum congruit. UBI ſciendum, quòd hæc allegatio, quia in ſui defenſione quis homicidium commiſit atq; perpetravit, non ſimpliciter eſt admittenda: ſed debet probari, quòd fuerit per alium armata manu hoſtiliter aggreſſus, & per hoc in vitæ ſuæ periculo conſtitutus. Nam qui gladio evaginato alterum aggreditur, ſtatim perſumitur, Quòd aut necem illi inferre, aut letalia vulnera infligere machinatur.

Quinq; Caſis. Par: 3. T. 19.

Certum eſt autem, quòd non ſolum pro interemptione, ſed etiam pro ſola verberatione vel vulneratione Nobilium, capitalis ſententia fertur atq; decernitur. Sive igitur aggreſſor ille occidat, ſive vulneret, Neutrum tamen illorum pati & tolerare aggreſſus ipſe tenetur. Et hinc eſt, quòd ſi quis rationabili & juſta ſui in defenſione ſuum adverſarium qui hoſtili more nudo cum enſe ipſum aggreſſus erat, occiderit: Et homagium, & ſanguinis effuſio talis occiſi & interempti, ritè peribit, & nunquam recuperari valebit.

SEcus

mivel hogy azzal veßnek előt, hogy magok oltalmaban czelekettek volna: Annak-okaert rővideden ſolyunk arrol mi legyen az maga oltalmazas, és mi legyen az boßßu allas. Hollot azert valaki azt feleli, hogy maga oltalmaban czelekette az gyilkoſſagot, nem kel azt mindgyart el hinni: hanem elsőbenis meg kel bizonyitani, hogy az meg holt ember jőtt előlzer is fegyveres kezzel rea, és miatta maga eletet fęltette. Mert az ki mezitelen fegyverrel megyen maſra, mindgyaraſt tudni valo dolog, hogy vagy meg akarja őlni, vagy halalos ſebben igyekezik eiteni.

NYILVAN valo dolog penig ez, hogy az Nemes embernek nem czak meg őleſeert, de czak meg vęreſeert, avagy penig ſebbeſiteſſeert is, fejen maraßtyak az embert. Nem tartozik azert ſenki vele, hogy ha fegyverrel rea megyen, avagy meg akarja őlni, akar meg vagdalni, hogy el tűrje neki, és ſzinten rea varja. Es innet vagyon, hogy ha valaki bizonyos és igaz maga oltalmaba ellenſeget, ki ellenſeges kepen mezitelen fegyverrel rea ment volt, meg őli: Mind dija mind vęre eſſele meg őlnek, meltan el veß, és tőrvennyel ſem nyeri meg ſoha.

Kűlőm-

KŰLŐMBEN vagyon azert az lelki iſmeretnek tőrvenye utya ßerent: Mert ha valaki tißteſſegeſſen és eggeſſegben az gonoz ember előt el mehet: tehat tartozik inkab el menni előle, hogy nagyob kár és veßedelem reajok ne kővetkezek. Az maga oltalmaban eſet halalrol penig ezt ved eßedben, hogy azt, ki maſt megh őlt, az rea ment ember, męg megh nem úttőtte volt, avagy penig immar meg-is verte volt. Ha előßer, mikoron męg útve nem volt, mind az altal ßinten útni akarvan, kezet-is hozza huzta volt: tehat ez alat, az kire mentenek, ellenveteſſel valamit czelekezik, ketſeg nelkűl az maga oltalmaba latzik czelekedni és czelekette. Ha kedig immar meg-is útőtte, és el is hatta az útegeteſt, megh ſzűnven: tehat nem ßabad ő nekie vißßa czapnia, az útes utan egy keves vartatva: Mert ez nem magad oltalma, hanem kezeddel valo igaz vetel és boßßu allaſnak tartatik és lennie itiltetik. Hanem ha azert czelekedne az ſerelmes fęl, hogy az tőb útesſektől magat megh menthetne, mellyekhez az rea menő fęl uyjulan kezdene, és czapaſit ugyan vęghez akarna venni. Es igy kűlőmbſeg vagyon az oltalomban és boßßu allasban. Mert az magad oltalma hevennyeben és azon hirtelenſegben leßen: az boßßu allas

Secus tamen eſt in foro conſcientiæ. Quia ſi aggreſſus cum honore & ſalvatione perſonæ ſuæ aggreſſorem evadere poterit: tùnc evadere & minus malum, nè majus ſequatur, evitare tenetur. CIRCa præmiſſa autem advertendum eſt, quia ille, qui occidit alium, aut nondum fuit percuſſus ab aggreſſore, aut jam de facto fuit verberatus. Si primum, quòd ſcilicet nondum erat percuſſus, fuit tamen in actu & puncto percutiendi: tùnc quicquid aggreſſus fecerit, indubiè ſui pro defenſione facere vel feciſſe videtur. Si autem fuit jam percuſſus, & ceſſavit actus percuſſionis per aliquam moram: tùnc non eſt ſibi licitum repercutere poſt moram: quia hoc modo non defenſio, ſed vindicta potius illa repercuſsio cenſetur atq; judicatur. Niſi fortè percuſſus faceret, ut evaderet alias percuſſiones, quas aggreſſor de novo facere & continuare prætendebat. Et ſic differentia eſt inter defenſam & vindictam. Quia defenſa fit in continenti: vindicta autem poſt moram

infer

infertur. Si autem non apparet ex teſtimonio, vel aliunde, quæ percuſsio procederet aliam: tùnc culpa in illum redundabit, qui alterum ad contenionem & percuſſionem provocavit.

allas penig, avagy igaz vetel, idő multara eſsik meg. Ha penig ki nem tetzik az bizonyſagbol, avagy mas honnet, mellyik útes volt előb az maſiknal: tehat az leßen vetkes, az mellyik az maſikat elsőben az haboruſagra inditotta, és az vereſſegre és bayra ki hitta.

DEFENSA, QUOT modis, & qualiter intelligatur.

TITULUS XXII.

SCIEndum ulterius, quòd defenſa dupliciter poteſt intelligi. PRIMO. Pro corporis & perſonæ tutela. SECUNDO verò, pro rerum immobilium ſeu hæreditatum conſervatione. Quantum igitur ad corporis & perſonæ tutelam, debet fieri & admitti defenſa in continenti, & ante conſummatam injuriam, vel in eadem pugna & contentione, flagrante adhuc primo crimine, antequam ſcilicet aggreſſor vel primus percuſſor de loco recedat. Nam ſi poſtea fieret: non defenſa (prout prænarratum eſt) ſed vindicta diceretur.

Quantum verò pro rerum immobilium, & jurium poſſeſsionariorum

AZ OLTALMAT hanykeppen és mikeppen kellyen ertenűnk.

XXII. TITUL.

AZ oltalom penig ket keppen vettetik. ELŐSZER Embernek teſtenek es ſzemelyenek oltalma. MASODSZOR kedig, az joßagnak és őrőkſegnek oltalma s megh tartaſſa. Teſtűnknek azert és ſzemellyűnknek oltalma legyen azonnal, minek előtte raytunk az tőrventelen boßu meg eſsek, avagy ugyan azon hartzban, es tuſakodasban, azon meg gerjedet veteknek tűzebe, meg annak előtte, hogy az verekedő ki az első úteſt atta, az helyről el mene. Mert ha az utan valamit mivelß, nem oltalomnak, hanem boßu-allaſnak mondatik.

MASODSZOR, az oltalmat ertyűk az joßagnak és őrőkſegnek meg tartaſaert, mely ßerent minden

minden embernek akar Nemes, akar mas joßagos ember legyen, Eßtendőnek forgaſſa alat, akar minemű foßtotol és hatalmas foglalotol, ki embernek joßagat el vőtte volna, mindenkeppen meg engettetik magat meg oltalmazni (az mint erről az Decretomnak első reßeben-is ſollottunk) és az ő őrőkſegeből ki vetni, ez Orßag tőrvenyenek reghi meg regzet ſokkaſa ßerent, męg ez illyen hatalmas foglalonak, nyilvan valo kár vallaſaval-is, tellyes hatalma vagyon embernek reja, hogy maga joßagabol és őrőkſegeből vala-hogyhogy ki vetheſſe. Es ez fele dologban, az illyen foßtot es foglalot, az ő maga oltalma, akar minemű legyen, meg nem menti. Es ebből kővetkezik ez, hogy ha az őrőkſegnek és joßagnak meg tartaſaert, mindennek illik magat meg oltalmazni, Sokkal inkab és erősben teſtenek ès ſzemelyenek oltalmazaſaban (ahol az veßedelmet lattya hogy rea kővetkeznek) magat oltalmazni ſzabad.

Mind az altal, Iſtennek és lelkűnk eſmereti ßerent, minden oltalomnak vetek nelkűl valo mertekleteſſeggel kel lenni. Mely vetek nelkűl valo oltalom mondatik lennie, mikor valaki ſem magat, ſem marhajat, kűlőmben meg nem oltalmazhattya, hanem ha azt, az ki ő rea megyen

riorum conſervatione, ſpoliatus Nobilis vel alter quilibet poſſeſsionatus homo, pro jurium ſuorum defenſione, & occupatoris ac ſpoliatoris de illis ejectione (ſicuti & in prima parte tactum eſt) anni unius integri revolutionem, devetuſta conſuetudine Regni hujus, præfixam & deputatam habet, in qua ab occupatore, & violento ſpoliatore utcunq; poterit ſe defendendi, & ipſum occupatorem, etiam notabili incommodo, ejuſdē de juribus & hæreditatibus ſuis ejiciendi plenariam habet poteſtatem. Et in hac parte ſpoliatoris ac occupatoris defenſio, qualiſcunq; fiat, ipſum non excuſabit. ET inde eſt, quòd ſi pro rerum & bonorum conſervatione cuilibet ſe defendere convenit, multo magis & fortius pro corporis & perſonæ tutela (ubi periculum imminet) ſe tueri licet. *Part. 2. Tit. 68.*

ATtamen, ſecundum Deum, & conſcientiæ forum, omnis defenſa cum moderamine inculpatæ tutelæ fieri debet. Quæ quidem inculpata tutela dicitur fieri, quando quis aliter ſe ſine periculo rerum & perſonæ ſuæ defenſare nequit, Niſi ille, qui eum aggredi-

tur, aut occiditur, aut vulneribus afficiatur.

UTRUM PROPTER comminationem factam liceat aliquem offendere?

TITUL' XXIII.

SED quæritur: si quispiam comminatus est alteri mortem inferre, utrum alter ille possit eum offendere? DICENdum, quòd licet de Regni nostri lege, & approbata consuetudine, propter minas & comminationes non sit licitum cuipiam alterum offendere (præter combustionis & incinerationis articulum atq; casum, in quo quilibet civitatem aut villam, vel alterius domum succendere, igniſque voragine conflagrare minatus, morte damnari solet:) de lege tamen communi si homo ille, qui minatus est alteri mortem, solitus est minas suas executioni demandare, præsertim si fuerit potens, & aliàs consuetus percutere (quia verisimiliter hoc idem præsumitur etiam de justo) mortis evitandi gratia admittitur defensa pariter & offensa. Verùm si non fuit solitus alias percutere, nec minas suas executioni demandare, tunc verbis

megyen vagy megh ôli, vagy meg sebheti.

AZ FENYEGETES- ert illike valakit meg bantani?

XXIII. TITUL'

DE itt kerdes tamad: hogy ha valaki máſt halallal fennyeget, szabad legyene ezert ôtet bantani avagy nem? Erre ez az felelet, hogy noha ez Orſzag tôrvennyeſerent, fennyegetesert nem szabad senkit meg bantani (hanem ha egeteſſel fenyegetne, mert valaki Varoſt, akar Falut, avagy maſnak hazat hogy fel gyuttya és meg egeti, fennyegeti, meg ſoktak erette ôlni.) Az kôzenſeges tôrveny ſerent: mind az altal, ha az az ember, ki máſt halallal fenyeget, oly hatalmas lejend, avagy ha egyebkor is ſzokta fennyegeteſit veghez vinni, és egyebkent is verekedô (az mint hogy még az embernek igen jambora-is lehet illyen erkôltsû) az halalnak el tavoſztataſaert, ha meg engettetik az oltalom, azonkeppen az bantas is. De ha nem volt egyebkor-is ſokkaſa hogy valakit meg veryen, vagy fennyegeteſit veghben vigyen, tehat beſeddel

beſeddel ellene alhat: de fegyverrel nem engettetik. Hanem ha tarſait varna, és az keſedelemből valakinek veſzedelme kôvetkezhetnek. Mind az altal, job effele elôt el menni mas helyre, és igy-is el tavoſztatni.

bis quidem reſiſtere & ei contradicere permittitur: ſed non ferro vel gladio. Niſi fortè ille expectaret ſocios, & mora periculum eſſet allatura. Melius tamen & ſalubrius eſt, in hoc caſu, illum evitare, & ab eo in alium locum declinare.

EGYIK AZ MASIkat ſegithetie megh avagy nem?

XXIV. TITUL'

MEG-is kerdes indulhat, ha eggyik ember az maſikat megh ſegithetie avagy nem? Azt mondom hogy megh ſegitheti. Mert ha az en marhamnak és ôrôkſegemnek oltalmazaſaert baratimat, és attyamfiaimat el hihatom: ſokkal inkab az en teſtemnek és ſemelyemnek oltalmazaſaert. Honnet kôvetkezik hogy akarmely idegen ember-is, mikor valamely jambornak ſegitſegere kialttyak, és lattya hogy valakit meg akarnak ôlni és el veſzteni, ſzabadon mindenkor meg ſegitheti. De az latrot és egyeb gonoz tevô embert még az kialtaſra-is, nem illik valakinek kezebôl el ſzabaditani, akar mint kialtſon-is hogy meg ſzabaditſák.

AZ

AN ALIUS ALIUM adjuvare poſsit?

TITULUS XXIV.

ADHUC quæritur, An alius alium poſſet adjuvare? DICENDUM quod ſic. Nam ſi pro tutela rerum & hæreditatum mearum poſſum amicos & fratres convocare: longè fortius pro corporis & perſonæ meæ defenſione: Unde quilibet, etiam extraneus, dùm in adjutorium acclamatur, poterit illum, quem in periculo vitæ conſtitutum viderit, ſemper adjuvare. ATT Amen latronem, & alium publicum malefactorem, non tenetur neq; debet alterius de manibus, ad hujuſmodi malefactoris clamorem eliberare.

DE VILLANORUM, Quos jobagiones nuncupamus, conditionibus & legibus.

TITULUS XXV.

CÆTErum, habita juriūm Civitatum liberarum ac defenſionis & offenſionis declaratione, Iam de Villanis (quos Iobagiones nuncupamus) tractandum eſt. Quorum multiplex eſt conditio. Nam alij ſunt Hungari, alij Saxones & Germani, alij verò Bohemi & Sclavi, Chriſtianæ fidei profeſſores. Præterea quidam ſunt Valachi & Rutheni: quidam ſunt Raſciani ſive Serviani & Bulgari, Græcorum ſequentes errores. Sunt inſuper Philiſtęi & Cumani, in terris regalibus reſidentes & habitantes, Chriſtianam pariter religionem profitentes. Ruthenorum verò & Bulgarorum alij noſtræ fide, alij autem Græcorum errori ſunt adhærentes. Et quamvis omnes iſtæ nationes (demptis Philiſtęis, Cumanis, Ruthenis, & Bulgaris Regalibus) hac libertatis prorogativa hactenus gavisi fuerint, ut dùm & quandocunque voluiſſent, de loco reſidentiæ ipſorum, ad alia

AZ FALUBELIEK allapattyarol és tőrvenyeről: Kiket mi jobágyoknak hijuk.

XXV. TITUL.

TOVAbba el-vegezven az ſabad Varoſoknak tőrvennyet, és az oltalomnak és meg bantaſnak meg magyarazattyat. Immar az Falubeliekről (mellyeket jobagyoknak hijuk) kel ſollanunk. Mellyeknek allapattyok ſok fele: Mert nemellyek Magyarok, nemellyek Zaſok és Nemetek, nemellyek Czehek és Totok, kik Kereſztyen hitet vallnak. Annak felette nemellyek Olahok és Oroſok: Nemellyek penig Ratzok és Bolgarok, kik az Gőrőgeknek tevelygeſit kővetik. Annak felette vadnak Iaſok és Kunok, kik az Kiraly földőn laknak, és eggyenlőkeppen Kereſztyen hitet vallnak. Az Oroſzoknak penig és à Bolgaroknak nemellyike az mi hitünkhez, nemellyek penig az Gőrőg tevelygeshez ragazkottak. Es noha mind ez az nemzetſegek (az Kiralyi Iaſoktol, Kunoktol, Oroſoktul, és Bolgaroktol el valvan) ez ideiglen illyen ſzabadſagban eltenek, hogy mikoron és valamely időbē akartak, az ő főld Vamokat le teven, és az ő adoſagokat meg fizetven, az ő

az ő lako hellyekből mas hellyre à hova akartak, ſabadon laknia el mehettenek: De az ő effele ſzabadſagokat, az el mult időkben, az ő partolaſoknak és fel tamadaſoknak miatta, mely tamadaſt egy lator Szekely György Hadnagyſaga alat, kereſteſſegnek nevevel, mind az egeſz Nemeſſeg ellen inditottak volt, mivel hogy az miat ő rők hitlenſegben eſven, tellyeſſeggel el veſztettek, és annak-okaert az ő főldes Uroknak Uraſaga alat, immaron tiſzta és őrők paraſztſagban kel ęlniek: Kiert ez Orſzagnak tőrvennye és ſokkaſſa ſerent, akar minemű dolgok felől is (ki veven az ollyan ügyeket, mellyek nyilvan az ſent Szeket illetnek) ſem az Orſzagnak Birai eleiben, ſem az Egyhazi Birak eleiben, ſem penig az Varmegye Iſpani eleiben, akar valamely Varmegyere nem idezhetik: hanem ő nevekben, mindē panaſzolkodonak és pereſnek, az ő főldes Urok, akar Egyhazi, akar egyeb Urok legyenek, tartoznak elsőben tőrvent és igazat tenni. Es ha mely fęl az fele tőrvenyel meg

lia loca, quæ maluiſſent, juſto teragio depoſito, debitiſque eorum perſolutis, liberam ſeſe moraturos conferendi habuiſſent facultatem: hujuſmodi tamen ipſorum libertatem ſuperiore hac æſtate, propter ſeditionem, & tumultuariam eorum adverſus univerſam nobilitatem, ſub nomine cruciatæ, ductu cujuſdam ſceleratiſs. latronis, Georgij Szekel appellati inſurrectionem, ex eoq; notam perpetuæ infidelitatis eorum incurſionem penitus amiſerunt, dominiſq; ipſorum terreſtribus, mera & perpetua jam ruſticitate ſubjecti ſunt: qui ſecundum legem & conſuetudinem hujus Regni, dudum approbatam, ratione quorumcunq; negotiorum (exceptis rebus forum Eccleſiaſticum manifeſtè concernentibus) nec in præſentiam judicum ordinariorum Regni, nec vicariorum Eccleſiarum vel aliorum judicum ſpiritualium: Sed neq; Comitum parochialium aliquorum Comitatuum ſimpliciter & directè citari poſſunt: ſed eorum ex parte, cuilibet quærulanti atque cauſanti, domini ipſorum terreſtres atque temporales, ſive ſint ſeculares, ſive ſpirituales, judicium & juſtitiam primum impendere tenentur.

tur. Et tandem ſuper hujuſmodi judicio, ſi partium ipſarum altera contentari noluerit, cauſam ipſam in præſentiam judicis ſui ſuperioris, ad quem ſcilicet cognitio ejuſdem cauſæ ſpectabit, evidentioris & maturioris diſcuſsionis & reviſionis gratia deducere poterit. Ita videlicet, quòd ſi cauſa ex ejus ſeriè forum eccleſiaſticum concernere videbitur: in ordinarij ſui diocœſim ejuſq; vicarij. Si autem ad ſæculare judicium attinere dinoſcetur, in Comitis Parochialis, ac judicium nobilium præſentiam tranſmittenda erit. Et hujuſmodi judicij ac juſtitiæ impenſio, ſive cauſa in curia Regia per evocationem, ſive coram Comitibus parochialibus, vel eccleſiarum vicarijs per citationem mota & ſuſcitata exiſtat, dùm in præſentiam domini ſui terreſtris remittitur, ſemper coram uno vel duobus judicibus Nobilium fieri celebrarique & adminiſtrari debet.

meg nem elegednek, tehat az pőrt, az ő ſokot felső Biraja eleiben kel boczatani kerdőre. Igy hogy valamely pőr az ő follyaſabol Egyhazi Zeket illetne, tehat az ott valo videkbeli Pűſpek eleiben, vagy kepebeli eleiben. Ha penig kőz Nemes ember Szekit illeti, az Varmegye Iſpan és Szolga Birak eleiben kel boczatani. Es ez fele tőrveny-tetelt akar hol kezdgyek, ha az kerdőről az főldős Ura eleiben iſmet viſzſza boczattyak, mindenkor ket ſzolga Biro előt tartozik az főldős Ura tőrvent tenni felőle.

DE MODO ET ORdine impenſionis judicij, ex parte jobbagionum fiendæ.

TITUL' XXVI.

IN primis igitur de modo & ordine impenſionis ejuſcemodi judiciorum dicendum eſt. UBI quæritur, utrum Dominus terreſtris ſive temporalis per quærulantem

AZ IOBBAGYOK felől való tőrveny-tetelnek modgyarol, és rendiről.

XXVI. TITUL'

LEG elősſer penig effele tőrveny-tetelnek modgyarol, és rendiről kel ſollanom. Holot kerdhetned, hogy ha az főldős Ura, ki údő ſerent Biraja, valamely panaſolkodonak kereſere az ő jobbagya felől tartozike mindgyart tőrvent ſzolgaltatni? Es ha az tőrvent nem akarja ſolgaltatni, marade valami terhen és birſagon erette? és az utan idezes altal kenſerithetie, hogy az ő jobbagyit az Varmegye Iſpani előt, és Szolga Birak előt, elő allaſſa, és az ő jobbagyi felől tőrvenyt igirjene: avagy ő maga az Iſpan az ſolga Birakkal azok felől tartozike immar tőrvent tennie, holot az főldős Ura elsőben tőrvent nem tőt felőlek? Erre azt felellyúk, hogy jollehet minden panaſolkodonak az jobbagyok felől és paraſzt ſzolgak felől, mind az Iſteni tőrveny és mind az termeſzet tőrveny ſzerent, minden főldes Ur, azontul tartoznok tőrvent tenni: de minek előtte az panaſzolkodo fęl az főldős Urat, az tőrveny tetelre ſolga Biroval nem inti és rea nem hija, ha addeg tőrvent nem ſolgaltat-is, ſemmi terhen nem marad erette: mert az bűnteteſt és az birſagnak terhet, az tőrveny erejenek meg nem tartaſaert és meg ſegeſeert ſoktak az engedetlenre vetni. Mivel hogy azert, az tőrveny mig meg nem hatta volt az főldős Uranak, hogy jobbagya felől tőrvent tegyen, azert nem az Iſpan ſem az ſolga Birak, hanem czak ő maga az főldes Ura tartozik tőrvent ſolgaltatnia.

Honnat

tem ſimpliciter requiſitus, teneatur ex parte jobagionum ſuorum de facto judicium & juſtitiam impendere? Et ſi impendere recuſaverit: An propterea onus aliquod juridicorum gravaminum incurrat? Et an poſit poſtea (citatione contra ipſum ſuper ea re facta, ut jobagiones ſuos coram Comite & judicibus Nobiliũ ſtatuat) ex parte eorundem Jobagionum ſuorum judicij impenſionem promittere: vel ſolus Comes parochialis, cum judicibus Nobiliũ ex parte illorum judicium jam impendere teneatur? DICENdum, quod licet divino & humano quoque jure, ac communi de lege, quilibet dominus terreſtris ex parte quorumlibet jobagionum & ruſticorum, ac etiam familiarium ſuorum ignobilium, libet quærulanti & læſo, aut damnificato homini ad ſimplicem duntaxat requiſitionem & quærimoniã mox judicium & juſtitiam facere ac adminiſtrare teneatur: antequam tamen juridicè, hoc eſt, per evocationem vel citationem ad hujuſmodi judicij impenſionẽ requiſitus & admonitus non fuerit (ſi etiam facere & impendere neglexerit) nulli propterea pœnæ ſubjacebit: eo quod

pœna ob contemptum & transgressionem judiciariæ commissionis in causarum processibus subsequi & imponi consuevit. Non igitur Comes parochialis cum judicibus Nobilium, sed per seipsum etiam expost judicium illud administrare tenetur.

UNde sciendum est, quod si quispiam Nobilis, aut possessionatus homo (sive spiritualis, sive sæcularis persona existat) in curiam Regiam evocatus: vel in sedem judiciariam Comitis Parochialis citatus ita fuerit, ut per seipsum comparere, & Iobagiones quoq; aut familiares suos ignobiles sistere ac juri statuere teneatur: tunc si talis Nobilis, aut possessionatus homo non venerit: solus ipse in persona sua propria, in tribus Marcis, gravi ponderis Iobagiones vero vel familiares sui ignobiles quotquot fuerint nominatim statuere cõmissi, per singula capita, in singulis Marcis, hoc est, quælibet persona statui cõmissa, in una Marca gravi similiter ponderis convinci & aggravari, & insuper in actione acquisitioneq; actoris condemnari solet atq; debet. Sic videlicet, quod si causa ratione facti majoris potentiæ in curia Regia mota fuisse dinoscitur: tam Nobilis, vel possessionatus homo, quam etiam sui Iobagiones aut familiares, ignobiles nominati, & per expressum statui commissi, in amissione capitum & bonorum suorum quorumlibet, mobilium scilicet & immobilium, ad portionem ipsorum cedentium condemnantur.

Honnat azt tanullyuk megh, hogy ha valamely Nemes embert, akar Egyhazi ſemely, akar egyeb renden valot, kinek joßaga vagyon, ha Kiraly Udvaraba, ugy hijak és intik tőrvenyre, avagy penig az Varmegyere ugy idezik, hogy ſemely ſerentis elő mennyen, és jobbagyit-is és parańt ſolgait elő tartozzek allatni: tehat ha az tőrvenyre nem menend, és jobbagyit, ſolgait, és az kiket elő allatni hattak volt, elő nem allattya, az Ur maga ſzemelyeben harom nehez Gyran, az kiket elő allatni hattak volt penig mindenik egy egy nehez Gyran, annak fellette Felperesnek keresetin marad el. Illyen keppen, hogy ha nagyob hatalomra hittak, mindnyajan az főldes Urokkal egyetemben, fejeken, és minden marhajokon és joßagokon maradnak, az ő reßek ßerent.

Ubi

Ha penig kiſſeb hatalomra hittak, męg az Varmegye ßekin-is az Nemes ember Zaz forinton, kinek fele az Biroe, fele az pereſſe, az ő jobbagyi penig fejenkent mindenik negyven negyvẽ forinton marad, mely birſag czak az felpereſſe leßen. Mert az Varmegyeken, az hatalomnak birſaga Zaz forintnak felette nem mehet. Ha penig reajővend, és tőrvent igirend vagy felelend az Urok az jobbagy felől, hat ugyan ott ahol az lakik az ki felől tőrvent kernek, egy ßolga Biro előt, azon Varmegyeből tartozik ő maga vagy tißtartoja vagy Biraja, az napon kit az Biro rendelt, tőrvent tenni.

Ubi vero causa prætextu negotiorum factum minoris potentiæ tangentium, etiam in sede judiciaria Comitatuum suscitata fuerit: tunc Nobilis in centum florenis, partim judici, & partim actori solvendis, Iobagiones autem & familiares sui singillatim in eorum homagiis, quadraginta florenos facientibus, actori solumodo cedentibus aggravantur. Nam in sedibus judiciarijs Comitatuum, ratione violentiarum & actuum potentiariorum, pœna ultra centum florenos decerni non potest. VErum, si venerit, & responsione facta ex parte hujusmodi Jobagionum ac familiarium suorum ignobilium, super objectis & actionibus actoris, judicium & justitiam impendere promiserit: tunc in facie illius possessionis, ubi tales rustici vel ignobiles famuli resident, in termino, per Iudicem suum ordinarium ad id præfigendo, coram uno (ut prætactum est) aut duobus judicibus Nobilium ipsius comitatus, in quo possessio talis adjacet, ejuscemodi judicij & justitiæ impensionem, per se, vel officialem, aut villicum suum, facere & peragere tenetur.

Ha azert tőrvent nem teßen az Birotol hagyot napon, egyikert egyikert harom Giran marad etette, kúlőn kúlőn mindenik jobbagya kepeben, valamenyi felől tőrvent kertenek volt tőle, kinek ket reſze az

Si autem in termino, per Iudicem ad id deputato, Iudicium & justitiam hujusmodi facere & impendere tenuerit & neglexerit: tunc idem nobilis, aut alter quilibet possessionatus homo, pro non impensione ipsius judicij ac mandati judicis refutatione, prætextu singulorum Iobagionum, vel famulorum ignobilium, (quo-

rum ex parte judicium & juſtitiam adminiſtrare ac impendere tenebatur) in ſingulis tribus Marcis, in duabus ſemper Iudici, in tertia vero partibus actori perſolvendis condemnatur: Et cum alijs ſingulis tribus Marcis, ad impenſionem ejuſdem judicij & juſtitiæ, in termino, iterum ad id per Judicem præfigendo, cogetur & compelli debet.

Ubi vero ſecundario quoque ab ipſa judicij & juſtitiæ impenſione ſe retraxerit, & illud adminiſtrare ſubticuerit atq; neglexerit: tunc in homagijs ſingulorum de facto condemnabitur: & ſuper eiſdem homagijs de bonis ac rebus talis nobilis, vel alterius poſſeſsionati hominis, mobilibus, ſi reperiri poterunt: aliter autem de juribus ſuis poſſeſsionarijs actori ſatisfactionem Iudex impendere tenetur. ET hoc ſuper homagijs verum eſſe accipe, ſi actus violenti, quorum prætextu cauſa ipſa mota fuit factum minoris potentiæ repræſentabunt. Nam ſi capitalem ſententiam tangunt, tunc non in homagijs ſed in amiſsione capitũ & omnium bonorum ipſorum, omnes illi ex parte, quorum judicium celebrari debebat, condemnantur: &

Bironak, harmad reße penig az Fölpereſnek adatik Es ugyan haſonlokepen harom Gira büntetes alat, mas törveny napon, tartozik törvent tenni, azon Bironak hagyot napjara, mellyet iſmeglen nevezet.

Ha maſodßor is törvent nem teßen felölek, hat mindeniknek külön külön Dijan marad el, kiről azon Nemes emberek marhajokbol, ha talalhattyak, avagy még joſzagabol-is, az Biro tartozik az Fölpereſt megh elegiteni.

De ezt ugy ertſed ha az jobbagyit kiſſeb hatalom dolgaert kereſnek törvenyel.

Mert ha nagyob hatalomra kereſsik, nem dijakon, hanem fejeken és minden marhajoknak el veßteſſen, maradnak mind azok valakik felöl törvent kellet volna az földes Uranak tenni: és minden ingo bingo marhajokkal és joßagokkal az Biro és az peres oßtozik: és ennek felette az Fölperes mindenút az itilt ſententia levellel, meg fogathattya, és meg büntetheti öket, akar az ö magok hataran, akar mas ember hataraban.

Ha penig az földös Ur törvent ſzolgaltat, az ſzerent, mint az Biro-is meg hatta volt, és ö maga-is törvent igirt volt felölek tenni, ha nagyob hatalomnak periben bünöſeknek talaltatnak, és azokon fejeknek, és minden ingo bingo marhajoknak és örökeknek el veßteſſen maradnak, tehat effele javoknak ket reße az földös Uroknak, ugy mint Bironak, az harmadik reße penig az pereſſeknek jut, és ennek felette tartozik öket az peres kezeben adni büntetesre. Mert ha kezeben nem adgya, mindeniknek Dijat az ö maga tulaydon joßagabol kel meg fizetni.

De az földes Urok ugy köteles ezekre, hogy ha mikor az törvent

& cuncta eorum bona mobilia, videlicet & immobilia, Judici atq; adverſæ parti adjudicabuntur: & inſuper vigore literarum adjudicatoriarum, ubicunque deprehendi poterunt, ſive intra propriorum dominorum, ſive aliorum territoriorum (ut condignam luant pœnã) cum literis adjudicatorijs & ſententionalibus, per adverſarium & actorem liberé captivabuntur.

Attamen ſi juxta domini terreſtris promiſsionem, & Iudicis commiſsionem, in termino & loco ad id deputatis, judicij & juſtitiæ, hujuſmodi impenſio ritè peracta fuerit, & Jobagiones vel familiares ignobiles, in facto majoris potentiæ rei & culpabiles reperti, ex eoq; in ſententijs capitalibus, atque amiſsione cunctorum bonorum ſuorum, mobilium & immobilium condemnati & aggravati extiterint: tunc hujuſcemodi bonorum duæ partes domino ipſi terreſtri, tanquam Judici, & tertia pars actori adverſarioq; cedent in portiones. Et præterea tenebitur dominus idem terreſtris capita illorum convictorum & condemnatorum manibus adverſarij jure punienda tradere & aſsignare.

QUod ſi facere dominus ipſe

terrestris nollet aut non curaret quovis modo: tunc homagia singulorum de rebus & bonis suis proprijs deponere persolverecq; tenebitur. Et hoc verum est, si in termino, quo judicij & justitiæ impensionem facere promisit, ejuscemodi convicti & condemnati erga ipsum, & in potestate ejusdem fuerunt. NAM si tempore medio, aliquis illorum Jobagionum, vel familiarium ignobilium aufugeret, & manus jurisdictionemq; & potestatem domini sui evaderet quoquo modo: tunc idem dominus terrestris in nullo propterea onere gravari debebit.

tőrvent kertek tőlle, ez-is tőrvent igirt, akkor az ő birodalma alat voltak az jobbagyok, kiket meg sententiaztak. Mert ha űdő kőzben el futot, és az Ura birodalma alol valamellyik el sőkőt, tehat az ő földős Ura semmi terhen nem marad.

VERUm, si quispiam illorum, post promissionis & ante impensionis judicij diem & terminum, invito domino suo terrestri, palàm vel occultè discederet & aufugeret: tunc universas res, & quælibet bona, mobilia videlicet & immobilia illius, in territorio ipsius domini, sui existentia & adjacentia, idem dominus libere pro se occupare poterit. Tamen de eisdem (si actus potentiarij majores fuerint) homagium illius, decem scilicet marcas, quadraginta florenos auri facientes, primum actori persolvere, & tertiam quoq; partem residuitatis bonorum suorum mobilium, eidem adversario dare tenebitur: duas partes eorundem bonorum mobilium pro se reservando. Et nihilominus, hæreditates & bona immobilia ipsius rustici, vel familiaris ignobilis

Ha penig az tőrveny igiretinek utanna, és az tőrveny ki sőlgaltatasnak előtte Ura akkarattya ellen, avagy nyilvan futand el, avagy el sőkendik, tehat az földes Ura minden joszagat és marhajat magának foglallya, és ha nagyob hatalomra kereftek az Dijat, tiz nehez Girat és az negyven forintot az peresnek felnek belőle tartozik meg fizetni, és az mi Dijatul meg marad ket reße magae, az harmada az peres fele: Az parast joszagot-is meg beczűlven, harmad reßet tartozik az bőczűnek azon Fől peresnek adni, az ket reßet hasonlatoskeppen maganak tartvan.

lis, æstimare, & tertiam partem æstimationis, atq; valoris earundem hæreditatum, actori pariter assignare debebit. Reliquas duas partes pro se similiter auferendo & occupando.

ET insuper, adversarius ipse, ubicunq; talem fugitivum reperire poterit, liberam detinendi, & juxta sua demerita, capitali sententia feriendi plenariam habebit authoritatem.

Annak felette az Fől peresnek sabad az ollyan el futot jobbagyot megh foghni, és meg bűntetni, feyet vetetni, minden helyeken valahul kaphattyak.

Si autem actus violenti minores fuerint: tunc solummodo homagium illius actori persolvere, & cum hoc super damnis, per rusticum vel famulum ignobilem illatis (si in actionis serie damna declarata fuerint) de bonis ejusdem rustici vel familiaris adversario satisfactionem impendere tenetur.

Ha penig kisseb hatalomra keresik, az Ura czak Dijaval tartozik, és az karnak meg fizetesevel azon jobbagynak marhajabol, és ugy hogy ha az feleletnek rendiben, az kárt jol elő adta, és samlalta az Fől-peress.

QUALITER IOBAgionibus & Famulis ignobilibus juramenta decernantur:

TITUL. XXVII.

ITEM, si causa, in facto statutionis Iobagionum vel famulorum ignobilium, incuria Regia, per Evocationem, aut sede judiciaria Comitum parochialium, per citationem mota, & in præsentiam sui

AZ IOBBAGYOKnak és parast szolgaknak, mikeppen itilnek hűtőt:

XXVII. TITUL.

TOVABBA ha az földős Urat avagy Kiraly udvaraban hijak, avagy Varmegyere idezik oly moddal, hogy az ő jobbagyit avagy parast szolgait azon perben tőrveny eleiben kellessek allatni, és azon pert vagy az Kiraly Udvarabol, vagy az Varmegyeről

azon

ſui domini terreſtris(ut judiciũ & juſtitiam illorum,ex parte quærulanti,& adverſario impendat) per Iudicem remiſſa fuerit: & actor tempore impenſionis judicij, tres literas Inquiſitorias contra reos exhibuerit, & illi actionem adverſus ſe propoſitam, ſimpliciter negaverint: tunc cuilibet Iobagioni, vel famulo in cauſam attracto, & ſtatui commiſſo, juramentum ſecundum homagij ſui exigentiam, quadrageſimo ſe hominibus, ſibi ſi milibus, hoc eſt ruſticis & ignobilibus, bonæ tamen famæ & honeſtæ conditionis perſonis, pro ſui expurgatione imponendum erit. Nam quilibet ruſticus & impoſſeſſionatus homo, cum ſuo juramento, unum florenum, centum denarios valentem, & non plures accipere poteſt, & ex conſequenti, ad majus, ſacramento ſuo, nec expurgare,nec condemnare quenquã poterit. Secus eſt tamen in cauſis criminalibus, quando ad caput malefactoris cujuſpiam juratur. Nam eo tunc non homagium, ſed demeritum, & criminis pœna ponderatur.

SI verò binas literas inquiſitorias produxerit, tunc vigeſimo ſe: ſi autem unas exhibuerit, decimo ſe,

azon fŏldes Ur eleiben (hogy jobbagyi és ſolgai felŏl az pana ſolkodonak és pereſnek, tŏrvent tegyen) az Biro viſſa boczatandgya és az Fŏl peres az tŏrvennek ſalgaltataſarol, az Alpereſſek ellen, vallatas utan valo harom bizonyſag levelet mutathat,mind az altal,azon level ellen,ha az Fŏlperes kereſetit az Alpereſek tagadni kezdik, tehat, minden Alperes jobbagynak, avagy paraſt ſolganak, kit hattak volt elŏ alatni, az ŏ maga mentſegere az ŏ Dija ſerent hozza haſonlo negyven emberrel,az az, paraſtokkal, és kik bar nem Nemes emberek, kel hitet vetni, de ollyakkal, kik jo hirŭ nevŭ, és tiſteſſegbeli ſemellyek legyenek. Mert minden paraſt ember kinek joſaga ninczen, az ŏ hitivel, czak egy forintig eskedhetik,ki zaſ penzt teſſen, és nem tŏbre, kiből ez-is kŏvetkezik, hogy ſenkit nem menthet megh fellyeb egy forintnal, ſem nem karoztathat. Kŭlŏmben vagyon azert az dolog az fŏbenjaro perekben, mikoron valamely gonoz tevŏ embernek,fejen eskŭnek Mert akkoron nem az bŭnŏs embernek az Dijat, hanem az bŭnnek erdemet ſzoktak meg tekenteni, és az hitben elŏ venni.

Ha penig ket bizonyſag levelet hoz elŏ, tehat huſad magaval: ha penig czak egy vallo levelet hoz elŏ az Fŏlperes, tized maga-

magaval valo hitet kel az Alpereſnek vetni haſonlo paraſtakkol, mint fellyŭl megh vagyon. De ez illyen hitet az Nemeſſek, és egyeb joſagos emberek ellen ſokta az tŏrveny itilni az paraſztoknak. Mert ha nem Nemeſſek kŏzt, és paraſztok kŏzt forog czak az tŏrveny, tehat az helynek és az Alpereſnek lako hellye és modgya, és rend tartaſſa ſerent kel az hitet fel adni. Az bizonyſag leveleken penig ertſed affele vallataſokat, kik Kiraly levele altal valo paranczolatbol, vagy Biraknak levele altal valo kereſekből, bizonyſag hellyeken, vagy az Orſagbeli Nemeſſek gyŭleſeben kelnek, mellyeknek tellyeſſeggel valo erejek vagyon Mert az mely bizonyſag level, czak az pereſnek kereſere Varmegye Szekin ſokot lenni, annak czak reŭ ſerent valo ereje vagyon.

De ezt eſzŭnkben kel vennŭnk, hogy ha az fellyŭl megh mondot tŏrveny-tetelnek idejekor, az Alpereſek az Fŏlpereſnek kereſetit,az kit ŏ ellenek elŏ ád tagadandgyak, és ſzomſedſagnak bizonyſagaval,avagy egyeb tanuſagval artatlanſagokat meg akarjak bizonyitani, és magokat meg menteni, az Fŏlperes

ſe, ſibi(ut præfertur) æqualib. ruſticis ſacramentum adjudicari & imponi debet. Et hoc contra nobiles & alios poſſeſſionatos homines. Nam ſi inter ignobiles & ruſticos judicium adminiſtrabitur: tunc modus & ordo loci ac patriæ (ubi reus moram trahit) obſervatur. Literas autem inquiſitorias intellige ſemper illas, quæ ad literatorum mandatum Regium, vel literatoriam petitionem aliorum Iudicum Regni ordinariorum, in locis teſtimonialibus, aut coram eiſdem Iudicibus ordinarijs Regni, in conventionibus generalibus dominorum & Nobilium ſunt confectæ. Nam inquiſitoriæ ſimplices, ad legitimam ſcilicet, & inſtantem petitionem cujuſcunq; litigantis, in ſedibus judiciarijs Comitum parochialium emanatæ, in parte ſolummodo, & non in pleno continent vigorem.

ADvertendum tamen eſt, quod ſi præmiſſo tempore impenſionis judicij in cauſam attracti, actionem & acquiſitionem actoris & adverſarij contra eos propoſitam negaverint, & teſtimonio vicinorum ſuorum,aut alio probabili documento, ſeſe immunes & innocentes eſſe declarare voluerint, &

actori hujuſmodi teſtificationem acceptare noluerit: ſed ſimpliciter, & de plano juxta exhibitarum literarum inquiſitoriarum vigores, judicium & Iuſtitiam à Iudice poſtulaverit: tunc in tali caſu juramentum illud, quod virtute ipſarum literarum Inquiſitoriarum adjudicari ac imponi deberet, pro media parte defalcabitur & condeſcendet: prout iſta conſuetudo etiam in cauſis nobilium obſervatur. Opinione tamen communi atque vulgata, cum quot perſonis Nobili, vel domino terreſtri, in curia Regia, vel ſede Comitum parochialium judiciaria, juramentum decernitur: cum tot perſonis etiam Iobagionibus vel famulis ejus ignobilibus imponendum erit. Et ſi nobilis poſt communem inquiſitionem juramentum præſtiterit: etiam coloni ac familiares ſui abſoluti manebunt. Si verò ſuccubuerit: illi quoq; condemnati intelliguntur.

peres penig effele bizonyſagra nem akarna ôket ki ereſzteni, hanem az be adot kerdezô levelnek ereje ſerent, az Birotol tôrvent kivanna ſzolgaltatni: tehat az illyen dologban, ez Alperesnek, az bizonyſag levelnek ereje ſzerent, az mennyi magaval kellene magat hitivel meg menteni, czak felevel kel meg eskûnni, mikeppen ezt az ſokaſt, még az Nemeſſek tôrvenyeben-is meg tarttyak. De maga kôzônſeges itilet ſzerent ezt tarttyak, hogy az Nemeſſeknek az Kiraly Udvaraban, vagy az Varmegye Szekin, valahany ſemellyel hitet itilnek, az paraſt ſolgaknak-is, és az paraſtoknak annyid magokkal kel meg eskûnniek. Es hogy ha az Nemes ember az kôz tudomannak utanna ſemellyet megh menti-is, az ô paraſt jobbagyi, és ſolgai-is, ô velle egyetemben meg menekednek. Ha penig perit el veſzti, az paraſt jobbagyok és ſolgai-is velle egyetemben meg ſententiaztatnak.

QUALITER DAMna & debita, per ruſticos, res ac hęreditates non habentes recuperari debeant.

Nec

ADOSSAGOT ES kárt paraſtokon (es Nemeſſeken-is) kiknek marhajok és ôrôkſegek ninczen, mint kellyen meg venni.

Hogy

XXVIII. TITUL'

HOGY ha valamely pôres valami paraſtot az ô Dijan avagy karoknak, vagy adoſſagoknak meg fizeteſſen, tôrveny follyaſa ſzerent el maraſthat, és az paraſtnak ſem ingo marhaja ſem penig ôrôkſege nincz, kibôl az maratſagrol meg fizethetne, tehat az paraſtot az ki azkeppen el maradot, tartozik az ô fôldes Ura fogva az peres kezeben adni: mely pôres tizenôtôd napig (ha azonkôzben és addiglan azzal meg nem alkhatik az veſztô fel) az ô foghazaban tarthattya: de ſemmi nyomoruſagot teſteben rayta nem tehet, mert igy Dijan maradna, de vizzel és kenyerrel azonkôzben tartozik taplalni.

Mely peres feltôl és annak fogſagatol, ha ez ûdô kôzben magat meg nem ſzabadithattya: tehat az Felperes az paraſtot rabba meg ſem teheti: hanem meg kel eskûtni, hogy minden heten: valamit munkajaval, és kuldulaſſaval is talalhat, mind addeg az mig az ô adoſſagat megh tellyeſitheti, harmadat az ô pereſſenek hiven be ſolgaltattya, és ugy tartozik ſzabadon

TITUL' XXVIII.

NEC hoc prætermittendum eſt, quod ſi quiſpiam litigantium, ruſticum aliquem in homagio ſuo, aut damnorum vel debitorum ſolutione juris ordine condemnaverit & convicerit: & convictus ille, nec res mobiles, nec hæreditates habuerit, ut ſuper ea re ſatisfacere poſsit: tunc tenetur dominus terreſtris ipſum ruſticum, ſic convictum manibus adverſarij ſui captum tradere & aſsignare, qui quidem adverſarius vel actor, infra quindecim dies (ſi interea cum eo convictus ipſe non concordaverit) poterit illum ſuis in carceribus detinere: nullum tamen detrimentum in corpore ſuo, ſub pœna homagij ejuſdem, ipſi inferre valet, ſed de pane & aqua interim ſibi providere debet. Qui ſi etiam interea temporis ſe de hujuſmodi captivitate eliberare non poſſet: tamen adverſarius ruſticum ipſum in ſervitutem adhuc religere non poterit: ſed accepta ab eo fidei cautione (quod quicquid laborando, aut mendicando, acquirere valebit, tertiam partem adverſario ſuo omni hebdomada, donec debitum ſuum ſuppleverit,

fideliter adminſtrabit) liberum admittere tenetur. Qui ſi juramentum præſtare, & onus hoc ſubire, inſeq; levare recuſaret, vel fortè accepta ſecuritate adverſarium ſuum defraudaret: tunc adverſarius ipſe ruſticum illum (ubicunq; locorum poterit) rurſus detinendi ac incarcerandi, & in ſuam ſervitutem redigendi, ad effectum uſque reſtitutionis ejuſcemodi homagij, aut damni vel debiti, plenariam habet facultatem: illeq; ſupplere tenebitur invitus, quod noluit liber & manumiſſus.

don el boczatania. Ha penig meg nem akar eſkúnni, és az terhet magara nem akarna fel vennie, vagy talam az ki ſzabadulvan, valamikeppen az ő pereſſet meg czalna, tehat az ő pereſſe az paraſztot mindenút meg foghattya, meg tőmletzezheti, és rabba teheti, mind addeg az mig az Dijat, kárt, avagy adoſſagot ketelenſeg alat is meg fizeti, kit ſzabadſagaban nem akart igazan meg fizetni.

ET idem eſt intelligendum etiam de cauſis, inter nobiles, prætextu debitorum, & damnorum motis & ſubortis: ut ſcilicet nobilis hæreditates, & res mobiles, ad ſatis faciendum, de debitis contractis, & damnis, per eum illatis non habere compertus, etiam in perſona ſua detineatur, & ad ſatis-
Par. 2. T. 68. factionem per Iudicem, modo de ruſticis immediatè prædeclarato compellantur: prout in ſecunda quoq; parte, ſeriè videlicet ſententiarũ, paucis tetigi. De creſcentia autem duplici debitorum, ſi quando reus terminum ſolutionis, per judicem præfixum, præterijſſet (prout apud veteres obſervatum legimus) noſtra hac tempeſtate non eſt quicquam judicandum.

UGYAN ezen tőrvent erts az Nemeſſekről is, kik ſzegenyek, és Dijokon, karon és adoſſagban marattak, és ingo marhajok avagy őrőkſegek az eleg tetelre nem talaltatik, hogy meg ſzemelyeben is meg foghaſſa, és az Biro az eleg tetelre kenzerittheſſe, mint ſinten egy paraſt ſemelt, kiről az előt is az Decretumnak maſodik reſzeben is az ſententiaknak rendiben rővid beſzeddel ſollottunk. Az adoſſagnak penig nevekedeſſet, mint az ki ket annyin maradna, ha az napra kit az Biro hagyot, meg nem fizethetne (kivel jollehet az regiek ęltenek) de ez mi időnkben, ſenki meg ne itillye.

QUO:

PARASZT EMBEreknek ingo es ingatlan marhajok, fiai és leanyi kőzt, miképpen oſtaſſek meg?

XXIX. TITUL'

TOVABBA ha paraſzt ember holta utan, fiai és hajadon leannyi maradnak: az attyok jovaival, őrőkſegivel egyenlőképpen oſtoſſanak, minden ingo bingoval. De ha az leany az ingo jokbol ki hazaſittatik, tehat ezt kel meg tekinteni, hoģ azok az jok, vagy őſtől maratt jok, avagy attyai jovok. Hogy ha oſtől maratt jok, tehat az ki hazaſitas miat meg nem fogyatkozhatik. Mert az leant-is egyenlő réſz illeti belőle. Hogy ha kedig attyai jok volnanak, tehat az attya az ő tiſzteſſeges ertekehez kepeſt, ki hazaſithattya belőle, melynek utanna azon jokbol reſze nem lehet: Sőt az attya meg halvan az fiura ſallanak: Ez is el halvan az attyafiaira, és vęrſerent valo rokonira halnak ezek az jok, azokra penig, kik azon főből volnanak, az kitől az meg holt ſemely ſarmazot. Ha penig az attya az ő reſzeről, teſtamentomot akarna tenni. Aztis meg mivelheti, de maga feleſege fogyatkozaſſan kúvúl. Mert az feleſegenek az marhaban

QUOMODO RES mobiles & immobiles Ruſticorum, inter ſe filios & filias dividantur?

TITULUS XXIX.

ITEM, ſi ruſticus filium ge- *Par. 1. Tit.* nuerit, filiam quoq; nondum e- *17. 19.* maritatam habens: tunc uterque in rebus paternis, tàm mobilibus, quam immobilibus, æquali jure ſuccedit. SI tamen de rebus mobilibus filia emaritata fuerit: tunc advertendum eſt, Num illæ res, aut avitæ, aut paternæ fuerint. Si avitæ: fraus nulla in emaritatione ſequi poteſt. Quoniam filia æqualem portionem ſortiri debet. Si autem res paternæ extiterint: tùnc pater juxta condecentiam ſtatus & honoris ſui, poterit eam emaritare, & amplius portionem rebus de eiſdem non habebit: ſed mortuo Patre ad filium devolventur: & illo quoq; decedente, ad fratres & conſanguineos ſuos ab eodem ſtipite derivatos condeſcendent. VErùm ſi Pater de ſua portione teſtamentum condere voluerit, Id quidem facere poterit: abſq; tamen fraude uxoris. Nam uxor, in rebus per maritum ſuum ſtante conjugio

conquisitis, semper particeps & condivisionalis efficietur. Ita quod viro intestato decedente, ad eam universa bona sua, per ipsum, ut præfertur, conquisita, devolventur. UBI vero pater, mortua prima uxore sua, aliam duxerit consortem: tunc filius, ex prima uxore natus, si cum patre suo in rebus mobilibus & immobilibus divisus fuerit: secunda uxor ejus de portione filij pro se nullam portionem habere permittitur: & neq; fratres sui, ex ipsa secunda uxore patris generati, sese ad illam ingerere possunt: sed de eisdem filius ipse, prout voluerit, liberam disponendi habet facultatem.

QUALITER BONA Rustici intestati, in dominum terrestrem devolvantur.

TITULUS XXX.

ITEM, rusticus, unica & singularis persona existens, nullumq; post se hæredem & successorem legitimum relinquens, super rebus suis mobilibus liberè testari potest, hæreditates tamen, si avitæ fuerint, omnino in hominum terrestrem

ban és örökségben, mellyet hazassagoknak idejen és eggyút eltekben kereſtenek, mindenkoron oszlas szerent, reſe vagyon eggyenlőkeppen. Ugy hogy ha az Ura testamentom nelkúl holt volna meg, minden keresetjok, örökségek rea maradna. Ahol penig az attya, az elsső felesege meg halvan, mas feleseget hoz maganak, tehat az elsső feleségetől valo fiu ha az attyaval, az ingo és ingatlan marhabol meg osztozot: az ő masodik felesege, ez fiunak reſe ből, semmi reſt maganak nem vehet, és sem az ő attyafiai, az kik az attyanak masodik feleségetől valok volnanak, ahoz magokat nem elegyithetik: hanem az fiu, az mint akarja, szabadon ugy adhattya.

TESTAMENTUM nelkúl megh holt Parast embernek jova az főldes Urara mint szallyon.

XXX. TITUL'

AZ Parast ember, egy rideg szemely leven, kinek holta utan semmi örökösse, avagy törveny szerint valo maradeka nem volna, az ő ingo marhajarol szabadon Testamentomot tehet, az örökseg penig, ha őstől maratt leszen, egyenes-

sen az

sen az főldős Urara szall. Ha penig az parast ember ő maga kereſte lejend, két reſre osztasſek, melynek eggyik reſe az főldes Uranak, az masik reſe penig tellyesſeggel annak jút, à kinek Testamentomban hadta. Ha penig Testamentum-tétel nelkúl hal meg, minden ingo marhaja, és ingatlan örökségi, az főldes Urara szallanak. Ki mindeneknek előtte tartozik azokbol az temetesere és el takarasara gondot viselni: és annak utanna minden adoſsit meg elegiteni, és adoſſagat megh fizetni, melytől az mi meg marad, azt az utan maganak veheti. Hol penig az parast ember igaz örökőst hagy utána, és az kicsin leend, és még tizenket esztendőre nem ért, tehat az Attya nem czak az ő reſeről tehet Testamentomot, de még à kisded örökősnek-is az tizenket esztendőnek alatta, ha talamtan meg halna, mas örökőst (kit akarna) hagyhat és allathat, ugy hogy, azonközben, ha az igaz örökősnek holta történnek, az utanna valastot és hagyatot örökősre szallyon à marhaja örökségestúl. Ha penig az igaz örökős az fellyúl meg mondot údőt meg éri, vagy meg haladgya, ez fele örökőssetetel, semmive leszen, és az igaz örökősnek kel kezeben szolgaltatni minden jokat, mellyeknek

tartasa

ſtremi devolvuntur. Si verò per semetipsum extiterint acquisitæ, in duas dividentur partes, quarum una domino ipsi terrestri: altera verò cui testamentaliter ligaverit, effectivè cedet. Si autem intestatus decesserit: omnia ipsius bona, tam mobilia quam etiam immobilia, ad dominum terrestrem devolvuntur. Qui ante omnia de eisdem bonis pro exequijs & sepultura illius providere: cunctos deinde creditores suos contentos reddere, & debita sua persolvere tenetur: & residuum bonorum per se tandem tollere potest. Ubi tamen rusticus hæredem post se reliquerit legitimum, & hæres parvulus fuerit, ac ætatem duodecim annorum non attigerit: tunc poterit pater, non solum de portione sua testari: verumetiam hæredi parvulo infra ipsam duodecim annorum ætatem forsitan decedenti, hæredem alium (quem maluerit) substituere, Ita, ut si interim hæredem ipsum legitimum præmori contingat, substitutus hæres succedat. Si tamen verus hæres ætatem postea prædictam attigerit vel transcenderit: ejuscemodi substitutio extinguetur, & in hæredis potestatem bonorum omnium conser-

vatio

vatio pariter & dispensatio reponetur.

Verumtamen colonorum quemadmodum multiplex est conditio, ita & consuetudo juris, quæ juxta locorum veterem usum observanda censetur. Per hoc tamen non est intelligendum, ut hæreditas, per rusticum cuipiam legata vel vendita, jure perpetuo à domino terrestri alienare possit. Nam rusticus, præter laboris mercedem & præmium in terris domini sui, quantum ad perpetuitatem, nil juris habet: sed totius terræ proprietas ad dominum terrestrem spectat & pertinet. PER hujusmodi igitur legationem aut venditionem, colonus non nisi laboris sui mercedem & præmium condignam scilicet æstimationem terræ, prati, molendini, vel vineæ, cuipiam legare vel vendere potest: perpetuitate domino terrestri salva semper remanente. Qui dum voluerit terras, prata & molendina secundum æstimationem communem, Vineas verò juxta condignum earum valorem ad se recipiendi habet facultatem.

QUOD

tartasa és el hagyasa is őtet illeti.

Ugy vagyon hogy az Iobbagyoknak mikepen sok rendbeli allapattyok vagyon, azonkepen tőrvenyeknek sokasais sok fęle, mellyet az helyeknek regtúl fogvan valo sokasa szerint kel meg tartani. Ezt is mind az altal nem ugy kel ertenűnk, hogy az mely őrőkseget valamely parast ember valakinek el hadna, avagy el adna, effele őrőkseg az főldes Uratul el idegenednek. Mert az parast embernek az ő munkaja jutalmanak felette az Ura főlden semmi igassaga nincsen, hanem az főldnek minden tulaydonsaga és őrőkőssege az főldes Urara nez, és ő hatalmaban vagyon. Azert effele Testamentom szerint valo el hagyas, avág áron valo el adas altala az Iobbagy csak az ő munkajanak jutalmat, tudni illik, melto bőcsűet, az főldeknek, réteknek, molnoknak, avagy szőlőknek, valakinek el adhattya: de az őrőkségnek tulaydonsaga az főldős Uranak mindenkor éppen meg marad: mely főldős Ura, mikor akarja, főldeket, réteket, molnokat, kőz bőcsű szerint, az szőlőket penigh az ő melto arujok szerint, hozzaja veheti.

HOGY

HOGY AZ PArastok magok kepekben, az Nemessekkel nem perelhetnek.

XXXI. TITUL'

TOVABBA, ezt-is essedbe vegyed, hogy az mezőn lako parast embereck az ő idő szerint valo Uroknak annyera vadnak alajok vettetven, és hatalmokban, hogy ő magok semellyek szerint, akar minemű dolgok felől-is az Nemessekkel nem perelhetnek. Mikoron azert valamely Nemes ember mas Iobbagyat meltatlan meg vér, vagy megh sebesit, vagy valamikepen megh sért, avagy marhajaban hatalmasul meg karosit, és annak az parast Iobbagynak az főldős Ura, ez illyen Nemes embert pőrben fogja, és azt meg nyeri, tehat az az Nemes ember, az főldős Ura ellen, kisseb hatalmon, mely saz forintot tessen, és ennek felette az meg sebesűltnek avagy meg veretet parast embernek Dijan, vagy az kár vallasnak meg fizetesen, az dolognak mi volta szerint, marad el.

AZ

QUOD RUSTICI PER semetipsos cum Nobilibus lites ingredi non possunt.

TITUL' XXXI.

ADVERtendum præterea est, quod quià Rustici dominis eorum temporalibus in tantum subjecti sunt, ut per semetipsos cum Nobilibus, ratione quorumcunq; negotiorum, lites protrahere non possunt. Dum igitur rusticus per Nobilem quempiam indebitè verberatus aut vulneratus, vel aliter læsus, sive etiam in rebus suis potentialiter damnificatus fuerit: & dominus suus terrestris, hujusmodi nobilem in causam conveniendo reum esse declaraverit, atq; convicerit: tùnc idem Nobilis adversus dominum terrestrem, in facto minoris potentiæ, centum florenos faciente, & insuper homagio ipsius vulnerati, aut verberati rustici, vel damnorum illatorum refusione & restitutione, juxta, videlicet, negotiorum qualitatem, condemnari debet.

QUALITER PUBLICI malefactores, per Comites parochiales, ac Nobiles privilegiatos puniri debeant.

TITULUS XXXII.

HOC quoque sciendum, quod omnes Nobiles, necnon oppida & villæ, qui vel quæ literas Regias, super malefactorum & pravorum hominum punitione ac exterminatione pro se non habent confectas, universos fures, prædones, & alios publicos malefactores, per eos in eorum medio deprehensos atq; detentos, manibus Comitum aut Vice-comitū, & judicum nobilium illius Comitatus, ubi hujusmodi Nobiles residunt, aut oppida vel villæ adjacent, sub pœnâ homagij malefactoris detenti, tradere & assignare tenentur puniendos. Nec ultra tres dies apud se illos tenere possunt. Nam si ultra triduum conservarent: per singulos dies in singulis tribus Marcis, gravis ponderis, pro qualibet persona detenta, contra Comites, Vice-comites ac Iudices Nobilium prænotatos (ob vendicationem jurisditionis eorum temeré per illos factam) merito convincentur.

AZ NYILVAN VALO gonoſ tevőket, mikepen bűntetſſek meg az Varmegye Iſpannyi, és az Nemeſſek kiknek privilegiomok vagyon rolla.

XXXII. TITUL.

NYILVAN valo gonoſ tevőket, mint orvokat, tolvajokat, és ez feleket, ſem Nemeſſek, ſem Varoſok, ſem Falubeliek, kiknek Privilegiomok, és erről valo ſzabad levelek niñczen, Dijoknak meg fizeteſenek alatta, megh nem őlhetnek, hanem az Iſpan, avagy Vice-Iſpan, vagy Szolgabiro kezeben tartoznak, ugyan azon bűnteteſnek alatta, adnia. Harmad napnal tovab magoknal fogva ſem tarthattyak. Mert ha harmad napnal tovab tartanak, minden nap az Biroſagban hagaſokert, harom harom nehez Gira birſaggal, tarttyak nallok mindenik foglyot, mely birſagot az Varmegye Iſpan és Vice-Iſpan és Szolga birak meltan meg vehetnek raytok.

Mind

Mind azon altal az gyilkoſſokat, Haz egetőket, és kik erőſak ſerent paraſnaſagot czelekeſnek, ha meg tapaztalhattyak az veteknek hellyen, vagy az Falu főlden, vagy hataran talallyak, kiknek privilegiomos levelek nincs-is rolla, meg foghattyak, és tőrvenynek follyaſa ſzerent megh bűntethetik. De el nem boczathattyak: Mert ha el boczattyak, azoknak mindeniknek az kiket el boczatananak, az Iſpanok, Vice-Iſpanok és Szolgabirak ellen Dijokon maradnanak. Azonkeppen az Nemeſſek, és egyebek kiknek Privilegiomok vagyon rolla, minden gonoz tevőket, kiket az ő hatarokbā megfognak, meg bűntethetnek, és az ő erdemek ſerent meg őlhetnek: de ſoha el nem boczathattyak. Mert ha el boczattyak, azoknak Dijokat tartoznak meg fizetni.

Homicidas tamen & incendiarios, ac in adulterio violenti deprehenſos, in loco delicti, ſive facie vel territorio illius oppidi, aut poſſeſſionis, ubi facinus hujuſmodi patratum fuerit, captos & detentos, etiam oppida, & villæ, ac Nobiles privilegia non habentes, obſervato juris ordine, juxta eorum demerita feriendi atq; puniendi habent authoritatem. Dimittendi tamen illos non habent facultatem. Nam ſic in homagijs ſingulorum, qui dimitterentur, adverſus Prælatos, Comites, ac Vice-comites & Iudices Nobilium condemnarentur. Pari modo Nobiles, & alij, ad hoc ſpecialiter privilegiati, omnes malefactores, per eos, & in territorio ipſorum deprehenſos atque captos, punire quidem, & ſecundum illorum demerita necare poſſunt: dimittere tamen nuſquam poſsunt. Aliter enim homagia ipſorum perſolvere tenentur.

BARMOK ALtal lőt karokat mint kellyen meg venni?

QUOMODO DAMna, per pecudes & pecora illata, recuperari debeant.

XXXIII. TITUL.

Hogy

TITUL. XXXIII.

ITEM, *Si quis Nobilium aut ruſticorum, equos, boves, oves, porcos, alias pecudes vel pecora, de ſegetibus, aut pratis & fœnilibus, vel ſylvis glandinoſis prohibitis, propter illata damna impulerit vagiandos & taxandos: & dominus ejuſcemodi animaliũ contumacia ductus illa redimere noluerit: tunc damnificatus ipſe, non amplius, niſi per triduum apud ſe eadem animalia conſervare poterit: tranſactis autem tribus ipſis diebus, manibus ſui Comitis, vel Vice-comitis parochialis: abſente verò illo, ad manus unius Iudicis Nobilium (cujus ſcilicet proceſſui territorium illud damnificatum deſervire dinoſcitur) dare & aſsignare tenetur. Nam aliter poſt triduum ſingulis diebus, quibus animalia prænotata apud ſe reſervaverit: in ſingulis tribus Marcis, gravis ponderis, in duabus judiciarijs, in tertia verò partibus adverſarij manibus dandis, & devolvendis impellens, & vagiator ipſe gravabitur. Damna autem irrogata, ſecundum conſcientioſam limitationem, ac æſtimationem Judicis, & juratorum civium illius loci, in cujus territorio fuerint illata, compenſari debent.*

Nam

HOGY ha valamely Nemes ember, avagy paraſt, lovakat, juhokat, diſznokat, avagy egyebfele barmokat az veteſről, avagy retekről, vagy makkos erdőkről, kik tilalmoſſok, az kár tetelert, valtſagra, az kárnak meg fizeteſeert be haittya: affele barmoknak az Ura penig, vakmerőſegre vetven magat, meg nem akarja valtania: tehat az kárvallot ember, harmad napnal tovab, az behaytot marhat nalla nem tarthattya: el mulvan az harmad nap, Iſpannyanak, avagy Vice-Iſpannyanak: ki ha hon nem volna, az Szolga bironak, kinek jaraſſa alat vagyon az hatar, az hol az kár lőt, tartozik kezeben ſzamlalni és adnia. Mert ha az kár-vallot ember ez fele meg nevezet marhat, harmad napnal tovab meg tart, minden napra harom nehez Giran marad erette, melynek ket reſze az Biroe, az harmada az peres fele. Az meg lőt kártetelt penig, az ott valo Biro, àhol az kár lőt, az ő lelki iſmereti ſerent megh bőczűllye és meg-is fizetteſſe.

Mert

Mert az birſaggal valo tilalom, tudni illik, hogy az veteſben, avagy retekben és erdőkben kárt ne tegyenek, czak az ot lako nepre nez. Az kűvűl valo emberek penig, nem az tilalomnak terhet és birſagat, tartoznak meg fizetni, hanem az meg bőczűlt kár-tetelt. Ahol penig valamely lakos, avagy paraſt ember orozva avagy nyilvan, hatalmas kezzel, mas ember erdejet vágja, avagy annak fait meg hanttya, és ott megh foghattyak, tehat minden marhajat az ki vele vagyon, el veſti, és annak felette az hatalomert az ő maga Diján marad.

EL ORZOT LOrol, kit az ſeregben, avagy az ſeregen kűvűl meg talalnak.

XXXIIII. TITUL'

HA valaki lovát el orozzak, vagy egyebkeppen az Uratol el veſztnek, és el idegenitnek, és az derek ſeregben meg talallyak, az kinel vagyon attol ſem el nem vehetik, ſem tőrveny felőle nem folgaltathatik: hanem az lovat, elegedendő emberek altal, kiket az Capitan avagy az Seregnek

Nam prohibitio, cum ſpeciali & expreſſo onere facta, ne in ſegetibus, aut pratis, vel ſylvis, damna inferantur, ad colonos duntaxat ejus loci, in cujus territorio hujuſmodi ſegetes, ſylvæ vel prata adjacent, refertur. Extranei enim, non onus inhibitionis, ſed damni quantitatem ſolvere tenentur. Ubi autem colonus furtim, vel manifeſtè, manu violenta ſylvam ſucciderit, vel arbores ejus decorticaverit, & ibidem compræhendi poterit: omnia bona, ſua ſecum habita, amittet, & inſuper in homagio ſuo pro violentia convincetur.

DE EQUO FURTIM ſublato, & in exercitu, vel extra exercitum reperto.

TITUL' XXXIIII.

ITEM, *in facto & cauſa alicujus equi, furtim vel aliter à ſuo domino atque poſſeſſore ablati & alienati, ac in exercitu generali quovis modo inſtaurando reperti, non debet neq; poterit actori judicium elargiri: ſed equus ipſe medio hominum fide dignorum, per Capitaneũ aut Ducem exercitus,*

ad id eligendorum atq; deputandorum in ſuo vero valore debet æſtimari, & ſub fidejuſſoria cautione præ manibus illius, apud quem reperitur, ad condeſcenſionem uſq; exercitus relinqui: & Capitaneus, aut Dux exercitus certum terminum præfigere debet, in quo poſt condeſcenſionem ejuſdem exercitus, coram aliquo Iudice ordinario, per eundē nominando, vel Agazonum Regalium magiſtro, utraq; pars comparere teneatur, judicium in hujuſmodi cauſa receptura. UBI autem in cauſa equi vel bovis, aut alterius animalis, furtim alienati, extra exercitum inventi, in cauſam attractus non poterit ſuper ejuſdem emptione evidens producere teſtimonium: ſemper actor tertio ſe ſibi ſimilibus ad ejus recuperationem ſuum debet reponere juramentum. VERUM, fur ille ſi dixerit, in foro libero & communi, vel alibi ſe emiſſe, & evictorem (quem nos expeditorem appellamus) non potuerit ſtatuere, neque hoſpitem vel alium quempiam, qui mercipotum, hoceſt victimam emptionis & venditionis, more ſolito benedixiſſet, producere: patibulo reus erit.

nek Hadnagya arra valaßt, ára ßerent az mit ér, meg kel bőczültetni, és kezeſſeg alat az hadnak le ßallaſaig ugyan annal kel hadni, az kinel talaltak volt: az Seregnek Capitannya penig, avagy Hadnagya bizonyos napot hagyon, mellyen az hadnak le ßallaſſa utan, valamely rendelt Biro elől, ki arra valaßtatik, avagy Kiraly Lováß Meſtere elől, mind az ket fęl jelen legyen, és felőle tőrvenye leßen. Hol penig valamely orzot Lovat, akar ökret, vagy egyeb labos marhat az Sereg kűvűl talalnak, ha az kinel meg lelik, annak megh veteleről nyilvan valo bizonyſagot nem allathat, az Főlperes mindenkor, annak meg nyereſere magahoz haſonlokkal, harmad magaval eskűßik. De ha ez az orv azt mondgya hogy ßabad varoſſon, avagy kőz hellyen, vagy hol vőtte, és ßavatoſſat nem adhattya, vagy gazdajat, vagy penig egyeb emberet elő nem hozhattya, (allathattya) mely az vetelkort az aldomasban, az ßokas ßerint, ivut volna, és ßerentſeltette volna: akaßto-fara meltonak itillyek.

AZ

AZ PEREKNEK kerdőre valo boczataſſarol, és az tranſmiſsio levelekről.

XXXV. TITUL'

VEGTere ezt-is tudnia kel, hogy minden pereket az Egyhazi Vicariuſſok ßekin, és az Varmegye ſzekin-is, mellyek kezdetnek (az fele pertől el valvan, kit az Varmegye ßekin az Főlperesnek tulaydon ő maga ßemelyenek hűtire hagy és kőt az Alperes) Kiraly Udvaraban, tudni illik, ez Orßag rendelt Birak eleiben, nyilvabban valo meg hannyas veteſnek és vilagosb meg latogataſnak okaert, ßoktak el boczatani, az mint hogy el is kel boczatania. Az fele pereket penig, mellyek az főldős Urok elől az jobbagyoknak és paraßt embereknek dolgairol és czelekedetekről (az fellyúl megh mondot mod ſzerent) tamadandnak: akkor annak az peres fęlnek, ki az ott ki mondot tőrvenyel meg nem akarna elegedni, kereſſere és kevanſagara: Leg előſzer az Iſpanok és Vice-Iſpanok és ßolga birak eleiben: annak utanna netalam az mas fęl-is azon meg nem elegedven, az Kiraly Udvaraban kel el boczatani kerdőre: De az fel vivő és appellalo fęl mind

az

DE CAUSARUM tranſmiſsionibus, & literis tranſmiſsionalibus.

TITUL' XXXV.

SCIENDUM poſtremo, quod univerſæ cauſæ, in ſedibus judiciarijs vicariorũ Eccleſiarum Cathedralium, ac omnium parochialium motæ (dempta cauſa, quæ in ſede Comitatuum ſacramento ſolius perſonæ actoris ſubmittitur) in curiam Regiam, Judicum ſcilicet ordinariorũ Regni in præſentiam, evidentioris & matutioris diſcuſsionis gratia, tranſmitti ſolent atq; debent. CAuſæ verò, quæ coram dominis terreſtribus, ſuper factis colonorum & ruſticorum (modo antelato) ſuſcitatæ fuerint: tunc ad inſtantiam & appellationem illius partis, quæ ſuper celebrato inibi judicio contentari noluerit: primùm in præſentiam Comitum, ac vice Comitum, & Judicum Nobilium: tandemq; altera forſitan partium ibi quoq; non contenta, in ipſam curiam Regiam ſunt tranſmittendæ: & pars appellans literas, tam ſuper hujuſmodi, quam etiam alijs quibusvis cauſis,

in ſedibus judiciarijs Comitatuum ventilatis, adjudicatorias & tranſmiſſionales, in ſede judiciaria, poſt ultimam & finalem adjudicationem primitus celebranda, ſi commodè fieri poterit: Aliter autem in ſede ſecundario celebranda excipere, & ad terminum, per Judicem ſibi præfigendum, cauſam illam in ipſam curiam Regiam deducere tenetur. Nam ſi id facere neglexerit, eadem cauſa in rem judicatam transibit, & in tertia ſede judiciaria, literæ adjudicatoriæ, juxta latam ſententiam parti victrici atq; triumphanti reddi, & executioni demandari debent. Et hoc, ſi negligentia ipſa, non ex parte Notarij vel judicum, ſed partis appellantis commiſſa dinoſcitur.

az illyen, mind penig egyeb perekről valo itilet leveleket és tranſmiſsiokat, az Varmegye ſekin, mely perek forgottanak az Varmegye elſő ſekin az utolſo törvennek meg latafanak utanna, jo modon ha lehet ki vegye: ha nem lehet penig, az maſodik ſeken-is ki vegye, és az hagyot napra, mellyet az Biro neki hag, azt az pert az Kiraly udvaraban tartozik vinni. Mert ha ezt el mulattya, az az pőr az appellatio mellől el marad, és az elsőbbi ki mondot ſententia marad helyen, és az harmadik ſzeken az ſententianak ki mondaſa ſerint az nyertes és győzödelmes félnek levelet kel rolla ki adni, és az ſerint igazat-is rolla tenni. De ugy marad el az appellatio mellől, ha annak ki vetele nem az Notarius mia, avagy az Birak mia, hanem az appellalo fęl mia haladott az harmadik ſekre.

FORMA IURAMENTI IUDÆORUM, contra Chriſtianos præſtandi.

TITULUS XXXVI.

ITEM, quanquam ex parte Iudæorum non ſit inſtituti mei quicquam annotare, cum Iudæi varia & diverſa habere dinoſcantur, ſuper eorum legibus privilegia, pleriſq; in locis ſaluti contraria: & aliâs pernicioſum videatur de uſuris judicare: ex quo tamen ſæpenumero contingit, Iudæis contra Chriſtianos juramentum imponi & adjudicari, Formam igitur juramenti Iudæorum

dæorum in calce opuſculi hujus apponendam cenſui. Ubi ſciendum, quod Judæus juramentum præſtare volens, contra Solem verti, & nudipes ſtare debet, clamide vel pallio inditus, & pileum Judaicum in capite ſuo habens, volumenq; legis (quod tabulam Moyſis vocant) manu ſua tangat atq; teneat, & ſic dicat: Ego T. Judæus, juro per Deum vivum, per Deum Sanctum, per Deum Omnipotentem, qui fecit cœlum & terram, mare, & omnia quæ in eis ſunt, quod in hac cauſa: qua me hic Chriſtianus inculpat, innocens ſum, penitus & immunis. Et ſi reus ſum, terra me abſorbeat, quæ Dathan & Abyron abſorbuit. Et ſi reus ſum, paralyſis & lepra me invadat, quæ præcibus Heliſæi Naaman Syrum dimiſit, & Jezij puerum Hæliſei invaſit. Et ſi reus ſum, caducus morbus, fluxus ſanguinis, & gutta repentina me tangat, & mors ſubitanea me rapiat, diſpeream q; in corpore & anima, ac rebus meis, & in ſinum Abrahæ nunquam perveniam. Et ſi reus ſum, Lex Moyſi in monte Synai ſibi data me deleat, & omnis ſcriptura, quæ in quinque libris Moyſi ſcripta eſt, me confundat: Et ſi iſtud juramentum meum non eſt verum & juſtum, me deleat Adonai, & ſuæ Deitatis potentia,
AMEN.

FINIS PARTIS TERTIÆ.

CON-

CONCLUSIO.

NOS IGITUR, qui Regnum noſtrum Hungariæ prædictum, cætera etiam dominia noſtra, non minus legibus & ſtatutis, quam pace & armis, regere & gubernare cupimus, accepto hujuſmodi libello, ſupplicationibuſq; præfatorum Dominorum, Prælatorum ac Baronum, & Regni noſtri Nobilium exauditis, & clementer admiſsis: quia omnia capitula univerſoqsue titulos & articulos, in eodem libello contenta & conſcriptos, præſentibusq; literis noſtris privilegialibus de verbo ad verbum, ſine diminutione & augmento aliquali, inſertos, juſtos & honeſtos eſſe, ac conſuetudines approbatas: & jura prætacti Regni noſtri Hungariæ, partiumq; & Regnorum eidem incorporatorum atq; ſubjectorum, ritè tangere & concernere, imò mera verborum exceſsione illas & illa complecti agnovimus: Ideò eaſdem & eadem laudavimus, acceptavimus, ratificavimus, & approbavimus, atq; pro annotatis dominis Pæalatis & Baronibus univerſisq; Nobilibus & Proceribus antedicti Regni noſtri Hungariæ, Partiumq; ſibi (ut præfertur) ſubjectarum, eorumq; cunctis ſucceſſoribus & hæredibus, pro perpetuis legibus juribuſq; & conſuetudinibus valituras & valitura, de noſtræ Regiæ poteſtatis plenitudinè confirmavimus, Imò laudamus, acceptamus, approbamus, ratificamus, & confirmamus, promittentes illum in omnibus capitulis, clauſulis, titulisq; & articulis obſervare, & obſervari facere, præſentis noſtri patrocinio mediante. In cujus rei memoriam firmitatēq; perpetuam præſentes literas noſtras privilegiales appenſione ſecreti ſigilli noſtri (quo ut Rex Hungariæ utimur) communitas, duximus concedendas.

DATUM Budæ, in feſto beatæ Eliſabet viduæ, triceſimo ſcilicet tertio die, dietæ & conventionis generalis prænotatæ. Anno Domini, Milleſimo, quingenteſimo, decimo-quarto. Regnorum noſtrorum Hungariæ &c. Anno vigeſimo quinto: Bohemiæ verò quadrageſimo-quinto.

REVERENDISſimis, reverendiſq; in Chriſto patribus, dominis, THOMAE, tituli Sancti Martini in montibus, Sacro-ſanctæ Romanæ Eccleſiæ presbytero, Cardinali, ac Patriarchæ Conſtantinopolitano, & Sanctæ ſedis Apoſtolicæ de latere legato Strigonienſis: GREGORIO de Frangapanibus, Colocenſis ac Baczienſis Eccleſiarum, canonicè unitarum, Archiepiſcopis. Necnon illuſtriſsimo ac reverendiſsimo IPOLITO Eſten De Aragoniæ, Sanctæ ſimiliter Romanæ Eccſiæ diacono, Cardinali Agrien: IOANNE de Erdőd, electo Zagrabien: FRANCISCO de Warda Tranſſylvanien. FRANCISCO de Peren, electo Waradien. GEORGIO quinq; Eccleſien: Secretario Cancellario noſtro. PETRO Berizlo Weſprimien. Summo Theſaurario noſtro ac Regnorum noſtrorum, Dalmatiæ, Croatiæ & Sclavoniæ Bano. IOANNE Goſthon Iaurien. LADISLAO, Szalkano

Szalkano Wacien. FRANCISCO de Czahol Czanadien. STEPHANO de Podmanin, Nitrien. IOANNE Orßag de Gwth Sirimien: MICHAELE Keſerű, de Gibarth, Boſnen: electis. ET Briccio de Eger-vara Thininien. Eccleſiarű Epiſcopis, Eccleſias DEI feliciter Gubernantibus. ITEM, Spectabilibus & Magnificis, EMERICO de Peren prænotata, Comite perpetuo Comitatus Aba-uyvarien. Prædicti Regni noſtri Hungariæ Palatino & Iudice Cumanorum noſtrorum. Comite PETRO, Comite de Sancto Georgio, & de Bozin, Iudice curiæ noſtræ. IOANNE de Szapolia, Comite perpetuo terræ Scepuſien. Wayvoda noſtro Tranſſylvanien. ET Comiti Siculorum noſtrorum, ac Generali Capitaneo noſtro. Eodem IOANNE de Szapolia. ET BARNABA de BELA Szőrinin: Banis. STEPHANO de Bathor, Comite Themeſien. ET partium Regni noſtri inferiorum Capitaneo Generali. BLASIO de Raska Thavernicorum, MOYSE Buſsai, de Gergellaka, Ianitorum. IOANNE Dragffi de Belthőc, Dapiferorum. IOANNE Banffij de Lindua, Pincernarum, GEORGIO de Bathor prædicta, Agazonum. MICHAELE de Palotz, Cubiculariorum noſtrorum Regalium Magiſtris. ET IOANNE Bornemiſſa, de Berzentze, Comite Poſonien. Aliſq; complurimis, Comitatus Regni noſtri tenentibus, & honores.

Ezek penig az Varmegyek, mind Magyar Orßagban, ſ. mind Erdelyben, kikrôl Vverbőtzi Iſtvan Itilő Meſter ſól, az ELŐL IARO BESZEDEBEN, mellyet az kegyes OLVASONAK irt volt. M. D. XIIII. Eztendőben.

1.	Poſon	Vvarmegye.	11.	Verőcze	Vvarmegye.	21.	Thurotz	Vvarmegye.
2.	Moſon		12.	Valko		22.	Lipto	
3.	Győri		13.	Szerem		23.	Scepes	
4.	Sopron		14.	Smiegh		24.	Saros	
5.	Vaſ-var		15.	Baranya		25.	Gőmőr	
6.	Varaſd		16.	Komarom		26.	Abauyvar	
7.	Kriſni		17.	Eſtergom		27.	Thorna	
8.	Zagrab		18.	Nitra		28.	Nograd	
9.	Szala		19.	Bars		29.	Pilis	
10.	Poſga		20.	Trintſen		30.	Peſt	

Szekeſ-

31. Szekes-Fejervar	46. Szathmar	62. Ztebernek
32. Baczi	47. Szabolts	63. Arad
33. Bodrog	48. Kûlsô Zolnok	64. Zarand
34. Tholna	49. Torontal	65. Bihor
35. Beregh	50. Czanad	66. Kôzep-Zolnok
36. Ugocza	51. Tômôs	67. Krazna
37. Veßprim	52. Beren	68. Mara-moros
38. Szolyom	53. Bekes	69. Colos
39. Arva	54. Zôreny	70. Doboka
40. Ung	55. Solth	71. Belsô Zolnok
41. Zemplin	56. Czongrad	72. Fejervar
42. Borsod	57. Haronen	73. Thorda
43. Kis Heves	58. Maczo	74. Kikellô
44. Nagy Heves	59. Orbacz	75. Hûnyadi
45. Honth	60. Krasso	
	61. Kovin	

Vvarmegye. Vvarmegye. Vvarmegye.

IN TRANSYLVANIA.

Sedes Siculicales Septem, & duæ Filiales.		Sedes Saxonicales Septem, & duæ Filiales.	
Maros Zęk	Gyirgyo	Medgyes Zek	
Udvarhely Zęk	Kazon	Segesvar	
Czik		Kôhalom	
Szepsi		Nagy Schink	Uy egyhaz
Kizdi		Szeben	Zeredahel
Orbai		Szaß-Sebes	
Aranyas Zęk.		Szaz-Varos.	

IN-

INDEX VERBORVM
LATINO UNGARICUS
In Decretum Tripartitum Iuris, Inclyti Regni
HUNGARIÆ.

In quo Prologus habet Titulos. XVI.
Pars Prima, CXXXIV.
Pars Secunda, LXXXVI.
Pars Tertia verò, Tit. XXXVI.
P. Paſsim.

A.

Actio. *Behaitas. Parte Tertia, Titulo tertio.*
Abbas, *Apatur. Par. 2. Tit: 40.*
Abnegatio, *Kitagadas. Par. 1. Tit: 29. 39.*
Abraſio, *Kivakaras. Par. 2. Tit. 17.*
Abrogatio, *Valtoztatas, Letetel. Par. 2. Tit. 2. 15. 16. 74. 86.*
Abſens, Abſentia, *Tavol letel.*
Abſolutio, *Fel ſzabadulas*, Fit
1. *Si actor cauſam proſequi negligat. Par. 2. Tit. 20. 86. Ha az ſelpöres nem akar pörelni.*
2. *Quando probatio actoris eſt inſufficiens, reus abſolvitur. Mikor az felpöres eleget nem bizonyitot. Par. 2. Tit. 32.*
3. *Abſolvitur venditor ab onere expeditoriæ cautionis, ſi emptor debito tempore eundem non evocaverit. Meg ßabadúl az el ado az ßovatoſſaghol, ha az vevö, jo idejen melleje nem ideßtette. Par. 1. Tit. 75.*
Abuſus, *Nem jo kereſet.*
Abutens, *Vißßa él. Par. 2. Tit: 12.*
Acceſſorium, *Iarúlat, közelites. Par. 2. Tit. 52.*
Accuſo, Accuſare, *Vadolni, Vadlani. Par. 1. Tit. 52. 53. & 124. 125.*
Acquiſitor, Acquiſitio, Acquiſita bona. *Kereſet joßag. Par. 1. Tit. 5. 21. 28. 43. 47. 51. 57. 73. Par. 2. Tit. 82.*
Actio, *Pör kezdes. Par. 2. Tit. 15. 20. 26. 72. 82. Par. 3. Tit. 19.*
Actor, *Felpöres. Prolog. Tit. 13. Par. 2. Tit. 26. 22. 32. 36. 52. 57. 84. 85. 86.*
Actus minoris & majoris potentiæ, *Az Kiſſeb és nagyob hatalom dolga. Par. 2. Tit. 42. 67. Par. 3. Tit. 19. 27.*
Adeptio bonorum, *joßagnak nyereſſe: joßag talalas. Par 1. Tit. 13. 57.*
Adjurare, *Hit alat kenßeriteni.*
Adjuvare, *Meg ſegiteni. Par. 3. Tit. 24.*
Admonitio, *Intes, Kinalas, Meg imadas, Par. 1. Tit. 59. 60. Par. 2. Tit. 24.*
Adoptio, *Fiui fogadas, Par. 1. Titul. 8. 63. 66.*

Adoptivus, *Fogadot ſiu. Par. 1, Tit. 27. 49. 67. 120.*

Adverſarius, *Ellenkerö ſel. Par. 2. Tit. 55.*

Advocatus. *Erettünk ſzollo. Par. 2. Tit 83.*

Adulterium, Adulter, & Adultera, *Paraßnaſag. Par. 1. Tit. 19, 105. Par. 3. tit. 32.*

Aedilis, Vitricus Eccleſiæ, *Egyhazfi.*

Aequivalens, *haſonlo. Par. 1. Tit. 76.*

Aeſtimatio, *Böcz. Par. 1, Tit. 59, 60, 83. 133. 134. Par. 2. Tit. 61. Par. 3. Tit. 5, 26.*

Aetas, *üdö-ßám.*

Aetatis diſtinctio, *üdö ßámnak Külömbſege. Par. 1, Tit. III. 115. 129. 132.*

Affirmatio, *meg vallas, Eröſites. Par. 2. Tit. 82.*

Ager, *ßánto föld. Par. 1, Tit. 133. 134.*

Agger, *Töltes. Par. 1, Tit. 87.*

Agnati, *Attyankrol valo attyankfiai. Attyai nemzetröl valo attyafiak. Par. 1. Tit. 116. 118. 121.*

Aggreſſor, *Ki maſra fegyveres kezzel megyen, rea rohan. Aggreſſus, Kire rea rohannak. Par. 3, Tit. 21.*

Alienare, *el idegeniteni. Par. 1. Tit. 10. 43. 51. 58, 60, 69, 74. Par. 2. Tit. 51.*

Allodium, *Major haz. Par. 3. Tit. 14.*

Alluvio, *Viz moſſas.*

Ambiguitas, Ambiguum, *Ketſeg Par. 1. Tit. 26. 29. 30.*

Amens, *Eßtelen, Par. 1. Tit. 55.*

Amiſsio, *El veßtes, Par. 1. Tit. 14. 16. 75. 121. Par. 2. Tit. 16. 24. 43.*

Amplificatio, *Többites. Par. 1. Tit. 109.*

Andreas Rex, *Andras Kiraly. Par. 1. Tit. 9. Par. 2 Tit. 14.*

Animal, *Lelkes allat. Par. 3. Tit. 33.*

Anniverſarium, vel, Annualis revolutio. *Egy eßtendönek el forgaſa. Par. 1. Tit. 37, 68, 66. 63. 65. Par. 2. Tit. 50.*

Appellatio, Appellans, *az ki kerdöre veßi törvenyet. Mely mindenik felnek czak egyßer engettetik. Par. 2, Tit. 2, Par. 3, tit: 3, 4, 6, 7, 10, 11, 25, 35, 36.*

Appellatio in Curiam Regiam non ſemper admittitur. *Az Kerdöt nem boczattyak mindenkor ö Felſege Tablajara, Vgy mint:*

I. *Cauſæ criminales, Föben jaro dolgot Par. 3, Tit. 11.*

II. *Quando cauſa juramento ſolius actoris perſonæ ſubmittitur, Mikor az törveny az fel-pöreſnek hadgya, hogy egy ömaga ßemelyeben meg eßkudgyek. Par. 3. Tit. 35.*

III. *Cauſæ debiti liquidi, in quibus nec negatio, neq; ulla exceptio dari poteſt. Lex Conſ. Civ. tit. 10. ar. 6. Nyilvan valo adoſſag dolgait, melyben ſem tagadas, ſem valami melto fogas nem lehetet.*

IV. *Cauſæ quarum meritum quantitatem fl. 20. non excedit. Ibidem. Mely pöreknek Kereſeti hurſorintot meg nem halad.*

Aratrum, *Kiralyi Eke. Par. 1. Tit. 133.*

Arbiter, *Fogot Biro. Mely ſenkit nem büntethet meg, hanem ha köteſſek tartana: Az fölpöreſnek ha nem tetzik az törveny: Biraja elöt uyonnan pörelhet: Ha penig az Alpöres az haza itilt joßagot meg nem ereßti, Kiſſeb hatalmon Vagyon erette.*

Arendare, *Böczben adni.*

Areſtatio, *Tartas. Par. 3. Tit. 3. Az Biro elöſer jol meg laſſa, mi mellet tartatnak vele, hogy ortzajara ne terjen az tartoztatas.*

Arma, *Czimer. Par. 1. Tit. 6. 11. Alias, Fegyver. Par. 1. Tit. 14. 99.*

Arrha, *Szent Miklos penze. Item. Iegyrúha. Par. 1. Tit. 93.*

Articuli, *törvenybeli cikkelyek, Izek. Par. 1. Tit. 30. Par. 2. Tit. 74. 77.*

Artifices, *Muves emberek. Par. 3. Tit. 2. ſzabad fegyvert czinalniok, hogy penig nem jol ehnek vele, nem ö vetkek.*

Arx, *Var. Minden Varmegyeben, ßábad eggyet egygyet epiteni. Vlad. 7. ar. 57.*

Aſpirare, *Kevanni, Avitani. Par. 1 Tit. 114. 115. 119. 123.*

Aſſumptio Oneris, *ſelelni valami felöl. Par. 1. Tit. 59. Par. 2. Tit. 82.*

Atteſtatio, *Bizonyſag-tetel, és be vetel. Par. 2. Tit. 28. 29.*

Atrium, *Tornatz.*

Atteſtationes ſunt duplices, *Az bizonyſagtetel ket fele.*
- Tempeſtivæ, *Idejenkoran valok. Quæ ad exmiſſionem Iudicum reportantur.*
- Intempeſtivæ, *Alkolmatlanok. Quæ aut:*
  - *Ante exmißionem, ad compulſionem, coaptantur.*
  - *Poſt exmißionem, præfixo termino elapſo, colliguntur.*

Egy Atteſtatio Levellel, annak igaz ideje ßerent, akar mennyi rendbeli dolgainak valo bizonyſagara, vallatathat.

Aucarius, *Lúdas. Par. 2, Tit. 30.*

Auctio, *Kotya-vetye.*

Auditus, *hallomas. Par. 2, Tit: 27.*

Aviſare, *Be mondani.*

Authoritas, *Meltoſag. Par. 1, Tit. 9, Par. 2, Tit. 13.*

Autenticus, *meltoſagos ßemely.*

Avitum bonum, *öß joſzag.*

Avus, *Iob-Atya.* Avia *Iob-Anya. Par. 1, Tit. 51. 56. 153. 40.*

B.

BAnus, *Ban. Par: 2, Tit: 65.*

Baro, *Szabad Ur, Tißtbeli Ur. Par: 1, Tit. 94, 93, Par: 2, Tit: 40.*

Bellum cruciatum, *Kereßtes had. Par. 3, Tit: 25.*

Beneficia Eccleſiaſtica, *Papi Tißtek, Par. 1, Tit. 11.*

Birſagium, *Eſt Iudicij onus, ſeu mulcta. Birſag, hagyoman, az törvenyben valo maratſag. Par. 1, Tit: 134. Par. 2, Tit. 56 69. 86.*

Bladum, *Gabona.*

Bona, *Vide poſſeßio, vel jura poſſeßionaria, Ioſzag. Bonæ fidei poſſeſſor, Io modgya val elo. Par. 1, Tit. 5. 10, 11. 13, 15. 16, 17. 18, 19, 20, 21, 24, 25. 27, 29, 30, 40, 43. 44. 47. 48. 49. 50. 54. 56. 57. 60. 65. 68. 69, 77. 81, & 116, Par. 2, Tit: 14, 51, Par: 3, Tit: 30.*

Brachium Regale. Manus militaris. Brachium ſæculare. *Fejedelem hatalma. Akkor kel ezzel elni, mikor az mag gyözetet fel igazat nem akar tenni, az ſententia ßerent. Poſ. 52. ar: 25.*

Brevis, Brevium. *Rövid octava. Eſt terminus judiciorum triginta diebus durantium.*

C.

CAlculator, *Számvetö. Calculatio actionis, az feleletnek forgataſa, és rea ßamlalaſa. Par. 2, Tit. 82.*

Calumnia, *Patvar. Par. 1, Tit: 134. Par. 2, Tit: 70. 25. 72. 34. 71.*

Cambuca ferrea, *Buzogany, Vas Bott. Par. 2. Tit: 74.*

Cancellarius, *az Fejedemnek titkos Deakya.*

Cancellatio literarum, *Az levelekben valo rend vonas. Par. 2, tit: 17.*

Capecia, *Keve.*

Capitalia Iudicia, *Föben jaro dolgok.*

Capitalis ſententiæ caſus QUINQUE. *Fönek, joßagnak el veſztesſenek öt okai. Par: 2. tit: 42 55. 67. Par: 3. tit. 19.*

Capitaneus, *Orſság Kapitanya hadnagya.*

Capite minutus, *Feje joſzaga veſztet. Par: 1. tit: 121.*

Capitulum, Conventus, vel Capitulares perſonæ & Conventuales. *Captalan, Convent, Fejedelem embere, Birokepe. Par 2. tit. 21. 22. 46. 47. 16. 74. 14.*

Captivatio, *Foktatas. Captivator, Foktato. Captus, Fogoly. Captivitas, Fokſag. Par: 1. tit: 14. 9. 56. 59. Par: 2. tit: 68. 69. Par: 3. tit: 28. 32.*

Carcer, *Tömletz.*

Carnifex, *Hoher. Prol. tit: 16.*

Caſtigatio malorum, *Az gonoſz tevök büntetese. Par: 1. tit: 13. Par: 2. tit: 12. Par: 3. tit: 32.*

Caſtrum, *Var, Kaſtely. Par: 1. tit: 14. 133.*

Caſus, *Eſſet, ügy. Prol. tit: 12. Par: 1 tit: 121. Par: 2. tit: 32. 42, 67. Par: 3. tit: 19.*

Catholica Fides, *Az Közönſeges hit. Par: 1. tit: 11.*

Cavillatio, *agyaskodo viſſzalkodas, czalard kereſſet. Par: 2. tit: 74. 83.*

Cauſa, à caſu quo venit. *Eſſet, ügy, okk. Pörr. Prolog. tit: 13. Par: 1. tit: 125. 25. 45 9. 60. 61. 71. Par: 2. tit: 20. 18. 71 56. 42 67. 64. 52. 70. 86. 77. 75. 78. Par: 3. tit: 35. 19. 25. 10 11. 12. 15. 17. 21. 23. 24. 33. 34 7. 6 26. 27. 28 30. 2.*

Cauſans, *Pör indito, Pöres, Prol: tit. 13. Par: 1 tit: 75.*

Cautio. *Lo kötes, Szavatoſſag. Par: 1. tit: 74. 89. Par: 2. tit: 18. Par: 3. tit: 28.*

Cœlebs, *Nötelen, Hös.*

Cenſus, *Ado. Sumptus ne ſuperet cenſum: Az költseg meg ne haladgya az jövedelmet. Paſſim.*

Certificatio, *Hirre valo adas.*

Ceſsio, *Engedes. Par: 1, tit: 72.*

Chirographū, *vide Litera reverſionales.*

Circumferentia, *Az Körületnek ki tetzese. Par: 2. tit. 17.*

Citatio. *Elö idezes, Idezet. Par: 2. tit. 20. 26.*

Cives & Civitates liberæ, *Varosbeliek, Kolczos Varosban lakok, Polgarok: Es az ſzabad Keritet Kolczos varoſſok. Prol. tit: 10. Par. 2. tit: 8. Par: 3. tit: 8. 9. 10. 11. 12. 13. 18. 19. 14. 15. 17. 2.* ERDELYben *az ſzabad Keritet Varoſſok ezek: Szeben, Braſſo, Coloſsvar, Medgyes, Beſztertze, Segesvar, Szaſz Sebes es Fejervar. Szabad Kiralyi varoſſoknak penig ezekkaert mondottak, miert hogy czak ö Felſegetöl az Fejedelemtöl halgatnak. Par: 3. tit: 8. 20.*

Clauſula, *Dúgo, Kapcz: Meg rekeſztes, Köſz mondas. Item, Meg hatarozas.*

Clauſulæ literarum obſervandæ. Az levelbeli meg hatarozaſt meg keltartani. Par: 1. tit. 85.

Clauſularum inſertio. Az meg hatarozo cikkellyeknek be iraſſa. Par: 1. tit: 69.

Decedere ſine hærede, ac deficere in ſemine. Par: 1, tit: 10, 17.

Defectus ſeminis talis vel talis, Par: 1, tit: 22.

Quo ad utrumq; ſexum. Par: 1, tit: 17, 48.

In quorum pacifico dominio. Par: 1, tit: 36, 37.

Intra ambitū hujus Regni. Par: 2, tit: 65.

Ad eandem poſſeß. de jure ab antiqua ſpect. & pertinere debent. Par: 1, tit: 76.

Cum

Cum cunctis utilitatibus & pertinentiis, ad eandem ſpectantur. Par: 1, tit: 76.

Clauſula, Prævia ratione. Ibidem.

De cujus vel quorū noticia. Par: 2. tit: 16.

Litis pendentia, ſi quæ foret, Par: 2, tit 25

Cum nos, & Dicitur nobis. Par: 1, tit: 33, 34, 86.

Dicitur nobis, in literis metalibus ineficax. Par: 1, tit: 86.

Non obſtante lege, vel Decreto Regni, eſt derogatoria. Par: 2, tit: 11.

Non obſtante annuali revolutione jam tranſacta. Par: 2, tit: 11.

Salvo jure alieno. Par: 2, tit: 9.

Aſſumptis, miſsis & deſtinatis, ratione commiſsionis: quid valeant in Evocationibus? Par: 2, tit: 82.

Præmiſsis ſic ut præfertur ſtantibus, & ſe habentibus, Par: 1, tit: 26.

Et per eum. Par: 1, tit: 43.

Nullum jus. Nullum juris. Nil juris. Par: 1, tit: 69.

Latius: Coram latius declarandorum negotiorum.

Clauſula Ludovici Regis confirmatoria. Par: 2, tit: 14.

Clenodia, *Hazi eſzköz.* P.

Cognatio, *Annyarol valo Attyafiuſag, Rokonſag.*

Impedit matrimonium ad quartum gradum incluſive. Par: 1, tit: 107. 116.

Cognitio, *Iſmeret, Par: 1, tit: 129.*

Cognomen, *Vezetek nev. Mely mindenkor az Attyarol neveztetik. Par: 2 tit: 82.*

Collaterales Perſonæ. *Oldalul valo attyafiaknak ſzemelyei: De ſororibus: Oldalaslag. Par: 1, tit: 17, 20.*

Collegium artificum mechanicorum. *Cęh. Guylekezet. Par: 3, tit: 2.*

Colluſio, compoſitum crimen, Prævaricatorum *Czinalmany, Iazottatas.*

Coloni ſive Iobagiones, *Vide Ruſtici. Az Rabbotas Iobbagyok dolgas laſd oda alab az ſzánto emberek közöt.*

Iobbagyat ſenki törveny nelkül meg nem ölheti: Oly ſokſagra ſem vetheti, kiben meg hallyon: Mert az Orſzag Directora, rea keresheti, mint nyilvan valo gyilkoſt. Az meg holtnak gyermeki penig akar hova lakni ſzabadon el mehetnek.

Comes Parochialis, eſt perſona ſecularis: *Az Varmegye Iſpanya Kulsö Vitezlö Nemes Szemely. Par: 3. tit: 28.*

Comitatus, *Varmegye.*

Vide in Epiſtola Authoris Verböcii, & in fine operis, ultra 50, Par: 3, tit: 2, 6, 7.

Comitia, conventus, cögregatio, dieta. *Gyules. Generalis, Partialis. Paſsim.*

Commetaneus, *Hataros Szomſsed. Par: 2, tit: 29, 32, Par: 1, tit: 86.*

Comminatio, *Meg jennyegetes. Par: 3, tit: 23. Incendium comminatus morte afficitur, Ki egetteſſel ſenyeget, erte meg hallyon. Ibidem.*

Commiſsio juridica Iudicum: *Az Biraknak törvenybelj meg hagyaſok. Par: 1, tit: 86, Par: 2, tit: 82, 67.*

Committere, Committens, *Meg hadni Meg hagyo. Commiſsio, meg hagyas. Par: 2, tit: 82.*

Communis locus. *Köz hely, Par: 1, tit. 40.*

Communis æſtimatio, *Köz Böcz. Par: 1, tit: 133.*

Communis inquiſitio, *Köz vallatas. Par: 2, tit: 27, 31, 32, 28.*

Comparitio. *Be allas. Par: 2, tit: 75.*

Compoſitio, *Meg alkuvas, Par: 1, tit: 62.*

Compromiſſum, *Fogadas, Kötes.*

Concambialis permutatio, *Czere, Drincz, Tokma, Par: 1. tit: 70, 71, 72.*

Concilium, *Meg bekelesre valo gyules, Synodus, Synat. Par: 1, tit: 11.*

Concordia, Concordare, *Eggyeſſeg, Eggyet erteni. Meg bekelleni.Par:1, Tit: 28, 16, 127, Par: 2, Tit: 57,85.*

Birſag nelkül meg lehet, minek elötte ſententiat mondnak. Azutan meg nem lehet, mert immar ninczaz ſelpöres kezeben.

Az meg Alkuvas utan erkezhetik hit le tetelis: Mert mikor az vetkes diat meg igiri, és bizonyos ſummara köti magat. Annak utanna, ha nem leſſen mivel fizetni is, de halalos büntetéſſel meg nem büntethetni, hanem büti alat tartozik mindenet az böczüre elö adni, és aval fizet, az mie vagyon.

Concepti filii: *Meg ſogantatot fiak. Par: 2, Tit: 62.*

Condemnatio, *Karhoztatas. Mikor az ſoldes Urat karhoztattyak: Az Decret. tartaſſa ßerent, Par: 3, Tit: 27. Melto hogy az Iobbagyokat, az mivel vadolyak meg törvenyel, meg laſſak, ha ök-is vetkeſſek, avagy nem.*

Condeſcenſionum diverſitas.

Condeſcenſio proſecutionis cauſæ. *Az pört valakire ßallitani. Par: 2, Tit: 78, 72, 82. 83.*

Condeſcenſio bonorum eſt devolutio, *Valakire valo marha ßallas. Par. 1, Tit: 16, 49, 50, 56, Par: 3, Tit: 29.*

Condeſcenſio cauſæ. *Az pörnek le ßallitaſſa, Par: 2, Tit: 77, Idem, Depoſitio vel Omiſſio. Az pörnek le tetele, Par: 2, Tit: 82.*

Condeſcenſio bonorum capitaliter victorum in filios. *Par: 1, Tit: 15, Par: 2, Tit: 55.*

Confirmatio, *Eröſsites, Par: 1, Tit: 37, Par: 2, Tit: 77.*

Conjunx, *vide* Uxor, *Feleſeg, Par: 1, Tit: 48.*

Conjurator, *Ember mellet ki meg eskü. ſik, Par: 1, Tit: 38, 36, 35, 34, Par: 2, Tit: 35.*

Conſanguinitas, *ver ßerent valo rokonſag, Par: 1, Tit: 14, 107, 106.*

Conſenſus, *Egy ertelem, egy akarat, Par: 1, Tit: 58, 61, 72, 59, 60, 63, 65, 64, 35, 103, 49, Par: 2, Tit: 57, 83.*

Conſcientia, *Lelki iſmeret, Prolog. Tit: 16, 15, Par: 2, Tit: 27.*

Conſervare aliquem in dominio, *Valakit uraſagaban meg tartani, hadni birni, Par: 1, Tit: 74, 75, 76.*

Conſpiratio, *Tamadas, Par: 1, Tit: 52, 53.*

Conſtitutio, *Vegezes, Szerzes, Par: 2, Tit: 1, 2, 3, 5, Par: 3, Tit: 2.*

Conſuetudo, *Szokas, Meg regzet gyakorlas, Prolog: Tit: 10, 11, 12, Par: 2, Tit: 6, 2, Par: 3, Tit: 1.*

Contemptus, *Elhalgatas, Fule mellet valo el boczatas, meg utalas, Par: 3, Tit: 26.*

Contentio, *Haborgas, Par: 1, Tit: 84.*

Contingens, *Történetböl valo, Par: 2, Tit: 82.*

Contractus, *Alkuvas, Szerßödes, conventio, Par: 1, Tit: 16, 49, 62, 66, Par: 2, Tit: 71.*

Contradictio, *Ellene mondas, Par: 1, Tit: 45, 57, 70. Par: 3, Tit: 14, 15.*

Contradictor, *Ellene mondo, Par: 1, Tit: 131.*

Conventus, vide Capitulum.

Convictus ſive Damnatus. *Az ki pörit el veſti, Meg gyözetet fel, Avagy meg ſententiazot. Par: 1, Tit: 59, 60, 25, 14, Par: 2, Tit: 57, 71, 12, 30, 55, 58. Par: 3, Tit: 28, 26.*

Corollarium, *meg zörzes, meg alkutas. Par: 1, Tit: 120, 59.*

Corpus, corporalis res. *Teſt, Az teſtnek ſoreſe. Par: 3, Tit: 16.*

Corruptio.

Corruptio. *Meg ßedites. Valakit arra ingerelni, hogy álnakul czelekedgyek. Par. 1, Tit: 86, Par: 2, Tit: 74, 27.*

Crimen notorium, *Szarvas vetek.*

Criminales cauſæ, *Szarvas vetek miat indult pörek, Par: 1, Tit: 9, 14, Par: 3, Tit: 11, 27.*

Creditor, *Meg hivö: Ki kölczen ad. Par: 1, Tit: 82.*

Crux, *Kereßt, Par: 1, Tit: 11.*

Culpa lata, *Tudva valo bun. P.*

Curator, *Gondviſelö, Par: 1, Tit: 124.*

Curia Regis, *Kiraly udvara, vagy Tablaja, Par: 3, Tit: 7.*

Curſor Regis, *Poſta.*

D.

DALMATIA, *Tött Orßag: Par: 3, Tit: 1.*

Damnorum ratio, *Kaar Vallaſok, Par: 2, Tit: 45, 51, 61, 48, 68, 67, Par: 3, Tit: 33, 28.*

Damnatus, *Meg ſententiazot, Par: 1, Tit: 15, Par: 2, Tit: 57, Damnificatus, Kinek kart töttek, Par: 2, Tit: 67, Damnificata, Par: 1, Tit: 74.*

Datum literarum, *Az leveleknek keleſſe, Par: 2, Tit: 17.*

Dativa tutela, *vide tutor, tutela, Par: 1, Tit: 115.*

Debitum, *Adoſſag, Par: 1, Tit: 134, Par: 2, tit: 18, 68, 32, 45, 52. 33, Par: 3, tit: 28, 17. Debitor, ados.*

Decanus, *Decan. Par: 2, tit: 53.*

Decretum, *Decretom, Vegezes, Paranczolat adas, rendeles, Irot törveny, Prol: tit: 8, Par: 2, tit: 2, 3, 8, 6, Par: 3, tit: 2, Vide, in voce, Statuta, Conſtitutiones & leges.*

Defectus ſeminis, *Magva ßackadas: Kinek magzattya, avagy örökkeſſe nem maradt, Par: 1, tit: 22, 48, 82, 84, 29, 30, 10, 27.*

Fit autem poſt legitimam ætatem. Antea enim non ipſi, qui legitimam nondum attigerant ætatem, ſed eorum parentes deficiunt, cum in ſexu virili tum in muliebri. Nam viri deficiunt in ſemine: Mulieres decedunt ſine liberorum ſolatio.

Defectus literarum, *az leveleknek ſogyatkozaſſa. Par: 2, tit: 82.*

Defectus, *Az környul allo dolgoknak ſogyatkozaſſa. Elhaylas. Par. 2. tit. 82.*

Defenſa, *Maga oltalma, Defenſio, oltalom, Par: 3, tit: 21, 22, 23.*

Depoſitio cauſæ, *Az pörnek le tetele, Par: 2, tit: 82, vide Condeſcenſio.*

Depoſitionis locus, *Fogk-hely.*

Depoſitum, *Le tött marha.*

Detentio, Detentus, *Meg tartoztatas. Meg tartoztatot. Par: 1, tit: 59, 9, 14, Par: 2, tit: 43, 55, 67, 68, Par: 3, tit: 28.*

Detractores, *Ragalmazok.*

Hi ad reſtitutionem famæ tenentur, profitendo ſe malè & injuſtè diffamaſſe. Detractorē audiens abſq; reſiſtentia, videtur cōſentire, & non minus peccat.

DEUS, AZ ISTEN. *Par: 1, tit: 1, 3, 53, Actor: 5, verſ: 29, par: 2, tit: 1, par: 3, tit: 1, 36.*

Diæta, *Bizonyos napra rendelt, Orßag gyüleſe. Comitia, Idem. par: 2, tit: 75.*

Dignitatum tituli, *meltoſagos tißteknek nevezeti, par: 1, tit: 2, 94, par: 2, tit: 49. Vide de his, Confirmationis Concluſionē.*

Director cauſarum, *par: 2. tit: 39.*

Diſpenſatio de tutela, *az tutorſag oßtogataſa, par: 1, tit: 116.*

Diſpoſitio. *Igazgatas. Diſponere, Igazgatni, helyheztetni. par: 1, tit: 5, 44, 57, 10, 13, 64, 43, par: 3, tit: 29.*

Diſipa-

Diſsipator, *Tekozlo. Par:* 1, *tit:* 42, 52, 53,
Divinus, *Szentſeges. Paſsim.*
Diviſio, Diviſor, Diviſus. *Oſztas, Oſzto, Meg oſztozot. Par:* 1, *tit:* 1, 46, 57, 52, 53, 47, 84, 45, 40, 43, 99, 102, 41, *Par:* 2, *tit:* 70, 72, 60, 67, 73, 82, 18, *Par:* 3, *tit:* 29, 26.
Divorcium, *Hazaſſoknak el valaſſa. Par:* 1, *tit:* 105, 106.
Documentum literale & humanum. *Levelbeli és ſzo emberekkel valo bizonyſag. Par:* 1, *tit:* 47.
Dominus terreſtris, Patronus. *Földes Ur. Par:* 3, *tit:* 26, 31, 29, 30, *Par:* 1, *tit:* 115.
Dominium, Uraſag, *birodalom. Par:* 1, *tit:* 63, 66, 26, 49, 68, 116, 67, 36, 37, 87, 131. *Par:* 2, *tit:* 60, *Par:* 3, *tit:* 14.
Domus, *Ház. Par:* 1, *tit:* 98, 40, 41, *Par:* 2, *tit:* 67.
Donatio Regia, *Kiraly adomanja. Par:* 1, *tit:* 13, 4, 38, 39, 47, 50, 37, 43, 24, 22, *Par:* 2, *tit:* 32, 71.
Donatio nova, Uy *adomany, Par:* 1, *tit:* 36, 37, 24, *Par:* 2, *tit:* 77.
Donatarius, *Meg ajandekoſztatot. Par:* 1, *tit:* 16, 77, 44, 5.
Dos, *Iegy-ruha. Dotalicium, Iegy-ruhahoz valo, Par:* 1, *tit:* 93, 94, 95, 96, 97, 101, 109, 134, 103, 104, 105, 67, *Par:* 2, *tit:* 24, 60, 18, *Par:* 3, *tit.* 3.
Duplex titulus, Color, Via. *Ket uton. Ket ſzin alat. Par.* 1, *tit.* 82. *Par.* 2. *tit.* 70, 71.
Duplum, Duplatio: *Ket annyera valo kötes, Par.* 2, *tit.* 86, *Par.* 3, *tit.* 25.
Duratio Literarum, *Az leveleknek ideje, kimikor tellyek el, Par.* 1, *tit.* 33.

E.

Ecclesia, *Szentegyhazi gyülekezet. Eccleſiaſtici, az Szentegyhazi gyülekezetnek prædicatori. Prol. tit.* 2, 3, *Par.* 1, *tit.* 2, 11, 12, 78, *Par.* 2, *tit.* 44. 51, 42, 52.
Eleemoſina, *Alamiſna. Par.* 1, *tit.* 84.
Emancipatio, *Felſzabaditas, Maganak valo valas. Par.* 1, *tit.* 51, 56.
Emaritatio, *Ki hazaſitas. Vide Ruſticus.*
Emenda Linguæ, *Nyelv valtſag, nyelvv-jobbitas. Par.* 1, *tit.* 25, 134, *Par.* 2, *tit.* 72.
Emenda Capitis, *Fö valtſag. Par.* 2, *tit.* 30, 43.
Emendatio ſeu Reformatio. *Az meg uyitas. Avagy job modgyara valo hozas. Par.* 2, *tit.* 12.
Emere, *Venni. Emptio, Vetel. Emptor, Vevö. Par.* 1, *tit.* 60, 27, 61, 75, *Par.* 2, *tit.* 14.
Enſis, *Fegyver. Par.* 1, *tit.* 3.
Equus, *Lo. Caballa, Katzola. Equi, equatiales. Par.* 1, *tit.* 99, 101, 133, *Par.* 2, *tit.* 34.
Equi gregales, *Menes.*
Erigens, *Feltamado. Par.* 1, *tit.* 14.
Erogatio, *El költes. Par.* 1, *tit.* 101.
Error, *Vetek. Par* 2, *tit.* 12, 75, 82.
Eruitor, *Teſti ſzakadaſt tevö. Par.* 1, *tit.* 14.
Mutilatio, *idem. Par.* 3, *tit.* 20.
Evaſio, *Elßaladas, Par.* 2, *tit.* 56, *Par.* 3, *tit.* 26, 21,
Evadere, *ibidem.*
Evictio, *Terhe ſel vetel, Oltalom. Magara valo ſel vetel. Valakiert valo elo alas. Par.* 1, *tit.* 74, 75, 76.
Victor. *Ki valami felöl felel, Es annak terhet magara veßi, hogy elö al, és maſt benne meg oltalmaz: Szovatos, Par.* 1, *tit.* 74, 75, 76, *Par:* 2, *tit.* 18, *Par.* 3, *tit.* 34.
Evocatio, *Rea valo ſzollitas. Rea valo hivatal. Be idezes. Törvenybe valo hivas. Par.* 1, *tit.* 132, *Par.* 2, *tit.* 18, 25, 86.
Prima.

Prima. *Par:* 2. *Tit:* 25.
Secunda. *Ibid: Et Par:* 2. *tit:* 86.
Tertia. *Ibidem.*
Generalis Evocatio. *Par:* 2. *tit:* 34. 46.
Fit { Per Regium, Aut Palatinalem, Et Capitulares homines. *Par:* 2. *tit:* 19.
Requirit tria. { Perſonam, Tempus & Locum. *Par:* 2. *tit:* 26.
Evocantur, *Par:* 2. *tit:* 18. 26. 27. 24. 20. 75. 71. 46. 51. 34. 25. 57. 86. 82. 19. 23. *Par:* 3. *tit:* 19.
Examen cauſæ, *Az dolog felöl valo kerdezkedes, és ſzolás, Ertekezet, tractalas, Viſgalas.*
Examinatio, *Idem. Par:* 1. *tit:* 26. *Par:* 2. *tit:* 15. 27.
Excipiens & Exceptio. *Fogas. Ki vetel. Szükſeges maga oltalmaban valo czelekedet. Par:* 2. *tit:* 29. 71. 74. 36. *Par:* 3. *tit:* 10.
Excluſio, Excludi, Excludere. *Ki rekeßtes: ki vetes. Ki vetetni. Valakit ki rekeßteni, ki vetni. Par:* 1. *tit:* 98. 102. 68. *Par:* 2. *tit:* 75.
Excuſatio rationabilis. *Melto maga mentſeg. Par:* 1. *tit:* 122 *Par:* 2. *tit:* 30. 59.
Executio. *Az törvennek ki ßolgaltataſa. Igaz tetel.*
Executor. *Igaz tevö, és ki ßolgaltato. Par:* 1. *tit:* 45. 33 *Par:* 2. *tit:* 19 20. 21. 55. 56. 57. 43. 66. 65. 77. 83. *Par:* 3. *tit:* 7.
Exhæredatio. *Az joſsagbol valo ki tagadas, öröcketlenne valo tetel. Par.* 1. *tit:* 38 39. 42. 52. 71.
Exemptio. *Az ßolgalatbol valo ki vetel. Par:* 1. *tit:* 6. *Par:* 2. *tit:* 12.
Exemplum. *Pelda. Par:* 1. *tit:* 13. 46. *Par:* 2. *tit.* 82.
Exhibere, *elö adni. Hogy az masfelis tudgya, mit kereſnek rayta.* Exhibitat, *valamely levelre, Avagy* Apertat, *iratni, nem haßnal: ha az hat van Napig, aval pörben nem indúlt, ki ellen hoßta. Par:* 1. *tit:* 33.
Exilium, *Számkivetes. Par:* 1. *tit.* 79.
Exitus, *Ki menetel. Par:* 1. *tit:* 27.
Exmiſsio, *Ki bocztatas. Par:* 3 *tit:* 3.
Exordium, *Kezdet, Eredet. Par:* 1 *tit:* 3.
Expeditor, *El Keßitö. Avagy ki máſt az joßagnak biraſaban meg oltalmaz. Szovatos. Par:* 2. *tit:* 36.
Expeditoria cautio & literæ. Quietantiæ, vel Evictio. *Tovabra valo maga, avagy joßaga oltalmara valo jo kötes, jo Level, Menedek. Irasbeli Szovatoſſag. Par:* 1. *tit:* 74, 37, 59, 77, 82, 6.
Expenſæ *Költſeg. Par:* 1. *tit:* 29, 81, 109. *Par:* 2. *tit:* 67.
Expiratio literarum. *Oly levelek, kiknek már erejek ninez.* Vide terminus. *Par:* 2. *tit:* 57. 59.
Expurgatio, *Meg tißtitas. Par:* 2. *tit.* 34.
Externus, *Idegen. Kivül valo. Hoſſpes, idem. Par:* 1. *tit:* 14.
Extraneus, *Idegen orßagbeli. Par:* 1. *tit.* 60. *Par:* 3. *tit:* 12 33.
Extirpatitium, *Irtvany. Par:* 1. *tit:* 134.
Extra Dominium, Uraſagan kivul lenni. *Valamit nem birni. Par:* 1. *tit:* 82, 63. *Par:* 2. *tit:* 24. 74. 75.

F.

Facientes & conſentientes pari reatu detinentur. *Az gonoſz czelekedövel ki eggyet ért azont erdemli, mint az ki czelekedte. Par:* 2. *tit:* 83.

Falsi crimen & reatus. *Hamissaggal valo megh fertéztetes. Par. 1. Tit. 14. Item, méltatlan alnak czelekedet: szó, beßed, és vallas-tetel. Par. 1. Tit. 25. 36. 38. 39. 58. 59. 60. 71. 110. Par. 2. Tit. 14. 17.* Vide plura in L.

Falx, *Sarlo. Par. 2 Tit. 78.*

Fas lex divina est, *Melto dolog, Szabad. Par. 2. Tit. 6.*

Fassio est cujusvis oraculo vivæ vocis coram personis authenticis, dispositio, *Az az, valaki Élö nyelvel valo vallas-tetele, arra rendelt bizonyos tißtbeli ßemelyek elöt, melyben az mindennemü jovait, hova rendelte legyen, és kinek hatta legyen el, meg jelenti. Par. 1. Tit. 57. 58. 110. 111. 60. 59. 61. 69. 91. 63. 128. 65.*

Fassio vallas Par: 1. tit: 62. — Modo contractum significat. *Neha vegezést teßen. Par: 1. tit: 62:* Modo attestationem. *Neha bizonyßagot jegyez Par: 3. tit: 13.*

Fassio fraudulenta, reclamatione invalidatur. Vide Literæ fulminatæ. *Az alatomban valo czalard vallas-tétel, ellen mondással erötlenedik.*

Fides, *Hit, Par. 2. tit. 52. Par. 3. tit. 127. Par. 3. tit. 28.*

Fide-digni, *Meg hit emberek, Hüteles emberek, Par. 2. tit. 74.*

Fidelitas, *Hüseg, Par. 1. tit. 123.*

Fidefragus, alias perjurus, *Hite ßeget, Hitetlen, Ludas, Par. 2. tit. 30.*

Fidejussio, *Kezesség, Par. 1. tit. 52. Par. 3. tit. 34.*

Filia, *Embernek edes leanya, Par. 1. Tit. 17, 18, 19, 20. 21, 22, 29, 42, 50, 60. 67, 89, 90, 91, 101, 120.*

Filius, *Fiu, Par. 1. Tit. 17, 16, 106, 108, 60, 124, 52, 54, 53, 41, 51, 55. Par. 2 Tit 61, 62, 63, 64, 81.*

Finis, *Minden dolognak à vege, Cellya, Par. 1. tit. 27. Par. 2. tit 85.*

Fiscus, *Az Fejedelem tár hazához valo jövedelem, Par. 1. tit. 15, 50.*

Bona Regalia, &c.

Fœmina, *Aßßonyallat, Par. 1. tit. 27, 48, 17, 21, 28. 37, 60, 73, 111. P. 2. T. 42.*

Fœnerator, *Az ki usora nelkül penzt költsen nem ád: ha ád-is, az ßalagot meg nem eresßti, Par. 1. Tit. 69. Par. 2. Tit: 24, 71.*

Fœnetum, *Reet, Par. 1. tit. 133.*

Fluvius, *Folyo viz, Par. 1. tit: 87.*

Forum, *Vasár, Par. 2. tit. 10. Par. 1. Tit. 95, 134.*

Forum ecclesiasticum, *Az ßent ßék, Par. 1. tit. 78. Par. 2. tit. 52.*

Forum Seculare, *Külömb külömb itilö, avagy törveny ßék, Par: 2 tit. 52.*

Forum conscientiæ, *Az lelki esmeretnek itilö ßeki, Par. 3. tit. 21, 22.*

Fornicatio, *Paraßnalkodas, par. 2. T. 62.*

Frater, *Attyamfi, Battyam, avagy öczem. Par: 1. tit. 39. Item, Par: 1. tit: 14, 42, 61, 43, 44, 58, 17, 63, 67. 66, 36 par: 2. tit. 34, 61.*

Alij autem fratrum, sunt Carnales, *Oly attyafiak, kik egy attyatol ès egy annyatol valok, par: 1 tit. 50, 67.*

Alij uterini, *Egy mehböl, de külön attyaktol valok, part. 1. tit. 43, 45, 50.*

Alij verò patrueles, & alij condivisionales dicuntur, *Attyakrol valo, és egyeb egy osßlaßon valo attyafiak, Par. 1. tit. 50, 47. par: 2. tit: 34.*

Fraus, *Czalardság, par. 1 tit. 71, 86, 87. par: 2. tit. 83.*

Fructus, *Gyümölcz, par. 1 tit. 62, 67, 70, 72, 81. par. 1. tit. 24, 71.*

Fugitivus, *Elfuto, Szökö, budoßo, par: 3. tit. 26.*

Fundamentum, *Fondamentom, P. 2. T. 85.*

Fundus, *Nemes üles, hely, avagy akar miczoda örökseg helye, haz-hely, par: 1. T. 24*

Furiosus, *Nem tißta eßu, Meg duhut, par: 1. tit: 55, 124.*

Fur, *Orr, Lopo, par: 3 tit: 34, 33. par: 1. Tit. 15.*

Futura contingentia sunt ambigua, *Az következendö dolgok ketsegeßek, par: 2. tit. 82.*

G

Gemma, *Gyöngy, Par: 1. Tit 110.*

Genealogia idem quod Generatio, *Nemzetseg, Szuletes, Es annak meg bizonyitaßa, par: 1. tit: 47, 36, 15. par: 2. tit. 35, 36, 84.*

Geysa, Pater D. Stephani Regis, *Az Geysa Kiraly, Sz. Istvan Kiralynak az Attya, par: 1. tit: 3.*

Gratia, *Kegyelem, Par: 1. tit: 59, 20, 16. 15. Par: 2. tit: 57.*

Guerra. *Haboru, par: 1. tit: 23.*

H

Hæres örökkes, *par: 1. tit. 4, 6, 17, 8, 23, 27. par: 3. tit: 30.*

Hæreditas, *örökseg, par: 3. tit: 18, 16.*

Hæreticus, *Külömbözö, avagy, ki mas ertelmen vagyon, par: 1. tit: 14.*

Homagium, *Ez ige ketkepen vettetik. Elößer feje és joßaga veßtese alat valo huttel meg erösitetet, huseggert, az Fejedelemhez, par: 1. tit: 12. Mely hütnek le tetelere, mind az Pap Urak és Egyhazi ßemelyek, ßinten mint az töb Szabad, Zaßlos és Nagysagos Urak is és Vitezlö Nemessek, kötelessék. Ibidem.*

Masodßor, sö valtsagot, és az ember diat jedzi, par: 2. tit: 23. par: 3. tit: 5, 21.

Az Homagiumoknak külömbseget, lasd. par: 1. tit: 2.

Az Erdelyi Nemeßeknek, integrum homagiumja, az az, Egez, avagy Holt diok, teßen flor. 66. Eleven diok penig, teßen flor: 33. par: 3. tit: 3.

Az Szabad Varosbelieknek Homagiumja, par: 3. tit: 9.

Az Kifældieknek Homagiumja, teßen flor: 40. par: 3. tit. 26.

Az Homagiumot egyedül czak az gyözedelmes felßokta fel venni. par: 3. tit: 26, Item. Par: 2, tit: 23, Par: 3, tit: 3, 21.

Homicidium, *Ember öldökles, Gyilkoßag. Mely harom keppen esik.*

I. *El vegezet ßanßandekbol: Ez miat foert so eßik. Gen: 9, verß. 6, Par: 3, tit: 5.*

II. *Mikor ßukseges keppen egyeb abban nem lehet, maga oltalmaert. Par: 3, tit: 21, 22.*

III. *Tortenetböl, mellyet valaki nem örömeßt czelekedet: E miat diat kel le tenni. Par: 2, tit: 82.*

Homicida, *Ember öldeklö, gyilkos. Par: 1, tit: 9, Par: 3 tit: 5, 21, 32.*

Ki tißti az, hogy az gyilkoßagert, valakit meg kereßen, és erette pörellyen?

Az meg öltnek feleßege és gyermeki tißti: Kik ha ninczenek, az közelb valo attyafiak tißti. Ha azok is ninczenek, az sogorok dolga. Ha mind ezek halaadatlan voltokbol törvenyel nem üldözik: az Biro tißti ßerent tartozik azzal, azert hogy az közönseges allapatnak ßabados bekseges voltat meg haborgatta, meg buntetnie. Par: 2 tit: 12, Par: 3, tit: 32.

Homo Regius, *Kiraly embere. Tißtiröl, last meg, Par. 2, tit: 22, 19, 21, 36.*

Homo impoſſeſsionatus, *Szegeny legeny, Par:* 1. *tit:* 29.
Hungari, *Az Magyarok. Par:* 1. *tit:* 3, 42.
Hungaria in faucibus hoſtium poſita. *Magyar Orſzag az ellenſegnek torkaban vagyon helyheſtetven. Par:* 1. *tit:* 18. At, Pietas ad omnia utilis eſt. *Ahoz tartazo Orſzagok. Par:* 1. *tit:* 1. 13.

I.

IGNOBILIS, *Nemtelen, Az Nemeſſegen kivul valo köz ember. Par:* 3. *tit:* 26.
Az ollyan köz ſzemelyek közzül, az Cancellarian és Conventben iro deakok leven, noha meg nem nemes ſzemelyek, de meg tartatnak iraſokban. Par: 2. *tit:* 20.
Az közrendböl valo ferfiu, az ö Nemes feleſegetul ſzuletet fiainak és Annyai joſzaginak tutora lehet. Par: 1 *tit:* 133.
Ignorantia, *Tudatlanſag. Valamit nem tudni, mint nem ö dolgat. Par:* 1. *tit:* 69.
Valamely helynek vegezeſet ſzokkaſit és törvennyit nem tudni, nem vetek: De azt meg vetni, tudvan, annak vagyon buntetese. Par: 2. *tit:* 5.
Feleſegevel valo verſeget nem tudvan, igaz agybol ſzuletet magzatokat nemzhetnek. Par: 1. *tit:* 108.
Illegitimorum filiorum conditio. *Az nem igaz agybol ſzuletteteknek allapattyok. Par:* 1. *tit* 6.
Impedire, *Haboritani, Par:* 1. *tit:* 9.
Impetitor legitimus: *Törveny ſzerent valo haborgato. Par:* 1. *tit:* 75.
Imperator & Papa judicant ex conſcientia *Az Czaſar és az Papa, lelkek ügyeretek ſzerent itilnek. Prolog. tit:* 16.
Imperans & Impetratio: *Az joſzag meg keröje és meg keres. Par:* 1. *tit:* 25. 26. 43. 24.
Impignoratio, *Elſzalagoſitas. Par:* 1. *tit:* 80. 82, 83, 81, 10, 60, 63, 103, 102, 27. *Par:* 2, *tit:* 18, 20, 24.
In cauſam attractus, *az kit törvenyre hittak. Par:* 2, *tit:* 32, 84.
Incendiarius, *Gyutogato, Egetö, ha ſö ember, Notaban eſsik erette. Par:* 1, *tit:* 14. *Ha alavalo ember, az tüzben vetik, avagy ſeje eſsik el erette. Par:* 3, *tit:* 23.
Inceſtus, *attyafian valo eröſzak-tetel, Avagy, ſertelmes paraſznaſag. Par:* 1. *tit:* 14.
Incineratio *Ioã. Huſs. Par:* 1, *tit:* 11.
Indebita, *Meltatlan kereſſet. Mikor az Alpöres, elsöbe allaſakort meg bizonyithattya, hogy az felpöres oknelkul haborgattya, meltatlan kereſſetten marad el. Par:* 2. *tit:* 20.
Induciæ, *Harmadnapi ſzabadſag. Frigy. Az meg bekeleſre valo üdö. Par:* 1 *tit:* 60. *Par:* 2, *tit:* 55.
Induciæ quindecim dierum, *Tizenötödnapi ſzabadſag adatik az adoſnak, hogy az Creditorral meg alkudgyek. Par:* 2, *tit:* 68, *Par:* 3, *tit:* 28.
Infamiam allegans, *Gyalazatos hirt ki mas felöl mond. Par:* 2, *tit:* 36.
Infidelitatis Nota, *Hitetlenſegnek notaja. Par:* 1, *tit:* 14, 13, *Par:* 2, *tit:* 75.
Ingeſsio, Ingerens, Ingerere. *Az ki valaki pöriben ál be, Avagy magat bele elegyiti, Be avatya. Söt ugyan joſzagot-is foglal. Par:* 1, *tit:* 68, *Par:* 2, *tit:* 84, 85, 16, *Item. Par:* 1, *tit:* 31, 84.
Inhibitio, *Meg tiltas. Ben tiltas. Par:* 1. *tit:* 57, *Par:* 2, *tit:* 57, 58, 77, 84.
Iujuria, *Boſſzuſag. Par:* 1, *tit:* 52. *Az nyilvan valo boſſzuſag haromkeppen ſzokot lenni.*

I. *Czelekedettel. Mellyet Hatalomnak hinak. Par:* 2, *tit:* 42, 67. *Quinq; caſuſnakis ſzoktak eſst mondani. Es Major potentianak. Ibidem. Az Minor Potentiais, injuria. Ibidem. Par:* 3, *tit:* 3.
II. *Szoval: mikor az Iſten paranczolattya ellen, fele-havattyat megſzollya, és hamis tanubizonyſagot teſsen ellene. Ha emberet adhatnais, hogy maſtol hallotta, nem eleg az hozza. Nyilvan valo boſſzuſaggal illetik az ſzomſzedokis egymáſt: mikor haboran laknak az ſzomſzedſagban.*
III. *Iraſſal: mikor valaki felöl ollyant ir, Kinek Ura nem lehet.*
Gyalazatos boſsus ſzó penig az mikor eggyik az maſiknak hazuttad mondgya, ha az ſzeket volla meg követneis. Es azon törvenye vagyon, mint egyeb ſzek töreſnek.
Inquiſitio Communis, *Köz vallatas: Mert mind az ket fel vallani ki boczatatik. Abban igy kel eljarni.*
I. *Ha az ket fel napot mond, Io: ha nem, az Varmegye ſzeki napyan veſsik be az bizonyſagot.*
II. *Elöſser meg eskütteſſe az tanukat. Par:* 2, *tit:* 27, 21, 28.
III. *Az Utrum olvaſtaſſek elöttek.*
IV. *Neveket, Idoeket, Hazajokot, meg nevezek: Mert ha hamiſſat mondnak, az utan meg ſem talalhatnak öket. Az maſodik ki boczatas is meg engettetik: Ugy mint, mikor azt mondgyak hogy bekeſegre ment az dolog, Nevezze meg az ſzek ſzinin: Kik elöt, és azokkal bizonitſon.*
Az köz vallatas, Avagy Iſpan jaras regenten igy volt, hogy az Kiraly embere, kit moſt Iſpannak mondunk, faluvol falura jart, tudakozvan az ſaluſtaktol gonoſs embert: Ha holtudtak meg mondottak. Az falut tiſs reſsre oſztvan tiſs embernek Kelletet egy emberet meg eskunni. De moſt czak heten eskuſsnek, vagy mentſegere vagy Karhozattyara.
Inſcriptio. *Szallagoſitas. Par:* 1, *tit.* 13.
Inſinuatio, *Rövid hivattal. Maſod hivattal. Par:* 1, *tit:* 68, 46, *Par:* 2, *tit:* 71, 20, 18.
Inſtrumentum, *Szérſsam, Eſsköz. Az mivel az ember ſokkaig elni akar. Par:* 1, *tit:* 42, *Par:* 2, *tit:* 34.
Inſula, *az viſs közöt valo porond. Par:* 1, *tit:* 133.
Inſurgere contra Regem: *az Kiraly ellen fel kelni. Par:* 1, *tit:* 9.
Interceptor, Uton jarokat haborgato, *Par:* 1, *tit:* 14.
Interemptor, *Ver onto. Par:* 1, *tit:* 14.
Interpres, *Tolmacz. Par:* 1, *tit:* 11.
Inteſtatus, *Hal meg, ki teſtamentomot tehetet volna, meg ſem töt. Par:* 1, *tit:* 64.
Invaſor, *Az ki valakire megyen, tamad. Par:* 2, *tit:* 42, 67, *Par:* 3, *tit:* 19.
Invaſus. *Az kire rea tamadnak. Par:* 3, *tit.* 21.
Inventarium. *Az ſel talalt joknak ſzamado Regeſtoma. Par:* 1, *tit.* 115.
Iobagio, *Iobagy. Par:* 3, *tit.* 25, 26.
Az Iobagyok Iſtennek tartoznak többet engedni, hogy nem mint az embereknek. Mikor velek bizonyitnak, igazan eskudgyenek, igazat mondgyanak, az mint az dolgot ö magaban tudgyak. Mert ha azt mondgyak, az mit nekik meg hattak, meg nyilik valaha az ſzemek. Par: 2, *tit.* 33. Vide Ruſticus. *Par.* 2, *tit.* 86.
Iocalia, *draga Kövek. Iubilia idem. Par.* 1, *tit.* 110.

Iterare, Iteratio. *Masod avagy egy nehany uttal-is azont kevanni, mondani. Par: 2, tit: 75.*

Iudex, *Biro. Prolog: tit:* 13, 14, 10, 12, 16, *Par:* 1, *tit:* 30, *Par:* 2, *tit:* 82, 22, 21, 52, 65, 16, *Par:* 3, *tit:* 8.

Iudicis authoritas, *az Bironak meltosaga. Par:* 2, *tit:* 75.

Iudicium, *Itilet, Törveny. Prol: tit:* 14. *Par:* 2, *tit:* 6, 51, 2, 34, 80, *Par:* 3, *tit:* 26, 34.

Iudicare, *Itilni, Törvent mondani, Ibid.*

Iudicium Novum, *Uy itilet. Par:* 2, *tit:* 77, 75, 18, 78, 83, *Par:* 3: *tit:* 6, 11, 27, 25, 26.

Hanyßor kerhetni és hoßhatni Uy itiletet?

Az felpöres egyßer: à Alpöres azonkeppen egyßer. Par: 3, *T:* 11. *Egyebkent ki töb uttal hoßni mereßli, patt varon marad.*

Aßtis 15. *napnak alatta hozza, az itiletnek ki mondaßa utan, és exhibealja, avagy praesentalya, és elö adgya az ßek ßinin: Es* 60. *napnak alatta prosequalya. Mert akar iratot legyen exhibitat rea akar ne, annak utanna erötlen leßen.*

Ha vele causajat penig meg nem uyitya, cum pœna indebitæ le ßaal. Paßim.

Iuramentum. *Eskuves, Hit. Par:* 1, *tit:* 12, 32, 37, 38, 62, 85, 130, *Par:* 2, *tit:* 28, 32, 29, 40, 39, 33, 34, 11, 37, 38, 35, *Par:* 3, *tit:* 27, 3, 36.

Iurisditio. *Törveny ßolgaltataßra valo meltoßag. Prolog: tit:* 14, *Par:* 1, *tit:* 10, 60, 64, 65.

IUS, *Igaßag, Par:* 1, *tit:* 1, 28, 62, 31.

Ius Regium, *Kiraly Igaßaga. Par:* 1, *tit:* 31, 25, 26, 31, 82, 23.

Ius Polseßionarium, *Oly ioßag, avagy örokseg, kin hatalmunk, és mely birtokunkban vagyon. Par:* 1, *tit:* 24: 80.

Ius generale, *Közönseges törveny. Par:* 2, *tit:* 11.

Ius patronatus Eccleßarum, *Az Egyhazoknak fö gond-viselöi, és fö földes Urai, az Fejedelmek. Par:* 1, *tit:* 11.

Ius fœmineum, *Az aßßonyi-allatnak igaßaga, Vide fœmina.*

Ius idem quod Iusticia, *az igaz annyi mint az igaßagh. Prol:* 1, 2, 3. *Titulo.*

Ius nullum reservando, *semmi igaßagat maganak nem tartvan. Par:* 1, *tit:* 69.

L

LADISLAUS Rex Sanctus, *Laßlo ßzent Kiraly, Par:* 2, *tit:* 6.

Larva, *ál ortza. Hinc larvatæ personæ. Hazugál-ßemelyek Par* 2, *tit:* 16, 17.

Latro, *grazda lator, avagy lappango Tolvay. Par:* 1, *tit:* 15, *Par:* 3, *tit:* 24.

Legatus, *Követ. Par:* 1, *tit:* 122.

Legitimare prolem: *igaz agybolßuletetnek tennie. Par:* 1, *tit:* 105. 106.

Legitimi impetitores, *Törvennyeljaro haborgatok. Par:* 1, *tit:* 75.

Legitimæ ætatis, *ki törveny ßerint valo idejet elérte. Par:* 1, *tit:* 111.

Levatio causarum, *az pörnek elö vetele, fel vetele. Par:* 2, *tit:* 77. 85.

Levatio oneris birsagij, *Az birßagot fel venni. Par:* 2, *tit:* 83, 85.

Lex, *Törveny. Prol: tit:* 6. 13. *Par:* 2, *tit:* 2, 3, 5, 6.

Liberi, *Gyermekek, fiak, leanyok, unokak. Par:* 1, *tit:* 4, 17, 106, 108.

Libertas, *Szabadßag. Par:* 1, *tit:* 9, 2, 4, 11, 12, *Par:* 2, *tit:* 11, 58, 59, 68.

Linea generationis, *az nemzetenek agazattya. Genealogia. Par:* 1, *tit:* 42, 47, 67, 116.

Liquidatio, *Kaar latas. Par:* 3, *tit:* 37.

Lites continuæ, *ßuntelen valo pör. Par:* 1, *tit:* 70, 79, 27, 46, 68, 25, 14, *Par:* 2, *tit:* 77, 25, 71.

LITE-

LITERAE, & Literalia instrumenta, *Levelek és levelbeli eßközök: Avagy, Erössег. Par:* 1, *tit:* 42, 33, 31, 35, 128, 126, 127, *Par:* 2, *tit:* 34, 52, 59, 36, 15.

Literæ adjudicatoriæ, *oly level melyben valakinek, meg itilt igaßagat meg iryak, és annak ereyevel, ugyan annak kezehez is ßolgaltattyak, az meg itilt jokat, az kinek melto igaßagat az törveny meg tapaßtalta. Par:* 3, *tit:* 35.

Literæ Credentionales, Plenipotentiales, Commisionales. *Valakire bizot dologrol valo tellyes hatalom level.*

Literæ Conventionales, Compositionales *Valami alkuvaßrol valo level.*

Literæ falsæ, *hamis levelek. Par:* 2, *tit:* 14, 17.

Literæ fulminatæ, *alnakul, meg bontot, firkalt, vakart, és törßolt ketßeges levelek. Par:* 2, *tit:* 15, & 17.

Literæ Iudiciales. *Az Biro levele. Par:* 2, *tit:* 59, 57.

Literæ Inquisitoriæ, vel Compulsoriæ, seu Attestatoriæ, *Vallato paranczolatok. Par:* 2, & 3, *tit:* 27.

Literæ laceratæ, *meg ßakadozot levelek. Par:* 2, *tit:* 17.

Literæ metales, *batar jart levelek. Par:* 1, *tit:* 86.

Literæ pignoraticiæ veteres, quæ inutiles: *Az regi ßalagos levelek, mellyek legyenek erötlenek. Par:* 1, *tit:* 82.

Literæ præceptoriæ, Mandatum, *Paranczolat. Par:* 1, *tit:* 33.

Literæ relatoriæ, *Valaß level.*

Literæ repetitoriæ, *Iobagy Kerö level.*

Literæ Statutoriæ, *Iktato level. Par:* 1, *tit:* 33, 34.

Literæ transmisionales, transmissio, *Tablara boczato level. Oly level melyben meg irjak az Birak törvenyet, kik elöt à törveny löt, és azt az fölsö ßekre, az fejedelem Tablajara, avagy ßemelye eleibenis vißik.*

Literæ reversionales, *Kötes Level. Chirographum, Syngraphum, Cautio, Manu propria scriptum. Oly keß iras, kinek ereyevel eggyik az maßiknak az övet meg teriti. Hinc dicitur, Chirographo convincere aliquem.*

Locus delicti, *az czelekedetnek és veteknek hellye. Par:* 1, *tit:* 9, *Par:* 3, *tit:* 32.

Locum patrandi mala habuisse, *helye volt, melyböl gonoßul czelekedet. Par:* 2, *tit:* 47.

Lucrum hæreditatis, *Az joßagnak örökke, eppulese és nevekedesse. Par:* 1, *tit:* 59.

Ludas, *Tapaßtalt hazug. Par:* 2, *tit:* 30.

M

MAGISTRATUS, *Az kössegnek gondviselöi, Igazgatoi és Birai. Prol: tit:* 2.

Magnificus, *Nagyßagos Ur. Par:* 1, *tit:* 3.

Major pars, *Az nagyobbik reßz. Par:* 3, *Tit:* 2.

Malefactor, *gonoß tevö. Par:* 2, *tit:* 12, 20. *Par:* 3, *tit:* 32, 24, 20.

Maleficium, malefactum, *gonoß cselekedet. Ibidem.*

Malum minus inter duo mala esse eligendum. *Ket gonoß között az kißebiket kel valaßtani. Par:* 3. *tit:* 21.

Mancer, *maga kurvajatul ßuletet fattyu, Szab gyermek. Terræ filius. Idem. Vide Illegitimus.*

Manceps, arendator, *ki az Urtul vagy az kössegtul valamit bizonyos arron meg veßen, Hidat, Revet, Vámot.*

Mancipatio, *örökßegnek, és egyeb joßagnak*

ſzagnak eladaſa, maſnak engedeſe, el koteſe.

Mancipium, *Rab.*

MANDATUM, propriè, Principis eſt commiſsio. *Az Fejedelem parancsolattya, Hagyaſa, és valakire valo bizaſa.*

Ez penig harom fele:

I. *Az melyben az Fejedelem parancsol, hogy az Törveny tevök és Birak Törvent és igazat tegyenek, valamely ſerelmes ſélnek.*

II. *Mikor az Fejedelem parancsol az Capitanyoknak és Orſzag Tiſt-viſelöinek, hogy azt meg cselekedgyek.*

III. *Parancsol az rendelt Biraknak, melyben mindenkor ez Cikkely vagyon, (ha az dolog, ugy mond, ugy vagyon, az mint elonkben attak) tehat hogy meg cselekedgyek, Poſon. 63. ar: 78. 79.*

Ez harmadik parancsolatra penigh, melyben az igaſſág tevö Cikkely minden kor ſzokot lenni, Törvent kel mondani. Kiert az kire hozzak melleje kel hini. Holott az Nemes Birak az Orſzagnak Törvenyere ſzoktak tekintenie, és vegezeſere. Par. 2. tit: 8. Az Varoſi Biraknak penig az Varoſnak Privilegiomara: Az mely dologrol penig Privilegiomok nem volna, az helynek reghi meg regzet ſokaſat kel követniek. Iuxta, Prol: tit: 10. Par: 3. tit: 20.

ITEM, Az Fejedelem parancsolattya az Törvenyben, meg-is ket ſéle: *Vgy mint,*

Törveny ſerent valo, Mely ſerent igazat is teſsnek, ugy mint, uy itilet, és egyeb eſſele törvenybeli orvoſſagok, melyek igaz idejen költek.

Igyenes parancsolat, mely bizonyos emberekre ſól: Melyben mindenkor bele irjak azt (hogy ha az dolog ugy vagyon) Ezt az Birak eleiben törvenyre tamaſstyak, hogy ha melto legyene az panaſs? Es ha meltatlannak talaltatik, bunteteſe vagyon.

Mandati Iudicis refutatio pœnalis, *Ki az Biro ellen ſól, meg buntetödik. Par. 3, tit. 26.*

Manus, *Kéz.*

I. *Az Fejedelem meltoſaganak mondatik. Matt. 6, ar: 23, Viad 1, ar: 60.*

II. *Az törvennek meltoſaganak Par. 1, tit 60.*

III. *Valamely biro jaras ala vetetet, és elrendelt meltoſagnak. Par. 2. T. 55, 68.*

IV. *Az Foldes Vr meltoſagaert: Es az ellenkezö ſélnek kezeert, vetetik, Par. 3. Tit. 26. 28.*

Manibus adverſarij tradi, *Az ellenkezö ſélnek kezeben adatni. Par. 2. Tit. 55, 68. Par. 3. Tit. 26, 28.*

Manus patris iniicere, *hatalmaſſul az attyara tamadni. Par. 1. Tit. 52.*

Manus iudiciarias incidere, *Birokeſseben eſni. Part. 1. Tit. 59 60.*

Marca, *Gira*

Egy Gira arany az törvenyben teſsen, het ven ket forintot. Par. 2. Tit. 73.

Az Ezüſtnek Giraja-is két fele.

Eggyik az nehez Gira, kinek eggyike teſsen negy forintot. Par. 1 Tit. 93 133. Maſik könnyu Gira, kinek eggyike czak egy forintot teſsen Par. 2. Tit. 69. 86. Az Szekelyek Girajok teſsen ötven Magyar penſst. Par. 3 Tit. 4.

Marca Homagialis, *Dian maraſsto Gira, Par. 2. Tit. 50, 70, 86, 83.*

Maritus ſuccedit quando, *Neha az ferjere maradnak azyok, Par. 1. tit. 48, 110, 29.*

Mas,

Mas, Maſculus, *Ferfiu. Par: 1, tit: 111.*

Materia, *Az miböl valami leſsen. Par: 1, tit: 51.*

Maternum jus, *Annyai igaſſag. Par: 1, tit: 54.*

Matricidæ, *Kik az Annyokat meg ölik, nutaban eſnek. Par: 1, tit: 14.*

Matrimonium, *Egy ferfiunak és egy aſsſonyiallatnak, törveny ſérent valo eggyut eltek, Hazaſſág.*

Mi az oka hogy czak egy aſsſonyembert ſabad venni, és nem egyſserſ-mind egynehant?

Azert hogy az Nagy ISTEN nem akarta, hogy az emberi nemzet, ala és fel budoſek, mint az oktalan allat, hanem hogy az hazaſſagnak igaz rendit köveſſe, és öſs felſegenek ſoat fogadgya. Miert hogy menteſt kezdetben monda: Es ketten egy teſte leſsnek, nem mondgya, Harman, Negyen, avagy többen legyenek egy teſte. Par: 1, tit: 48.

Mint kel az hazaſokat egyben adni? *Egy házi ſemelyek, és elegedendö bizonyſagok altal, magok ſabad akarattyokbol valo vallas-tetelek ſérent. col. lib: 2, cap: 15.*

Az titkon valo hazaſulaſok, miert vadnak tiltva?

I. *Mert czalardſag eshetnek miatta.*

II. *Mert ha titkon, birtelen czelekednenek, meg banvan, eggyiket az maſik utan kezdenek keretni, maga gondolatlanul.*

III. *Mert ha ertekzes nelkül lennenek, gyakorta ver ſerent valo Attyafiak közöt lenne, törveny ellen.*

El hagyhatnia feleſeget?

Ha valaki feleſege mellöl el ſökik, minden Iovai az feleſegere maradnak: Valameddeg penig Vrat varni akarya, ſenki ne kenſseritheſſe, hogy addeg maſhoz menyen. S. Steph. lib: 2, cap: 28.

Az ki penig oknelkul és gonoſsul hadgya el feleſeget, az hazaſsagban valo köteles voltat meg hágta és el mulatta, kiert meg valtak. Mert aval azt jelenti hogy maſſal valo eletre atta magat.

Ket attyafiu veheti ket Attyafiat? El veheti:

Mert az Sogorſag közöt ninczen veer ſerent valo attyafiuſag. Par: 1, tit: 48.

Hanyad iziglen nem ſabad az hazaſſag?

Az ſent ſeknek rendi maſodik és harmad izig valo hazaſſagot meg tiltot, söt az törveny ſem engedi meg. Innet vagyon ez, hogy az kik tudva ez ellen czelekeſsnek, gyermekinek nincznen ſemmi reſsek. Par: 1, tit: 106, 107, 47, 53, 54.

Meatus, *Viz follyas. Par: 1, tit: 87.*

Mendacium, *Hazugſag. Par: 2, tit: 30, 38.*

Pulchrè mentiri non eſt verum.

Bonum eſt aliquando mendacium, cum dicendi prodeſt, & audientes non lædit.

Menſura, *Mertek.* Menſura Regalis, alias, Ulna, *Kiraly merteke, Öle. Par: 1, tit: 133.*

Mercator, *Kereskedö avagy kalmar ember, Aros ember.*

Az kereskedö ember Regeſtomanak, mellyet azon orahan, mikor az marhat atta irt, mely ki tetzik, az elsö és ötanna valo irasbol, hitele vagyon: Ezokaert mikor Regeſtoma mellet meg eskuſzik, bevehetö. Mert az mit önön köztök vegeſtek azt irtak.

Mercipotus, *Aldomas. Arrha, Sz. Miklos penze. Par: 3, tit: 34.*

Meritum cauſæ, *az kereſetnek dereka, ſummaja. P.*

Meta, *Hegyes rakas, hant hatar, domb, czel. Par: 1, tit: 85, 86, 84, 87, 134, Par: 2, tit: 85, 36.*
Minæ, *Fenyegetes. Par: 3, tit: 23, Par: 2, tit: 74.*
Miniſtri, *Szolgak. Prol: 16.*
Miſerabilis, *ſzánatos, keſerületes: A ki vagy vak, vagy igen ſegeny, arva, özvegy: az igyet maſnak el adhattya. Par. 1, tit: 27.*
Miſsio, *El küldes, boczatas. Par: 2, tit: 82.*
Mobile, *Indulo, ingo marha. Par: 1, tit: 19, 99.*
Mola, *Malom* Molendinum, *Idem.*
Az Malom ſzabad kiralyi haz, közenſeges. Az ki abban, avagy az Egyhazban és Korczoman verekedik, huſs forintal büntetödik, annak felette az ſerelmes felnekis kedvet kel kereſni. Par: 2. tit: 10, Par: 1, tit: 88.
Moneta, quod nos ſigni impreſsione vel authoris, vel pretii moneat. *Penz, Par: 1, tit: 14, Par: 2, tit: 45.*
Monile, *Köſsöntyü, Függö. Par: 1, tit: 110.*
Mortuum qui evocaverit, mulctatur, *Holt embert ki haborgat, meg büntetetik. Par: 2, tit. 24, Par: 3, tit: 5.*
Mucro, *Fegyver. Par: 1, tit: 3.*
Mulcta, *Birſag. Par: 2, tit: 85.*
Mulier, *Aſſſony ember, Par: 2, tit: 24.*
Az elsö Uratol egeſs, az maſodik Uratul fel jegy ruhat varhat. par: 1, tit: 96.
Az mely Aſſſonyiallat paraznaul elt, ninczen jegyruhaja. Par: 1, tit: 105.
Mutelus, *Czonka. par: 1, tit. 14, par: 2, tit. 3, 20.*
Mutuum, *Kölczön par: 2, tit: 32, par: 3, t: 17.*

N

NAtus, nati, *Szülletem, Fiaim. par, 2, tit: 62.*
Negatio, *Tagadas. Par: 2, tit: 32.*
Negligentia, *El hennyekes.*
Mikor erdemel büntetest?
Mikor meg veti, és meg utalya azt, ki az gondviſſeleſt eleiben rendelte.
Negociator, *Kereskedö. Poſo. 46, ar. 52.*
Miczoda Kereskedes vagyon tiltva, az Magyar nemzet közöt?
I. Uſura, *az uſora. Par: 3, tit: 28.*
II. Simonia, *Iſten igéjenek eladaſa, és vele valo kereskedes. Par: 2, tit: 30.*
III. Furta, *Az lopas, és orſag. Par: 1, tit: 15. Par: 3, tit. 33, 34.*
IV. Lenocinia, *Fertelmes bordely haz tartaſa, keritès és hitegetes. Par. 1, tit: 19. 105. Par: 3, tit: 32. Es mindennemü gonoſsag. Paſsim.*
Nepos, *Unoka. Par. 1. tit: 51.*
Nil juris, *Semmi igaſsag. par: 1, tit: 69.*
Nobilis, *Nemes ember. par: 1, tit: 4, 6, 9. 4, 10. Ki nem müves ember munkajaval, mely gyalazattyara vagyon, el.*
Item. *par: 1, tit: 7, 8, 3, 2, par: 2, tit: 68, 23. 36, 32, 33, Par: 3, tit: 32, 20, 3, 4, 19, 27, 31.*
Nobilitas, *Nemeſseg. par: 1, tit: 3, 4, 6, par: 2, tit: 36.*
Non nobilitat armorum collatio, nec exaltant inſignia, ſed feudum regale. *Meg nem nemeſit az Cimernek adaſſa, ſem meg nem magaſtal az jel, hanem az Kiralynak, avagy az Patronuſnak adomanya, kinek birodalmaban lakunk. par: 1. tit: 6.*
Nomen, *Nev, kereſst nev. par: 1, tit: 24, par: 2, tit: 82.*
Cognomen, *vezetek nev.*
Az Adomany levelben, az attyafiak neveit, nem ſoktak mindenkor be irni, de az feleſegek nevet mindenkor. Mert az attyafiak az Nemeſsek közöt, az oſsto-

oſstozaſnak elötte mind à haſsnot ſ-mind az kart, egyarant ſenvedik. Par. 1, T. 43.
Az kiket penig meg meg nem nemeſsittettek, és az feleſege nevet, ha bele nem irtak, nemeſseget nem nyernek, reſsek ſincz benne. Par: 1, tit: 48, 50, & 102, 24, 59. 27, 43, 60. Item. Par: 2, tit: 29. 35, 74, 34.
Nonæ, *Kilenczed, Par: 2, tit: 8.*
Non venientia, *Az törvenyre valo el nem jöves, üdö vetseg. Par: 2, tit: 58. 86. Per non venit, &c.*
Nota, *Iegy:* Nota infidelitatis, *Hitetlenſegnek jele. Par: 1, tit: 14, 16, 20. par: 2, tit. 57, 65.*
Az kereſstyen Fejedelmek ſenkit ezzel nem karhoztatnak, hanem Törveny ſerint rakjak emberre, az gyules alatt, avagy az tablan. Par: 2, tit. 75, 57, 65, 49. par: 1, tit: 14, 20, 16, 25.
Notarius, *Iro deak. Par. 2, tit: 19. Gondviſeletlenſegekert meg ſeddetnek. Par: 3, tit: 35. Prokatorkodniok ſem ſzabad. Sig: 8, art: 3.*
Nem is tartoznak azzal ſem az törveny tevök hogy mindenekröl meg emlekezven ſaraſsſak elmejeket, hanem leveles az ſsek, ki ki iraſſa fel dolgat. Es abbol ki tetzik, hogy hogy ſorgat.
Novum judicium, Uy itilet. *Par: 2, tit: 12, 78,*
Nubere, *Ferhez menni. Par: 1, tit: 29.*
Nullum jus, Nil juris, *Semmi igaſsagh. Par: 1, tit: 69.*
Nundinæ, *Sokadalom. Hogy nyoltz napig az mezöben dolgozzanak, az kilentzediken az vaſarra mehesſenek. Quaſi nono die, dietæ. Par: 2, tit: 10.*

O

OBiectio, idem quod Exprobratio. *Szemere valo vetes.*
Ha valaki az ſsek ſsinen gyalazatos hirt vet valakinek ſsemere: ottan meg kel bizonyitani, mert pöriben külömben elö nem mehet. Par: 2, tit: 36.
Ha penig az bizonyſag ellen, bizonyſagra keredzik valaki, tehat I. mind az két félnek, az Törveny elött, jelen kel lenni, és az ásgl, aki vallatni akar az tanuk ellen, meg neveze ki ellen vallatat. II. Nyilvan meg mondgya, mit akar vallatatni, orſagotte? gyilkoſſagote? Paraßnaſagotte? Vagy azt hogy az elötti hamis tanunak talaltatot: Vagy hogy illegitimæ ætatis: Vagy hogy attyafiu. Mert külömben bizonyſagra, az harmadik ſseek napjaig, nem jo ki boczatani. Vide Purgatio.
Obligatio, *El kötes. Prol: tit: 15, Par: 1, tit: 27, 82, 58, 103, Par: 2, tit: 18.*
Obſtaculum executionum. *Az Executionak meg allataſſa. Par: 2, tit: 37, 73.*
Occidere, Interficere. *Szabad az latrot meg ölni, ha külömben ember töle meg nem ſsabadulhat. Par: 3, tit: 21.*
Ki valakit loaval el tapottat ſ-meg öl: Vetkes, mert hatalmabã volt, hogy erosbnek és tudosbnak atta volna alaja lovat.
Occupatio, *El foglalas. Par: 1, T: 67, 68, 85.*
Occupator, *El foglalo. Par: 2, tit: 61, 46, 42, Par: 1, tit: 68, 75, 134.*
Octava, *Törveny ſsolgaltataſra valo gyüles, terminus. Matth: 2, art: 5.*
Octavæ violatio, *Octava haborgato. Par: 2, tit: 20.*
Ha eggyike az Itilö Meſstereknek jelen nem leſsen, el mulik az octava: de ha az Aſsſsorok közzül jelen ninczen, avagy el nem halad: Ha penig az varosban beteg az Itilö Meſster, Iro deakya irhat, az Aſsſsorok altal ugyan voxot és itiletet kernek tole.

Az Varmegyen azonkeppen, ha valamellyik Biro ot nem leſsen, el halad az Itilö ſsék, ha mind az ket Iſpan ott volnais. Egyeb igazgatas meg lehet. Hites Notarius nelkul ſem lehet Itilö ſsék.

Oculata, *Szemleles, Szem latomas. Szemmel valo meg latogatas. Par: 2, tit: 41.*

Odium, *Gyülölſeg.*

Officialis, *Tiſztviſselö, Tiſztarto. Par: 2, tit: 23, 27, 19, 48, 53, 51, Par: 3, tit: 26.*

Az Tiſztarto mikor Paraſt ember, és lappang az ſsam adas elöt, mindenut meg fokhattyak.

Ha Nemes Ember, és hazanal lakik, intſek Paranczolattal, hogy ſsámot Adgyon, ha nem czelekeſsſsé, meg ſoktathattyak.

Onus, *Terhe, kezeſsség fel vetel. Part: 1, tit: 59.*

Onus, *Büntetes, Birſag, El maradas, Maratſag. Par: 2, tit: 86, 67, 69, 28, 80, 58, 59, 56, Par: 3, tit: 6, 33.*

Opinio, *Itilet. Par: 2, tit: 42.*

Oppidum, *Mezö varos. Par: 3, tit: 33.*

Origo, *Eredet. Par: 1, tit: 64, Par: 2, tit: 6.*

Originales & Originarii, *Az elsö joſsag talalok, kitöl mi eredet. Par: 1, tit: 37, 73, Par: 2, tit: 15.*

Orphani, *Arvak. Par: 1, tit: 129, 131.*

P

PActatio, *Meg alkuvas, Szegötſeg. Par. 2, tit. 12.*

Pactio, *Satzolas. Par. 1, tit. 59.*

Pagus, *Falu.* Oppida, *faluk és mezö varoſsok. Par. 3, tit. 33.*

Palatinus, *Nador Iſpan.* P. 1. 2 99. 1102.

Papa. *Par. 1, tit. 11.*

Par. *Az Leveleknek, söt akar mi iraſnak maſsa. Par. 1, tit. 42. Parban kelni.*

Cum par petitur, non eſt quidquam aliud loquendum.

Paraphernum, *Iegyruhan küvül valo ajandek. Par. 1, tit. 93, 100, 105, 67, Par. 2, tit. 24, 18. Mennyeközöi ajandek.*

Parens, Parentes, *Az Szüleink. Akar attyank, job attyank, akar annyank, job-annyank legyen.*

Parricida, *Az ki ſsüleit meg öli. Par. 1, tit. 14, Par. 2, tit. 43.*

Pars, *Reſs. Par. 3, tit. 2.*

Particula, *Reſsetske. Par. 1, tit. 85.*

Paſcua, *Legeltetö mezö. Barom elö fæld.*

Pater, *Attya. Par. 1, tit. 53.*

Miert nem ſsabad az Fiunak viſsſsa útni, ha az Apja veri?

Azert mert azhol ſsabad az bantas, ot tilalmas az maga oltalom. Item. Par. 1, tit. 59, 60, 58, 64, Par. 2, tit. 57, 61.

Paterfamilias, *Czeledes ember.*

Patria poteſtas, *Attyai meltoſag. Par. 1, tit. 51, 55, 53, 56.*

Patrare, *nemzeni. Par. 2, tit 67, 82.*

Patrare mala, *gonoſsſagot czelekedni. Ibidem.*

Patrimonium, *Attyai jok. Par. 2. tit. 44.*

Patronus, *Oltalmazo, Földes Ur. Par. 1, tit. 112.*

Az Varoſsokban az Birak és tanacz, viſselik az oltalmat, az Fejedelem utan.

Pauper, *ſsegeny. Az regiek azt tartottak ſsegennek, kinek 50. Forintig nem volt erteke. Moſt-is azoknak ugyan levelet adnak rolla. Poſo. 63, ar. 51.*

Azoknak pöreit az Fejedelem Udvaraban moſt-is minden okkvetetlen penteken és ſsombaton elö veſsik. Az Varmegyeken penig az ſseknek elsö Napyan. Ha gazdag ſsegenyel pörel, és birſagban eſsik, kulomb: Mert az irot törveny ſserent ſsokot fizetni. Par. 2, tit. 68, & Par. 3, tit 28, Ha ninczen penze, teſtevel fizet, az az, ſsolgal erette, mind addeg

addeg mig az birſag ki telik.

Peculium, *ſsajat munkaval ſserſset joſsag és örökſeg. Varoſsi hellyen, Proprium acquiſitumnak mondgyak, ſsajat kereſsmennek. Akar maga faratſsaga, munkaja, avagy hazaſsaga utan talalta legyen-is.*

Ez penig Negyfele:

I. Peculium caſtrenſe. *Tabori örökſeg. Par. 1, tit. 5. Az mit Ember fegyverevel talal, vere hullaſsaval, hazajanak oltalmaert. Par. 1, tit. 18.*

II. Peculium quaſi caſtrenſe, *Oly örökſeg, kit az Fiu deaki tudomanya altal talal. Par. 1, tit. 5.*

III. Peculium profectitium. *Dolgainak elö meneſsböl ſserzet joſsag, örökſeg, Haſson vetelböl valo gazdagulas. Par. 1, tit. 67.*

IIII. Peculium adventitium, *Máſstol maradot és ſsallot joſsag és örökſeg.*

Pecunia, *Penz. Par. 2, tit. 45.*

Pecunia uxoris, *Feleſsege penze. Par. 1, tit. 110. Item. Par. 1. tit. 17. 19, 102, 21, Par. 2, tit. 76, 32, 45.*

Pecus, *Barom. Par. 2, tit. 82, Par. 3, tit. 33.*

Pedagium, *vam penz. Gvidagium, kéſserök fizeteſsſse. P.*

Percutiens. *Ki meg akar verni. Par: 3, tit: 21.*

Pergula, *Follyoſo.*

Perjurus, *Hamis hütü. Ludas. Par: 2, tit: 30.*

Perjurii pœna, *az hamis hütinek büntetteſsſse. Par: 1, tit: 38, Par: 2, tit: 29, 30. Aucarius, Ibidem.*

Perſona. *Szemely. Prol: tit: 13, Par: 1, tit: 2, 65, 10, 64, 59, Par: 2, tit. 52, 77, 64, 45, 46, 48, 75, 67, 20, Par: 3, tit. 21. 8.*

Perſonalis præſentia, *Fejedelem ſsemélye. Par: 3, tit: 8.*

Pertinentiæ, *Hozza valo. Par: 1, tit: 24, Par: 2, tit: 76, Par: 3, tit: 16.*

Per totum hodie, *Mind nap eſtig, Mattellyeſsſseggel. Az Pöreſsék közöt forog ez ſso. Oly ereje vagyon penig: hogy ha az naprol el mulik, ſsullyosban eſsik az birſag. Par: 2, tit: 86.*

Pignus, *zálag. Par: 2, tit: 20. Azzalagos joſsagot ha ki eſstendeig kezehez nem veſsi és az ſsegenyſseget nem ſsolgaltattya: Avagy magat hele nem iktattya, el marad az ſsalagos Ioſsag mellöl. Azt penig az igaz öröckeſsſsek ottan megh valthattyak: Vagy az fejedelem: Avagy az kinek az fejedelem Adandgya. Par. 1, tit. 27, Par. 2, tit. 71.*

Bizonyos üdöre kötet joſsagot megh valthatnak, az igaz öröckeſsſsek, de nem az ki el köttette. Par. 1, tit. 102, 60, 69, 80, 81, 82, 83, Par: 2, tit: 24, 18, 20.

Piſcina, *Gyalmos tó. Par. 1. tit. 133.*

Piſetarius, *Penzverö Meſster.*

Plagiarius, *Martalotz.*

Plebs, Vulgus, *Köſsség, közember. Par. 1, tit. 3, 6, Par. 2, tit: 4.*

Pœna, *Büntetes. Par. 1, tit. 25, 38, 15, Par. 2, tit. 52, 51, 42, 55, 67, 28, 34, 36, 72, 57, 16, Par. 3, tit. 26, 19, 3.*

Haromkeppen büntetödik eggyik az maſsiknak vetkejert:

I. *Ha kinek az Attya penzbeli büntetesben eſsik, az fia fogyatkozaſsara-is vagyon.*

II. *Rea ſsallitaſsal, mikor az attya valaki joſsagat modnelkul el foglalta, és az fia meg nem ereſsti, buntetesben eſsik, noha nem ö vetközet. Par. 2, tit. 51.*

Azonkeppen az Iobbagyokert gyakorta az Urokat birſagolyak meg, Par. 3, tit. 26.

III. *Aval hogy valakinek el halgattak meltatlan czelekedetit, vele eggyet ertettek: es igy az vetkeſt az artatlannal eggyût büntetik meg, azert hogy vetſegeert am-azt meg nem ſollitottak.*

Populus, *Egy Orſſag nepe.* **Plebs**, *az köſſeg. Par: 2, tit: 4. Par: 3, tit. 2.*

Portio, *Reſs, Falka. Par: 1, tit. 21, 70, 62, 6, 17. Par: 2, tit. 60.*

Porcus, *Sertes marha, Diſsno. Regen ha ki makkos Erdejeben talalta, be hajtotta: ha ki nem valtottak, eggyet le uttetet benne: Ha maſod uttal, kettöt: Harmadſsor az Varmegye Iſpanhoz haytotta, és vele meg oſstotta. Eloſsör azert, meg jedzettek az ſat mely alatt talaltak.*

Poſſeſsio, *Oly örökſseg kinek bizonyos gazdaja vagyon, Falu. Par: 1, tit: 23, 82, 24, 85, 29, 76. par. 2, tit. 71.*

Poſteritas, *Vtanunk követközendök, Part: 1. Tit. 17.*

Poſthumus, *Atty.a halala utan ſsületet. Part: 1. tit: 16, 17. par: 2. tit: 62.*

Poſtlimini jus, *Az haza jövetelnek igaſſaga. Az mint ſsoktak mondani: Az Tar gyermeknek meg nö meg à haja. Innet vagyon, hogy az budoſo gyermekek, és Rabſsagban eſtek ellen, ſemmi üdö mulas nem ſog. Sem az vér ellen. par: 1. t. 79.*

Potentia, *Hatalom.*

Az Hatalom ketſsele.

Nagyob hatalom mi legyen, meg vagyon irva. Par: 2. tit: 42, 67.

Az kiſsëb hatalom, Par: 1. tit: 78. par: 2. tit: 67, 68, 61. par: 3, tit: 3, 19, 26.

Poteſtas, *Meltoſag, Par: 2. Tit: 3. par: 1. tit: 51, 55, 53, 16.*

Prædium, *Mayor haz, Szalas, Par: 1. Tit: 24. Moſt, Puſsta Telek.*

Prędialis, *Egy haz helyü Nemes ember P.*

Prædo, *Koborlo, Nyuzo foſsto: Ragadozo, Tolvay. Az illyent karoban kel verni. Par: 1. Tit: 15. par: 2. tit. 12.*

Præfectio, *Elöb avagy fellyeb valo vitel: Mikor az Fejedelem az leanzot fiui aga teſsi, és igy allapattyat meg jobittya. Par: 1, tit: 17, 39, 50. Ha kinek annelkül is igaſſaga vagyon hozza, nem ſsikſseg magat nagy zani. Item, Par: 1. tit. 7, 8, 17. Part: 2. tit: 50.*

Præfectus, *Tiſsttarto. Paſsim.*

Prægnantium conditio, *Az nehesſkes aſsſsonyallatoknak allapattyok, par. 2. tit 62.*

Præjudicium, *Valakinek karara, avagy nyilvan valo fogyatkozaſara inditot dolog, par: 1. tit. 38, 71, 58, 61, 82, 103, 110, 7. par: 2. tit. 2. 57. par: 3. tit. 7. 2.*

Prælatus, *Az Captalannak, avagy Conventnek elöttek jaroja, elei par. 2. tit, 49, 50, 51, 44. par: 1. tit, 2.*

Præpoſitus, *Præpoſt. par: 2. tit: 40.*

Item, Præsbyteri & Scholares arma non gerant. Az Papok és Deakok fegyvert ne viſsellyenek, Vlad. 7. art. 60.

PRAESCRIPTIO, *üdö mulas. Tëporis cóplectio, az üdonek el teleſs. par: 1. t. 78, 79.*

Miert rendeltek ez üdö mulaſst?

Az vakmerö, reſsl és tunnya pöreſsekert: kik az törveny erejet süketſsegre veſsik, és az fulek mellet ereſstik el az sült galambot ſsajokban varvan.

Hanykepen maradnak el igaſſagok mellöl, ez üdö mulaſsal?

Sok keppen, Ugy mint:

I. *Az elsö, egy ſsem pillantasban el maraſstya dolgaban: azt, ki azon ſsem pillantasban, mikor az törvent, ki mondgyak, kerdöre nem veſsi füllyos törvenyet: Mert az utan, egy ora mulvan el nem boczattyak. Az mint hogy az maga oltalma-is csak azon ſsem pillantasban*

tasban ſsabad. par: 3. t. 21. Az Nemes ember meg foktataſsa-is, à veteknek hellyen kivül üdö mulva, meg nem engettetik, hanem ha ſsineti në volna hog kergetik.

II. *Hat oraiglan, el maraſstya dolgaban azt. Ki az törveny ſsek fel költeig, az meg mondot ſsententiatol azt el nem tiltotta. Par: 2. tit. 59, 18.*

III. *Egy egeſs napnak forgaſſa, melytizenket orat teſsen: Azt, ki az ſsokot napon az ſsententiat ben nem tiltya. Poſs: 50. Art: 52.*

IV. *Harmad napi üdö mulas: Az kit fejen maraſstottak, és ſsogva-is vagyon, söt feyetis akaryak venni, hogy harmad napnak alatta pöreſsel meg nem alkut.*

Vagyon mas rendbeli harmadnapi üdömulas-is: ugy mint mikor valaki valamit veſsen, ugy hogy ha nem tetzik, harmad napra viſssa adgya (ez Orſsag törvenye-is) Akkor az vegezet idöt kel tekenteni, és abban meg tartani. Ha penig ſsemmi üdöt nem vegeſstek, az harmadnapot kel meg tartani, mely alat az vöt marhat meg adgya és penzet viſssa kerje, mert az utan rayta marad. par: 2, tit. 55.

V. *Otöd napi üdö mulas, leſsen annakis dolgaban: Ki meg igirte, hogy emberet alattya az törveny elöt, bizonyos megh hagyot napon, és az utan ötöd nappal alattya, mely oſstan beaban valo.*

VI. *Hat napnak üdö mulaſsa vagyon, az terminus ollavanak vegeben, mely hat nap alat à ben tiltas në ſsogh. poſs: 50. ar. 52.*

VII. *Nyoltzad napi üdö mulas, vegezeſsböl valo, hogy addeg ne hia rea, mig alkuſsik vele avagy vele egyeb törvenybeli uttyat alattya meg. Poſs: 50, ar: 54.*

VIII. *Tized napi üdö mulas: Az Itilö Meſsternel ki tized napnak allatta, ellene valo ſsententiajat ben nem tiltya, és az tized napot el mulattya.*

IX. *Tizen negyed napi üdö mulas, engettetik az vice Iſspanoknak. Ez alat az varmegye maſst tartozot valaſstani.*

X. *Tizenötöd napi üdö mulas: Mikor vagy valaki fogva vagyon: Avagy valaki marhajat adoſſagaert el böczultek, és tizenötöd napig vagy Biro keznel, vagy közkeznel vagyon, ha ki nem valtya eppen, öröcke az Creditornak marad. pa: 3, t: 28. Azert ha az 15. napra, az ſselpörös az törvenyre el në jö, az meg tartot és meg ſsogot embert kezeſsegre ki adhatni.*

XI. *Harmintz napi üdö mulas, az Teſstamentarius Tutorok felöl, kik addeg Inventariomot tartoznak iratni.*

XII. *Hatvan napi üdö mulas: Leſsen az Fejedelmek paranczolatiban, ha az alat meg nem adgyak, az utan erötlenek leſsnek, par: 1. tit: 33.*

XIII. *Hat holnapi üdö mulas: Leſsen azoknak dolgaban: Kiket valami örökſseggel meg kenaltak, meg imattak, és hat holnapnak alatta meg nem valtottak. Par: 1. tit: 60.*

Varoſsi hellyen egy eſstendönek és egy napnak forgaſſa alat, leſsen meg az üdö mulas. Par: 3. tit: 15.

XIV. *Egy Eztendönek forgaſſa alat valo üdö mulas forog azok közöt, kiknek Adomany és Iktatas altal adatot joſsagok vagyon, és el halgattyak és veſsteglik.*

XV. *Az Falubeliek közöt-is eztendöt és egy napot ſsoglal be az üdö mulas, és üdö töltes. Par: 1. tit: 78. par. 3. tit: 14, 15.*

XVI. **Uſucapio rerum**, *Szokaſsal és vele valo eleſsel magunknak valo tulaidonitas. Az az, ha valami el adot marhat, viſssa nem valtunk, oda marad. Az el orſsot, tolvajtol marhatol meg valva.*

XVII. *Tizen ket eßtendöi üdö-mulas: mely alatt az nyavalyas ertetlen arvak ellen meg nem engettetik az üdö mulas. Par. 1, tit. 78.*

XVIII. *Tizenhatod eßtendöi, mert addig halgat az arva. Par. 1, tit, III.*

XIX. *Tizennyoltzad eßtendeiglen, egy sem idegenithetö jo modgyaval joßagat. Par: 1, tit. III.*

XX. *Hußon negy eßtendös-korahan, tellyes üdejü: Birhattya maga joßagat, akar hova tegye. Ibidem.*

XXI. *Az harmintzket eßtendös üdö mulas leßen az Nemeßeg Iovaiban, mellyet mas modnelkül bir, ha addig nem ellenzik. Par. 1, tit: 78.*

Az Injuriakat, és boßßu-teteleket-is addig indithattyak meg az törvenyben: Az utan nem.

XXII. *Az mely dolgok egyeneßen czak az ßent ßeket illetik, Negyven eßtendönek alatta meg indithattyak: Azutan halgaßanak. Ibidem.*

XXIII. *Kiraly igaßaga ßaz eßztendeigfen áll, és abban mulik. par. 1, tit. 78.*

Minemü ügyeket nem mulattat el az üdö?

Az zalag meg adaßt.

Az gonoßßagnak meg büntetesét.

Az Orßag uttyat, Utzakat, hatart, arkot és hidat: miert hogy közönseges jok, senki el nem foglalhattya.

Azonkeppen Attyafiak közöt, és az varosbelilek közöt, oly dologokban, mellyek az közönseges varoßi allapatot illetik, és annak meg maradaßat, az idömulaßnak ninczen hellye.

Sem az Rabßagban-eßet emberek ellen nem fog. par. 1, tit: 56, 79, 46, 78.

Item paßßim. par. 1, tit. 23, 11, 82, 85. par. 3. tit. 14, 15.

Felben ßakaßthattyak mind az altal az üdö-mulaßt. Ha az dolgot ellenzik, tudomany tetellel, hogy nem engedik rea. Kit ha nem czelekeznek, hellye leßen.

Præſumptio, *gyanoßßag. par. 1, tit. 121.*

Prævaricator, *Szinnel valo czelekedö. Oly Prokator ki az Pörben titkon az ellenkezö feleltarttya: Ket ßinü. Kiertdian vagyon.*

Primordia, *Kezdeti. par. 2, tit. 15.*

Princeps, *Fejedelem. Prol. tit. 6, Par. 1, tit. 3, 9, 10, 37, par. 2. tit. 77, 11, 3, 39, 76, 12, par. 3, tit 10.*

Prior Auranæ. *par. 2, tit. 54.*

PRIVILEGIUM, *Valamire valo ßabadßag, Privilegiom, Tulaidon igaßßag. par 2, tit 8, 12, 14, 7, 11, 9, 20, 10, 16, par. 3, tit. 20.*

Nyolczkeppen romol meg az Privilegium.

I. *Mikor az kinek az ßabadßagot attak, ellene czelekeßik.*

II. *Mikor az ßukßegnek idejen, az ßabadßaggal nem el.*

III. *Ki notaban eßik, el veßti ßabadßagat.*

IV. *Mikor mas embernek nyilvan valo karara adgyak.*

V. *Mikor az ßabadßagot az törveny le ßallittya.*

VI. *Mikor az ßabadßagnak ellene mondnak.*

VII. *Az utolßori az elsöt meg erötleniti.*

VIII. *Mikor az Fejedelem bizonyos okokbol le teteti valakivel à ßabadßagot.*

Probare, *Bizonyitani. par. 2. tit. 32, Actori incumbit probatio.*

Proceſſus Iuris, *Törveny follyaßa.*

Longus, *hoßßu pörnek follyaßa. par. 1, tit. 46, par. 2. tit. 86.*

Brevis,

Brevis, *Rövid follyas. Par: 2, tit: 18.*

Proceſſus extra formam juris factus eſt ipſo jure nullus.

Penes novum judicium reformatur. *Par: 2, tit: 12. Item, Par: 1, tit: 79, 68, 29, 82, 74, 46. Par: 2, tit: 66, 67. Par: 3, tit: 17, 18, 19.*

Proclamatio, *ßolitas: neven valo be hivas, abban az ßoba derekben, az hol az törveny tevök ülnek.*

Procurator, *Gondviselö, Prokator. Par: 2, tit: 13. Par: 3, tit: 13.*

Bunteteße vagyon, ha valaki hagyatlan Procuratornak talaltatik. De nem mindenkor.

I. *Mikor az Principalis jelen vagyon, ßabadon ßolhat, ha be nem vallotta-is.*

II. *Az Tranſmißio mellet-is ßolhatnak ugy, ha többiteni nem akarjak: de tovab nem appellalhattyak.*

Az Procuratorok tißti ez.

I. *Hogy hüven addig otalmazzak valaki cauſajat, az meddig igaßßagot latnak benne: Es abban minden-fele vigyazok legyenek.*

II. *Hogy ßanßandekbol hamis levelekkel ne ellyenek: Hamis avagy rea fogadot tanut ne allaßßanak.*

III. *Ne legyenek ßavokban tetovazok, heyaban az üdöt se mulaßak, ße ne viß-ßalkodgyanak. Mellyet ha az Birak latnak, velek el hagyattaßßak.*

Tartozik penig az Biro Prokatort adni: Mert nemellyek ßegenyßegek miatt, avagy az ellenkezö felnek hatalmas volta miatt, nem ßerezhetnenek Prokatort. Es ha az törveny valakit Prokatornak valaki melle vett: és oknelkül el hadgya, ßoha azon az ßeken nem Procuralhat.

Szükseg annak okaert, hogy az Procurator conſtitualva, és be vallot legyen.

Az Procator levelnek-is onnet kelkelni, azhol ße bizonnyos Reßidentiajok és lakaßßok vagyon az pöreßeknek. par: 2, tit: 13.

Item. *Varoßi hellyen nem engettetik meg az varosbelieknek, hogy idegen Prokatort allaßßanak.*

Item. *Az varosbeli Procuratorok-tul, az kivantatik hogy ßüntelen forogyak azokon az Napokon, mellyeken az Birak törvent mondani tartoznak, az ßek hazai, idejenkoran. Es huvek, ßorgalmatoßßok, gondviselök, és vigyazok legyenek. Az be adott iraßoknak maßßat, feleleteket, leveleket, igaz idejen be adgyak, és maßßat ki vegyek.*

Mert ha az pöreßeknek valami karok eßendik miattok, ha az törveny mondgya, ßajattyokbol megh fizeßßek. De his vide, *Par: 1, tit: 111, 129. Par: 2, tit: 87, 75, 22, 79, 77, 80, 81, 13, 20. par: 3, tit: 6, 3.*

Proditio, *El arulas. Par: 1, tit: 38, 39, 44.*

Productio, *Elö hozas. Par: 1, tit: 29, 36, 37, 39, 34, 35. Par: 2, tit: 15, 36, 84, 34.*

Profeſsio, *Tanitas, Apoſtoli tanitas. Ibi: Par: 1, tit. 11.*

Profectio, *uton valo letel. Par: 1, tit: 14.*

Profugus, *ßokött. Par: 3, tit: 26.*

Prohibitio, *Tilalom. Par: 1, tit: 106. par: 2, tit: 20. 26. par: 3, tit: 33, 15.*

Proles, *Magzat. Par: 1, tit: 17, 108.*

Promiſſum, *Igiret, fogadas.*

Az igiret ket fele.

Eggyik kit hittel erösitnek. par: 2, t. 30, 52.

Az maßik egy altallyaban valo igiret. Par: 3, tit: 26.

Pronunciatio, *Ki mondas, ki nevezes. Prolog: tit: 15. Par: 2, tit: 75.*

Az Biro mikor ki mondgya az törvent: az birßagot neven meg neveze,

minn maradot legyen el valamely fél, ha az pöreſſek meg nem neveßtek volnais.

Propinquior, *közelb, Az mely közelb valo ver. par:* 1, *tit:* 97.

Proprium, *Tulaidon, Sajat. Par:* 1, *tit:* 28, 29, *Par:* 2, *tit:* 71.

Ex multis propriis conſtat commune. *Az ſok tulaidonbol, leßen meg az közenſeges.*

Prorogatio, *Halogatas, Halaßtas, vas levellel valo vontatas. Effele levelmeg erötlenedik, ha az, valakinek vagy ßabad akkarattyabol, vagy az törvennek kénſzeriteſeböl fizet, avagy meg alkuſzik, az ki hoßta. Laſd meg. Par:* 1, *tit:* 29. 129, *Par:* 2, *tit:* 50, 37.

Effele haladekrol valo vas levelet penig akar ki-is czak egy uttal hozhat. Ha penig vißßontag oknelkül hozza, az törvenyben nyelv valtſagon marad evette. Nem-is hozhatni külön külön valo emberek ellen, külömb külömb valo extendokben, hanem egy uttal egy extendöre valot, az arva, avagy ki maga javaert, mindenek ellen. Mert ſoha igazat nem tehetnenek az törveny tevök, ha ma Peter ellen, extendö mulva Pál ellen, és harmad eßtendöre Ianos ellen-is kezdene valaki vas levelet hozni.

Prorogatio annualis, Prælatis, à die electionis: Pupillis, à die obitus patris, admittitur, *p.* 2, *t.* 50.

Proſcriptus dicitur Damnatus. *Karhoztatot. Sig.* 2, *ar:* 5.

Proteſtatio, *Tudomany-tetel Par:* 3, *tit:* 15.

Protocolum, *Varos Könyve. Az gyulekezet, avagy varmegye könyve.* **Liber Regius**, *Kiraly Könyve, &c.*

Protonotarius, *Itilö Meſter.* **Magiſter, Protonotarius**, Idem. **Aſſeſſores ſedis judiciariæ regni**, *Aſſeſſorok: Az Nemes Orßagtol rendeltetet itilö Birak. par:* 2, *tit:* 77.

Az Birak cauſat itillyenek és ne Procatorkodgyanak, Matth. 3, *art:* 14.

Proventus, *Jövedelem. Az proventus és Exactio nem egy: Mert az Proventus jövedelem: Az Exactio, kinßeritesböl valo eröltetes, melyböl gyul az kereſet. Par.* 1, *tit:* 29.

Proverbium, *Köz beßed, Pelda beßed. Par.* 1, *tit:* 82. *Embernek csöcsemö ßokot ßova.*

Provocare, *Bayra hivas: Embernek vagy artalmara, vagy oltalmara valo ki hivas. Par:* 3, *tit:* 21.

Prudens quaſi Providens, *Eßes és tovabra gondolo.*

Puber, *jol fel ſerdult iffiu, kinek bajußa mohozot. Par:* 1, *tit:* 111.

Publicare, *Közönſegeſſen megh hirdetni. Par:* 1, *tit:* 29, 30.

Puella, *Leany, Leanyzo. Par:* 1, *tit:* 112, 119, 92, 29, 67, 92, 101, 113, 111, 91, 17, 90.

Puer, *Gyermek. Par:* 1, *tit:* 112, 111, 132. *par:* 2, *tit:* 23.

Puerperium, *Gyermekagy-beli. par:* 2, *tit:* 37.

Pupillus, *Oly arva kinek Attya nintſen. Par:* 1, *tit:* 124. **Orphanus**, *Kinek ſem Attya ſem Anya nintſen. Par:* 1, *tit.* 129, 131, 132, 130, 124, 126, 128.

Purgatio, *maga tißtitaſa, dolga eligazitaſa. Hogy ha hitet vetnek nekie, ö maga megh esküven, aztöbbi mellette kik meg eskußnek, arra eskußnek, hogy ök azt el hittek, hogy igaz legyen az mire eskütt legyen amaz. Ha penig az meg hagyot napra hütit le nem teßi, ſmegh nem eskußik, el veßti pörit.*

Q

Quarta Puellaris, *Leanyi negyed, Par:* 1, *tit:* 97, 88, 89, 29.

Quartalicium, *Idem. Par.* 1, *tit:* 88. 17, 89, 6, 101, 29. 90. *par:* 2, *tit.* 24.

Quærela, *Panaß, Akar ki panaßara-is az Nemes embert megh nem tartoztathatni, hanem ha erdemli, és az veren ha tapaßtallyak. Par:* 1, *tit.* 9.

Quærulans, *Par:* 3, *tit:* 26.

Quæſtio, *kerdes. Par:* 2, *tit:* 71. *par:* 3, *tit:* 20.

Quinque caſus, *ött rendbeli nyavalya. Par.* 2, *tit:* 42, 55, 67, *par:* 3, *tit:* 19.

Quittantia, *Menedek level:* **Quietantiæ**, *Idem. Par:* 2, *tit.* 84.

R

Radix, *Gyöker,. Par.* 1, *tit:* 28.

Raptus, *Ragadozas.*

Raſcianus, *Ratz. Par:* 1, *tit:* 25.

Ratio, *Okoſſag, Szamadas. Par:* 1, *tit:* 29. & 115. 132. *Par:* 2, *tit:* 59, 29.

Reatus, *vetekben valo leledzes. Par:* 2, *tit:* 55.

Recipere, *Beſogadni, vißßa veßem. Par.* 1, *tit:* 61.

Reclamatio, *vißßa mondas, ellenzes. Par:* 1, *tit:* 62, 72, 85, 107. *par:* 2, *tit:* 17.

Recognitio, *Emlekezet, Regi dolognak elö ßamlalaſa. Par:* 1, *tit:* 37.

Reconventio, *Item*, **Reconvenio**, *En-is Törvenyben idezem azt ki engem elo idezet.* **Ubi primo actoris & poſt rei cauſæ levatur.**

Rector populi, *Az köſſeg igazgatoja. Prolog: tit:* 2.

Rheda, *Kotſi, ſolyo kotſi. Paſſim.*

Redemptio, *Valtſagh. Par:* 1, *tit:* 15, 16, 27, 52, 82, 83, 103, 60. *par:* 2, *tit:* 42, 56, 63, 64, 55, 43.

Referre, *meg hozni.* **Relatio**, *valaß.* **Relatoria**, *valaß level.* **Reverſionales literæ.** Idem. *Par:* 1, *tit:* 86, *Par:* 2, *tit:* 74.

Reformatio, *meg nyitas, az elöbi jo formara valo hozas. Par:* 1, *tit:* 37, *Par:* 2, *tit:* 12.

Regale judicium, *Par:* 2, *tit:* 20.

Rejectat, *iratnak az pöreſſek az tranſmiſsiora, az itilö Meſterrel, kiknek pörek az terminusrol el halad, és el marad, az idönek rövid volta miat. Mely tranſmißiot az utan ugyan elö ßoktak venni.*

Rekez, *Par:* 1, *tit,* 133.

Relicta, *vide* **Vidua.** *Par:* 1, *tit:* 98, 99.

Remiſsio bonorum occupatorum, *Az el foglalt joßagnak megh ereßteſe, vißßa boczataſa.*

Remiſsionales literæ, *az az, Mikor valaki, az törvent megh irattya levelben, hogy ſeleytſeghe ne mennyen. Minthogy minden itilö ßeken meg fizetven az Notariuſnak, tartozik levelben irni az törvent, és annak minden voltakepen valo folyaſat. Arrol valo levelek, cedulak.*

Remotus, *meßßönnen valo. Par:* 2, *tit:* 67.

Renunctiatio, *el hagyas, ellene valo mondas, meg ereßtes. Meg vetes. Par:* 1, *tit:* 44, *par:* 2, *tit:* 12.

Reoccupatio, *vißßa foglalas.*

Repræhenſio, *megh ßolitas, dorgalas, feddes.*

Repudium, *el hagyas, el valas. Vide Matrimonium.*

Repulſio, *Fegyverrel valo ellenzes. Hatra üzes. Vißßa veres. Par:* 2, *tit:* 73, 74, 75, 76.

Res, *dolog, marha, joßag, eßköz. Prol: tit:* 2. *Par:* 1, *tit:* 24, 45, 82, 98. 99, 134, 100. *Par:* 2, *tit:* 45, 55, 82, 56. *par:* 3, *tit:* 35. 29.

Res cum onere vadit, *Az marha utanna vißi az körülötte valo terhet.*

Reſponſio, *Felelet. Par: 1, tit:* 129, 130, 131. *Par: 2, tit:* 32.

Reſtitutio, Reſtituere, *meg adni, meg vetni, meg teriteni, meg fizetni.*

Ez amaz mondas ſerent ſokot meg lẽni.

Qui prior tempore, potior eſt jure. *Azockaert.*

I. *Az le töt marhat kel meg adni, avagy ki tellyeſiteni.*

II. *Az jegy ruhat: Mert minden meg hivö Creditoroknal elöb valo annak azö igaſſaga.*

III. *Az el temeteſre valo költſeget teritik meg.*

IV. *Az kinek penzevel vöttek valamit, avagy epittetek.*

Reſuſcitare cauſam, Uyulan pört inditani. *par: 2, tit:* 21, 25, 57, *par: 3, tit.* 11.

Exſpirata & mortua cauſa, ſententia vivificatur: *Mikor lelket funak bele, meg elevenedik.*

Retinere, *meg kesleltetni, avagy meg tartani. Par. 1, tit.* 51.

Reviſio, Reviſionalis, *Idö latot level. Par. 1, tit.* 128.

Az tutorok az Arvak dolgaiban, el nem jarhatnak, eſſele level nelkul p. 2, t. 41

Revocatio, vel Retractatio, *valamely vallaſnak, avagy Prokator feleletinek meg hivaſa, és erötleniteſe. Par: 2, tit.* 79. *Item, Par. 1, tit.* 59. 62, 109, 110, 111, 128, 61. *par.* 2 *tit.* 12, 75, 77, 80, 81, 79. 17. *par.* 3, *tit.* 6, 11.

Ket uttal nem engettetik à Procator hivas, mert ha ki arra megyen, tellyeſſegel kereſſeti meg ál, és örökke leſál.

Ha penig ſok volnais az Procator, csak egy bizonyos fizetteſel eri meg, az meg hivaſt. par. 2, tit. 74, 34, 46.

Akkor-is nem az Procator feleletit czaſſolya meg, hanem az feleletben eſſet vetſeget és feleitſeget, mellyet az pöreſſe hire nelkul elo ſamlalt, azt igazittya vele. par. 2, tit. 80.

Az-is harom ember altal leſen.

I. *Az Principalis altal, és igy egy uttal meg engedik.*

II. *Az Procurator altal, mely cauſa mellöl ottan el kel allani, miert hogy ömaga az dolgot ketſegeſſe tötte.*

III. *Az ki Prokatort nem állat és nem vall, hanem ö maga forgattya pörit, tehat maga ſovat maga diaval hihattya meg.*

Igy azert, hogy az terhet le teven, ha a ſök ſinin menten elö nem ſamlallya-is az okait, hellyes. De ha az mellet ollyant nem mond, kit az elöt nem mondot, indebitan vagyon erette.

Reus, *Förben fogot, avagy törvenyre idéſtetet ember. Prol. Tit.* 13. *Par. 2, tit* 84. *Par. 3. tit.* 31, 36.

Rex, *Kiraly.* Regia Majeſtas, Celſitas, Celſitudo, Excelſitas. *Kiraly avagy Fejedelmi Fölſeg. Par. 1. Tit.* 3. 11, 13, 10. *Par. 2, tit.* 6, 14, 20, 39, 3. *Par.* 3. (*tit.*3.

Ripa, *Márt, Part.*

Ritus, *Szokas, Mod, Törveny.*

Rixæ, *Viſſá vonaſſok, Hartzolaſok.*

Rus, *Mezö, Paraſt mayorſag.*

Ruralis, *Mezei. Par. 2. tit.* 32.

Ruſticus, *Kiſzeldi, ſánto ember, Paraſt ember, Pór. par. 1. tit.* 3, 7, 123. *par 2. tit.* 27, 33, 32 *par. 3. tit.* 28, 33, 26, 29, 3, 27, 25, 34 25, 31, 30, 21.

Ruſticitas, *Par. 3. Tit* 25.

S

SAcerdos, *Pap, Prol. tit.* 2. Sacerdotalis ordo liberat à ſervitute. *Az ki Papſagra adgya magat, azt jobbagyſagra nem vehetni.*

Ha joſagok vagyon, az Varmegye ſzekin, törvenyt kel allaniok, par. 1. tit. 12.

Az Papok jovai, mikoron valamellyiknek halala miat nemzete elfogy és magva ſakad, Kiralyra, ugy mint igaz és törveny ſerent valo örökeſre ſálnak. par. 1. Tit. 10.

Sacramentum, *Szentſeg, par. 3. T.* 32, 35.

Sagena, *Veſs, Varſa helye. par. 1. tit.* 33.

Salvus-conductus, *Az Fejedelem uti levele. par. 1. tit.* 14. *par. 2. tit.* 75.

Sanguis, *Vér.*

Elöſzer az embereknek verek hulaſat. Maſodſzor, Vér ſerent valo nemzetſeget jelent: par: 1, tit: 47.

Saniores & Potiores in populo, *Vide part. 3. tit.* 2.

Satisfactio, *Elegtetel, par. 2. tit.* 36, 43, 45, 67, 71, 86, 48.

Scire, *Tudni, Prol. tit.* 16, 12, 15. *par. 2. Tit.* 27.

Sclavoniæ leges, *Tot Orſzági törvenyek. Par. 3, tit.* 3.

Scriba, *Iro Deak. par. 2, tit.* 20.

Scythia, *par. 1, tit.* 3.

Sedes judiciaria, *Törveny haz, Szekhaz, törveny ſzek. par. 3, tit.* 26.

Sedes judiciariæ Comitatuum, *Az Varmegye ſzekin, Magyar Orſzaghan ſzas forintig. Erdelyben ötven forintig itilhetnek. Paſsim.*

Sedis judiciariæ violator, *Szekterö. par. 2, tit.* 69.

Seges, *Vetemeny, Gabona. par: 3, tit.* 33.

Segregatio, *Külön valo valaſztas. par. 1, tit.* 84.

Semen, *Mag. par. 1, tit.* 22.

Seminis defectus, *Ollyan kinek magva ſzakad. par. 1, tit.* 22, 26, *par: 2, tit:* 62.

Sententia, *Itilet, Törveny, Itilt dolog, ſententia. par. 1, tit:* 16, 60, 68, 134, *par. 2, tit:* 42, 67. 84, 86, 36, 55. 67, 43, 60, 65, 56, 57, 88, 37, 63, 44, 83, 32, 73, 58, 59, 75. *par: 3, tit:* 26, 19, 20.

Sequeſter, Sequeſtratio. *Köz kez-hez valo adas. par: 1, tit:* 29, 76, 85, 99, 134.

Manus Communes. *par: 1, tit:* 125.

Series, *Rend, Szer jaras. par: 1, tit.* 40.

Servitus, *Szolgalat, köteleſſeg. par. 1, tit.* 3, 9, 39, 84.

Bene ſervientes, *az kemeket mondottak annak.*

Az mely nemes embert el maraſztnak, és nem fizethet, köteleſſeg alat meg kel rolla ſolgalni, par. 2. tit. 68. *par* 3, *t.* 28.

Seſsio, alias Fundus Curiæ, *Nemes üles, haſs-hely. par. 1, tit.* 134.

Sexus, *Mindennemü allat közöt valo külömbſeg, ugy mint, az Him és Nöſten közet. par. 1, tit.* 20.

Sexus virilis dignior, *az fiu melto-ſagosb ſzemely, az leanzonal par. 1, tit.* 41, 17, 18, 20, 21, 37.

Siculus, *Szekely. Par. 3, tit.* 4. Ugyan ot *irtak meg az törvenyeket-is.*

Sigillum, *Péczet. par. 1, tit.* 14, *par. 2, tit.* 13, 58, 3, 17.

Az Peczet ketfele.

I. Authenticum, *Mely csak az Fejedelmek, és az Orſzag rendelietet Birak, Captalanok és Conventek peczetek. Azonkeppen keritet kolczos varaſſokke, és mezö varoſokke, mellyet az Fejedelem engedet nekik.*

II. *Az nevezetes emberek pèczeti, kinek kinek ſajat pèczeti, mellyel ſemmi öröcke meg maradando levelet nem peczetelhetni. par. 2, tit.* 13.

Silentium, *Halgatas, Czendeſſeg. par. 3, tit.* 11, *par. 2, tit.* 23.

Similis, *Haſonlo. par. 1, tit.* 74.

Simulatio, *Tettetes. Paſsim.*

Singularis, Unicus, *Eggyes. Az az, kinek ſohult ſemmi örökkeſe ninczen, hanem halalaval magva ßakad, és nemzete elſogy. Par. 1, tit: 10, 59, 64.*

Soboles, *Magzat, Fiu és Leany. Par: 1, tit: 106.*

Societas, *Tarſaſag.*
Erröl meg tanit az Arithmetica, hogy kelleſſek vele elni. Az gonoßſagban valo tars penig ßinten ugy lakol, mint az ki czelekſi. Facientes enim & conſentientes eadem puniuntur pœna.

Sodomita, *Eretnek, Balvanyozo. Gen: 13, v. 13, Deut: 11, v. 16.*

Solutio, *Birſagnak meg fizeteſſe. Par: 2, tit: 69.*

Soror, *Nenem. Par: 1, tit: 39, 50, 17. hugom.*

Specificare, *Nevezeteskeppen meg nevezni, irni, ki fejezni, Meg kereßtelni. Par: 2, tit: 26.*

Sponſa, *El adot leanzo, valaki jegyeſſe, matkaja. Par: 1, t: 100. Meny aſſſony. Idē.*

Statuere, *Törvenyre elö alatni par: 3, t: 26.*

Statutio, *Iktatas. Par: 1, tit: 63, 32, 34, 30, 33, 66. Par: 2, tit: 21, 86, 11, 12, 71, Par: 3. tit: 26, 16.*

Statutum, *Rendeles, Vegezes. Prolog: tit: 8, 9. Par: 3. tit: 2.*

Stellionatus, *Szemfenyveſtes.*

Stigma, *Bellyeg. par: 2, tit: 16.*

Stipendium, *Hoo penz.*

Stipes, Stirps, *Az Nemzetſegnek eredeti. Par: 1. tit: 28.*

Strages, *Veſſedelem. Par: 2, tit: 74.*

Stratagema, *Hadi Okoſſag, Fortely, hadi tißteſſeges alnokſag.*

Strigæ, *Boßorkanyok.*

Stuprum, *Paraßnaſag. Par: 1, tit: 14, Par: 2, tit: 74.*

Subarare, *az fœldet ala ßantani, nyilvan meg moßditani. Innet mondatik,* Subaratio, *hazaſſag felöl valo vegezes, Allapattyanak meg uyulaſſa: Es jegy gyürö adas. Par: 1, tit: 93, 100.*

Subſcriptum, *Alaja valo iras.*

Subſcribo, *alaja irok, vele tartom.*
Az Birak és Secretariuſſok az ſententia level ala iryak magokat, nagyob bizonyſagnak okaert.
Az veg ſententia ala igy iryak, Coram me Magiſtro, &c.
Az halagato Prorogatoriak és egyeb közben mondot ſententiak ala penig, czak lectat irnak. Ezokkaert mert az pör közben költ levelek czak bizonyſagul lehetnek üdövel. De az Veg ſententiarol költ leveleknek annye meltoſagok vagyon, mint valamely Privilegiomnak.
Az tranſmißiok ala penig mind az varmegye Iſpani, ſmind penig az Nemes Birak és Notariuſok alaja iryanak. Poſ. 50, art: 62.

Subſidium, *Segitſeg. Mellyet az Orßag gyülesben ßoktak rendelni. Vlad. 5, ar. 1.*

Subſtitutio tutoris, *hagyot tutor. Par: 1, tit: 56, 66, 8, 67. Par: 3, tit: 30.*

Succeſsio. *Valaki helyere valo következes. Maſnak hellyere ßallani. Par: 1, tit: 29, 47, 50, 48, 15, 66, 67, 16, 49. 56, 68, 110, 51, 69, 10, 64, 120, 17, 19, 27, Par: 2, tit: 71, 62.*

Sui juris eſſe, *Magaval ßabad ember. Par: 1, tit: 56, 111, 112, 121.*

Summa, *Somma. Par: 1, tit: 60, 81, 73, 103. 61, Par: 2, tit: 76.*

Sumptus, *Költſeg. Par: 1, tit: 42.*
Sumptus ne ſuperet cenſum.

Supplementum, Additamentum, *Kitellyeſites.*

Supplicium, *Büntetes. Par: 1, tit: 15, 16, 109.*

Supplicatio, *Alazatos könyörges.*

Sup-

Supportans, *ki valaki helyen terhet viſel. Par: 1, tit: 42, par: 2, tit: 37.*
Az öregbik Battyok, tartozik az töb ötſei és hugai helyen az pört viſelni. Ez okaert hogyha azt valamikepen el veſtene-is, ezen attyafiai, azon pört iſmeglen meg indithaſſák. Sött bator Prokator levele ne legyen-is, ſorgathattya. Es ha, per non venit, *el maraßtyak-is, csak egy terhen marad erette, Az hatalomtul el valva, mert abban külön külön maradnak el.*

Suſpitio, *ketſeg. Par: 1, tit: 123, 124.*

Sylva, *Erdö, Czere, Haraßt.*
Ez-is ket fele.
Makkos erdö, és Erdölö erdö, tüzre avagy örökſegre kit hordnak. Par: 1, tit: 133, par: 3, tit: 33.

Symbolum, *Balitta, Iel.*

T

TAbellarius, *Levelhardozo poſta.*

Taberna, *haz, Szallas, korczoma, Kalmar-bolt, Kamora, Sator. Azoknak ßabadſagat laſſad in V. Mola.*

Talio, *Haſonlatos büntetes. Szemet, ßemert, Fogat, fogert. Haſonlo Boßßu.*

Tartari, *Az Tatarok. Par: 2, tit: 6.*

Tartarus, *Bor ſeprö.*

Tavernicalis ſedes. *Tarnok ßek. Par: 3. tit: 10.*

Taxa literarum, *Az levelek valtſaga, vide,* Prothonotarius.

Telonium, *Vam.*

Tempus, *üdö. Paßim.*
Tempus tacendi & tempus loquendi.

Terminus, *Hatarazot nap. Par: 1, tit: 16. Par: 2, tit: 26, 82, 56, 59, 36.*

Terra, *Föld. Par: 1, tit: 24, 87.*

Terragium, *Föld valtſag,* penſio fundi.

Terreſtris dominius, *Földes Ur. Par: 3, tit: 26, 27, 33.*

Territorium, *varos, avagy, falu fœlde, Nyomas.*

Theſaurus, *Kencz. Oly penznek el tetele, kinek az Ura immar ninczen emlekezetben. De ha tudgyak, ki tötte legyen oda, és mikor, meg nem el reitet kencz. Ki kinczet talal, harmad reßet maganak tarthattya, az kett reße azt illeti, az ki hataran talalya.*

Teſtamentum, *Akaratunknak bizonyos rendeleſe, arrol, hogy halalunk utan, jovaink kikke legyenek. Par: 2, tit: 52.*
Annak penig ßabad akkaratbolkel ßármazni. par: 1, tit: 51, 100, 114, 109, 105, par: 3, tit: 30.

Teſtis, *Bizonyſag. Prolog: tit: 13, 15, par: 2, tit: 27, 28, 29, Par: 3, tit: 27, 12.*

Teſtimonium, *Bizonyſagtetel. Par: 1, tit: 39, 47, 126, Par: 2, tit: 27, 17, 29, 21, 36, 49, Par: 3, tit: 12.*

Teſtimonialis, *bizonyſag tetel.*

Titulus, *Fellyül valo iras. Meltoſagos dicziret.* Ut *és mód, mely forman ember örökſeget birya. Mint hogy ſenki ket uton joßagot nem birhat. par: 1, tit: 82, par: 2, tit: 70.*

Tortura, *Kinzas. Prol: tit: 10, 16, par: 3, t: 20.*
Az meg kinzas, ſenkit tißteſſege veßtette nem teßen. Quæſtio, Idem.
Az kinzaſra harom okbol mehet az törveny.
I. *Mikor az kereſet, ſörnyü és ſœben jaro dolog.*
II. *Mikor az alpereſre, nyilvan valo bizonyſagok vadnak, és mutato jelekböl, valo ſerr megyen reja.*
III. *Mikoron külömben vegere nem mehetnek az dolognak, az bizonyſagok nem letele miat.*

Az

Az kinzas penig kepeſt legyen, hogy ſemelyeben eppen maradgyon, megh ne csonkullyon, benullyon bele az fogoly: Mert ha az vadlo ſavara kezdenek kerdezni és kenzani, az igaſſag mellöl ott az Birak el tavoznanak.

Tranſactio, *Meg ſzerzödes, alkuvas. Par: 1, tit: 62.*

Tranſire in rem judicatam, *arra megyen, mint ha törvennyel el ertek volna. Par: 2, tit: 56. Par. 3, tit: 35.*

Tranſmiſsio, *Vide Literæ tranſmiſ:*

Tranſumtum, *Az leveleknek igiröl igire valo maſſa. Par: 1, tit: 42, Par: 2, tit: 11, 15.*

Tranſylvania, *Erdely Orſzag.*

Vera equidem Dia eſt Chriſti ſententia magni,
Diviſum Regnum ſeditione ruit.
Sic opulenta potens diris agitata procellis
Pannonia, heu miſera, ſeditione ruit.
Par: 3, tit: 2, & 3.

Tributum, Contributio, Taxa, Cenſus. *Ado. Par: 2, tit: 9, 10.*

Telonium, vectigal. *Vam.*

Triceſima. *Harmintzad.*

Trium dierum ſpacium concordiæ cauſa admittitur. *Harmad napi ſzabadſag, az meg bekeleſnek okaert, meg engettetik. Par: 1, tit: 60.*

Triumphare, *Valamit meg nyerni, gyözedelmeſſen, nyerteſſen jarni. par: 2, t. 73.*

Turbatio, Turbator, *Haborgas, Haborgato, eſzveſztö.* **Conturbatus**, *haboritot és meg indult ſzivel lenni. Par: 1, tit: 14, Par: 2, tit: 31, 75, 76.*

TUTOR Tutrix, Tutela. *Az tutorſag haromfele. Par. 2. tit. 112.*

I. **Legitima**, *Az Törveny ſzerint valo Tutorſag. p. 1. tit. 113. Melynek*
- *Nemellyike az ſzüleinkre nez. Par: 1, tit: 51.*
- *Nemellyike Attyankfiait illeti, kik hogy haſznot venni akarnak, illik hogy terhet-is viſſellyenek, vagy könnyen vagy nehezen. Par. 1. tit. 119.*

II. **Teſtamentaria** *Az Teſtamentomos tutorſag par: 1. tit: 114.*
- *Melyre, mihelt az meg holt ember valakit valaſztot: Az menten hozza foggyon, mert ha el mulattya, maga karaval czelekeſzi: Mert rayta követhetik az arvak kar-vallaſokat.*
- *Harmintz napnak alatta penig Inventariomot iraſſon, ha azt akarya, hogy jot mondgyanak utanna. Azokra-is penig gondot kel viſſelniek, kik az attyok halala utan ſzületetnek. par: 2. tit: 62.*

III. **Dativa**, *Az adatot tutorſag. pa. 1. tit. 15. Mellyet ád*
- **Az Fejedelem**: *akkor mikor törveny ſzérent valo, avagy Teſtamentomos Tutor ninczen, valamely arvak körül.*
- **Az Patronus**, *Avagy az Földes Ur.*
- *Avagy az Varaſokban az Tanacz,* ISTENTŐL *Adatot tiſztiſzerent: Mely tartozik az Arvak fogyatkozaſſanak eleit venni. Es az arvaknak mind magok ſzemelyeknek, ſ-mind marhajok gond-viſeleſere bizonyos meg hit embert rendelni.*

Az Tu-

Az tutorſagnak ideje penig, akkor telik ki, mikor az Arvak tizen-negy eſztendöſſek. P. 1. tit: 111. Ezokaert az ſereny tutorok, az az idö el telven, meg intik az Arvakat, hogy Curatort kerjenek, és igy magokat panaſztol meg mentik. P: 1, tit: 124. Mellyet ha nem czelekeſznek huſzon negy eztendöskorig, ha mi kárt vallanak az Arvak, az Tutorok fizeteſe. Az Arvakat-is ha azomban gondviſeletlenül nevelik fel, ü nekik ter ortzajokra.

Curatort azert azonok adnak, kik Tutort. De azt kit az Arvak valaſztnak. Magoknak valok penig meg nem lehetnek. Varoſsi hellyen azonkeppen, minek utanna meg haladtak az tizen-negy eztendöt, arra intetnek, hogy vagy az deakſagra adgyak magokat: Vagy udvarnal ſzolgallyanak: Avagy kereskedo embernel lakjanak: Avagy tiſztesſeges mure adgyak magokat, az mig az törveny ſzerent valo idejeket el erik.

Az Tutorſagrol olvaſd, par: 1, tit: 119, 125, 112, 115, 113, 91, 116, 114, 122, 117, 120, 121, 123, 124, 126.

Tutela inculpata: *Vetek nelkül valo maga oltalma. par: 3, tit: 21.*

V

VACCA, *Tehen, ünö. par: 1, tit: 33.*

Vadimonium, *Kezeſseg.*

Vas, vadis. *Kezes. P.*

Vadari, *Fejet kötni.*

Vadare, *az vizen gazloban altalmenni.*

Vadum, *Sekély, Labbolo hely, Rev. Par: 2, tit: 10.*

Vagiare, *Barmot be haitani. Par: 3, tit: 33.*

Vagiator, Cuſtos ſylvarum & pratorum. *Erdö-körülö, Sib, Mezö-paſztor. Erdö-paſztor, Czöz. Ibidem.*

Validitas, *Erös, Hathato.* **Efficax.** *par: 1. tit: 33.*

Vvayvodalis, *Fejedelem Embere. Par: 2, tit: 22.*

Vectigal, *Vaſar penz, Vam. par: 2, tit: 10.*

Venalia bona, *Aruban boczatot jok, el adók:* **Proximis competunt**, *az attyafiakat illeti. Par: 1, tit: 60.*

Venatio, *Vadaſzas.*

Azert tilalmas az közrendnek, hogy ſzölöit és ſzanto fœldet puſztan ne hadgya, és meg akkor-is ne vadaſzſson, mikor iſtennek igijet kellene halgatnia.

Vendicare, *Maganak tulaidonitani. par: 1, tit: 27, 77.*

Venditio, *El-adas. par: 1, tit: 61, 59, 60. 27, 77.*

Venditor, *El-ado, Aros. Par: 1, tit: 27, 76, 66, 77, 61, 69.*

Venenum, *Mereg. par: 1, tit: 52.*

Veneficus, vel Venefica, *Kanta Iros, ördöngös, büvös bajos, boſzorkany.*

Ez illyeneket, az mezöt hogy meg mergeſztik, és hogy az ördöggel közlik dolgokat, és vegezeſt teſznek vele, tüzzel meg egetik.

Veneficium, *Veſztes.*

Verberatio, *meg Veres.*

Verberans *Az ki*
- *Az Kiraly Emberet, meg veri, Notaban eſsik ezette, par: 1, tit: 14, par: 2, tit: 2.*
- *Valamely Nemes Embert meg ver, fejen marad erette. par: 3, tit: 21.*
- *Mas Iobbagyat meg veri, mi legyen az büntetese. Par: 3, tit: 31, 19.*

Veſtigia, *Lab-nyom. Az el lopot marhanak laba nyomat, ki el teveſſti, avagy annak eſet veſti, ketſegeſſe teſſi magat.*
Veſtis, *Ruhazat. Par: 1, tit: 95, 99.*
Via, *Orſſag-Uttya. Annak oly ſſeleſnek kellennie, hogy ket egeſz vagaſu ſſeker bekevel elmeheſſen egy mas mellet.*
Véſſ, loca Sagenarum, *Varſa-hely. Par: 1, tit: 133.*
Hal fogo Kürtö, Az kürtöre voltam.
Vicarius, *Hely-tarto. par: 2, tit: 52.*
Vice-Comes, vide Comes.
Vicinus, *ſſomſſed. par: 1, tit: 60, 70, par: 2, tit: 64, 74.*
Viduarum conditio, *Az özvegyeknek allapattyok. Par: 1, tit: 29, 98, 99, 67. Par: 3, tit: 29.*
Villa, *Falu. Par: 1, tit: 84. Par: 2, tit: 82.*
Villani, *Falu beli, lobbagyok. Par: 3, tit, 25.*
Villicus, *Falnagy. Gereb, Biro.*
Vinculum, *Kötes.*
Vindicta, Ultio, *Boſſſſu-allas. Kezzel valo igaz vetel. par: 3, tit: 21, 22, 23.*
Vinea, *Szölö. par: 1, tit: 133.*
Violatio, *Eröſſak-tetel. Meg ſertöztetes. Par: 1, tit: 105, 14.*
Violator & Violatio ſedis judiciariæ, *ſſek töres. part: 1, tit: 134, part: 2, tit: 69, par: 3, tit: 3.*
Violentus, *Erös, hatalmas, par: 1, tit: 88.*
Violentis occupator infra anni revolutionem ejici poteſt. *Azt ki hatalmaſſul valaki örökſſeget el foglallya, egy eztendö forgaſſa allat iſſmeg hatalmaſſul ki vethetik. Part: 1, tit: 68, Par: 3, tit. 22.*
Virgo, *ſſuſſ Leany, Leanzo.*
Virtus, *Ioſſagos czelekedet. Erö. Part: 2, tit: 68.*
Vis, *Eröſſſeg, Erö, Sokkaſſag. Part: 1, tit: 68. part: 2, tit: 74, par: 3, tit: 22.*
Vis pro Violentia. *Hatalmaskodas. par: 1, tit: 68, par: 3, tit: 21, 22, 24.*
Viſitatio, *Meg latogatas. Matt: 6, art: 12.*
Viſus optimus teſtis, *Az ki ſſémevel valamit lat, azlehet leg ſœb bizonyſſag. par: 2, tit: 41.*
Vitium, *Vetek, Hiba.* Error *idem. par: 2. tit: 82.*
Vitricus, *Moſſtoha Attya.*
Az Moſſtoha gyermekinek, mind ſſemelyeknek, mind penig marhajoknak, örökſſeginek gondviſſeleſſehez, ugy fogyon, mint egyeb tutor, és ugy oltalmazza.
Wlaudislaus Rex P. *Lengyel Laſſlo Kiraly. par: 2, tit: 14.*
Ulna, *Öl, Reff, Sing.*
Ulna regalis, *Par: 1, tit, 133.*
Ultimus, *utolſſo.* Inde ultimum ſupplicium ſolam mortem dicimus.
Unicus, *vide ſingularis.*
Univerſitas, *Közönſſeg.* Vide Collegium.
Vocare, *Hini, Nevezni.*
Voluntas, in caſu comminationis pro facto reputatur. *Az akarat az fenyegetesben, meglöt dolognak magyaraztatik: Nincz-is hellye hogy valaki aval mentſſe magat, hogy vagy ſſeleſſege vagy mas akkarattyabol, modnelkul czelekedet legyen valamit.*
Votum, *Fogadas-tetel.*
Urbs, *Keritet kolczos Varos.*
Urbicus, *Varosbeli.*
Urbanus, *Varoſſi.*
Emberſſeges, tiſſteſſſeges beſſedü.
Urburæ, *Az Bannyak jövedelmi.*
Uſucapio, *Veſſet marha.*
Uſura, *Vele ſles, Haſſon vetel. Nyereſſeg. Biras. par: 1, tit: 81, par: 2, tit: 14.*
Uſus, *Vele valo ſles, Haſſon vetel, par: 1, tit: 62, 72, 84, 86.*
Uſusfructus, *Mas Ioſſagat ſlni, Bitang marha.*
Uterini, *Egy Annyatol ſſülettettek.* Carnales, *Egy teſt vérek, kik egy attyatol annyatol ſſülettettek.*
Vulnus, *Seb.*
Uxor, *Feleſſeg, Hazas-tars. Gazda aſſſſony. Part: 1, tit: 29, 102, 106, 110, 14, 67, 48, 98, 54, 99, 134, 109, 93, 96, par: 3, tit: 29.*

Z

Z ONA canabæa cingi, *Kender mazzaggal övedzeni. Par: 2, tit: 30.*

FINIS INDICIS.

ERRATA SIC CORRIGITO.

JOllehet nagy ſſorgalmatoſſſſaggal igyekezünk azon, hogy az Decretomnak ki nyomtataſſaban valami vetkek, es az bötükben valo fogyatkozaſſok ne eſſtenek volna, mind azon altal akaratunk ellen-is eſſet nehol vetek, mert ugyan mayd lehetetlen dologh tellyeſſſſegeſſen attul meg öni: hogy azert ſſenki az olvaſſasban meg ne botrankozzek, mi azokat ez könyvnek vegeben rendel meg jedzettünk. Kerjük azert az kegyes olvaſſokat, hogy ki ki az bötübeli vetkeket maganak egy pennaval meg jegyezze, es minekünk arrol meg boczaſſſſon.

In Prologo.

In Titulo 1. Prologi pagine 2. in comment. pro activum lege actuum.
Pag. 3. in textu, pro &, lege ut.
Ibidem in Com: lege quandam.
In titululo 2. ad marg. lege qui dicantur.
Ibidē, Pag 2. in Com: lege intellectum.
Ibidem docet, pro doceret.
Ibi. tit. 2. pag. 4. bis lege hominem.
Ibi. pag. 5. lin. 10. pro tôrvenyek lege tôrveny.
Ibi. pro jus lege jure. Inferius lege, dominiorū.
Ibi. pag. 6. ad mar. lege contractus gentium.
In titulo 4. pag. 2. in com: lege torquè.
Ibidem, conſequuntur.
Ibi inferius, quæ dicatur.
In Titulo 5. lin: 4. lege ellenkezôket.
In titulo 6. pag. 4. in cōm. pro ſed, lege ſcilicet.
Ibidem pag. 5. pro Paulus, lege Pauli.
Ibidem pro ſervantur, lege ſtruantur.
In titulo 10. in comm. lege alioquin.
Ibidem, prohibitionem.
In titulo 11. Pag. 2. lege, kôvetik.
In titulo 12. pag. 2. pro porro, lege pono.
In titulo 13. ad finem com. lege perpendendum.
Ibi. Ferè ad finem lege, etiam ſi non ſit ſcelere conſcius. Ibi inferius lege, eleven.
In titulo 14. pag. 2. lege, competens.
Ibidem in Com. leges, partes, quas.
Ibi. pag. 3. in com. lege. allegationes.
Ibidem in textu lege, in ferenda.
In tit. 16. lege, duplici. Ibi: pag. 2. lege, mondo.
Ibidem, pag. 3. lege, contingat.
Ibidem, pag. 4. ubi: homicidam de ſeipſo) adde: ſubjicere.
Ibidem inferius, lege valet, pro valeat.

In parte Prima.

Parte 1. Titulo 6. pag. 11. linea 28. Had el ezt az iget (nem) azonkeppen az maſodik lineaban, az (ne) el had.
Tit. 9. pag. 15. lin. 13. noſtrum, lege noſtrorum. In margine lege, Generale.
Tit. 15. pag. 30. lin. 10. olvaſd, peres.
Tit. 16. pag. 31. lin. 12. lege, contemptum.
Ibi. in marg: lege, poſthumi.
Tit. 24, pag. 47. lin. 20. olvaſd, Véſzek.
Tit. 30. pag. 62. lege, nuptui dari.
Tit. 33. pag. 65. lin. 9. lege, Reambulatoriis
Tit. 45. facie 1. olvaſd, és oſztani akarnak.

Tit. 46. pag. 87. lin. 6. dele, az.
Tit. 48. pag. 91: lin. 23. lege, attyafiaknal-is.
Tit. 56. pag. 104. linea 25. olvaſd, hellyere.
Parte 1. Tit. 101. pag. 179, linea 25. olvaſd, mennyit az teſtamentom tenne, ki az Ura reſzere jutna. Ibi. lin. 28. lege, reſze.
Tit. 102. pag. 181. alat, linea 4. olvaſd, oſztani.
Tit. 120. pag. 207. lin. 8. lege, virtute.
Tit, 122. pag. 210. lin. 8. lege, habent.
Tit. 133. pag. 228. lin, 5. à fine, lege, permiſſoria.

In parte Secunda.

Par. 2. Tit. 1. pag. 238. lin. 15. lege, annexis.
Tit. 6. pag. 246. lin. penultima, lege, Iudicum.
Tit. 15. lin. 2. pag. 296, lege, ſervantur.
Ibi: lin. 6. à fine, lege fiendum.
Ibidem, lin. 4. à fine, lege eos.
Tit. 19. pag. 304. lin. 19. lege, potentiariorum.
Tit. 21. pag. 309. à fine 2. lin. lege, vegyûk.
Tit. 26. in Titulo, pag. 317. lege Hivatalban.
Ibidem, pag. 318. lin 5. lege, és azt ki ellen.
Ibidem lin. 9. lege hellyt.
Tit. 29. lin. 3. kik helyet, olvas, ki.
Tit. 31. facie 2. in linea 2. olvas, agyaskodo.
Tit. 32. pag. 331. lin. 5. pro oly kart, lege olykort.
Ibi. lin. 10. pro kereſven, lege keredzven.
Tit. 33. pag: 335. lin. 2. pro hitit, lege hitet.
Tit. 34. lin. 6. pro habitatorũ, lege habitorum.
Ibidem, pagine 336. lin. 18: lege propoſuerit.
Ibidem, lin. 26. lege, nem hadgy el benne.
Ibi: lin. 2. à fine, lege, egy-nehannyon egy teſt vęr attyafiak.
Tit. 38. pag. 342. lin. 27. lege, az tôbbiert-is.
Tit. 52. pag. 362. lin. ultima, lege, Iudicum.
Tit. 57. pag. 172. lin. 26. lege, ellene-is.
Tit. 58. pag. 373. lin. 3. lege, az mas fęl pereſt.
Tit. 60. pag. 376. lin. 17. lege, per hominem.
Tit. 65. pag. 383. lin. 26. lege, ingerere.

In parte Tertia.

Parte 3. Tit. 3. pagine. 455. lin. 20. decorum, lege pecorum.
Tit. 8. pag. 463. lin. 6. à fine, lege, circumcincta.
Tit. 11. pag. 466. lin. 15. lege, pôreit.
Ibidem, pag. 468. lin: 23. lege, illico.
Tit. 20. pag. 479. lin: 7. lege, feieken.
Tit. 21. pag. 480. lin: 14. lege, præſumitur.
Tit. 22. pag: 482. lin: 5. lege, contentionem.
Tit. 24. pag: 485. lin: 12. lege, poſsit.
Tit. 25. pag: 486. lin: 23. lege, fidei.

In Margine.

Pag. 389. lege, detentio.
Pag. 440. pro ingreſsio, lege, ingeſsio.
Pag. 445. lege, Penes literas.
Pag: 446. pro Si, lege, Sic.
Item ibidem, pro oſtendit, lege, obſtante.

In Indice, ubi Cancellarius. ibi lege, az Feiedelemnek.

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM KÖNYV-TÁRA

CARMINA D. HIERONYMI BALBI,

Præpoſiti Poſonien: & Secretarij Regiæ Majeſtatis.

Inclyta Quæ Scythicis gens prodijt Hungara terris,
Nil niſi ſanguinei Martis amabat opus.
Clara quidem bello, partiſq; decora triumphis,
Sed non pacificæ conſcia legis erat.
Non fora legitimis reſonabant ſparſa tabellis,
Nullaq; conſcripti regula juris erat.
Ius dubiè pendens incertæq; alea litis,
Sparſaq; clamoſo jurgia vana foro.
Inde (nefas) patrijs ejectus ſedibus hæres
Hæſit, & alterius ſuſtulit alter opes.
Inq; pari cauſa lata eſt ſententia diſpar,
Et modo qui victor, mox fuit ille reus.
At STEPHANUS veterum laudes egreſſus avorum,
Attulit optatam providus Author opem.
Qui nunc Pannoniæ perſcribit jura feroci,
Armaq; fulta ſacris legibus eſſe jubet.
Ille aperit Regni triplici decreta libello,
Et notat ambiguo jura tuenda foro:
Atq; docet mores, longo ſervavit ab ævo
Quos Scytha, Cæſareis legibus eſſe pares.
Et quæ vix poterant numeroſo codice claudi,
Sedulus in paucas digerit ipſe notas.
Actio certa patet, certa eſt præſcriptio rerum,
Et conteſtatæ formula litis adeſt.
Quiſq; ſuum noſcens, alieno limite cedet
Sponte, nec infirmus præda potentis erit.
Iusq; piumq; colent placida ſub lege quieti,
Sorte pari cauſas Crœſus & Irus agent.
Macte animi, qui tanta tuis dare commoda noſti
Gentibus, inſignis fama futura tua eſt.
Ut Cretæ Minoa colunt, Agriq; Phoroneum,
Legifer & Spartæ templa Lycurgus habet.
Utq; Solone ſuo dociles lætantur Athenæ,
Sic laudes referet Pannonis ora tuas.

Major

Major erit ſacris, qui mœnia legibus armat,
Quam qui belligeræ congerit artis opes.
Nam licet arma vacent, ſolidi ſtat gloria juris,
At ſine jure parum Martia bella juvant.

BENEDICTI BEKENII, AD Dominum ſuum Epigramma.

HOS proprius delectat amor, ſed gloria famæ
Hos juvat, at mentis non colit ille bona.
Tu ratus ô nimium, nimiumq; iterumq; beatum,
Cum patrijs ſtudeas moribus, atq; fide.
Lycurgus ſanxit leges, & commoda gentis
Inachiæ, & Siculos perdocet alma Ceres.
At tu firmatas multo diſcrimine leges
Congeris, & noſtros patria jura doces.

EJUSDEM IN ARDELIONEM, & Zoilum Epigramma.

SI tibi livor iners urit præcordia tantum,
Ut patrijs nolis conſuluiſſe bonis.
Vel te dura ſilex genuit, ſeu torva Megæra,
Vel ſi quid magnus ſævius orbis habet.
Si potis eſt jubeo liventem Zoile linguam
Comprime, vel ſi non, peſtis acerba voret.
Poſt cineresq; tuos, frondes quot in arbore cernis,
Plutonis pœnas tot tibi regna parent.

A M. N. MUZEUM KÖNYV-TÁRA

RMK II. 338
("A"-var.)
(2.péld.)

INDEX,
Seu
ENCHIRIDION
OMNIUM DECRETORUM,
& conſtitutionum Regni Hungariæ, ad Annum 1579. uſq; : Per Cauſarum locos diſtinctum, memoriæ uſibusq; fori maximè utile.

Cum Gratia & Privilegio.

DEBRECINI,
Excudebat Paulus Rheda Lipſenſis,
Anno Domini, M. DC. XI.

RMK II.
338.

AD LECTOREM
SAMBUCUS.

QVIA NEMINEM SVIS VIGILIIS, AVT PRAE-claris conatibus, minus laude, quam vel vivi memoria inclusam tenent, vel posteritatis gratæ autoritas testatam explicabit, fraudandum censeo: ne pro apibus fuci, pro floribus spineta, sentesq; subeant: hujus promptuarij, seu Indicis, ad usus forenses expediti, per causarum locos præcipuos, & conjectiones ad memoriam comportati Autorem fuisse, Reverendiß: Nicol: Telegdinum, Quinqueecclesien: audio: Senatu regio, patrijs diu negotijs, multumq; exercitatum, subactumq; Præsulem: mox, incrementa hæc, & accessionem lectionibus, judicioq; Reverendiß: Mossovij Vacensis, &c. factam, qui viri nil fronte occultant, nil fictum, simulatumq; ferunt, orbeq; doctrinarum absoluto, his longè majora possunt. Vt verò etiam vulgò tererentur, paucis loco repositis commodiore, nonnullis frustra iteratis semotis, (cujus opellæ autoritatem donatum exemplar à Reverendiß: Zacharia mihi simul attulerat, paulò verò post Sereniß: Ernesti venia, cujus hanc editionem niti præsidio, septamq; scias, confirmavit) nostra factum cura vides. Quam tuis semper votis, cunctorumve usibus, adhuc præsto fuisse, inq; reliquum tempus, quod duntaxat vitæ suppetet, si recta mente acceperis, cum impendio & inter usurio, quasi ex judicato solven: citra reconventionem, forè paratißimam, omnino, velim, tibi persuadeas.

vale, Calend: Iunijs, 1581.

Viennæ.

MAGYAR NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRA

INDEX OMNIUM DECRETO-rum, & Constitutionum Regni Ungariæ, usq; ad Annum Domini, 1579.

DECRETUM S. STEPHANI REGIS.

DEcretum S. Stephani primi Regis Hungariæ, quod incipit: Quoniam ad Regales dignitates &c. *Lib.* 1. publicatum post obitum Sancti Emerici Ducis.

Liber secundus, eiusdem S. Stephani Regis Decreti, qui incipit: Regnante Divina clementia, &c. Anno Domini 1035. in Synodo Tolna promulgatus.

DECRETA S. LADISLAI REGIS.

DEcretum S. Ladislai Regis primum, quod incipit: Regnante Creatore & Salvatore, &c. Anni Domini 1029. decimo tertio Kal: Iunij, in Civitate Szabolcs editum & publicatum, & habet libros tres.

Secundus liber ejusdem Decreti, incipit: Temporibus piisimi Regis, &c.

Tertius liber Decreti S. Ladislai, incipit: Hoc decreverunt, &c.

DECRETA COLOMANI REGIS.

DEcretum Colomani Regis incipiens: Quoniam DEI gratia Seraphin, &c.

Liber secundus eiusdem Decreti incipit: Colomanus Dei gratia Rex Hungariæ. Hanc legem, &c. Anno Domini 1100. editus.

Canones, seu Capitula Synodalium Decretorum Laur. Archep. Strig. & decem suorum Episcoporum, tempore Colomani Regis edita.

DECRETUM ANDREÆ REGIS.

DEcretum Andreæ Regis Secundi, dicti Hierosolymitanij, Patris S. Elizabeth Viduæ. Quod incipit: In nomine S. Trinitatis & Individuæ unitatis, Andreas DEI gratia, &c. Anni 1222. In hujus Decreta jurant Reges cum coronantur, eo, quod præcipuas libertates Nobilium contineat. Confirmatum est per Ludovicum Regem, Anno 1351. Mariam Reginam Hungariæ, postea consortem Sigismundi Imperatoris, Filiam dicti Ludovici Regis, Anno Domini, 1384. A Matthia quoq; vero Rege, Anno Domini 1544. est confirmatum.

DECRETUM LUDOVICI REGIS.

DEcretum Ludovici Regis Hungariæ, quod Incipit: Tronus, & potentia Regalis dignitatis, in præmio, cujus primus articulus est: Quod si Prælati vel aliqui viri Ecclesiastici, &c. Anni Domini, 1351.

DECRETA SIGISMUNDI REGIS Ungariæ.

GRatia Sigismundi Regis infidelibus, post fugam ex arce Soklyos, facta, Anno Domini 1403.

Decretum primum eiusdem Sigismundi Regis incipit: Quod quemadmodum nobis alijs. Anno Domini 1404.

Decretum secundum eiusdem Sigismundi Regis, Sceptrigera Regalis dignitatis alitudo, incipit Anno Domini 1405.

Decretum tertium Sigismundi Regis, Anni præcedentis 1405. secundum, quod incipit: Inter cæteras animi nostri sollicitudines.

Decretum quartum eiusdem Regis, quod incipit: Cum nos pridem una cum &c. Anni Domini 1411.

Item, oppositio, sive impignoratio eiusdem Sigismundi Imperatoris, tredecim Oppidorum, Comitatus Scepusiensis, facta Regi Poloniæ Vladislao, Anno Domini 1412.

Decretum quintum, quod tamen alii quartum, Sigismundi Imperatoris & Regis vocant, & incipit: Quod nos cujus Regiæ celsitudinis, &c. Anni Domini 1435. Budæ, in Festo D. Gregorii Papæ editum.

Decretum sextum, quod alii quintum, alii majus Decretum Sigismundi, Imperatoris & Regis, vocant, Incipit: Inter cuncta quæ pro subjectorum salute, &c. Anni præscripti, 1435.

Circumferuntur quædam propositiones I. R. Sigismundi Imperatoris & Regis sine anno & die, factæ apud Regni proceres per nuncios in eiusdem Imperatoris à Regno Hungariæ absentia: Cum titulo, Decretum de modo exercituandi, &c. Cum tamen non esse Decretum illud legenti manifestè constat. Proinde nos inter Decreta eas ascribere noluimus, sed distributionum à procericus fic fieri petitam Comitatuum & nominum, Spiritualium ac secularium personarum causa, Decreto nostro adjecimus, cum interprætatione Tituli Regis, quæ in iisdem propositionibus habetur.

Rama vocatur Bosna, Servia est Rascia, Gallicia, id est major Vvalachia, Lodomeria, est Ruscia. Comania vero dicitur terra Valachiæ, quæ inhabitabatur à Comanis nigris, quæ est sita à fluvio Olth, inter Alpes & Danubium, jacens versus Tartariam, quæ nunc inhabitatur à Valachis, & nuncupatur pars Transalpinæ & Moldaviæ.

DECRETA ALBERTI REGIS.

DEcretum Alberti Regis, Generi Sigismundi Imperatoris in Regem Hungariæ coronati, Anno Domini 1437. primo die Ianuarij, incipit: Quod excellentissimo Principe, Domino Sigismundo, &c. Anni Dñi: 1439.

Ladislaus Polonus S. Stephani corona in Alba Regali coronatus, Et ad Varnam Anno 1444. à Turca fusus & interemptus, nullum edidit Decretum, quod servaretur. A factiosis quibusdam introductus, contra Ladislaum Alberti Regis Posthumum Filium.

DE-

DECRETUM LADISLAI REGIS, Pueri annorum decem & quatuor.

LAdislaus Rex, filius præfati Alberti Regis, nondum adoleverat, cum Decretum, quod incipit: Crebrarum, ac dudum invalescentium novitatum: Anno Domini 1454. Amisso anno præcedenti Constantinopoli, & jam ad obsidionem Nandoralb. properante Turca, edidit & servatur.

ARTICULI IOANNIS CORVINI Parentis Matthiæ Regis Hungariæ.

ARticuli spectabilis & Magnifici Domini Ioannis Corvini de hunyad, in Civitate Pestiensi editi, Anno Domini 1445.

ARTICULI MICHAELIS Szilagii Gubernatoris.

DEcretum Michaëlis Zilagij de Horroszegh, Gubernatoris Regni Ungariæ, Anno Domini, 1458. posteaquam Matthias corvinus in Regem Ungariæ electus fuisset, & adhuc in captivitate Podebradij teneretur editũ.

SEQUUNTUR DECRETA SERENISsimi Principis, D. Matthiæ Regis Ungariæ.

DEecretum primum Matthiæ Regis ante coronationem Incipit: Quod cum his diebus in præsenti, &c. Anno Domini, 1462. editum. Scribunt aliqui concepta in clerum invidia, hoc Decretum non servari, quod ante Coronationem editum sit, sed perperàm.

Decretum secundum Matthiæ Regis, quod incipit: Articuli prænotati, hanc continent formam, post confirmationem Decretorũ Andreæ, & Ludovici Regum, tempore coronationis suæ editum. Anno Dñi, 1464.

Decretum tertium Matthiæ Regis. Quod cum nos occurrentibus variis undiq, &c. Budæ, Anno Domini 1471. editum.

Constitutiones Dominorum Prælatorum, Baronum & Nobilium Regni in absentia à Regno Serenissimi Principis D. D. Matthiæ Regis Ungariæ, Anno 1474. Budæ, Dominica ante festum S. Francisci, ex mandato Regis editi. Et incipiunt, Nos Prælati: Quod cum nos his diebus de voluntate, &c.

Decretum quartum D. Matthiæ Regis, quod incipit: Redeuntibus jam pridem nobis: Budæ, Dominica Quasimodo, Anno Domini 1478. editum. A quibusdam citatur pro tertio Decreto ejusdem Regis.

Articuli eodem tempore de officio Palatinatus pronunciati, in eligendo ad id officium Spectabili & Magnifico Domino Emerico de Zapolya. Quoniam præsens Dieta, incipit, & habet articulos duodecim.

Decretum quintum D. Matthiæ Regis, cujus primus articulus incipit: In primis, quod Domini Prælati, & cæteri Ecclesiastici decimas habentes, &c. Budæ, Anno Domini, 1481. editum. Hoc alij volunt esse quartum Decretum ejusdem Regis.

Decretum ſextum Matthiæ Regis Incipit: Decet Reges & Principes quo ſuperna, &c. Budæ, Anno Domini, 1486. editum. Hoc alij quintum, alij majus Decretum D. Matthiæ Regis vocant.

Obitus Matthiæ Regis.

Duæ Epiſtolæ Friderici Imperatoris & Maximiliani Regis Romanorum ad Ungaros, 1490 datæ.

Conditiones quibus cum Vvladiſlaus Rex Ungariæ Regnum ſibi delatum ſuſcepit, conceptæ & emanatæ in poſſeſsione Farkaſshida, Sabbatho ante Feſtum ad vincula S. Petri, Anno Domini 1490.

Concordia inter Sereniſsimos Principes Fridericum Imperatorem, Maximilianum Romanorum, & Vvladiſlaum Ungariæ Bohemiæq; Reges, ac Inclytum Regnum Ungariæ, Poſonij concluſa, Anno 1491. allegantur.

SEQUUNTUR DECRETA DOMINI Ladiſlai Regis Ungariæ.

DEcretum primum vel generale majus dictum, Vvladiſlai Regis Ungariæ, Anni Domini, 1492. hoc ita tribus modis allegatur. In quo continentur ſpeciales quidam articuli Regni Sclavoniæ.

Decretum ſecundum D. Vvladiſlai Regis incipiens: Primo quoniam in articulo ſecundo Decreti. vocatur etiam Additiones ad Generale, vel ad majus Decretum Anni Domini, 1495.

Decretum tertium D. Vvladiſlai Regis, quod incipit: Glorioſiſsimus DEUS, cujus &c. Editum Budæ, 1498 vocatur etiam Decretum minus.

Decretum quartum D. Vvladiſlai Regis incipiens: Quod cum ſuperioribus his diebus, Anni 1590. ab aliquibus vocatur Additiones ad Decretum minus, vel ad Decretum, ſecundum.

Articuli in campo Rakoſs, in Dieta feſti Beati Georgij Martyris. Quorum initium eſt: Item primo, ut Iudicia & Iudiciariæ deliberationes, &c. Anno Domini, 1507. conſtituti.

Decretum quintum D. Vvladiſlai Regis: Quod cum nos poſt aſſumptionem ad hujus Regni, incipit, Anno Dom. 1504. ab alijs quartum eſſe cenſetur, & allegatur.

Decretum ſextum D. Vvladiſlai Regis, incipiens: Quod cum nos in animo noſtro ſæpe, &c. Eſt anni, 1514. poſt popularis inſolentiæ ſedationem editum. Alij volunt eſſe quintum & ultimum.

Decretum Tripartitum Stephani Vverbőczy à Rege confirmatum. lib: 3. Anno, 1514.

REGIMEN LUDOVICI REGIS.

ARticuli Ludovici Regis in Oppido Tolnenſi, in feſto Beati Iacobi Apoſtoli. Quorum initium eſt: Quoniam omne Regnum duobus inſtrumentis, &c. in Anno Domini, 1518. ſanciti.

Alij Articuli Ludovici Regis in Dieta generali pro feſto Beati Michaëlis Archangeli Anno Domini, 1518. præcedente in Báczh celebrata ſtatuti, & conſcripti, incipiunt: Quamquam hactenus, &c.

Articuli item Ludovici Regis in conventu generali in Báczh, Anno Domini, 1519. editi, quorum initium eſt. Præhabito DEI adjutorio, &c.

Articuli in Comitijs Budæ celebratis in feſto B. Elizabeth, Anno Domini, 1521. editi, ejuſdem Ludovici Regis Ungariæ.

Ludovici Regis Articuli Budæ in feſto B. Georgij Martyris, Anno Domini, 1523. ſanciti, & firmati.

Articuli Ludovici Regis in conventu generali pro feſto Nativitatis glorioſiſsimæ Virginis Mariæ, Anno Domini, 1524. editi, & in Dieta ſimiliter generali pro Dominica Iubilate in campo Rakoſs celebrata, reformati Anno, 1525. ipſo Rege Ludovico ahhuc regnante.

Eodem Anno, 1525. in feſto Nativitatis B. Ioan. Baptiſtæ in Oppido Hathwan, fuit celebratus conventus Regnicolarum, contra voluntatem & conſenſum Ludovici Regis, ſicut conſtat ex literis ejuſdem Regis ad omnes Comitatus datis, quæ incipiunt: Ludovicus, &c. Quamvis in Dieta proxime præterita, Ideo non ſervantur, &c. nec allegantur.

Item Articuli Anni D. 1526 Ludovici Regis ultimi, editi in Dieta Rakoſs, ubi Stephanus Werbőczy fuit proſcriptus, & Palatinatu privatus.

DECRETA SERENISSIMI PRINCIPIS & D. D. Ferdinandi Regis, &c.

ARticuli ſive conſtitutiones Dietæ Budenſis, Anni Domini, 1527.

Iuramentum quod idem Rex & Dominus noſter clementiſsimus præſtitit in coronatione.

Articuli Dietæ Budenſis Anni, 1528.

Articuli Dietæ Poſonienſis poſt amiſſam Budam Anni, 1542.

Articuli conſtitutionum Dietæ Poſonienſis poſt ſolutam obſidionem Peſthienſem, pro feſto omnium Sanctorum celebratæ. Eodem Anno 1542.

Articuli Dietæ Novizolienſis, in feſto Beatæ Elizabeth viduæ, Anno Domini, 1543. celebratæ.

Reſponſio & confirmatio ejuſdem Domini Regis, & non confirmantur omnes articuli, aliqui etiam ſaltem conditionaliter. Igitur conſtitutiones ad reſponſum erunt referendæ.

Articuli pro feſto Purificationis B. Virginis Mariæ, in Anno D. 1545. Thyrnaviæ editi.

Limitatio articulorum præſcriptorum per Majeſtatem ſuam Regiam in ſcriptis facta.

Articuli Poſonienſis Dietæ, in feſto converſionis S. Pauli celebratæ, Anni Domini, 1546.

Articuli in Thyrnavien: conventu, pro feſto S. Catherinæ Virginis, & Marty: Anno, 1547. celebrato conſtituti.

Reſponſum Majeſtatis Regiæ ad eoſdem articulos, quod conferri debet cum articulis.

Arti-

Articuli in Conventu Posonienſi, pro feſto Beati Lucæ Evangeliſtæ, Anno Domini, 1548. celebrato, Decreti.

Articuli Poſonienſis Dietæ, Anni 1550.

Articuli Poſonienſis Dietæ, Anni 1552.

Artiucli Sopronienſis Dietæ, Anni 1553.

Articuli Poſonienſis Conventus, Anni 1554.

Articuli Poſonienſis Dietæ, Anni 1555.

Articuli Poſonienſis Dietæ, Anni 1556.

Articuli Poſonienſis generalis congregationis, Anni 1557.

Articuli Poſonienſis Dietæ univerſalis, Anni 1559.

Articuli Poſonienſis Generalium Comitiorum, Anni 1563.

Quo Anno Sereniſsimus Princeps D. D. Maximilianus Rex Ungariæ coronatus eſt.

Obitus Divi Ferdinandi Imperatoris, incidit in Annum, Domini 1564. ipſo die feſti S. Iacobi.

CONSTITUTIONES AUGUSTISSIMI Imperatoris Maximiliani Secundi.

COnſtitutiones Divi Maximiliani Imperatoris in Dieta Poſonienſi, Anni Dñi. 1566 factæ, quo anno fuit ſuſcepta expeditio contra Turcam, & Caſtra ad Iaurinum poſita.

Articuli Poſonienſis Dietæ, Anni 1567.

Articuli Poſonienſis Dietæ, Anni 1569.

Locumtenens Paulus Bornemiſza Epiſcopus Tranſſyl:

Articuli Poſonienſis Dietæ primi, Anni 1572.

Articuli Poſonienſis Dietæ ſecundi, Anni ejuſdem 1572.

Coronatus eſt Auguſtiſsimus Romanorum Rex, in Regem Ungariæ D. D. Rudolphus Secundus, & aliquot Epiſcopi creati.

Articuli Poſonienſis Dietæ, Anni 1573.

Articuli Poſonienſis Dietæ, Anni 1574.

Articuli Poſonienſis Dietæ, Anni 1575.

Obijt D. D. Maximilianus Imperator, 1576.

DECRETA SIVE CONSTITUTIONES Sereniſsimi Principis D. D. Rudolphi Electi Romanorum Imperatoris.

ARticuli Dietæ Poſonienſis, Anno 1578.

ENCHIRIDION ARTICU- lorum. 1

A.

ABbas inſulatus, jurat ut Prælatus, aut Baro pro decem nobilibus. part. 2. tit. 40.

tam pro ſe, quam pro alio, ita eſt judicatum in cauſa Benedicti Kezij, contra d. Czobor 30. die Martij, Anno 1578.

Abbatis inſulati homagium marcæ centum. part. 2. tit. 40.

Abbates duo ſi contenderint in ſynodo epiſcopali, contentio eorum dijudicetur. Colom. art. 6.

Abbatias nemo teneat, qui infra annum habitum religionis non aſſumſerit. Vlad. in minor art. 58. & in quinto art. 27.

Abbatia Bors monoſtra non eſt obligata ad Auſtriam. Poſon. 1550. art. 47.

Abbatias Rex ſecularibus auferat, & reddat religioſis ejus ordinis, Vlad. in additione minor. art. 29. in quinto art. 27.

Abſentes ſtudiorũ cauſa, & in peregrinationibus non gravantur ſententia (per nouvenientiam) una ſolùm vice. Vlad. minor. art. 1.

Acceſſorium ſequitur forum cauſæ principalis. part. 2. tit. 52.

Accuſare poſſunt omnes ex pietate tutorem ſuſpectum, pupillus tamen non ante ætátem legitimam. part. 1. tit. 124.

De acquiſitis per ſe quocunq; modo, etiam per contractum fraternalis adoptionis, vel per ſui præfectionem in marem, quilibet diſponit invitis filijs. part. 1. tit. 57

Acquiſita per unum, aut alterum fratrem ante diviſionem, ſi non ſunt alienata per acquiſitorem, tempore diviſionis paternorum bonorum, intrant & illam diviſionem cum fratribus alijs. part. 1. tit. 44

Actor in cauſa dicitur accuſator, qui ad cauſam vocat in prologo. part. 1. tit. 13.

Actor ſufficienter probans contra reum nõ plene probantem, jurat ad caput ejuſdem rei quinquageſimo ſe nobilibus. part. 2. tit. 32.

Actor pecuniam amiſſam, aut debitum, aut mutuum probatum, cujus tamen quantitas non conſtat; per juramenta levat, ita, quod nobilis unus ad quatuor, ruſticus autem ad unum tantum florenum jurat. ibidem.

Actor deficiens in juramentali depoſitione ſibi decreta, perdit acquiſitionem ſuam. part. 2. tit. 36.

Actore ſimul, & reo probante plenè, reus adhuc ſe purgabit cum conjuratoribus, quorum numerus varius eſt. part. 2. tit. 32.

Actore per omnia deficiente in probationibus, reus abſolvitur. par. 2 tit. 32.

Actore trinas literas inquiſitorias, vel binas vel unicas producente, & reo propoſita contra ſe negante, quid agendum. Vide infra in dictione Iuramentum.

Actoris juramento, juxta regni conſuetudinem ſe ſubmittente reo, & illo juramentum non acceptante: reus tertio ſe nobilibus jurabit: Si vero caput ſuum, reus ſolius actoris juramento ſubijceret, & ne hoc quidem acceptabit, reus abſolvitur, ita tamen, ſi in primo reſponſionis termino hoc faciat. ibidem.

Actore nullas literas inquiſitorias producente, reus tertiusmet jurabit. ibidem.

Actore non probante in facto debiti, vel mutui, ſolus reus jurabit. ibidem

Actore principali cedente, vel ruente, ruit ingerens. par: 2. tit: 85.
Actus potentiarij, Vide infra potentia.
Admonêre debet fratres, aut filios, aut alios, qui fortè ei succederent deficienti, imò & vicinos venditor juris possessionarij, nec valet venditio ante eos externo facta. par. 1. tit. 60:
Admoniti non ementes, non possunt postea aliter recuperare alienata, quàm longo litis processu. ibidem
Admonitus ad levandam pecuniam, vel in alijs casibus proxime infra notatis, & nolens accipere id, ad cujus repetitionem monetur: evocatur (si habet) ex bonis hæreditarijs aut pignoratijs populosis non decuria nobilitari, nec personaliter, sub pœna homagij evocato solvenda: Si verò colonis caruerit, poterit etiam de curia seu domo residentiæ evocari. par: 2. tit: 24.
Admonitiones ad levandam pecuniam, & remitendam, jura pignoraticia, vel tollentia dotes, & res Paraphernales, juraq; quartalicia, & personaliter, & de domo habitationis possunt fieri. par: 2. tit: 24.
Adoptivus hæres redimit bona adoptanda oppignorata, vel obligata. par: 1. tit: 27.
Adoptivus frater non succedit nota infidelitatis condemnato, post gratiam. par: 1. tit: 46.
Adoptio fraternalis vim non habet naturalibus hæredibus existentibus. par. 1. tit: 66.
Adulteræ capitis pœna affectæ, si testata non fuerit, propinquiores succedunt in Paraphernalibus. par: 1. tit: 105.
Adulteræ peracta pœnitentia, reconciliantur maritis: S. Ladislai libro secundo, Cap: 20. Colom: art: 75.
Adultera perdit dotem, & capite plectitur, servat Paraphernum, cui tamen, si primum vitium parcit maritus, dotem recuperat, & postea pro iterato delicto, per eundem maritum puniri non potest. par: 1. tit: 105.
Aestimatione communi redimuntur bona vendita, vel impignorata per eos, in quorum præjudicium, non præmissa admonitione, facta est impignoratio, vel venditio. par. 1. tit: 60
Aestimatio est bonorum mobilium competentis valoris taxatio, duplex, perennalis fit in juribus tantum possessionarijs, non in mobilibus, decies tantum valet, ut communis. Communi utimur frequentius, perennali vero, & in casibus tantum obligaminum, ac fassionibus, aut Decretis regni contentis. Et modus æstimationis communis. par: 1. tit: 133.
Aestimatione communi, una sessio populosa, ad unam marcam, florenos quatuor valentem, deserta ad duas, perennalis ad decies tantum æstimatur. ibidem.
Aestimationes usitate omnium bonorum mobilium, & immobilium, ad quam summam fiant. ibidem
In æstimatione bonorum patris, vel fratris citati ob occupationem lites, intermedio mortui, successor ejus convincitur, non in sententia capitali: item ad refusionem damnorum, & remissionem bonorum occupatorum condemnatur. par: 2. tit: 6.
Aestimatione perennali eycere quis potest externum sessorem, nobilem, vel ignobilem, de vinea in suo territorio existentem. par: 1. tit: 133
Similiter & colonum, qui juxta articulorum contenta, legitimè ab eo discessit. Tyr: 47. art: 30. Poson: 56. art: 29. part: 2. tit: 3.

Aetas

Aetas filiorum perfecta anni 24. filiarum 12. par: 1. tit:
Aetatis legitimæ homines lites movere, & agere possunt. ibidem.
Aetatis anno 12. masculi procuratores, constituerè 16. super debitis, & pignoris titulo 18. super rebus mobilibus. 24. super juribus possessionarijs fassiones facere possunt. Puellæ 12. Anno procuratores constituunt. 14. de debitis, juribusq; pignoratijs, & rebus mobilibus fatentur. 16. super dotibus quartalicijs, & juribus possessionarijs disponunt. par: 1. tit:
Affirmans se fecisse contra se opposita, debet rationem dare, cur fecerit, alioquin statim succumbit. par: 2. tit. 82.
Aggressus aliquem gladio evaginato hostiliter, si occidatur, perit ejus homagium, & sangvis. par: 2. tit: 21.
Aggeres pro defensione terrarum suarum, aut pro molendinis potest quis in alterius terra, sine ejus in commodo tenere? sed per hoc non acquirit sibi jus in loco aggeris. par: 1. tit: 87.
Agnati sunt fratres per masculinum sexum descendentes & si sunt ætatis perfectæ, præferuntur cognatis in tutela. part: 1. tit: 116. 118.
Alienare potest pater portionem filij non divisi, si propria non sufficerent pro redemtione sui capitis, alias non potest bona avita ut infra in voce Avita. par: 1. tit: 59.
Alienigenæ creantur Vngari etiam per Principem. Poso: anno 1552. art:
Althamij recepti in Vngar: 78. an:
Altarium rectores loco Canonicorum non mittantur ad executionem pro Canonicis. Matthias major art: 12.
Altarium rectores de suis vineis decimas non solvant. Poson: 69. art:
Alb: Lasci fit Vngar: pos: an: 35.
Amentis vel furiosi filij semper maneant sub tutela. par: 1. tit: 55.
Amissores castrorum finitimorum, notam infidelitatis in currunt. par: 1. tit: 14. *puniantur ijdem in exemplum aliorum.* Pos: 54. art: 13.
Anabaptistæ, & sacramentarij de omnium bonis pellendi, sub pœna gravissimæ indignationis regiæ. Poso: 48.
Annualis prorogatio Prælatis novis datur in causis suis, & pupillis, in litibus motis tempore patrum suorum. par. 2. tit: 50
Annualem revolutionem in bonis violenter occupatis faciens, & per hoc novam donationem impetrans, dicens quod in eorum pacifico dominio perstiterit: mentitur & talis donatio non valet. par: 1. tit: 37.
Annua revolutio, sub qua statutio peragi debet, in bonis per adoptionẽ computatur, à morte adoptantis. par: 1. tit: 63. 65.
Annuam revolutionem in bonis occupatis perficiens, longo processu, non vi ejicitur.
Appellatur à judicio judicis nobilium, & jurati nobilis in causa migrationis coloni, ad Comitatus judicium, hinc ad sedem regiam. Tyr: 47. art: 32. & 56. art: imò à comitatu ad sedem regiam non appellatur. Poso: 56. art: 28.
Appellatur in qualibet causa ex Transylvania & Sclavonia in curiam regiam. par: 3 tit: 3.
Appellatur de comitatuum sede in curiam regiam, exceptis causis, in quibus reus solius actoris juramento se submittit. part: 3. tit: 35.
Appellatur ex comitatu in curiam regiam, causæ tamen exequutio remittitur ex curia, si causa habet in suo processu onus, aut Byrsagium alioquin poterit mitti ad

exequutionem ſtatim de curia regia.
par: 3. tit: 6. 7.
Appellans ſemel ex comitatu ad curiam regiam poſt remiſſionem, & judicium novum non appellat, altera pars appellat.
par: 3. tit: 6
Appellationes ex liberis civitatibus fiunt ad magiſtrum Tavernicorum, hinc ad perſonalis præſentiæ Locum tenentem; ſed non in criminalibus, niſi forte penitus innocentem vellet damnare, quo in caſu appellatur præcisè ad perſonam Regis. par. 3. tit: 11.
Appellatur de ſede Vicariorum Eccleſiarũ in curiam Regis. Par: 3 tit: 11.
Hoc intellige tantùm de tranſmiſſionibus ad vivendum, utrum concernat cauſa forum ſpirituale, aliter enim non eſt hoc verum, quia & conſuetudo præſcripta, & Decretum majus Vuladiſlai, art: 45. habet, quod ex foro ſpirituali in curiam romanam provocatur, nec valet hoc decretum, vel ſtatutum, quod eſt contra jus canonicum, & diuturnam libertatem Eccleſiarum, qualia ſtatuta non valent, ut in prologo Tripartiti habetur. Et licet Tripartitum ſit lex poſterior, non derogat tamen legi priori, hoc eſt decreto Ladiſlai, quia non habet clauſulam derogatoriam, prout deberet in tali caſu.
par: 2. tit 2.
Appellans ex excomitatu ad curiam regiam, in duplo ejus Byrſagij convincitur ſi ſuccumbit, quod ei fuit in comitatu impoſitum. Vulad: ma: art: 72.
Appellationes à tabula regia (id eſt foro,) ad perſonam regis, interpoſitæ reviſioni, Iudicis tabulæ intereſſe poſſunt, ſed in ea vocem non habent. Vul: ad min: ar: 6
Appellatur à Iudice areſti, in cauſa debitorum in curiam. Vul: ad min: art: 24.
Appellans ex comitatu in ſecunda ſede, debet extrahere literas tranſmiſſionales, alias ſententia tranſit in rem judicatam.
par: 3. tit: 35.
Appellationibus plures, quàm antea Prælati, & Barones adhiberi debent.
Poſon: 75. articul: 4.

A R X.

Arx vide etiam in dictione caſtrum. 1.
Arcem in bonis proprijs cuilibet, & comitatui unam communem extruere, cum ſcitu regis, licitum eſt. Vul 6: art: 22.
Arces quæ habent proventus, non Regis, ſed dominorum earundem ſumptibus intertencantur. Poſo: 93. art: 17.
Arces pluribus communes, communibus ſumptibus interteneantur, ſecundum limitationem Capitanei regni, & Comitis, quantum quisq; eorum ſolvere debeat; ad intertentionem portionis nolentis contribuere, reliqui occupantes habent facultatem, & convertendi addefenſionem loci. Poſ: 63. art: 19.
Arces habentes, & de proventibus nihil ad eas impendentes, Rex per Capitaneos cogat ad officium. Pon: 63. art: 15.
Arces ad Auſtriam impignoratæ, redimantur per Regem, vel regnicolas eos, qui volunt redimere, & interim ſerant onera cum regnicolis æqualiter earum Domini. Poſ: 52. art: 34. Poſ: 67. art: 49

Archiepiſcopus.

Archiepiſcopus Strigonienſis, & prior de Leuuöld, jurant, quando judicialiter eis juramenta decernuntur, non in ſuis perſonis ſed per ſuos officiales.
Poſ: 50. art: 64.
Archiepiſcopus Strigonienſis, gentes ſuas, ratione ſuorum colonorum, ſervet in Vyvvar. Poſ: 56. art: 30.

Archiepiſcopi Strigonienſis coloni ſunt liberi à telonijs perſolvendis.
Poſ: 57. art: 16.
Archiepiſcopus Strigonienſis faciat ſuum officium in Piſetario, tanquam contraſcriba intertenendo, ad vitandam exportationem auri, & argenti de regno.
Poſ: 57. art: 15.
Architectos ad munitionem locorum finitimorum, Mt. ſua mittat. Anno 56.

ARESTUM. Areſtatio.

Areſtationes facere non licet in proprijs terris. Sigis: maj: art: 19. 21. min: art 5. neq; in fratrum, vel dominorum ſuorum terris Vulad. maj: art: 90. 92. ſub pœna trium marcarum, & factum tale areſtum, Comes cogit areſtantem relaxare cum Byrſagio aliarum. Vul: maj: art: 19 Imo areſtans in proprijs bonis, convincitur in facto potentiæ. Sig: maj: art. 5.
Areſtatio in loco communi debet fieri, & hoc ita ſi Iudex loci, aut villicus, ubi debitor habitat, requiſitus, per creditorem juſticiam adminiſtrare, aut ſententiam latam exequi non vult: quod poſtquàm per creditorem probatum eſt, Iudex areſti, ex parte areſtati, judicium, & ſatis factionem impendere tenetur.
Sigiſ: maj: art. 19. Vvlad: ma. art: 90.
Areſtari poterit debitor, qui debitum non negat, & maleficus in loco communi.
Matth: maj: arti: 32. Vvlad: maj: ar: 92.
Areſtatio debitoris non fatentis debitum hoc ordine fit. Creditor defert eum Comiti, Comes debitorem areſtat apud ſuum dominum, ut teneatur ad primum diem juris, ſub pœna decem marcarum in ſede judiciaria creditori reſponſurum eum ſtatuere. Quod ſi ſtatuerit, fueritq; ſtatutus convictus, de bonis convicti, creditori ſatisfaciat tàm pro capitali ſumma, quàm pro expenſis. Quod ſi non ſufficiant bona ejus, tradetur in manus creditoris etiam caput debitoris. Si dominus ad mandatum comitis, ne ad ſecundum quidem terminum ſtatuet debitorem: Comes de bonis domini ſatisfaciat creditori pro capitali ſumma, & expenſis. Si comes impeditus fuerit facere hac in parte officium ſuum, Regia Majeſtas 25. marcas à domino exiget, & nihilominus coget illum ſatisfacere creditori.
Mat: maj. art: 32.
Areſtari nobiles in perſona, vel rebus ipſorum non licet, nec colonos pro ipſis: alioquin areſtantes convincuntur in vivo homagio areſtati, & bonorum areſtatorum æſtimatione. Vvl: maj. art. 91.
Areſtantes cives civitatum liberarum in proprijs terris, incurrunt pœnam marcarum trium exigendarum, per magiſtrum Thauernicorum aliumvè ſuum ſuperiorem. Sig: maj. art. 21. Vvl: ma: art: 92.
Areſti Iudex, ſi eſt loci judex, aut dominus den: 40. Si villicus dē. 12. habet pro ſalario. Sig: ma. ar: 20. Vla. ma. ar: 92.
Areſti Iudex dimittens, aut nolens areſtare debitorem, tenetur pro eo areſtari de toto intereſſe: niſi violenter eripiatur areſtatus. Sig: ma. ar: 20 Vlad ma: ar: 90
Areſti indebiti Iudex, & punitor, ſit Comes: ſi factum eſt in bonis Comitis, univerſitas nobilium ſit, & appellatur ab eorum judicio in curiam.
Vlad: ad maj: art. 24.
Areſtare Decimatores non poſſunt, niſi in facto decimarum, alioquin ſi arreſtaverint, decimas ejus anni, ob hujuſmodi areſtam dominus loci percipiet, & convertet ad uſum finitimorum locorum.
Vlad: 6. art: 30.

Areſtavî juſti pro injuſtis non valeant, indebitè aliquem areſtans, puniatur juxta regni decreta. Poſ: 48. art: 61

Areſtum per colonos ubi, quibus vè locis fieri poſsit. Mat. art: 2. Vlad. in art. 92.

Areſtatio indebita contra formam Decreti, non debet fieri. Poſ: anno 1548. art:

ARGENTUM;

Argenti marca ad Cameram regiam recipiatur pro flor: 6. minus uno orthone. Poſ: in 45. art: 48.

ARMA.

Arma, vel victualia infidelibus ſubminiſtrans notam incurrit. Par: 1. tit. 14. Vlami: art: 72. Poſ: 46. ar: 53. Poſ: 63. ar: 65

Armorum ſimplex collatio non nobilitat, nec probat nobilitatem. par: 1: tit: 6.

Armatus ſedem judiciariam intrans, ſi ruſticus eſt auferantur ei arma, & ipſe in cippo per triduum jejunabit: Si nobilis, arma perdit, & unam marcam ſolvit Iudici. Mat. ma. art. 67. Vla: ma. art: 79.

Arma non ferant Presbyteri, non beneficiati & Scholares, alioquin capti traduntur Prælatis puniendi. Vlad: 6. art: 25.

Arma ferens bubulcus, primò caſtretur, ſecundò capite plectatur. Et ruſticus ferens bombardã. dextra manu truncetur. Vlad: 6. art: 26.

Arma ad tabernam, & nundinas proficiſcentes deponat, ſecus faciens privetur armis, & jejunet in cippe tres dies. Mat: maj: art. 68

ASSESSORES.

Aſſeſſores ſedis judicariæ Regiæ Majeſtæ: quot olim fuerunt videre poteris. Vvl: ad ma: ar. 8. in min: ar: 2. Poſ: 42. ar: 30. & quod octo ex illis intereſſe conſilio debeant. Vlad. min: art. 7.

Aſſeſſores nunc ad minimum debent eſſe quatuor, quibus Rex dare tenetur ſalarium: Et ſi quis eorum mortuus, in illius locum locumtenens alium eliget. Archiepiſcopus quoq; Strigonien: duos aſſeſſores dare tenetur. Poſ: 57. ar: 13.

Aſſidebunt in judicio unus Prælatus, & unus Baro, ad minimum judicibus ordinarijs, & aſſeſſoribus alijs. Po: 56. ar. 36

Aſſeſſores debent eſſe literati. Poſ: 72. ſecun: art: 3

Atteſtationes. Vide communis inquiſitio.

Aucarij. Vide infra LVDAS.

AUCUPIUM.

Aucupium & venatio prohibita ruſticis. Vlad: 5. ar: 18.

AURUMETARGENTUM.

Aurum & argentum non cuſum efferenti è regno, auferre, & ipſum capere poteſt quilibet licite. Vlad: ma. ar: 32. min: ar: 31. Po: 48. ar: 16. Po: 52. ar: 38. Sophr: 53. ar: 25. Poſ: 54. ar: 16. Poſ: 57. ar: 15.

Aurum & argentum ubicunq; repertum ad Regis Cameram vendatur: alijs vendens perdit metalla, pro ſaciendis tamen ſciphis, cochlearibus, poteſt quilibet licitè pro ſe retinere. Sig: min: art: 14.

Aureus pro 110. den. accipiatur. Sig: min: art: 7.

AVITA.

Avita bona in ſucceſſorum præjudicium nemo poteſt alienare, niſi in caſu expreſſo in voce, alienare. part: 1. tit: 58.

B.

Babcæ Bohemicæ tres p̃ crucifero accipiantur. Poſ: 48: ar: 47.

Barones

Barones duo interſint judicijs. Vvl: min. ar. Tres. Vvl: ad ma. ar. 8.

Vnus Poſonienſis 69. ar: 36. & totidem Prælati.

Barones regni ſunt iſti: Palatinus, Iudex curiæ, regnorum Croatiæ, Dalmatiæ, Sclavoniæ Bani, Vvayvvoda Tranſylvanus, Zvverinenſis, & Machovienſis Banj, Tavernicorum, Ianitorum, Pincernarum Dapiferorum Agazonum, regalium & reginalium magiſtri, Temeſienſis & Poſonienſis Comites. par: 1. tit: 49.

Baronum homagium marcæ centum, ſacientes flor: 400.

Baronum, & Prælatorum abſentia non obſtante, judicia in tabula procedant, ſed appellationes non. Poſ: 66. ar: 20

Baronis juramentum pro decem nobilibus acceptatur. par: 2. tit 4.

Baronum relictarum dos, flor: 400. par: 1. tit: 93.

BELLUM.

Bello occumbentium hæredes Rex tenetur remunerare. And. ar. 10.

Bello capta ſpolia Rex nemini auferat. Alber: ar 11.

Bellico judicio, vel per Bellicos Iudices poſſunt judicari violentiæ ſub expeditione commiſſæ, ſi ibi vult requirere injuriam paſſus: licet tamen ei indigenas, milites etiam coram judicibus ordinarijs requirere, ſi vult, ſed non externos. Poſ: 48. ar, 17. Poſ: 67. ar. 48.

Bello crutiato interemtorum hæreditas ſi filijs carent, ad uxores, & filias cedant. Vlad 6. ar: 28.

Bellici judices non poſſunt judicare jus poſſeſſionarum, & ſententiæ per eos in tali caſu latæ nullæ ſunt. Poſ: 67. ar. 48.

Bellicis in rebus adhiberi debere Conſilium Vngaricum. Poſ. 69. & 78. ar. 16

Beneficia Eccleſiaſtica, quæ à Laicis poſſidentur, vel à Rege inſcripta ſunt, recipiantur.

Item hæc & alia vacantia conferantur perſonis idoneis. Poſ: 48. ar. 6. Poſ. 50. ar. 18. Poſ. 52. ar. 43. Sop. 53. ar. 11. Poſ. 67. ar. 39

Beneficia Eccleſiaſtica Rex confert. Papa confirmat. par. 1. tit. 11.

Beneficia Eccleſiaſtica per ſecularem non occupentur. Alb. ar. 19

Beneficia Eccleſiaſtica externis non conferantur. And. ar. 11. Alb. ar. 3. Vla. ad ma. ar. 33. 34. 36. Poſ. 52. ar. 43. Poſo. 50. art. 18. Sop. 53. art. 11.

Beneficia Eccleſiaſtica liberè conferant patroni ſolis indigenis. Vla. ad ma. ar. 35.

Beneficia Eccleſiaſtica plura unus non teneat. Vlad. min. art. 56. ad mi. ar. 28. in ſexto ar. 24. Alb. ar. 6. Poſ. 48 ar. 4.

Beneficia Eccleſiaſtica in habitu laicali, nemo teneat. Vlad. min. ar. 59.

Beneficia Eccleſiaſtica dignis, & benè meritis conferantur. Vla. min. ar. 67.

BIRSAGIUM.

Birſagium trium marcarum exigat Comes ab eo, qui detinet colonum, legitimè tranſmigrare volentem, & permittat colonum cum omnibus bonis, ac recuperatis damnis diſcedere. Sig. ma. ar. 9

Birſagium trium marcarum exigat Comes à villa, lucrum cameræ quæ non ſolvit. Ibidem.

Birſagia à conjunctis infra quindenam non ſolventibus, per occupationem bonorum æquivalentium exigent comites parochiales. Matt. ma. ar. 55. Vla. ma. ar. 66.

Birſagia Comites, & judices nobilium æqualiter inter ſe diſtribuent. Sig. ma. art. 5.

Birſa-

Birſagiorum judicialium in ſolutionem acceptentur pecora, juxta æſtimationem. *part. 1. tit. 134.*

Birſagium qui ſtatim, cauſa finita, ante executionem, coram judice ſolvit, floreno uno marcam compenſat. *par. 1. tit. 86.*

Birſagium non ſolvens coram judice ante executionem ſententiæ judicem evocans ad ejus ſolutionem, pro una marca florenos duos dat. *par. 2. tit. 86.*

Birſagium quando per executionem ſententiæ exigitur, pro una marca floreni quatuor dantur. *Ibidem.*

Birſagia ſolum in tertia evocatione, ex ſimplici evocatione proceſſura duplantur. *Ibidem.*

Birſagium primæ ſententiæ per (non venit) marca. *Ibidem*

Birſagium non comparationis ad ſecundam evocationem, marcæ 3. & pro non ſolutione marcarum priorum, duplum. ibidē.

Birſagium in ſimplici poſſeſſionaria ſtatutione, vel metali reambulatione, ſimplex exigitur. *Ibidem.*

Birſagium in brevibus cauſis, marcæ 3. Ib.

Birſagium actoris non comparentis in regio juditio, marcæ 6. *ibidē.*

Birſagiū pro quolibet colono ſtatui commiſſo, & non ſtatuto, marca una. *ibid.*

Birſagium ſolvi poteſt rebus mobilibus, juxta æſtimationem. *ibidem.*

De Birſagio judicis ordinarij ſtatim poſt ſententiam primæ parti vincenti, deinde ſibi à parte victa ſatisfieri curent. Sigiſ. ma. ar. 9. Mat. ma. ar. 55. Vla. ma: ar. 66.

BLASPHEMI.

Blaſphemi, qui maledictis per animam, vel ſecreta utuntur, primò publicè cædantur, ſecundò capitibus plectantur, qui eos audiunt & non deſerunt eadem pœna puniantur. *Poſ. 63. ar. 52.*

BOMBARDAE.

Bombardarum vecturas faciant liberæ civitates, & neceſitatis tempore etiam coloni dominorum, ac nobilium, pro mercede tamen. *Poſ. 69.*

BONA.

Bonorum per ſe acquiſitorum liberam habet poteſtatem alienandi, vel aliter liberam diſponendi quilibet, ante diviſionem cū patre vel filio, vel fratribus factam. *par. 1. tit. 5.*

Quomodo autem hoc intelligendum ſit, videlicet, alienare realiter, non pro ſe, aut ſuis poſteris retinere. vide par. 1. tit. 43.

Bona ſine legitimo hærede decedente, ad Regem devolvuntur. *par. 1. tit. 10*

Bona, contra ſtatum publicum, & regiam dignitatem ſe erigentia, ad collationem Regis pertinent. *part. 1. titu. 13.*

Bona nota infidelitatis vel capitali ſententia damnati, & occiſi, non auferuntur, ſed relinquuntur heredibus, demptis his quæ dum captivatus eſt, penes ſe habuit. *Mat. ma. ar. 58. Ludo. 1. ar. 10.*

Bona latronum, furum & aliorum malefactorum qui capitis pœnam ſubeunt, non devolvuntur ad Regem: ſed ad heredes legitimos. *par. 1. tit. 15.*

Bona nota infidelitatis condemnatorū perpetuò amittuntur, neq; revertuntur ad hæredes. *par. 1. tit. 16.*

Bona conferat Rex indigenis benemeritis proprio motu, uſq; ad 100. colonos. Vltra 100. de conſilio Prælatorum, & Baronum Vlad. ma. ar. 9. ad ma. ar. 2. minor. ar. 26. quinto art. 10.

Bona

Bona ſæcularia eccleſiaſtici, nec eccleſiaſtica bona ſæculares pro ſe impetrant. *Vlad: min: art: 55.*

Bona partim ſervitiis, partim pecuniis acquiſita, maſculinos tantum hæredes concernunt. *par: 1, tit: 21.*

Bona empta à fratre per fratrem, qui alioquin deficiente venditore, ſuccederet, non deſcendunt ad filias, ſed filios tantum emptoris. *part: 1, tit: 21.*

Bona ſervitiis acquiſita, fœmineum ſexum non ſequuntur. *part: 1, tit: 18.*

Bona, paternis, aut maternis pecuniis empta, ſexum utrumq; ſequuntur. *part: 1, tit: 17, 19.*

Bona infidelitatis nota damnatorum, aut ſine hærede decedentium, debent impetrari, aut donari non ſimpliciter, titulo juris regii, ſed per notam declarando, qualiter eam incurrerit, vel titulo defectus ſeminis talis, &c. licet poteſt addi etiam titulus regii juris. par: 1, t: 25.

Bona impetrans injuſtè juris regii, aut nota infidelitatis nomine, condemnatur in eorum æſtimatione perennali. *par: 1, tit: 29.*

BONA AVITICA.

Bona avitica æqualiter dividuntur inter fratres, domo excepta, quæ cedit majori. *part: 1, tit: 40*

Bona per aliquem fratrem acquiſita, ante diviſionem paternorum, dividuntur inter omnes fratres cum paternis. *par: 1, tit: 43.*

Bona per ſe acquiſita poteſt quis retinere pro ſe, nec dividere cum fratribus, ſi paternis in totum renunciat. *Par: 1, tit: 44.*

Bonorum alienorum per Regem factæ donationes, vel inſcriptiones, jure examinentur. *Zolien: 12.*

Bona pluribus perſonis in conjunctis ſanguine donata, non deſcendunt inter eos reciprocè, ſed portio deficiens ad fiſcum devolvitur. *par: 1, tit: 47.*

De bonis acquiſitis per ſe, vel per contractum fraternalis adoptionis, ſive ſui præfectionem in marem conſequutis poteſt quilibet diſponere filiis invitis. *par: 1, tit: 57.*

Bona collata, vel inſcripta alteri, quacunq; ratione, ſine clauſula (nihil juris eſt) deficiente eo, cui collata, vel inſcripta ſunt, redeunt ad conferentem, & inſcribentem, vel ejus hæredes, cum clauſula eadem non redeunt, ſed devolvuntur ad fiſcum. *par: 1, tit: 69.*

Bona eccleſiarum quibuſcunq;, & perquoſcunq; occupata, vel oppignorata, de facto reſtituantur, & creditores requirant ſuam pecuniam de manibus oppignorantium. Poſ: 67, art: 39, Poſ: 48. ar: 6.

Bona, & proventus eccleſiarum deſertarum convertantur ad concionatores, & ſcholarum intertentionem. *Poſ: 48, art: 10, Poſ: 50, art: 19.*

Bona eccleſiaſtica non perduntur per delicta eccleſiaſticarum perſonarum. *par: 2, tit: 44, 57.*

Bona Eccleſiarum quovis modo alienata, poſſunt requiri per eccleſiaſticos, & eorum Prælatos, ac ſuperiores. *Poſ: 57, art: 11, Poſ: 50, art: 20.*

Bona eccleſiarum inſcripta Rex eliberet. *Poſ: 50, art: 17, Poſ: 48, art: 6.*

Bona præciſè ad ſententionatum pertinentia, filiorum, fratrum, indiviſorum, omniumq; hæredum portionibus excifis aſſignantur judici, & adverſæ parti. *par: 2, tit: 60.*

Bona occupata de manibus fideliorum regis his diſturbiorum temporibus, ſub

pœna notæ infidelitatis, usq; ad festum nativitatis restituantur, & restituere non curantibus, ea auferant Capitanei, & reddant legitimis Dominis, cognita tamen primo rei veritate de occupatione. Poson: 63, art: 44.

Bona occupans, & postea impetrans, vel impetrans quidem prius, sed contradictione non curata, se in illa immittens, perdit impetrata, & alia quæ habet. Pos: 63, art: 43.

Bona sua per vim occupata ab occupatore, vi ut posset quilibet reoccupare, statutum erat. Tirna: 45, art: 2.

Sed Rex hunc articulum non admisit, prout patet in ejus replicatione confirmatoria. art. 3.

Bonorum occupatores novos non patiantur in eis annum complere; sed ejiciant per Comites, vicècomites, Iudices nobilium, invocato etiam auxilio Capitaneorum; sub pœna ammissionis officiorum. Pos. 42. art: 5.

Bona aliorum occupata, quæ Rex habet in suis manibus restituat. Zol: 42, art: 8, Poson: 52, art: 19, Poson: 63, art: 42.

Bona, & proventus aliorum à rege cuipiam donata, vel inscripta, restituantur suis dominis (cognito de donationis invaliditate per Regem, & Prælatos, ac Barones.) 15. die, à die prolationis sententiæ super invaliditate. Zol: 42. art: 13.

Bona occupata tempore disturbiorum, post mortem Ludovici Regis debuerunt restitui, per eos, qui tunc ea tenuerunt dominis legitimis, circa Dominicam Palmarum Anni 1542. sub pœna notæ perpetuæ infidelitatis. Sic & decimæ, & ecclesiastica bona, simul cum castellis per occupatores in bonis occupatis denuò ædificatis. Zol: 42, art: 345.

Bona occupata, si quis occupatorum non restitueret: juxta tenorem articulorum Novizolensium Comites & vicecomites judicesq; nobilium comperta querelæ veritate, ad querelam, injuriam passi, Capitaneos generales requirant, aut saltem eorum alterum, qui tenebuntur; & cum Comitibus, qui bonis occupatis sunt viciniores contra occupatorem insurgere, occupata ab eo recuperare, & legitimo domino restituere, imò & universa bona tales violenti, tanquam infidelis, auferre. Quæ vendantur per auctionem, & ad regni necessitates eorum pretium exponatur. Zol: 42. art: 6.

Bona occupata post mortem Ludovici Regis, si non sunt restituta, juxta articulos Novizolienses, vel post restitutionem denuò sunt occupata, Comites comitatuum requisiti à vicecomitibus, & judicibus nobilium, sub pœna amissionis officiorum suorum legitimis dominis restituant.

Et si idem Comites restituere non valent, Capitaneos requirant, qui tenebuntur executionem facere constitutionum Novizolensium. Pos: 42, art: 1. 2. 3. 4. 5.

Bona occupata juxta prioris dictæ Novizolienſis constitutiones restituantur. Zol: 43, art: 52.

& violenti occupatores, etiam post restituta bona, requiri possunt juris ordine, ratione occupationis, & damnorum. ibidem. art: 3.

Bona occupata, & proventus utriusq; status, debebant per omnes, & in primis Capitaneos restitui suis dominis, usq; ad Dominicam Oculi, anni 1545. juxta constitutionem

stitutionem priorem Novizolen: reoccuperatorum bonorum restitutorum pœna in eodem conventu Novizolienſi, per Capitaneos, Comites, &c. puniendi. Tyr: 45, art: 1.

Bona post obitum Ludovici Regis occupata, & juxta priores constitutiones non remissa, Comites & vicecomites reddant, sub pœnis in iisdem constitutionibus contentis, & nihilominus violentiam passus in violentum, & receptis bonis agere possit, ratione violentiæ & damnorum, qui ad restitutionem hac via cogi non posset., cum Rex per comitatum certificatus tanquam condemnatum intra, & extra regnum in persona & bonis, absq; ulteriori processu puniat in integrum restituto per Capitaneos spoliato. Pos. 46, art: 26, Tyr: 47, art: 23, Pos: 48, art: 13.

Bonorum occupatorum restitutis in superioribus conventibus statuta extendere ad Transylvaniam, cum termino quindecim dierum, à proximo ejus provinciæ conventu, ubi exequutor constitutionum Vvayvvoda datis, & ad partes regni, quæ tunc redierant, ad Regiæ Mtis: obedientiam cum termino festi S. Georgii. Poson: 1552, art: 17.

Bonorum occupatorum, & juxta publicas constitutiones non remissorum, ratione motæ, ea extra seriem continuè judicentur, & fiat in illis executio absq; inhibitione, & repulsione. Sopron: 53. art: 23.

Bona occupata, & Rex, & alii juxta constitutiones priores, remittant. Poso: 54, art: 14.

Bonorum occupatorum, & nondum restitutorum, domino legitimo mortuo, hæredes ipsius possessorem eorundem evocent, &, si compertum fuerit, quod ad ipsos jure pertineant, per judices eis restituantur, contradictione, inhibitione & repulsione non obstantibus. Zol: 42. art: 8.

Bonorum minoris momenti: (ut sylvarum, terrarum, montium, piscinarum, metarum &c.) occupatorum, restitutio fiat per Comites & vicecomites &c. rescita de occupationis veritate contradictione, & inhibitione non obstantibus; contra resistentiam restitutioni procedatur juxta articulos Novizolienses. Poso: 42, art: 5.

Bona ad se devoluta Rex occupet, & ordine antiquitatis observari solito. Poso: 50, art: 76.

Bona ad Austriam olim oppignorata, subsint in omnibus jurisdictioni regni, oneraq; cum aliis regnicolis communiter ferant eorum incolæ, & domini. Poso: 48, art: 59.

Redimantur vel per Regem, vel Hungaros aliquos de consensu Regis. Poson: 52, art: 34, Sopro: 53, art: 30, Poson: 56, art: 51.

Bona rebellium, qui occupata, juxta publicas constitutiones non restituunt, per auctionem vendantur, & postquam de pretio eorum damnificatis, per ipsos fuerit satisfactum; reliqua pars exponatur ad regni necessitates. Zol: 42, art: 6, Poson: 42, art. 8.

BRACHIUM REGALE.

Brachii regalis usitatam invocationem servent judices ecclesiastici. Et quomodo ejus executio fiat per Capitaneum, in Rakos. Art: Poson: anni 52, art: 24.

Breves evocationes abolet. Matth. anno 1464. art: 4.

C

C Alumniæ pœnam subit, qui universa literalia instrumenta ab aliquo requirit; & tamen postea aliquibus earum uti deprehenditur. Par: 2, tit: 34.

Calumnia committitur, si coram duobus judicibus, vel sub duplici colore eandem causam quis agit, si expeditum semel pro dote quarta debito, & pignore, vel ejus hæredes in jus vocat. Si semel terminatam simpliciter sine gratia novi judicij resuscitat. Par: 2, tit: 70.

Si novum judicium impetrat & non prosequitur. Vlad: 2, art: 11.

Calumniæ pœna amissio rei, quam quærebatur, & floreni 200. par: 2, tit: 10.

Calumnia non committitur adversus malæ fidei possessorem, nec potest is eam allegare. par: 2, tit: 17.

CAMERA.

Camera, vel director Regis, cum mandato suæ Mtis judices non inhibeant, ordinaria in aliqua causa à sententiæ pronunciatione. Poso: 66, art: 23.

CANCELLARIUS.

Cancellarius literas in publicis comitatuũ negotijs gratis expediat. Poson: 42, ar: 43.

Cancellarius non extra det literas contra leges. Zolien: 42, art: 30.

Candentis ferri, & aquie judicium coram tribus testibus fiat. S. Lad: lib: 1, cap: 28.

Non potest fieri nisi in Episcopatibus, & Præposituris, Posonij, & Nitriæ. Colom: art: 19.

CANONICI.

Canonici, non rectores altarium, vadant ad executionem in capitulis. Mat: maj: art: 43.

Capetiæ quatuordecim computent: per flor: 1. in Decimarum venditione. Mat: min: art: 5.

Capitali pœna affecti bona devolvuntur ad hæredes. par: 1. tit: 16, Mat: ma: art: 58, Ludo: 1, art: 10.

Capitali sententia condemnati, cum quo gratia facta est, bona rediment hæredes de manu judicis & adversarii. par: 1, tit: 16.

Capitalem sententiam incurrens cum adversario sive ante, sive post latam sententiam concordans non aget gratia. Ibidem.

Capitalem per sententiam, sive pro emenda capitis occupata bona, dum redimuntur, æstimantur particulatim omnia, hoc est, non sessiones tantum, sed etiam prata, agri, &c. demptis terris, & pratis, directè ad sessiones colonicales pertinentes. par: 1, tit: 134.

Capitalis sententia ferri solet ratione invasionis domorum, interemptionis, verberationis, & detentionis nobilium, item, occupationis jurium possessionariorum. par: 2, tit: 42.

Capitalis sententia contra fœminas non fertur, nisi in casibus istis, videlicet, maritos, parentes, vel liberos necaverint, vel necari fecerint. par: 2, tit: 43.

Capitalis sententia contra ecclesiasticos non fertur, sed loco ejus sententia capitis emendæ pronunciatur, exceptis casibus criminis læsæ Mtis, notæ infidelitatis, & voluntarii homicidii, in quibus fertur. par: 2, tit: 44.

Capitalis sententia inter fratres generationales non pronunciatur. par: 2, tit: 42.

Capitali sententia damnatus, perdit omnia bona mobilia, & immobilia, simul & caput: à judice potest capi, non ab adversario servatur. Captus per triduum pro concordia, postea occiditur, occisi bona pro hæredibus, absq; omni solutionis onere. Part: 2, tit: 55, Lud: 1, art: 9, Matth. ma. art. 58, Vlad. ma. art. 74.

Capitali sententia damnatus, quando evadit mortem, bona ejus non modò hæredes, sed vicini quoq; redimunt, in termino tempore exequutionis sententiæ assignato, de manu judicis, & partis. part. 2. tit. 56.

Capitali sententia damnato, gratia regia vitam reddit, & duas partes bonorum judiciariorum (si coram Palatino damnatus est, quia tunc illæ duæ partes sunt Palatini, vel cui is donavit:) tertia pars bonorum, & homagium debetur nihilominus actori. par. 2, tit. 57.

Capitali sententia damnatus, habet gratiam per integrum annum, si non concordat cum adversario, re incidit in priorem sententiam. ibidem.

Capitalis sententia debet executioni demandari infra annum. ibidem.

Capitali sententia gravatus, si incidit in manus judicis, gratia ei non suffragatur; potest tamen se redimere, & alienatione bonorum in præjudicium successorum fienda. ibidem.

Capitalis per non venientiam lata, inhiberi potest, nec ejus vigore, antequam literæ sententionales extra dentur, potest capi convictus. par. 2, tit. 58.

Capitali ex allegationibus, & responsione lata convictus, statim capitur. par. 2, tit. 58.

Capitali sententia feritur, bona in alium devoluta violenter occupans. part. 1, tit. 68.

Capitanei advertant ne arma, vel cuprum Turcis deferant, nec ipsi donent, aut vendant. Pos. 63, art. 5.

Capitanei non jurati, jurent sub amissione officiorum. Poson. 63, art. 73.

Capitanei raptores, spoliatores, oppressores pauperum, inflagranti crimine deprehensos, comperta rei veritate, morte, vel alia condigna pœna afficiantur. Tyr. 45, art: 42.

Capitanei hungarici, & externi dependeant à Palatino. Pos. 55, art. 1.

Capitanei ultra citraq; Danubium sint Hungari, alioquin non possunt levare regnicolas, nec eis in expeditione imperare. Poso. 53, art. 6.

Capitanei tribus ex causis possunt facere executiones, contra violentos. Primò ex ultima sententia judicum ordinariorum, expletis omnibus judiciorum processibus lata: Secundò ex transgressione constitutionum Novizolensium: Tertiò ex aperta ablatione violenta decimarum oppressione, colonorumq; palàm per quemcunq; fieret. Tyr: 47, art. 19.

Capitanei, sub amissione officiorum suorum, debent exequi sententias, prohibitis aliis judiciorum processibus, requisiti tamen per Regis, aut Locum-tenentis literas. Pos. 53, ar. 29. Pos. 67, art: 36.

Capitanei bona aliena in manibus habentes, (si comitatus testimonium dederit, illa bona violenter esse occupata) teneantur juramento se purgare, aut sub pœna amissionis officiorum restituere. Pos. 63, art. 73.

Capitanei ad incertos rumores, ac ob particulares hostium excursiones non levent nobiles. Poso. 66, art. 17.

Capitaneus Hungarus eligatur in partibus superioribus. Poso. 69, art. 32.

Capitanei villas nobilium non distribuant, juxta prohibitionẽ. An. 1563 pos 78, ar. 6.

Capitanei provideant, ut decimæ integrè solvantur. Zol. 42, art. 27.

CAPITULARE TESTI-monium.

Capitulare teſtimonium antequam admittatur, præſtet juramentum, de agendo fideliter: Sig: art: 11. Matth. majo. art: 12.

Capitulare teſtimonium in exequutione falſitatem faciens, amittit beneficium, & perpetuò carceri tradatur. Vlad. ma: art: 43.

Capitulare teſtimonium, ſalarium expenſæ ex d: 12. in diem. Sig ma: art: 16. Mat: ma: art: 12 min: 10. Poſ: 50. ar: 63. Poſon: 46. art: 38.

In equo proprio incedentes groſſi 2. in equo partis. groſſos 1. Lud: 1. art: 20.

Capitulare teſtimonium verbo turbans inhoneſto, in florenis 72. verberibus, majori potentia, morte mulctans nota infidelitatis. 1495. art. 9.

Capitulares perſonæ privatæ pro actibus potentionarijs à ſe patratis, ex his bonis capituli evocabuntur, ex quibus actus patraverunt. par: 2. tit: 46.

Capitularis una perſona ſi ſententionabitur, de ejus beneficij proventibus reliqui Canonici ſatisfacere teneantur. par: 2. tit: 47.

Capitularem, & regium homines falſam relationem feciſſe criminans, requirat eos; juramento tamen cauſa principalis per hoc non retardetur. par: 2. tit: 47.

Capitulare teſtimonium, & regium hominem turbans, notam incurrit. par: 1. tit: 14. Vlad. 5. art. 5 Poſo: 42. art: 29. *Vbi additur, quod gratia regia ei non ſuffragatur.*

Capitulorum teſtimonia quales debent eſſe perſonæ. *Vide ſupra Canonici.*

Capitula falſas literas conſcientia, quomodo puniantur. par: 2. tit: 16.

Capitulorum, vel Conventuum propinquiorum teſtimonijs eſt utendum in exequutionibus. par: 2. tit. 21.

Capitula Boznenſe, Brodenſe, cruciferi de Alba ubiq; poſſunt exequi. par: 2. tit. 21. Iud: 1. art: 21.

Capitulum quoq; Strigonienſe per totum regnum exequutionem facere valeat, & quas fecit ratæ ſint, Tyr: & Poſon: 56. art: 49.

Capitulum Agrienſe exequatur, etiam in Comitatibus Zemlienſi, Vuivar: Vngh, Bevegh, Mara, Maroſis, Vgocha, Szolnok, Kraßna, & in his locis in quibus Vvaradienſe Capitulum procedebat. Poſon: 50. art: 63. Poſon: 57. art: 21.

Capitulum Scepuſienſe uſq; ad eliberationem Conventus de Leleſz, potuit procedere, ubi ibidem conventus ſolitus eſt exequutionem facere. Poſ: 57. art. 21.

Capitulum Vvaradienſe potuit exequutionem facere legitimam, etiam tempore fratris Georgij. Poſ: 48. art: 60.

Capitulum vel Conventus collectivè condemnatur in omnibus cauſis, præter crimen læſæ Majeſtatis, notæ infidelitatis, & homicidij deliberati: quia in his caſibus ſinguli delinquentes puniuntur. part: 2. tit: 46.

Capitulum, & Conventus paria literarum evocatoriarum non extradata, ſine literis præceptorialibus extra det. Poſon: 50. art: 58.

Capitulum Caſtri-ſerrei transferatur cum ſigillo Saboriam. Poſo: 45: art: 22.

Capi poteſt Nobilis etiam per Ruſticum in certis caſibus. par: 1. tit. 14. *De quibus vide infra nobilis.*

Captivus non licet armis datis ſe à Turcis redimere. Poſon: 63. art: 65.

Captum maleſactorem ultra triduum non privilegiatus, apud ſe non poteſt detinere, ſed debet Comiti aſſignare. Part 3. tit: 32.

Captivatores judicum nota incurrunt. part: 1. tit: 14.

Caritativum ſubſidium ſemel tantum exigat Prælatus à Plebanis. Vlad: 5. ar. 17

Carolo & Erneſto Archiducibus in Vngaria res bellicæ concreditæ. Poſ: 78. ar: 16.

Caſſovienſes Cives ne turbent viatores. Vlad: 5. art: 10.

Caſus notam infidelitatis afferentes, *Vide infra nota infidelitatis.* Poſ: 78.

Caſtrorum traditores, expugnatores, interceptores, deſertores, nota infidelitatis ſeriuntur. par: 1. tit: 54. Vlad. ad ma: art: 4. 37. mi: ar. 42. Poſ: 56. ar. 56.

Caſtra, & Caſtella, ac fortilitia noviter extructa, deſtruantur per Capitaneos. Zol: 42. art: 4. Poſon. 46. art: 29. Tir: 47. art: 16.

Caſtrenſi judicio contra damnificantem militem indigenam (coram Capitaneo) vel in ſede regia ordinariè damnificatus contendere poteſt externũ militem generalis Capitaneus judicat. Poſ: 48. ar: 17.

Caſtrenſi judicio poſſeſſionario vis non judicatur. Poſon: 67. art: 48.

Caſtrum extruere, vide ſupra Arces.

Caſtra finitima committenda poſſeſſionatis, & militibus Officialibus, victualibusq;, & alijs neceſſitatibus per Regem providenda, quæ ſi proviſa perdat Officialis notam incurrit, Vlad: ma: art: 37.

Ex caſtris finitimis bombardas, & victualia efferens perdit bona, & caput. Vlad: ad ma: art: 39.

Et talia exportata, ſi ad quempiam domo, vel qualitercunq; pervenerint, is & bona perdit. Vlad: ad ma: art: 39.

Caſtra finitima duobus conſerantur, quorum alter ſub pœna capitis, ſemper domi reſideat. Vlad: ad ma. art. 40.

Caſtra finitima viſitentur, & Rex de eorum ſtatu informetur. Vlad: min. art. 43.

Cathedraticus cenſus ab eccleſiis penitus deſolatis, non exigatur, ubi pauperes eccleſiæ ſunt, ibi per homines prælati, & vicècomitum moderetur. Vlad. ad min. art. 36. Poſ. 69. art. 40.

Cauſa quid ſit, à judicio, & juſtitia quid differat. Prolog. Tripar. tit. 13.

Cauſæ extraordinariæ. *Perſonalis ammonitio, factum honoris, tutelares, fiſci de juribus poſſeſſionariis.*

CAUSÆ EXTRA SE-riales.

Cauſæ diviſionales inter fratres condiviſionales, ſi admonitio fiat, per Protonotarium, alias non. par. 1, tit. 45.

Cauſæ tutelares.

Tranſgreſſio mandatorum, & non obſervatio eorundem.

Perſonalis ammonitio.

Cauſæ dotum, & rerum paraphernalium.

Cauſæ ratione bonorum ex regia donatione. Poſon. 1569.

Cauſæ in facto honoris.

Recuperatio bonorum ſtatutorum.

Occupationes factæ ſub dicta, vel tunc alia quæcunq; illata damna. par. 2. tit. 18.

Cauſæ evictionum.

Novi judicii. par. 2, tit. 18.

Concambii ſimulatè in fraudem fratrum facti.

Cauſæ ratione bonorum, in quibus ſtatutio præceſſit, ſed propter loci diſtantiam contradictio non fuit facta. poſ. 63. art.

CAUSÆ QUÆ IN BREVIbus brevium Locum-tenenti adjudicari solent.

Transmissionum.
Novarum violentiarum.
Bonorum occupationum. Tyr: 45.
Quinq; casuum. Poson: 46.
Violentarum occupationum. Poson: 48.
Inhibitione, & repulsione non obstantibus. 52
Violenta onera. 55.
Tributorum.
Teloniorum. 58, & 57
Indebitarum exactionum. 59.
Tutelarum.
Dotum, paraphernalium.
Iurium pignoratiorum.
Interceptionum.
Occupationum castrorum, & aliorum actuum potentionariorum, à morte olim Ludovici Regis, & non ante. Et quod ista judicia durent per 40. dies. Poso: art: 63.
Causæ defectus seminis. Art:66, art:18
Causarum processus tractantur in secunda parte, eadem parte. tit: 1.
Causa in facto Iuris possessionarii impignoratiorum, quartalitiorum, dotum, paraphernalium, debitorum, obligaminum, divisionum inter fratres, & novorum judiciorum, eo præcisè brevi tempore finiuntur, quo causæ per insinuationem motæ. par: 2, tit: 18.
Causæ antè, & post obitum Ludovici Regis motæ, indifferenter judicentur, demptis causis ratione bonorum, Iohannis regis. Poson: 63, art: 24.
Causæ per ammonitionem simplicem, aut evocationem, ac statutionem, & recuperationem bonorum, vel metalem reambulationem motæ, in quatuor terminis octavalibus finiri debent. par: 2, tit: 18.
Causæ spirituales in prima instantia non coràm Papa, nec coram ejus nuncio tractandæ. Matt: ma. ar. 47, 48, min. ar. 11, Vlad. ma. ar. 41, neq; coram Archiepiscopis, sed coram ordinariis. Vlad. ad ma. art. 10.
Causæ prophanæ in foro ecclesiastico non tractentur, sub pœna amissionis officii, nec in foro sæculari ecclesiasticæ. Sig. ma. ar. 12, Vlad. mi. art. 60, 61, 62, Ad. mi. art 30, mi. 50, art. 25.
Causæ ecclesiasticæ sunt istæ, matrimonii, testamentorum, dotum, rerum paraphernalium, jurium quartalitiorum, perjurii, verberationis, & spoliationis Clericorum, & mulierum, & aliæ, quæ prophanæ non sunt. Vlad. ma. ar 46.
Szziglagy addit decimalibus. art. 8.
Item, circa ministeria & defectus factorum fidei, & hæresis, decimarum realium, & personalium, viduarum, & miserabilium personarum, quæ non sunt de jure possessionario.
Causæ usurarum, & quarum finis est correctio, & in quibus quis incidit excommunicationem. Mat. anni 1562.
Partus à mulieribus factæ necationis, raptus mulierum, maleficii, adulterii. Colo: art. 42, 45, 46.
Homicidii. Colo. art. 40.
Violatæ fidei, & omnium perjuriorum causa, quòd ad forum spirituale pertineant, habetur in art. Matt: tempore ejus coronationis editis. art. 15.
Et in decreto majori. Vlad. art. 46.
Violatæ fidei causæ post mortem illius, qui eam præstiterat, non judicantur in sede spirituali. par. 2, tit. 52.
De causa aliqua ecclesiastici, & seculares judices si concordare non possint, utris ipsorum

ipsorum competat ejus judicium. ibidem.
Regi servatur hujus dissensionis discussio ubicunq; fuerit tunc, cum suis consiliariis. Sigis: in Dec. anni 1405. art. 14.
Causæ factum juris possessionarij concernentes, & si testamentum, aut promissio intervenerit, item, ratione debitorum motæ, non judicantur in sede spirituali. par. 1, tit. 52.
Causis in spiritualibus non coràm Dominis conveniuntur rustici, sed coràm spiritualibus judicibus. par. 3, tit. 25.
Causæ, quas Locumtenens adjudicare potest, vide infra Locumtenens.
Causarum condescensio, Vide infra condescensio.
Causæ sub judiciis inchoatæ non discceptentur, sed illæ tantum, quæ diebus 15. antè primum octavarum diem motæ sunt per evocationem. Pos. 50. art. 51.
Causæ terminentur in quatuor octavis. Matt. ma. ar. 7. Vlad. ma. art. 52. in tribus. Ludo. 1. art: ultimo.
Causæ per evocationem, cum insinuatione motæ, super factis potentionarijs, damnorum illationibus, & aliis nocumentis, atq; injuriis, si literalium instrumentorum exhibitionem non requirunt, statim in primis, si requirunt, in duabus octavis finiantur. Math. ma: art: 7.
Causæ quinq; casuum extra omnes terminos judicentur. Vvlad: mi: art: 8.
Causæ in castris judicandæ, vide supra castrensia judicia.
Causæ secundum seriem leventur, & secundum antiquitates. Poso. 50. art. 51.
Causa fisci & defectus seminis. Matt. ma. art. 29.
Cellarium nullum à decimarum solutione inter suos colonos extruat nobilis, nec pro se occupet. Mat. ma. art. 29.
Chyallokőz in insulam vini, & frumenti eductio, & inductio libera sit. Poson. 46. art. 48.
Chyallokőz insulæ inhabitatores labores gratuiti pro media parte convertuntur ad aggerum conservationem. Pos. 69. art. 19.
Chyallokőz insula subministret ligna ad focum pro arcibus Comaroniensi, & Iaurinensi. Poson. 63. art. 22.

CITATIO.

Citationes non generales, sed cum declaratione dent judices ecclesiastici. Vlad. 5. art. 25.

CIVITATES LIberæ.

Civitates liberæ tenentur dominis, in quorum terris hæreditates habent, nonas solvere, & contra privilegia sua. par. 2. tit. 8.
Civitas quid sit? par. 3. tit. 8.
Civitatum liberarum, aliæ subsunt Magistro Tavernicorum, aliæ personali præsentiæ. ibidem.
Cives liberarum, & montanarum civitatum telonia non solvunt. Pos. 46. art. 52. Sopro. 53. art. 31. Poso. 50. art. 78.
Cives Szakolcenses prata, & terras Moravis non vendant. Pos. 48. art. 64.
Cives liberarum civitatum in solis homagijs æquiparantur nobilibus par. 3. tit. 9.
Civitatibus servetur sua libertas. Vvlad. mi: art: 40. Zol: 42. art: 25. Tyr: 45. art: 47. Tyr: 47. art: 18. Poson: 53 ar: 31, & 75. art: 16.
Ex Civitatibus liberis appellatur ad magistrum Tavernicorum, hinc ad personalem præsentiam. Par: 3, tit: 10. Sigis: mi: ar: 11.
A Civium sententijs, quæ ad sanguinem, vel mortem tendunt, non appellatur, nisi

penitus innocentem vellent damnare, tunc enim ad ſolam Regis perſonam appellatur. par: 3. tit: 11.

Civium cauſæ, pro meliori diſcuſſione à Perſonali præſentia, ad primum judicem remiſſæ, jam hinc non ad Tavernicorum magiſtrum, ſed rurſus ad perſonalem præſentiam appellatur. par: 3. ti. 11.

Cives teſtimonium externum inter ſe ratione bonorum mobilium, vel immobilium, non acceptant, in alijs acceptant. par: 3. tit: 12.

Cives, ratione bonorum in ſuo territorio exiſtentium, coràm judice, vel duobus juratis fatentur, aliàs faßio non valet. par: 3. tit: 13.

Cives appræhendunt, & ingrediuntur dominium bonorum emptorum coràm duobus juratis, ad id deputatis, & ſi tunc quißiam contradixerit, debet infra 15. dies reddere rationem contradictionis: Si verò tunc nullus contradictor apparuerit; pacificè quidem appræhendet emptor bonorum dominium, nihilominus quicunq; aliquid juris in eis ſe habere prætendit: poterit adhuc infra annum, & diem unum contradicere, & poſtea non poteſt. par: 3. tit: 1.

Cives deberent præſcribere, & præſcribi annis 12. ſed uno anno & die præſcribunt hoc tempore. par: 13. tit: 15.

Cives appræhenſa re, vel hæreditate, appræhendunt & pertinentias. par: 3 tit: 17.

Cives purgantur proprio juramento in cauſis debitorum, actore deficiente in probatione. par: 3. tit. 17.

Cives, ratione hæreditatum in terris aliorum habitarum, proventus ſolvunt dominis terreſtribus, & ratione earundem exceſſuumq; ibi patratorum coram eis reſpondere tenentur. parte 3. tit: 18. *Vlad: mi: art: 38.*

Civitates, vel cives privati, jura poſſeßionaria habentes, ratione malorum ex illis patratorum, ſi major fuerit potentia, in curiam regiam, ſi minor, ad comitatũ evocantur. par: 3. ti: 19. *Vlad: mi: ar: 38.*

Cives privati jura poſſeßionaria non habentes, coràm ſuo judice conveniuntur. par: 3. tit: 19. *Vlad: mi: art: 38.*

Cives in curia regia in facto jurium poſſeſſionariorum in flor: 200. auri, pro detentione, vulneratione, interemptione nobilium in ſententia capitali condemnantur. ibidem.

Cives puniunt malefactores, ſed nobiles extra locũ delicti non capiunt. par: 3. tit. 20.

Cives civitatum liberarum in cauſis ſpirituale forum non concernentibus, inter ſeſe motis, ad judicem ſpiritualem non trahantur, ſed coram ſuis judicibus conveniant. *Vvla: ad m: ar: 30.*

Civitas tota, vel nobilis contra eam evocatur in præſentiam perſonalis præſentiæ. *Vvlad: mi: art: 38.*

Civitas quando capitali ſententia condemnatur, ſoli judex, & jurati perdunt bona, & plectuntur. ibidem.

Civium aliæ libertates (præter eas, quæ ſunt in Tripartito expoſitæ) continentur in privilegijs eorum. ibidem.

Cives extra eorum privilegia, ſubſunt publicis regni legitimis.

Civitatibus nulla bona Rex conferat, collata propter adhæſionem adverſæ parti reſtituantur prioribus Dominis per Comitem judicis nobilium, & univerſitatem comitatus. Poſ 42. ar: 35.

Civitates conſenſu ſuperioris poſſunt facere ſtatuta, non contraria legibus regni, quæ ipſos tamen ligant conditores. par: 3. tit. 2.

Civitatum poſſeßiones non divellantur à corporibus comitatuum, in quibus ſunt. Poſ: 42. art: 37.

Civitates regiæ, infra in dictione regales, ſub litera R.

CITATIO vide, & EVOcatio.

Citatio perſonalis ſit per ſolum ſcribam curiæ regiæ, & in quibus caſibus fiat. par: 2. tit: 20.

CLAUSULA.

Clauſula, (nullum jus) hanc vim habet in faßionibus, quod ad fatentem ejus hæredem nunquam redibunt bona, de quibus faßio eſt facta, etiamſi deficiat is, cui facta erat faßio. Sine hac autem clauſula redirent. par: 1. tit: 69.

Clauſulæ (aſſumptis) &c. (mißis) &c. ex commißione quid valeant, in evocationib. Vide infra in dictione: Evocatio.

Clauſula (ex conſenſu, & voluntate) non ponatur in evocationibus. Mat. ma. art. 26. 27. *Vlad: ma: art: 60.*

Clauſula (de manibus regijs) in donationibus non valeat. Matt: ma: art: ibidem.

CLERICI.

Clerici coràm ſuo Epiſcopo conveniantur. Colo: art: 5.

Clerico concubinaria auferatur mulier, ipſe pœnitentiam agat. Colo: art: 79.

Clerici olim conjugati in Hungaria. S. Ladis: lib. 1. cap. 1. 2. 3. 4. Colo: ar: 52. 71. 76. 77.

Clerici veſte laicali non utantur. Col. art: 55.

COGNATIO.

Cognatio impedit matrimonium ad quartum gradum incluſivè. par: 1. tit: 107.

Collateraliter examinati teſtes, ſi mortui ſunt, eorum faßio valet, & factum, ſuper quo depoſuerunt, confirmat. Si vivunt, debent denuo examinari. Sic eſt judicatum in cauſa familiæ Vvyffaluſſi, contra Nicolaum Petreöczi, ratione ſylvæ Fekethe Erdö vocata, anno 1574. die 24. Decemb: Ita tamen ſi eo tempore, quo ad celebrandam communem inquiſitionem partes dimittuntur, is qui fecit antè aliquos collaterales examinari, in judicio mortuorum faßionibus ſe uſurum tempore reportationis proteſtatus fuerit, & qui illi ſint, nominaverit, ac tempore inquiſitionis, eoſdem verè mortuos eſſe probaverit, prout fuit declaratum in cauſa Criſtophori Banky. anno 1575. die 13. Martij in judicibus locum-tenentis.

COLONI.

Coloni regij coram ſuis judicibus primum, poſtea coràm magiſtro Tavernicorum conveniantur. Sig: min: art: 11.

Coloni, vide infra ruſtici, & ibidem de eorum tranſmigratione.

Comani, & Philiſtei colonos nobilium non abducant. *Vvlad: mi: ar: 47. more aliorum colonorum ſolvunt cenſus, munera nonas, & ſerviunt.* *Vvlad: 6. art: 10.*

Communis inquiſitio, eſt dubietatis coràm judice ex partium reſponſionis emergentis, per teſtium examinationem, facta declaratio. par: 2. tit: 27.

Communis inquiſitio fit mediantibus literis regalibus aut judicum ordinariorum, à nobilibus comitatus convocatis. *Lud: 1. ar: 22.*

Communis inquiſitio ſemel tantum fit, niſi eſſet turbata, quia tunc repeteretur. par: 2 tit. 31.

Communem inquiſitionem repulſione turbans, condemnatur in pœna potentiæ & amißione cauſæ. Matth: ma. ar. 19. *Vvla: ma: ar: 57.*

Communis inquiſitio debet fieri in loco ſedis judiciariæ comitatus, aut in cauſa occupationis, in facie terræ occupatæ. par: 2. tit. 27.

Communis inquisitio fit juramento præmisso à Nobilibus comprovincialibus. Ibid:
Aut meritò causæ id exigente, & judice mandante à Nobilibus & ignobilibus. Ibidem. & Mat: ma: art: 12.
Communi inquisitione considerantur hæ quinq; conditiones.
Primò libertas, ut testis liberè, non coactè fateatur. Secundo ætas, ut testis tantæ sit ætatis, ut rerum, quibus examinatur, memoriam habeat. Tertio modalitas, ut testis interrogetur, unde id habeat, quod fatetur, scitu ne, vel ex auditu. Si ex auditu, an ex ore ejus, qui patrator dicitur esse facinoris, vel alicujus alterius rei.
Quartò, condtio, an testis sit nobilis, vel ignobilis.
Quintò, ut testis juret de dicenda veritate. par: 2. tit. 27.
Communis inquisitio pro utraq; parte simul in eodem loco per idem testimonium capituli, & regium hominem eodem die potest fieri: Testes debent esse honesti, & bonæ famæ, ac verè nobiles, à Rege nobilitati, singuli jurare, & partibus remotis, singillatim examinari. Matth: ma. art: 16.
Communem post inquisitionem, si per eam querela est verificata non reo purgatio; sed actori juramentum decernendum, si opus fuerit, supplementum cum tot conjuratoribus, quot videbuntur esse necessarii, in facto damnorum, secundum eorum quantitatem, in quo casu si actor triumphabit, reus resundet damna, & solvet onus 25. marcarum parti, & judici æqualiter. Matth. ma. ar. 16.
Communi inquisitioni se subtrahens testis, mulctatur per vicecomitem marcis 16. par. 2. tit. 28.
Communis inquisitio semper juramentali depositione terminatur. par. 2. tit. 38.
Communi inquisitioni quando, & qualiter succedit juramentum, vide infra, juramentum.

COMES.

Comitis officium circa eliberanda bona per donatorem non obstante contradictione occupata. Vide in dictione, Bona.
Comites malè administrantes officium, & violenter, ad supplicationem comitatus, comperta rei veritate, per Regem priventur. Poson. 48. art. 62.
Comites Eckius, Nicolaus, Iulius à Salmis, & Scipio ab Arch. creati Hungari. Poson. 63. art. 75.
Comites jurent super officio eorum fideliter exequendo, sub amissione officiorum suorum. Sig. ma. art: 74. min. art. 4. quinto art: 2. pos. 52. art. 39. Tyr: 45. art. 50. Pos. 46. art. 40. pos. 48. art. 62. Sop. 23. art. 32. Zol. art. 53. pos. 42. art. 40.
Comites liberi possunt malefactorem ipsi castigare, nec tenentur judiciariam sedem statuere. Vlad. ad ma. art. 20.
Comites, sine literis exmissionalibus, nullas possunt facere exequutiones. Vlad. ad mai. art. 16. 17.
Comitem in executione turbans nobilis, notam incurrit. Servus vel dominus à domino sub pœna 25. marcarum traditur puniendus Comiti, & dominus se purgat quod non de sua voluntate turbaverit. Matt. ma. art. 69. Vlad. ma: art. 75. ad ma. ar. 16.
Comitem Rex de consilio Prælatorum, & Baronum eligit, qui coram Rege jurat, vicecomitem Comes, & is jurat in comitatu. Mat. ma. art. 62.
Item, Comes vicecomitem, absq; comitatus consensu

consensu eligere non valet. 1504. art. 2.
Comites perpetui solius Regiæ Mtis judicio reservantur. Matt. ma. art. 24.
Comes in exequutione justitiæ negligens, perdit officium, & tenetur damnificato de damnis, & expensis. Vvla. ad ma: art: 11.
Comes debet esse de eodem comitatu. Matt. ma. ar. 62. Vlad: min: ar. 44. Pos. 54. art: 18.
Comitum liberorum facultis latrones puniendi, & si eos dimiserint, pœna. Lad: 1595. art: 18.
Comes, etiam sine mandato speciali judicet causas, judicatas exequatur, appellationem in curiam transmittat, sub pœna amissionis officij. Vlad: mi: art. 71.
Comes, comperta rei veritate, raptores, spoliatores, & oppressores pauperum, in flagranti crimine deprehensos, morte, vel alia condigna pœna afficiat. Tyr: 45. art: 42.
Comites à convicto pro triumphante prius, postea pro se birsagia exigent: Vicecomites & nobilium judices in causarum, ex quibus birsagium habuerunt, aliqua executione, nullum habent salarium, ubi verò nullum birsagium perceperunt, florenum unum per diem habebunt. Poso: 46. art: 39.
Vicecomitum, & judicialium in executionibus turbatores, verberatores, aut interemptores notam incurrunt, & gratia eis non suffragatur. Poson: 42. art. 29.
Vicecomites & judices, nobilium in executionibus turbans, aut vituperans in pœnam repulsionis, vulnerans, vel captivans in pœnam majoris potentiæ, occidens infidelitatis incurrit. Tir: 47. art. 33.
Si talia officialis, vel colonus sine scitu domini sui patraverit, sub pœna homagii illius tenetur, dominus in comitatu præmisso modo puniendus inducetur, qui si fugisset, quod non cum suo scitu aufugerit, & non sua voluntate facinus peregerit; si etiam patrator diceret, se patrasse ex mandato domini, idem dominus tertio se nobilibus in comitatu purgabit. ibidem.
Comitatuum Sopronienſis, & Moſon. honores hungaris conferantur. Sop: 53. ar. 34.
Comitatus Pesthienſis, & Pilisienſis, quia sunt propè Budam, Comites non habeant. Vlad: ma: art: 100. ad ma: art. 27.
Comitatus quidam habent consuetudines privatas, quas pro legibus servant, & possunt facere pro se statuta, ex consensu superiorum, non contraria lege communi, quæ tamen non ligant aliorum Comitatuum nobiles. par: 3. tit: 2.
Comitatus Solth per Comitem comitatus Pesthienſis, Szolnok verò per Hevvesienſem judicentur. Pos: 69. art: 49.
Comitatus causas totum, & paraphernorum ultra 100. florenos non judicant. ibidem.
Similiter de bonis impignoratis. Vlad: in quinto arti: 7.
Comitatus terrarum, pratorum, sylvarum, occupationes usq; ad 10. jugera judicat. Vlad: 5. art: 8.
Comitatus potest judicare & castrorum, & aliorum bonorum occupationes, & fructus perceptos readjudicare levandos, cum juramentis, juxta regni consuetudinem, sententiamq; exinde latam, etiam requisitis, per literas sententionales, capitaneis exequutioni demandare; non tamen potest pœnam violentiæ ultra florenos 100. infligere, quæ duplicatur in curia, si in causa appellationis rursus

occupatores succumbant,& nihilominus actor poterit ad capitalem sententiam, post recuperationem talium bonorum, in sede regia,contra violentum agere. Poso:63. art: 48.
Comitatibus licet tribus, vel quatuor diebus continuis judicare. Poso: 63. art: 51.
Comitatus honorem eccleſiæ non teneant. Vvlad: mi: art: 57.
A comitatu aliquo abſtractæ poſſeſſiones, ad eundem redeant. Vvlad: ad ma: art: 25. Poſon: 42. art: 37. & 46. art: 55.
Comitatus honores in perpetuum non conferantur. Vvlad: 5. art: 13.
Comitatus congregationi per Comitem promulgatæ,qui non interest,ſolvat marcas tres. Sig: ma: art: 9.
Comitatus quilibet ſuum habeat ſigillum, ſub quo literas expediat, quod ſervetur in arca,ſub ſigillis vicecomitis,& judicum nobilium, & penes illud addantur literis ſubſcriptiones notarij, vicecomitis, & judicialium ſcribere ſcientium. Poſon: 50. art: 62.
Comitatus ſi est is, qui aliàs ſolitus est percutere, vel occidere defenſa contra eum concedetur. ibidem.
Comitatibus quibus deſunt ſuperni Comites, vicecomites plenariè officio eorum præfungantur. Poſo: 78. art: 5.
Cometaneorum, & vicinorum duorum,vel trium teſtimonium plus valet, quam viginti comprovincialium. par: 2. tit: 29.
Concambialis permutatio licita, inventa est propter majorem incommoditatem concambientium. par: 1. tit: 70.
Concambio doloſo alienata bona, in uno octuali termino, communi æſtimatione, recuperantur. par: 1 tit: 71.
Concambio acquiſititio utens, illud retractare non potest. ibidem.
Concambio bonorum, quando pecunia additur, filiæ habent partem in pecunia tanta, in ipſis verò bonis concambiatis non. par:1. tit:73.
Concilio generali obſervantur dirimenda omnia dubia in religione. Poſo: 50. art:16.
Concionatorum ab Epiſcopis conſtitutorum turbatores Rex puniat. Sop: 53. art: 9.
Concionatores illegitimos vicarij,& archidiaconi ipſorum puniant, vel de quorumcunq; bonis ejiciant. Et ſi quis dominorum terreſtrium hoc facere eos prohiberet; ad primam requiſitionem Regiæ Mtis compareat,& convictus ex merito puniatur. Poſ: 48. art:9.
Concordare licet,antequam judicem adeas. S. Lad: lib: 3. ar: 27.
Concordans convictus in judicio, judici in termino ad hoc aſignante, ſolvat marcas 50. Alioquin judex ad valorem totidem marcarum occupabit de bonis ejus titulo pignoris. Lud: 1. ar: 10.
Concordans antè ſententiam de judicio pacis, ſolvit judici tres marcas. Lud: 1. art: 23.
Concordare poſſunt partes,non requiſito ſuper hoc judice. Sig: ma: art: 7.
Concordandi in omnibus cauſis datur facultas ſine onere, aut ſolutione birſagij judici debiti, ante exequutionem ſententiæ. Mat:ma:ar:6. Vvlad:ma:ar:68.
Sed poſt exequutionem ſolvuntur birſagia. Vvlad: ad: ma: ar: 14.
Condeſcenſio cauſarum lite pendente fit. par: 2. tit: 27.
Condeſcenſio cauſarum duobus modis ſolet fieri. Primò per judicem, ſecundò per actorem,cum onere ſex marcarum levis ponderis, in duabus Iudici, in tertia partibus reo ſolvendarum. par:2. tit:82.
Condeſcenſio cauſarum per judicem fit, ob errorem in literis evocatorijs, animadverſum, & à parte propoſitum. par: 2, tit: 82.
Condeſcenſio cauſarum per actorem fit, dum actor ſuam actionem ex ſui negligentia, aut vitio ſcriptoris malè formatam eſſe advertit, & ſemper ante diſcuſſionem cauſæ,ſententiamq; diffinitivam, & poſt literalem productionem, fieri poteſt. Par: 2, tit. 28. Vlad: ma. art. 49.
Condeſcenſio cauſæ, ſeu actionis indebitæ, in prima tamen inſtantia, cum onere fieri poteſt,ſed facto proceſſu, & atteſtatione, ſeu literarum exhibitione, non poteſt. Tyr: 47, 24.
Condeſcendere non poteſt actor illam cauſam, in qua repulſionis, aut ſententiæ, (per non venientiam,) contra reum data, onus ad ſe recipit. par: 2, tit 83.
Condeſcendet cauſa ratione actus potentionarij, in cujus actione patratæ potentiæ tempus expreſſum non eſt. par: 2, tit. 82.
Confeſſionem propriam in judicio factam nemo poteſt retractare. Vlad: 5, art. 15.
Confirmatio privilegiorum non eſt de neceſſitate, ſed de benè eſſe. par: 1, tit: 37.

CONIURATOR.

Conjuratorum nomina ſunt perſcribenda in literis relatorijs, in facto probatorijs genealogiarum, literalium inſtrumentorum, metalium reambulationum, & quando ad caput alicujus juratur, aliàs non; & tunc duabus de cauſis ſunt perſcribenda,videlicet, ut veris cum nobilibus,& juxta judicis commiſſionem juramentum depoſitum eſſe, comprobetur. par: 2. tit: 35.
Conjuratorem verè nobilem, & honeſtum ignobilem, perjurum, infamem dicens, homagium ejus ſolvit. par:2.tit:36.
Conjuratorem ignobilem, aut inhoneſtum habens, cauſam perdit. ibidem.
Conjurator unus in eadem cauſa plures purgare non poteſt. par:2. tit.38.
Conjurator ruſticus an poſſit eſſe pro, vel contra nobilem, & de ruſticorum conjuratoribus. Vide ruſticus.

CONSCIENTIA.

Conſcientia judicis duplex, ut privata, & judicis. Prol: tit. 16.
Ex conſcientia non judicant judices inferiores, ſed ex allegatis. Prolog: tit: 15.
Ex conſcientia judicant Papa, & Imperator. Prol: tit: 16.

CONSANGUINEI.

Conſanguinearum ſtupratores notam incurrunt. Vla: ad m: ar: 4.
Conſanguineorum occiſor, vulnerator, mutilator notam infidelitatis incurrit. Par: 1, tit: 4. Vla: ad ma: art. 4.
Conſanguineis ignoranter inter ſe matrimonium contrahentibus, uxortam dotem,quam Paraphernum accipit à viro, & liberi eorum ſuccedunt parentibus. par: 1, tit: 106.
Conſanguineis ſcienter matrimonio junctis non ſuccedunt liberi, etiam legitimati per Papam, ſed fratres, aut fiſcus, & mulier dotem non habet, ſed tantum paraphernum. ibidem.
Conſanguinei quod ſcienter contraxerint ex eo cognoſcitur, ſi reclamantibus fratribus, &c. id fecerint, vel in gradu ita propinquo,quod ignorantia prætendi non poſſit. par: 1, tit. 107.
Conſanguinitas uſq; ad gradum quartum inclusivè,tam ſecundum canones, quam leges regni, connubia prohibet. ibidem.

CONSENSUS.

Consensus regij literæ, quæ habent insertam fassionem, cui præbetur consensus, valent sine literis fassionalibus, aliàs non. part. 1. tit. 35.

Consensus regius, aut fratrum condivisionalium nunquam requiritur in fassione, seu alienatione pro capite celebrando. par: 1. tit: 59.

Consensus regius quid sit, & quam virtutem habeat. par: 1. tit: 64.

Consensu regio indigent fassiones perennalis, aut impignorati supra communem æstimationem factæ, præsertim à personis defectui seminis appropinquantibus. par: 1. tit: 65.

Consensu regio non indigent fassiones inter fratres, qui utrinq; sibi succederent in juribus possessionarijs. par: 1. tit: 63. 65.

CONSILIARIUS.

Consiliarij Hungari, unus ecclesiasticus, alter secularis semper maneant in aula. pos: 69. art: 35.

Consiliarii Hungari consulantur à rege, quando de pace, vel induciis tractat cum Turca. Pos: 46. ar. Sop: 53. art.

Consiliarii octo ex nobilibus assumantur. Rakos, 1526. art: 31.

CONSUETUDO.

Consuetudo quid sit, undè dicitur, quomodo differat à jure, qualiter valeat, quæ sit rationabilis, & quod, quæ contra jus est, si non sit præscripta, non valet. Prolog: tit: 10.

Consuetudo in cujus contrarium non extat memoria, etiam contra ea valet, quæ sunt reservata Principi in signum summæ potestatis. Ibidem.

Consuetudinem tacitus consensus populi inducit. ibidem.

Consuetudo differt à lege, derogat legi, est legum interpres, imitatur legem. Prolog: tit: 11.

Consuetudo generalis subsequens legem, vincit legem generaliter, particulariter, vincitur à lege generaliter subsequente, à particulari particulariter. Prolog: tit. 12.

Consuetudine, & lege non decisus casus, si legi similior est, secundum legem, Si consuetudini, secundum consuetudinem debet decidi, attenta tamen rationabilitate, & æquitate. ibidem.

Consuetudo nostra judicandi ex Canonici, & Cæsarei juris fontibus ortum habet, & tribus utitur fundamentis, constitutionibus publicis privilegiis Regum iteratis, & uniformibus sententijs judicum. Par: 2. tit. 6.

Consuetudines abrogatæ, post abrogationem nihil valent, verum in præcedentibus abrogationem, servantur. par: 2. tit: 2.

Constitutio quælibet ad futura se extendit, non ad præterita. ibidem.

In constitutionibus partim approbatis, partim deletis. approbata servatur, deleta non. ibidem.

Constitutiones priores valent etiam posterioribus, aliis existentibus: si in his non fit mentio super illarum derogatione, quam contrarius usus populi non præjudicat. ibidem.

Constitutiones novæ servantur in judicijs. par: 2. tit. 2.

Constitutiones ut valeant Principis, & populi consensus in eis requiritur. par: 2. tit: 3.

Constitutiones & indigenas, & externos in regno versantes ligant, indigenas statim à tempore promulgationis, externos in ijs, qui ad processum juris pertinent post unum mensem. In illis verò, quæ habent prohibitiones, aut statuta damnosa: (ut amissionem mertium, si fiat contra constitutiones, & similia:) post tres menses, à die promulgationis. par: 2. tit: 5.

Continui equites tres sub pœna duplici à centum colonis per totum regnum interteneantur. Poson: 66. art: 15. Pos: 66. art: 29. 30. Pos: 63. art: 18. Pos: 69. art: 20.

Continui equites à colonis Turcis subditis pro 100. porcis unus & medius teneantur. Pos: 63. art: 52.

Continuos equites Archiepiscopus, & Capitulum Strigoniense, item Præpositus de Thurocz alant in Vyvar. Pos: 56. ar: 20.

CONTRACTUS.

Contractus, seu fraternalis adoptio, est alienæ personæ per quempiam legitimum hæredem non habentem, in bonorum suorum successione facta substitutio. par: 1. tit: 66.

De contractu plura in voce adoptio.

CONTRADICTIO.

Contradictio per cives in medium eorum quo modo fiat, vide in voce cives.

Contradictione non obstante, per donatorem occupata bona, qualiter recuperentur. Vide in voce bona.

Contradicentes statutioni, infra annum, de jure suo docere debent: & si prætendunt sua literalia documenta apud manus alienas esse: id antè completionem anni, medio anno Regi significent: qui coget tales per omnia remedia restituere privilegia. Mat. ma. art. 29. mi. ar. 9.

Conventus sigilla habentes, reformentur. Vlad: ma. ar. 44.

Conventus minores à literarum emanationibus cessent. Lud: 1, art. 3. Mat: ma. art. 61. Vlad: ma. ar. 11.

Conventus, de Saagh, in comitatu Gemerienſi possit exequi. Vlad. min: art. 11.

Conventus, fratres, Sacerdotes mittant ad exequutiones. Sig: ma. art. 10. Mat: ma. art. 12. Vlad: ma. art. 13.

Conventus Sacerdotes quinq; debet habere, ad minimum, alioquin non potest exequutionem facere. Pos: 52, art. 42.

In contribuendo dives pauperum juvet, & è converso. Pos: 78, art: 3.

Corona Regni conservetur in castro Vvisségrad per electos de medio Prælatorum & Baronum. Mat: ma. art. 2. Vlad. ma. art.

Tantum per Barones Vlad. ad min: art. 25. & eos duos. Vlad. ad min: art. 21.

Crimen læsæ Majestatis notam infidelitatis adsert. par. 1, tit: 14.

Christianitatis pecunia. Vide infra Decimatores.

Cuprum Turcis deferens, eo privatur, & capitali pœna afficitur. Pos. 63. art. 65.

Curatores dantur pupillis, legitimæ ætatis volentibus aut petentibus, non tutores. par. 1, tit. 124.

Cursores Regis detinens, decem, verberans 55. pensus solvat. S. Lad. lib. 3, cap. 28.

Curiæ quinq; mittunt equitum. Pos. 68, 12.

A cursore Regis dimissum æquum, qui invenit, per tres septimanas ad ecclesiam, vel mercatum monstrandos ducat. Postea si dominus ejus inventus non fuerit, tradat collectori Regis. S. La. li. 3, ca. 14.

D

DAMNA.

DAmna, & debita refundunt ecclesiastici pecuniarum solutione, vel æstimatione mobilium, juxta valorem: alioquin sui beneficij occupatione creditori fiet refusio. par: 2, tit: 45.

Damnorum recuperatio ex sententia, post responsiones lata, fit per juramentum. par: 2, tit. 61.

Damna, & debita non valentia solvere, rustici tradentur per dominos manibus partis adversæ: & ibi servabuntur per 15. dies, infra quos si non concordant, data cautione, quod quicquid laborando acquirere possunt, ejus tertiam partem, qualibet hebdomada, usq; ad plenam satisfactionem adversario administrabunt, dimitti debent. Quod si autem eandem cautionem vel non darent, vel datam non servarent, capti servi fiunt adversarij, usq; dum satisfecerint. par: 3, tit: 28.

Nobilis quoq; Nobili satisfacere non valens, idem judicium subibit. ibidem.

Damna per exercituantes illata quomodo rependatur, Vide in dictione: Exercituantes.

Damna illata per pecora, in loco damnorum non residentes, æstimatione refundunt. par: 3, tit. 33.

Damna tempore disturbiorum inferentes, si evocentur in primis octavis, sine ulteriori dilatione, ex parte eorum justicia administrabitur. Vvla: ma. ar. 16.

Damnatorum ad mortem, & supplicio affectorum bona devolvuntur ad hæredes; Sed si gratiam habuerint legitimi successores, bona eorum communi æstimatione rediment de manibus partis, & judicis. par: 1, tit. 15.

Dativa tutela, vide in dictione Tutor.

Debitorum, & damnorum solutio fit per æstimationem bonorum, & recipiuntur mobilia secundum verum rerum valorem. par: 1. tit. 134.

Debitorum causæ brevi termino finiuntur. par: 2, tit. 28.

& quod in causis debitorum civis proprio juramento se purgat. Par: 3, tit. 13.

Debita ab ignobilibus quomodo per arestationem exiguntur. vide supra arestatio.

Decisiones spontaneæ non fiant, juxta articulos annorum 69. & 74. Pos: 75, art: 12.

Decanus, aut Officialis capituli, vel conventus eadem utitur autoritate, in suo tamen officio, & judicat, ut capitulum, vel conventus. par: 2. tit. 53.

Decanus extra suum officium, sine literis, procuratorem non potest agere, in causis Capituli. ibidem.

DECIMA.

Decima debetur Deo, S. Steph: lib. art. 52. Col: art. 22. 27.

Decima abnegans, novem partes Episcopo solvat. S. Steph: lib. 2. art. 52. S. Lad: lib. 1. art. 40.

Decimam accipiant Episcopi de liberis. S. Lad: lib: 1. art. 30.

De pecoribus. art. 33.

Decimæ debentur ex tributis & vectigalibus. Col: art. 22.

Decimæ argento non redimantur, sed ut terra protulerit, vinum vel segetes solvantur. Andr: art: 19: Vlad: min: art: 49.

Decimæ solvantur de vinis, frugibus, agnelis, apibus. Mat: in ma. 1. art. 1. Siligine,

Siligine, hordeo, avena, speltu. Vvlad: min: art: 51.

Decimæ integrè solvantur nullo cellario, vel horto excepto. Matt: ma: art: 46. Vvlad: ad ma: art: 41.

Decimæ ut reddantur integræ Ecclesiasticis Capitanei providere debebunt. Zol: 42. art: 27.

Decimas suas invitus nemo arendare tenetur, sed potest, si vult, eas in specie percipere. Pos: 48. 56.

Decimas arendare volens, usq; ad festum D. Georgij non debet alteri, quàm Domino terrestri arendare, idq; usitato pretio: si illud est certum constitutum, sin minus, prout cum eo convenire potest; contrarium faciens, perdit illius anni decimam, quam terrestris dominus, sine pretio pro se potest colligere. Pos: 48. art: 57, Pos: 46, ar: 57. Tyr. 47, ar: 36.

De arenda decimæ, si Ecclesiasticus cum Domino terrestri non potest concordare; colligat pro se, sed alteri non arendet. Pos: 48, ar. 57.

Decimas solvere tenetur Presbyteri, Abbates de eorum agricultura. Colo: art. 51. *contrarium in Decretis Zilagy.* art: 13, & 14.

Item in Diæta Pos: 69, art. 26, & 74, art.

Decimas non solvunt Nobiles de propriis terris. Colo: art. 25. Vvlad: ma. art. 48.

Solvunt de vinis in aliorum promontoriis habitis, ex quibus nonas, vel jus montanum solvunt, de terris quoq; à colonis ablatis, & pro se reservatis solvant. Poso: 63, art. 67, 68, 69.

Decimas non solvunt Rasciani, Rhuteni, Valachi. Mat: mi. art. 34. Vvlad: ad ma. ar: 49. Poson: 14, art. 4.

Decimas non solvunt judices propter laborem eorum circa decimandum. Mat: ma. art: 46. Vvla: ad ma. art 46.

Decimas solvere recusantibus ponatur interdictum ecclesiasticum. Vvla: ad maj. art. 41.

Decimas dare tenentur de suis portionibus messores rusticorum. Vvlad. min: ar: 52.

Decimæ exactionem impediens, in ejus duplo convincitur. Pos: 48, art. 57.

Decimæ si non exiguntur usq; ad festum S. Stephani Regis, licet colonis suas fruges, decimis in campo relictis, convehere. Poson: 69. art: 58.

Decima à nolentibus eam solvere, per Comites exigetur, cum birsagio marcarum trium: Si interdum Episcopi per mensem indurato animo esse sustinuerint. Sigis: ma: ar: 9. 6.

Decimarum privata authoritate ablatores intra, & extra regnum Rex in personis, & bonis directè punire potest. Pos: 46. art: 26.

In decimarum redemptione denarij 100. pro aureo, & capetiæ 14. pro floreno computentur. Ma: mi: ar: 5. Vvlad: ad ma: art: 45.

Decimæ & Nonæ exigantur de pecunijs, propter partium discordiam, in sacristia repositis, ad partem ejus, qui deponendi occasionem dedit. Sigis: ma: art: 15.

Decimas coloni convehere non tenentur, nisi in eis decimus manipulus per Decimatores reddatur; tunc enim tenentur ad locum, qui demonstratur eis, in territorio ejusdem possessionis, convehere. Pos: 48. art: 57.

Decimæ post festum S. Georgij possunt unicuiq; arendari. Pos: 46. art: 57.

Decimæ dominus potest eam alteri Ecclesiastico, quocunq; præcio, arendare. Sop: 53. art: 10.

Decimarum arendator emittatur ad comitatum dominis terrestribus, ut emant, si volunt, decimas bonorum suorum intimaturus. Tyr: 47. art:36.

Decimæ episcopatus Iaurienſis, germanis inscriptæ, redimantur, & Episcopo reddantur. Tyr. 47. art. 22.

Decimæ de bonis arcis Hornsthayn restituantur Episcopo Iaurienſi. Pos. 55. art. 13. Pos. 56. ar. 51.

Decimæ pecuniis antea redemptæ, deinceps etiam pecuniis solvantur. Si quod tamen aliud jus in illis habet, Prælatus potest illud requirere. Pos. 63. art. 80.

Decimas non accipiant Ecclesiastici, ex eorum beneplacito, & liberalitate à nobilibus profugis; à quibus domini terrestres, in quorum bonis habitant, Nonas, & alios proventus à suis non percipiunt. Pos. 63. art: 79.

Decimarum restantiæ debent ultimo, post interpositum interdictum, per vicecomitem, cum byrsagio trium marcarum exigi. Sig. anno 1435. art. 13.

Plura de hoc in dictione nobilis.

Decimas, arcibus finitimis vicinas, Rex potest, pro earum usu arendare, relictis tamen dominis terrestribus; qui habent arces finitimas, suorum bonorum decimis. Pos. 69. ar. 26. Pos. 63. art. 66.

Decimas militares sub fuco usus locorum finitimorum, pro suo usu arendare non possunt. Pos. 69, art. 27.

Decimas injustè, contra constitutiones publicas exigens, aut exigi faciens, Capitaneus evocetur, & causa contra omnem seriem judicetur, convincaturq; pro violentia in 200. flor. pro damno autem in duplo decimæ, & executio fiat per Capitaneum, & regium homines; contradictione, inhibitione, & repulsione non obstante. Pos: 47. art. 22.

Indebitè tamen accusantes simili processu in pœna talionis convincantur. ibidem.

Decimarum trituratoribus reddatur merces, pro ut alijs trituratoribus. Pos. 74, art. 23.

Decimator, si injustè decimaverit, debebit in præsentia suæ Mtis citari, ubi convincitur in florenis 100. Vlad. 1504. ar. 23.

Decimarum de proprietate si contendant domini Prælati, Rex eorum judex esto. Pos. 74, art. 23.

Decimales causas solus Rex judicat in sua persona. Math. intellige si inter duos Prælatos de decimarum proprietate contentio sit, juxta articul. Pos anni 74, art. 23.

Decimas suorum bonorum liberè possunt arendare, seu emere Nobiles, sedibus pulsi. Pos. 74. art. 23.

Decimator, si non credit colono, faciat eum jurare quantum habeat. S. Lad. lib. 1, cap. 40.

Decimator expensis sui domini secum habebit duos Nobiles, qui providebunt, ut justè solvantur decimæ. Mat. ma. ar. 47.

Decimator juramento rustici contentus sit, si non vult, habet facultatem examinandi acervum; si non credit rustico, deposito prius aureo, qui cedet rustico, si in acervo non plus, quam ille dixerat, inventum fuerit. Si verò plus, aureum Decimator recipiat, & tam abnegata auferat, quàm justam decimam exigat. S. Lad: lib: 1. cap: 20. Matt: ma: art: 44. Vvlad: ad ma ar: 42.

Decimator apud Plebanum hospitetur, cui judex victum subministrabit.

Decimatores non exigant pecunias sigillorum à venditoribus, vel emptoribus vinorum. Vlad: ad mi ar. 64. ad ma: ar: 47.

Decimatores pullum non exigant. Vlad: ad min. art. 27.

Decimatores pro apum, & agnellorum redemptione, non plus, quàm singulos denarios exigant. Vlad. min: art. 54.

Decimatores à rusticis, qui decimas dant, non exigant christianitatis, & messoriales pecunias, qui decimas non solvunt: quia non habent unde solvant. Vlad. min: art. 52.

Decimatores pro debitis, aut alijs negotijs neminem arestare possunt, nisi occasione decimarum, nec judicia administrare ausint. Vla: 6, art: 30. Pos: 63, art. 66.

Decimatores propter injustas decimarum exactiones, ac interdictorias, excommunicationumq; fulminationes, in præsentiam Regiam evocandi. Vla: in 5, ar: 23.

Decimata animalia rustici non tenentur alere ultra festum Michaëlis. Mat: ma. art: 45. Vvla: ma. ar. 43. Imò per mensem tamen tenentur: Vla: min. art. 54.

Decimator Prælati malè decimans, referatur ad suum dominum, qui si non rectificabit ea, de quibus quærela est, recurrat ad comitatum, cujus judicio & Decimator, & quærulans contentus esse debebit. Et si justa quærela fuit proposita quærulanti damna, & expensas solvet Decimator: Si autem arendatorij fuit, decimator statim, sine alio medio, ad comitatum habebit recursus. Vvla: ad ma. art. 41.

Decimatorum regiorum turbatores pœnã incurrunt, in violentos regiorum proventuum turbatores statutam. Pos: 55, art. 16.

Decretorum quatuor genera, quædam totaliter revocata, & à tempore revocationis in posterum viribus carent: ita tamen, quod causæ secundum ea prius inchoatæ, eodem processu terminantur. Quædam ex parte revocata, & ex parte approbata; in quibus revocata non servantur, approbata servantur. Quædam sunt, de quibus per posteriora, licet diversa, non fit mentio, & hæc servantur, si usus non est in contrarium receptus, quædam noviter introducta hæc servantur. par: 2. tit: 2.

Decretum cum clausula derogatoria tollit privilegium. par: 2. tit: 8.

Decretum Hungariæ reformetur per juris-peritos, & roborantia producatur in sequenti diæta. Pos: 44. art: 18. Pos: 50. art: 10.

Decretum reformatum per delectos ad hoc ex singulis comitatibus, capitulis, civitatibus, & per judices ordinarios, aut eorum vices gerentes prothonotariosq; revideatur, & revisum.

Regi exhibeatur, demumq; in diæta approbandum producatur. Sop: 53. art: 17. Pos: 63. art: 30.

De Decretis vide plura in vocibus statuta, & constitutiones, ac leges.

Deditiones spontaneæ non fiant juxta articulos annorum 69. & 47. Pos: 75. art: 17.

Defectus seminis causæ processus talis est: Si non constat an jus regium, vel fratres generationales, vel sexum fœmineum bona concernant, sequestrantur ad manus nobilis, ad hoc per comprovinciales electi? qui ea tenebit usq; ad decisionem hujus dubij, expensasq; moderatas de illis accipiet, & rationem reddet, & fiet publicatio in sede regia, ut qui in eisdem bonis aliquod jus se habere putat, illud infra an-

infra annum producat. quod qui fecerit, per Iudicem curiæ bona ei statuentur; alioquin juri regio relinquentur; ita tamen, quod licebit etiam in posterum de manibus Regis, vel donatarij requirere. *parte 1. tit: 29. Sig: ma: art: 23. Vvlad: ma: art: 63. Matt: ma: art: 29. min: art: 9.*

Defectu seminis masculini constante, si dubitatur, an bona concernant sexum fœmineum, filia usq; ad decisionem hujus dubij manet in bonis: Si compertum fuerit, quod non concernant usq; ad tempus emaritationis, manet adhuc in domo paterna, & possidet quartam partem bonorum. Emaritata accipit à Rege, vel alio, cujus bona erunt, quartam suam, in pecunia, & discedit. Si tamen consentientibus legitimis successoribus nupserit, inpossessionato, retinet quartam in bonis. Defectus seminis publicatio in facie bonorum, non in curia regia debet fieri; & fit per statutionem donatarij coràm vicinis, & commetaneis; & si qui statutioni contradixerint, aut postea se in causam ingerere voluerint, infra annum, sive celebrentur Octavæ, sive non: coràm judice curiæ debent producere suum jus, alioquin donatario relinquentur bona illa. *par: 1. tit: 30. Matt: ma: art: 29. min: art: 9.*

Defensa intelligitur in eodem actu, post actum dicitur vindicta. *ibidem.*

Defensa bonorum immobilium per circulum anni fieri potest, etiam cum violenta ejectione occupatoris par: 3, tit: 22.

Defensa inculpatæ tutelæ est, quando aggressorem, sine periculo rerum, & personæ tuæ evadere non potes, nisi eum vulneres, aut occidas. *ibidem.*

Defensa licita contra comminantem, aliàs percutere, vel occidere solitum. *par: 3 tit. 23.*

Denarij minores quomodo computentur. *an: 1492. art: 99.*

Depositionum loca quæ sint, Rex jure decernat. *Vvlad: min: art: 33.*

Et maneant eadem, quæ antiquitus fuerunt. *Sop: 53. art: 32.*

Depositionum loca recensentur in Poso: *69. art: 17.*

Depositio causarum, Vide condescensio supra.

Deprædationes prohibentur. *Sig: ma: art: 14.*

Detentores eorum, qui à Turcis ad nos refugiunt, notam infidelitatis subeunt. *part: 1. tit: 14.*

Dicæ sub prætextu si quis à colonis suis plus exegerit, in pœna dupli per vicecomitem, pro fisco regio exigendi, convictus sit. *Pos: 50. art. 27.*

Dicam solvant Molitores, & libertini. *Zol: art: 24.*

Dicæ in exactione pro impendenda cura vicecomitibus singulis floreni 4. Notarijs unus, vel duo solvantur. *Pos 50. art: 31. Poson. 67. art: 10.*

Dicatores non dicent villicos, & servientes, seu nobiles in suis villis residentes. *Lud: art: 4.*

Dicatores regios ad sua bona non admittens, privatur per Regem ijsdem bonis. *Pos: 47. art: 7.*

Dicatores qui turbant, vel ad dicam se intromittunt per occupationem bonorum, & personarum detentionem, à Rege puniantur. *Pos: 48. art: 23.*

Dicator quilibet, usq; ad numerum trium, vel quatuor equorum, habet ad quemlibet equum pro stipendio menstruo tempore connumerationis florenos tres, postea tempore exactionis florenos 4. *Tyr: 47. art: 11.*

Dicatores, qui fraudem seciss̀e comperti fuerint, puniantur, etiam per detentionem personarum, non obstante libertate nobilitari. *Pos: 48. art: 27.*

Dicatores pro schedis quietantiæ nihil exigant à colonis. *Pos: 67. art: 11.*

Dicatores falsò aliquem deferentes, de Dicæ turbatione pœnam talionis, eam videlicet, qua puniretur accusatus, si succumberet, subeant. *Pos: 67. ar: 9.*

Dicator sit nobilis, bona habens in eodem comitatu. *Pos: 67. art: 7.*

Dicam unus comitatus Regi offerre non potest, sub pœna perjurij inhumanitatis, & amissione bonorum. Vvla: anni 1505. art: 1. idem in dictionibus contributio, & taxa.

Dicator in quolibet comitatu addatur nobilis juratus, cui domini terrestres ex proprijs bursis de salario provideant. *Pos: 63. art: 5.*

Dicatori adjunctus juratus nobilis habeat regestum, quod in prima sede comitatus revisum, & sigillatum, ad Cameram regiam mittatur. *Pos: 67. art: 7.*

A Dica eximẽtur habitatores inter fluvium Kolapim, post relationem Vicebani, & Dicatoris. *Pos: 781. 26.*

Diæta singulis annis celebretur. *Vvlad: art: 21. tertio anno ad festum Georgij.*

Vvlad: min: art. 1. Vvla. ad ma. art. 28.

A dietæ primos quatuor dies non venientes, ne expectentur, & teneantur statuta per alios servare. *Vvlad: ma: art: ultimo.*

Dietæ terminus per Regem, ante mensem, significetur regnicolis, in qua proponat Rex, Consiliarij de propositis sine strepitu tractent, magister Ianitorum contendentibus silentium imponat. *Vvlad: ad: ma: art. 28.*

Ad dietam omnes nobiles, & prælati, & non tantum electi, vocentur. *Vvlad: ad: ma: art: 29.*

Dieta in quindecim diebus finiatur, pœna ad primum diem non venientis, & per quindecim dies non perseverantis. Prælati, & Barones florenos 800. nobiles florenos 400. indivisorum fratrum unus veniat. Excusantur infirmi. Officiales Regis, & dominorum castra finitima tenentes, peregrini, valdè pauperes, nobiles unius sessionis, decem unum mittant. Comes corruptus facultatem dans domi manendi, punitur in florenis 400. *Vvlad: min: art: 1.*

Dietæ interesse volentes qui occidunt, notantur. *part: 1. tit: 14.*

Item invasores bonorum, vel domorum, aut qualitercunq; violentias in illos exercentes, & quidem tales causæ extra seriem judicantur. *Pos: 67. art. 46.*

Dignitates duas nemo teneat præter Palatinum, Banum, & Curiales, Comites Regis, & Reginæ. And. art. 25, Alb. art. 6. *Vlad. min. art. 70.*

Director regius exeat de judicio, dum causa Regis tractantur. *Alb. art. 21.*

Director, bona juris regij titulo requirens, damnatur in æstimatione, si non probat ad jus regium pertinere. *Alb: art. 22.*

Director, vel Camera Regis cum mandato suæ Majestatis non prohibeat judices ordinarios, in ulla causa sententiam proferre. *Pos. 66. art. 23.*

Disponere quilibet potest ante divisionem cum patre, vel fratribus, &c. de acquisitis per se, non tamen pro se, aut hæredibus suis retinendo, sed à se realiter alienando;

nando. part: 1. tit: 5. part: 1. tit: 43.
Disponere qui potest liberè, etiam contra voluntatem successoris de bonis, sive per fraternalem adoptionem, sive per præfectionem in marem, sive alio modo acquisitis. parte 1. tit: 57.
Divisio tripartita juris regni. par: 1. tit: 1.
Divisio bonorum aviticorum æqualis debet esse inter fratres. par: 1. tit: 4.
Divisionum inter fratres fiendarum causæ brevi termino deciduntur, sicut per insinuationem motæ. par: 2. tit: 18.
Divisioni subjiciuntur inter fratres bona, per aliquem eorum, ante paternorum divisionem acquisita. par: 1. tit: 43.
Divisio inter fratres carnales, & patrueles non litis processu fit, sed per præceptorias literas Regis ad Comitatum, vel unum prothonotarium. par: 1. tit: 45.
Divisio iterata potest fieri, ex rationabilibus causis, processu juris in uno termino octavali. part: 1. tit: 45.
Divisio majorum tempore peracta, potest per posteros longo litis processu iterari, ex certa causa. part: 1. tit: 46.
Divisorum, vel condivisionalium fratrum aliquo etiam post quartum gradum deficientiam, portio ejus ex divisione accepta devolvitur ad fratrem, vel fratres superstites. par: 1. tit: 47.
Post divisionem per aliquem fratrem acquisita eo deficiente, non ad fratres, sed ad fiscum devolvuntur. part: 1. tit 47.
Ad divisionem aviticorum bonorum filium pater compellere potest, si filius in patrem manus violentas injicit, vel cùm gravi injuria afficit, aut criminaliter accusavit, in causa, quæ non est crimen læsæ Majestatis, vel in necem ejus, veneno, aliave re insidiatus est, vel cum alio invito patre versatur, bona paterna consumendo, vel si patrem captum, dum potuit, non liberavit, noluitq; pro eo fidejubere. part: 1. tit: 52.
Econtra filius patrem, si dilapidator est bonorum sine necessitate, si per injuriam bona desolare permittit, si filium sine causa malè tractat, si vetat perfectæ ætatis filium matrimonium contrahere, si cogit filium ad peccandum. part: 1. tit: 53.
Divisio inter fratrem, & filium, sine causis prædictis si fiat, dividuntur non solùm avitica, sed acquisita etiam. ibidem.
Divisionem, à patre vivente, factam, de bonis acquisitis, filij inter sese, etiam eo mortuo, ratam habere debent. part: 1. tit: 57.
Divisio bonorum mobilium defuncti inter uxorem, filios, & filias non emaritatas, & fratres indivisos ita fit, equos curriferos, & vestem potiorem uxor accipit, arma militaria filij, vel his non existentibus, fratres, reliqua æqualiter inter omnes personas prædictas dividuntur. part: 1. tit: 99.
Divisio bonorum pignoratitiorum fit inter uxorem, filios, & filias, defuncti: sicut verum mobilium. part: 1. tit: 102.
Domorum Nobilium invasores notam incurrunt, vide infra nota.
Domus paterna minori filio, sub his conditionibus cedit, ut alia domus communibus sumptibus in communi loco majori ædificetur, additis & terris, & alijs pertinentijs, de communi in tanta quantitate, sicut sunt ad domum paternam. Sed si id fieri non posset, terræ domus paternæ dividantur. part: 1. tit. 41.
Si verò domus ita præciosa est, ut ex communibus proventibus majoribus, vel majori, similis ædificari non posset; æstimatur, æstimatur, & portiones majorum minor solvet, si sit ætatis adultæ; alioquin dividetur domus, & in domo utrumq; sexum concernenti, filia minor ante filium majorem, non habet prærogativam. part. 1. tit. 41.
Dominus terrestris. Vide terrestris, item rusticus.
Dominum habens bonorum, de quibus ei fassio fit, vel de manu tentis ea apprehendens, potest se in ea statuere, etiam post annum. part. 1. tit. 63.
Dominium bonorum patris deficientis, supervivens, vigore contractus, vel adoptionis, statim apprehendit. part. 1. titul 66.
Dominium bonorum duplex, reale, quod actu quis habet, & successorium, quod ex successione legitima expectatur. par. 1. tit. 67.
Dominium successorium ex sanguine, vel adoptione habens, in bonis fratris sexum fœmineum non concernentibus, eo mortuo sine hærede, statim illud realiter apprehendit, uxorem eius nutrit, & elocat, dotemq;, & paraphernum ei reddit, nutrit filias quoq; & elocat. part. 1. tit. 67.
Domorum regalium libertas in civitatibus. Vide infra libertas.
Domus nobilium per exercituantes non turbetur. Mat. ma. art. 64.
Neq; Clericorum. Idem in art: articulo ultimo.
Domus prælatorum, Baronum, nobilium in civitatibus regalibus, habitæ sunt liberæ, inquilini saltem eorum taxantur. Vvlad. ma. art. 105.
Ex donatione regia habent omnes sua bona. part. 1 tit. 13.
Donatarius occupans bona, in quibus facta est contradictio, privata autem, secundò monitus per Comitem, si ea non remittitur, capitur; auferuntur ab eo bona, & cogitur eorum communem æstimationem solvere per Comitem, auxilio comitatus, aut si potens est, per Regem. Mat. ma. art. 25. 30. Vlad. ma: art. 59. ad. ma. art. 11.
Donationes cum clausula, (de manibus Regis, &c.) non valet. Mat.
Donatio duplex; pura, quæ ob servitia mixta, quæ partim ob servitia, partim ob summam pecuniæ fit. par. 1. tit. 13.
Donationes bonorum per notam, aut defectum seminis, ad Regem devolutorum, ita debent formari; ut non simpliciter juris regij titulo, sed expressè scribantur per notam, vel defectum seminis talis, &c. licet potest addi jus quoq; regium, si quod aliter etiam in eis bonis haberetur. par. 1. tit. 24.
Donationes bonorum per seminis defectum ad coronam devolutorum, si fiat satis est ponere clausulam (per defectum seminis) si bona illa tamen masculinum sexum concernebant. Si verò utrumq;, poni solet expressè per defectum seminis utriusq; sexus. par. 1. tit. 22.
Donationes regiæ infra annum firmari debent statutione. par. 1. tit. 32.
Donatio nova per fraudem impetratur à quibusdam, qui concernentia bona utrumq; sexum concernere literas, quæ hoc declararent, occultant, aut lacerant, & per novam donationem sibi, & suis hæredibus, exclusis fœminis, impetrant. Quidam præsertim defectui masculini sexus propinqui idem faciunt, in præjudicium fratrum generationalium eos prætermittentes, & uxores, ac filias suas literis donationalibus inscribi facien-

bi facientes. part: 1. tit: 36.
Donatio nova est prioris, legitimè iterata, roboratio, duplex, una respectu jurisdictionis Principis, & hæc non est necessaria, nisi fortè sentias te bona illa possidere sub aliquo tali titulo, ut non sis benè firmatus in eis contra jurisdictionem coronæ, valet simpliciter, sive cum jure regio facta, contra Principis jurisdictionem. Si falsa est expositio, de pacifico dominio præhabito, non valet. & impetrans, ut falsarius, punitur, licet annualem revolutionem in eis peregisset, absoluta potentia, & occupatione illegitima pro se usurpatis. altera est respectu fratrum generationalium, & sexus fœminei, & hæc ad ostendendum, quod bona non concernant sexum fœmineum, efficax non est. part: 1. tit: 37.
Donationes per Ferdinandum ritè, & legitimè factæ, similiter & per Iohannem, quarum vigore donatarius appræhendit dominium bonorum, donatariæ relinquuntur salvæ, & vigorosæ, exceptis his, quæ propter adhæsionem utrilibet parti factæ sunt. Pos: 52. art: 21.
Donationes Iohannis Regis, per quas dominium donatorum, donatarius nondum appræhendit, ritè tamen & legitimè factæ, ac statutiore firmatæ, non obstantibus donationibus Ferdinandi; super iisdem bonis factis, vigorosæ sunt in comitatibus Bihoriensi, Orodiensi, Czhongradiensi, Czhanadiensi, Szarand, Bekes, Torontaliensi, Temesiensi, Zolnok exteriore, Zerinensi, in reliquis verò comitatibus è converso servantur donationes Ferdinandi. Pos: 52. art: 22.
Donationes post obitum Iohannis Regis, per quemcunq; alium factæ, præter regem Ferdinandum, quæ non sunt per eundem confirmatæ, cassantur. Pos: 52. art: 34.
Donationes propter adhæsionem parti adversæ, id est, filio Iohannis Regis, ita valent, ut statutioni sit contra dictum per aliquos fideles, causa ex tali contradictione procedat, & sententia exinde lata, executioni demandetur; qui tamen non curata fidelis alicujus contradictione, bona penes donationem occupavit, per Capitaneos expellatur, bonisq; contradictori restitutis extra dominum jus ex donatione prosequatur. pos: 63 art: 47.
Donationos gratiæ Maximiliani in patris absentia factæ, ritè, & legitimè ratificantur. Pos: 63 art: 72.
Donationi semel per ipsum factæ, Princeps non potest nec per se, nec per alium refragari. part: 1. tit: 31.
Donationi inserta clausula, (& per eum tantum) valet, ac si diceres, medio ejus etiam alteri. par: 1. tit: 43.
Donationalibus literis non inserens fratrum, quos bona concernunt, nomina, est proditor fraterni sanguinis. part: 1. tit: 38. 39.
Donatarius, qui est in possessione bonorum per adhæsionem, factione filij Iohannis Regis sibi donatorum (si adhæsio ita est notoria, ut etiam tempore hujus constitutionis in fidelitate perstiterit adhærens) non expellatur: sed qui in iisdem bonis jus habere prætendit, extra dominium illud requirat. par: 1. tit: 77.
Donator quisquam contrà donatarium per se agere non potest. part: 1. tit: 77.
Dos, seu dotalitium est, quod datur uxori de bonis mariti pro ejus defloratione. part: 1. tit: 93.
Dos relictæ Baronis, in regno, & partibus ei subjectis floreni 400. Relictæ Magnatis, vel nobilis, aut militis 50. colonos vel ultra habentes in Hungaria flor: 200. in Sclavonia 100. in Transylvania 66. inferioris nobilis juxta bonorum quantitatem. ibidem par: 3. tit: 3.
Dos mortuæ uxoris requiritur per propinquiorem ejus. ibidem.
Dos partim pecunijs, partim rebus venalibus solvitur; quæ tamen bonæ esse, non destructæ vestes, aut clauda animalia, sed qui in foro vendi possunt. par: 1, tit. 95. part: 3, tit. 3.
Dotem integram à primo viro, à secundo mediam, à tertio quartam partem, & sic deinceps, accipit Mulier. par: 1, tit. 56.
Dos & quartalicium simul potest quæri de bonis ejusdem, respectu diversarum personarum. par: 1, tit. 97.
Dotum & Dotalitiorum solutio equis qualitatibus fieri poterit. par: 1, tit: 101.
Dotem uxor marito relaxat, & certis causis in articulo mortis etiam his cessantibus, & alias, quando non metu mariti facit. par: 1, tit: 109.
Dotum solutio quando fit, æstimantur saltem curiæ nobilitares, & sessiones tam populosæ, quam desertæ, simulq; prædia, agri, prata, &c. non æstimantur. par: 1, tit: 134.
Dotum, quartalitiorum, paraphernalium causæ brevi termino deciduntur, ut causæ per insinuationem motæ. par: 2, tit: 18.
Dotem, & Paraphernum, vel quartalitium tollere de domo sua admonetur mulier, & si tollere neglexerit, evocatur non de domo, sed de bonis, nisi fortè nulla haberet. Nam in casu, quo bona aliqua habet de domo evocans, aut personaliter in homagio eius convincitur, & perdit dotem, paraphernum, aut quartalitium juris conventa, quæ admonita levare noluit. part. 2. tit: 24.
Dotem recipit mulier etiam de bonis pignoratitys mariti, de ejus manibus, quæ bona possidet titulo pignoris. part: 1. tit. 103.
Dotis nomine uxori data pecunia, de bonis pignoratitys tempore redemptionis eorum recuperatur, cum capitali summa. ibidem.
Dos uxoris non perditur, perditis bonis mariti propter scelus aliquod. par. 1. tit. 104.
Dotem perdit adultera, & capite plectitur. par: 1. tit: 105.
Dotum causæ continuæ adjudicentur. Pos: 52. art: 28.
Dotes uxorum qualitercunq; decedentium, & juridicè interminendarum, integrè manent successoribus. And: art: 12. Mat: ma: art. 3. Vlad. ma. art. 64.
Duelli dimicatio aboletur. Mat: ma: art: 21. Vlad: ma. ar. 37.
Duplici titulo pignoris, scilicet, & perpetuitatis aliqua bona possideri non possunt. part. 1. tit. 82.
Duplici sub colore agens, calumniæ pœna afficitur. par. 2. tit. 70.

E

Ecclesijs donare permittitur cuilibet; S. Steph: lib. 2. Col. 5. S. Lad. lib. 1. cap. 23.
Ecclesias obsseditionem desolatas, Parochiani restaurant, Rex addit calices, & vestimenta. S. Lad: lib: 1. cap: 7.
Ecclesias vetustate desolatas, Episcopus reparat. S. Lad: lib: 1. cap: 8.
Ecclesias immunitas ne quis ex ea extrahatur. S. Lad: lib: 1. cap: 4. 5. 17. Col: ar: 69.
Ecclesias, aut imagines destruens, diripiens, prophanas, spolians, comperta rei veritate, puniatur jure mediante per Regem. Pos: 53. art: 9.

Ecclesiam effringens, evocatur cum insinuatione, & ex parte ejus mediante, communi insinuatione fiat justitia. Mat: ma: art: 26.

Si nobilis est, perdit bona, si ignobilis, comburitur. Matt: ma: art: 63.

Ecclesiam nullus ex Magnatibus sibi vendicet: Col. art. 5. 7 8. Sig. ma. art. 27.

Ecclesiarum bona, & proventus non occupentur. Col. art. 1. Sig. ma. art. 27. Mat. ma. art. 40.

Ecclesiarum bona, & proventus occupati, sub nota infidelitatis pœna remittantur. Zolien. 42. art. 3.

Ecclesiarum bona non perduntur, per delicta personarum. par. 2 tit. 41. 51.

Ecclesiastica bona ab Ecclesijs divulsa, possunt Episcopi perquirere. Poson. 50. art. 20.

Ecclesiarum, & ecclesiasticorum bonorum libertas à contributionibus, & exactionibus pro Rege. Col. art. 50. And. art. 3. 20. Lud. 1. art. 11. Alb. art. 16. 17. Vlad. ma. art. 28. 101.

Ecclesiarum proventus apud quoscunq; existentes, restituantur, inscripti per Regem eliberentur. Pos: 50. art. 17.

Ecclesiarum, contra diuturnam libertatem, statutum non valet. Prologo.

Ecclesiastici pro se, aut ecclesijs suis non possunt emere, aut titulo pignoris accipere bona secularia: è converso, nec seculares ecclesiastica. Vvlad. min. art. 55.

Ecclesiastici cum tribus inquisitorijs literis, possessiones acquirere non possunt. Lud. art. 19.

Ecclesiastica bona, vel beneficia, supra in vocibus bona, & beneficia, Ecclesiasticæ personæ digniores sunt sæcularioribus. part. 1. tit. 2.

Ecclesiastici cum nobilibus eadem gaudent libertate. Ibidem.

Ecclesiastici, gentes suas ratione decimarum, quas adhuc habent, interteneant, vel in suis, vel in alijs arcibus finitimis. pos. 55. art: 5. tyr. 46. art. 17.

Ecclesiastici jurant Regi ad homagium fidelitatis: & ratione jurium possessionarium, vel negotiorum ex illis emergentium, conveniuntur coràm Iudicibus regni. par. 1. tit. 12.

Ecclesiastici sententiam capitalem non subeunt. par. 1. tit. 42.

In tribus tamen casibus, videlicet, læsæ Majestatis, notæ infidelitatis, & deliberati homicidij subeat. par. 2. tit. 44.

Ecclesiastici contra sæculares, & è converso, æquali pœne subjacent, emendæ, scilicet capitis, loco capitalis sententiæ, & damnorum resusioni. par. 2 tit. 44. Alb. art. 34. Mat. in art. 73 Vlad. ma. art. 76. Lud. 1. art. 1.

Ecclesiastici damna, à se illata, & debita, pecunijs resundunt, aut rebus mobilibus, juxta verum valorem; si non possunt, aut nolunt, occupantur bona Ecclesiæ, donec de proventibus eorum satisfiat. par. 2. tit. 45.

Ecclesiasticis servetur in omnibus eorum libertas, specialiter in visitationibus liberè procedere, & in plebanorum vitia inquirere, & ea punire possint. Pos: 57. art. 10.

Ecclesiastici judices non judicant jure possessionario, nec ratione testamenti: nec ratione promissionis interveniente; item nec causas debitorum, & violatæ fidei post mortem eius qui fide præstiterat. par. 2. tit. 52.

Ecclesiasticus judex, nolens ad mandatum ordinarij Iudicis causam transmittere in curiam ad videndum, utrum Ecclesiasticum,

siasticum, vel seculare forum concernant, perdit beneficium. Vvla. ma. art. 46.

Ecclesiasticus judex aliquem in facto juris possessionarij coram se citans, & scienter in causa procedens, in æstimatione sui convincitur. Vlad. min. ar. 62.

Ecclesiastici judices in causis prophanis neminem compellent coràm se respondere; alioquin, etiam si quis ignorantia ductus, vel metu excommunicationis respondeat; nullius sit momenti, & propter excommunicationem, homagium excommunicati persolvant. Vla: mi: ar. 61.

Ecclesiastici judices inter cives etiam de causis prophanis non judicant; sed tantum de spiritualibus. Vlad: min: art: 30.

Ecclesiastici, pendente aliqua causa ipsorum in curia regia, occasione ejusdem causæ, nec interdictum, nec excommunicationem pronuncient contra suos adversarios. Lud: 1. art: 1.

De ecclesiastico foro tripartitum non disserit, sed relinquit hanc tractationem his, quorum interest. par: 1. tit: 78.

Ecclesiastica judicia juxta Canones, per censuras ecclesiasticas, etiam brachio regali invocato, celebrentur; cessant tamen tempore bellorum. Pos: 52. art: 25. Pos: 56. art: 45. Pos: 57. art: 9.

Ecclesiasticæ causæ. vide supra causæ.

Ecclesiasticæ personæ insurgere debent secundum art: anni 1552. & aliæ constitutiones successu temporis de eodem limitatæ serventur. Pos. 78, 1, 12.

Educilatio vinorum in locis, ubi vineæ nullæ sunt, libera colonis ad festum nativitatis Domini, postea, per totum annum pertinet ad dominos; qui educillent vera mensura; non tamen distribuant inter colonos. Vbi autem vineæ habentur, coloni à festo Michaëlis ad festum Georgij, & deinceps domini, modo suprascripto educillent. Pos: 50. art: 36.

Emancipatio filiorum fit bonorum divisione, filiarum emaritatione. parte 1. titulo 51.

Emenda capitis Prælatorum, & Baronum floren: 400. nobilium 200. rusticorum 40. Vvlad: ad: ma: art: 22.

Emendæ capitis sententia damnatus nec capitur, nec punitur in persona. part: 2, tit: 43.

Emendæ capitis sententia damnati bona omnia occupantur, sicut capitali sententiæ subjacentis; ex quibus summa homagij ejus solvitur parti adversæ; reliqua dividuntur inter judicem, & partem possidentem, ad tempus redemptionis. parte 2, tit: 43.

Emenda linguæ imponitur ob falsam querimoniam Regi, vel judicibus porrectam; vel inhonesta verba contra honestum prolata; ejus pœna floreni centum: Sed causa principalis, propter eam non amittitur. part: 2. tit: 72.

Emere ante filios, vel fratres condivisionales, aut etiam vicinos non ammonitos, externus non potest jura possessionaria. par: 1. tit: 60.

Emi non posse lites, ita intelligendum; quòd emptor eas non suo venditoris nomine prosequitur, & solum vivente venditore. part: 1. tit: 27.

Emptor (à quo frater venditoris recipit bona, per communem æstimationem) si majori summa emerat, quàm æstimatio esset valitura; reliquam partem summæ recuperat, ex alijs juribus possessionarijs, si habet; sin minus, rebus mobilibus venditoris, si nihil habet venditor, ferat emptor damnum suum.

Empter bonorum litigiosorum venditoris nomine litigat pro eis, quo ante decisionem causæ extincto, non procedit ultra in causa. part: 1. tit: 27.

Episcopi Synodos celebrent, ad quas, si quis non dimitteret suum plebanum, puniatur per Regem. Pos: 59. art: 39.

Equites continuos qui non servaverint, pœna articul: 1550. & 1567. annorum, puniantur, nempè, quod Vicecomes bona talium occupet, & duplum ejus quod neglexerunt, percipiat. Pos: 78, art: 9.

Equites continuos tam domini, quàm nobiles servent, sub pœna statuta 1567. & 1569. & 74. distributio eorundem pertinet ad Capitaneos, & Vicecomites. Pos: 75, art: 10. *cum scitu Archiducis Ernesti, aut Imperatoris.* Pos: 78. art: 10. *quorum causa Capitaneus à Camera regestum portarum accipiat.* ibidem.

Equi, equitiales Mariti, sive stante conjugio, sive ante acquisiti, infra numerum quinquagenarium, dividuntur æqualiter cum uxore: si sunt 50. vel plures, testari poterit de eis maritus, nisi sint aviti; quia tunc ad hæredes devolvuntur, cum alijs bonis, dempta propria ejus portione, de qua etiam in hoc casu testatur. part: 1. tit. 101.

Equus furtim ablatus, & in exercitu repertus, non tunc, sed post condescensionem expeditionis, jure repetitur, in alio autem loco, si invenitur, statim per jaramentum tertiò se, recuperat eum is, ad quem pertinet, & apud quem inventus fuerit; si venditorem, vel aliud documentum emptionis non ostendet, suspenditur. Idem de bove, & alia re furata intellige. par: 3. tit. 34.

Equites non faciant excursionem, & de-

prædationem. Pos: 78. art. 13.

Equitibus continuis singulo trimestri ad stationes salarium domini mittant, ne milites exeant. Pos: 78. art. 8.

Pro equitibus continuis, ultra danubiani servent pedites. eodem.

Errores à Protonotarijs in literis evocatorijs, vel sententionalibus commissi, per eosdem, postquam animadversi fuerint, corrigantur, in judicio contradictorio: idem intelligatur de literis capitulorum & comitatuum. Pos: 66. art. 22.

Erigens se contra Regem, & statutum publicum, notam incurrit. par: 1. tit: 14.

Erutores oculorum nota infidelitatis feriuntur. ibidem.

Victor non contra violentos, sed contra legitimos impetitores tuéri tenetur; alioquin tantundem occupabitur de bonis eius, & omnes conditiones in evictionalibus literis positæ, servari debent. par: 1. tit: 74. 75.

Victor non tenetur conservare in particula terræ, à possessione per metalem reambulationem avulsa; nisi hoc facere specialiter promisisset. ibidem.

Evincere aliquis non potens in bonis datis, reddatur æquivolens, aut alias contentet. par: 1. tit: 47.

Victor, qui donavit, aut vendidit bona, nunquam potest agere per se contra eum, cui donavit, aut vendidit. par: 1. tit: 77.

Evictionem ad præassumptam, si aliquis evocatus est, talis evocatio in uno termino finiri solet. par: 2. tit: 18.

Evocatio seu exordium causæ est multiplex, simplex, peremptorialis, vel insinuationis, ammonitoria, introductorialis, reambulatoria. par: 2. tit: 18.

Evocationes fiunt per regium, aut Palatinalem, &

nalem, & capitulares homines. par. 2. tit. 19.

Evocantur evocandi ex suis juribus possessionarijs, aut pignoratitijs, ex officiolatibus autem, ratione actuum solummodo potentiariorum, ex usdem officijs patratorum. ibidem.

Evocatio personalis per scribam regium fit ob verberationem, vulnerationem, aut dehonestationem existentem in octavis, aut brevibus judicijs, ratione bonorum pignoratorum, si actor potest de facto producere literas pignoratitias. part: 2. tit. 20.

Evocans mortuum, aut illegitimæ ætatis puerum, in evocati homagio convincitur. par. 2. tit 23. part. 1. tit. 132.

Evocatur nolens assumere pecuniam, & remittere pignus, vel levare dotem, quartam, paraphernum, non personaliter, nec de sua curia, sed de jure possessionario, aut pignoratitijs, si habet, sin minus, etiam de Curia. part: 2. tit: 24.

Evocati in casibus proximè denotatis, si non comparent ad terminum assignatum contra actores, si non vicini, sed fratres fuerint, in æstimatione bonorum condemnantur, & bona restituuntur actoribus, sine omni pecuniaria solutione. ibidem.

Evocatio cum clausula, (litis pendentia) si quæ foret inter eos, fit ad calumniam vitandam. part: 2. tit: 25.

Evocationes in factis potentiæ, cum insinuatione fiant. Mat: art: 5. Mat: art: 7. Vlad: ad: min: art: 12.

Evocatio tria requirit, annotandi in se personas, tempus facti, locum, seu comitatum. part: 2. tit: 26.

In Evocationibus, ratione actuum potentiariorum clausula assumptis secum personalem, denotat interessentiam Missio, & destinatio in casibus contingentibus, præsupponit mittentem domi fuisse: In casibus autem deliberatis, etiam ad peregrè constitutum referri potest; quia fortè discedens mandavit, ut eant, & talia perpetrent. Iussio autem, & commissio etiam ad absentem pertinet: tamen hîc quoq; perpendendum est, an contingens sit, vel deliberatus casus, sicut in missione. Hæc observare debet, qui vult ostendere evocationem malè esse formatam, & per hoc causam condescendere. par: 2. tit. 82.

Evocatio secunda appellatur, quando per (non venit:) condemnatus ad solutionem birsagij, & pro sequutionem causæ evocatur. par: 2. tit: 86.

Excommunicationis, aut interdicti sententiam in nobiles Episcopi non ferant, sine scitum Regis, occasione litium ipsis cum illis habitarum. Lud: in art: 1. Mat: ma: art: 31.

Excusatio rationabilis in judicialibus, vel sententionalibus literis posita est, quando principalis, vel procurator ejus de domo se movet, iturus ad octavas, ac in itinere vel in gravem incidit ægritudinem, vel aquarum exundatione detinetur, aut equus ipsius, cujus in locum alium emere ob paupertatem non potest, infirmatur, vel à latronibus aut hostibus intercipitur. Hæc enim si probari possunt, excusant à birsagij solutione. par: 2. tit: 59.

Exemptiones à jurisdictione judicum inferiorum, ut solius Regis judicatui subsint, alioqui locum non habent, exceptis Comitibus perpetuis. Mat: ma: art: 24. Vlad: ma: art: 15.

Exemptiones regum perpetuæ à dica solvenda,

venda, maneant in ſuſpenſo hoc diſturbiorum tempore. Poſ: 66. art: 8. Poſ: 67. art: 13.

Exemptiones in locis deſertis, aut combuſtas domus ædificantes, & conſerventur, & novæ concedantur. Poſ: 66. art: 8.

Expeditionis particularis, & generalis modus ſervetur ſecundum art. annorum 53. 56. 57. 67. & præcipuæ ad art: 53. Poſ: 78. art: 11.

Exequutiones judiciales electi, & jurati nobiles faciant in quolibet comitatu, & non alij. Mat: ma: ar: 10.

Executiones ſententiæ notæ infidelitatis in curia regia latæ, ratione bonorum in partibus regno ſubjectis, remittitur ad Iudicem loci illius, ubi ſunt bona. par: 2 tit: 65.

In executione notæ proceditur, ut in capitali ſententia. par: 2 tit: 65.

Executiones ſub juramento referantur per capitularem, & regium homines; & hoc in relatorijs ſpecificetur, alioquin non valeat exequutio in poſterum peragenda. Poſ: 59, art: 48.

Executionem vicecomitum, aut Iudicum nobilium faciens, ubi nullum birſagium accipit, debet habere pro ſalario in ſingulos dies, flor: 1. ubi verò birſagium nullum ſalarium tollit. Poſ: 46. ar: 39

EXERCITUANDI MODUS ex noviſsimis regni conſtitutionibus.

Ad generalem expeditionem, ratione centum colonorum, juxta connumerationem dicæ, domini terreſtris ſuis ſumptibus decem equites (huc tamen computatis equitibus continuis) benè armatos, & ſumptibus colonorum, decem pedites pixidiarios ducant, ibi duraturos uſq; ad finem expeditionis, ſub pœna notæ infidelitatis: ita tamen, quod coloni Turcis ſubditi, ad mediam partem teneantur. Poſ: 56. art: 21. Tyr: 45. art: 3.

Omnes domini Prælati, Barones, nobiles, & alij poſſeſſionati, penes perſonam Regis, aut ejus filij, ad generalem expeditionem perſonaliter prodeant, & ad finem uſq; ibi permaneant, ſub pœna notæ infidelitatis. Tyr: 45. ar: 3. Poſ: 56. ar: 22. Zol: 42. art: 32. Poſ: 42. ar: 21. Zol: 43. art: 11. Poſ: 52, art: 10.

Si quis decem portas populoſas non habuerit, is cum altero nobile conferat, & componat, ut dænarius numerus compleatur, & unus eques pro eo ſiſtatur. Tyr: 45. art: 4.

Nobiles unius ſeſſionis, ſinguli in equis, aut ſi eos non habent, pedites ad bellum eant. Zol: 42. art: 34.

Nobiles unius ſeſſionis, ex ſingulis tribus integris curijs, unum equitem benè inſtructum mittant. Poſ: 56. art: 22.

Viduæ unius ſeſſionis domi maneant, quæ ad bellum idoneos filios non habent, & Deum orent pro ſalute publica. Tyr: 45. art: 17.

Nobiles unius ſeſſionis ex quinq; curijs unum equitem dare tenentur. Sop: 53: art: 5. Poſ: 42. art: 26. *& ſoli perſonaliter ire non tenentur.* Poſ: 67. art: 32.

Eorum, qui expeditioni non interſunt, vel ratione colonorum ſuorum milites non ducunt; bona conferat Rex ijs, qui fideliter in expeditione ſerviverint. Tyr: 45. art: 5.

Alienum ſervum, tempore luſtrationis, pro ſuo ſtatuens, una cum eo, à quo illum mutuò conceſſum habuit, cognita ſuper-

ſuperinde veritate, capite plectatur. Tyr: 45. art: 6.

Servus fugitivus, in caſtris repertus domino reddatur, ſi ibi non fuerit repertus, ſub termino à Capitaneo impetrando; dominus pro eo alium conducat, & deſertor ille ubicunq; poſt expeditionem inventus fuerit, capite plectatur.

Qui requiſitus, fugitivum reſtituere nollet, ſolvat ejus homagium. Tyr. 45. art. 7. Poſ: 52. art: 10. ar: 13.

Ægrotantem ſervum in caſtris oſtendat dominus Capitaneo, ne ſortè ægrotare dixerit, quem non habet. Tyr: 45. art: 8.

Nobilis alicujus ſtipendio militans, vel ab aliquo domino in fortalitys loco officiali, vel caſtellani, vel pro decore penes uxorem domi relictus; pro ſua perſona unum equitem, & equites, ac pedites, ratione colonorum ſuorum, in medio comitatus habeat. Tyr: 45. art: 9. Zol: 42, ar: 48. Poſ: 42, ar: 23.

Ad cuſtodiam caſtrorum Magnatum, Caſtellanus unus, Proviſor unus, pro Magiſtro curiæ, vel ad alias neceſsitates, ſimiliter unus ex nobilibus domi maneant, non plures. Poſ: 42. ar: 4.

Pueri, ſenes, imbecilles, viduæ, fœmine omnes, tanquam bello inhabiles, ratione colonorum, ut alij, & ratione perſonarum ſuarum, ſingulos equites mittant. Tyr: 45. art. 10. Zol. 42. ar. 46. Poſ. 42. art. 21.

In varijs comitatibus bona habens, ratione omnium illorum milites ſuos ſecum habeat in comitatu, in quo reſidet; tempore tamen luſtrationis ſpecificè demonſtret, vicecomiti cujuslibet comitatus, quos ratione bonorum ibi exiſtentium ducit. Tyr: 45. art. 11.

Qualeſcunq; regios proventus pignoris titulo, vel aliter in manibus habens, ratione ſingulorum centum florenorum, equites quinq; ducat. Tyr: 45. art. 12.

Eccleſiaſtici decimas habentes, ſupra equites & pedites, quos ratione colonorum ſuorum dare tenentur, debebunt etiam ratione decimarum à ſingulis decimis florenos centum valentibus, quinq; equites mittere. Tyr. 45. art. 13, Poſ. 42. art. 27. Zol. 43. art. 12.

Mitigatur hæc conſtitutio, & numerus quinq; equitum à centum florenis, ad duos equites reducitur. Poſ: 52. art: 3.

Nobiles per Turcas omnibus bonis privati, nihilominus in perſonis ſuis tenentur ire in expeditionem. Tyr. 45. art. 14.

Ex fratribus indiviſis, in eadem domo habitantibus, unus tantum ad expeditionem proficiſci tenetur. Tyr: 45. art. 15. Zol. 42. art. 47.

In ſingulis comitatibus vicecomes, ſi idoneus fuerit, alioquin alius idoneus Capitaneus eligatur; qui ad expeditionem pertinentium negotiorum curam gerat. Tyr: 45. art: 15.

Capitulares, & aliæ eccleſiaſticæ perſonæ beneficiatæ, ultra eos, quos ratione decimarum, & bonorum tenent; etiam ratione capitum ſuorum ſingulos equites mittant. Tyr: 45. art. 18. Zol. 42. art. 31.

Debent tamen plures proventus habentes ſimplicioribus auxilio eſſe. ibidem.

Mitigatur hoc, addita particula, (pro facultate eorum) Zol 43. art. 12.

Hæc conſtitutio poſtremò mitigatur hoc modo, ut pro aliis capitularibus unus ad prædicandum aptior, aliorum ſumptibus vadat, reliqui domi maneant. poſ. 52. ar. 3.

Plebani, & rectores Altarium, villani decem, tenent unum equitem, in cujus in-

tertentione, qui plures habet proventus, plus conferat. Tyr. 45. art: 19.

Tollitur hæc constitutio. Pos: 52. art: 3.

Civitates liberæ, & montanæ in generali expeditione de colonis more aliorum in alijs arbitrio Regis onera subeant. Tyr: 45, art: 20.

Plebani liberarum, & montanarum civitatum, item oppidorum Berekßaz, Szölös, Saros-pathak, & aliorum potiorum locorum, vel patroni, qui hujusmodi plebanatus possident, ratione proventuum, ex singulis centum florenis teneant duos equites, sub amissione beneficiorum, ac juris patronatus. Tyr: 45. art: 21.

Lustrationis tempore, quilibet specificet numerum gentium ratione bonorum suorum, in singulis comitatibus habitorum, fiatq; regestum, & ejus copia detur Capitaneis, sub sigillis Magistrorum lustrationum, dominis quoq;, si voluerint. Tyr: 45. art: 22.

In excubijs peragendis nobiles non plus aliis onerentur; sed æqualiter eorum habeatur cum regijs & dominorum militibus ratio. Tyr: 45, art; 23.

Victualia ex omnibus comitatibus convehantur ad castra, & eorum vectores nec tricesimam, nec tributum solvant; qui aliquid exgerit ab eis, perdat jus tributi. Direptor hujusmodi victualium in itinere, vel in castris, capite plectatur. Tyr: 45. art: 24.

Victualia quanta ex singulis juxta colonorum numerum danda sint. Vicecomes cum duobus nobilibus ad id eligendis, domi manentibus limitet, qui pro suis nihilominus personis equitem mittant, & qui sic limitata non vexerit ad castra tantorum victualium præcio mulctetur. Tyr: 45. ar. 25. Pos: 42. ar: 25.

Domini, & nobiles ipsimet propria victualia in castra perduci faciant: sed de colonorum eorundem victualibus Vicecomes, & electi nobiles, præmisso modo, limitationem faciant. tit: 45. art. 26.

Equus in exercitu amissus, à quocunq; inventus restituatur suo domino sub amissione capitis. Tyr: 45. art. 27.

In progressu exercitus, nemo alicui damna inferat; contrarium facientes, puniantur per capitaneos. Zol: 43. ar. 22.

Ad domos nobilium, & Ecclesiasticorum nemo ipsis invitis condescendat. Zol: 43. art. 23.

Milites particulares extra exercitum vagantes, & damna inferentes, victualiaq; sine precio auferentes, capiantur per rusticos, & Capitaneis, aut illis longè distantibus, Comitibus, vel vicecomitibus tradantur, qui damnificatis ex parte eorum satisfacere debent. Zol: 43. art. 24.

Servus ad annum conductus, etiam expleto anno, expeditione, vel si in arce servit, obsidione, aut obsidionis metu durante, à domino discedere non possunt. Pos. 52. art. 13.

Equitum menstruum stipendium flor. 3. den: 20. peditum flor. 2. Ad annum conductis equitibus, quam diu sunt in expeditione, bini flor. dentur in mensem. Pos. 52. ar. 14. Zol. 42. ar. 24.

Quando in aliquo oppido, vel pago milites condescendunt, antequàm hinc discedant, Capitaneus, convocatis rusticis, resciat, si quid damni ipsis illatum est, & de facto curet eos contentari. Pos: 52. art. 15.

Ad particularem expeditionem penes Palatinum, vel Capitaneum (quando aliqua hostilitas de improviso emergeret, qua

qua vel arcem obsideri, vel justi exercitus specie partem aliquam regni infestari contingeret) personaliter insurgant domini, & nobiles viciniores; nobilesq; unius sessionis, de quinq; curijs, unum equitem mittant. Pos. 56. art: 23.

Ad exequutiones quoq; juxta constitutiones Novizolienses, omnes domini viciniores, & nobiles, cum gentibus suis, & qui idonei sunt, etiam personaliter debent insurgere penes Capitaneum supremum. Tyr: 45. art: 28.

In casu obsidionis alicujus arcis, vel, si Turci munitionem novam in nostram pernitiem erigere vellent, vel rebelles essent reprimendi, aut de eorum manibus fortalicium aliquod auferendi viritim, etiam cum colonis penes Capitaneum insurgendum est. Zol: 43. art. 22. sub pœna generalis decreti. Pos: 46. art: 18.

Per vicecomites debet hæc occupatio fieri. Pos: 55. art: 4.

Ad particularem expeditionem de mandato capitanei de viginti quinq; colonis, unus eques, & unus pedes mittatur. Sop: 53. art: 4.

Ad particularem expeditionem non insurgentis, bona per Capitaneum occupentur, ac occupata tam diu teneantur, donec duplum ejus, quod præstari debuisset, exigatur. Tyr: 47. art: 18.

Nobiles unius sessionis ex singulis quinq; curijs, unum equitem mittere, ac ipsi quoq; in personis ire, vel loco personarum suarum, singulos equites expedire tenentur penes Capitaneum. Sop: 53. art: 5.

Vicecomites ad particularem expeditionem personaliter ire nõ tenentur, propter alia negotia domi ipsis incũbentia. So. 53 ar: 6.

Expensas per comitatum, in via præsertim ad Regem mittendo factas, pro rata sua parte, quilibet tollerare debet. Ma: ma: ar: 66.

Externorum inductores adturbandum regnum, notam incurrunt. part: 1. tit: 14.

Externi mercatores, ultra consueta dispositionum loca, mercatum non eant. Alb: art: 7. Vlad: ma: art: 85.

Externis beneficia, & honores qualescunq; non conferantur. And: art: 11. Alb: art: 3. Vlad: ad ma: art: 33. 34. 36. ad min: 32. in quinto art: 10.

Nec proventus regij eis arendari possunt. Alb: art: 4.

Nec possessiones eis conferri. Alb: art: 14. Vlad: ma: art: 9. ad: ma: art: 5.

Neq; jura possessionaria eis vendantur. Mat: ma: art: 35.

Nec officia, & loca finitima eis conferãtur. Vlad: ma: art: 3 pos: 46. ar: 16 pos: 52. ar: 31.

Externi per Regem in Hungaros creari debent tempore Dietæ, de regnicolarum consilio, & consensu; si verò extra regnum, Rex aliquos de regno benè meritos creat, id facere debet consiliariorum suorum Hungarorum ex consilio. Et tales novi Hungari jurare tenentur tempore creationis suæ; quod regni legibus in omnibus parebunt, libertatibus q; ejusdem regni pro virili sua respondebunt, nec contra eas aliquid facient, à regno nihil alienabunt, sed alienata etiã omni studio recuperabunt. Pos. 50. ar: 77.

Equites in pascuis non gratuito, & præda vivant, sed rerum precium solvant, ut ad omnium statuum, & ordinum bona vadant, cognatorum equos non deducant, si fecerint, equos amittant per Capitaneos, pars cedat denunciatori, pars fundi domino. Pos: 78. art: 15.

Item juxta articulos. anni 1566. art: 19.

Ernesto Archiduci in Vngaria Rex bellicarum

carum data poteſtas, & quod is in conſilium ejus rei ſibi Vngaros quoq; adhibeat. Poſ: 78. 1. 16.

F

FAlſas literas, aut monetas, aut ſigillum falſum conficiens, ſeu evidenter illis utens, notam infidelitatis incurrit. par: 1 tit: 14.

Vlad: ad: ma: art: 28. ad: ma: art: 4.

Falſas literas conficiens Capitulum. Vide ſupra Capitulum.

Falſa privilegia per Gabrielem literatum fabricata. par: 2. tit: 14.

Falſæ literæ cognoſcuntur ex conſideratione, & calculatione annorum, datarum, ex ſigilli impreſſione, ex nominum, & cognominum raſura, & ſi fatens in literis ſcriptus, probabit ſe alio loco fuiſſe cum faſſionem celebraſſe dicitur. part: 2. tit: 12.

Faſſionem patris, vel fratris retractare non valet, qui bonis per illam acquiſitis, vel commutatis, ſine juridica reclamatione uſus eſt. Item faſſiones, quæ portione litigioſorum bonorum recepta, per modum concordiæ fiunt, non retractantur. part: 1. tit: 62.

Faſſio inter fratres, prætextu jurium poſſeſſionariorum, in quibus mutuo ſibi ſuccedunt, non indiget conſenſu regio, nec ſtatutione. part: 1, tit: 63. 65.

Faſſiones inter externos, ſive perennales, ſive pignoris titulo ſupra 50. florenos celebratæ, ſtatutione legitima infra annum fienda indigent. part: 1. tit: 63.

Faſſio, quæ conſenſum regium requirit, ſtatutione debet roborari, poſt conſenſum impetratum. ibidem.

Faſſiones inter ſeſe adoptantes ad futuram mutuam ſucceſſionem, poſt alterutrius deſectum, & conſenſus regius ſuperinde ſecutus, ſtatutione firmatur, uno deficiente, non prius; niſi jus regium contineret ipſe conſenſus, quia tunc infra annum ab impetrato tali jure regio, legitimam debet ſatiri ſtatutionem. parte 1. titulo 63.

Faſſionem propriam in judicio factam, nemo poteſt revocare. Vlad: in quinto art. 15.

Faſſiones perennales, aut impignoratitiæ, ſupra communem æſtimationem à perſonis defectui ſeminis appropinquantibus factæ, conſenſu regio indiget. parte 1. titulo 65.

Faßio in comitatu in ſede judiciaria coram Vicecomite; & judice: nobilium uſq; ad florenos 100. fieri poteſt coram vicecomite, extra ſedem judiciariam, uſq; ad florenos duodecim.

Coram judicibus nobilium extra ſedem, ad florenos quatuor.

Fraternalis adoptio locum non habet, legitimis hæredibus exiſtentibus. parte 1. titulo 66.

Frater naturalis, vel adoptivus habens jus ſucceſſorium in bonis fratris, eo mortuo ſine hæredibus, reale dominium eorum bonorum appræhendit, ſine ſtatutione. part. 1. tit. 67.

Faſſiones cum clauſula (nullum jus, &c.) hanc vim habent; quod etiam deficiente eo, cui faßio fit, bona, de quibus faßus eſt, ad fatentem non revertuntur, ſed ad fiſcum deſcendunt. Sine hac clauſula revertuntur in caſu defectus illius. part. 1. tit. 69.

Faßiones inter maritum, & uxorem, de bonis per ſe acquiſitis, valent jure perpetuo, titulo pignoris, etiam de bonis aviticis, quando maritus res proprias uxori expoſuit ad bonorum redemptionem, emptionem, aut melioratione, ſeu domus reparationem, ac pro his impignorat, non aliter. part: 1. tit: 110.

Faßiones inconſultas, à ſe infra ætatem factas, pupilli revocare poſſunt, ante expletum tempus perfectæ ætatis. part: 1. tit: 128.

Faßiones poſt obitum Regis Ludovici, in præjudicium hæredum, de bonis poſſeſſionariis coactè, vel aliter illegitimè factæ, nullius ſint vigoris. Poſ: 42. art: 42.

Faßiones coactæ per quoſcunq; ratione bonorum propter adhæſionem donatorum, vel aliter ſub his diſturbijs violenter occupatorum; pro liberatione partis bonorum, de reliqua parte factæ nullæ ſunt. Poſ: 52. art: 18.

Faßiones poſt obitum Ioannis Regis, coram capitulis, vel alijs perſonis authenticis legitimè factæ, in vigore permaneant. Poſ: 52. art: 34.

Faßio in civitatibus liberis fit coram judice, aut duobus juratis; alioquin non valet ratione bonorum in territorio ipſorum exiſtentium. par: 3. tit: 13.

Feſto die laboranti auferantur jumenta, cum quibus laborat, & veſtes. S. Steph: lib: 2. cap: 7. S. Lad: lib: 1. cap: 12.

Feſto die eccleſiam non viſitans, vapulet. S. Steph: lib: 2. cap: 8. S. Lad: lib: 1. cap. 11.

Feſta non colens, ſi liber eſt, tribus diebus pœniteat. Si ſervus, ſeptem plagis mulctetur. Colo: art: 30.

Feſto die vendens, perdit precium rei venditæ. Colo: art: 80.

Fœminæ non ſuccedunt in bonis fratrum, ſeu collateralium, pecunijs emptis: ſed in ijs tantum, quæ maternis, aut paternis pecunijs comparata ſunt. part: 1. tit: 17.

Fœminis ſimpliciter præfectis in maſculos, ſine hac clauſula (quo ad utrumq; ſexum) ſuccedunt tantum filij, non filiæ, & filiæ quartalitio contentantur. ibid.

Fœminæ non ſuccedunt in bonis partim ſervitijs, partim pro pecunijs collatis; ſed accipiunt portionem ex ſumma, quæ data eſt in pretium talium bonorum. parte 1. tit: 21.

Fœminas bona à Rege donata non concernunt, ratione pecuniæ datæ contradictoribus, tempore ſtatutionis eorum, pro faciliori adoptione, &c. part: 1. tit: 28.

Fœmineum jus non concernere aliqua bona, non probant literæ novæ donationis, nec diviſionales, nec expeditoriæ, ſuper quartarum ſolutione; ſed originales, ſuper acquiſitione bonorum, aut his non exiſtentibus, juramentum quinquageſimo ſe. part: 1. tit: 37.

Fœmineum ſexum non concernunt bona ſimul marito, & uxori donata, poſt eorum mortem, niſi expreſſè ponatur in literis, quo deficiente maſculino ſexu, ad filias devolvantur. part: 1. tit: 48.

Fœminei ſexus fratres portionem, vel quartalitium de bonis patruis, vel Avitis, à fratribus maſculini ſexus in terminis judiciorum requirere poſſunt. Poſ: 45. art: 32.

Fœminæ conſanguineæ in bonis utrumq; ſexum concernentibus, ut maſculi, in alijs, ut vicini, ante alios tamen vicinos præferuntur, externis in bonorum emptione. parte 1. tit: 60.

Fœminæ non ſuccedunt in bonis concambiatis, ratione pecuniæ additæ, ſed habent portionem de ſumma pecuniæ talis. parte 1 tit: 73.

Fœminas an concernant aliqua bona, ſi quæritur, ſemper ad originales literas,

quibus sunt acquisita, recurrendum est. part. 1. tit. 73.
Fœminæ procuratores constituere anno ætatis 12. *de debitis & juribus pignoratitijs, rebusq; mobilibus* 14. *super quartalitijs dotibus, ac juribus possessionariis* 16. *fateri possunt.* par: 1. tit. 111.
Filij nati antè condemnationem, etiam per gratiam subsequutam, non recuperant successionem in bonis patris nota infidelitatis damnati, post condemnationem nati succedunt patri. pa: 1. ti: 16.
Filij nati antè condemnationem, & fratres nota infidelitatis affecti, recuperare possunt successionem in bonis illius per gratiam restituti mutuo contractum, perq; sassiones novas de successione regio consensu formatas. ibidem.
Filij, vel fratres capitis pœna affecti succedunt. ibidem.
Filij, vel fratres capitali sententia damnati, & per gratiam restituti rediment eis bona. ibidem.
Filij vocantur propriè hæredes, filiæ impropriè; & tamen ratione bonorum sexum fœmineum concernentium. part: 1. tit: 17.
Filius minor filiæ majori præfertur in domus paternæ adeptione. part: 1. tit: 41.
Filius patrem ad divisionem bonorum aviticorum, in quibus casibus potest compellere. *Vide supra divisio.*
Filius consensu patris, qui uxorem duxit, potest patrem ad communium bonorum divisionem cogere. part: 1. tit: 54.
Filij furiosi nunquam emancipantur. Part: 1. tit: 55.
Filijs legitimæ ætatis invitis, pater tutorem in testamento constituere non potest; volentibus, aut petentibus, datur curator. part: 1. tit: 124.
Filij ob delicta patrum mortuorum, capitali, vel emendæ capitis sententiæ, quantum ad pœnam, non subjacent; sed in æstimatione tantum paternorum bonorum convincuntur. part. 2. tit. 51.
Filij à parentibus malè occupata bona detinentes, non puniuntur, nec contra, & non perdunt suas portiones in bonis delinquentis. part. 2. tit. 60.
Filij nati, concepti, posthumi, omnes legitimè succedunt in bonis paternis, & possunt redimere bona parentum sententiatorum, redemptibilia, qui sunt concepti, vel nati ante sententiam. part. 2. tit: 62.
Filij nati post sententiam redimere possunt, & ipsi bona patris sententiati; sed portiones ex illis non accipiunt. par. 2. tit. 63.
Filij cum patre simul sententiati, per gratiam regiam rediment jura possessionaria, similiter fratres. part. 2. tit. 64.
Filiæ posteritates dicuntur, & succedunt in bonis sive paternis, sive maternis pecunijs emptis: item in bonis pro homagio, alterutrius parentis obligatis. Item in bonis pro quarta puellari, absq; legitimorum successorum præjudicio perpetuo obligatis: item in quibus fœminæ sine fratrum præjudicio in successores legitimos præficiuntur. part. 1. tit. 17.
Filiæ non succedunt in bonis servitijs acquisitis, quæ exercitijs militaribus acquiruntur, & filiæ militare non possunt. part: 1. tit: 18.
Filiæ succedunt in bonis emptitijs, quia pecuniæ inter res mobiles computantur, & in mobilibus filiæ æquali jure succedunt cum filijs. part: 1. tit. 19.
Filiæ recuperant successionem in bonis utrumq; sexum concernentibus, per gratiam patri, earum nota condemnato factam. part: 1. tit: 20.

Filiæ non succedunt in bonis, quæ pater earum emit à fratre, cui in eisdem bonis jure sanguinis successisset deficienti. part: 1. tit: 21.
Filiæ licet supersint, nihilominus rectè dicitur semen defecisse, in bonis non utramq; sexum concernentibus. part. 1. tit: 22.
Filiæ, absque masculis hæredibus decedentium, si remanserint in bonis paternis, de quibus dubitatur an pertineant ad jus fœmineum vel non: expelli de eis non possunt, ante decisionem ejus dubij. Vide supra de defectu seminis. pa. 1. t. 29.
Filiæ in capillis à patre defuncto re manente, deputatur cum domo paterna, quarta pars bonorum, usq;, ad tempus emaritationis; quæ ubi fuerit emaritata, si impossessionato, & hoc fratrum consensu, relinquitur ei jure perpetuo quarta pars jurium possessionariorum. part. 1. tit: 29. *Sig: ma: art:* 25. *Mat: ma: art:* 29.
Filiæ possunt à fratre majore, transumptum literarum jus fœmineum concernentiũ, coràm judice petere. part: 1. tit: 42.
Filiæ duorum fratrum divisorum seorsum in mares præfectæ, non succedunt invicem. part: 1. tit: 50.
Filiam capillis, sine prole masculà defunctæ, nutritur, & elocatur à fratre in bonis succedente. part: 1. tit: 67.
Filiabus solvitur quartalitium pecunijs æstimatis, scilicet, bonis prius communi æstimatione, & quo quælibet earum potest, separatim suam partem petere. part: 1. tit: 89.
Filia una si recipit quartalicium, potest adhuc alia jura contendere, ac experiri, an bona illa sequantur jus fœmineum. part: 1. tit: 90.
Filiæ minorum fratrum tutrices esse non possunt, & in capillis constitutæ fassiones sibiipsis, vel fratribus, aut successoribus præjudicantes, facere non possunt. part: 1. tit. 91.
Filiabus, quæ acceperunt partem in bonis paternis, cedunt accepta pro earum emaritatione. parte 1. tit. 101.
Finitimorum locorum gratuita munitio per colonos fiat diebus sex. *Pos.* 66. *art.* 14.
Duodecim diebus. *Pos.* 67. *art.* 14. *Pos.* 69. *ar.* 17. *Pos.* 74. *art.* 5.
Fiscales ecclesiarum perpetuò aboleantur. *Vvlad. ad. min. art.* 31.
Florenus in Hungaria dicitur unus aureus, vel den. 100. *quo utantur omnes in emptionibus, & venditionibus, sub amissione rerum venditarum, vel emptarum.* *Sig: min: art:* 7.
Fluvius alio deflectens à priori alveo, nihilominus proventus piscationis, vectigalia, vada, molendina reddit ei, in cujus territorio prius fluebat. part: 1. tit: 87.
Fodinæ auri, argenti, salium, si in bonis aliquorum inventæ fuerint; Rex ea bona non simpliciter, sed pro æquivalentibus sibi usurpare potest. *Vvlad: ma. art.*
Forma hebdomadalia, ac mundinæ generales possunt concedi in loco ad unum miliare, vel minus distante à veteribus; sed non in eodem die, aut tempore cum prioribus. part 2. tit. 10.
Fratrum occisores, vulneratores, mutuilatores, nota infidelitatis feriũtur. pa. 1. ti. 14.
Frater major, non soror servat literalia instrumenta, eidem incumbit bonorum indivisorum defensio. part: 1. tit: 42.
Fratres indivisi, vel aliqui eorum, quæ acquirunt ante divisionem paternorum bonorum, tempore divisionis partiuntur inter se. part: 1. tit: 43.
Frater in totũ renuncians bonis paternis, potest,

potest, qui acquisivit, pro se retinere, nec dividere cum fratribus. ibidem.
Fratres divisi in bonis post divisionem alterutri vel singulis donatis non succedunt mutuo, nisi in literis donationalibus utriusq; nomen fuerit insertum. *part: 1. tit: 50.*
Frater in præjudicium fratrum avita bona alienare non potest. *par: 1, tit. 58.*
Frater indivisus suam portionem à fratre venditam in primis octavis, absq; omni solutione, recuperat; portionem verò venditoris fratris communi æstimatione. *part. 1, tit. 61.*
Fratribus indivisis non omnibus, sed majori imponitur juramentum in facto literarum. *par: 2, tit: 34*
Fratre, qui ob majoris potentiæ factum evocatus fuerat, ante finem litis mortuo; successor ejus non damnatur in alio onere, quàm æstimatione bonorum defuncti, violenter per eum occupatorum restitutione, ac damnorum refusione. *part: 2, tit: 61.*
Fraterni sanguinis proditio est, si impetrat, quibus bona communia cum fratribus pro se solo, & pœna ejusdem criminis est, ut talis impetrator convictus, perdat bona, quæ ad proditum devolventur & insuper tradatur eidem prodito, in persona quoq; serviturus, & ad mortem; Eadem pœna afficitur mulier in præjudicium aliarum, si in matrem præfici curans, & qui aliquem suæ generationis hominem negat esse de sua genealogia. *par: 1, tit: 38, 39.*
Fraterni sanguinis proditio non committitur in novorum bonorum acquisitione, sed in exhæredationis dolo. par: 1, tit: 44.
Pro funeribus interfecti marcam non exigant Archidiaconi. *Lud: 1. art: 2.*
Imò nihil exigant. *Alb: art. 36.*
Furiosi & amentes filij nunquam emancipantur, & à patre mortuo, inter fratres mentis compotes, majoris subsunt potestati. *part: 1, tit: 55.*
Furiosorum tutores, in casu necessario possunt eorum onus assummere, ac de bonis disponere, non tamen alienare. *par: 1, tit: 124.*
Fures debet capere Comes in bonis quorumcunq;. *Vlad: ma: art. 82.*
Fures & latrones capiantur, ab his, in quorum bonis sunt, & præsententur Comiti. *Vlad: ad ma: art: 19. Vide infra malefactores.*
Furum, qui capitali pœna afficiuntur, bona in legitimos successores de manu judicis, & partis adversæ, communi æstimatione redimuntur. *pap: 1, tit. 15.*
Furtivam rem in exercitu, vel extra repertam, quomodo quis recuperare debeat. Vide supra, equus.
Furtivam rem scienter emens, punitur ut fur. *S. Lad: lib. 2. cap. 7.*
Furtum committentes suspendantur. *S. Steph: lib. 2. cap, 40, 41. S. Lad: lib. 2, cap. 12.*

G

Genealogiæ in probatione, & juramentali depositione deficiens, cadit à bonis, propter quæ agebatur. *part: 2. tit: 36.*
Genealogia potest probari omnibus literis legitimè emanatis, & ad quorumcunque expositionem, seu fassionem, confectis, etiam procuratoribus ante memoriam hominum datis. Ita fuit judicatum in facto divisionis bonorum Lucæ Balogh, contra Christophorum Zavvarij, in facto arcis Kövvesd, pro familia Soos, contra hæredes Casparis Seredij. Item anno 1574. 14. Decembris in causa Balthasaris Pogan, contra uxorem Andreæ Perneszij.
Gratia non indiget capitali sententia gravatus, si concordavit cum adversario. *par: 1, tit: 16.*
Gratia data capitali sententia damnato, durat anno uno, infra cujus revolutionem si non concordat cum adversarijs, reincidit in sententiam. *par: 2, tit. 57.*
Gratia novi judicij, vide infra novum judicium.
Gratuiti labores, vide finitimorum locorum supra F.
Gratuitos labores Capitanei ad proprios usus non convertant. *Pos: 75, art: 9.*
Gratuitorum laborun singularis distributio ex voluntate Majestatis Cæs: Nittriæ, Komiathij, Súran, duo comitatus Trench: & Nittra, bona autem Episcopatus Nittrienſis, relinquuntur ad arcis fortificationem. *Pos: 78, art. 28.*
Qui operas relictas ad munitionem arcis suæ, non curat præstari; is precium earum tenetur persolvere ad alia confinia impendendum. *eodem, art: 29.*
Coloni autem tempore messis, & vindemiæ non compellantur ad labores. eod. art: 33.
Gratuitos labores Capitanei in proprios usus non convertant, aut si 12. dies transgredientur in transgressores Majestas sua animadvertat. *Pos: 78, art: 34.*
Grossorum alter 4 den. alter duplum valet. *Pos: 57 art. 14.*
Comitatus remotiores habent liberum præstare labores, vel pecuniam, & qui labores præstare volent, non cogantur ad solutionem. *Pos: 78, art. 35.*

H

Haydones arma ne portent, contra facientes primo castrentur, secundo, capite plectantur. *Vla: 6, art. 26.*
Haydones bonæ famæ & conditionis, honestè teneantur. *Vlad: 6, art. 27.*
Infinitimis tantum arcibus, certoq; numero, & stipendio conducti ad continendos præsertim rusticos, Turcis subditos inobedientes; si tamen emissi miseram plebem molestaverint, statim à capitaneis puniantur. *Pos: 63. art. 23.*
Haydonum equitum excursiones, & deprædationes non debere fieri secundum art: anni 1563. *Pos: 75. art: 13.*
Leon: ab Harrach cum filio fit Vngarus. *Pos: 63. art: 75.*
Hæredes propriè, & impropriè dicti, vide filij.
Hæres qualiter condemnetur, pro delicto majore evocati. Vide filij.
Hæresum extirpandorum, ac restituendæ, & conservandæ antiquæ religionis, fideiq; & doctrinæ catholicæ ecclesiæ is modus observari debet. Episcopi constituantur docti, qui doceant verbis & exemplo, vicarios, aliosq; ministros sibi subditos faciant exercere suum officium, emittant Archidiaconos, & alios concionatores ad docendam plebem, & constituendos tales Parochos, qui doceant, & ministrent, juxta ritum veteris ecclesiæ, Item scholas instituant, in quibus futuri concionatores erudientur ad sacerdotium, ad beneficia ecclesiastica non promoveantur, nisi vitæ & doctrinæ probatæ. Episcopi residean, & quæ residere ob publica reipub: munera non possunt, teneant vicarios sufficientes. *Pos: 48. art. 4. Pos. 52. art. 8. Pos. 54. art: 8. Pos. 6. art: 31.*
Hæreticos in arcibus finitimis tenentes, Capitanei regij amissione officiorum puniantur. *Pos. 63. art 32.*

Hæretici publici notæ infidelitatis subsunt. par: 1, tit: 14. *Vlad. ad ma. art:* 4.
Homagiorum diversitas pro dignitatis diversitate Prælatorum & Baronum centum Nobilium 50. *marcæ.* par: 1, tit: 2.
Homagium ejus solvet, qui puerum illegitimæ ætatis, aut mortuum evocat. part: 2, tit. 23.
Homagium dupliciter accipitur: primò pro fidelitate soli Principi servanda: Secundò pro capitis damnati redemptione. part: 3. tit: 5.
Homicidium de accusetis, cui incumbit, Comiti, vel Vicecomiti, qui ad primam sedem, si habet promulgatam, sin minus ad eam, quam statim ob hanc causam promulgare debet, citari faciat homicidam, cogatq; usq; ad finem litis, personaliter comparere, & convictum, sine spe gratiæ Regiæ, puniat; si non intercesserit ei concordia cum actore. Procedatur autem in tali causa, absq; omni longiori processu, & prorogationibus solitis. Pos: 63, art. 38.
Homicidam non comparentem personaliter, proscribat comitatus tanquam convictum, & proscriptum, fugientemq; recipiens, nec ad requisitionem Comitis vel vicecomitis in manus tradens; puniatur eadem pœna, quam homicida deberet subire per Comitem, vel vicecomitem, vel Capitaneum requisitum cum literis proscriptionalibus. Pos: 63, art: 38, 39.
Homicidæ rustici, seu ignobilis servitoris, judex suus dominus, qui si eum dimiserit, solvat ejus homagium, & nihilominus homicida ubicunq; repertus fuerit, puniatur. Pos: 63. art: 40.
Homicida appellationis, & novi judicij (sine tamen gratia) remedijs ita uti potest; ut interim maneat in vinculis, dum hujusmodi causa finita fuerit, Pos: 63, art: 41.
Homicidarum ad finitimas arces confugientium, ex parte Capitanei eorundem locorum judicium, & justitiam administrent. Pos: 63. art: 42.
Homicidia deliberata qui patrarunt, Rex eis gratiam non faciat, Pos: 63, art. 61.
Homicida allegans defensam, debet probare quod sit impetitus. par: 2, tit: 21.
Homicidas, incendiarios, in adulterio deprehensos quemlibet etiam non privilegiatus, punit. par: 3, tit: 32.
Homo regius exequutionem faciat in eo saltem comitatu, in quo habet bona. part: 1, tit. 22. *Lud:* 1, art. 2. *Mat: ma. art.* 10, 12.
Homo regius, & procurator in eadem causa esse non potest, sub pœna homagij. part. 2, tit. 22.
Homo regius exequutionem subire nolens, in birsagio trium marcarum per Comitem oneratur. *Sig: ma. art:* 13.
Homo regius de exequutione rediens juret in capitulo. *Sig: ma. art.* 12.
Hominem regium in exequutione turbans, notam incurrit. part: 1, tit. 14. *Vvla: in* 5, art: 5.
Hospites: vide supra externi.
Hungarorum consilio utatur Rex, in negotijs Hungaricis, & in judicijs, seu pace cum Turca componenda. Pos: 46, art. 5, *Sop.* 53, art. 3, Pos: 69. art. 35.

I.

Iaurien sis Episcopatus bona, & decimæ inscripta redimantur. Pos. 48, art: 6.
Ignobiles recipiuntur in testes, ratione occupationis bonorum. Pos. 42, art. 5.
Imagines in ecclesijs destruentes, comperta rei veritate, Rex juridice puniat. Pos: 53, art. 9.
Imperator bonorum per defectum seminis, si habet jus regium in donatione, poterit illud prosequi, licet succubuit in causa; quantum ad defectum seminis; verum si denuo ratione juris Regij succubuerit, convincitur in bonorum æstimatione. par: 1, tit. 25.
Impetrari per defectum seminis non possunt bona, pro quibus lis mota quidem fuit per mortuum, sed non ea obtinuerat. par: 1, tit: 27.
Impetiores legitimi sunt causantes, non violenti occupatores. part. 1, tit. 75.
Impignorata bona, nolens remittere recepta sua pecunia; perdit pecuniam, & bona gratis remittere cogitur. *Mat. ma. art.* 28, *Vvla. ma. art.* 65.
In causam attracti varias conditiones circa juramenta, vel alios legitimos processus, vide in vocibus actor, reus.
Incendiarij publici notam infidelitatis incurrunt. par. 1, tit. 14.
Indebitæ actionis pœna: floreni 100. *Tyr.* 47, art. 24.
Infidelis Regiæ Majestatis ad castra, vel fortalitia quorumpiam non acceptentur, sub eadem pœna, quam ipsi infideles mererentur. *Sig. ma. art. ult. min. ar.* 9. *Mat. ma. art.* 50, *Vvla. ma. ar.* 84.
Infidelibus arma, vel victualia vendens. vide supra arma.
Ingerere se potest in causam quilibet cognoscens jura possessionaria, pro quibus agitur ad se quoq; vel pignoris, vel perpetuitatis titulo pertinere; cum refusione expensarum, ab actore factarum ad suam partem cedentium; antè sententiam tamen definitivam. par. 1, tit. 84.
Contra ingerentem reus non tenetur statim literas producere qualescunq;, seorsim ab actore Principali; sed ad hoc datur ei per judicem unus terminus. ibidem.
Ingerens statim debet probare genealogiam, si negetur, alioquin causa cadit. ibidem.
Ingerere se non potest agens de proprietate in causam, ratione impignorationis motam. ibidem.
Ingerens non potest ultra procedere, si actor principalis concordavit, vel corruit antè sententiam, vel commissionem productionis literalis contra ingerentes, post verò procedit. par. 2, tit. 85.
Ingerens se in causam cum jure regio, procedit prout juris est, & si simul actor, & reus succumbent, jus regium statim locum habebit. par: 1, tit. 31.
Inhibitio per novum judicium facta, non suffragatur his, qui in Octavis comparuisse visi sunt. Vvla. in art: 1507. *aditis.*
Imò non datur comparentibus in alia aliqua causa. Pos: 50, art. 55.
Inhibitione, contradictione, & repulsione non obstante, fit restitutio bonorum, post Ludovici mortem occupatorum, juxta articulos. Zol: 42, *art:* 7, *vide supra bona.*
Inhibitio communis inquisitionis & juramentalis depositionis, antè octavum diem termini ad hoc præfixi debet fieri. Pos: 50, art. 5. *etiam in comitatibus.* Pos: 69, art:
Inhibitionem malè impetrans, in emenda linguæ convincitur. Pos: 50, ar: 55.
Inhibitio à convicto per non venientiam semper, dum voluerit, vel poterit, fieri permittitur. par: 2, tit 72. *Vvla: ad ma. art.* 49.
Inquilini pro suis facultatibus serviant dominis terrestribus. Pos: 48. art: 34.
Inquisitiones simplices per quecunq; capitula, & con-

la, & conventus possunt fieri.
part. 2, tit: 21.
Inquisitio communis. Vide communis.
Inscripta, & impignorata Hungaris Moravia, Silesia, &c. Vvla. ma. art: 4. min: 23, 24, quinto, 20, 21.
Insinuationes in literis evocatorijs, loco trinoforensis proclamationis sunt institutæ. Vvla: ad ma. art. 7.
Indictum ratione Decimarum non solutarum Nobilibus non imponatur. Mat: in art. 2.
Nec in Parochos propter delicta plebanorum. Vvla: min. art: 69.
Interpretes Hungaros duos Rex tenebit in aula. Pos: 69, art. 36.
Ioannis Regis bona possident qui eorum dominium apprehendit, penes donationem utriuslibet Regis. Pos: 52, art: 23.
Ioannis Regis bonorum occasione mota lites sileant.
Iobagiones, vide infra rustici.
Iudex & judicium quid sit. Prolog: tit. 13.
Iudicium ut sit actus justitiæ, quæ requirit. Prolog: tit. 14.
Iudices Nobilium ex præcipuis Nobilibus comitatus eligantur, communi consensu ejusdem comitatus. Sig. ma: art. 3.
Et electi cogantur suscipere officium sub pœna 25. marcarum: ita tamen, quod secundo eligi non possunt inviti, ante annum quintum. Sig: ma: art. 4.
Iudices in sua exequutione impedientes, notam incurrit verberandi. Mat: ma. art: 69.
Iudices jurati esse debent, & forma juramenti eorum. Sig. ma: art. 74, Vvla. ma: art: 33. min. art: 4, in quinto ar: 2. Zol: art. 45.
Iudices ordinarios verberantes notam incurrunt. Ma. in ar: 17. Vvla: ad ma: ar. 4.
Iudices Ecclesiastici, & seculares, si de aliqua causa non concordant, utris ipsorum ejus competat judicium, Regi ubicunq; is fuerit cum suis Consiliarijs, discutienda reservatur hæc controversia. Sig: anni 1405. art. 14.
Iudices injustè diffamantes, pœnam talionis subeunt. Mat: ma. in art: 57. Vvlad: ma: art. 70.
Iudex curiæ judicat de jure regio, & defectu seminis. par: 1, tit: 30.
Iudiciariam domum præter judices, nemo intret, non vocatus, aut armatus. Mat: ma: art. 70, Vvlad: ma. art: 42.
Iudicare in hospitijs, aut privatis locis, prohibentur Iudices. Mat: ma. art. 23. Vvlad: maj: art. 69.
Iudiciorum termini, vide infra Octavæ.
Iudiciorum nostrorum ritus originem, ex Canonici, Cæsareiq; juris fontibus habet; tribus nititur fundamentis, constitutionibus publicis, Principum privilegijs, Iudicum sententijs iteratis vicibus eodem modo latis. par: 2, tit. 6.
Iudex in negotio dicæ falsè jurans, puniatur per dominum terrestrem Pos: 42, art: 10.
Iudex & Procurator in eadem causa, sub pœna homagij, nemo esse potest. par: 2, tit: 22.
Iudex Nobilium nullam possessionem celare, sed ad omnes debet ducere dicatorem. Pos: 46, art: 10.
Iudæorum Iuramentum. par: 3, tit: 36.
Iudicia Iohannis Regis in suo vigore relinquantur fratris Georgij, servatis juritum processibus facta, per novum judicium suscitentur, non obstante eo, si coram eodem fratre Georgio habuit pars novum judicium. Pos: 52, art: 24.
In nota infidelitatis non tertiusmet juret purgando

purgando se Reus, sed vigesimus quintusmet, ita judicatum in sede, & jam receptum. Ex decreto Andræ Zazij Pers: Præs: Locumt: part: 2. tit: 32.
Iuramenta post communem inquisitionem ab actore vel reo, vario modo sunt deponenda, juxta varietatem inquisitionis, vel actionis præhabitæ. Iurabit actor ad caput rei quinquagesimo se, quando ipse in iquisitione intentum suum plenè probavit, reo deficiente in probatione, vel parum probante; si utraq; pars sufficienter probavit, reo juramentum purgationis decernitur, quando trinæ literæ inquisitoriæ sunt productæ quinquagesimo, quando binæ vigesimo quinto, si unæ duodecimo se nobilibus, si rei probatio firmior est, post ternas vigesimo quinto, post binas duodecimo, post unas inquisitorias, sexto se idem reus purgabitur, si altera pars nihil penitus probavit, vel inquisitionem non celebravit, statim succubuit. Quod si actor trinas inquisitorias produxerit, & reus simpliciter negaverit; quinquagesimo se nobilibus jurabit, & insuper in facto occupationis bonorum occupata recuperabit. Si reus negans communi inquisitione se purgare voluerit, & actor inquisitionem non acceptaverit; reus contra ternas vigesimo quinto, contra binas duodecimo, contra senas sexto se purgabit. In minoribus causis, ubi actor nullas inquisitorias producit, reus tertio se jurat; in facto debiti nullo probabili documento per actorem producto, solus reus jurat; debitum probatum, cujus quantitas non constat, juramentis recuperatur. part: 2 tit: 32.
Iuramentum actoris ad caput, juxta regni consuetudinem in prima instantia se submittens reus, si illud actor non acceptaverit, tertiò se jurabit reus. part: 2. tit: 32.
Iuramentum solius actoris se submittens, reus actore illud non acceptante, absolvitur. ibidem. Et ab eo non datur appellatio. part: 3. tit: 35.
Iuramento unius nobilis quatuor rustici unus florenus recuperatur, ex debito mutuo, aut amissa pecunia. parte 2. titulo 32.
Iuramentum nobilis ejusdem est efficaciæ, ac valet tam penes nobilem, quàm penes rusticum. part: 2. tit: 33.
Iuramentum rustici penes Nobilem, contra Nobilem non admittitur, penes Nobilem contra ignobilem recipitur; penes ignobilem quoq; contra nobilem ratione debitorum vel aliorum similium negotiorum valet. ibidem.
Iuramenta duo, unum in Hungaria, alterum in alio regno, in eodem termino, cui adjudicata, unum deponat, & mox à judice alterius juramenti personaliter alium terminum impetret; mediantibus literis, in quo hoc etiam deponat, admonita prius adversa parte. Vvla: ad min: art: 17.
Iuramentum assessorum, & omnium judicum. Sig: anno 435. art: 1.
Iuramenta ratione literarum occultatarũ, aut apud manus alienas existentium sic imponentur; si unicas, vel binas inquisitoriis actor produxerit; reus quinquagesimo, si nullas, sed simpliciter, affirmaverit literas esse apud reum, vigesimo quinto se Nobilibus expurgabitur; alioquin declarabitur evictor actoris contra omnes impetitores. part: 2. tit. 34.
Iuramentum, decedente causante, tempore medio condescendit in filiam, vel fra-

trem ſucceſſorem, ſcilicet legitimum. part: 2. tit: 37.
Iurare in eadem cauſa unus conjurator penes plures non poteſt. part. 2. tit. 38.
Iuramenta Prælati, Abbatis, Præpoſiti inſulati, Baronis pro decem nobilibus acceptantur, & jurant prædicti eccleſiaſtici in eccleſia ſua ad conſcientiæ puritatem. part. 2. tit. 40.
Iuramentum ante ætatem legitimam pupillo decretum, prorogatur ad legitimam. part. 1. tit. 130.
Iuramenta, ruſticus, contra nobiles, vel ignobiles quando, quomodo, imponantur. infra ruſticus.
Iuramento domini abſolvitur ruſticus litis conſors. ibidem.
Iurans falsè bona non concernere jus fœmineum, pœnæ perjurij & proditioni fraterni ſanguinis eſt obnoxius. part. 1. tit. 38.
Iuris regij nomine impetrans bona alterius fide bona poſſidentis, condemnatur in perennali talium bonorum æſtimatione. part. 1. tit. 25.
Iurium regni tripartita diviſio. par. 1. tit. 1.
Iuriſdictio quid? Prolog: tit: 14.
Ius patronatus in aliquo beneficio eccleſiaſtico ſe habere prætendens, illud producunt coram Rege. Sop. 53. art. 11. Poſ. 69. art. 23.
Ius regium in juribus poſſeſſionarijs malæ fidei poſſeſſorum, centum annis proſcribitur. part. 1. tit. 23.
Ius regium eſt juriſdictio ſacræ Coronæ in bonis per malæ fidei poſſeſſorem uſurpatis latens. part. 1. tit. 24.
Iura poſſeſſionaria externus ante filios vel condi viſionales non emit. part. 1. tit. 60.
Ius poſſeſſionarium ſignificat caſtra, caſtella, civitates, villas, terras, ſylvas, prædia, & ſimilia. ibidem.
Ius patronatus eccleſiarum penes Regem. part. 1. tit. 111.
Ius fœmineum. vide ſupra fœminæ.
Ius civile duplex, jus publicum, ſolus Imperator condit, privatum regio, vel provincia, vel civitas jus mancipale. Prolog. tit. 8.
Iuſtitia quid ſit, & quottuplex. Prolog. titulo 1.
Interceptores caſtrorum nota infidelitatis puniuntur. part. 1. tit. 14.
Interceptores judicum ordinariorum, aut eorum vicesgerentes notam infidelitatis ſubeunt. ibidem.
Iudæi, & Anabaptiſtæ duplum, quàm alij, contribuant. Poſ. an. 78. art. 3. ſub finem.

K

Kapornak, & Zala-uyvar ceſſantibus, capitulum Caſtriferrei, vel Poſonienſe eorum vices in executione ferat. Poſ. 75. art. 17.

L.

Lapidea, aut ſumptuoſa domus paterna æſtimabitur, & minor filius alios contentabit, pro eorum portionibus, ſolutione pecuniaria. part. 1. tit. 41.
Larvatæ perſonæ in literis, qui ſe eos mentiuntur, qui non ſunt, & ſic aliorum nomine fatentur aliquid, & pœna ad earum faſſiones ſcienter literas conficientes, eadem, quæ falſariorum fuerit nota infidelitatis. par. 2 tit. 16. 17.
Laſcanus Martinus fit Vng. Poſ. 42. art. 52.
Latronum convictorum, & capitis affectorum bona ad poſteritates devolvuntur. part. 1. tit. 15.
De latronib. vide plura infra malefactores.
Leges humanæ valent, ſi non diſcrepent à divinis, ſecus non. Prol. tit. 6.
Leges ad commodum reipub. debent fieri. ibidem.
Leges ambiguas is, qui condit interpretatur. ibidem.
Leges non judicantur, ſed ſecundum eas debet judicari. ibidem.
Lex ſubſequens, conſuetudo præcedens, & contra, vide conſuetudo.
Leges novæ ſervantur in judicijs. parte 2. tit: 2.
Leges à populo conſtitutæ Regis confirmatione accedente, valent. ibidem.
Legibus regni ſubſunt Rex, & omnes tàm indigenæ, quam externi, qui verſantur in regno. part: 2. tit: 5.
Leges noſtræ unde habent originem, vide, judiciorum, &c.
Legitimus impetitor quis. vide impetitor.
Legitima proles naſcitur ex matrimonio inter conſanguineos ignoranter contracto, ſcienter non. part. 1. tit. 108.
Libertas omnium regnicolarum obſervetur. Poſ. 48. art. 52. Poſ. 52. art. 30. Poſ. 54. art. 10. Poſ. 56. art. 47.
Libertas eccleſiarum, & eccleſiaſticorum, vide in dictione eccleſiaſtici.
Libertas eorum, qui ſolius Regis judicatui ſervantur (demptis perpetuis Comitibus) abolita. Mat: ma: ar: 24. Vlad: ma: ar: 15.
Libertini dicam ſolvant. Zol: art: 24.
Exemptis tamen illis, qui penes dominos ſuos exercituare ſolent. Poſ: 67 art: 14.
Liberi dicuntur filij, filiæ, nepotes. part: 1. tit: 17.
Libri erronei non imprimantur. Poſ: 53. art: 26.
Linguæ emenda, vide ſupra emenda.
Lis mota, & non proſequuta, præſcribitur triginta duorum annorum ſpacio; ſed denuò moveri poteſt. part: 1. tit: 19.
Lites nec emi poſſe nec vendi, vide ſupra emere.
Litigantium ad judicia proficiſcentium occiſores notam incurrunt. par: 1. tit: 14.
Literarum redemptio in Capitulis ſic debet fieri. Pro qualibet evocatoria, prima, ſecunda, tertia, (pro quibus unica nunc habetur precium trium poſtulans) den: 24. proclamatoria den. 100. procuratoria den: 24. proteſtatoriæ & aliæ ſimiles patentes den: 24. clauſæ 12. inquiſitoriæ den. 24. pro requiſitis literis cuſtodi den: 100. Capitulo ſi patentes & breves ſunt den: 24. ſi prolixæ, & privilegiales den: 100. pro tranſumptis brevibus den: 24. prolixis aut privilegialibus den: 100. pro ſtatutorijs cum contradictione den: 24. privilegialibus verò pro quatuor ſeßionibus, & infra den: 100 ſupra quatuor uſq; 10. pro qualibet ſeßione den: 34. ultra decem uſq; 20. den: 24 ſupra 20. uſq; ad centum den: 12. ultra centum pro qualibet ſeßione, den: 8. De metalibus cum contradictione den: 24. Pro metalibus ex ſententia judicum, vel concordia partiũ den: 400. Si ob partium in demonſtrationibus, metarum diſcordiam cauſa ad curiam duceretur den: 200 pro communi inquiſitione den: 100. Pro reviſione poſſeßionariæ occupationis den: 100. in occupatione bonorum per capitalem ſententiam condemnati capitulum habebit decimam partem occupatorum, & pro literis den: 100. pro æſtimationis poſſeſſionarijs den: 100. in diviſionibus poſſeßionarijs de ſingulis poſſeßionibus divitis den: 100. Pro expeditoria juramentali ſimplici den: 24. continente nomina juratorum den: 100. De pecunia coràm capitulo depoſita, quæ propter diſcordiam partiũ ibi depoſita, & conſervata eſt, decimam & nonam te-

nonam testimonijs capitularibus expensæ in diem den: 12. *Sig*: *ma*: *art*: 15. *Alber*: *art*: 29. *Mat*: *ma*: *ar*: 76. 77. *Vvlad*: *ma*: *art*: 95. *Ad*: *ma*: *art*: 26.

Literarum redemptio in minori Cancellaria. Pro literis prorogatorijs communibus, judicialibusq; den: 12.

Pro secunda evocatoria, & juramentali tertio vel sexto se den: 24. *Vigesimo quinto, vel quinquagesimo se, & communi inquisitione den*: 100. *De juramentali super caput den*: 200. *De prima instrumentali exhibitione. Item secunda & tertia cum gravamine assumpta den*: 24. *De purgatoria respondente cum tribus Marcis, & prorogatoria patente den*: 24. *De alijs literis generalibus, ut prohibitorijs, & similibus den*: 24. *De prohibitorijs facie ad faciem den*: 100.

De sententionalibus conservatori sigilli floren: 10. *Scriptori den*: 200.

De statutorijs, & reambulatorijs simplicibus den: 24.

De adjudicatorijs obtentionis possessionum, seu aliarum rerum, juxta quantitatem possessionis reambulatæ & obtentæ, solvatur. Sig: *ma*: *art*: 17. *Mat*: *ma*: *art*: 78. 79. *Vvlad*: *ma*: *art*: 98.

Ex Cancellaria majori juxta antiquam consuetudinem, à donationibus autem juxta valorem rerum donatarum solvatur. Sig: *ma*: *art*: 18. *Vvlad*: *ma*: *art*: 99. *Ludo*: 1. *art*: 7.

Literarum redemptio fiat tam in capitulis, quàm Cancellarijs, juxta veterem consuetudinem. Pos: 48. *art*: 37. *Pos*: 48. *art*: 63.

Literæ in negotijs Hungaricis, ex Cancellaria Hungarica expediantur, & serventur ubiq; in regno, tam ab Hungaris, quàm externis officialibus. Pos: 46. *art*: 16. *Pos*: 56. 52. *art*: 30. *Pos*: 54. *art*: 10. *Pos*: 67. *art*: 47.

Literas expeditorias se habere in prima instantia allegans, proximè sequentem Octavam ad producendum habebit; si hoc allegaverit tempore finalis conclusionis causæ, statim exhibere tenetur, nec alius ei ad hoc terminus dabitur. Vvlad: *ma*: *art*: 92.

Literæ sententionales in curia regia non extradentur, nisi prius in sede, coram cæteris Prothonotarijs, perlectæ fuerint. Vvlad: *ad min*: *art*: 10.

Et quæ propter ejus temporis disturbia exequi non potuissent, maneant in suo vigore. Zol: 42. *art*: 28.

Literæ super impignoratione castrorum ab hostibus captorum, eisdem postea à Rege coactè facta, cassantur. Vvlad: *ad min*: *art*: 16.

Literarum falsarum cognitio quomodo fit. Vide falsæ.

Literarum fidei publicæ, seu salvi conductus violatores, notam infidelitatis incurrunt. part: 1 *tit*: 14.

Literas contra ingerentem cum jure regio non statim tenetur producere principalis, sed in termino ad hoc assignando. part: 1. *tit*: 31.

Literarum transumpta in foro contentioso facta, valent, alia non. part: 2. *tit*: 15.

Literæ Capitulorum, vel Conventuum; cum clausula (de cujus, vel quorum notitia:) cassatæ sunt. part: 2. *tit*: 16.

Literæ ad fassionem lar valium personarum confictæ, non valent. part: 2 *tit*: 16.

Literas falsas conficiens judex ordinarius, Capituli sententia feritur, ac sigilli, & honoris, perpetuaq; bonorum amissione mulctatur. part: 2 *tit*: 16.

Literas falsas conficiens Capitulum, perdit sigillum, sigillationi earum interessentibus in sacriebus, & frontibus cum sigillo stigma inuritur, beneficia auferuntur. part: 2, *tit*. 16.

Literarum error quomodo emendetur. vide supra, Error.

Literarum, vel literalium instrumentorum amissio non nocet juribus illius, qui per testes probat contenta earundem literarum; modò sint testes, quibus constat manifesta veritas. Tyr: 45, *art*. 34.

Literarum occultatarum, vel apud alienas manus existentium ratione; qualiter juramenta decernantur, aut imponantur. vide supra, juramentum.

Literæ statutoriæ cum clausula (cum nos:) efficaces sunt ad exequendum, infra annum cum clausula (dicitur nobis:) infra sexaginta dies. par: 1, *tit*. 33.

Literæ statutoriæ, cum (dicitur nobis:) per se, sine donatione in judicio, efficaces non sunt, cum clausula (cum nos:) valent. par: 1, *tit*. 34.

Literæ, quæ habent expressè positum terminum octavalem, ad quem evocatio fieri debet; exequi poterunt octavo die, ante festum, in cujus octava celebrabuntur illa judicia. par: 1, *tit*: 33.

Literæ evocatoriæ pro actibus potentiarum sexaginta dies habent ad exequendum. ibidem.

Literæ consensus regij, continentes tenore verborum fassionis illius, cui præbetur, consensus valent sine literis fassionalibus, aliter non. par: 1, *tit*. 35.

Literas originales super juribus possessionarijs in fratrum, vel fœminarum præjudicium occultantes, proditoris fraterni sanguinis pœnæ subjaceant pa: 1 *ti*: 38.

Literarum, tangentium factum bonorum, etiam jus fœmineum concernentium, par debet dari filiæ petenti. par: 1, *tit*: 42.

Literæ pignoratitiæ, quæ excedunt annos præscriptionis, non valent ad bonorum pignoris titulo possessionem acquirendam; nisi probet acquirens, se fuisse ex eorum bonorum possessione expulsum. par: 1, *tit*. 82.

Literæ donationales Matthiæ Regis antè annum 64. emanatæ, & omnes Ladislai immediatè ipsius antecessoris, per eundem Matthiam, à die S. Georgij ejusdem anni infra revolutionem annuam non confirmatæ, non valent. Mat: *ma*. *ar*. 1, 21.

Literæ revisionales ad hoc valent, quod earum vigore tutor causas pupilli agit, & defendit. Concordat etiam sine damno pupilli, præterea fassiones in ætate pupillari in consideratè à se factas, ante tempus perfectæ ætatis, ipse pupillus revocat. par. 1, *tit*: 126, 127, 128.

Literæ juridicæ expediantur per Cancellarium, absq; speciali mandato, & sine consilio suæ Majestatis. Pos: 42, *art*. 44.

Literalia instrumenta apud se habens, vel occultans, si evocatur, talis evocatio in uno termino finitur. par: 2, *tit*. 18.

Literalium instrumentorum ratione imposita in juramentali depositione deficiente reo, actor habebit bona; ad quæ literalia instrumenta pertinebant. par: 2, *tit*: 36.

Literalia instrumenta frater major conservat. par. 2, *tit*. 42.

Loca permutationum, ac depositionum antiquam serventur. Vvla: *ma*. *art*: 103.

Locumtenens habeat authoritatem ab antiquo haberi solitam, sed non conferat ultra 32, *colonos, nec se intromittat in collatione bonorum ad arces pertinentium. Pos*. 67, *art*: 34.

Locumtenentiæ judicia durent dies 40.
Pos: 63, *art.* 25.
Locumtenens debet esse juratus de fideliter administrando officio suo. Pos: 63, *ar.* 73.
*Locumtenentis Prothonotarius in octavis, etiam jura possessionaria judicat. Po:*74.
Locumtenens regius in judicijs locumtenentis judicat causas infra scriptas, transmissionum quinq; casuum novarum violentiarum, occupationis bonorum, noviter factæ in art. anni 1545. *usq; ad* 55. *an: Teloniorum, & tributorum indebitæ exactionis, tutelares, dotum, Paraphernorum, jurium pignoratitiorum,* 1555, *anni ad usq;* 59. *occupationis, & interceptionis castrorum* 1563. *art: defectus seminis.* 1576. *ar.*19.
Locumtenens in appellationibus alios substituere potest. Pos: 75, *ar:* 4.
Et plures adhibere. eodem.
Lucrum Cameræ Carolus instituit, & sunt tres grossi, den: 6, *valen: à porta.*
Lud. 1, *art.* 4.
*Lucrum Cameræ de villa, in qua debito tempore solutum non est, cum literis birsagialibus per trium marcarum birsagium exigit Comes. Sig: ma. art:*9,5.
*Ludas vocatur perjurus, amittit perpetuo omnia bona mobilia, & immobilia, infamis redditur, varia veste, zona canabea utitur, nudis pedibus, & capite incedit: agere contra neminem potest, respondere debet omnibus, & hæc respectu coronæ patitur. Respectu adversarij in homagio, & emenda capitis convincitur. part.*2, *tit:* 30.
Lustratio militum continui, & particularis expeditionis fiat semel in anno, in festo S. Georgij, juxta art: anni 1553. *præsente supremo Capitaneo.*
Pos. 78, *art:* 14.

M.

Magistratum lædens, & Sacerdotes, tanquam pro publico crimine, ab omnibus accusari potest. Prologi tit: 1.
*Mala-testa Frid: in Vngarum, an:*50, *ar:* 77.
Malefactores clamantes nemo juvet: sed insontes implorantes omnibus licet.
par: 3, *tit.* 24.
Malæ fidei possessor calumniam allegare non potest, licet contra eum duplici colore agatur. par: 2, *tit.* 71.
Malefactores à Capitaneis, liberis Comitibus, & comitatibus, & alijs, qui habent privilegia eos puniendi, capi, & puniri possunt, capti verò dimitti non, sub pœna homagij ipsorum.
par: 3, *tit.* 32, *Poso:* 48, *art:* 44.
Malefactores à non privilegiatis capti, ultra triduum conservandi non sunt, sed tradendi Comiti. par: 3, *tit.* 32.
Malefactores suspecti inquirantur singulis quartalibus anni, in bonis omnium perjuratos Nobiles. Pos. 48, *art.* 46.
Malefactores captivos sponte dimittens, Comiti homagia illorum, & dammificatos per illos damnum restituere cogitur. Mat: ma. art. 41, *Vvla: ma: art.* 80, *Sig: ma. art.* 9, 4.
Si Comes, aut vicecomes fuerit, præterea in amissione honoris convincitur. Vvla: ad ma. art. 127.
Malefactores de bonis omnium Comes extirpet. Mat. ma. art: 1, 51.
Malefactores in suis bonis nemo teneat, multò minus defendat; si enim defenderet, & Comiti capere non permiserit, nec ad sedem judiciariam comitatus pro infligenda pœna, adduxerit: homagium ejus solvet, & bona, in quibus tenebat, ad fiscum jure perpetuo devolventur. Mat: ma. art: 51. *Vvla: ma. ar.*19.
Malefacto-

Malefactores qui tenuisse compertí fuerint, vel eis latrocinandi occasionem tribuisse; brevi processu per Regem, vel locumtenentem, eadem pœna puniantur, quâ meriti fuissent latrones. Pos. 57, *art:* 23.
*Malefactores, qui Nobiles, & miseram plebem opprimunt, non ad privatam alicujus sed ad publicam comitatus querelam, Rex intra, & extra Regnum, sine juridico processu puniat. Po.*46, *ar.*26.
Malefactores, qui apud se tenent, & partem prædæ ab eis capiunt; ad publicam quærelam eos faciat Rex, expugnatis eorum arcibus, interimi. Pos: 48, *ar:*45.
Malefici, & venefici tradantur in manus læsorum ab ipsis, aut parentum eorum. S. Stephani, lib: 2, *capite* 32.
Mandatorum regiorum triplex genus; primum, quo mandatur Iudicibus, & justitiarijs, ut faciant pertinentia ad eorum officium in causarum processibus; si non obediunt evocati, perdunt officia quæ habent, & fiunt inhabiles ad alia, præterea in singulis ducentis flor: convincuntur. Secundum, quo Rex præcipit aliquid suis Capitaneis, & officialibus si non obediunt, sua Majestas puniat eos. Tertium, quod datur ad expositionem querelantium, cum clausula (rebus sic stantibus, &c.) contra non obedientes huic generi, procedat querulans juris ordine. Pos: 63, *art:* 86, 87, 88.
Mardurinarum solutio à Colomano Rege statuta. And: art. 22.
Et solvuntur in Sclavonia. Alb: art. 5.
Maritus uxori, & contra, potest facere fassionem de his bonis, de quibus etiam exteris licitè fateretur, ut sunt per se acquisita. par: 1, *tit.* 110.
Maritus uxori, & cõtra impignorare potest, jura possessionaria evicti de causa; veluti pro rebus ejus mobilib. ad meliorationẽ, vel redemptionẽ eorundem, aut aliorum jurium possessionariorum expositis. ibid.
Vide plura infra in voce, uxor.
Majoris potentiæ casus verberatio, vulneratio, detentio, interemptio, invasio domus Nobilium, & occupatio bonorum. Mat. ma: art. 18, *Vvla: ma. art.* 58, *min: art:* 8, *And: min. art.* 8.
Majoris potentiæ causa quomodo procedatur, vide. par: 2, *tit.* 67.
Majoris potentiæ actus extra omnes octavas judicentur. Vvlad: min. art. 8, *ad min: art:* 12.
Masculo hærede carens, si decedit, & dubitatur de ejus bonis, an ad jus regium, fœmineumve, vel aliquos fratres generationales pertineant; sequestrantur talia bona ad manus communes, usq; ad decisionem talis dubij. par: 1, *tit:* 29.
Masculi ætatis anno 12. *procuratorem constituere possunt,* 16. *de debitis, & juribus pignoratitijs,* 18. *de rebus,* 24. *de juribus possessionarijs fateri. par:* 1, *tit:*III.
Matricidæ nota infidelitatis feriuntur. parte 1, *tit:* 14.
Maternis in bonis succedit filius, nec ea cum patre dividit. par: 1, *tit.* 54.
Matrimonium in facie ecclesiæ contrahatur. Col: art. ultimo.
Ex matrimonio inter consanguineos, ignoranter contracto, suscepti liberi succedunt parentibus, sed si scienter contraxerant, non succedunt. par: 1, *tit.* 106.
Maximiliani II. *donationes, & omnes gratiæ ritè, & legitimè, ante sui in Regem electionem, in absentia patris factæ, ratificantur. Pos:* 63, *art:* 72.
Mensura vini, & Tritici, aliarumq; omnium rerum, item pondera eadem Budensia similiter habeantur in toto regno,

& qui alia mensura seu pondere utitur; perdat rem mensuratam, vel ponderatam. Sig: min: art: 6. Vlad: 5. art: 17.

Mensura seu ulna regia. part: 1. tit: 138.

Messoralia pecunia, vide supra, Decimatores.

Metas regni consilijs regnicolarum conservet Rex. Alb: art. 12.

Metæ regni ex parte Austriæ, teneantur ita, ut sunt à Matthia rectificatæ. Vlad: ma: art: 25.

Metæ inter Pandorff, & Gatha rectificentur. Pos: 56. art: 55.

Metæ regni rectificentur inter Austriam, Poloniam, Moraviam, Silesiam, per Commissarios addunt articuli. Vlad: ma: art: 25. min: art: 28. quinto art: 22. Pos: 42. art: 51. Pos: 46. art: 59. Tyr: 47. art: 38. Pos: 50. art: 40. Pos: 52. art: 35. Pos: 54. art. 12. Pos. 57. art. 18. Pos. 69 art 39. Pos. 74. art. 28.

Metarum distinctiones, & lites ratione earum, unde ortum habuerunt. part: 1. tit 84.

Metalium literarum sub inclusione fundatæ possessiones, earundem literarum vigore non auferuntur. part. 1. tit. 85.

Metarum redificatio, non obstante præscriptione Metali: peragitur literis metalibus. part. 1. tit. 85.

Metalibus literis, præscriptione non obstante, recuperantur terræ à principali membro abstractæ. part 1. tit. 85.

Metales literæ ad relationem regij, & capitularis hominum confectæ, cum clausula (dicitur nobis) falsæ sunt, si post reambulationem in eis donatam, actor reperiatur nunquam possedisse metas ibi denotatas. part. 1. tit. 86.

Metales literæ ex juridica commissione, item ex reambulatione ex consensu partium, item per modum fassionis, & concordiæ, similiter ex consueta reambulatione regijs, & capitularis hominis, coram vicinis, & cometaneis confectæ, valent. part 1 tit 87.

Metalis reambulationis causæ ad quintum decimum diem judicentur; sicut causæ ex articulis Novizolienſibus judicari solitæ. Pos. 42 art. 6.

Metarum in reambulationibus æstimantur terræ in litæ remanentes in eum finem; ut si alicui parti super illis per judices juramentum sit imponendum, sciatur, cum quot nobilibus jurare debeat, cum tot, quot marcas valebunt tales terræ. part. 1. tit. 134.

Metarum prætextu cui juramentum imponitur, si succubuerit, in juramenti depositione terræ illæ cedent adversæ parti. part. 2. tit. 36.

Milites indigenæ pro violentijs sub expeditione commissis: possunt vel coràm Capitaneis, vel coram judicibus ordinarijs requiri, externi tantum coràm Capitaneis. Pos. 48. art. 17.

Milites prædatores licet cuilibet de suis bonis ejicere. Pos. 42. art. 56.

Militibus in confinibus non licet inter se partiri, & possidere aliena bona. Sop. 53. art. 7.

Milites ad bona dominorum, & nobilium ne descendant. Zol. 42. art. 23.

Milites continuè interteneantur per totum regnum, tres equites à centum colonis. Pos. 66. art. 15.

Militum à stationibus discessus, punitur in art. anni 1552. Pos. 75. art. 14.

Mineræ si inveniuntur in possessionibus aliquorum, potest Rex tales possessiones per alias æquivalentes pro se mutare: si non vult, relinquet antiquis dominis, & urburas

& urburas solitas ex illis percipiet. Lud: 1 art: 13. Mat: ma: art: 32.

Contrà, non potest Rex invitis dominis, tales possessiones auferre: sed debet esse contentus medietate urburarum; altera medietate domino terrestri relicta. Sig: min: art: 13 Vlad: ma: art: 30.

Ministri judicis scienter falsam sententiam exequentes, peccant. Prolog: tit: 16.

Minoris potentiæ actus (ut sunt illatio damnorum, &c.) pœna ultra damnorum refusionem florenorum 100. quorum dimidia pars judici, altera dimidia victori cedit. Vlad: ma: ar. 55. & part 2 tit. 67.

Minoris potentiæ onus qui solvere non potest, capitur, & in quindecim diebus à Judice detentus, datur actori, serviturus eidem, usque ad satisfactionem. part: 2 tit: 68.

Minoris potentiæ onus in Transylvania flor. 50 si patrator est vicecomes, vel judex nobilium, duplum. part 3 tit. 3.

Molendina in Danubio, Savo, Dravo, Tybisco, Vago, & Nittra existentia, quæ hyeme, per glaciem impediuntur, item, in quibus domini molitores tenent, quæq; tempore æstus deficiunt, libera sint à Dica. Pos. 67. art. 12.

Pro molendino potest quis aggeres tenere in terra aliena. part: 1. tit 87.

Molitores dicam solvant. Zol: 42. art. 24. qui scilicet habent domos in medio alienorum colonorum, si verò non habent, à solo molendino non solvant Pos. 67. art 12.

Monetæ falsæ cusor notam infidelitatis incurrit. part 1. tit 14. Tyr. 47. art. 25. nec ei gratia fiat sine regnicolarum consensu. Pos 48 art. 47.

Moneta novæ formæ cudatur, cum insignibus veteris monetæ. Pos. 50. art. 48. Pos. 52. art. 47.

Moneta Cremnicensis nova, & antiquæ ubiq; accipiatur. Pos. 48. art. 47. Pos. 50. art. 49. Pos. 54. art. 21.

Moneta Hungarica cudatur, juxta priorem linguam. Tyr. 47. art. 25.

Moneta Polonica in regno non recipiatur. Pos. 48 art. 19.

Imò auferatur liberè introducentibus, cujus dimidium fisco cedat, dimidium ablatori. Pos. 74. art. 19.

Moneta externa in regnum non introducatur. Alb. ar. 9. Vlad ma ar. 31. Sexto ar. 31.

Montis græciæ libertas servetur. Pos. 48. art. 52.

Mortuum evocans, in homagio evocati condemnatur. part. 2. tit. 23

Mucronis sanguine tincti circumferentia antiqua consuetudo. part. 1. tit. 3.

Mulier, vide supra, fœmina.

Mulieres nobiles extra locum capitularem possunt procuratorem constituere coràm duabus personis capitularibus. Vlad. ma. art. 97.

Mutilationes membrorum, præter Banos, ac confinia tenentes, nullus judicum facere præsumat; contrarium facientes, in facto potentiæ convincantur Sig min ar 3.

Munitio locorum finitimorum. vide, finitimorum sub litera F.

N

Negociatores tam Hungari, quàm externi solutis triceſimis, & vectigalibus liberè ubiq; negotientur. Tyr. 47. art. 3.

Nepotes ex tuo filio non emancipato nati, sub tua sunt potestate. part. 1. tit. 51.

Nobilium libertatis author S. Stephanus. And. in proëmio.

Nobiles creantur pro honorum, seu jurium possessionariorum donatione. par. 1. tit 4.

Nobiles creantur, etiam absq; possessionaria

collatione, per exceptionem, & segregationem, à servitute rusticitatis, & aggregationem in cœtum nobilium.
part. 1. tit. 6.

Nobili matre, pater ignobili natus, non est nobilis, nisi mater fuerit præfacta in matrem. part: 1. tit: 7.

Nobiles fiunt etiam per adoptionem, cum consensu regio, factam, & statutione bonorum legitimè subsequuta confirmata. part. 1. tit. 8.

Nobilibus, & eorum familijs non servetur interdictum, propter non solutionem decimarum à rusticis; nisi ipsi sint causa notoria hujusmodi non solutionis.
Mat. ma. art. 2.

Nobiles decimas solvere non tenentur ex proprijs terris nec tributa. Col. art. 25. Vlad: ma. art. 48. Vlad. min. art. 35. nec tricesimas. part. 1. tit. 9. Andr. art. 3.

Nobiles eximuntur à contributionibus. Col. art. 50. An. art. 3. 20. Lud. 1. art. 11. Alb. art. 16. 17. Vlad. ma. art. 28. 101.

Nobilium certi, & jurati pro faciendis executionibus, in quolibet comitatu eligantur. Matt. ma. art. 10.

Revocatur hoc per Vlad. ma. art. 51.

Nobilium libertas. part. 1. tit. 9.

Nobilis non convictus, ad simplicem querelam detineri non potest: nisi in homicidio deliberato, villarum combustione, furto, latrocinio, ac violento adulterio, in loco delicti comprehensus. par. 1. tit. 9. & in sententia capitali convictus.
Alb. art. 24.

& si alicui domino serviens, ejus negotia malè gesserit. Mat. ma. art. 36.

Nobiles à principe quocunq; non possunt impediri in bonis, vel personis, nisi citati, & via juris convicti. part. 1. tit. 9. And: art. 2.

Nobiles etiam castra habentes, qui Barones non sunt; omnes in medium comitatus solvant, & numerentur in omnibus.
Pos. 56. art. 50.

Nobiles unius sessionis ad rusticitatem per disturbia redacti, restituantur eorum libertatibus. Pos. 48. art. 54. Pos. 52. art. 41.

Nobiles sunt immunes à decimarum, tributorum, vectigalium, tricesimarum, & similium solutione. part. 1. tit. 9. And. art. 3.

Nobiles profugi, hoc est, qui amissis bonis, ad loca tutiora confugerunt, nec taxam regiam, nec decimas solvant ex eorum culturis. Pos. 46. art. 43. Tyr. 47. art. 37.

Nobiles, qui ob metum Turcarum domi habitare non possunt, in civitatibus liberis, & montanis, hospitia habere, & domos emere possunt sine tamen præjudicio libertatis civitatum. Pos. 52. ar. 46.

Idq; quatenus cum bona civium voluntate fieri poterit, & ferant onera civilia, emantq; juxta civitatum consuetudines; liceat eis & vina inferre ad usum proprium, non ad educillationem.
Pos. 63. art. 60.

Nobiles unius sessionis solvunt decreto statuum Regi subsidium. Pos. 48. art. 23.

Nobiles profugi in civitatibus habitantes non sunt subjecti juridictioni judicum; nisi in causis ratione illorum locorum, & nisi sponte sua se subjecerint; nec officialibus aliorum locorum, in quibus habitant; sed debent requiri coràm judicibus ordinarijs. Pos. 46. art. 43.

Nec solvant decimas ea occasione, sed ferant onera civilia. Pos. 69. art. 27.

Nobiles profugi, qui non solvunt nonas, & alia dominis terrestribus, si non solvunt etiam Decimas. Pos. 63. art. 79.

Nobilium

Nobilium omnium eadem libertas.
Lud: 1. art: 11.

Per nobiles, quando de libertate agitur, intelliguntur Prælati, Barones, Magnates, & omnes regni proceres. par: 1. tit. 9.

Contra nobilem in communi inquisitione, varò admittuntur testes rustici, & non, nisi ambabus partibus consentientibus.
part. 2. tit. 27.

Nobilis unus suo juramento florenos 4. ex debito, vel damno, vel mutuo, vel amissa pecunia recuperat. part. 2. tit. 32.

Nobilis juramentum valet & penes nobilem, & penes ignobilem. part: 2. tit. 33.

Nobilem statui mandans, convincitur in ejus homagio. part: 2. tit: 23.

Nobilem appellans ignobilis, solvit ejus homagium. part: 2. tit. 36.

Nobilis convictus in onere majoris potentiæ, si non habet, unde satisfaciat, capitur. part: 2. tit: 68.

Nobilem extra locum delicti cives capere non possunt. part: 3. tit: 20.

Nobilium, & miseræ plebis oppressores, non ad privatam, sed ad publicam Comitatus querelam intra & extra regnum, sine juridico processu, Rex puniat.
Pos: 46. art: 26.

Nobilem absq; causa occidentes cives, capitali sententia feriuntur. par: 3. tit. 68.

Nobiles sine stipendio extra regnum cum Rege non militant, & exceptis Officialibus, & stipendiarijs Regis, in solo regno, non extra, cum Rege, contra hostem, ire tenentur. And: art: 7.

Nobiles privilegiati punire, non dimittere possunt malefactorem. part: 3. tit: 32.

Nobilis sine filio decedentis, honorum quartam accipit filia, de tribus disponit liberè, si intestatus moritur, propinqui succedunt, aut his non existentibus, Rex. And: art: 4.

Revocatur hoc in confirmatione ejusdem Decreti Andreæ per Ludovicum primum facta in conclusione.

Nobilitatis origo, & quod Rex solus nobilitat. part: 1. tit. 3.

eiq; soli subsint. part: 1. tit: 4.

Nobilitas acquiritur disciplina militari, alijsq; animi, & corporis dotib. par. 1. ti. 4.

Nobilitas probatur literis donationalibus, aut expeditorijs super quartarum solutione. part: 1. tit: 6.

Nomina testium duabus ex causis solent conscribi in literis relatorijs, communis inquisitionis. I. ut sciatur, an sint vicini, vel comprovinciales: II. Vt cognitis eorum nominibus, possint contra ipsos exceptiones formari. part: 2. tit. 29.

Nonæ exigi mandantur de vino, & frugibus. Lud: 1: art: 6. Vlad: ma: art: 47. 104. min: art: 41. non akones admin. art 24 in sexto art. 23.

Nonæ post decimarum solutionem exigantur. Lud. 1. art. 6. Vlad. ma. art. 47. contra Nonæ prius, postea decima exigatur. Vlad. ad. ma. art. 48. Ad. min. ar. 26.

Nonas solvere tenentur dominis terrestribus, in quorum terris hæreditates habent cives liberarum civitatum; & si quæ in contrarium habentur privilegia, ea sunt cassata. par: 2. tit. 8.

Nonæ, & decimæ exiguntur de pecunijs, propter discordiam partium in Capitulorum, & Conventuum sacristijs depositis, de parte ejus, qui causam dedit tales pecunias deponendi. Sig. ma. art. 15. Vlad. ma. art. 95.

NOTAM INFIDELITATIS incurrunt.

1. Crimen læsæ Majestatis admittens.

2. Erigen-

2. *Erigentes se evidenter adversus statum publicum, & Regem.*
3. *Falsarij, literarum, sigillorum, monetarum, & his falsis evidenter utentes.*
4. *Parentum, fratrum, sororum, consanguineorum, uxorum, maritorum, occisores, vulneratores.*
5. *Incestum committentes.*
6. *Incendiarij publici.*
7. *Inductores exterorum adturbandum regni statum.*
8. *Violatores salvi conductus.*
9. *Traditores, expugnatores, interceptores fortalitiorum.*
10. *Interemptores captivatorum, verberatorum, judicum, eorum vicesgerentium.*
11. *Occisores ad dietam, & judicia, vel sedem comitatus proficiscentium.*
12. *Occisores, vulneratores, verberatores hominum regiorum, capitularium, & conventualium, adduntur & Vicecomitum, ac judicum nobilium, nec eis gratia regia suffragari potest.* Pos. 42. art. 29.
13. *Hæresi damnatæ adherentes.*
14. *Mutilatores membrorum, oculorum erutores, præter Banos, Vvayvodas, & confinia tenetes.*
15. *Amissores castrorum finitimorum.*
16. *Administratores armorum, & victualium infidelibus.*
17. *Turbatorum attentores, spoliatores eorum, qui à Turcis ad nos confugiunt.*
18. *Secundariam repulsionem facientes.* part: 1, tit. 14. par: 2, tit. 75. Vvla. ad ma. art 4, in quinto.
19. *Non restituentes bona occupata. Supra in dictione bona.*
20. *Rege mortuo arma sumentes, vel pacem turbantes.* Vvla: ma. art: 10.

Nota infidelitatis absq; Prælatorum, & Baronum consilio, Rex neminem feriat. Mat. in art. 3, Vvla ma. art. 13. Ad ma. art. 4.

Nota infidelitatis damnati, Officialis castrum, quod ante notam à Domino suo sibi creditum est contra Regem, & Regnum defendens, notã non incurrit, sed damna solum per ipsum facta, refundit, qui post notæ sententiam, tale officium suscepit, incurrit. Vvla. min. art. 46.

Notæ, & Capitalis sententiæ differentia. par. 1, tit: 6.

Nota infidelitatis damnatus, amittit perpetuitatem bonorum, quæ per gratiam, si restituitur, non ante, sed post sententiam natos filios respicit, qui soli succedunt Patri post gratiam. ibidem.

Nota infidelitatis condemnati bona, ante gratiam alicui collata per gratiam non recuperantur. ibidem.

Nota infidelitatis condemnatus, habens bona utrumq; sexum concernentia; eadem bona per gratiam rursus ad utrũq; sexum recuperat. par: 2, tit: 20.

Per notam propter adhæsionem alterutri parti inter Ferdinandum, & Ioannem Regem alijs donata, restituantur suis antiquis dominis. Zol. 42, ar 3. Pos: 42, art: 35.

Per notam infidelitatis impetrans bona alicujus, & contra eum non probans; quod notam incurrerit, convincitur in perennali æstimatione eorundem bonorum. par: 2, tit: 25.

Notam infidelitatis incurrentibus 40. dierum salvum conductum det Rex ad se purgandum, defendendum, ad supplicandum. Vvlad: min. art. 27.

Nota infidelitatis condemnato post factam gratiam, nec filij ante sententiam nati, nec filij adoptivi succedunt. par 1, tit: 49.

Nota infidelitatis damnati, bona omnia ad Regem, non ad partem devolvuntur adversam: dempto casu secundariæ repulsionis, quia tunc adversarius accipit tertiam partem. part: 2, tit. 57, Vvlad: 50, art. 4.

Nota infidelitatis in curia Regia damnatus, amittit bona non Hungarica tantum, sed etiam ei subjectis existentia. par: 2. tit. 65.

Nota infidelitatis tribus modis fertur, in publica dieta per Regem, & regnicolas, pro secundaria repulsione, & per judices ex allegatis, & responsis. part. 2, tit. 75.

Nota infidelitatis in dieta damnatus, nec salvo conductu, nec contradictione, nec repulsione potest se juvare, aut exequutionem sententiæ impedire. par: 2, tit. 75.

Nota infidelitatis ex allegationibus, & responsionibus, aut per non venientiam à judicibus damnatus, potest uti repulsione, novo judicio & procuratoris revocatione. ibidem.

Notam infidelitatis incurrit, qui violentias in illos, qui comitijs intersunt, aut in eorum bonis patrat. Pos: 67, art. 46.

Novorum judiciorum causæ brevi termino deciduntur, sicut etiam causæ dotum, &c. parte 2, tit: 18.

Imò in primis, & unis octavis, ante omnes alias causas. Vvla. ma. art. 50, parte 2, tit: 77.

Novum judicium legitimè impetratur, & penes illud novæ responsiones, & allegationes fieri possunt. parte 2, tit. 77.

Novum judicium cum gratia, non impedit latæ sententiæ exequutionem. ibidem.

Novi judicij dandi plena potestas penes Regem. par. 1, tit. 177.

Novum judicium impetrans, & non persequens, in calumnia convincitur. Vvlad: 5. art. 11.

Novum judicium in causa non succumbens, non potest impetrare vivente eo, qui succumbit: post mortem, potest is, in quem prosequutio est devoluta. part. 1. tit: 78.

Post novi judicij discussionem, in causa semel remissa ex curia regia, non appellat secundo, qui prius appellaverat, alia pars appellare potest. par. 3. tit. 6.

(*Nullum jus, nullamue juris proprietatem sibi reservando*) *hæc clausula hanc vim habet, in sassionibus, quod deficiente eo, cui sassio est facta, ad satentem, vel ejus hæredes non redeunt bona, de quibus est sassus, sed ad fiscum devolvuntur. sine hac autem clausula, redirent.* part. 1. tit. 69.

Nundinæ novæ in parva distantia à veteribus possunt concedi, sed non eodem die. part. 2. tit. 10.

O

Obligaminum causæ brevi termino finiuntur. part. 2 tit. 18.
Occidens aggressorem cum gladio evaginato hostiliter, non punitur. par. 3 ti 21.
Occupator aliorum bonorum violentus, potest expelli infra annum violenter. part. 1. tit. 68.
postea non, nisi juris ordine, & convincitur in capitali. part. 2 tit 42.
Occupans violenter bona in alium devoluta, & jurè convictus, capitali sententia feritur. ibidem.
Occupatio, & occupator bonorum, vide supra bona.
Octavæ quadraginta dies juridicos durant, demptis festis diebus. pos. 63. art. 24.

Oculata revisio est violenti occupatoris in dominio occupatorum existentium visibilis ostensio: fitq; convocatis nobilibus, commetaneis & comprovincialibus eorum testificatione, ac oculata demonstratione, coram regio, & capitulari hominibus, qua per acta, attestatio eorundem vicinorum, & comprovincialium celebratur, in sede comitatus, vel in facie. parte 2. tit. 41.

Oculatæ revisioni interessentes examinantur eo modo, qui servatur in communi inquisitione. ibidem.

Oculata revisio majoris efficaciæ, quàm sola communis inquisitio, quia post oculatam revisionem, juramentum non decernitur, si sufficienter probatum est, sin minus, defertur reo. parte 2. tit: 41.

Officiales Prælatorum, Baronum & Nobilium in juramentorum depositione nobilibus æquiparantur. parte 2. tit: 27.

Officiales Ecclesiasticorũ, ratione actuum potentiariorum ibi patratorũ, evocantur ex officijs suis, & si convincuntur, satisfactio quoq; illinc fit adversario, & judici, ex parte eorum, ipsi autem per dominos, quorum non accessit commissio, ad illa patranda detineri possunt, usq; ad satisfactionem. parte 2. tit. 48.

Officiales regij, aut quorumcunq; cum potentia suorum dominorum, actus potentiarios, vel quæcunq; mala si perpetraverint, domini seipsos juramento purgabunt, & ostendent esse innocentes, & satisfacient de suis propriis bonis damnificatis: ipsi verò ab officialibus exigent, etiam per occupationes bonorum, & personarum detentiones pro eis in satisfactione exposita, non obstante nobilitatis libertate. Sig: ma: art.

Officiales regij. infra regij.

Officiales Capitulorum & Conventuum, in medio colonorum judicum, eadem efficacia, & authoritate faciunt, ut ipsa etiam capitula & conventus. parte 2. tit: 53.

Onera judiciaria quomodo solvantur, vide supra in voce, birsagium.

Onus minoris potentiæ flor: 100. qui æqualiter dividuntur inter judicem & actorem. parte 2. tit: 67.

Onus filiorum, aut fratrum assumere, est fidejussionem quandam super observatione paternæ, vel fraternæ saßionis emptori bonorum aliquorum facere. parte 1 tit: 59.

Onus tripliciter aßumitur. Primò simpliciter, id est, absq; causa rationabili, gulosè, aut injuriosè, & sic non valet, sed simpliciter rejicitur in judicio. Secundò rationabiliter, id est, ex causa rationabili pro redemptione, vel melioratione bonorum, seu reparatione domus, &c. Hæc assumptio si non continet nomina eorum expressè, quorum onus assumitur, invalida est: si continet, valet, & vivo assumente, filius vel frater non aliter poterit eam revocare, quam cum homagio, & communi æstimatione eorundem bonorum. Tertiò, pro redemptione capitis sui, ex hostium captivitate, aut pro suæ personæ qualicunq; eliberatione à sententia capitali, & talis assumptio nunquam revocatur. ibidem.

Onus prohibitionis sylvæ, aut pratorũ, &c. constitutum, aut communitate aliqua contra eos, qui in eis damna inferrent, pertinet ad eos, qui illic habitant tantum, externi per æstimationem damni satisfaciunt. parte 3. tit: 33.

Oppignorata, seu quovis titulo obligata bona,

bona, sine hæredè decedente, redimit Rex, vel Imperator. parte 1. tit: 27.

Ordinarij judices, Palatinus, judex curiæ, Secretarius, Cancellarius, aut suus Locumtenens, sigillum judiciale portans. Mat: 1486. art: 77.

P.

Palatinum Rex cum consilio regni eligit, is in electione Regis primam habet. Regis in ætate tenera constituti tutor est, durantequè Principis pupillari ætate, ei obedire debent omnes; interim Rex est è Rege non existente. Est etiam in generali expeditione supremus Capitaneus, seditiones regnicolarum sedare debet, & in his sontes punire. Reges & regno dissidentibus, mediator esse debet ad pacem constituendam. Regis ignari, aut simplicis defectum supplet in respondendo oratoribus. Si Rex alicujus bona illicitè confert, debet apud eum intercedere pro termino ad discutiendum, donationis conditionem assignando. Iudicat omnes causas, & de oneribus judiciorum coram eò emersis, Rex non debet disponere: Regis absentis vicem gerit. Est judex Comanorum, à quibus accipit 3000. aureos annuatim, Dalmatiam judicat, in qua habet certas Insulas. Mat: in speciali Decreto. Vlad: ma: art: 33. And: art: 8. Alb: art: 1. Pos: 55. art: 1.

Palatinus omnes quidem judicat, sed sententiam capitalem, aut amissionis possessionum, sine conscientia Regis, contra nobiles non pronunciat. And: art: 8.

Palatinale judicium aboletur. Mat: ma. art. 1, Vla. ma: art. 35.

Palatinus in expeditione judiciaria potest causas violentiarum, sub ipsa expeditione commissarum, videre. Pos: 55, art. 2.

Papa non legitimat illegitimos liberos ad successionem in bonis paternis. par. 1, tit: 11.

Papa non confert, sed confirmat collatos episcopatus in Regno Hungariæ. parte 1, tit: 11.

PARAPHERNUM.

Paraphernum integrum, hoc est, omnes res tempore desponsationis, aut nuptiarum, à quocunq; donatas, cum dote accipit uxor, marito mortuo, nec eas subjicit divisioni; in quibus succedunt ei liberi ipsius, aut his non existentibus, propinquiores. parte 1, tit: 100.

Paraphernum quid sit, habes in proximo, &c. & parte 1, tit. 63, 105.

Paraphernum non perdit uxor adultera. ibidem.

Paraphernorum causæ brevi termino finiuntur. parte 2, tit: 18.

Extra seriem judicantur. Vla: ad mi. ar. 15.

Paraphernum, & dotem, seu quartam, quomodo monetur tollere mulier, & si non vult, quomodo proceditur contra eam. vide supra dotem.

Paria literarum in judicio exhibitarum semel tantum peti possunt. Pos: 50, art. 58.

Parricidia notam infidelitatis incurrit. parte 1, tit: 14.

PASCUA.

In pascuis equi militum maneant, usq; ad ultimum diem Maji, & non in fœnetis, quæ falcari solent, suosq; tantum, non amicorum equos ibi milites pascant. Pos. 66, art. 19.

In locis securis miserã plebem non vexent, ad sustentandum se gratis non cogant: aliter facientes per capita puniantur,

si illi negligant florenis 1000. & refusione damnorum per Majestatem suam Cæsaream mulctentur. ibidem.

Vt ad omnium statuum bona accedant, cognatorum equos secum non ducant, alioquin equos amittant, quorum pars denunciatori, & altera pars domino fundi per Capitaneum assignetur.
Pos: 78, art. 15.

Patre Nobili, Matre ignobili natus Nobilis est, non contra. par: 1, tit. 7.

Paterna potestas in filios est hæc; quod, quàm diu filij sunt in paterna potestate, bona paterna alienare, aut super ijs contrahere non possint, invitis parentibus. Quod patres filios possunt pro excessibus castigare, & etiam incarcerare: quod, in casu necessitatis filiorum, onera patres assumunt, & bona alienant, quod patribus invitis filios nemo potest apud se retinere. quod Patres possunt pro se filios obsides dare. quod filij de rebus mobilibus patrum arestari non possunt, ultra quam Patres volunt. Omnes autem filij, aut filiæ, ante emancipationem, imò & nepotes ex filio non emancipato nati, subsunt potestati paternæ. par: 1, tit. 51.

Pater filium, in quibus casibus potest ad aviticorum bonorum divisionem compellere, vide supra divisio.

Pater acquirit filio, & contra. pa: 1, tit. 53.

Paterna potestas tollitur patre mortuo, & nota infidelitatis, aut capitali sententiæ damnato ab hostibusq; capto. par. 1, tit: 56.

Pater avitica bona, in præjudicium successorum, non potest alienare.
parte 1, tit: 58.
Nisi pro capitis sui ab hostibus, vel à capitali sententia liberatione. par: 1, tit. 59.

Patre evocato, ob factum majoris potentiæ, & mortuo, ante finem litis, hæres ejus non condemnatur pro ejus delicto in pœna capitis: sed æstimatione bonorum defuncti, occupatorumq; per eum restitutione, damnorũ & refusione. par: 2, tit. 61.

Patre simul cum omnibus filijs sententionato non redemptio bonorum per eos, de Principis gratia, fieri poterit, etiam de vicinorum manu, si jam alij ad se redimissent. par: 2, tit. 64.

PAUPERIBUS.

Pauperibus vicecomites in documentum pauperitatis eorum literas testimoniales dare debent, sub fide, & fidelitate.
Pos: 63, art. 61.

Pauperibus judicetur primo die in comitatu. ibidem.

Pauperum causæ judicentur in curia feria sexta, & Sabbatho. Pos. 50, art: 53.

Peregrinationis, & studiorum causa absentes, semel non graventur propter absentiam nec feratur in eos sententia (per non venientiam.) Vvla: ad min art: 1.

Perjurus nunquam amplius potest esse testis. Colo: art. 24, 66.

Personæ requisitæ in judicio, Iudex, actor, reus, testes. Prolog: tit: 13.

Personalis præsentiæ Regiæ quis sit. Mat: Vvla: anni 1492, art. 42.

Personalis præsentiæ Regiæ Locumtenens semper Budæ maneat, & judicet.
Vvla: ma. art. 6, art: 20.

Pertinentia omnia illa dicuntur, quæ ad civitatem, oppidum, villam, arcem pertinent, hoc est, omnia bona immobilia.
par: 1, tit. 24.

Personalis citatio. Vide supra evocatio.

Perjurij pœna gravissima. vide supra ludas

Perjurium duplex. I. quando sub juramento alicui quispiam promittens, non servat promissum; pro hoc non punitur pœna

Aucario-

Aucariorum, ob infirmitatem, vel alia impedimenta legitima, qui præstare non potuit, quod promiserat: præstare tamen tenetur imposterum. II. Mendaciũ sub juramento in periclitationem jurium alicujus malitiosè commissum, pro hoc pœna Ludas semper decernitur.
par. 2. tit. 30.

Persona singularis, hærede carens sententiata, per gratiam redimit bona sua.
part. 2. tit. 64.

Pignora, vel vadia propria authoritate nemo capiat, contrarium faciens, in facto potentiæ convincatur. Sig: min. art. 2.

Pignoris titulo bona obligari non possunt in præjudicium hæredum vel fisci supra communem æstimationem. part. 1. tit. 60.

Pignoratio bonorum, ex parte impignoratorum est juris proprij necessitate cogente, temporalis ad utendum alteri concessio: ex parte autem creditoris, est juris alieni, cum fructuum perceptione, & capitalis summæ repetitione, damnabilis ad tempus detentio. par. 1. tit 80. 81.

Pignoratis in bonis præscriptio non fit respectu dantis, seu impignorantis, sed fit respectu recipientis. par. 1. tit. 82.

Pignorare non possunt jure possessionario ultra communem æstimationem, & ipse pignorans non, nisi tota summa; hæredes autem ejus communi æstimatione deposita, recuperant pignorata. par. 1. tit. 83.

Pignoraticiæ juris possessionariæ causæ brevi termino finiuntur. part. 2. tit. 18.

Pignoraticia jure tenens, & coràm judice personaliter repertus; personali citatione citatus ad tollendam suam pecuniam, & remittenda bona pignorata, respondere intra triduum tenetur, si literarum pignoraticiarum paria actor coram judice producere poterit. pa: 2, ti. 20.

Pignoraticia jurá redimere volens, personaliter, vel de domo admonet tenentem ea, ad tollendam pecuniam suam, & si non tollit, evocatur non personaliter, nec de domo, sed de bonis, si habet. Si non habet, etiam de domo, aut personaliter & perdita pecunia, cogitur bona gratis remittere.. par: 2, tit. 24.

Pyrrhus ab arcu Vng: Pos. 59, art. 53.

PISETARIVS Archiepiscopus Strigonienſis intersit, & videat quantum auri & argenti singulis septimanis inferatur ad Cameram, propter evitandam exportatione è Regno. Pos 57, art. 15.

Plebanis sua libertas servetur, eorum bona patroni post mortem sive tectentur, sive non, non auferant, nec Prælati extantibus cognatis. Pos. 57, art. 10.

Plebani non cogantur ab Episcopis confirmationes petere. Vvla: min. art: 66. in 5, art: 28.
Semel tantum petatur ab eis charitativum subsidium, nec ultra taxentur.
Vvla: 5, art: 13, min. art. 69.

Plebanis suas decimarum decimas, vel sedecimas reddant arendatarij.
Pos. 57, art: 12.

Ad Poloniam oppignorata oppida liceat Hungaris redimere. Pos. 67, art: 50.
Pos: 63, art: 59.

Polonica moneta in Regno non recipiatur.
Pos: 48, art. 47.
Imo auferatur inducentibus, & ejus dimidium habeat ablator, dimidium fiscus. Pos: 74, art: 19.
Eandem amittat, si de ea quæstum exercuerit. Pos: 78, art: 19.

Aut redigatur ad suum valorem eodem.
ibidem.

Polonicum Regnum oblatum Maximili:
Anno 1575.

PONTES.

Pontes nullos, vel malos tenentes, primo in centum, secundo in ducentis florenis, tertio in redemptibili amissione villæ, in qua telonium habent convincantur.
Pos. 66, *art:* 12.

Poppel Ladislaus Vng: *Pos.* 72, *art:* 10.

Populus vocantur Prælati, Barones, Nobiles, plebs, ignobiles. *par:* 2, *tit.* 4.

Portiones fratrum à fratre indiviso, vel filiorum à patre venditæ, vel impignoratæ, communi æstimatione recuperantur.
parte 1, *tit:* 61.

Posteritates dicuntur omnes legitimi parentum successores. *parte* 1, *tit:* 17.

Possessio duplicem habet significationem, primo significat dominium, & usum alicujus rei, secundo villam seu pagum.
par: 1, *tit.* 24.

Possessionarium jus comprehendit omnia bona immobilia. *ibidem.*

Possessiones sub inclusionibus aliquarum literarum metalium existentium, virtute earum literarum à possessore non auferuntur. *parte* 1, *tit:* 58.

Potentiæ novæ patrator coram Rege repertus, respondere tenetur. *Alb:* *art.* 27.

Potentiæ majoris pœna capitalis sententia.
par. 2, *tit:* 67.

Potentiæ majoris actus, sunt hi, invasio domorum Nobilium, occupatio bonorum, detentio, verberatio, vulneratio, interemptio Nobilium. *Mat:* *ma.* *art.* 18. *Vvla:* *ma.* *art.* 58. *& min:* *art.* 8, *ad min:* *art:* 8.

Potentiæ majoris actus extra omnes terminos judicentur. *Vvla:* *min.* *art.* 8, *ad min:* *art.* 12.

In tribus octavis terminentur. *Mat:* *ma.* *art.* 7, *idem art:* 18.

Potentiæ minoris actus sunt, illatio damnorum injuriam, & similia, onus vel pœna floreni 100. *inter judicem & actorem dividendi, ac damnorum, expensarum, (ut Decretum Ladislai habet:) refusio.*
Vvla: *ma.* *art.* 55. *par:* 2, *tit.* 67.

Potentiæ minoris onus solvere non volens, capitur, non obstante libertate nobilitari, & quindecim diebus à judice tentus, datur actori, cui serviet donec satisfaciat. *parte* 2, *tit:* 68.

Potentiarios actus sibi objectos, qui affirmat se commisisse, rationem debet dare cur commiserit; alioquin succumbet, negans dicere potest, se tum in eo loco non fuisse. *parte* 2, *titu:* 82.

Potentiariorum actuum ratione evocationes. *vide supra evocatio.*

Pœnæ in debitæ actionis partes judiciertia actori cedit. *Tyr:* 47. *art:* 24.

Pœnæ actus minoris potentiæ, media judici, dimidia actori.

Prædatores milites licet cuilibet de bonis suis ejicere. *Pos:* 42, *art.* 56.

Prædicatores duo ex singulis monasterij ad castra mittantur. *Zol* 42, *art.* 45.

Prædiales Ecclesiarum, taxam Regiam non solvant. *Poso:* 67, *art.* 14.

Prælatorum homagium marce 100.
pa. 1, *tit.* 2.

Prælatus cum capitulo suo vel conventu simul condemnatur pro patratis ex bonis eorum communibus: ex diversis autem separatis. *parte* 2, *tit:* 49.

Prælatus cum capitulo suo, vel conventu indivisus, suo juramento expurgat etiam Capitulũ vel conventum, divisus non. *ib.*

Prælati novi annuam prorogationem habent in suis causis, ratione jurium possessionariorum, & productionis literalium instrumentorum, in alijs non.
parte 2, *titulo* 50.

Prælati ob delicta prædecessorum suorum non evocatorum, cum eandem tenerent prælaturam, non puniuntur; excepta causa violentæ occupationis bonorum, si & successores ea detinent. *par:* 2, *tit.* 51.

Prælati pro delictis suis non perdunt bona Ecclesiarum suarum, sed patrimonia tantum, & emendæ capitis subjacent.
par. 2, *tit.* 44, *&* 51.

Prælatorum & Baronum absentia non obstante, judicia in tabula, procedant, appellationes non. *Poso.* 66, *art.* 20.

Præpositi insulati juramentum æquiparatur juramento decem nobilium.
parte 2, *tit.* 40.

Præsbyter non beneficiatus, arma ferens, captus tradatur Prælato. *Vvla.* 6, *ar:* 25.

De Præsbyteris, vide in voce, clerici.

Præscribitur jus Regium annis centum.
par: 1, *tit.* 23, 78.

Præscriptio allegatur ratione bonorum possessionariorum, & impignoraticiorum, item actuum potentionariorum.
parte 1, *tit.* 78.

Præscriptio est termini ad juridicam tum retentionem, tum re acquisitionem bonorum, de jure statutis temporibus completio, in bonis regalibus annis centum, bonis Ecclesiarum 40. *nobilium* 32. *civium olim* 12. *nunc civium, & villanorum unius anni, & diei curriculis completur in actibus quoq; potentionarijs annis* 32. *parte* 1. *tit:* 78.

Præscriptio non fit contra filium, ex pietate patrem in exilium secutum, quam diu ibi est. *parte* 1. *tit:* 79.

Præscriptio non currit post mortem Ludovici per annos quindecim, menses sex, disturbiorum temporibus. *Zol:* 42. *art:* 20.

Præscriptio interrumpitur prohibitione.
parte 1. *tit:* 79.

Præscribitur lis mota, & non continuata, annorum triginta duorum spacio, potest tamen reincipi. *ibidem.*

Præscriptio non procedit contra captum ab hostibus. *parte* 1. *tit:* 56. 79.

Præscriptio non fit in bonis impignoraticijs respectu impignorantis, nisi forte post impignorationem denuo, jure perpetuo impignorans, eadem bona eidem obligaverit. *parte* 1. *tit:* 78. 82.

Præscriptio non fit in motis rectificandis.
parte 1. *tit.* 78, 84, 12, 85.

Principes nec nocentibus debent parcere, nec innocentes damnare.
Prolog: *tit:* 6.

Principi non servanti eorum privilegia, nobiles impune possunt rebellare.
parte 1. *tit.* 9.

Princeps habet plenariam potestatem nobilitandi, & possessiones conferendi.
parte 1. *tit:* 3. 10.

De principe vide plura infra, Rex.

Prior auranæ, occasione castitatis, & quod non in majori onere, quàm ipsi ecclesiastici in facto majoris potentiæ condemnatur. Prælatus in alijs, Baronibus æquiparatur. *parte* 2 *tit:* 54.

Privilegium est lex privata, & singularis, quæ ad unum, vel paucos pertinet: aut, est Principis beneficium, contra jus commune indultum, & est duplex, generale & speciale. *parte* 2. *tit:* 7.

Privilegium generale perpetuum est, speciale extinguitur cum personis. *ibidem.*

Privilegium tollitur per decretum, habens mentionem ejus derogatoriam expresse.
parte 2. *tit:* 8.

Privilegia liberarum civitatum de non solutione nonarum in terris aliorum, abrogata sunt. *ibidem.*

Privilegium illud valet, quod datum est ex ordina-

ordinaria Principis potestate, & non præjudicat alijs. parte 2, tit: 9.
Privilegium juribus aliorum duobus modis præjudicat, ratione temporis, & loci. parte 2, tit: 10.
Privilegium non ordinarium Regis potestate & contra decreta, ac communes libertates regni collatum, non valet. parte 2, tit: 11.
Privilegium perdit, qui ipse etiam facit contra illud, qui non utitur eo debito tempore, qui incurrit crimen læsæ Majestatis, & notam infidelitatis. Item invalidum est Privilegium in damnum enorme alterius datum. Item, contra quod judicatum est, esse invalidum. Item invalidatur per expressam renuncionem. Item per posterius derogatur eidem personæ collatum. Item per revocationem Principis, ex causis rationabilibus. par: 2, tit. 12.
Privilegia quorum Regum serventur, vel non serventur. parte 2, tit: 14.
Privilegia cum clausula, (de cujus vel quorum notitia &c.) sublata sunt. parte 2, tit: 16.
Privilegia falsa conficientium Capitulariorum, vel judicum Regni ordinaria pœna. vide supra Capitulares, & judices.
Privilegijs perditis, succedit probatio per Nobiles. Mat: ma. art. 75.
Probatio expulsionis de bonis pignoraticijs non recipitur, ultra annum sexagesimum. par: 1, tit: 82.
Proclamato congregatio aboletur. Mat: ma. art. 3, Vvla: ma: art. 36.
Procuratoriæ literæ in foro spirituali singulis annis renoventur. Pos: 78, art: 18.
Procuratores debent esse jurati. Pos: 67, art: 35.
Relaxatur hoc eis. Pos. 74, art.
Procuratores constituere possunt Nobiles fœminæ, extra loca capitularia, coram duobus capitularibus. Vvla: ma: art: 97.
Procuratores possunt constitui in sede comitatus in causis ibidem agitandis. Pos: 63, art: 52.
Procuratores possunt ad totum tempus absentiæ constituere, qui diu abesse debent. Vvla: in 5, art: 14.
Procuratores non sedeant cum Vicarijs in judicio. Vvla: ad min: art. 33.
Procurator & Iudex, vel homo Regius in eadem causa qui fuerit, homagium solvit Part: par: 2, tit. 22.
Procuratorum inanes, & frustraneas cavillationes, judices, secundum suam conscientiam, amputent. Pos: 63, art: 49.
Procurator unus 14. tantum personarum causas assumat. Mat: ma. art. 21.
Procuratoris revocatio lite pendente fit. par: 2, tit: 77.
Etiam post communem inquisitionem. Pos: 50, art. 56.
Procuratores externi ne tolerentur in sedibus Ecclesiasticis, neq; in civitatibus, ubi sunt judices spirituales. Pos: 69, art: 38.
Procuratoris revocatio quid sit, & quod fit coram judice, aut ejus homine ad hoc dato. par: 2, tit. 79.
Procratoris revocatio in longis causis fit ante sententiam, in brevibus etiam post. Vvla: ad min: art: 14. parte 2, tit. 80.
Procuratoris revocatio errorem præsupponit. ibidem.
Procuratoris revocatio eodem die, quo sententia lata est, sine onere, elapso eo, sub iisdem Octavis aut brevibus judicijs: (postrema die excepta) cum minoris sex marcarum onere, in alio verò termino cum 50, marcis homagialibus fit. Vvla: ad Vvlad: ad min: art: 14. parte 2. tit. 81.
Procuratoris sassio obligans aliquem ad 50. marcas gravis ponderis, quolibet titulo revocatur sine gratia. ibidem.
Procuratoris revocatio in brevibus causis, post ultimam sententiam expiratis Octavis, vel termino brevium judiciorum per gratiam Principis vigore novi judicij fit. ibidem.
Procurator revocatur in comitatu florenis tribus antè, & post sententiam duplicatur hoc onus, post remissionem causæ ex curia si ibi approbata est sententia comitatus. parte 3, tit: 6.
Proditio fraterni sanguinis, & ejus pœna, vide supra: fraterni sanguinis.
Proficiscentium ad dietam, seu judicia, occisores nota infidelitatis feriuntur. parte 1, tit: 14.
Prohibitio personalis, ratione indebitæ, & potentionariæ detentionis jurium possessionarium, vim evocatoriam, cum insinuatione habet. parte 2, tit: 20.
Prohibitio trina in processu causarum, nulla facta responsione, non admittitur; sed prohiberi potest ex responsione facta deliberatio ter, sine onere, quarto autem cum onere; eodem tamen die quo deliberatio fit. Et ante sex ultimos Octavæ dies, tunc enim nulla potest fieri prohibitio. Poson. 50, art: 52.
Proprietas non ausertur ab hæredibus per bonorum obligationem. parte 1, tit: 27.
Proles, filij & filiæ, exclusis posthumis, dicuntur. parte 1. tit: 17.
Prorogatio annualis pupillorum, & novorum Prælatorum. parte 2. tit: 50.
Prorogationes in causis ex constitutionibus Novizolienfibus ad judicandum non servantur. Pos: 42. art: 33. Pos. 45. ar: 31.
Prorogationes à Rege concesse, suffragantur his tantum, qui aut in confinibus castra tenent, & specialiter in Regno Boßne, aut sunt in bello, aut versantur in legationibus Regis & regni extra patriam: qui verò sub his titulis falsò sibi acquirunt prorogationes, in linguæ emenda convincuntur. Mat: in art. 6, 7, Ma: 8, 9, Vvla: ma. 71, ad ma. 13.
Prorogationes quando dantur fratribus indivisis pluribus, si aliqui eorum sunt in bello, & major domi, non observatur: si autem divisis pro parte absentium, ex causis proximè expositis, observantur. Alb: 3. 33. Mat: in art: 8 ma: art: 9. Vvlad: in ma: art. 71.
Proventuum regiorum occupatores, & turbatores, intra & extra regnum sine processu juridico, Rex puniat. Pos: 46. art: 26.
Pruk Civitati Austriæ permittitur emptio ab hæredibus Iacobi Stompa, curiæ Nobilitaris in possessione Nyulas, & prædij Nandorff, in comitatu Mosvienfi, cum hac conditione; ut cum regnicolis eorum onera ferant, & juribus regni stent. Pos: 56. art: 54.
Publicam ad querelam violentos oppressores nobilium, & plebis, sine juridico processu, intra & extra regnum Rex puniat. Pos: 45: art: 26.
Publicarum constitutionum violatores tàm intra quàm extra regnum punit Rex. Pos: 46 art: 26.
Puellæ sub tutela sunt, antè quàm nupserint. parte 1. tit: 112.
Puerum illegitimæ ætatis citans, in homagio evocati, contemnatur. parte 2. titulo 23.
Puellæ in capillis existentes fassiones facere non possunt, nec admittuntur ad tu-

telam fratrum minoris ætatis:
parte 1. tit: 91.
Puellæ in capillis à patribus decedentibus remanentes, quomodo maneant in domo paterna, & qualiter emaritentur.
Vide supra filiæ, & defectus seminis.
Pupilli ubi ad legitimam ætatem pervenerint, possunt accusare tutores suspectos.
parte 1. tit: 124.
Pupilli legitimæ ætatis procuratores constituere, & fassiones facere, non nisi consensu & scitu tutorum possunt.
par: 1. tit. 126.
Pupilli possunt, vigore revisionalium, revocare fassiones, infra ætatem perfectam, à se inconsultè factas.
parte 1. tit: 128.
Pupilli infra legitimam ætatem non tenentur cuiquam contra se agenti respondere; præter quàm in causis tempore patrum motis. parte 1 tit: 126.
Pupillis juramentum adjudicatum differtur ad ætatem legitimam. par: 1, tit. 130.
Pupilli illegitimæ ætatis tenentur respondere ob contradictionem eorum nomine factam evocati. parte 1, tit: 131.
Pupillorum illegitimæ ætatis evocatores, eorum homagijs condemnantur.
parte 1. tit: 132.
Pupilli etiam legitimæ ætatis, à morte suorum patrum, in causis ratione juris possessionarij, & productionis literarum motis, habeant annuam prorogationem.
parte 2. tit: 50.
Purgatio civium in causis debitorum proprio tantum juramento fit. par: 3. tit: 17.

Q

Quartalicium est jus possessionarium puellis, & mulieribus, de bonis paternis redemptibili lege, deputatum.
parte 1. tit: 88.
Quartalitium non habent puellæ in bonis fratris collateralis pecunijs emptis.
par: 1 tit. 17.
Quarta puellaris filiæ ex fratrum consensu impossessionatu nuptæ, in bonis redditur, alias in pecunijs. par: 1. tit. 29.
Quarta puellaris non rebus Venalibus, sed paratis pecuniis solvitur, & semel tantum, sive una sit puella, sive plures.
parte 1. tit: 89.
Quartalicium una filiarum recipiente, licet alteri experiri jure, an bona illa sequantur jus fœmineum. parte 1, tit: 90.
Quarta puellaris qualiter æstimetur.
vide æstimatio
Quarta, & dos de eisdem bonis, respectu diversarum personarum, simul quæri potest. parte 1, tit: 97.
Quartalitiorum, & dotum solutio, equis equatialibus potest fieri, ne hæreditates alienentur. parte 1, tit: 101.
Quartalicium tollere quomodo sit monenda fœmina, & si non tollit, qualiter procedendum est contra eam. vide supra fœmina.
De quarta puellari, vide plura in verbis: filia & fœmina.
Querelam ad simplicem Rex neminem impediat. And. art: 2, Mat: in art. 16. Mat. art. 49. Vvla: ma. art. 11, 12.

R.

Rectores populi lædens, tanquam pro publico crimine accusatur ab omnibus. Prolog: tit. 5.
Religionis in negotio Episcopi per se vicarios, & Archidiaconos, alios q3 sacerdotes per suas diœceses officium suum faciant, & liberè exerceant. Pos: 50, art: 13. Pos. 48, art. 4.
Religionis in negotium seculares, etiam hi, qui plus alijs possunt, nullo modo se intromittant; verum semota omni disputatione, Episcopis, & ab eis missis obediant, & de rebus controversis expectent concilij de terminationem. Pos: 50, art. 16.
Religionis in negotio (præsertim quando Archidiacone, & Vicarij Prælatorum idiotas, & non legitimos concionatores prohibere, aut de bonis aliquorum ejicere volunt:) domini terrestres non solum non impediant; sed etiam adjuvent ecclesiasticos, contrarium facientes, ad primam monitionem Regiæ Majestatis, vel locum-tenentis comparere teneantur, & puniantur. Pos: 48. art: 8.
Religiosi reformentur per Episcopos. S. Ladis: lib: 1. art. 21. Mat: ma: art: 13, 14.
Repulsio in sede judiciaria regiæ Majestatis valet florenis 72. in comitatu valet florenis 36. parte 2. tit. 73.
Repulsio est partis in causa triumphantis, per alteram partem in causa succumbentem, ab exequutione latæ per judicem sententiæ violenta quædam propulsio.
parte 2. tit: 37.
Repulsionis pœna florenis 72. si autem secundò fiat, notam infert repellenti. Mat: ma: art: 19. Vvlad. ma: art: 57. in quinto art: 4. parte 2. tit: 75. & 52.
Repulsione turbans communem inquisitionem, vel oculatam revisionem, in facto minoris potentiæ, & amissione causæ condemnatur. Mat: ma: art: 19. Vvla: ad ma: art. 57.
Repulsionem sine gentibus, ostensione evaginati gladij, facere oportet, & actor contra repulsionem in possessione obtenta, se locans, & è converso reus, cum gentibus ab ingressu talis possessionis actorem repellens; in ejusmodi amissione jure convincitur. Vvlad. ad min: art: 18.
Repulsio agitur ostensione qualiscunq3 teli, vel instrumenti ad lædendum apti.
parte 2, tit. 74.
In repulsione, vicini, & cometanei necessario requirantur, eorumq3 ut nomina sunt testes esse factam repulsionem, nec Regium, & capitularem hominem id falsò retulisse. Vvlad: ad min: art. 18. & parte 2. tit: 74.
Repulsionem facit etiam is, qui in causa nõ succumbit, & quidem sine onere, si triumphans vigore sententiæ vult se statuere in aliquam possessionem, quam non in causa succumbens, sed alius habet præmanibus; & id ferè solet evenire, quando pro aliqua arce litigatur. Sed ex pertinentijs illius, aliqua pars diu ad alias manus legitimo aliquo titulo, pervenerat, & nunc obtenta arce, etiam illam partem restituere nititur victor. Item si hæreditatem, & proprietatem alicujus juris possessionarij quispiam pro se obtinuit, quod titulo pignoris apud aliquem in causa non succumbentem habetur; tunc enim si triumphans simpliciter, absq3 solutione pecuniæ, occupare nititur, jus, hujusmodi possessorem repellere potest. parte 2. tit: 72.
Repulsio, inhibitio, contradictio non admittitur in causis bonorum occupatorum, vigore novarum constitutionum motis. Pos: 52. art: 27. Zol: 42. art: 7. Pos: 42. art: 5.
Restantiæ ab anno 59. usq3 annum 67. in possessionibus, quæ per Tartaros, aut alios hostes, seu Regis exercitum desolatæ non sunt, solvantur. Pos: 67. art: 16.

Retractatio, seu revocatio fassionis. vide supra fassio.
Revisio oculata, vide supra oculata. Qui celebretur, cujusq; sit virtutis. pa: 2, tit. 41.
Revisio metarũ fit inter Vngariam & Austriam, & ibi & Vngaria nominati. Pos: 74, item Pos: 75, art. 6, item 68, art: 19.
Reus qui dicatur. Prolog: tit. 13.
Reus succumbens in juramentali depositione, sibi ratione occultatarum literarum imposita, efficitur evictor actoris in bonis, quæ concernebant illæ literæ: prætextu verò metarum, si deficit, terras litigiosas actor habebit. parte 2, tit: 36.
Reus quandocunq; deficit in juramentali depositione, actor triumphat. ibidem.
Rei, seu in causam attracti quædam conditiones, vide in voce actor.
Rex succedit in bonis Nobilium, sine hærede decedentium. parte 1, tit: 10.
Rex succedit Prælatis, & Ecclesiasticis in suis beneficijs, quantum ad collationem tantum. ibidem.
Rex bonorum ad se devolutorum possessionem adeat, modo, & ordine divorum Regum, tempore observato. Pos: 50, ar: 76.
Rex confert ecclesiastica beneficia in hoc regno. parte 1, tit. 11.
Rex, quomodo vult, disponit de bonis in semine deficiente. parte 1, tit: 13.
Rex, & populus simul condunt leges. parte 2, tit. 3,
Rex legibus subjectus, quas condidit. parte 2, tit. 5.
Rex neq; capitalem pœnam in judicio incurrit, neq; emendam capitis, nec in amissione bonorum condemnatur, nec juramentum per se, sed per Directorem deponit, nec literas producit, licet omnibus coram Palatino respondere teneatur, & resundit damna per suos officiales, & Iobagiones facta. parte 2, tit: 39.
Rex dat exercitum solutum in Hungaria, qui sufficiat non solum ad reliquias Regni defendendas, sed etiam ad reprimendos rebelles. Pos: 46, art. 20, & 43, ar: 8.
Rex habet plenariam potestatem nobilitandi, & possessiones conferendi. parte 1, tit. 3, & 10.
Rex extra, & intra Regnum sine processu juris punire potest publicarum constitutionum violatores, proventuum, regiorum, contributionum, subsidiorumq; direptores, Ecclesiarum Dei, & decimarum privata authoritate ablatores, nobilium, & miseræ plebis oppressores, homicidas, & id genus alios malefactores publicos, de quibus est publica querela. Pos: 45. art: 26. Vlad: ma: art: 67.
Rex Hungaros habeat consiliarios, & omnes officiales. Vide supra externi.
Rex successor, sine hæredibus morientium. Col: art: 17, 18. Zol: art. 8, par: 1, tit. 10.
Rex aliena bona, si quæ habet in manibus, restituat his ad quos pertinent. Zol: 42, art: 8, Pos: 54, art: 14.
Rex, vel filius in Hungaria mancat. Pos: 52, art. 33.
Rex perpetuo non potest alienari regalia jura etiam cum consilio. Alb: art: 14.
Regis equi non pascantur in pratis nobilium absq; eorum consensu. And: art. 20.
Regis ministri in synodo judicentur. Col: art 7, 9.
Regis Tricesimatores, & alij officiales tam Hungari, quam externi pareant legibus regni, in literis Cancellaria Hungarica datis, nec se referant ad Camerarios Germanos, sed subsint Cameræ Hungar: Po. 52, ar: 10, Po: 56, art. 47. Po: 55, art: 16.
Reges quorum Privilegia servantur. parte 2, tit: 14.
Rege mortuo, arma sumens, vel turbans pacem, notam incurrit. Vvla: ma. ar. 10.
Regales census reddere nolentes, cogantur per Comitem, sub pœna trium marcarum. Sig. ma. art 9, Vvla: ma. art. 26.
Regales proventus sunt isti, Tricesimæ, Lucrum Cameræ, Montana, urburæ, monetarum cussio, salium fodinæ, marduinæ, quinquagesimæ, vigesimæ. Alb: ar: 45, Vvla: ma. art. 26, in 6, art. 4.
Regales civitates Buda, Pesth, Cassovia, Posonium, Tyrnavia, Barthfa, Eperjes, Sopronium, quæ vocantur liberæ. Item vetus Buda, Strigonium, Alba regia, Leuconia, Szakolcza, Cibinum, Szegedinum. Item Comani, & Philistei omnes sunt Regis. Item Vvyssegrad, cum duabus insulis, Chepel, & Ros. Item Semnicia, Crewnicia, Bistricia, Zolium, rivulus dominarum, cum alijs civitatibus montanis, Castrum Hvvrth, cum quinq; civitatibus, Castra Munkacsh, Dyosgyor, in Transylvania Saxones Regij, Kolosvvar, &c. Vvla: in 6, art: 4.
Regales ad proventus nemo se intromittat. Zol: 42 art: 43.
Regalium jurium donationes non confirmentur. Mat: in art: 21.
Regalia jura, qualitercunq; alienata, remittantur. Vvlad: 6. art: 1, 2, 3.
Regius homo, tempore reversionis ab exequutione juret, & qui falsè processerit, in facto perjurij, amissione capitis, & omnium bonorum convincatur. Sig: ma: articulo 12.
Regius homo in literis notatus, exequi nolens, tres marcas solvat Comiti, Sig: ma: art: 13.
Regius homo debet esse de eodem Comitatu, in quo fit exequutio. Lud: 1. art: 21.
Regius homo, & procurator in eadem causa in homagio damnatur. parte 2. tit: 22.
Regia ulna. parte 1. tit: 133.
Regium nomen per donatarium litibus, ratione donatæ rei motis non immisceatur. Lud: 1. art: 14. Vvlad: ma: art: 61.
Regium, vel palatinalem, & Capitularem hominem criminans, falsam relationem fecisse, poterit eos jure convincere, per hoc tamen causa principalis non retardatur. parte 2, tit: 74.
Romam nemo litigaturus adeat, in prima instantia. Mat: ma. art. 47, 48, Vvla: ma. art. 45, min. art. 63.
Rudolphus Austriacus postulatur in Regem. Pos. 72, art: 2.
Coronatur 73, die 25, Sept: Pos. 73, art. 1.
Rudolphi Imperatoris prima Dieta, anno 1578. Poso:
Rueber Ioan: creatus Vng: Pos. anni: 72, art: 10.
Rustici raro admittuntur in testes contra nobiles, & non, nisi partibus consentientibus. parte 2, tit: 27.
Rusticus juramentum penes Nobilem, contra Nobilem non valet, penes Nobilem contra ignobilem, vel penes ignobilem contra Nobilem, ratione debitorum, & similium negotiorum valet. par: 2, tit. 33.
Rusticus actor, ad unum conjuratorẽ tres, ad unum florenum jurant in Transylvania. parte 3, tit. 3.
Rustico æqualiter succedunt filij, & filiæ in capillis existentes emaritatæ cum honestate, de avitis tantum accipiunt portionem, de acquisitis non. parte 3, tit: 29.
Rustici testati uxor partem accipit de bonis illius, stante conjugio de acquisitis; intestati succedit in omnibus simul acquisitis. ibidem.
Rustici uxor secunda, & filij ex ea nati non accipiunt partem de portione filij, ex proxi-

proxima uxore procreati; si is cum patre fuerit divisus. ibidem.

Rusticus hæredibus carens, testatur de mobilibus, & de medietate immobilium, medietas ad dominum devolvitur; si verò intestatus decesserit; dominum habebit in omnibus successorem, qui providebit ei de sepultura, & solvet ejus debita. parte 3, tit: 30.

Rustici variæ sunt conditionis, & perdiderunt libertatem tempore belli crucigerorum. parte 3, tit. 25, Vvla. 6, art: 67.

Rustici in prima instantia conveniunt coram solis dominis terrestribus, qui si justitiam administrare voluerint, citantur ad Comitem, præter quam in causis spiritualibus. par. 3, tit. 25, Sig. mi. ar. 10.

Rusticorum ex parte, dominus terrestris coram uno, vel duobus judicibus Nobilium judicium facit. parte 3, tit. 25.

Rusticorum ex parte non ad simplicem querelam aliquorum, sed veridicè, hoc est, per evocationem requisiti, tenentur justitiam facere domini terrestres. parte 3, tit. 26.

Rusticos statuere citatus dominus terrestris, ita ut & ipse cum illis compareat, si nec ipse comparet, nec rustici, dominus in tribus rusticorum, singuli in una marca mulctantur, & præterea in causa principali succumbunt; ita, ut si ad curiam Regiam fuit facta citatio, in facto majoris potentiæ dominus, & statuti perdunt bona, & caput, in facto minoris potentiæ sive in curia, sive in Comitatu dominus in centum florenis, statui commissi singuli in suis homagijs condemnantur, & eam in majori potentia, supra centum florenos comitatus nõ gravet. ibi.

Rusticus ad primitias, & nuptias subsidium tollerabile præstat. Pos. 48, art. 36.

Rusticorum ex parte judicium facere prætermittens dominus, in facie possessionis, ubi illi residen, judicat in termino per judicem ordinarium assignato, & si terminum primum neglexerit, pro singulis statui commissis, in tribus marcis, pro duabus judici, & pro tertia parte adversario persolvendis condemnantur, si secundum (in casu majoris potentiæ) statui jussi, omnia bona mobilia, & immobilia, & caput perdunt, ita quod bona inter partem, & judicem distribuuntur, modo præmisso. ibidem.

Rusticorum ex parte quando dominus terrestris justitiam impendit, si fuerint in capitali condemnati, ipse duas bonorum partes, tanquam Iudex accipit, tertiam adversæ parti, una cum capite convicti, dare tenebitur, sub pœna homagij condemnati. ibidem.

Rusticus condemnatus nullas res habens, quomodo rependit damna, aut debita. Vide supra damna.

Rusticus hæredi minori potest testamentaliter alium hæredem substituere, & valet substitutio, si hæres ante duodecimum annum ætatis decedit, aliter non. parte 3, tit. 30.

Rusticus non habet perpetuitatem in suis hæreditatibus, sed dominus. ibidem.

Rusticus cum Nobili per se litigare non potest. ibidem tit. 31.

Rusticus inventus succidere, vel decorticare sylvam alienam, perdit res, quas secum habet, & in homagio convincitur. parte 3. tit. 33.

Rusticis juramenta sic imponuntur, quando coloni statui commissi, ad judicium domini terrestris remittuntur, & actor Nobilis in judicio domini trinas literas inquisitorias producit: si simpliciter negant, rei actionem singulis quadragesimo. Si binas inquisitorias, exhibeat vigesimo. Si unas decimo se, sin similibus, purgatio adjudicatur. Si verò & actor, & reus sunt ignobiles, servatur loci consuetudo, si post inquisitorias ab actore exhibitas in causa attracti actionem negantes vicinorum testimonio, aut alio probabili documento se innocentes ostendere voluerint. Et actor id acceptare nolens, simpliciter juxta inquisitorem voluerit justitiam administrari: media pars juramenti defalcatur reis, & hoc in civilibus, nam in criminalibus, quando ad caput malefactoris juratur, criminis qualitas ponderatur. par. 3. ti. 22.

Rustici regales, seu cives, coram suo judice in prima in secunda instantia Magistro Tavernicorum conveniuntur. Sig: min. art: 11.

Rusticis libertas transmigrandi de loco in locum intra tamen, & non extra Regnum, reddita est, anno 1556. in qua hic ordo servari debet, ad requisitionem domini vel Nobilis, ad cujus bona rusticus transmigrare vult; Iudex Nobilium & juratus Nobilis illius comitatus, in quo tunc idem rusticus residet, ad faciem loci de quo discedere cogitat, accedat, coram quibus terragium 2. den: judici ejusdem loci deponens, significet de suo discessu, quo facto, Iudex Nobilium præfigat decimum quintum diem & sub hoc termino deliberet rusticus, an omnino discedere velit aut remanere. Si perstiterit in voluntate discedendi, infra prædictum 15, dierum terminum priori domino, colonisq;, & servitoribus ejus, si quid debet, vel si quid contra eos deliquit, satisfaciat, domum quoq; suam, si desolavit, ædificet. Alioquin ipso 15. die judicialium, & juratis ex parte ejus de prædictis, de omnibus quoq; maleficijs, de quibus fortè accusaretur satisfactionem plenam impendent, atq; sic Rusticum cum omnibus bonis ad locum, quo ire vult, migrare permittent. Si qua partium judicis Nobilium, & jurati judicio contenta esse non vult; potest ad sedem comitatus appellare, sed hinc ultra non. Rerum deliberatione comitatus debent esse partes contentæ, si rusticum dominus prior in libertate tenuit antè transmigrationem, debet antequam transmigret, omnia solvere domino quæ occasione libertatis non solvit, contributiones quoq; Regias, & in medium Comitatus usq; ad sequentem connumerationem debita solvere debebit. Pos: 56, art. 28.

Rusticus migrans, domum suam emptam, vel per ipsum ædificatam, cum suis pertinentijs, usq; ad diem transmigrationis, potest vendere, vel in eam alium rusticum collocare; si usq; transmigrationem id non facit, relinquitur domus domino terrestri, vineas, terras, prata, non ad sessionem pertinentia, sed extirpantia, aut aliter empta, vel hæreditaria, etiam post migrationem poterit possidere: proventus tamen domino terrestri priori, ratione earum persolvat, si tamen volet, poterit dominus terrestris per æstimationem hæc à colono ad se recipere. Pos: 56, art. 29.

Rusticum legitime migrare volentem temere retinens, pro primo termino, per Iudices Nobilium assignato in florenis 100, pro secundo 200, pro tertio in amissione possessionis, vel loci, unde non permisit migrare, convincitur, si tamen amissa bona poterunt ij redimere, quorũ interest. Pos: 56, art. 30.

Rusti-

Ruſticus præmiſſus in tranſmigratione obſervandis, non obſervatis alio diſcedens, perdit omnia bona mobilia, & immobilia, quæ in dominum devolvuntur, & nihilominus repetitur medio judiciam nobilium, & jurati; qui ſi per eum, ad cujus bona diſceſſit, non reſtituitur, in tribus terminis, per eoſdem judices Nobilium & juratum aſſignandis, incurrit pœnas in proximo articulo denotatas.
Poſ: 56, art. 31.

Ruſtici quoq; regij poſſunt, obſervatis obſervandis, migrare eodem modo, ut aliorum coloni. *ibidem.*

Ruſtici qui ante hanc de tranſmigratione conſtitutionem migrarunt, vel redire ad priore locum, prout libet, ſi tamen priori domino damnum intulerunt, modernus dominus, ex parte eorum debet coram uno judice Nobilium, & jurato judicium facere. *Poſo: 56, art: 42.*

Ruſtici ex Hungaria in Auſtriam, & Moraviam, & contra fugientes, reſtituantur prioribus dominis. *Poſ: 72, art. 29.*

Ruſtici ab una porta, tempus trium dierum gratuitas operas debebunt præſtare ad arces finitimas. *Poſo: 57, art. 6.*

Poſtea ſex dierum. *Poſ: 63, art. 20, deinde dierum 12,* *Poſ: 67, art. 12, & 69, art: 17, & 74, art. 5.*

Ruſtici ad labores gratuitos non cogantur tempore meſſis, & vindemiæ.
Poſon: 57, art: 6.

Ruſticos ad labores mittere nolens, dominus dum requiritur, trium marcarum byrſagio mulctetur, per Comitem, aut vicecomitem toties, quoties. Po: 63, ar 20.

Ruſticorum ad labores in expeditione, & in exactione byrſagij, à non mittentibus negligens Vicecomes amittit officium, & convincitur in florenis 50. Po. 63, ar. 20.

Ruſticorum domini, aut alij quicunq; ſeſe opponentes Vicecomitibus in expeditione colonorum, ad labores, aut exactiones byrſagij, à non mittentibus, incurrunt pœnam in turbatores exequutionum ſtatutas. *ibidem.*

Ruſticos cogere ad labores, aut à non mittentibus byrſagium exigere ſi nõ valeret Vicecomes, Comitis auxilium, ſi neq; ille, Capitanei requirant, & is teneatur illum adjuvare. *ibidem.*

Ruſticorum à locis finitimis longius diſtantium labores poſſunt redimi pecunijs; quibus alij laboratores loco eorum conducantur. Si autem Vicecomes, aut Capitaneus, ad cujus manus talis pecunia datur, partem ejus aliquam pro ſe reſervaſſe compertus fuerit, primo quintuplum, ſecundò duplum furatæ pecuniæ reddere cogatur, tertiò ut fur capitis pœnam ſubeat. *ibidem, art: 22.*

Ruſticorum labores, aliò, quam ſtatum eſt, convertens Capitaneus, convincitur in mille florenis pro media parte fiſco, & pro alia medietate ei, cujus coloni fuerint de ſuo ſtipendio, vel per occupationem bonorum de facto exigendis. Po: 67, ar. 27.

Ruſtici in Csaloköz habitantes, mediam partem laborum ad aggerum Danubij reparationem impendant. Poſ: 69, ar. 20.

Ruſticis liceat labores præſtare, vel redimere 10. nummis pro uno die, vecturam unius currus cum equis duobus den: 40. cum duobus bobus den: 20, & ſic conſequenter. *Poſ. 54, art. 7.*

Ruſtici Archiepiſcopi Strigonienſis, & ejus Capituli laborent ad Vyvar.
Poſ: 59, art. 25,

Ruſtici prohibentur venari, & aucupium exercere. *Vvla: 5, art. 18.*

Ruſticos ſuos malè tractans, & ſpolians, privetur dignitate, cum refuſione ablatorum. *And. art: 13.*

Ruſtica de progenie ortus, ad Epiſcopatum promoveri non poteſt. Vvla. in 6, art. 11.

Ruſticus unus ſuo juramento floren. 1, ex debito vel damno, vel mutuo, vel amiſſa pecunia, recuperat. *parte 2, tit. 32.*

Ruteni regij in Oroz ſalu commorantes, decimas non ſolvant. Vvla: ad mi. art. 26.

Solvant tamen de prædijs, ſeu terris, quas vel emunt, vel aliter pro ſe uſurpant; ſi prius de illis decimæ ſunt ſolutæ.

Ruteni, & Raſciani, ac Valachi omnes liberi à decimis, vide ſupra Decimæ.

S

Sacerdotes, & ſacras res lædens, tanquam pro crimine publico, accuſatur ab omnibus. *Prolog: tit. 1.*

Salvi conductus violatores nota infidelitatis ſeriuntur. par: 1, tit. 14, Mat: in art. 25, Vvla: ad ma. art. 4.

Sales extranei in Regnum non introducantur, ubi autem reperti fuerint, auferantur per dominum loci, vel poſſeſſionis; ſi autem is non abſtulerit, Comes talem ejus poſſeſſionem pro Rege occupet. *Sig: min. art. 8, Alb. art. 9, Mat: in art: 9, Vvla. ma. art: Sclavo: art: 5.*

Salium novæ Cameræ aboleantur.
Vvla: min: art. 37.

Salium Cameræ reſtaurentur, & Rex poſſit in quorumcunq; bonis loca pro filialibus Cameris eligere. *Poſo: 48, art. 27.*

Salibus Polonicis uti licet Comitatibus Turocz, Arvva, Lyptho, item maritimis Sclavi uti poſſunt. *Poſo: 48, art: 25.*

Sanguinis conjunctio ſola efficit mutuam ſucceſſionem. *parte 1, tit. 47.*

Scholares arma non deferant.
Vvla. 6, art. 25.

Sclavi fugitivi, qui redire volunt, remittantur ab his, in quorum bonis ſunt, ſub pœna, in articulis migrationis colonorum contenta. *Poſo: 50, art. 72.*

Sclavoniæ leges. *parte 3, tit. 3.*

Sæculares judices remittunt cauſas de foro ſpirituali, ad ſe tranſmiſſas, ſi cognoverint eas eſſe fori ſpiritualis. Vvl. ma. ar. 46.

Sæculares etiam hi, qui plus cæteris poſſe videntur, ſint ſubditi, & obedientes Epiſcopis, & ab eis miſſis in omnibus, quæ ad religionem, vel cultum Dei ſpectant, ſemota contentione, & diſputatione; neq; contra eorum doctrinam, quamvis ratione ſeſe efferant; ſed ſi quid in diſputationem vocari poſſe videretur; id concilio reſervetur dirimendum interim inſtatur veteribus inſtitutis eccleſiæ.
Poſ: 48, art. 4. & 50, art. 16, So: 53, ar. 9.

Sedem judiciariam violans, condemnatur, in marcis 25. *Sig: ma. art. 9, 3, Matth: ma: art. 60, Vvla. art. 67.*

Semen deficit, ſi maſculi non ſuperſunt, etiam filiabus ſuperſtitibus ſecus eſt in bonis utrumq; ſexum concernentibus.
parte 1, tit. 21.

Seminis defectus, vide ſupra, defectus.

Semine maſculino carentis bona, qui ad ſe devoluta eſſe dicit, debet jura ſua producere, infra anni revolutionem.
parte 2, tit: 29.

Sententias latas, & ferendas Rex authoritate, & brachio ſuo regali exequi faciat; nec patiatur perturbari executionem judiciorum. *Poſon. 46, art. 31.*

Sententias quando poſſint exequi Capitanei, vide ſupra Capitanei.

Sententia eſt judicis definitio cauſæ, & controverſiæ finem imponens, condemnationemq;, vel abſolutionem continens.
parte 2, tit. 42.

differt ab opinione, tanquam certa à dubia. ibidem.
quintuplex: capitalis, emenda capitis, notæ simplex calumnia. ibidem.
Sententia capitalis, in casibus majoris potentiæ, & contra seculares masculinas personas, cum solis secularibus litem habentes fertur. ibidem.
Sententia emendæ capitis, hoc differt à capitali quod persona condemnata nec capitur, nec supplicio afficitur, sed redimitur homagio; bona tamen omnia, ut in capitali, redemptibiliter occupantur. ib.
Sententia capitalis in quibusdam casibus, etiam contra fœminas, fertur; si videlicet parentes, maritos, liberos occiderint, vel occidi fecerint. parte 2, tit: 43.
Sententia capitalis fertur contra ecclesiasticos in tribus casibus, crimine læsæ Majestatis, nota infidelitatis, deliberato homicidio. parte 2, tit: 44.
Sententiæ capitalis executio talis est. Condemnati bona occupantur, per sententiam ipse capitur, sed ab actore non detinetur, verum judici assignatur puniendus, judex triduo eum tenebit, sub quo, si concordare non potest, occiditur, occiso eo, bona redduntur hæredibus. par: 2, tit. 55, *Lud:* art. 9, *Mat:* ma. art. 58, *Vyla:* ma. art. 74.
Sententiati de bonis, antè omnia, portio filiorum, & filiarum (si utrumq; sexum concernant, & fratrum in divisorum) exciditur & tunc præcisè sola convicti portio assignatur judici, & adversario. parte 1, tit. 60.
Sententiæ antè decimum diem pronunciationis earum non extradentur per Prothonotarios. Poson: 45, art: 35.
Sententia inhiberi potest, quo die lata est. *Lad: ad min. art. 14, Pos: 1550. art. 50.*
Sententiæ inter Austriacos, & Hungaros diffinitæ pronuncientur. Pos. 55, art: 14.
Per sententiam in curia Regia latam, bona intra ambitum solius Regni Hungariæ, non autem in partibus ei subjectis existentibus, amittuntur, excipitur nota infidelitatis, per quam perduntur omnia. parte 2, tit: 65.
Sententiæ, quæ non potuerunt exequi propter disturbia, maneant in suo vigore. Zol: 42, art. 28.
Sententiæ simplices sunt, quæ feruntur extra quinq; casus, in causis quæ ultra 100. florenos, & damnorum refusionem non se extendunt. parte 2, tit: 67.
Series servetur in causis levandis. Poson: 50, art. 51.
Servitor fugiens, non completo tempore sui servitij, redditur domino, à quo fugit. *S. Steph. lib: 2, cap. 21, S. Lad: lib. 3, cap: 2, 21, Mat: ma: art. 37.*
Servitores occupatorum bonorum alienorum, si restitutioni sese opponunt, & bonorum confiscatione, & in personis ubiq; puniantur. Zolien: 42, art: 6.
Servitores, violatores publicarum constitutionum, cum dominis deprehensi, bona perdunt, & in personis puniuntur. Pos: 46, art. 22.
Sexus fœmineus, non habet portionem in bonis servitijs acquisitis. parte 1, tit: 18. *nec in bonis fratrum pecunijs emptis.* parte 1, tit: 17.
Sexus fœmineus per gratiam patri nota condemnato factam, restituitur ad successionem bonorum utrumq; sexum concernentium. parte 1, tit: 20.
Sexus fœmineus non habet portionem in bonis, quæ partim pro servitijs partim pro pecunijs sunt colota; sed tantum recipit partem ex summa data pro illis bonis. par. 1, tit: 21. *Sexum*

sexum fœmineum non concernere aliqua bona probatur solis literis originalibus, super acquisitione eorundem bonorum confectis vel illis, non extantibus, juramento quinquagesimo se. parte 1, tit: 37.
Siculorum Transylvanorum leges. parte 3, tit. 4.
Sigillum falsum qui sculpit, aut eo utitur nota feritur. parte 1, tit. 14, *Vyla: ad ma. art. 14.*
Sigillum est notariorum signum, auro vel argento, vel ceræ impressum, corroborans omne factum, duplex, autenticum, & non autenticum. parte 2, tit: 13.
Sigillum autenticum dicitur, quasi authoritatem habens; cui credi debeat, estq; Principum, judicum ordinariorum, capitulorum, & conventuum, ac civium in factis coram eis vertentibus. ibidem.
Sigillum non authenticum est cujuscunq; suum privatum, sub quo Prælati, Prior Auranæ, Comites liberi & perpetui, Rasciæ Despotus possunt constituere procuratores, alij non. ibidem.
Sigilla authentica habentes, & procuratores constituere, & omnes sassiones possunt celebrare sub illis. ibidem.
Sigilla Capitulorum, & Conventuum desertorum ubiq; perquirat Rex: & apud se, vel suum Locumtenentem retineat. Poson: 50, art. 6.
Sigillum proprium habeat quilibet Comitatus quod servetur in arca sub sigillis Vicecomitum, & judicum Nobilium; sub quo literæ sententionales extradatæ debent habere subscriptiones Vicecomitis & judicum nobilium qui scribere sciunt ac Notarij. Poso: 50, art. 62.
Sylvæ circa vias per 200. cubitorum spacium resecentur. Poso. 48, art. 45.
Sylvæ omnium debent esse liberæ, ad finitimorum locorum munitionem; quæ proprias, & sufficientes sylvas non habent. Poso: 63, art. 22.
Spoliatores ad nos à Turcis profugientium notam incurrunt. parte 1, tit: 14.
Spolium in bello captum Rex non auferat. *vide supra bellum.*
Sponsa decedente ante carnalem copulam, res pro honore nuptiarum, aut tempore subarationis ei datas, non recuperat sponsus; post copulam, si decedat sine testamento, retineat eas sponsus. parte 1, tit: 100.
Statutum est jus quoddam regni commune vim legis habens. prolog: tit: 8.
Statutum non valet contra jus Canonicum, si sit contra libertatem ecclesiarum, aut animæ salutem: non tollit, sed interpretatur jus divinum, & naturale. prolog: tit: 9.
Statuta pro se condere civitas, vel populus potest cum superioris consensu (modò non sint contrariæ legibus Regni:) quæ solos ligant conditores. parte 3, tit: 2.
Statutione firmari debet infra annum omnis donatio. parte 1, tit: 32.
Statutorum cum clausula (cum nos) annum, cum dicitur nobilis, sexaginta dies habent ad exequendum. parte 1, tit: 33.
Penes statutorios (cum dicitur) debet produci donatio, penes cum nos, non. parte 1, tit: 34.
Statutione legitima, quæ sassiones indigant. *vide supra sassiones.*
Statutione annua indiget contractus de mutua successione, uno contrahentium decedente. parte 1, tit: 66.
Statutioni cum jure regio contradicens, debet infra annum de suo jure decedere. Mat: ma. art. 29. min: art. 9.
Statutiones, quæ ob turbulenta tempora

peragi non potuerunt, usq; ad conventum Zoliensem, hinc per annum praemissæ sunt peragi. Zoli: 42, art. 23.

Statutiones bonorum, ad quorum facies ob metum & pericula, à fureis imminentia accedere non possunt, in locis tutis, vicinioribus præsentibus (si habentur) vicecomite, & judicibus nobilium aliusq; vicinis fiant. Et qui aliter, facta statutione, se in dominium bonorum aliquorum intromiserint, jure conventus, & convictus; in perennali eorundem æstimatione convincitur. Pos: 63, art. 45.

Statutioni qui contra dicere non potuit, quia ob magnam residentiæ distantiam, vel aliam causam, ad ejus scitum provenire nequivit; evocet impetratorem, & si constituerit ipsum ante statutionem fuisse in bonorum dominio, restituantur eidem, Impetratorq; extra dominium ea requirat: Si autem compertum fuerit, ipsum, vel ejus servitorem ita prope fuisse, ut potuerit eis de statutione constare; tum impetratore in bonis permanente, actor jus extra dominium prosequantur. Pos: 63, art. 46.

Statutioni contradicens, si de recenti bonorum possessione se ingesserat, si infra annum non probat jus suum, sive celebrentur Octavæ, sive non ejiciatur, & solvat fructus perceptos, si autem illa bona etiam prius possedit, jure requiratur. Mat: ma. art: 30.

Strigarum pœna, primo ad ecclesiam ductæ jejunent, secundo deprehensæ jejunent: post jejunium, clave ecclesiæ ignita in pectore, in fronte, inter scapulas per modum crucis urantur. Tertiò tradantur judici seculari. S. Steph: lib. 2, cap. 31. S. Ladis. lib. 1, cap: 57.

Studiorum causa, & in peregrinationibus absentes non gravantur sententia per non venientiam, ob unicam non comparitionem. Vvla: ad min: art. 1.

Stupratores consanguineorum, notam subeunt. parte 1, tit. 14.

Successio mutua non fit inter filias duorum fratrum, post divisionem, seorsim in mares præfectarum. parte 1, tit: 50.

Successio mutua non fit inter fratres divisos in bonis post divisionem per alterutram acquisitis, nisi sit in donatione utriusq; nomen insertum. ibidem.

Non succedunt invicem sanguine non juncti, licet sint eis aliqua bona simul donata. parte 1, tit: 47.

Successorium jus ex sanguine, vel adoptione alicujus in bonis quis habens possessore mortuo sine filijs, apprehendit statim ille reale dominium bonorum, absq; statutione, nutrit filiam, & uxorem mortui, ac elocat. parte 1, tit: 100.

Synodos celebrent Episcopi, ad quas sub pœna regi arbitraria, omnes regnicolæ tenentur plebanos mittere. Po 59, ar. 39.

T.

Tabernam intrans arma non ferat, alioquin auferantur ei; & ipse tres dies jejunet in cippo. Mat: ma art. 68.

Talerorum cusio permittitur ad tempus. Sop: 53, art. 25. Pos: 55, art. 8, & 54, art. 10, tollatur tanquam damnosa. Poson: 56, art: 38.

Taxa Regi pari voto totius regni offeratur in dieta generali, non à singulis comitatibus, sub pœna perjurij. Vvla: anno 1504. art: 1, & amissione bonorum.

Telonium, vide infra tributum.

Vectigal tamen, seu vada nova fluviorum ad distantiam unius miliaris à veteribus concedantur. parte 2, tit. 10.

Terragium pro sepultura interfecti non petatur. S. Steph. lib: 1, cap: 11, Lud. 1, art. 2, Alb. art. ult: Mat: ma. art. 65. Vvla. ma: art. 29, Ad ma: art: 6.

Terrarum, pratorum, ac sylvarum occupationes, usq; ad decem jugera comitatus judicat. Vvla: in 5, art: 8.

Terrestris dominus, quomodo impendere debeat judicium ex parte rusticorum suorum, vide supra rusticus. Quomodo se habeat erga rusticos suos, vide. ibidem.

Terrestri domino in causa qui citatus fuit, & jussus colonos statuere, post inquisitionem jurando absolvuntur, & coloni si ipse succumbat, succumbunt illi quoq;. parte 3, tit: 27.

Terminorum completiones, Prothonotarij per fenestram alta voce pronuncient. Vvlad: ad min. art: 11.

Testamenta sive condant status spiritualis, sive non patroni bona, & res eorum post mortem non occupent, nec pro se accipiant. Pos: 57, art. 10.

Testamentariæ causæ judicantur à judice spirituali. Vvla: ma. art: 46.

Testis, plura de testibus supra in Verbo communis inquisitio.

Testes qui dicantur. Prolog: tit. 13.

Testes esse non possunt servi contra dominos. S. Steph. lib. 2, cap. 19.

Testis esse debet talis, qui sit confessus Sacerdoti sua peccata. Colo. art: 23, 24.

Testis semel falsus inventus nunquam amplius admittitur. Colom: art: 24.

Testi falso genæ adurantur cruciatim. Colo: art. 66.

Testium nomina, & qui vicini, vel Cometanei, vel comprovinciales sint, debent scribi in literis relatorijs. par: 2, tit. 29.

Testes in communi inquisitione liberè debent fateri, non coactè, ætatem talem habere, ut recordentur verum gestarũ, de quibus fatentur, modum patratæ rei, & an scitu, vel auditu rem noverint exponere.

Item Nobiles, non rustici esse debent contra Nobilem, & jurare de veritate dicenda. parte 2, tit: 27.

Testis vocatus ad testificandum, venire nolens per Vicecomitem mulctatur marcis 16. parte 2, tit: 28.

Testimonio vivorum potest probare possessorium citra annos LX. Mat: ma. art. 27.

Traditores castrorum notæ infidelitatis subjiciuntur. parte 1, tit: 14.

Transmigratio colonorum seu rusticorum. Vide supra rustici.

Tramsumpta literarum, coram judicibus in judicio contradictorio vel tempore divisionis inter fratres, vel cum agitur de conservatione earundem literarum, valent. parte 2, tit: 15.

Transylvanorum quædam leges peculiares. parte 3, tit: 3.

Tributum solvere tenetur, qui prius solvebat, non obstante privilegio, recens ei dato. parte 2, tit: 9.

Tributum novum à veteri distare debet unum miliare. parte 2, tit: 10.

Tributa mercatorum divitum duplicantur. Colom: art: 29.

Tributa superflua moderentur, & ad rationem præsentis monetæ reducantur. Sig: ma. art. 28, 29. Mat: ma. art: 38. Vvla: ma. art. 88, min: art. ulti: ad min: art. 37.

Tributa in pontibus, & navigijs tantum exigantur, sicca etiam in bonis Regis tollantur. Lud: 1, art: 8, Pos: 46, art: 51. Pos: 48, art. 49, & 50, art. 67, & 52, art. 36, Sop: 53, art. 29, Pos: 55, art. 15, & 56, art. 46, & 57, art. 17.

Tributa etiam à Rege per ſupplicationem indebitam impetrata, tollantur.
Poſo: 48, *art*: 49.
Tributa ſicca Vicecomites, & judices Nobilium conſpiciant, & cum hactenus manſerint, inquirant; de quibus Regem per literas informent, tuncq; Rex quæ tollenda erunt, tollifaciat per dominos eorum; qui ſi juſſi non tollerent, exigant ab ipſis Comites pro ſe floren. 100. *& nihilominus telonium deponant, alioquin ijdem Comites tenebuntur ad fiſcum Regium ſolvere florenos* 200.
Poſo: 50, *art*. 67.
Tributa ſicca per Vicecomites, in quorumcunq; bonis etiam ſi antiqua ſint, non tamen nituntur bono fundamento, tollantur; ſi quis tolli non paſſus fuerit; perdit poſſeſſionem, in qua illud habeatur.
Poſo: 56, *art*. 46.
Tributa nimia exigentes, ad requiſitionem Comitis, vel Vicecomitis tenentur ſua privilegia oſtendere, & Comiti primò in centum, ſecundò in ducentos florenos, tertiò in redemptibili amiſſione villæ convincantur, ſic & malos pontes tenentes. *Poſon*: 66, *art*. 12.
Tributorum ad loca Nobiles, & Eccleſiaſtici divertere non cogantur. *Lud*: 1, *art*: 15, 17, *Zilag*: *art* 9, *Vvla*: *ma*. *art*. 86.
Tributa ſolvere non tenentur Nobiles, & Eccleſiaſtici de rebus ad uſum ipſorum circumferendis; & qui ab ipſis exigit, teneatur eum dominus ſuus ad dupli ſolutionem cogere, alioquin ipſe per Comitem cogatur birſagium, 2, *marcarum pendere, eidem Comiti & læſo.*
Vvlad: *min*: *art*. 35, *Zilag*: *art*. 9.
Imò tributarius exigens tributum à Nobili, vel Eccleſiaſtico, ad requiſitionem læſi capiatur, à ſuo domino, & tradatur Comiti cogendus ad ſatisfactionem. Si autem dominus idem facere nolet, aut non poſſet, in 100. *florenis ordinis jure convincitur, partim judici, partim parti ſolvendis.* *Vvla*: *ad min*: *art*. 39.
Et ſi fuerit in curiam Regiam ad 32, *diem citatus, ſtatim ex parte ejus judicium fiat.* *Vvlad*: *min*. *art*. 26.
Tributum in una, eademq; poſſeſſione in pluribus locis non exigatur.
Mat. *min*. *art*. 14.
Tributarij vias in aliorum territorio non obſervent. *ibidem.*
Tributarij ob non ſolutum tributum neminem impediant, extra metas poſſeſſionis, in qua exigitur tributum. *Mat*: *in art*. 14, *Vvla*. *ma*: *art*. 88.
Sub pœna amiſſionis tributi. Vvla. mi. ar. 36.
Sub pœna ſtatuta in nimia telonia exigentes. *Poſon*. 66, *art*. 13.
Tributa non ſolvant ruſtici nuptiatores.
Mat: *ma*. *art*. 39, *Vvla*. *ma*: *art*. 87.
Tributum non majus, ſed tantum ſolvant artifices, quantum alij viatores.
Mat: *ma*. *art*. 39, *Vvlad*. *ma art*. 87.
Tributum non exigatur ab his, qui vehunt triticum ad molam. *Vvla*: *ma*. *art*. 87.
Tributum non exigatur à vehentibus aliquid domino ipſorum. Vvla: *ma*. *art*. 88.
Tributum non ſolvunt victualia ad exercitum vehentis, & qui ab eis exegerit, perdit tributum. *Poſo*: 45, *art*. 24.
Tributarij vias falſas noviter ad invenire non præſumant. *ibidem.*
Tributarius pontem, & navim benè reformet; alioquin ſi propter malam conſervationem cuipiam damnum acciderit, ſolvat. *ibidem.*
A Tributis ſolutio exemptio facta ante collationem tributi, valet, poſt non: Et ſolæ octo liberæ civitates ſimpliciter, non habito reſpectu ad hanc conſtitutionem, habentur exemptæ. Vvla: *ad min*. *ar*. 38.
Triceſimarum inſcriptio his, quibus dignè ſunt inſcripta, ſervetur. *Poſ*. 48. *ar*. 26.
Triceſimæ exigantur in locis conſuetis, & more alias conſueto. Vvla. *ma*. *art*. 27, *in art*. *Sclavon*: *art*. 7, *min*: *art*. 29.
Triceſimæ in novis locis erectæ, tollantur.
Zolien. 42, *art*. 49, *Poſ*: 46, *ar*. 5.
Triceſima ab uno bove exigatur florenus unus & medius. *Poſ*: 48. *art*. 48.
Triceſimarũ loca vide. Vvla. *mi*. *art*. 29, 34. *ad min*: *art*: 23.
Triceſimarum loca, quæ periculo ab hoſtibus non ſunt expoſita, ne mutentur.
Sop: 33, *art*· 20.
Triceſimo de minutis rebus infra valorem unius floreni non exigantur. Vvla: *ma*. *art*. 27, *art*. *Sclavo*. *art*. 7, *min*: *art*. 29.
Sopron: 53, *art*. 20.
Triceſimæ, & alij proventus regij eliberentur, & Cameræ applicentur.
Poſo: 46, *art*. 5.
Triceſimæ de his tamen rebus exigantur, quæ de regno educuntur. Vvla: *mi*. *ar*. 29.
Triceſimæ non exigantur de rebus ad forũ intra regno deferendis, neq; de animalibus ad macellum ducendis. Vvlad. *ad ma*. *art*. 31. *min*: *art*: 29. *Sop*. 53. *art*. 20.
Poſ: 57. *art*: 16.
Triceſimæ non exigantur à Præsbyteris, Monachis & Nobilibus dè rebus ad uſum eorum afferendis. *Zol*: 42. *art*. 50.
Poſ: 48 *art*: 51
De allodiaturis quoq; ſuis extra regnum ducendis. *Poſ*: 47. *art*: 23. *Item*, 69. *art*: 16. *Item*, 74. *art*: 24.
Triceſimæ per fratrem Georgium inſtitutæ, tollantur. *Poſ*: 48. *art*: 54.
Triceſimas nemo ſibi uſurpet, neq; ad eas ſe intromittat. *Zol*: 42. *art*: 43. 44.
Triceſimas defraudans ſub hoc colore, quod pro ſuo uſu res deferat, puniatur.
Poſ: 57. *art*: 16.
Triceſimatores, & alii regiorum proventuum adminſtratores Hungari ſint, non externi. *Vvlad*: *min*. *art*: 30.
Sop: 53. *art*: 20.
Triceſimatoris abſq; ſigillo nemo extra regnum eat. *Colo*: *art*: 65.
Triceſimator non à ſingulis bobus den: 8. *ſed ab uno negociatore, quotquot habuerit boves, tantum den*: 2, *pro ſchedæ exigant. Ab ſalibus autem Polonicis, præter veram triceſimam nihil.*
Poſ: 67, *art*. 45.
Triceſimæ à Nobilibus non exigantur.
Poſon: 75, *art*. 7,
Trino ſorenſis proclamatio qualiter olim fiebat. Alb: *art*. 30. *aboletur, Mat*: *ma*. *art*. 20, *Vvlad*: *ma*. *art*. 38.
Turcis ſubditi coloni dimidiam partem dicæ ſolvant. *Poſon*. 67, *arti*: 3.
Tutelam gerere puellæ non poſſunt.
parte 3, *tit*. 91.
Tutela eſt poteſtas tuendi eum, qui ob imperfectam ætatem ſe defendere nequit. Triplex: *legitima, teſtamentaria, dativa.* *parte* 1, *tit*: 112.
Tutela legitima eſt parentum, & fratrum defenſio. *parte* 1, *tit*: 113.
Tutela à Patre ignobili, qui ſecundam uxorem duxit, & eſt dilapidator, tranſit ad alium, alias in bonis liberorum maternis eſt tutor. *ibidem.*
Tutela ſequitur bonorum ſucceſſionem. ibi.
Tutelam gerere poteſt Mater, etiam ad ſecunda vota tranſiens, in bonis, quæ ipſa habuit à mariti bonis ſeparata. ibid.
Tutelam gerit frater major. *ibidem.*
Tutelam etiam nepotum, filio mortuo, gerit Pater Nobilis. *ibidem.*

Tutela teſtamentaria eſt, quæ committitur à patre in teſtamento, ſi fratrem non habet, ſi habet, iſq; ad ſua bona diripienda aſpirat, onetur. parte 1, tit. 114.

Tutela dativa à Principe committitur, ceſſante legitima, & teſtamentaria, talibus, qui ad bona pupillorum non aſpirant, nec timetur quod eſſent bona alienaturi quiq; in eodem Comitatu habitant, ubi pupilli habent reſidentiam. parte 1, tit: 115.

Tutela eo ordine deſertur, quo bonorum ſucceſsio. parte 1, tit: 116.

Tutela ad fratres ſpectat, deficiente teſtamentaria. ibidem.

In tutela agnati præferuntur cognatis. ibi.

Tutela debetur cognatis, agnatis non exiſtentibus, ſi bona concernunt utrumq; ſexum, alias non; ſed à Principe conſtituuntur dativi. ibidem.

Tutela filij penes fratrem manet. pa. 1, ti: 113.

Tutelam in bonis utrumq; ſexum concernentibus agnato minore exiſtente, cognatus gerit, uſq; dum ille 24. ætatis annum attingat, non ultra. pa. 1, tit. 117.

Tutela aliquando committitur etiam infra ætatem perfectam, conſtituto agnato. ibi.

Tutela teſtamentaria deſtruit legitimam, quando illi, qui legitimi eſſe deberent, ad bona teſtatoris aſpirant, vel novæ diviſionis, vel alio titulo, vel jam lites ratione eorum ſuſcitant. Et contra, legitima deſtruit teſtamentariam, commiſſam infami, vel notæ infidelitatis ſubjecto, vel ſi pater filias, filiis non exiſtentibus, in præjudicium agnatorum cognatis committeret tuendas. parte. 1. tit. 119.

Tutelam exercent adoptivi legitimis non exiſtentibus, tanquam agnati ante cognatos. par. 1. tit. 119.

Ad Tutelam in quatuor caſibus non admittuntur fratres:
Primò, quam diu ſubjacent ſententiæ capitali.
Secundò, ſi villam aliquam, in qua cum ipſis pupilli mutuum jus ſucceſſoriũ habeant, amiſerunt, quia tunc ſunt ſuſpecti de dilapidatione.
Tertiò, ſi alieno juri ſe ſubjecerunt, & per hoc non ſunt liberi.
Quartò, ſi notam aut ex perjurio, vel aliter incurrerunt. parte 1 tit. 121.

Tutrix eſt filii mater, mortuo patre, priuſquam tranſeat ad ſecundas nuptias. parte 1. tit. 113.

Tutor filii in maternis bonis pater, etiam ſi ſit ignobilis. ibidem.

Tutores coram teſtimoniis fide dignis, inventarium debent facere, de bonis & proventibus ad eorum manus pervenientibus, & ſuo tempore rationem dare, maleq; diſpenſata reſundere. ibidem.

Tutores teſtamentarii ritè conſtituti legitimis, & dativis præferuntur. parte 1. tit. 120.

Tutores poſſunt ſe excuſare ab onere tutelæ pluribus modis. parte 1. tit. 122.

Tutores fideles debent eſſe, alioquin removentur ab officio, duplum ſolvunt malè expoſitorum, aut alienatorum, & ſi in perſonas pupillorũ fuerint infideles, aut cauſas eorũ infideliter geſsiſſe comperientur, infamia notabuntur. p. 1. tit. 123.

Tutores redduntur ſuſpecti, ſi propria bona ſtultè conſument, ſi pupillis neceſſaria non ſubminiſtrant: Si ſine cauſa pupillos malè tractant: Si ſunt malorum morũ, & pupillos malis moribus imbuunt: Si fuerint inimici parentis pupilli, aut hujus etiam hoſtes: Si timetur, ne ad bona pupillorum aſpirent. par. 1, tit. 123.

Tuto-

Tutores ſuſpectos omnes poſſunt accuſare vel ex pietate ſola. parte 1, tit: 124.

Tutores non accuſant pupilli illegitimæ ætatis, poſſunt autem ex conſilio proximorum accuſare ſtatim, ubi attigerint ætatem legitimam. parte 1, tit: 124.

Tutores non poſſunt dari invitis filijs legitimæ ætatis, petentibus dantur curatores. ibidem.

Tutores furioſorum, & amentium poſſunt aſſumere onus eorum, & diſponere ex neceſsitate de eorum bonis, non tamen alienare. ibidem.

Tutores etiam extra terminos judiciorum, accuſantur de ſuſpitione, & tutela; accuſato ſtatim interdicitur per Regem, bonaq; ad deciſionem cauſæ ad manus communes dantur. parte 1, tit: 125.

Tutore de ſuſpitione accuſato, & ante finem cauſæ mortuo, ſuſpitionis pœna extinguitur; hæredes tamen, ejus de malè diſpenſatis rationem dare, & ſatisfacere coguntur. ibidem.

Tutor convictus de ſuſpitione, ſimpliciter amovetur à tutela, & alius per Regem datur. ibidem

Tutores vigore literarum revisionalium, procedunt in omnibus cauſis pupillorum ad tempus ætatis legitimæ. par: 1. tit. 126.

Tutoribus inſcijs, pupilli imperfectæ ætatis nec procuratores conſtituere, nec faſsiones facere poſſunt. ibidem.

Tutores virtute revisionalium, etiam concordandi cum adverſarijs habent authoritatem in cauſis pupillorum, ſine tamen eorum incommodo. parte 1, tit: 127.

V.

VADIARE.

Vadimonium eſt ſponſio quædam ſiſtendi comparendiq; in judicio, ad diem præfixum per ſe, vel per advocatos.

Vada falſa in præjudicium privilegiatorum tenens, perdit poſſeſsionem, in qua tenet. Vvla. ma: art: 89.

Vagum animal apud ſe retinens ſolvet 15. penſas. Colom: art. 35.

Vvayvodæ in partibus regni inferioribus ceſsent, quorum bonis invenientur, pro quolibet ſolvant floren: 400. Si verò nec ſic quidem fuerint ſublati, tenentes eos perdant bona in quibus habent. Vvla. 6, art: 17.

Varaſdienſium judiciorum abolitio. Mat: ma. art. 53.

Vecturam victualium ad confinia ſtatus pollicentur ſecundum articulos annorum 45. & 63. & quod præcium eorum præſenti pecunia perſolvatur; & ſalvus conductus vehentibus aſsignetur propter hoſtem. Poſon: 78, art. 7.

Vendens arma, vel victualia infidelibus notam incurrit. Vvla. min: art. 72.

Vendere volens jura poſseſsionaria, debet admonere filias, vel fratres, vel vicinos: illis non exiſtentibus, ante quos alij emere non poſſunt, hoc excepto, ſi venditio fiat pro capitis redemptione. parte, 1, tit. 60.

Venditor vel donator contra eum, cui vendit, aut donavit, pro venditis, ſeu donatis agere non poteſt. parte 1, tit: 77.

Vicarij eccleſiaſtici cauſas in curiam Regiam, ad mandatum judicis ordinarij non tranſmittentes, perdunt beneficia. Vvla: ma. art. 46.

Vicarij non externi, ſed Vngari, id eſt indigenæ ſint. Vvla: ad ma. art. 36, ad min. art. 32.

Vicecomites, & judices nobilium in cauſarum ex quibus byrſagium aliquod habuerunt executione, nullum habent ſalarium;

rium: ubi verò nullum birſagium perceperunt florenum unum per diem habebunt. Poſo: 46, art: 39.

Vicecomitum, & judicum Nobilium in executionibus turbatores, verberatores, aut interemptores notam incurrunt, & gratia ejus non ſuffragatur. Poſo: 42, art. 29.

Vicecomites, & judicum nobilium miniſtros in exequutionibus turbans, aut vituperans, in pœnam repulſionis, vulnerans, vel captivans in pœnam majoris potentiæ, occidens notam infidelitatis incidit. Tyrn: 47, art: 33.

Si talia Officialis vel colonus, ſine ſcitu domini ſui patraverit, ſub pœna homagij illius tenetur, dominus in comitatum, præmiſſo modo, puniendum inducere; qui ſi fugiſſet, quod non cum ſuo ſcitu aufugerit, & non ſua voluntate facinus peregerit, ſi etiam patrator diceret, ſe patraſſe ex mandato domini ſui, idem dominus tertiuſmet duobus, ſcilicet, Nobilibus in comitatu ſe purgabit. Tyrn: 47, art. 33.

Vicecomes occupat bona nolentis continuum intertenere, & tam diu tenet, donec duplum neglecti percipiat. Po: 73. ar. 9.

Vicecomes non per ſolum Comitem, ſed, ſecundum decreta, conſenſu totius Comitatus, eligatur. Poſo: 48, l. 65.

Vicinis, & Cometaneis præſentes fiant ſtatutiones, reambulationes, & reviſiones, ac eorum nomina notentur in literis capitularibus. Sig. ma. art. 14.

Vicini, & Cometanei bona ſententionati poſſunt redimere. parte 2, tit: 63.

Vicinorum, & Cometaneorum teſtimonium plus valet ſaltem vel trium, quam aliorum viginti. parte 2, tit: 29.

Vicini præferuntur aliis in bonorum emptione hoc modo: quòd non communi æſtimatione, ut fratres ſed perennali æſtimatione, aut tota ſumma depoſita, ad ſe recipere valent. parte 1, tit. 60.

Victualium, & eorum prætij limitatio in caſtris per Capitaneum Vngarum, & Vicecomitem, vicinorum Comitatuum fieri debet. Sop: 53, art. 9, Poſ. 63, ar: 12.

De victualium limitatione, vide ſupra in dictione, exercituandi modus.

Victualia ad loca finitima convecta, nec vi, nec ad futuram ſolutionem milites auferant. Poſon: 63, art: 9.

Vidua, vide paulò infra uxor.

Villam, vide ſupra ruſtici.

Villas nobilium inter ſe non dividant Capitanei, & miſeram plebem non expilent, juxta articulos anni 63. Poſo. 78, art. 6.

Vina colonorum etiam prætio non auferant domini terreſtres ipſis colonis invitis. Poſo: 50, art. 36.

E Vinea ut terreſtris dominus ejiciat. parte 1, tit: 133.

Vinorum educillatio, vide ſupra educillatio.

Violatores Eccleſiarum, ſupra Eccleſiarum.

Violatores publicarum conſtitutionum, direptores regiorum proventuum, & decimarum Nobilium, & plebis oppreſſores, quæ è publica quærela intra, & extra regnum, ſine proceſſu juris, Rex puniat. Poſ: 46, art: 26.

Violatio ſedis judiciariæ, vel Regiæ, vel comitatuum punitur florenis centum: & violator è ſede Regia non emittitur, antequam deponat. parte 2, tit: 69.

Violentiæ, & potentiæ omnes inter duos Reges in ſuſpenſo relinquuntur. Zolien: 42, art: 25.

Violentiæ à ſubditis unius Regis, contra ſubditos alterius, uſq; ad obitum Ioannis Regis patratæ, penitus ſunt ſopitæ: quæ verò inter ſubditos utriuſlibet ejuſdem, tamen ſunt patratæ, de his jure agi poteſt. Poſon: 52, art. 20.

Violentus occupator alienorum bonorum infra annum ejicitur violenter; poſtea juris ordine convictus, capitalem ſententiam ſubit. par: 1, tit. 68, & pa: 2, tit. 42. Sig: ma. art. 9, 3.

Violenter ſe ingerens in bona, ad alium devoluta, & jure conventus, capitali ſententia damnatur. parte 1, tit: 68.

Violentias patrans in bonis proficiſcens ad dietam incurrit notam infidelitatis. Poſo: 67, art. 46.

Viſſegradienſis civitatis libertas ſublata. Vvla. ma: art. 102, min: art. 39.

Vlna Regia. parte 1, tit: 113.

Vvburæ, id eſt, proventus regales, vel regales proventus, ſupra in litera R.

Vvburæ jus regale. Lud: anno 1351. art: 53. Vide quoq; in dictione mineræ argentum in Cameram accipitur marca 1, flo: 6, den: 50. extradatur marca 1, floren. 7. den: 50. id eſt, nunc urbura floren: 1.

Vſucapio, eſt pecus vagabundum.

Vxor ſuccedit marito deficiente, & contra in bonis utriq; donatis, vel emptis, ſi literæ ſuperinde confectæ, habeant nomen utriuſq;. parte 1, tit: 48.

Vxor ſine filijs decedentibus nutritur, & ſi nubere vult, redditis dote, & paraphernalibus elocatur à ſucceſſore in bonis. parte 1, tit: 67. Sig: ma. art. 24.

Vxor vidua ſuccedit marito inteſtato, & ſine liberis decedenti in omnibus mobilibus. parte 1, tit: 98.

Vxor de curia mariti non excluditur ante ſecunda vota, niſi ſit caſtrum, & illud unicum quia tunc alia curia ei aſſignatur, excluditur juris ordine de bonis juxta æſtimationem ſuperantibus ejus dotem, per legitimos ſucceſſores. parte 1, tit: 98.

Vxor ad ſecunda vota tranſiens dote acceptа, cedit de bonis mariti. ibidem.

Vxor fugiens à viro reddatur ei toties quoties. Colom. art: 74.

Vxor relicta de bonis mobilibus mariti inter filios & filias, non emancipatos, & fratres indiviſos ſuperſtites, accipit unam partem, cum veſte meliori, & equis curriferis. parte 1, tit: 99.

Vxor non ſuccedit marito in juribus poſſeſſionarijs durante conjugio emptis: niſi ſit ejus nomen in literis faſſionalibus poſitum; ſuccedit in quibuſlibet pignoratitiis, antea, vel in conjugio adeptis, aut in eorum prætio, ſi redimantur ſimul, & equè cum hæredibus. parte 1, tit: 102.

Vxor vidua non tranſiens ad ſecunda vota, vita durante, manet in curia, & bonis mariti dotem ſuam non ſuperantibus. ibidem, & tit. 134.

Vxor conſanguinei ſui facta per ignorantiam ſeparataq; accipit dotem, & paraphernum ſcienter ei nupta, paraphernum tantum accipit. parte 1, tit. 106.

Vxor dotem relaxare poteſt marito ex certis cauſis tempore mortis, & alias metu ceſſante, etiam cauſis non exiſtentibus. parte 1, tit: 109.

Vxor marito, & è contra poteſt facere ſaſſionem de bonis, de quibus poſſet externo. parte 1, tit: 110.

Vxor marito, & è contra jura poſſeſſionaria non ſimpliciter, ſed ex cauſa evidenti poteſt impignorare. parte 1, tit: 110.

Vxor defuncti abſq; hærede, manet in bonis ma-

nis mariti, donec sciatur an concernat jus fœmineum, si hoc non compertum fuerit accepta dote cedit. parte 1, tit: 29.

Vxorati olim fuerunt sacerdotes in Vngaria. S. Ladisl: lib. capit. 12, & 34, Colom. arti. 52, 71, 76, 77.

Vxores nobilium, viventibus maritis ratione sive majoris, sive minoris potentiæ, non evocantur; sed soli mariti. Verum si ex bonis fuerit potentia patrata, quæ solas uxores concernunt: tunc uxores cum maritis, etiam si hi ignobiles fuerint, evocantur uxores quoq; relictæ. Tutrices liberorum pupillorum in pupillari ætate constitutorum, evocantur ratione potentiæ tunc patratæ; semper tamen per procuratorem comparent non personaliter. Vlad: ad min: art. 13.

FINIS.

A.M.N. MÚZEUM KÖNYV-TÁRA